Bunyevácz Zsuzsa

A Szent Grál üzenete

Az eltitkolt magyar vonatkozások

ALEXANDRA

Bunyevácz Zsuzsa

A Szent Grál üzenete

Az eltitkolt
magyar vonatkozások

ALEXANDRA

Copyright © Bunyevácz Zsuzsa, 2007

Minden jog fenntartva. Tilos ezen kiadvány bármely részét sokszorosítani, információs rendszerben tárolni vagy sugározni bármely formában vagy módon a kiadóval történt előzetes megállapodás nélkül; tilos továbbá terjeszteni másféle kötésben, borítóval és tördelésben, mint amilyen formában kiadásra került.

Kiadja a Pécsi Direkt Kft.
Alexandra Kiadója, 2007
7630 Pécs, Üszögi-kiserdő u. 1.
telefon: (72) 777-000
e-mail: info@alexandra.hu
www.alexandra.hu

Felelős kiadó a kft. ügyvezető igazgatója
Felelős szerkesztő Beke Csilla
A kiadványt Tóth Gábor tervezte
Nyomta a Szekszárdi Nyomda Kft., Szekszárd
Felelős vezető Vadász József
Megjelent 43,13 (A/5) ív terjedelemben

ISBN 978 963 370 321 2

TARTALOM

ELŐSZÓ

A Szent Grál kifejezés hallatán sokan bizonyára egy ragyogó, szent kehely képét látják maguk előtt, amit talán Jézus használt az utolsó vacsorán, vagy a vérét fogták fel benne, amikor a keresztfán függött. Mások egy misztikus „valamire” gondolnak, amely a kerekasztal lovagjainak birtokában volt. Némelyek számára ez a legendás bölcsek köve vagy képletes értelemben véve Krisztus vére. Vannak, akik szerint ez az a smaragd, amelyik Lucifer koronájából hullott ki, amikor az Úr a mennyből kitaszította. És még folytathatnánk a felsorolást. Lehet azonban, hogy a Szent Grál csak ezek egyike. Vagy talán mindegyike. De az is lehet, hogy valami egészen más.

Magával a Szent Grál kifejezéssel a XII. században találkozunk először, ekkor jelentek meg Nyugat-Európában az első Grál-legendák, amelyekben rendre felbukkan egy titokzatos „valami”, amire több szöveg a „Sangreal” kifejezést használja. Ez kivételes fontossággal bír, és lényegében három formában jelenik meg: 1. mint nem kézzelfogható, meghatározhatatlan és titokzatos természetű „tárgy”; 2. mint kő; 3. mint serleg, tál vagy kehely. A történetek nem egységesek, többféle változatuk ismert, abban azonban megegyeznek, hogy valamilyen titkos üzenetet hordoznak magukban: szólnak egy misztikus királyról, illetve annak családjáról, egy ősi karizma letéteményeseiről, de szólnak egy titkos tanításról, ősi bölcsességről is, amely talán már a vízözön előtt is létezett.

A Szent Grállal kapcsolatos számos elképzelés egyvalamiben mindenképpen egyezik: isteni eredetéhez nem férhet kétség. Birtokosait maga a Teremtő választja ki, akiknek örök kötelessége az őrzése generációk során át. Emellett a Szent Grál keresése a mennyei királyság, az örök bölcsesség, a megvilágosodás utáni vágy allegóriájává is vált, azé az úté, amelyiken a Grál-tudás birtoklására vágyó, beavatásra váró jelöltnek végig kell mennie.

A Szent Grál mibenlétéről a XX. században új elmélet született. Michael Baigent, Richard Leigh és Henry Lincoln a *The Holy Blood and the Holy Grail* (*A Szent vér és a szent Grál,* magyarul *Az abbé titka* címen jelent meg) című könyv írói több mint harmincéves kutatás után megdöbbentő felfedezésre jutottak a kereszténységgel és a nyugati történelemmel kapcsolatban, szerintük ugyanis a Szent Grál kettős identitású. Egyrészt Jézus és Mária Magdolna kapcsolatából születettek leszármazási sora, másrészt valamifajta titkos tudás, bölcselet. Jézus vérvonalát Dávidtól, a zsidók királyától származtatják, míg a titkos tudás eredetét szintén Dávidhoz, pontosabban fiához, Salamonhoz, illetve az általa építetett templomhoz kötik. A szerzőhármas elképzelése szerint tehát a Szent Grál legkorábbi megnyilvánulása időben és térben egyaránt behatárolható, a nyomok a Kr. e. 1000 körüli Jeruzsálembe vezetnek. Azóta több hasonló témájú könyv jelent meg, lényegében azonban mindegyik az említett szerzők által felvetetteken alapul.

Ha egy kicsit is megpróbálunk az emberiség tudásának nyomába eredni, feltűnik, hogy annak gyökerei messze a bibliai vízözön, kb. Kr. e. 4000 előtti időszakba nyúlnak vissza. Csak néhány példa: az első ismert kőtemplomot a törökországi Göbekli Tepe nevű településen Kr. e. 9000-ben (!) építették; Kr. e. 7000-ben a mezopotámiai Csoga Mamiban öntözőrendszert hoztak létre; a majdnem ugyanebből az időből származó anatóliai Çatal Hüyükben pedig a leletek egyértelműen városrendezésre utalnak. Itt találták meg a világ valószínűleg első térképét is, Pakisztánban fogászati eljárás nyomaira bukkantak kb. Kr. e. 7000-ből, Kr. e. 5000-ben Erdélyben írtak, és kőházakban laktak. Kr. e. 4000-ben a sumirok már máig döbbenetesnek mondható csillagászati tudással rendelkeztek, álltak a legkorábbi kőkörök, amelyek elkészítéséhez komoly matematikai tudásra volt szükség, Kr. e. 2500-ban már készen voltak a piramisok, Kr. e. 2000-ből származik az az egyiptomi papirusz, amely iskolás gyerekek matematikai feladványait tartalmazza.

Nem mondhatjuk tehát, hogy az emberiség tudáskincse csupán a Kr. e. 1000 körül épült Salamon templomához köthető.

Hasonló következtetésre jutunk, ha a szent vérvonal oldaláról közelítjük meg a kérdést. A legkorábbi írásos forrás, amely az első „isteni eredetű" királyokról tudósít, a sumir királylista, amely a vízözön előtt(!) uralkodó királyokat is felsorol. Nem mondhatjuk tehát – amennyiben a Szent Grál isteni eredetű vérvonalat jelent –, hogy az csupán Dávid leszármazási sorához köthető.

Nemcsak az említettek, hanem általában a szerzők többsége a Szent Grált – időben és térben egyaránt – meglehetősen leszűkítve vizsgálja. Ebben a könyvben nem arra kerestem a választ, hogy mi is az a Szent Grál, hanem annak próbáltam utánajárni, ami a témával kapcsolatos alkotásokból rendre kimarad: a Kr. e. 1000 előtti és Jeruzsálemen kívüli megnyilvánulásainak. A nyomozást – a szerzőhármas felvetése alapján – két fő szálon folytattam. Egyrészt arra voltam kíváncsi – amennyiben a Szent Grál egyfajta ősi, egyetemes tudásformát jelent –, hogy legkorábban hol, kiknek és mikor volt a birtokában, másrészt – amennyiben leszármazási sort jelent – hol, kiknél és mikor indult a szent vérvonal, kik voltak az első és kik a későbbi Grál-királyok. Talán feltételezhetjük, hogy csak egyetlen Szent Grál létezik, legyen az bármi is, ami több formában is megnyilvánulhat. Megpróbáltam az említett két megjelenési formáján kívül utánajárni például annak a lehetőségnek is, hogy ez a legendák kelyhe vagy a Torinói lepel. Olyan kérdésekre is kerestem a választ, hogy létezik-e vajon a világon egy olyan egyedülálló „tárgy", amelyiket csak a Grál-királyok birtokolhatnak. És talán a legfontosabb: van-e a Szent Grálnak valamilyen üzenete a ma embere számára?

Újságíróként közös nyomozásra hívom az olvasót, aki valószínűleg, hozzám hasonlóan, laikusnak számít azokon a területeken, amelyek ismeretére szükségünk lesz a továbbiakban. Ezért vigyáztam arra, hogy szerepemet csupán arra korlátozzam, hogy az egyes témák szakértőinek megállapításából – a logika eszközével élve – levonjam azokat a következtetéseket, amelyeket bármelyik gondolkodó ember levonhat. Aligha választhatnánk jobb mottót nyomozásunkhoz, mint László Gyula szavait: „...aki azt mondja, «*így volt*», az magamagát csapja be (és az olvasót), aki azt mondja: ezért és ezért így *lehetett*, arra érdemes odafigyelni."

I. rész
A tudás népe

1. FEJEZET
RUDITÓL SAMUIG

„Az úgynevezett civilizáció sok újításáról kiderült, hogy eredete az újkőkorba vezethető vissza. Sok minden, amit korábban a neolitikus forradalomnak tulajdonítottunk, a felső paleolitikum újítása... ami a művészet, a vallás, a nyelv, sőt magának az emberi kultúrának a tényleges kezdete – kulturális gyökerei mélyen... az alsó paleolitikumba nyúlnak vissza."
(Richard Rudgley)

A legendák, illetve a kutatóik feltételezése alapján úgy tűnik, hogy a Szent Grál valamilyen ősi bölcseletet is jelent, amely már a vízözön előtt is létezett. Felvetődött, hogy talán valamiféle egyetemes tudásforma, talán a bölcsek köve, talán valami más. Az emberiség ősi hagyománykincse szerint a különféle ismereteket – legyen az matematika, csillagászat, építészet, vagy például a betűvetés tudománya – az „égiek" hozták le a földre és adták át az arra érdemeseknek. Birtokosai, a világ első beavatottjai, tudósai, ennek segítségével máig ámulatba ejtő teljesítményekre voltak képesek. Ebben a részben arra vagyunk kíváncsiak, hogy – amennyiben a Szent Grál valamifajta „égből kapott" tudást jelent – kik voltak legkorábban a birtokában.

Többen, például Rudgley[1] is, arra a következtetésre jutottak, hogy a civilizáció nem egy újításának az eredetét az őskőkorban kell keresnünk. Ahhoz, hogy megtalálhassuk a civilizációs tevékenység legkorábbi nyomait, évmilliókat kell visszamennünk az időben, ezért ebben a fejezetben arra keressük a választ, hogy mikor alakult ki az értelmes ember, a homo sapiens.

Az emberré válásról röviden

Bár közel sem egységes a szakemberek véleménye az emberré válás több kérdésében sem, a szakirodalom alapján a következő kép vázolható fel: kb. 8-30 millió évvel ezelőtt jelentek meg az afrikai szavannákon az első emberszerű ősmajmok; az agykoponyájuk térfogata kb. 450 cm^3 volt. Majd kb. hatmillió évvel ezelőtt szétválási folyamat indult el az emberfélék fejlődésében, az egyik irány az *Australopithecusok*é (majomemberek) volt, de ez az oldalág kb. egymillió évvel ezelőtt kihalt. A szétválás másik fejlődési iránya a kb. 2,5 millió évvel ezelőtt kialakult *homo habilis* (ügyes ember) fajon keresztül történt; az ő agyuk térfogata már kb. 700-800 cm^3 volt. Kb. 0,5-2 millió éve jelent meg a *homo erectus* (egyenes tartású ember). Agykoponyájának térfogata 900-1000 cm^3, és az előzőeknél laposabb az arckoponyája. Neki már finom kidolgozású kőeszközei voltak, vadászó és gyűjtögető életmódot folytatott, ismerte és használta a tüzet, valamint a kezdetleges beszéd is jellemző volt rá. Általánosan elfogadott, hogy a *homo erectus* az első élőlény, amely hivatalosan már az „ember" kategóriájába tartozik. Kb. 300 ezer évvel ezelőtt alakult ki a *homo sapiens* (értelmes ember); agytérfogata kb. 1400 cm^3. Ennek egyik alfaja, a *homo sapiens neanderthalensis* (a lelőhely után Neander-völgyinek nevezett), kb. 100 ezer éve jelent meg Európában és Nyugat-Ázsiában, ők azonban kb. 35 ezer éve kihaltak.[2] Kb. 40 ezer éve jelent meg a *homo sapiens sapiens* – ahová a ma élő ember is tartozik –, aki az első lelőhelye után a crô-magnoni elnevezést kapta.

Az emberré válás során két „ugrással" találkozunk. Az egyik a *homo erectus*ból a *homo sapiens* kialakulása, ami a szakértők szerint hirtelen váltást jelentett az evolúció lassú folyamatában. Dobzhansky professzor[3] rámutatott arra, hogy a homo sapiens nem rendelkezik a korábbi fajták jó néhány jellegzetességével, ugyanakkor viszont számos olyan tulajdonsága van, amelyik korábban ismeretlen volt. Különösen rejtélyes az is, hogy ez a hirtelen fejlődés a jégkorszak idején ment végbe, amely általában nem kedvez az ilyen folyamatoknak. A másik „ugrás" a modern

ember megjelenése; kb. 40 ezer évvel ezelőtt hirtelen bukkant elő az új emberfajta, a crô-magnoni. Ő annyira hasonlít ránk, hogy ha a mai divat szerint öltöztetnénk, mai hajviselete lenne stb., nem rína ki a tömegből. Fontos kihangsúlyozni, hogy a Neander-völgyi nem őse a modern embernek. A mai ember eredetével kapcsolatban mindmáig sok bizonytalanság tapasztalható a szakemberek körében.

Tehát kb. kétmillió évvel ezelőtt jelent meg az a lény, aki hivatalosan az „ember" kategóriájába tartozik. Ő kétmillió év alatt odáig jutott el, hogy kövekből pattintással szerszámokat tudott készíteni. Majd két „minőségi ugrás" eredményeként olyan értelmes emberek jelentek meg, akiknek nem kellett újabb kétmillió év ahhoz, hogy nagy tudású matematikusokká, csillagászokká váljanak, vagy megtanulják a mérnöki tudományokat, hanem gyakorlatilag 40 ezer év alatt jutottak el odáig, hogy űrállomásokat létesítettek a világűrben. Igencsak jelentős ugrások ezek az emberiség történetében! Vajon hol történhettek meg?

A modern ember eredetének két elmélete létezik: a több központú és az egy központú modell. Mindkettő megegyezik abban, hogy a *homo erectus* Afrikából kiindulva, mintegy 1,5-2 millió évvel ezelőtt terjedt el a Földön. A több központú modell szerint az egyes nagy rasszok az egyes földrészeken külön-külön fejlődtek, de ugyanakkor rendszeres és nagyarányú géncsere is zajlott köztük. Az egy központú modell azt mondja, hogy mintegy 100-250 ezer évvel ezelőtt Afrikából egy második kirajzás történt,[4] és az összes ma élő ember a Kelet-Afrikában élt „ős-Éváig" vezethető vissza. Többek szerint ez az ős-Éva modell nem állja meg a helyét, és a többgyökerű[5], így akár az európai származás[6] elvét vallják. Okkal kérdezhetjük: ha viszont Európában is megtörténhetett, akkor annak melyik részén?

Annak ellenére, hogy korai szakaszának kiemelkedő jelentőségű leletei kerültek elő Rudabánya külszíni bányájának lignitrétegeiből, kevés szó esik arról, hogy a lehetséges helyszínek közül elsősorban a Kárpát-medence jöhet számításba. A leleteket Kretzoi Miklós paleontológus vizsgálta, aki a maradványok között az emberré válás korai szakaszának bizonyítékát ismerte

fel, s korukat kb. tízmillió évesre becsülte. A csontokat meghatározva egy állkapocs alapján új fajt írt le *Rudapithecus hungaricus Kretzoi 1967* néven. A Rudapithecus – közkeletű nevén Rudi – az emberszabású majmok között olyan jellegzetességeket mutat, amelyek a későbbi emberősök irányába vezetnek. A lelőhelyen további három új ősi emberszabású majomnemzetség maradványai is előkerültek.

Idézzük Kretzoi Miklós[7] geológust, paleontológust, a hazai és a nemzetközi őslénytani kutatás doyenjét! Az „eddig megismert legkorábbi, biztos emberszabású leletek az észak-egyiptomi Fayumból, kb. 30-32 millió év körüli földtani korú rétegekből kerültek elő... Ezután következnek a jó tízmillió évvel fiatalabb, kelet-afrikai leletek... úgy tűnt, hogy (a csoport) 11-12 millió évvel időszámításunk előtt kihaltak. Rudabányai ásatásunk utolsó napján... kiderült, hogy ez az ősi csoport, túlélve afrikai rokonait, a miocén vége táján, a többi emberszabásúval egy időben eljutott Európába, és kb. 11-12 millió évvel ezelőtt itt még élt. Az előfordulást bizonyítja a rudabányai lelet... Ezután kb. 7 millió éves hiány mutatkozik afrikai emberszabású leletekben. Európában és Ázsiában viszont óriási mennyiségű (több ezer darab!) maradványt tártak fel a rudabányai proconsulid utáni időkből... Visszatérve Afrikába: a közvetlen emberősként elkönyvelt leletek közül a 2,5–4,5 millió év közti időkből egyik sem mutatja az emberré válás legfontosabb, közvetlen jellemvonásait", viszont a Rudapithecus-arckoponya rendelkezik azzal a tulajdonsággal, „amelyik a mai emberfaj (homo sapiens) mássalhangzó-képzését, így beszédkészségének és mai bonyolult kommunikációs képességének kifejlődését tette lehetővé".

Kretzoi Miklós professzor nem kevesebbet mond, mint azt, hogy az ember származási vonalából a legtöbb kelet- és dél-afrikai emberszabású maradványt ki lehetne iktatnunk. E helyett a modern emberi fajt attól az emberszabású lénytől kellene levezetnünk, amelynek a maradványait Rudabányán találták meg. Bár ezt még évmilliókra tehető fejlődés választja el az előemberektől, elképzelhetőnek tartja, hogy az európai előemberek nem Afrikából származtak, hanem magán az eurázsiai kontinensen fejlődtek ki.

Az emberré válás korai szakaszának egyik világviszonylatban is kiemelkedő fontosságú lelete, a kb. tízmillió éves „Rudi" csontmaradványa tehát a Kárpát-medencében került elő. Vajon találunk-e további leleteket, amelyekből arra következtethetünk, hogy az emberré válás a Kárpát-medencében is végbemehetett? Igen: 1965-ben Vértesszőlősön Vértes László találta meg az őskor alsó szakaszában élt ősember telephelyét. Majd hamarosan talált egy nyakszirtcsontot, amelynek tulajdonosa a Samu nevet kapta a „keresztségben". Mielőtt azonban továbbmennénk, fel kell elevenítenünk őstörténeti ismereteinket.[8]

2. FEJEZET
ELŐREFUTÁS AZ EMBER AGYÁBAN

„Előrefutás az ember agyában?... A legpontosabb vizsgálatok bebizonyították, hogy ezek az eszközök, ez az ipar a technológiai paraméterek tekintetében elérte... azt a kultúrát, amelyiknek mindössze 30-40 ezer év a kora!” (Gáborimé Csánk Vera)

Világraszóló leletegyüttes került elő 1965-ben a Kárpát-medencében: Vértesszőlős az egyetlen olyan őskori lelőhely Európában, ahol a még kialakulóban lévő ember maradványait tárták fel hiteles körülmények között. Kultúrrétegeket találtak, bennük bolygatlan telephelyeket, felfedezték a zsákmány feldarabolásának és elfogyasztásának nyomait, előkerültek a tudatos tűzhasználatot bizonyító tűzhelyek, sok-sok kőeszköz, sőt még egy lábnyom is.

Egy különös előember

Aztán előbukkant egy nyakszirtcsont is. A férfi, akitől a csont származott, a „keresztségben” a Sámuel/Samu nevet kapta. Korát Vértes László, a lelet megtalálója, 400-450 ezer évesre becsülte[1], a tórium-uránium vizsgálatok[2] pedig három évszámot adtak: 270 ezer, 350 ezer és 800 ezer évet. A kutatók többsége a középsőt fogadja el.

Samu aligha nevezhető „közönségesnek”. Egyrészt, agyának térfogata nagyobb, mint – az emberré válás folyamatának ismeretében – várható lenne. A nyakszirtcsont anatómiai vizsgálatát Thoma Andor végezte, aki egy valószínűség-számítási vizsgálattal próbálta meghatározni a csontdarabból a koponyatérfogatot. Arra a megállapításra jutott, hogy Sámuel agya nagyobb volt 1400 cm^3-nél (tájékoztatásul: a mai emberi agy átlagos térfogata kb. 1400 cm^3). Ez azt jelenti, hogy a koponyaméret alapján

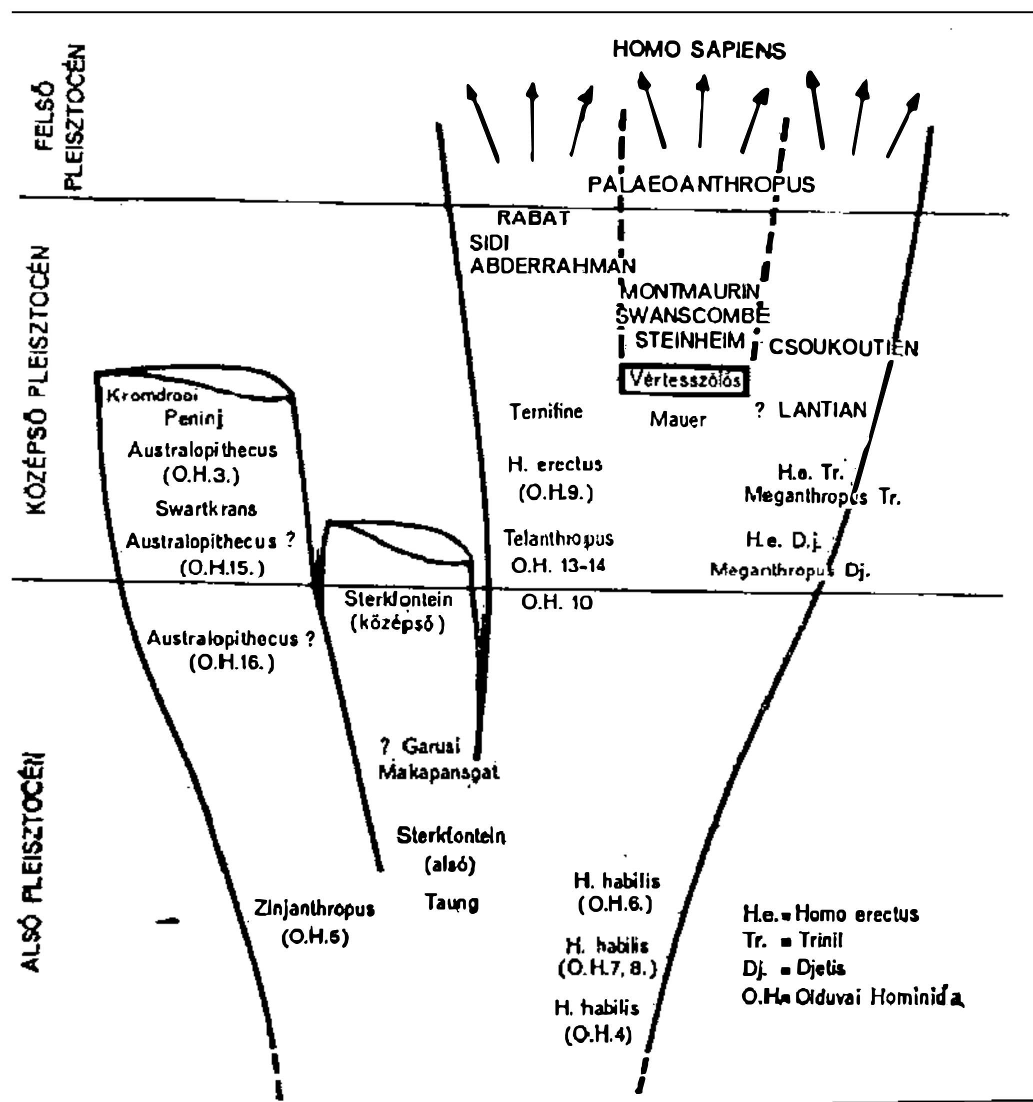
Samunak az értelmes ember, a homo sapiens csoporthoz kellene tartoznia, mégis a *homo erectus seu sapiens palaeohungaricus,* tehát „magyarországi, felegyenesedve járó, esetleg már a sapiens fajba tartozó előember" nevet kapta. Ennek az az oka, hogy a Thoma Andor által felsorolt hat anatómiai jellegzetesség alapján viszont a homo erectushoz tartozik, „csupán" a koponyatérfogata mutat a sapiens irányába. Ezt a nagy koponyatérfogatot Thoma úgy magyarázta, hogy a vértesszőlősi ember agyveleje „hirtelen" és „szokatlan"(!) fejlődésen ment át.[3]

Samu agyának jellemzése érdekében meg kell említeni, hogy az anglia Swanscombe-ban találtak egy embermaradványt, amely sok jellegzetességében annyira egyezik a vértesszőlősivel, hogy akár az utódának is lehetne nevezni, ám 200 ezer évvel fiatalabb nála. A koponyatérfogata viszont 100 cm^3-rel kisebb(!).[4]

Úgy tűnik, Samu agya „megelőzte korát", sőt az eszközei is előrefutást mutatnak – állapítja meg Gáboriné Csánk Vera[5]: „ezek az eszközök, ez az ipar a technológiai paraméterek tekintetében elérte… azt a kultúrát, amelynek mindössze 30-40 ezer év a kora!" Tehát Samu százezer évekkel járt előbbre az eszközkészítés tekintetében is. De a táplálkozásában is „előrefutott": a telepen összehordott hús ugyanis elérte azt a mennyiséget, amennyit egy sokkal későbbi embercsoport vadászott.[6]

Így Samu – nevezzék akár „erectusnak vagy sapiensnek" – mindenképpen a homo sapiens kialakulásának egyik fontos láncszeme, ami nemcsak azt támasztja alá, hogy az emberré válás a Kárpát-medencében is végbemehetett, hanem választ is adhat az előző fejezetben feltett egyik kérdésünkre: vajon hol következhetett be az a minőségi ugrás, amikor a homo erectusból homo sapiens lett? Találtunk tehát egy olyan helyet, ahol megtörténhetett az említett minőségi ugrás. Így érthető, hogy több kutató jutott arra a következtetésre, hogy az emberré válás folyamatából a Kárpát-medencét nem lehet kihagyni. P. V. Tobias[7] szerint a ma élő ember őse Vértesszőlősön biztosan élt, míg László Gyula szerint az egyik legrégebbi felegyenesedett, már embernek mondható lény a vértesszőlősi.[8] (*1. ábra*) Külföldi tudósok szerint a lelet annyira jelentős, hogy az európai kőkorszak legfontosabb

:érdései csakis a magyarországi leletek alapján lesznek tisztázhaók. Ám annak ellenére, hogy az emberré válás folyamatának két ontos láncszeme is előkerült a Kárpát-medencéből, még véletleiül sem hallani azt a kifejezést, hogy „vértesszőlősi vagy Kárpátnedencei" ember, míg a kihalt Neander-völgyi nevét mindenki smeri. Nem furcsa?

1. ábra. **Részletes ember- és Australopithecus-törzsfa P. V. Tobias szerint**
(Vértes László: Kavics Ösvény. Gondolat Kiadó, Budapest, 1969, 215. o.)

A Kárpát-medence alig ismert őskőkora

Mielőtt folytatnánk a Kárpát-medencei emberek utáni nyomozásunkat, álljunk meg egy pillanatra! Ismeretes, hogy a jégkorszakok jelentősen befolyásolták az élet minőségét. A Kárpát-medencében azonban világviszonylatban is sok hévízi forrás található, amelyeknek a környéke alkalmas lehetett az életre azokban az évezredekben is, amikor Európa nagy része nem. Ne felejtsük el, hogy Samu is a jégkorszak szülötte! A Kárpát-medence őskorával kapcsolatos irodalmat olvasgatva azonban valami hamar feltűnik: úgy, ahogy nem találkozni a „vértesszőlősi vagy Kárpát-medencei ember" kifejezésekkel, ugyanúgy nem találni olyanokat, amelyek arra utalnak, hogy Samu népének a leszármazottai esetleg továbbra is a Kárpát-medencét lakták, és nota bene esetleg folyamatos fejlődést tanúsítottak. Holott, ha a jégkorszakok alatt itt jobbak voltak az életfeltételek, mint másutt, akkor kicsi a valószínűsége annak, hogy az itt élők elvándoroltak volna rosszabb körülmények közé. Vulgárisan fogalmazva: az ősember sem volt hülye. A leleteket böngészve, illetve a velük kapcsolatos magyarázatokat olvasgatva azonban mégis az az érzésünk támadhat, mintha az „illetékesek" azt sugallnák, hogy a Kárpát-medence valójában mindig „átjáróház" volt, ahova időnként jöttek valakik valahonnan, majd továbbmentek. És csak az az egyvalami nem történt meg, aminek egyébként a logika alapján a legnagyobb valószínűsége lenne: Samu – mivel olyan nagy volt az agytérfogata, hogy azt még 200 ezer év múlva sem tudta például angliai „kollégája" túlszárnyalni, mivel eszközeiben „százezer évekkel előzte meg korát", és mivel táplálkozásában is előrefutást mutatott, így messze nagyobb eséllyel rendelkezett a túlélésre, mint bárki más –, illetve a leszármazottai továbbra is a Kárpát-medencében éltek. És nemcsak hogy éltek, de fejlődtek is, amihez a földrajzi viszonyok és Samu „felkészültsége" együttesen kedvező feltételeket biztosított. A „Kárpát-medencei fejlődés" megfogalmazást azonban a szakemberek általában kerülik. „A tudományban azonban akadnak néha afféle tabuk, amelyeket a hagyomány, a tekintélytisztelet és sok minden más

tényező támogat, és amelyekhez végül senki sem nyúl" – írja az őskor egyik kutatója.[9] Lehet, hogy az itteni fejlődés kérdése is egy ilyen „tabu"?

Az átlagos intelligenciájú érdeklődőnek, aki a Kárpát-medence régészeti leleteit szeretné áttekinteni, néhány „nehézséggel" szembe kell néznie. Az egyes műveltségeket ugyanis általában a legkorábbi lelőhelyekről nevezik el, így előfordulhat, hogy egy itteni műveltség valamelyik európai lelőhelyről kapta a nevét. De ez sem mindig így van, hiszen előfordul az is, hogy egy kultúrát az eszközéről neveznek el. Ráadásul nem találni olyan régészeti könyvet, amelyik az egész Kárpát-medencét együtt tárgyalná, noha az őskor embere nyilvánvalóan nem a trianoni határokat figyelembe véve hagyott maga után nyomokat. Tisztában kell lenni azzal is, hogy az a tény, miszerint egy adott korból nincs lelet, még nem okvetlenül jelenti azt, hogy valóban nincs, csak annyit, hogy még nem került elő. A következőkben – a teljesség igénye nélkül – tekintsük át a fontosabb lelőhelyeket, annak érdekében, hogy lássuk, vajon vannak-e nyomok, amelyek arra utalnak, hogy Samu és leszármazottai a Kárpát-medencében maradtak, továbbfejlődtek és továbbra is „előrefutást" mutattak. A továbbiakban (x)-szel jelzem az egyes lelőhelyekkel kapcsolatos „hivatalos" véleményeket.[10] Próbálom az esetleg ezzel ellentétes véleményeket is bemutatni, sokszor azonban – a logika eszközével élve – csupán kérdéseket tudok feltenni.

Térjünk most vissza a Kárpát-medencébe, ahol a nyomozásunkat kb. 300-400 ezer évvel ezelőtt, Vértesszőlősnél hagytuk abba! Ezen időpont után az embernek itt-ott megtaláljuk a nyomait, még ha bizonytalan és homályos nyomok is ezek, a középső paleolitikum előtti időkből néha kőszilánkok, tűzrakó nyomok kerülnek elő.[11] Tény azonban, hogy a Riss-korszak alatt alig ismerünk lelőhelyeket Közép-Európában, hasonló a helyzet a Riss-Würm közti időszakban is, csak ezután következik egy „demográfiai hullám".[12] Ekkor azonban a Kárpát-medence már egy „csúcstechnológia" helyszíne: a világszenzációt kiváltó, az Avas-hegyen talált őskőkori lelet azt bizonyítja, hogy az őskori ember már 70 ezer évvel ezelőtt olyan hőkezelési technológiát használt

a kőeszközök megmunkálásában, amilyennel – az eddigi információk szerint – csak jóval később dolgozhatott volna. A Miskolci Egyetem Ős- és Ókortudományi Tanszékének vezetője[13] szerint az „előkerült feldolgozóműhely és település a megállapítás szerint legalább 70 ezer éves, de van olyan lelőhely, amely akár 90-100 ezer éves is lehet". A kovalelőhelyen 30-50 ezer éves szerszámokat is találtak, amelyek rendkívül erősek és „szakszerűek" voltak. Vajon kitől tanulták mindezt kb. 100 ezer évvel ezelőtt, ha nem tudni arról, hogy máshol hasonló technológiát ismert volna ebben a korban az ember?

Menjünk tovább! A Bükk-hegység déli peremén, a *Subalyuknál* talált lelőhely kora 40-200 ezer év. Fejlett, technikailag gondosan kivitelezett szerszámok jellemzik a műveltséget. A régészet szerint biztosan nem nálunk alakult ki ez a kultúra, de nem tudják, hogy hol, valamint az itt élők nem rokonok másokkal, és nem rendelkeznek későbbi leszármazottal(x). Kérdezhetjük: ha nem tudják a szakemberek, hogy hol alakult ki, akkor miért ne lehetnének a vértesszőlősiek leszármazottai? Ezenkívül: Gáboriné Csánk Vera[14] szerint mégis van folytatása, ebből alakult ki ugyanis a Szeleta-műveltség.

Subalyukkal párhuzamosan a Dunántúlon is találunk hasonlót: A régészet a Würm-1 hideghullám előtt, illetve a Würm-1-beli hűvös időszakra teszi a *tatai* lelőhelyet. Több mint ezer szerszám került elő, amelyek a régészek szerint feltűnően hasonlítanak a vértesszőlősi leletekhez(x). Gáboriné[15] szerint: „Az eszközök annyira különlegesek, hogy szinte alig találunk hasonlót hozzájuk... mintha a vértesszőlősi telepen járnánk". Hasonló szerszámok fordulnak elő a Kiskevélyi- és a Szelim-barlangban, Süttőn, Tokodon. Kérdezhetjük: ha a tatai eszközök hasonlók a vértesszőlősihez, amely eszközök „talán a Szeleta-kultúra előfutárai"[16], akkor ebből nem a Kárpát-medencei fejlődésre lehet következtetni?

Az *érdi telep* a Würm kezdetétől benépesített lelőhely, az alsó réteg 50 ezer évnél idősebb(x). A telepen találtak mai szemmel is döbbenetesnek mondhatók, ebből a korból sehol a világon nem találtak hasonlót: hétezer kilogramm(!) hús tárolására

alkalmas jégverem bukkant elő. A leletekből arra következtettek, hogy „beszállítás" folyt, ugyanis például több combcsontot találtak, mint amennyi az állatok számából következne. Minden arra utal, hogy az elejtett vadat máshol feldarabolták, majd válogatás után beszállították. Hústároló verem Kamcsatkában még a XIX. században is létezett[17].

Nyilvánvaló, ahhoz, hogy kb. hétezer kiló húst tudjanak tárolni, a „társadalomnak" kellőképpen szervezettnek kellett lennie. Ahhoz pedig, hogy ilyen fokú szervezettség kialakuljon, hosszú ideig egy helyben kellett élniük. A Kárpát-medencén kívül nem ismeretes másik ötvenezer éves hústároló verem[18], tehát az érdiek a hús tárolásának ezt a módját nem tanulhatták másoktól, helyben kellett kifejleszteniük.

Fontos lelőhely a *Szeleta-barlang* a Bükk keleti oldalán, nevéből származik ugyanis az egyetlen, a nemzetközi szakirodalomban is meghonosodott magyarországi kultúraelnevezés. Korát 30-40 ezer évesre becsülik. A régészet szerint a subalyuki, a tatai és az érdi leletkörrel egy időben létezett, de velük nem rokon, és későbbi leszármazottakkal sem rendelkezik(x).

Ismét egy „előrefutással" találkozunk: „tökéletesebb lándzsahegyeket, nyílhegyeket az ősember talán sehol sem gyártott" – a műveltséget a Kárpát-medencei fejlődés eredményének tartja Gáboriné Csánk Vera.[19] A kultúra számos lelőhelye, települése ismert. Újra kérdezhetünk: miután egyik telephelyükön, a Balla-barlangban, egy 12 ezer éves csontvázra bukkantak, ami arra utal, hogy sokkal később is élt ott ember, esetleg ez nem jelenti-e azt, hogy Szeleta-műveltség mégis tovább élt?

A Szeletával közel egy időben, a Bükk nyugati oldalán a régészet szerint váratlanul bukkan fel az *Istállóskői*-műveltség. Vadászatuk összességében hasonló a szeletaiakéhoz, a legfontosabb fegyverük a csonthegyű dárda és az íj volt.(x) Tehát „hivatalosan" is hasonlítanak a Szeleta-kultúrához, amely viszont Kárpát-medencei fejlődés eredménye. Istállóskőnél két olyan lelet kerül elő, amelyben ismét „világelsők" vagyunk. Mindmáig egyedülálló a háromlyukú, barlangimedve-csontból készített, öt hang megszólaltatására alkalmas furulya. Míg a másikról, a feltűnően nagy

számban előkerült apró nyílhegyről ezt írja a szakember: „Ez rendkívül fontos lépés a civilizáció fejlődésében, amit itt találtak meg először, legkorábban egész Európában!" Ezt megelőzően úgy tudták, hogy az „emberiségnek ezt a fontos találmányát" csak kb. Kr. e. 8000-től használták.[20] A Kárpát-medencében tehát kb. 25 ezer évvel korábban használták a vadászat elengedhetetlen eszközét, mint máshol a világon! Meg kell jegyezni, hogy 35 ezer éves, finoman megmunkált kova-nyílhegyet találtak a Domica-barlangban is, a Felvidéken.[21]

Újra kérdeznünk kell: ha itt használták legkorábban a nyílhegyet a világon, akkor ez nem azt jelenti-e, hogy helyi találmány, nem máshonnan került ide, hanem inkább innen máshova? De ugyanez figyelhető meg a lándzsacsúcsok használatánál is: a Kárpát-medencei leletek 5-6 ezer évvel idősebbek a Franciaországban találtaknál.[22]

A következő műveltséggel kapcsolatban több kérdést is meg kell fogalmazunk, a régészet szerint ugyanis a *gravetti* (apró nyílhegy-) kultúra népe úgy érkezett ide kelet felől a jégkorszak utolsó lehűlésének tetőzése előtt. Legrégibb telepük a bodrogkeresztúri (kb. 30 ezer éves) Villány, Madaras (kb. 18 ezer éves), Szeged-Öthalom (kb.18 ezer éves), Dunaföldvár (kb. 12 ezer éves).(x). Érdekes módon a műveltség ezúttal nem lelőhelyről, hanem az általa használt eszközről, a nyílhegyről kapta a nevét, így a nép etnikumáról nem nyújt felvilágosítást. Vajon mi lehet az oka annak, hogy bár a Kárpát-medencében használták a világon elsőként a nyílhegyeket, a régészet mégis azt állítja, hogy mások hozták ide keletről? Kérdezhetjük: a nyílhegyet használó gravetti népesség nem inkább a Kárpát-medencéből szivárgott ki, mint oda be? Gábori Miklós[23] is felvetette, hogy a kultúra eredetét a Kárpát-medencében kellene keresni. A műveltség nyomai az egész történelmi Magyarország területén megtalálhatók, legkorábban a Kr. e. 30 ezer körüli időből. A leggazdagabb és legnagyobb telepük Ságvár-Lukasdomb, ahol egy kapa is előkerült, amely a későbbi, a legrégebbi szerszámok előfutára.[24] Majd' húszezer éves kapa! Újabb világelsőség?

Lovas (Veszprém megye) határában az országban máig egyedülálló őskori festékbánya található. Kora kb. 11 ezer év(x). Megint egy „világelsőség". Korábban ugyanis nem találni példát

arra, hogy a vörös festéket szabályszerűen bányászták volna, ráadásul tágabb körzetében sehol sincs egyetlen olyan ősemberi lelőhely, amelyik arra utalna, hogy a közelben laktak. Vajon hogyan bukkantak a bányára, ha nem a környéken éltek? Honnan tudták, hogy ott van? Úgy tűnik, a bányába „eljártak" dolgozni. Viszonylag rövid idő alatt 24 m^3 festéket bányásztak ki.[25] Ennyit maguk nem használhattak fel, talán csak nem kereskedtek vele? Ahhoz pedig szállítani is kellett. Ehhez is értettek?

Őskőkori „zsenikből" újkőkori földművelők?

Elérkeztünk az őskőkor (felső paleolitikum) végéhez, a kb. Kr. e. 10 ezer körüli évekhez, ami kb. az utolsó jégkorszak vége is. Ekkorra a Kárpát-medencei ember már több olyan civilizációs vívmánynak is birtokosa volt, amelyet nem kaphatott senkitől sem, hiszen legkorábban a Kárpát-medencében bukkantak elő. Említést érdemel az is, hogy a mai Csehország területén 27 ezer évesre(!) becsült szőtt ruhára utaló nyomra bukkantak, amelyet a világon a legrégebbinek tartanak.[26] Honnan származhat ez a mai szemmel is hihetetlennek tűnő tudás? A régészet szerint a Kárpát-medencei műveltségek nagy része ismeretlen eredetű, nincs előzménye, sem folytatása, hirtelen jelennek meg, valahonnan „kívülről" jönnek, aztán eltűnnek. Ugyanakkor a laikus a logika alapján okkal feltételezheti, hogy Samu leszármazottai folyamatosan lakták a Kárpát-medencét. Az első lehetőségből az következik, hogy a „kívülről" jövők, akik korábban nem rendelkeztek „tudományos" ismeretekkel, ahogy a Kárpát-medencébe érkeztek, hirtelen megvilágosodtak, és felfedeztek valamit. Tehát ideérkeztek, rájöttek valami újra, majd eltűntek. A második alapján pedig arra gondolhatunk, hogy a folyamatosan itt élők folyamatosan fejlődtek, és egyre komolyabb teljesítményt tudtak felmutatni. Szerintem ennek az utóbbinak van nagyobb esélye. A folytonosság alátámasztására álljon itt egy példa: létezik egy olyan furulyatípus, amelyik egyedül csak a Kárpát-medencében fordul elő, az úgynevezett nyelvdugós hosszú furulya.

A legrégibb 35 ezer éves, és azóta is kimutatható a folytonosság mindmáig. A Dunántúlon ma is készítenek hasonlókat.[27]

De vajon mi lett az ősi vadászok sorsa a jégkorszak elmúltával, akik korábban rénszarvasvadászatból éltek? A jégkorszak vége felé kezdődő felmelegedés hatására a jégtakaró északra húzódott, nyilván vele együtt a rénszarvasok is. Így a rénszarvasvadászatból élők valószínűleg nem tehettek mást, mint követték az állatokat, így a Kárpát-medence népének egy része északra vándorolt. A kérdés már csak az, hogy vajon mindnyájan elmentek, vagy voltak, akik itt maradtak? A szakemberek nem egységesek a válaszban, mivel vannak, akik szerint a Kárpát-medence teljesen kiürült, mert mindenki elment, míg mások szerint voltak, akik maradtak. Nem mindegy azonban, hogy mi történt, ugyanis kimondva vagy kimondatlanul a „tét" a következő: Európa legkorábbi földművelő műveltségei a Kárpát-medencében alakultak ki az újkőkor kezdetén, tehát kb. Kr. e. 7000-től kezdődően. A kérdést tehát így is fel lehet tenni: Európa első földművelő közösségeit a Kárpát-medence népe hozta-e létre vagy sem? Ha teljesen kiürült a medence, akkor nyilván nem, a szakemberek egy része ugyanis állítja, hogy földművelő kultúrák kialakítása a délkelet felől érkezőknek köszönhető. Ha viszont nem ürült ki, akkor feltételezhető, hogy az újkőkori műveltség folytatása az őskőkorinak.

Az őskőkor vége és az újkőkor kezdete között eltelt kb. 3 ezer év (Kr. e. 10 000–7000), ez az átmeneti kőkor. Nyilvánvaló, hogy ha vannak régészeti leletek ebből az időszakból is, akkor az arra utal, hogy a vidék nem volt lakatlan. Nos, mára már ismertté váltak lelőhelyek ebből a korból, ilyen például Jászberény, amely az átmeneti kőkor középső szakaszának a névadója is. A kutatás mai állása alapján bizonyosnak tűnik, hogy a késői mezolitikum Jásztelek-fázisa megérte az újkőkort, és részben egyidejű volt a Körös-kultúrával. Ezzel megszűnt az a feltételezett „etnikai vákuum", amelyet korábban néhány kutató feltételezett.[28] A régészet megállapításából tehát az következik, hogy a Kárpát-medence újkőkori lakói az őskőkoriak leszármazottai. Ezt – ahogy a továbbiakban látni fogjuk (vö.: I/3. fejezet) – a genetikai vizsgálatok is alátámasztják.

3. FEJEZET
AZ EURÓPAI KULTÚRA BÖLCSŐJE

„Ugyanazok a népcsoportok terjeszthették el Európában a földművelést, mint akik az első földvárakat építették... (a földművelés) a Kárpát-medencéből később továbbterjedt egész Európába.” (Graham Hancock)

Láttuk, hogy az őskőkorban a Kárpát-medencének igencsak leleményes lakói voltak, akiknek a leszármazottai még az újkőkor kezdetén is az Alföldön éltek. Úgy tűnik, elődeik méltó szellemi örökösei lehettek, hiszen a neolitikum nem egy vívmánya a Kárpát-medencéből terjedt el Európa-szerte.

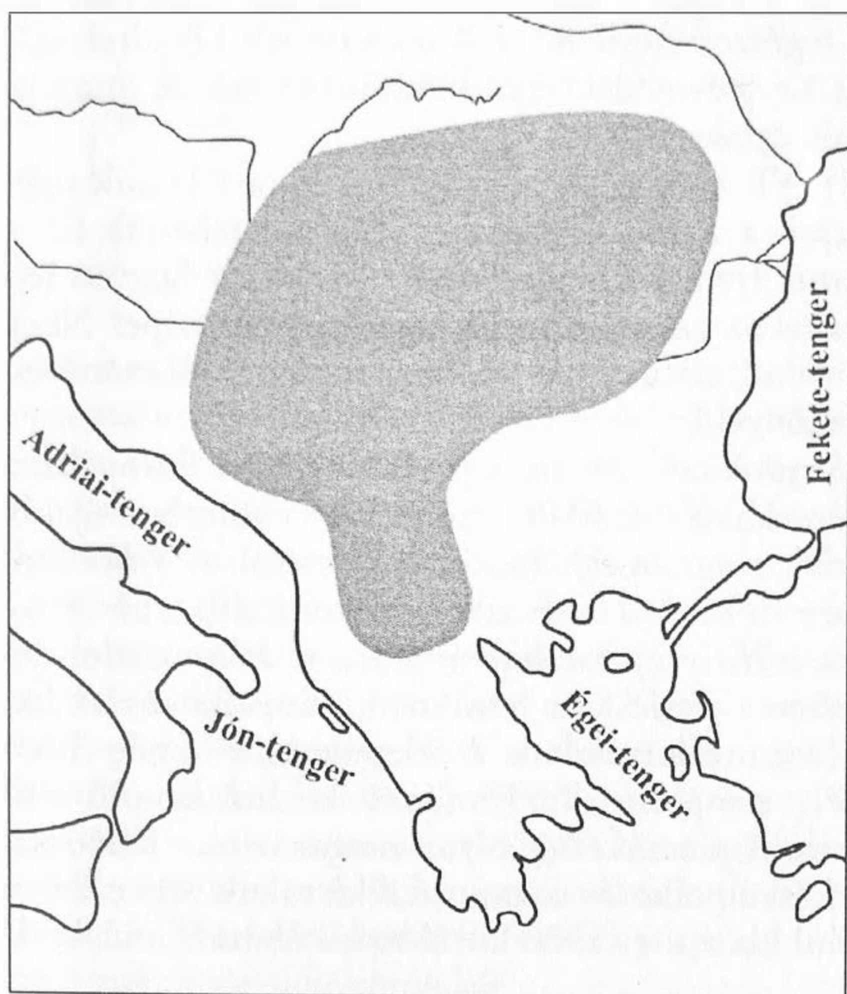
Egy alig ismert újkőkori „civilizáció”

Az emberiség történetében minden bizonnyal az egyik legnagyobb ugrás a vadászó-gyűjtögető életmódról a földművelésre való áttérés volt, Childe a „neolitikus forradalom”[1] kifejezést használja rá. Európában ez legkorábban a Kárpát-medencében következett be.[2] De vajon mi választja el egymástól az ősember korát az első földművelő civilizációktól? A szakember szerint szellemi színvonalban szinte semmi. A régészet számára a letelepült életmód kezdetét a kerámia megjelenése jelzi.[3] A kerámia a kultúra egyik fokmérője, hiszen az edény nélkülözhetetlen az élelem tárolásához, a főzéshez, a rajtuk lévő formákból, díszítésből, szimbólumokból pedig készítőik hiedelemvilágára lehet következtetni, és mivel az egyes periódusokban más-más mintázattal rendelkeztek, segítségükkel korszakolni lehet a településszinteket.

A laikusnak – aki szeretne betekintést nyerni a Kárpát-medence újkőkorába, ezért az idevonatkozó irodalmat lapozgatja – könnyen támadhat ugyanaz az érzése, mint ami az előzőkben: mintha a ré-

gészek egy része azt sugallná, hogy a Kárpát-medencében semmiféle helyi fejlődés nem volt. Továbbra is „átjáróház" maradt, ahova – többnyire délkelet felől – újabb és újabb bevándorlók érkeztek, akik magukkal hozták a földművelést és az egyéb vívmányokat, amelyeket aztán itt elterjesztettek. Egyre több kutató gondolja azonban azt, hogy az első földműveskultúrák kialakításában nagyon is jelentős szerep jutott a Kárpát-medence őslakóinak, akik magukba olvasztották a délről jövő hatásokat. Nézzük a neolitikum fontosabb műveltségeit! Az előző fejezethez hasonlóan a továbbiakban (x)-szel jelzem az egyes lelőhelyekkel kapcsolatos „hivatalos" véleményt.[4]

Tény: az európai újkőkor legkorábbi műveltsége a *Körös (Criš)–Ştarčevo* nevet viselő (C^{14} dátuma az egyik korai telephely alapján: 7090). Országunk mai területén a Duna mentén, a Sió-torkolat

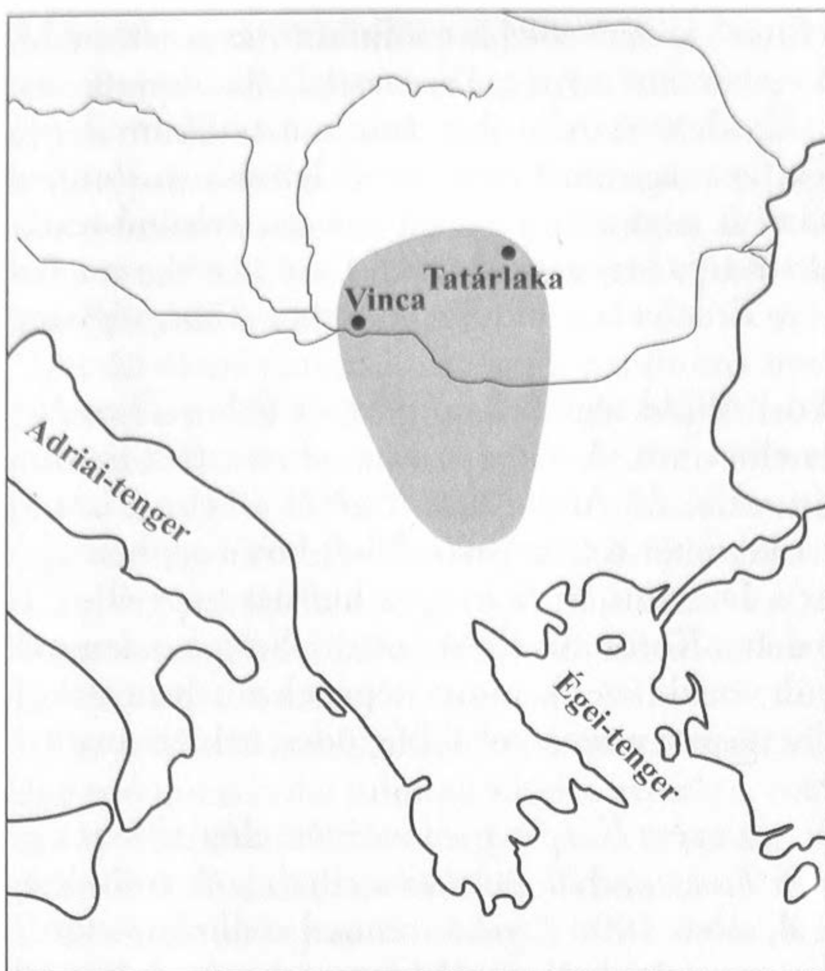
2. ábra.
A Körös–Ştarčevo-műveltség elterjedése
(groups.msn.com/AncientWisdomCulturesPeople/starcevoculture.msnw alapján)

magasságáig, a Tisza-vidéken pedig a Körösöktől északra is elterjedt. *(2. ábra)* A régészet szerint a korszak „népi” alapja a helyi mezolitikus előnép és a Körös–Ştarčevo-kultúra népessége. Hatására alakult ki Közép- és Kelet-Európában az ún. (alföldi) *vonaldíszes kerámia kultúrája.* Kis késéssel a Dunántúlon a *dunántúli vonaldíszes kerámia* kultúrája jött létre. Létezése a középső neolitikum közel egészét kitölti. Az újkőkori műveltség emlékanyaga Belgiumtól a Dnyeszter vidékéig megtalálható(x). A vonaldíszes kerámia egyik legszebb csoportja a *bükki,* amely az „európai vonaldíszes edényművesség csúcspontja”, és hihetetlen szakmai felkészültségről tesz tanúbizonyságot.[5]

A vonaldíszes kerámia gyakorlatilag egész Európában elterjedt, de nézzük, van-e arra bizonyíték, hogy valóban a Kárpát-medencéből! Igen: T. Douglas Price és munkatársai úgynevezett stronciumizotópos vizsgálatainak eredményei bizonyították ezt, amit a neves régészeti lapban, az Antiquityben közöltek is.[6] A földművelés Kárpát-medencéből kiinduló terjedését mutatja a *Times* régészeti atlasza is.[7]

A Kr. e. VII–VI. évezredben Európában nem találunk más műveltséget, csak a Körös–Ştarčevó-it. Jogosan tehetjük fel a kérdést: ha semmilyen előzménye nem volt, akkor hogyan lettek a lakói mégis az akkori Európa legműveltebb népe? Nem lehet, hogy kialakulásában szerepet játszhattak a több ezer éves kulturális előzmények?

A következő műveltségnek sincs párja az akkori Európában: a régészet szerint kb. Kr. e. 5500 után a Duna-völgyben újabb műveltség jelenik meg, amely eltérő a Balkánétól. A *Vinča*-kultúra, pontosabban a *Vinča–Tordos* a kora rézkorig élt(x). (*3. ábra*) Annyira fejlett volt, hogy kezdetben a Kr. e. I. évezredre datálták. Az emberek paticsfalú házakban, városokban laktak, melyekben valódi utcák is voltak. A települések közepén rituális hely, szentély, templom állt. Fémöntő, kerámiakészítő műhelyeik is voltak. A rézművesség olyan magas szintre fejlődött, hogy a rézből készült alkotások exportcikké váltak.[8] Az erdélyi Erősdön például kb. Kr. e. 5500 körül már kőházakban laktak az emberek.[9]

3. ábra. **A Vinča–Tordos-műveltség elterjedése** *(www.culture.gouv.fr/culture/arcnat/harsova/en/balk6.htm és Ian Wilson: Az özönvíz előtt. Gold Book, 2001. alapján)*

Ami számunkra még különösen fontos: az emberiség egyik legkorábbi írásos emléke is ebből a műveltségből származik. Az erdélyi Tatárlakán talált, írásjeleket tartalmazó agyagkorongok kb. hétezer évesek (vö.: I/9. fejezet), legalább ezer évvel előzik meg a legkorábbinak tartott mezopotámiai leleteket. Kb. ugyanebből a korból a közeli Tordos környékén is kerültek elő írásjegyeket tartalmazó emlékek, a műveltség ezért viseli a Vinča–Tordos nevet.

Többek szerint a Vinča–Tordos a Körös–Ştarčevo folytatásának fogható fel, de erre következtethetünk magunk is, ha összehasonlítjuk a két kultúra elterjedésének térképét. Childe ezeket a műveltségeket eredetinek tartja.[10] Összefoglalóan Duna menti műveltségnek nevezi, és két szakaszra bontja: Duna I. és Duna II, ez utóbbi terjeszkedik szerinte nyugatra, és teremti meg Nyugat-Európa újkőkorszakát.

Újabb „előrefutás" következik: a neolitikum és a rézkor közötti lassú váltás valamikor a Kr. e. IV. évezred táján következett be. Az erdélyi, felvidéki rézbányákat már a neolitikum végén művelni kezdték, és megindult az érc feldolgozása is. Európai összehasonlításban is nagyszámú és nagyméretű, feltűnő réztárgyak tűnnek fel a Kárpát-medencében(x). Európa rézkora a Balkánról – beleértve Erdélyt is – indult; mutatja a *Times* régészeti atlasza[11] is.

A késő újkőkori Alföld régészeti csoportjait fedi a *Tisza-Herpály-Csőszhalom* elnevezés. A *Tisza*-kultúra elnevezés a harmincas évekből származik. Az Alföld déli részétől a Felső-Tisza vidékéig terjedt, a kezdetei Kr. e. 4000–3800 körül sejthetők(x). Kb. ugyanekkor a Dunántúlon a *lengyeli* kultúra népe él. A Tisza-műveltség tehát a Körös–Starčevo-kultúra helyén, a lengyeli pedig a dunántúli vonaldíszes kerámia népének a helyén alakult ki, így elképzelhető, hogy azok továbbfejlődésének eredményeként jöttek létre.

A késő rézkort az egész Kárpát-medencében elterjedt, az egységesülést jelentő *badeni/péceli* kultúra uralja(x). A műveltség Kr. e. 3500 körül, tehát 1000 évvel a minószi civilizáció előtt(!) alakult ki, és egy ausztriai barlangról kapta a nevét. A korszak világhírű lelete, az első európai kocsimodell, Budakalászon került elő.

A bronzkor kezdeténél (Kr. e. 2600 körül) fejezzük be a műveltségek felsorolását. Nézzünk néhány – talán kevéssé ismert – „előrefutást"! Forray[12] bizonyítja, hogy a kocsi a Kárpát-medencéből terjedt el az egész világon. Az ősember szerszámának az alapanyaga az obszidián volt. A Kárpát-medencében több obszidiánlelőhely is van, például Tarcal, Tokaj környékén. Az úgynevezett obszidiánút a Kárpát-medencéből indult a sóúttal együtt.[13] A borostyánút, a kagylóút és a selyemút is ezen át vagy ide vezetett. A fémbányászat, illetve a fémmegmunkálás is közép-európai eredetű.[14] Ki gondolná, hogy nekünk is olyan ősi aranykincseink vannak, amelyek ámulatba ejtik a világot? A jobbára a Nemzeti Múzeum tulajdonában lévő több száz páratlan lelet elkápráztatta mindazokat, akik a nyugat-európai vándorkiállításon megtekintették.[15] Maradjunk

még a fémeknél! Kiderült például, hogy a réz- és aranyművesség első virágzó időszaka nem úgy történt, ahogy korábban gondolták. A fémfeldolgozás nem Anatóliából, Kis-Ázsiából jutott át Európába, a fémanalízis ugyanis kimutatta, hogy a híres várnai aranytemető anyaga, ahol egy-egy sírban akár több kiló aranytárgy is előbukkant, nem keleti eredetű arany, hanem az erdélyi aranybányákból származik.[16]

Az újkőkori emberek az összes neolitikus invenciót, a letelepedett életmóddal járó vívmányokat magukkal vitték a Kárpát-medencéből – tartja a szakember: „Közép-Németországig nemcsak a szentgáli kő fordul elő a kőeszközlelet-anyagban, hanem nagyon-nagyon hasonló anyagi kultúrájú településeket találunk Nürnberg környékén vagy a Párizsi-medencében, vagy Észak-Németországban. Rövid időn belül tehát ezek a telepesek egész Európába eljutottak…"[17]

Egy újkőkori „civilizáció" képe bontakozott ki előttünk. Meglepő módon – noha minden iskolás gyerek is tudja, hogy a világ első ismert civilizációi a nagy folyók partjain alakultak ki – a Duna és a Tisza kultúrkörei általában kevés figyelmet kapnak. A történelemkönyveket olvasgatva az embernek könnyen az az érzése támadhat, mintha Európának nem lett volna őskora, mintha az európai kultúra a római hódítással kezdődött volna. Ahogy azonban az az előzőkből is kiderült, ez egyáltalán nem így van: az európai kultúra gyökerei a Kárpát-medencében, pontosabban az újkőkori Kárpát-medencei műveltségekben erednek.

Erre a következtetésre jutott Marija Gimbutas[18] is, aki szerint a kontinens a történelmi idők előtt Közép-Európában volt a legfejlettebb. A régésznő szinte teljesen átírta Európa őstörténetét, bizonyítva látja ugyanis, hogy kb. Kr. e. 6500–3500 között igazi civilizáció virágzott itt. Olyan városok voltak, amelyekben nagyszámú népesség lakott. Több emelet magasságú templomok álltak, négy-öt szobás tágas házakban laktak. Fejlett kézműiparuk volt, keramikusok, szövőmesterek, réz- és aranyművesek tevékenykedtek, obszidiánnal, kagylókkal, márvánnyal, rézzel, sóval stb. kereskedtek. Az őskori Közép-Kelet-Európa kulturálisan különálló, keleti hatásoktól független térség volt, saját jogú, önálló

civilizációt képviselt mindaddig, amíg a keletről jövő törzsek le nem rombolták. Szerinte ez az őskori Európa volt a bölcsője sok későbbi kultúrának is.

Hasonló véleményen van Dragoslav Srejovic[19] régész is, aki szerint a jégkorszak utáni európai kultúra első nagy fellendülése mentes volt bármilyen külső hatástól. Önmagából született, a kései paleolitikum Duna menti kultúrájának rejtett energiáiból merítve. Ez a rendkívül fontos tény arra enged következtetni, hogy Európának nem kellett Közel-Keletről semmit sem átvennie.

A Kárpát-medencei műveltség kialakításában szerepet játszható déli-délkeleti hatásokkal kapcsolatban egyre inkább terjed az a megközelítés, hogy inkább kultúrdiffúzió, semmint embercsoportok nagy tömegű vándorlásának az eredménye.[20] Nincs ugyanis semmi bizonyíték arra, hogy minden esetben új, idegen népcsoport bevándorlásával jött volna létre az adott kultúra, és az őshonosoknak semmi szerepük sem volt ebben.[21]

Tízmillió éve a Kárpát-medencében?

A fentieket, vagyis azt, hogy Európa legkorábbi műveltségeinek a kialakításában a Kárpát-medence őslakóinak döntő szerepe volt, igazolják a molekuláris genetikai vizsgálatok is. „Az újkőkor embere idősebb, mint az általa művelt mezőgazdasági kultúra? Miért alapvető fontosságú a Kárpát-medence neolitikumának története az egész európai kontinens szempontjából?" – ezekkel a kérdésekkel kezdi cikkét Mende Balázs Gusztáv[22], majd beszámol a molekuláris genetika és biotechnológia fejlődésének köszönhető vizsgálati módszerek eredményeiről: 1996-ban olyan eredmények kerültek napvilágra, amelyek más megvilágításba helyezik az addigi elképzeléseket Európa lakóiról. Megállapították ugyanis, hogy a modern európai népesség mintegy 80 százaléka egyértelműen a paleolit időszakig visszavezethető népelemek leszármazottja, és a neolit időszak újonnan megjelenő népességeiből csak a teljes mai népesség 20 százaléka származtatható.

A *Science* 2005. novemberi számában jelent meg egy másik cikk arról, hogy a kutatók megvizsgálták az alföldi és a dunántúli vonaldíszes kerámia népének régészeti és szénizotópos módszerekkel datált embercsontanyagát. Kiderült, hogy a közel-keleti népelemek nem gyakoroltak jelentős hatást a közép-európai paleolit népesség anyai voltára. A ma élő európai népesség anyai ágú felmenői nem neolit, hanem paleolit csoportokból származtathatók.

A vizsgálatok szerint tehát a Kárpát-medence újkőkori népessége az őskőkori népességből származik. Ami azt jelenti, hogy folyamatosan lakták a Kárpát-medencét. Gyakorlatilag ugyanerre a következtetésre jutott Jerzy Woszczyk[23] lengyel szerológus már évtizedekkel ezelőtt az úgynevezett haptoglobin-szisztéma vizsgálata során. A cikkében közölt táblázatból kiderül[24], hogy a Kárpát-medence lakói Európa őslakóinak leszármazottai. Hasonló következtetést vont le Evan Hadingham,[25] a Harvard Egyetem embertantanára. Szerinte, embertani szempontból bizonyíthatóan, a Kárpát-medence folyamatos, békés életteret biztosított az itt élőknek. Azt állapította meg, hogy Közép-Európa embere minden más behatástól mentesen, önmagából kiindulva érte el az embertani és a műveltségi fejlődés magasabb fokát. Az antropológiai vizsgálatok is a fentieket erősítik meg: Kiszely István[26] szerint a Kárpát-medence őskőkori lakosságának leszármazottai folyamatosan lakták a Kárpát-medencét, jelenlétük az évezredeken át folyamatosan kimutatható.

4. FEJEZET
A TÖRTÉNELEM SUMERBAN KEZDŐDÖTT – VAGY MÉGSEM?

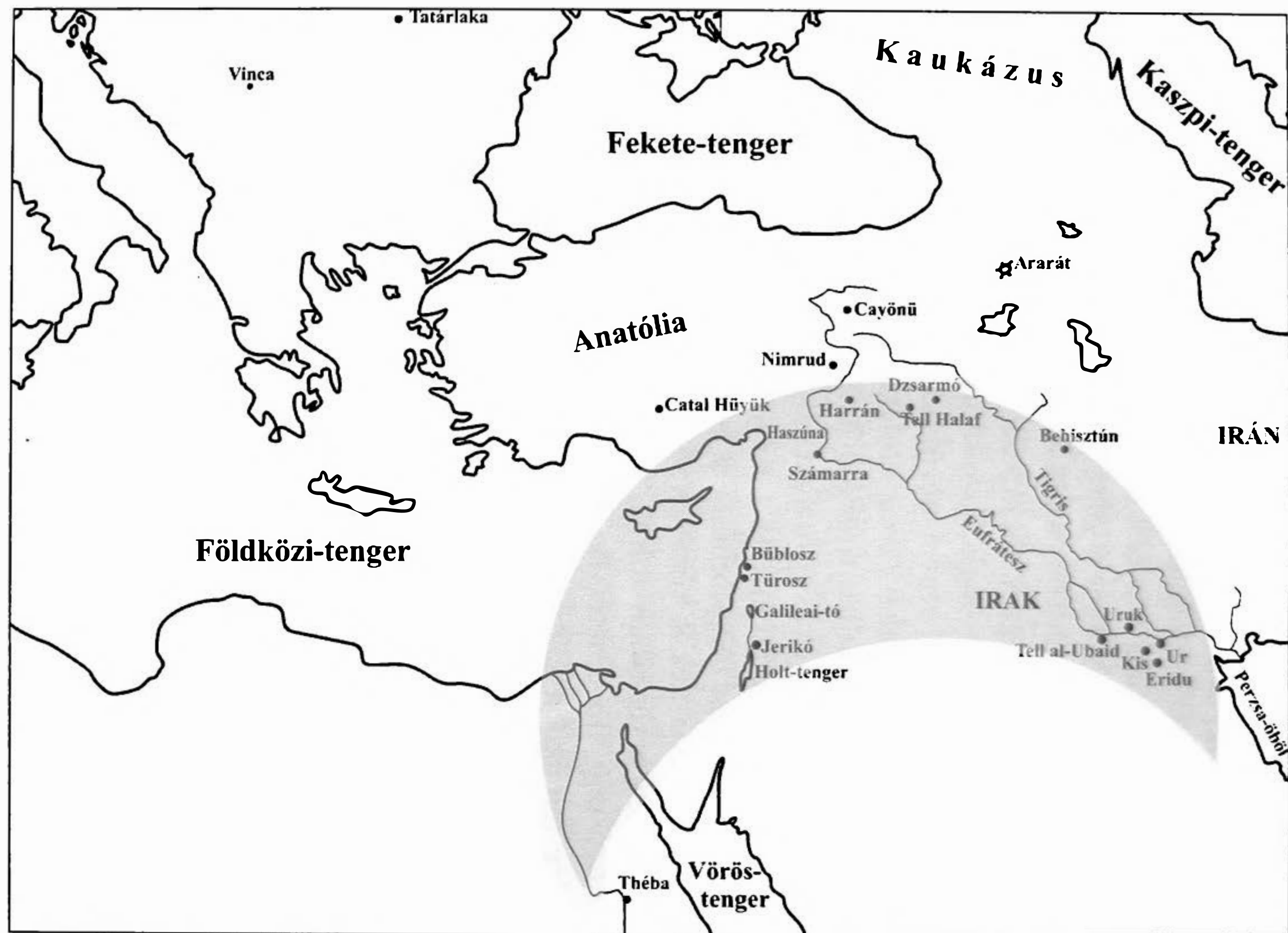
„A civilizáció alapvető találmányainak jó része nagy valószínűséggel nem Egyiptomból vagy Mezopotámiából, hanem a Fekete-tenger partjáról ered. A földművelés, az állattenyésztés, a szövés, a házépítés, a várostervezés, az ácsmesterség, a fazekasság és a fémművesség csupán néhány ezek közül... ezek egytől egyig... Kr. e. 5600 előtt jelentek meg ezen a területen". (Ian Wilson)

Az előző fejezetben láttuk, hogy Európa kulturális gyökerei a Kárpát-medencében erednek. De vajon az említett műveltségek egyedülállók, vagy részei egy nagyobb kultúrkörnek? Többek között erre keressük a választ.

Sineár földjén

Az utolsó jégkorszak vége felé a Közel-Kelet három nagy folyójának – Tigris, Eufrátesz, Nílus – a völgyei és a torkolatvidékei igencsak alkalmasak voltak a földművelésre. Nem véletlen, hogy a termékeny félholdnak is nevezett vidéken bukkant fel a világ első civilizációja, a sumir – tudja ezt szinte minden iskolás gyerek is. *(4. ábra)* Sumirnak nevezik azt a népet, amelyik Mezopotámia (Folyamköz, a Tigris és az Eufrátesz környéke) déli részén – a mai Irak területére esik – a Kr. e. IV. évezredtől magas színvonalú kultúrát hozott létre. A szakirodalomban Mezopotámia déli részének Sumer a neve, amelyet a *Teremtés könyve* Sineárnak nevez.[1] A folyamközi ásatásokat végző Woolley által találtak alapján a bibliai vízözönt erre a vidékre, Kr. e. 4000 körüli időpontra teszik.

4. ábra.
A termékeny félhold és a fontosabb lelőhelyek
(Ian Wilson: Az özönvíz előtt. Gold Book, 2001 és Laurence Gardner: A Grál-Királyok eredete. Gold Book, 1999, 25. o. alapján)

A vízözön után virágba boruló műveltség mai szemmel is kápráztatosnak tűnik. Sumer az a hely, ahol Kramer[2] szerint a „történelem kezdődött". A professzor könyvében majd' negyven olyan dolgot – a köztudott írás és a kerék feltalálásán kívül – sorol fel, amelyet nekik köszönhet a világ. Például az első iskolákat és az első mezőgazdasági évkönyvet. Ők adták az első történészt, az első könyvtári katalógust, ők hozták az első törvényeket. Az első kozmogónia és kozmológia, az első irodalmi viták... Sokáig sorolhatnánk mindazt, ami a nevükhöz fűződik. A sumiroknak tulajdoníthatók[3] az első írásos emlékek, az agyagtáblák. Számrendszerük, matematikai tudásuk határozottan fejlettebb volt a későbbi görögökénél és rómaiakénál; törteket is képeztek, gyököt vontak és hatványoztak. Az ezzel párhuzamos csillagászati fejlődést, a naptár megjelenését és az ehhez fogható matematikai vívmányokat is nekik köszönhetjük. A téglavetés is sumir vívmány, azzal is tisztában voltak, hogy az agyagtárgyak szilárdsága és tartóssága növelhető, ha kemencében kiégetik. Az égetőkemence feltalálása újabb technológiai előrelépést jelentett: a fémek felhasználását. A fémek és az ötvözetek számos kombinációja, amelyre a sumir nevek utalnak, az ókori Mezopotámia fémművességének magas szintjéről tanúskodik. Már Kr. e. 3500 körül megkezdődött a kőolajszármazékok felhasználása, minden bitumenfajtát külön szóval jelöltek. A gyógyítást magas fokon művelték, a korai törvénykönyvek arra is kitérnek, hogy milyen díj illeti meg a sikeres operációt végrehajtó orvost, és milyen büntetés sújtja balsiker esetén. A sírokban talált csontvázak némelyikén agyműtétre utaló jeleket találtak. Ismerték a szövés-fonás mesterségét. A folyókból nyert vízzel egész évben öntöztek, méghozzá nagy kiterjedésű, bonyolult csatornahálózat segítségével. A virágzó gazdaság aligha fejlődhetett volna ki hatékony szállítási rendszer nélkül, a két hatalmas folyón és a mesterséges csatornahálózatokon szállítottak mindent. Náluk találjuk a világ első csónakábrázolásait is. A fennmaradt szövegekből kiderül, hogy a nyílt tengerre is kimerészkedtek, a legkülönfélébb vízi alkalmatosságokkal utaztak a legtávolabbi vidékekre is. Százöt szavuk maradt fenn a különböző hajók megnevezésére. A talált „gya-

korlótáblák" arra utalnak, hogy már a Kr. e. III. évezredben szabályos iskolarendszer működött. Az első jogrendszer, amely a társadalmi renddel és az igazságszolgáltatással foglalkozott, Sumerben született meg. Maradt fenn olyan írás, amelyik arra utal, hogy már ekkor törvényben szabályozták némely élelmiszer árát, valamint szekerek és csónakok bérleti árát, hogy a szegényeket ne lehessen kizsákmányolni. És még folytathatnánk a felsorolást.

Mit mondanak a régészeti leletek?

A szakirodalom jelentős része ismeretlen eredetűnek tartja a sumirokat és a nyelvüket is; a vízözön teljesen átrendezte a Folyamköz etnikai képét, az áradás után egy új nép érkezett, de nem tudni, honnan. A kultúra szinte a semmiből, minden előzmény nélkül egyszer csak kipattant. A szakirodalmat olvasgatva a laikusnak az előzőkben tapasztaltakhoz hasonló érzése támadhat: mintha szóba sem jöhetne, hogy a műveltség létrehozásában szerepe lehet a helyi fejlődésnek is. Noha feltételezhetjük, hogy egy adott kulturális színvonalú civilizáció létrehozásához az adott kulturális színvonalon álló emberek kellenek. A nomádokról például nehéz elképzelni, hogy hirtelen többemeletes templomokat kezdenek építeni. Feltételezhetjük azt is, hogy egy magaskultúra hirtelen, minden előzmény nélkül nemigen pattan ki, nagyobb a valószínűsége annak, hogy a gyökerei egy azt megelőző műveltségbe nyúlnak vissza. A legkézenfekvőbb feltételezés az lenne, hogy az eredetét helyben, a már a vízözön előtt is ott élt népnél keressük. Utána kell tehát járnunk annak, hogy kik és milyen műveltségi szinten éltek Mezopotámiában a vízözönt megelőzően.

Azt a feltételezésünket, hogy a civilizáció gyökereit helyben is keresnünk kell, alátámasztja a következő: a Mezopotámiából előkerült írásos agyagtáblák több az áradatot átvészelt és a régészek által is feltárt várost említenek. Az ékiratokból világosan kiderül, hogy Sumer története visszanyúlik a vízözön előtti időkbe.

Sőt, némely agyagtábla a sumir királyok uralkodási rendjét is tartalmazza, amelyen az özönvíz előtti királyok is fel vannak tüntetve.[4]

A laikus újfent nincs könnyű helyzetben, ha bepillantást szeretne nyerni Mezopotámia vízözönt megelőző műveltségeibe. Az egyes kultúrákat, illetve népeket a rájuk jellemző kerámiafajta első lelőhelyéről nevezték el, függetlenül attól, hogy máshol is találtak olyan leleteket. Hamar ugyanaz az érzésünk támadhat, mint a Kárpát-medence régészeti leleteinél, tudnillik, csak az elnevezések alapján aligha tűnik fel, hogy a sumirokat megelőzően is léteztek évezredeken át folyamatosan virágzó műveltségek a Folyamközben. Ezeket a különböző vidékeken és különböző időpontokban más és más nevek alatt is ismerjük. Érdekes módon – ahogy azt látni fogjuk – a sumirokkal kapcsolatban sem találkozunk olyan megfogalmazásokkal, amelyek helyi, folyamatos fejlődésre utalnának, noha a logika alapján nemegyszer erre kellene következtetnünk. Az előző fejezetekhez hasonlóan, a régészet véleményének[5] ismertetése után többnyire csak kérdéseket tudok feltenni.

Nézzük hát a fontosabb lelőhelyeket, és a logika eszközének felhasználásával próbáljuk levonni a magunk következtetéseit!

A Közel-Keleten Kr. e. 12 000 körüli időtől többféle régészeti lelőhelytípus található. A régészet tanúsága szerint Kr. e. 9000-ben már kialakultak a falunak nevezhető települések. Kr. e. 7000 tájáról egyre több bizonyíték van arra, hogy több térségben folytattak földművelést. A kerámia Kr. e. 8000 körül jelenik meg, amit a letelepedett falusi életmóddal hoznak összefüggésbe.

Kezdjük a vizsgálódásunkat Mezopotámia északi részén! A korai (Kr. e. 8000–7000) települések közül *Dzsarmó* ismert a legjobban. A régészet szerint itt már „fejlettebb társadalmi állapot" figyelhető meg. A pattintott kőszerszámok azonos technikával készültek, s a formájuk igen hatalmas területen mit sem változott az idők folyamán. Ismerték a hagyományos szövést is. Még fontos lesz számunkra: a házak rácsos alapozása hasonló az anatóliai Çayonüből ismertekhez, valamint a tárolóvermek és az agyagkemencék is rokoníthatók az ottaniakkal.

A Kr. e. VII. évezred közepén megjelent kerámiastílus, illetve műveltség a *Haszúna* nevet viseli, Kr. e. 6000 körül virágzott, jelentős lelőhelye Jarim Tepe. Lakói viszonylag fejlett földművelést folytattak, fel tudták dolgozni a fémet is. A szakemberek korábban nem sejtették, hogy ebben a korban az ipari tevékenység ilyen magas szintű lehetett. A leletek ugyanis a társadalom és a kézműipar fejlettségének olyan szintjéről tanúskodnak, amelyre a Haszúnában talált anyag birtokában nem is gondoltak. „El kell ismernünk azonban, aligha remélhetjük, hogy valaha is átfogó tudásunk lenne a korról" – írják a szakemberek. Ennek ellenére mégis szükségesnek látják megemlíteni, hogy az „egyes körzetek kultúrája saját belső fejlődés eredményeként alakult ki, függetlenül egymástól", noha elismerik, hogy a térségek között mégis volt kapcsolat. A laikusban így könnyen feltámad a gyanú: lehet, hogy az egyes körzetek kultúrái mégsem függetlenek egymástól? Miként lehet például, hogy az egymástól kb. 1000 km-re fekvő településeken egymástól függetlenül ugyanabban az időpontban már szőttek?

A Haszúna-időszak után, illetve részben azzal egyidejűleg, létezett a *Szamarra*-kultúra. A radiokarbon-vizsgálat az egyik Szamarra-kori település alsó rétegeinek keletkezését Kr. e. 6300 körülire teszi. Elterjedési területe magába foglalja az előző műveltséget, gyakorlatilag Közép-Irakról van szó. Ekkor találunk először állandó, az egész országot behálózó településeket. „A Szamarra-korszakra az emberek már birtokában voltak azoknak a technológiai ismereteknek, amelyek lehetővé tették számukra a nagyobb távolságokat átfogó csatornarendszerek megépítését és fenntartását." A korszak legkorábbi rétegének épületei kb. 150 m^2-esek voltak, több mint 15 helyiségből álltak. Az épületek tégláinak mindegyike 60 cm hosszú volt, támfalakat alkalmaztak. Ezek „később a mezopotámiai vallási építészet jellegzetességeivé váltak". Vajon ez nem azt jelenti, hogy folyamatosság figyelhető meg az építészetben? Vagy véletlenül később is ugyanúgy építkeztek?

Fontos lelőhely *Csoga Mami,* ahol csatornás öntözőrendszer maradványaira bukkantak. Itt minden ismert mezopotámiai

őstörténeti kultúra edényeinek maradványai előfordultak. Ez nem folyamatosságra utal?

A Kr. e. VI. évezred második felétől „újabb széles körben elterjedt kultúra jelent meg" Észak-Mezopotámiában, a Halaf-kultúra. Érdekes módon az „eredete bizonytalan", noha „úgy tűnik, ugyanabban a régióban alakult ki, amelyikben a Haszúna". A Kr. e. VI. évezred végén már délkeletre is átterjedt. A Kaukázustól délre eső területeken és a Földközi-tenger mellékén is találtak Halaf-kori településeket. A cserépedények óriási területen terjedtek el. A „Halaf-kultúra 6000 éven keresztül virágzott, és a mai Észak-Irak és Szíria területén elterjedve egészen a Földközi-tengerig és Közép-Zagrosz felföldjéig éreztette hatását". Itt álljunk meg egy pillanatra! Ha egy műveltség széles körben hat évezreden át érezteti a hatását, akkor talán nem túlzás azt állítani, hogy Mezopotámiában az évezredeken áthúzódó kulturális folyamatosság figyelhető meg. A szakemberek szerint azonban a „legizgalmasabb kérdésre sincs ma még válasz: vajon milyen módon terjedt el ilyen széles körben a Halaf-cserépedény?" A laikus persze azt válaszolná, hogy talán egy kulturális szempontból egységes népnek köszönhetően, a szakemberek szerint azonban a „bizonyíthatóan Halaf-kori leletek előfordulása nem szükségszerűen jelenti azt, hogy a helyet, ahol találták, olyan nép lakta, amelyik egy nagy, etnikai és kulturális szempontból egységes csoporthoz tartozott... A Halaf-kultúra tehát nem közvetlenül a Haszúna vagy az észak-mezopotámiai síkság más településeinek a kultúrájából fejlődött ki." A régészet szerint az új kerámia új nép érkezésére utal, noha a „környező vidékeken eddig talált régészeti leletek még csak nem is sejtetik e népcsoport eredetét". A laikus csak kérdezni tud: akkor talán mégis helyben alakult ki a műveltség? Az új kerámiastílus vajon miért nem utalhat egyszerűen arra, hogy megváltozott a divat? Nem valószínű ugyanis, hogy hosszú évezredeken át változatlan maradt.

Dél-Mezopotámiában találkozunk a minket most leginkább érdeklő, *al-Ubaid* nevet viselő kultúrával, a Folyamköznek ugyanis ezen a részén „pattant ki" később a sumir kultúra. Eddig is szembesültünk a régészetnek a laikusok számára nem

éppen logikusnak tűnő megállapításaival, az említett műveltséggel kapcsolatban azonban a kérdések özöne merülhet fel bennünk. A régészet szerint az al-Ubaid legkorábbi ismert települései kb. Kr. e. 6000-re nyúlnak vissza. Azon a helyen tehát, ahol Kr. e. 4000 után létrejött a sumir kultúra, már kétezer éve virágzott egy nem is akármilyen műveltség, amely az al-Ubaid nevet viselte. A név hallatán a laikus még véletlenül sem gondol arra, hogy a sumir kultúra előzményével lehet dolga. A világ első civilizációja vajon miért nem érdemel meg annyit, hogy a nagy valószínűséggel az előzményének tekinthető is bekerüljön a köztudatba? Vajon mi az oka annak, hogy a máig ámulatba ejtő civilizáció elődje egy ismeretlen kis dombocskáról van elnevezve, noha a világszerte ismert sumir város, Eridu zikkurátjánál végzett ásatásoknál tizenkilenc lakott szintet tudtak elkülöníteni? Egymásra épített templomokat stb. ástak ki, vagyis bizonyítottan léteztek a sumir kultúrát megelőzők is, de a műveltség mégsem ennek a nagy hírű városnak a nevét viseli.

De menjünk tovább! A sumir civilizáció helyén korábban már legalább 2000 éve bizonyítottan létező műveltség igencsak nagy területen terjedt el: a kerámia egész Mezopotámiában megtalálható, de a déli, távoli területeken is, például a mai Szaúd-Arábia, Bahrein és Katar, keleten pedig az Egyesült Arab Emirátus területén. A nagyszerű fazekasipar termékei előbukkannak a föníciai partokon, a Kaukázustól délre eső területeken, a Kaszpi- és az Aral-tó között is.

Ha egy pillantást vetünk a mezopotámiai elterjedését mutató térképre, látjuk, hogy gyakorlatilag az előző műveltségek területén terjedt el, így nem zárható ki a velük való korábbi kapcsolat. A régészet szerint is nehéz éles határvonalat vonni az al-ubaidi és a hatása alatt álló kultúrák között.

Megjegyezendő, hogy a szakemberek szerint már az egyik legkorábbi al-ubaidi településnek, Tell Awailinak is kapcsolatai voltak a közép-mezopotámiai Szamarra-kultúrával. A házak is hasonlók voltak, egy nagy, több mint 200 m^2 alapterületű épületének hasonló méretű és formájú helyiségei voltak, mint

a korai Szamarra-kor házainak. Továbbá ugyanolyan vályogtéglákból épült, mint a Szamarra-lelőhelyek épületei.

Az al-ubaidi és más kultúrák kapcsolatát jelzik a templomok is, nem Eridu az egyetlen, ahol vallási épületeket emeltek, Urukban és északon, Tepe-Gavra nevű helyen is hasonlókra bukkantak. Három, egy időben használt és egymástól viszonylag távol eső templommal van tehát dolgunk, ráadásul az alaprajzuk is hasonló.

A kultúrák szoros kapcsolatát bizonyítja az építészet is: az al-Ubaid-kori házakhoz hasonlóan Észak-Mezopotámiában, Kelet-Irakban és Dél-Törökországban is számos épület háromosztatú, de ezen a módon építkeztek Észak-Szíriában, sőt Szaúd-Arábiában is. A szakemberek szerint az anyagi kultúra más vonásai, például a szerszámok is, egyfajta közös kulturális hagyomány meglétére utalnak.

A Kr. e. V. évezred végére mindenhol az al-Ubaid-kor vált uralkodóvá. A szakemberek „e kulturális szétsugárzásnak a mechanizmusát nem ismerik, a vizsgált kor egyik legrejtélyesebb jelenségének" tartják. Kérdezhetjük: a fentiek alapján nem egy helyben kialakult, folyamatosságot mutató, viszonylag nagy területen létező, vízözön előtti műveltséggel van dolgunk?

„Kétségtelen, hogy az al-Ubaid-kori sumer társadalomról... keveset tudunk, mivel az ásatásokból nyert információk száma csekély" – írják. Újabb kérdés: a világ első civilizációjának eredete után vajon miért nem kutatnak intenzívebben?

A régészet a Kr. e. 6000 körül kezdődő al-ubaidi időszakot újabb szakaszokra bontja, amelyek más és más nevet viselnek. Például „Uruk" a Kr. e. IV. évezredtől kezdődő periódus neve, amelyet még tovább osztanak... és így tovább. Így ember legyen a talpán, aki az egymást követő különféle elnevezésekből kulturális és etnikai folytonosságra tud következtetni. Pedig, ha eltekintünk a nevektől, a meglévő folytonosság nem kerülheti el figyelmünket, például az al-ubaidi kerámiát fokozatosan váltotta fel a következő korszaké.

Az eddig ismert legkorábbi városok Mezopotámiában a Kr. e. IV. évezredben, az úgynevezett Uruk-periódusban alakí-

tották ki arculatukat – tartják a szakemberek. Ismertebb városok: Ur, Uruk, Eridu, Kis. Elérkeztünk hát a világ első civilizációjának a kezdetéhez, amikor kezdenek a városállamok kialakulni. Azt hihetnénk, hogy ez az időszak különösen fontos a szakemberek számára, hiszen „ekkor kezdődött a történelem". Érdekes módon azonban az Uruk-szakasz tekintetében „a régészek érdeklődése manapság megcsappant". Noha a régészet szerint Sumerban „a városok kialakulásához vezető összetett kulturális folyamat gyökerei az al-Ubaid-kori településekben keresendők, azonban ennek kezdeti szakaszáról szinte semmit se tudunk" – ennyit idéztünk a régészet „hivatalos" véleményéből. Jogos a kérdésünk: vajon miért nem próbálják jobban megismerni azt a területet és időszakot, ahova a sumir kultúra gyökerei bizonyítottan visszavezethetők?

Azt, hogy egy hosszú időn át fennálló, kulturális szempontból egységesnek mondható műveltség virágzott, alátámasztja az építészet is. A monumentális építészet ezen a vidéken alakult ki, de megszületése megelőzte a sumirokat – írja az Irak építészetével foglalkozó könyv szerzője, Hajnóczi Gyula.[6] Majd ezen az – őskori viszonyokat tekintve – óriási területen szinte egységes építészeti kultúra alakult ki. Élettartama is igen hosszú volt, hiszen az Eridu- az al-Ubaid- és az Uruk-kultúrák alatt is végig virágzott. Az iráni Perszepoliszban, a dél-mezopotámiai Eriduban és a távoli Tepe-Gavrában közel azonos elrendezésű házegyüttesek létesültek. Az ósumir kor építészetileg az előzmények szerves folytatása volt, mivel Urukban is, sőt a mai Szíria területére eső Tell Brakban is teljesen azonos rendszerű templomokat emeltek – olvashatjuk.

Foglaljuk össze, amit eddig megtudtunk!

Évezredekkel azelőtt, hogy a sumir kultúra „kipattant", Mezopotámia folyamatosan lakott volt. A különböző nevek alatt ismert műveltségek nem egyszer ugyanazon a területeken alakultak ki, nemegyszer szoros kapcsolatban álltak egymással, kulturális folytonosság is megfigyelhető közöttük. Úgy tűnik tehát, hogy a sumir kultúra nem a „semmiből" pattant ki, a létrehozásában szerepet kellett játszaniuk a vízözön előtti műveltségeknek, illetve az áradás túlélőinek is.

A Mezopotámián kívüli leletek

A Fekete-tenger környékén nem egy „újítással" találkozunk. A gabona legkorábbi nemesített változata Kelet-Törökországból került elő. Többen rámutattak arra, hogy számos más növény nemesítése is nagyjából a Fekete-tenger környékén történt. Az árpa, a lencse, a csicseriborsó, a rozs stb. Törökország és Felső-Mezopotámia környékén jelent meg először.[7] Renfrew[8] szerint aligha cáfolható, hogy az elsődleges haszonnövényeket és néhány állatot is Anatólia területén nemesítették és háziasították. Irak és Irán területén található Zagrosz-hegységben Kr. e. 8000 táján már háziasították a kecskét.[9]

A szőlőtermesztés első nyomaival is ezen a vidéken találkozunk, a Biblia szerint is Noé az Ararát hegyén szőlőt kezdett telepíteni. A szőlőtermesztés legkorábban valóban az Ararát-hegy közelében jelenik meg, ahonnét a mai szőlő vad őse származik. Kr. e. 5400 tájáról valók a borról tanúskodó első leletek az Urmia-tó melletti Haddzsi Firuz Tepéből.[10]

A mai Törökország területén található Aşikliban Kr. e. 9000 körül telepedhetett meg az ember. Aşikliban legalább tíz településréteg van, kb. négyszáz házat ástak ki, az udvarok és az utak szabályos négyszögletes elrendeződést mutatnak, ami arra utal, hogy a települést megtervezték(!). „Aşikli csak egy a számos törökországi, illetve szír és iraki, sőt még palesztin területen is előkerült emberi lakhelyek közül, amelyek egytől egyig hasonló fejlettségi szintet mutatnak " – írja Wilson.[11]

Más, mai szemmel is döbbenetesnek mondható vívmányokkal találkozhatunk ezen a vidéken: a világ eddig ismert első kőből épült temploma[12] Kr. e. 9000-ből származik! Kelet-Törökországban, Urfától kb. 15 km-re, a Göbekli Tepe nevet viselő helyen ásták ki (vö.: I/10. fejezet). Çayonüben kb. Kr. e. 7500-ből származó, szokatlanul bonyolult módszerekkel készült épületmaradványokat találtak. A házak alapozása olyan volt, mint Dzsarmóban, de más hasonlóságokat is találtak – ahogy arról már szó volt korábban. Termesztett búza nyomaira bukkantak a legkorábbi rétegekben is.[13] Kb. Kr. e. 7000-ből származó szövetdarabra és

a len termesztésére utaló nyomok kerültek elő.[14] Emlékeztetőül: szintén Kr. e. 7000-ből származó szövetdarabot találtak Dzsarmóban is.

Az említetteken alaposan túltesz Çatal Hüyük, a kőkori metropolis, amelyet James Mellaart fedezett fel 1958-ban. A legnagyobb neolitikus lelőhely a világon, anyaga páratlanul jó állapotban maradt fenn.[15] Çatal Hüyük a Kr. e. VIII–VII. évezredben virágzott, ekkor lakossága 5–7 ezer fő között lehetett. Itt is találtak várostervezésre utaló nyomokat. Rendben, tisztán tartották a lakásokat, úgy tűnik, évente meszeltek őket. Jól szervezett hulladékszállítás működött, az udvarokon gyűjtötték a szemetet, és időről időre elégették. A szobákat festették, freskók is fennmaradtak. Az egyik falra térképet festettek(!), amely a világ eddig ismert első ilyen jellegű alkotása. Az özönvíz előtti takácsok ötletes szövőszéket is alkottak. A lakói ötezer évvel az első egyiptomi dinasztia előtt már kenyeret sütöttek. Pecsétek kerültek elő, amelyekkel mintát lehetett nyomni a szövetre, mások szerint a bőrre. Faládákat is találtak, amelyekre fogantyút szereltek, és a fedelük pontosan illeszkedett rájuk. Elszenesedett kosarak maradványai, cserepek kerültek elő minden szinten. Pattintott kőből készült tőrt is találtak, amely kellőképpen éles volt. A pengéjét csontnyélbe fogták, amelyet mésszel kevert gyanta segítségével rögzítettek. Hihetetlen mesterségbeli tudásról tettek tanúbizonyságot, például úgy fényesítették az obszidiánból készült tükröt, ami kemény vulkanikus kőzet, hogy egy karcolás sem volt látható rajta. Értettek a fémművességhez, Mellaart salakot talált, ami szerinte kohászatra utal. A régészet Çatal Hüyüköt „egyedi jelenségnek” tartja.

Említést érdemel Jerikó, ahol Kr. e. 9000-ből maradt fenn olyan épület, amelyet szentélynek tartanak. Kr. e. 8000 körül kezdték a vályogtéglát használni, a 3-4 hektáros területet masszív fallal övezték, kiástak egy hat méter magas kör alakú tornyot is. Importból származó gabona tárolására alkalmas raktár és más importból származó tárgyak is előkerültek, volt olyan, amelyik nyolcszáz kilométerről került oda.[16] Çatal Hüyük nagy valószínűséggel ugyanolyan régi (és háromszor akkora) lehetett, mint Jerikó.[17]

Nézzünk néhány további meglepő leletet! Azt, hogy már Kr. e. 8000 körül az asztalosmunka és a kosárfonás minden bizonnyal igen magas technikai szintet ért el, jelzi a jordániai Ain Gazalban előkerült, kőből készült, az árvésőhöz hasonló szerszám, amelyet kosárfonáshoz, faragáshoz használhattak.[18] Anatóliában Kr. e. 8000 körül már tudták, hogyan készítsenek fonalat, majd négyszögletes keretre, függőlegesen sűrűn egymás mellé erősítették a szálakat, és vízszintesen átbújtatták köztük a többit.[19] A leletekből arra lehet következtetni, hogy Kr. e. 7000 körül már hajóztak, több hajó is útra kelhetett Törökország partjaitól Ciprus felé.[20] A mai Pakisztán területén található Mehrgarhban a világ első fogászati eljárásának nyomaira bukkantak. A Çatal Hüyükkel azonos korú faluban a Missouri Egyetem régészei találtak egy koponyát, amelynek egyik fogába aprócska, tökéletesen kerek lyukat fúrtak, amely – az elektronmikroszkópos vizsgálatok szerint – egy kőfejű fúró körkörös mozgásának eredményeként jött létre.[21]

A vízözön előtti műveltség nyomaival Afrikában is találkozhatunk. Közép-Szudánban virágzott a mezolitikus *Kartúm*-kultúra, amely a legkorábbról ismert, letelepedett életmóddal járó afrikai műveltség, az első, amelyik kerámiát készített. Kialakulását Kr. e. 8000–7000 közé teszik.[22]

A kőkori távolsági kereskedelem meglétét igazolta Bánffy Eszter,[23] az MTA Régészeti Intézetének munkatársa is: van olyan lelettípus, amelyik arra utal, hogy ezek az újkőkori emberek nagyon messze fekvő vidékekkel tartottak kapcsolatot. Ilyen például egy tengerikagyló-fajta, amely az Égei-tenger partjáról került a Kárpát-medencébe. Míg Kramer szerint a sumir fémművesség termékei mindenütt elterjedtek az ókori Közel-Keleten, némely példány még olyan messzire is eljutott, mint Közép-Európa.[24]

A leleteket böngészve feltűnik, hogy nemegyszer szembeszökő hasonlóságot találunk az egymástól viszonylag távol fekvő területek lakói között, például az al-ubaidiak Çatal Hüyük lakóihoz hasonlóan festették és tetoválták magukat. Ugyanők az obszidiánt Törökország területéről szerezték be. Egyes szamarrai festett kerámiák hasonlítanak a Çatal Hüyük-i leletekhez. Dzsarmóban

ugyanúgy építkeztek, mint Çayonüben. A korezmi cserepek olyanok, mint az al-ubaidiak… És még folytathatnánk. Ráadásul a Nílus felső folyásánál ugyanolyan zsugorított pózban temették el halottaikat, mint Mezopotámiában, Palesztinában[25] – és a Kárpát-medencében is.

A Kárpát-medencei kapcsolat

Fel kell tennünk a kérdést: vajon létezett-e valamilyen kapcsolat az újkőkorban Kárpát-medence és a Kelet között? A válaszadáshoz vessük össze a Kárpát-medencei műveltségeket a mezopotámiaiakkal! A laikusnak is feltűnik, hogy párhuzamosan léteztek: kb. Kr. e. 6000-től virágzott a Haszúna-, a Szamarra-, a Halaf- és az al-Ubaid-kultúra Mezopotámiában. Makkay János[26] szerint a Halaf-műveltség egybeesik a Körös–Starčevo- és a Duna I.-kultúrával, a Duna II.-nek nevezett pedig al-Ubaiddal. Míg a Duna III., a bodrogkeresztúri korszak pedig az Uruk IV. fázissal esik egybe.

A Halaf- és a Körös-kultúrkör kerámiájának formája, díszítése feltűnően hasonló. A vizsgálatok szerint a Kárpát-medenceiek helyi agyagból készültek, így nem délről származtak. Az említett műveltség kerámiája az özönvíz előtti al-ubaidi kerámiával is erős hasonlóságot mutat.[27] Emberfejet formázók, a mi Miskakorsóinkhoz feltűnően hasonlók kerültek elő Mezopotámiában a Szamarra-kori lelőhelyekről, valamint Anatóliában és Dél-Kelet-Európában Kr. e. 5000 körüli időszakból. Díszítésük a Csoga Mamiban talált égetett agyagfigurákra is jellemző.[28] A Vinča-kultúra emberei Çatal Hüyük lakóihoz hasonlóan paticsfalú házakban laktak, valódi utcáik voltak. Ugyanúgy bikafejek voltak a szentélyeikben, és az Anyaistennőt tisztelték mindkét helyen. A Kárpát-medencében a péceli kultúrkörben és Mezopotámiában is találkozunk zsugorított temetkezési móddal. „Az is kitűnik a közös kultúra népének művészetéből, hogy alkotásaik analógiái egész Mezopotámiáig vezetnek."[29] A budakalászi kocsimodell feltűnően hasonlít az Úrban előkerült szekerekre, a bodrogkeresztúri szekeres temetkezés pedig az úri királysírokban

leletekre. Mindkét helyen a figurális ábrázolások zömét a termékenységet megtestesítő Anyaistennő teszi ki, nagy számban kerültek elő női idolok, agyagszobrocskák, ami a közös Istenanya-kultuszra utalhat.

A teljesség igénye nélkül nézzünk néhány olyan dolgot, ami a Kárpát-medence és a Kelet korai kapcsolatára utal! A *Lúdas Matyi* és a *Kőmíves Kelemen* címen ismert alkotásokban megfogalmazottakról például megállapították, hogy mezopotámiai hagyományon alapszanak.[30] Tilke a magyar ruházat és hímzések mását Észak-Kaukázusban találta meg.[31] A magyar népzene is használta azt a hangszert, amelyiket sumir földön kiástak, és amelyikről az ékiratok beszélnek.[32] Bartók Béla[33] a magyar és a török népdalok rokonságára hívta fel a figyelmet. Pásztorművészetünkben a mezopotámiai leleteken látható elemek, kompozíciók rendre feltűnnek[34]... és ismét sokáig folytathatnánk a felsorolást.

Mindezek ismeretében jogosan feltételezhetjük, hogy a történelem előtti időkben kapcsolat állt fenn a Kárpát-medence és a Kelet között. Ezt neves kutatók is megerősítik. Childe[35] szerint a Kárpát-medencében élőknek szerepük volt az ős-Közel-Kelet kultúrájában, Woolley[36] szintén kapcsolatot állapított meg a Kárpát-medenceiek és a sumirok között. Mindezeken kívül létezik azonban egy „perdöntő" bizonyítékunk, amelynek birtokában aligha lehet kétségbe vonni a kapcsolatot: ahogy arról már említés történt, az erdélyi Tatárlakán került elő az emberiség egyik legrégebbinek tartott írásos emléke (vö.: I/9. fejezet), amelynek keletkezési idejét Kr. e. 5000 körülire teszik. Az ezen látható írásjelek megszólalásig hasonlítanak azokra, amelyeket Mezopotámiában, a Dzsemdet-Naszr nevet viselő dombban találtak meg.

Egy vízözön előtti „civilizáció"

A fentiek alapján talán kijelenthetjük, hogy nem egészen állja meg a helyét az a kijelentés, miszerint a történelem Sumerben kezdődött. Sumerben „csupán" – a korábbi kulturális hagyomá-

nyok továbbfejlődésének eredményeként – kialakultak az első városállamok, illetve mindaz, ami a városi életmóddal együtt jár. A civilizáció legtöbb újítása ugyanis – ahogy Rudgley[37] is megállapítja – a sumir kultúrát messze megelőző időkbe vezet vissza. Mégpedig az előzőkben körvonalazódott hatalmas vidékre: Kárpát-medence–Földközi-tenger keleti partvidékei–Mezopotámia–Fekete-tenger–Kaszpi-tenger. E vidékek lakói már majdnem „mindent" tudtak akkor, amikor a sumir civilizáció kezdetét vette: öntözőcsatornákat építettek, feltehetőleg hajóztak, amihez matematikai és csillagászati tudásra volt szükség, ismerték a „városrendezést", fejlett kézművességük volt és így tovább. Úgy tűnik, a neolitikumban a Földközi-tenger keleti mellékén létezett egy nagy művelődési kör, amelynek centruma Mezopotámia volt. Ennek az óriási kulturális egységnek a határát a Kárpát-medence és a Szudéta-vidék alkotta.[38]

Ennek az ősi „birodalomnak" a meglétét, a régészeti leleteken túl, a következő két megfigyelés is alátámasztja. Az egyiknek az Egy nép – egy zene? címet is adhatnánk: Ismert, hogy a magyar népzene különlegességét az jelenti, hogy pentaton. A finnugor nyelvű népeknél, ahol a tonalitás kimutatható, a zene heptaton, Európa más részeinek népi zenéje általában ugyancsak heptaton, Közép-Ázsia zenéjében azonban erős a pentaton vonás.[39] Korábban (I/2. fejezet) említettük, hogy Istállóskőnél előkerült egy kb. 25 ezer éves háromlyukú síp. Kodály Zoltán[40] írja, hogy „...az ötfokú dallamok magva és a legtöbbet használt hangcsoportja a három szomszédos hang, így könnyen elképzelhető magának az ötfokú rendszernek a létrejötte e 3 hangnyi recitáló formulából". A szakemberek szerint a kéz középső három ujjának dinamikus játékával egy háromlyukú sípon öt hang szólaltatható meg. Elvileg így feltételezhetjük, hogy a Kárpát-medencében 25 ezer éve pentaton dallamokat szólaltattak meg.

Szabolcsi Bence[41] kutatásai során arra a következtetésre jutott, hogy a pentatónia mindig magaskultúrát jelent. Szerinte a legrégebbi magaskultúrák helye szinte megegyezik a legrégebbi pentaton kultúrák elterjedési területével. A pentatónia elterjedése alapján megállapítja, hogy „az emberiség első kultúrái szinte

láncba fonódva, majdnem egy időben jelennek meg", ezért lehetségesnek tartja, hogy közel egyidejű feltűnésük egy ismeretlen anyaország létére utal.[42] Tehát a pentatónia elterjedésének alapján is egy hatalmas kiterjedésű kultúrkör létére következtethetünk.

Ahogy a pentatónia, úgy az Istenanya-kultusz is jellemzi az újkőkor műveltségeit. Az emberiség tudatában kitörölhetetlenül él egy ősi Aranykor képe, amikor még tökéletes boldogságban élt mindenki, béke és jólét jellemezte ezt az időszakot, és ez az Anyaistennő birodalma volt. Az említett vidékekről tízezrével kerültek elő istennő-szobrocskák, némelyek a paleolitikum, de elsősorban a neolitikum idejéből,[43] sőt a szobrocskák arcvonásaikban hasonlítanak a Fekete-tengertől északra, a Kárpátok és Erdély térségében fellelt kisplasztikai alkotásokra.[44] Nyomozásunk szempontjából mindez azért is fontos, mert erre a boldog Aranykorra vezetik vissza többben is a Grál-legendák eredetét.

Mostanra egy hatalmas, a történelmi idők előtt létező „birodalomra" bukkantunk, amelynek lakóit az eddigiek ismeretében nevezhetjük a neolitikus kultúrkör, az Aranykor vagy akár a vízözön előtti „civilizáció" népének. De vajon milyen nyelven beszéltek?

5. FEJEZET
NIMRÓD NYELVÉN?

„...csak azt mondhatom, hogy a magyarok nyelve mindig magyar volt...” (Jókai Mór)

Vajon milyen nyelven/nyelveken beszéltek az előzőekben körvonalazott újkőkori kultúrkörben? Nyomozásunknak talán ez az a része, ahol leginkább csak a logika lehet a segítségünkre, ebből a korból ugyanis nyilvánvalóan nem állnak rendelkezésre írásos emlékek. A válaszadáshoz tudnunk kell, hogy a különféle nyelvek elnevezése és osztályozása bonyolult és nem egyértelmű, a nyelvészek véleménye korántsem egységes több kérdésben sem. Abban azonban egyetértenek, hogy a nyelveknek – nyelvtani formájukat tekintve – három csoportját különböztetik meg:

1. *Szigetelő (izoláló) nyelvek:* a fogalmakat és a toldalékokat egyfajú, önálló szavakkal fejezi ki, csak a szót illesztik a mondatba, szerepét a mellé tett módosítókkal jelzik, de azzal nem írják és ejtik össze. Ilyen például a kínai.
2. *Hajlító (flektáló vagy fuzionáló) nyelvek:* a mondatbeli viszonyt elöljárókkal és toldalékokkal fejezi ki, de a ragozás hatására az alapszó hangzója megváltozik. Ilyenek például az indoeurópai és a sémi nyelvek. (Indoeurópai: a nyelvcsalád és a népcsalád összefoglaló elnevezése. Szinonim fogalmak: indogermán, árja, indoárja, indoiráni. A mai nyugat-európai nyelvek többsége ebbe a nyelvcsaládba tartozik.)
3. *Ragozó (agglutináló) nyelvek:* a szó mondattani szerepét a szó mögé, esetleg elé illesztett ragok, képzők, jelek biztosítják, de ezek nem vonódnak össze egyetlen szótaggá vagy hanggá, ahogy a hajlító nyelveknél. Ilyenek például a magyar, a finnugor nyelvek, a török, a baszk, a dravida, a kaukázusi nyelvek, a sumir stb.

A magyar tehát ragozó, míg a mai nyugat-európaiak többsége és a szláv nyelvek a hajlítók csoportjába tartoznak. A magyar nyelv, eléggé különös módon, egymagában áll Európa közepén egy másik nyelvcsoportba tartozó nyelvek tengerében. Vajon mi ennek az oka? A Kárpát-medencében vajon miért nem „gyökerezett meg" valamelyik hajlító csoportba tartozó nyelv? A „hivatalos" elmélet szerint a magyar nyelv az árpádi bejövetellel érkezett a Kárpát-medencébe, az előzőekben pedig azt láttuk, hogy a Kárpát-medence az őskőkortól folyamatosan lakott volt, nem állt üresen akkor sem, amikor Árpádék ideérkeztek. Nyilvánvaló, hogy akik itt éltek, azok is beszéltek valamilyen nyelven. De vajon milyenen? Ebben a fejezetben többek között ezekre a kérdésekre keressük a választ.

Milyen nyelven beszélhettek az őskori Európában?

Vizsgálódásunk elején egyelőre csupán abban lehetünk biztosak, hogy milyenen nem. Ismert ugyanis, hogy az Európa nyugati felében jelenleg beszélt nyelvek – pl. francia, spanyol, portugál, olasz, angol stb. – csak a III–IV. század körül kezdtek kialakulni, és fejlődésük a X. század után fejeződött be. Nem találni bizonyítható nyomát az indoeurópai nyelveknek Kr. e. 2000 előtt Európában.[1] Mivel valamilyen nyelven csak beszéltek, léteznie kellett egy másfajtának is, amelyet a szakkönyvek egyszerűen „latin előtti" vagy „indoeurópai előtti" időszakban beszélt nyelvnek neveznek. Egy indoeurópai előtti nyelv létét támasztja alá az is, hogy Európa nyugati részében a legrégebbi helynevek – vizek, hegyek és egyes városok nevei – a jelenleg beszélt indoeurópai nyelvekből nem magyarázhatók, ezekben a nevekben ugyanis olyan szavak, jelzők és képzők szerepelnek, amelyek egy egészen más nyelv sajátosságai.[2]

De mi lehet ez a másik nyelv?

A válaszadáshoz nézzük először, hogy mit tudunk a tagolt beszéd kialakulásáról![3] Az antropológusok két dolgot tudnak biztosan ezzel kapcsolatban. Először is azt, hogy a tagolt nyelv

határozottan megkülönbözteti a homo sapienst minden más élőlénytől. Másrészt pedig azt, hogy a homo sapiens agya a háromszorosa legközelebbi evolúciós rokonaink, az afrikai emberszabású majmok agyának. E két megfigyelés között nyilván van összefüggés. Nagy vonalakban két nézet alakult ki a nyelvek eredetéről és fejlődéséről: Az első szerint hirtelen és viszonylag nem régen jött létre, kb. ötvenezer évvel ezelőtt, amely időpont gyakorlatilag egybeesik a modern ember megjelenésével. A tagolt beszéd a megnagyobbodott agyunk mellékterméke. A másik elmélet szerint a nyelv folyamatosan fejlődött az őstörténet során, fejlődése akár millió évekkel ezelőtt, a homo nemzetség megjelenésével vette kezdetét. Általánosságban azt mondhatjuk, hogy az anatómiai bizonyítékok a nyelv korai kialakulása mellett szólnak, amelyet a nyelvi készségek fokozatos fejlődése követett, ugyanakkor a régészeti leletanyag alapján azt állítják, hogy a nyelv későn és gyors ütemben alakult ki.

Miután a szakemberek véleménye nem egységes a kérdésben, a laikus nem tehet mást, mint továbbgondolja a feltételezéseiket. Tudjuk, hogy a megfelelően nagy agytérfogat és a gégének az az átalakulása, amelyiknek eredményeképpen a tagolt beszéd kialakulhatott, különbözteti meg a homo erectust a homo sapienstől. Ha a tagolt beszéd kialakulása szempontjából vizsgáljuk a Kárpát-medencét, akkor arra a megállapításra kell jutnunk, hogy mindkét elmélet alapján megvan a lehetőség arra, hogy itt is végbemehetett. Először is, gondoljunk a majd' félmillió évvel ezelőtt élt Samura, aki „erectus vagy sapiens", és a „hirtelen fejlődésen átment" agyának a térfogata nagyobb, mint az az emberré válás folyamatának ismeretében várható lenne. Feltételezik[4] továbbá, hogy az egyik legfőbb alkalmazkodási forma a korai homo nemzetség evolúciós csomagjában a tetemes húsfogyasztása volt. Az előzőkben láttuk, hogy Samu táplálkozásában is „előrefutott", hiszen a telepen összehordott hús elérte azt a mennyiséget, amennyit csak egy sokkal későbbi embercsoport vadászott. Ha a másik elmélet alapján vizsgálódunk, miszerint csak kb. ötvenezer éve, a modern ember megjelenésével alakult ki a tagolt a nyelv, akkor sem zárhatjuk ki a Kárpát-medencét.

A kérdéses időpontban ugyanis jégkorszak volt, kevés olyan helyet találunk a Földön, ahol bizonyítottan olyan nagy számú népesség élt együtt, amelyiknek szüksége volt hétezer(!) kilogramm hús tárolására, gondoljunk csak az érdi jégveremre!

Az előzőkben láttuk, hogy a Kárpát-medence újkőkori népessége elsősorban az őskőkoriak leszármazottaiból állt. Mindezek ismeretében talán feltételezhetjük, hogy a Kárpát-medencében az újkőkorban azon a tagolt nyelven (annak egy későbbi változatán) beszélhettek, amelyik helyben is kialakulhatott. Emlékezzünk Kretzoi professzor megállapítására, aki szerint a Kárpát-medencében előkerült, tízmillió évesre becsült Rudapithecus-arckoponya már rendelkezett azzal a tulajdonsággal, amelyik a homo sapiens beszédkészségének és mai bonyolult kommunikációs képességének a kifejlődését tette lehetővé (vö.: I/1. fejezet). Ezek szerint a Kárpát-medencében adva volt minden a tagolt a nyelv kialakulásához – akár Samu idején, akár csak kb. ötvenezer éve történt is.

Már a XIX. században felvetődött, hogy létezhetett valamikor egy ősnyelv.[5] Az elképzelés alapjául az szolgál, hogy – a nyelvészek egy része szerint – az őskori nyelvcsoportokat rekonstruálni lehet a belőlük később kialakult, leszármazott nyelvek alapján. Az elmélet szerint Európa, valamint részben Ázsia és Afrika nyelvcsaládjai egy nyelvcsaládok felett álló, úgynevezett makronyelvcsaládot alkotnak, s az ebbe tartozó nyelvcsaládok egy ősi nyelvből származnak. Az elmélet hívei ezt a makronyelvcsaládot nosztratikusnak (latin noster = miénk) nevezik. Ennek a nyelvcsaládnak a fogalmát Holger Pedersen dán nyelvész alkotta meg 1903-ban, majd a hatvanas években két orosz kollégája, Vlagyiszlav Iljics-Szvitics és Aharon Dolgopolszkij újította fel.

Mit tudunk erről a nosztratikus, illetve az elődjéről, az elő-nosztratikus nyelvről? Dolgopolszkij[6] az előnosztratikus nyelvből az idők folyamán kialakult nyelvek jellemzői alapján rekonstruált egy kétezer elemes, úgynevezett előnosztratikus szókészletet. Ebben egyetlen szót sem talált, amelyik földműveléssel, ellenben több olyat is, amelyik vadászattal és élelemgyűjtögetéssel volt kapcsolatos. Ebből azt a következtetést vonta le, hogy az előnosztratikus szókészlet az élelmiszer-termelő gazdálkodás ki-

alakulását megelőző korszakhoz tartozott. Ismert, hogy az élelmiszer-termelő kultúrák kb. Kr. e. 10 000 után kezdtek kialakulni, az ősnyelvnek tehát ezt megelőzően már léteznie kellett. Dogopolszkij szerint a következő területeken beszélhették ezt a nyelvet: Kis-Ázsia, Közel-Kelet, Északkelet-Afrika(?), a Kaukázus környéke és később Európa.

Felmerült azonban egy másik ősi előnyelv létezésének a lehetősége is, ami legalább olyan régi, mint a nosztratikus, és amit a belőle származott nyelvcsaládok után neveztek el dene-sino-kaukázusinak. Ez olyan nyelveket foglal magába, mint például a baszk vagy a sumir. Mások egy eurázsiainak nevezett makrocsalád létezését állítják. Úgy tűnik azonban, hogy az említett makronyelvcsaládok valamiképpen átfedésben vannak, a belőlük származtatható – egykor vagy ma is beszélt – nyelvek közel azonos területen terjedtek el: Európa, Észak-Afrika, Nyugat- és Közép-Ázsia. Látható, hogy az a hatalmas vidék, ahol az elméletet valló nyelvészek szerint elterjedt az ősnyelv, gyakorlatilag egybeesik az újkőkori kultúrkör területével, kialakulásának időpontját pedig kb. 30-50 ezer évvel ezelőttre teszik.[7]

Térjünk vissza az eredeti kérdésünkhöz: milyen nyelven beszélhettek az őskori Európában? A fentiek alapján annyit bátran állíthatunk, hogy már Rudi, majd Samu idején, és 40-50 ezer éve is a Kárpát-medencében minden bizonnyal adva voltak a feltételek a tagolt nyelv kialakulásához. Az őskori Európa elvileg beszélhetett azon a nyelven, amelyik a Kárpát-medencében alakult ki, de nem tudjuk bizonyítani, hogy ez így is történt. Azt azonban tudjuk, hogy a földvárak építésének szokása vagy a földművelés stb. innen terjedt el Európa-szerte, így feltételezhetjük, hogy a nyelv is.

Tény ugyanakkor, hogy nem rendelkezünk semmiféle bizonyítékokkal arra nézve, hogy 30-50 ezer évvel ezelőtt az ősnyelv csak a Kárpát-medencében alakulhatott ki. Dolgopolszkij[8] szerint például Keleten jött létre, az Eufrátesz és a Perzsa-öböl környékén. Ahogy azonban azt a továbbiakban látni fogjuk, az újkőkorban beszélt nyelv meghatározása szempontjából nincs igazán jelentősége annak, hogy a kultúrkör melyik részén alakult ki.

Milyen nyelven beszélhettek az újkőkori kultúrkörben?

A fentiek ismeretében, a logikánkra hagyatkozva, a következőt válaszolhatjuk: a legnagyobb valószínűsége annak van, hogy a kb. 30-50 ezer évvel ezelőtt már létező ősnyelvből kialakult nyelveken, függetlenül attól, hogy ez az ősnyelv a Kárpát-medencében vagy Keleten alakult ki. Az évezredek alatt az ősnyelvből – a családfák elágazásaihoz hasonlóan – újabb és újabb nyelvek jöttek létre, amelyekben azonban nyilvánvalóan fellelhető az ősnyelv több sajátossága is. Valószínűsíthető, hogy az ősnyelvből származó nyelveken beszéltek, amelyek akkor talán még nem állhattak távol egymástól.

Érdekes módon erre utal a magyar néphagyomány és a Biblia(!) is. A magyar népemlékezet úgy tudja, hogy az ősiségben valahol délen létezett egy „aranyos birodalom", ahol „az istenek és emberek egy nyelvet beszéltek és egy akaratban, boldogságban éltek". A néphagyomány szerint ennek a birodalomnak az alapítója és első királya Nimród volt. Néphitünkben kitörölhetetlenül él az is, hogy az első emberek Nimród nyelvén beszéltek, de ezen a nyelven beszélt az Árpád-ház is.[9] Meglepő módon más források is az egynyelvűségről szólnak, például a Kr. e. I. század környékén élt Alexander Polühisztor szerint az emberiség hajdanán ugyanazt a nyelvet beszélte,[10] és ezt írja Epiphaniosz, a IV. századi egyházatya[11] is.

Bármilyen hihetetlen, de a magyar néphagyományban foglaltak egyeznek a Biblia ezzel kapcsolatos megállapításaival: a vízözön utáni első birodalmat Nimród alapította, és ekkor „az egész földnek pedig egy nyelve és egyféle beszéde vala".[12] (Emlékeztetőül: a Biblia szerint Noénak három fia van: Sém, Hám és Jáfet. Hám fia Kus, az övé pedig Nimród, aki „hatalmas vadász az Úr előtt".) Ez azért is érdekes, mert – ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk (vö.: II/2. fejezet) – a magyar Nimród-hagyomány független az ószövetségitől, úgy tűnik, a magyarok Nimróddal kapcsolatos „információi" nem a Bibliából származnak. Ez alapján jogos a kérdés, hogy vajon a magyar néphagyomány a bibliaival egyezően miért állítja azt, hogy

a vízözön környékén egy nyelven beszélt az emberiség, és ez Nimród nyelve volt?

Ismert, hogy a bibliai vízözönt Mezopotámia déli részére, a későbbi Sumer területére teszik, valamint láttuk, hogy a sumirok egy része minden bizonnyal a vízözön előtti nép leszármazottja volt. Így valószínűsíthetjük, hogy a vízözön után ugyanazon a nyelven beszéltek, mint előtte; ma ezt sumirnak mondjuk. A bibliai vízözönt Kr. e. 4000 körülire teszik, a sémi népek jelenlétére kb. Kr. e. 3200 előtt (vö.: I/8. fejezet) nincs bizonyíték, így az az „egy nyelv", amelyiken az emberiség a vízözön környékén beszélt, a sumir, illetve a sumirhoz hasonló ragozó nyelv lehetett. A Biblia és a magyar néphagyomány szerint a bibliai vízözön környékén beszélt nyelv egyben Nimród nyelve is, őt pedig a középkori krónikáink és a néphagyomány egyaránt a magyarok ősapjának tartja. Ezek szerint a Mezopotámiában a bibliai vízözön környékén beszélt nyelvnek valamiképpen „közének kell lennie" a ma magyarnak nevezetthez.

G. S. Krantz amerikai antropológus korszakalkotó megállapításra jutott ezzel kapcsolatban. Szerinte az összes helyben maradó európai nyelv közül az általa magyarnak nevezettet a legrégibb, mezolitikus nyelvnek tartja. A mezolitikus eredetet könyve magyar fordításában módosítja ugyan, de még így is a legrégibbnek, tízezer évesnek tartja.[13] Itt azonban meg kell állnunk egy pillanatra! Erősen feltételezhető ugyanis, hogy a „magyar" népnév az árpádi bejövetellel vált általánosan ismertté Európában, és ekkor kezdték el így nevezni az Árpádék által beszélt ragozó nyelvet. Így az őskori Kárpát-medencében beszélt nyelv megnevezésére nyilvánvalóan helytelen a „magyar" jelzőt használni, viszont Krantz szerint a Kárpát-medence őskorban beszélt nyelve ugyanaz, mint amelyet a X. századtól magyarnak nevezünk. Krantz nem kevesebbet állít, mint azt, hogy már tízezer éve is létezett az a nyelv a Kárpát-medencében, amelyiket a X. századtól magyarnak neveznek.

De menjünk tovább! Ha valóban a ma magyarnak nevezett nyelv a legrégibb Európában, és így akár ősnyelv is lehet, akkor ebből az is következik, hogy a belőle származó nyelven/nyelveken

beszélhettek az újkőkori „birodalom" lakói. És ha Krantz megállapítása megállja a helyét, akkor a belőle származó nyelveknek rokonságot kell mutatniuk a ma magyarnak nevezettel. Vajon így van ez?

Először nézzük, hogy a magyar nyelv valóban olyan ősi-e? Úgy tűnik, igen. Alapszavainak ősiségét bizonyítja a Sorbonne vizsgálata,[14] amely szerint a magyar nyelv szókészletének 68 százaléka őselem.[15] A türkben ez 26, a tibetiben és a szankszritban 9, a csendes-óceáni nyelvekben 7, a héberben és a latinban 5, míg az angolban 4 százalék. Ezzel az ősiséggel több magyarul tudó külföldi is tisztában van/volt. Például Sir John Bowring neves angol nyelvész és államférfi több nyelven, így magyarul is értett. Fordításaiból két magyar irodalmi szöveggyűjteményt is kiadott, az egyik előszavában írja: A magyar nyelv más nyelvektől távol áll és magányos. Pontos megértéséhez más nyelvek tanulmányozása rendkívül csekély haszonnal jár. Lényegében saját öntőformájából fejlődött ki, kialakulása és felépítése bízvást oly korszakra tehető, amikor a mai európai nyelvek többsége vagy nem is létezett, vagy nem hatott a magyarlakta térségre.[16] Ove Berglund[17] svéd orvos és műfordító a magyar nyelvet „az emberi logika csúcstermékének" tartja. Nyilvánvaló, hogy egy „csúcstermék" nem alakulhat ki egyik percről a másikra, ehhez évezredek kellenek.

A magyar nyelv ősiségét több hazai nagyság is megállapította. Berzsenyi Dániel[18]: „...csakhamar általláttam azt, hogy a magyar nyelv tán az egész óvilág nyelveinek gyökere és anyja... még az egészen idegennek vélt európai nyelvekben is általában magyar gyökerekbül lehet származtatni." „A magyar nyelv az Árpádok korában olyan zárt, gazdag, egész, hogy sok-sok ezer éves múltja kellett hogy legyen. Ez annyit jelent, hogy a magyar nép elődei is sok ezer éven át szoros népi egységben élt, nyilván saját hazájukban" – írja László Gyula.[19] Cser Ferenc arra a megállapításra jutott, hogy a magyar nagyon kifejlett, meglehetősen logikusan fölépített nyelv, bőséges hang-, képző- és ragkészlettel, szóképzési, igeképzési és mondatfűzési képességgel. A ragozó nyelvek között nem találunk ilyen mértékben kifejlett és gazdag nyel-

vet, mint a magyar. Egy ragozó nyelv nem ragozó környezetben ilyen mértékű fejlettségre és stabilitásra csakis több évezredes, zárt, letelepedett életforma során tehet szert.[20]

Nézzük most a „rokonokat"! Kőrösi Csoma Sándor[21] felfedezését, a szanszkrit és a magyar nyelv rokonságát a mai napig senki sem cáfolta. „...ha majd a magyar tudósok a szanszkrit irodalom bővebb ismereteire tesznek szert, csodálkozandnak azon, mekkora rokonság van e régi nyelv és a mi anyanyelvünk között" – írta Kőrösi Csoma Sándor 1832. április 30-án a londoni osztrák–magyar követnek. A szankszrit nyelv a legkorábbi formájában – a magyarral egyezően – ragozó volt.[22]

Hihetetlen, de ha lépésről lépésre követjük Borbola János könyvének a gondolatmenetét, azt kell mondanunk rá, hogy igaza van! Egy közel négyezer éves egyiptomi matematikai feladat ugyanis kizárólag magyarul értelmezhető. A Moszkvai Matematikai Papirusz néven ismert papirusztekercs a Moszkvai Szépművészeti Múzeum birtokában van. Keletkezési idejét a szakirodalom kb. Kr. e. 1800-ra teszi. Megállapították, hogy az ősi egyiptomi számoláshoz tisztán magyarul csengő szavakat használtak, és ezek a szavak, bár mai használatuk kissé eltér a régitől, értelmükben megőrizték ősi jelentésüket.[23] Borbola János munkájából az is következik, hogy az ősi egyiptomi nyelv is ragozó volt.

Hancock[24] szerint az európai ősnyelv nyomai a baszk – akik saját állításuk szerint 15 ezer éve élnek a Pireneusok nyugati felén – nyelvnél lelhetők fel (a magyart nem vizsgálta), így az ősi Európának ehhez a csoportba tartozó nyelvet kellett beszélnie. Ha viszont megvizsgáljuk a baszk nyelvet a mondattana alapján, akkor látjuk, hogy a magyarral való rokonsága elképesztő mértékű.[25]

Legtöbben a sumir és a magyar nyelv rokonságával foglalkoztak. A laikus számára érthetetlen módon ez váltotta ki a legnagyobb és a legtöbb vitát is. A laikus nehezen érti meg a következőket: a XIX. század óta folyamatosan kerültek elő a mezopotámiai sivatagból a sumir ékírásos agyagtáblák. Ahogy a feldolgozott anyag gyarapodott, úgy vált egyre világosabbá,

hogy a sumir nyelv mind szóállagában, mind szerkezetét illetően az urál-altáji nyelvcsaládba tartozik, ezen belül pedig a magyar nyelvhez áll legközelebb. Ezt olyan neves szakemberek is megállapították, mint például Kramer,[26] aki szerint is a sumir szerkezetében közel áll olyan nyelvekhez, mint a török, a magyar és néhány kaukázusi nyelv, tehát ragozó. De Kramer előtt közel száz évvel más – nem magyar – szakemberek is megállapították a magyar és a sumir rokonságát. Miután a következőkben említésre kerülő szakemberek megállapításainak jelentős része a tudomásom szerint tudományos alapon nem cáfolható, érthetetlen, hogy „hivatalos" nyelvészeink miért kezelik mostohagyerekként a sumir–magyar nyelvrokonság kérdését. Nézzük – a teljesség igénye nélkül –, mit mondtak a kutatók ezzel kapcsolatban!

A sumerológiának az 1800-as évek közepétől számos művelője volt. A tudományág alapjait az angol Henry C. Rawlinson, az ír Edward Hinks és a francia Julius Oppert rakták le. Az őket követők népes táborából az angol Archibald H. Sayce és a francia Francois C. Lenormant emelkednek ki, akik a sumir nyelvészet megalapozói voltak. Opert (1825–1905) elsőként állapította meg e nyelv rokonságát a magyarral.[27] Rawlison (1810–1895)[28] pedig az ékírásos szövegeket szkíta (vö.: I/7. fejezet) szövegekkel azonosította. Sayce[29] Rawlisonnal és Opperttel egyetértve írja, hogy a sumir ősszkíta nyelv. Lenormant (1857–1883)[30] az első alapos sumir nyelvtan alkotója, szerinte az ural-altáji nyelvekkel – így a magyarral is – rokon. Hosszabb időt töltött el hazánkban, hogy nyelvünket tökéletesebben elsajátítsa, ami a legjobb segédeszköznek bizonyult e régi nyelv olvasásához. Nem véletlen, hogy magyar munkatársaik voltak: Rawlinsonnak Rónai Jácint, míg Oppertnek Mátyás Flórián.[31] Hommel[32] ugyanezt állapította meg: a sumir nyelv az altáji csoport nyelveivel az egyezés világos jeleit mutatja. Míg a mezopotámiai Ur városát kiásó Woolley[33] szerint ragozó nyelv, és ugyanahhoz a csoporthoz tartozik, mint a vele rokon magyar.

De hazai kutatók is szép számmal jutottak a külföldiekkel azonos következtetésre. Ismét a teljesség igénye nélkül: Gosztonyi például a Sorbonne tanára volt, aki egész életét a sumir nyelv

tanulmányozásával töltötte. Könyvében[34] felsorol kb. ezer szót, amelyek hangtanilag és jelentésben a mai magyar nyelvvel kb. 70 százalékos egyezést mutatnak. Műve tartalmaz egy sumirral való nyelvtani egyezésekről készített táblázatot. Eszerint a sumir nyelvtan 53 jellemzőjének megfelelői a következő gyakorisággal fordulnak elő más nyelvekben: magyar 51, török nyelvek 29, kaukázusi nyelvek 24, finnugor nyelvek 21, tibeti 12, az összes többi 10 alatt van. Dr. Bobula Ida[35] megállapította, hogy az ismert szótövekből származtatható magyar szavak és nevek száma több mit 2000, így több mint elég a rokonság bizonyításához. Novotny[36] szerint ugyanakkor a tihanyi apátság alapítólevele sumirul(!) olvasható. Ezt alátámasztandó, Badiny[37] a 29. Nemzetközi Orientalista Világkongresszuson, ahol nemzetközi szaktekintélyek is jelen voltak – R. Labat, S. N. Kramer – kivetítette ezt az alapítólevelet. A jelen lévő, magyarul nem tudó angol, izraeli, francia stb. sumerológusok sumirnak ismerték fel a szöveget, és úgy olvasták.

De nemcsak napjaink, hanem az évtizedekkel korábbi magyar kutatók is hasonló megállapításra jutottak. Markos Gyula[38] például négyezer éves írott szövegek alapján szótári pontossággal bizonyította a két nyelv közeli rokonságát. Említhetjük Varga Zsigmondot[39] is, aki ugyanezt állítja.

A ma magyarnak nevezett, valamint a szintén ragozó sumir, szankszrit, ősi egyiptomi, baszk stb. nyelvek között kétségkívül meglévő rokonságot leginkább úgy tudjuk magyarázni, hogy mindegyikük ugyanannak, az ősiségben beszélt nyelvnek a leszármazottja. Ezt támasztja alá Krantz is,[40] aki szerint a magyar és a sumir nyelv hasonlósága abban áll, hogy mindkettő többet őrzött meg a közös ősi nyelvből, mint e nyelvi törzs bármely másik tagja.

Azt, hogy az újkőkori nyelv/nyelvek az őskőkorban kialakult, Krantz által magyarnak nevezett nyelvből származhattak, alátámasztja a Kelet meglepően sok olyan földrajzi neve is, amelyik nem idegen a magyar fül számára. Elég fellapoznunk az Ószövetséget, és látjuk, hogy a bibliai időkben Mezopotámia, Kánaán, Egyiptom vidékén szép számmal fordulnak elő magyar hangzású

nevek, de a térképeket vizsgálva is erre a megállapításra juthatunk a kérdéses vidékeken. Mai írásmóddal írva például a következőkre bukkanhatunk: Aba, Arad, Ada, Ámos, Béla, Dán, Dóra, Eszék, Halas, Kis, Kuta, Gál, Sima, Szala, Tábor, Úr stb.

A Kaukázusok közötti térséget az ókori állapotában megörökítő térképek szerint ezen a területen sok városnak, hegynek stb. volt/van magyar hangzású neve[41]: például Arpa Cayi folyó és Arpacay város (Árpád), Akol-Gori (magyar: akol, Gori: Győr) Berta nevű város, Oltu város (Olt folyónév), Borka város (Borka családnév), Oski város (Öskü és Oszkó helységek) Agri város (Eger) Ordu (Ordó) Almus (Álmos), Zara (Zára) Mukh (Muhi) stb.

Gyarmath Jenő[42] hosszan sorolja a magyarral azonos neveket a Bibliából, amit könnyen ellenőrizhetünk, mert a bibliai hivatkozást is közreadja. Például Kámon (Vas megye és Bírák 10:5). Ezenkívül például: Éden, Kálló, Mecsek, Zimánd stb. – messze többnek tűnik, mint ami csak a véletlennek köszönhető.

Több kutató látja úgy, hogy az újkőkori kultúrkör egynyelvű volt. Gordon Childe[43] több helyen hangsúlyozza, hogy a neolitikum embere egy nyelven beszélt. Ian Wilson[44] – kisebb területre vonatkozóan ugyan, de – hasonló következtetésre jutott, szerinte a sumirok nyelve minden bizonnyal ugyanaz volt, amelyet Çatal Hüyük lakói használtak, és amelyet a Kr. e. VI. évezred környékén a Fekete-tenger partjai mentén letelepedett lakosság is beszélt.

Két írásos emlék ismert, amely alátámaszthatja az újkőkori kultúrkör egynyelvűségét. Az egyik a Kr. e. 5000 körül keletkezett, az erdélyi Tatárlakán talált leletegyüttes (vö.: I/9. fejezet), ezek írásjegyeket tartalmazó agyagtáblák. Meglehetősen árulkodók. Hood[45] vizsgálta őket, és megállapította, hogy az ezeken szereplő SA-PIR (vö.: szabir, I/7. fejezet) kifejezés ugyanolyan jellel íródott, mint amilyet a mezopotámiai Dzsemdet Naszr nevű dombon találtak. A továbbiakban látni fogjuk, hogy a „szabir" nép a Kárpát-medencét és Mezopotámiát is lakta, az írásos leletek pedig arra utalhatnak, hogy esetleg mindkét vidéken ugyanúgy is nevezte magát. Ezenkívül Kramer[46] említ egy kb.

ötezer éves ékiratot, az úgynevezett Isztambuli táblát, amelyből kiderül, hogy Kr. e. 3000 körül a mezopotámiai Uruk város és a Kaszpi-tenger környékén lévő Aratta város uralkodói „egy nyelven” leveleztek egymással.

Mindezek ismeretében már hitelt kell adnunk a Bibliában és a magyar néphagyományban foglaltaknak: valóban úgy tűnik, hogy az újkőkorban, illetve a vízözön környékén Nimród nyelvén beszélt az emberiség. Az eddigiek arra utalnak, hogy az őskőkor és az újkőkor nyelve ragozó volt.

Nyelvünk ősiségének egyik bizonyítéka

A magyar nyelvben egyedülállóan jelen van úgynevezett szóbokorrendszer,[47] míg a legtöbb más nyelvben csak töredékesen vagy egyáltalán nem fedezhető fel. Nézzük, mi ez! A szavak nyelvtani alapegysége a gyök, amely nyelvtanilag tovább már nem bontható. Nyelvünk a gyökök rendszerét alkotja, a magyar szógyökök nem állnak egyedül önmagukban, hanem rokoníthatók hasonló alakú és jelentésbeli gyökökkel. A szógyökök rokonainak az összegyűjtésével szóbokrokat tudunk felállítani, a gyökök szóbokraikkal együtt tovább csoportosíthatók gyökcsaládokba. A gyökcsaládok gyökei egy közös elvont teremtő gyök köré szerveződnek. Az egy gyökcsaládba tartozó gyököket, a teremtő gyökhöz való viszonyuk alapján, fiagyököknek is nevezik. A magyarban mintegy 20-40 teremtő gyök van, ezek köré csoportosul cirka 2500 gyök, amelyekből a 100 ezernél több szókészlet származik. Egyes kutatók szerint az ősi magyar rovásírás minden egyes jele egy-egy teremtő gyöknek felel meg, így tehát az írásjelek és a teremtő gyökök száma megegyezik.

Nézzünk egy példát!

Teremtő gyök: K-R
Jelentésköre: minden, ami körrel, körmozgással kapcsolatos.
Fiagyökök: K-R, G-R, GY-R.
Szóbokrok:

KÖR: kör, körül, köröm, körte, körönd stb.
KAR: kar, karol, karika, karom, karima stb.
KER: kert, keres, kerge, kering, kerül, kerület stb.
KOR: kor, korong, korog, kóró, korsó stb.
GÖR: görbe, görbít, göröngy, gördül, görcs stb.
GUR: gurul, gurba, guriga stb.
GER: gerezd, gerenda, gerely, gerinc stb.
GYŰR: gyűrű, gyűrke stb.
...és még több száz szó szerveződik.

Külön hangsúlyozni kell a szóbokorrendszer egyedülállóságát. A legtöbb más nyelvben ezek a kapcsolatok csak töredékesen fedezhetők fel. Nézzünk egy angol példát az NY-L teremtő gyökre, és látni fogjuk, hogy csak a magyarban létezik a rendszer!

nyelv (szerv) – tongue
nyelv (beszélt) – language
nyel – swallow
nyal – lick
nyál – saliva
nyúl – stretch (nyúlik)
nyél – handle (a nyél tulajdonképpen nyúlvány)
nyíl (eszköz) – arrow
nyíl (ige) – open, expand, blow

Meg kell említeni, hogy a XIX. században mindez még nyilvánvaló volt, erre a nyelvészeti elvre épül a Czuczor–Fogarasi-szótár.[48] Ugyanezen elv alapján elemzi nyelvünket Magyar Adorján is, a K-R teremtő gyökből származó szavainkról például közel 80 oldalon keresztül ír.[49] De napjainkban is több kutató foglalkozik a kérdéssel, például dr. Marácz László.[50]

Egyértelmű, hogy amelyik nyelvben nincs meg ez a sajátosság, onnan nem lehet átvenni, illetve, ha valamelyikben nyomokban megvan, az valószínűleg onnan származhat, ahol az egész rendszer fellelhető. A KÖR a magyar nyelv egyik legnagyobb bokrot növesztő szava: körlet, köröm, körmöl, körző, körzet, körbe, körül,

körözött, környék, környékez, köröndt, köröz stb. Nézzünk néhány példát ennek más nyelvekben való előfordulására!

Latin: carica = karika, curtus = körülmetélt, circulus = körpálya, curvanem = görbe, circus = kerek, cirkusz, circinus = körző, currus = szekér, currit = keresztül; corona = korona, koszorú.

Angol: circle = kör.

Török: küren = gyűrű.

Mongol: kűria = gyűrű.

Görög: khorosz = tánctér (kör), khirkosz = karika; khora = város.

Orosz: kruzsok = kör.

Szerbhorvát: krug = kör, kolo = kerék, körtánc; krivo = görbe.

Német: Kreis = kör.

A fentiek ismeretében magyarul értelmezhetők a következő nemzetközivé vált szavak: kerámia (korongon készítették), kordon (kör-kerítés), garten, garden (kerítéssel körbekerített) stb.

Számunkra mindez azért érdekes, mert egyrészt alátámasztja Krantz állítását, miszerint a magyar Európa legősibb helyben maradt nyelve, ugyanis – ahogy a példák is mutatják – annak van a nagyobb valószínűsége, hogy más nyelvek vettek át a magyarból néhány gyököt, és nem fordítva. Másrészt pedig – anélkül, hogy bármifajta délibábos nyelvészkedésre adnánk a fejünket – a szóbokorrendszer ismeretében a laikus nem hagyhatja figyelmen kívül a „Grál" szóban lévő G-R gyököt. Ez a K-R teremtő gyökből származik, amelyből viszont minden körrel kapcsolatos szavunk ered.

A „Grál" szóval a XII. századtól Nyugat-Európában előbukkanó Grál-legendákban találkozunk először, amelyekben rendre feltűnik egy titokzatos „valami", amire több szöveg a „Sangreal" kifejezést használja. A lexikonok[51] tanúsága szerint a „grál" (latin: gradalis vagy garalis, ófrancia: graal, greal, greel; óprovanszál: grazal) „edényt" jelent. Egy edény alakja pedig szintén a körrel kapcsolatos. Érdekes módon, és anélkül, hogy bármilyen magyarázattal szolgálhatnánk rá, nemcsak az edény, a kehely, hanem a Szent Grállal kapcsolatos más magyar fogalmakban –

például a KiRály (régiesen: kerál, többek szerint a „kerül" szóból származhat) és a KoRona szónál – is fellelhető a K-R gyök.[52]

Mindezek a megállapításaink azonban – legalábbis első hallásra úgy tűnik – ellentmondanak a finnugor nyelvrokonság elméletének. De valóban így van ez?

Lehet, hogy nincs is ellentmondás?

A finnugor nyelvrokonság elmélete azt mondja, hogy az e nyelvcsaládba tartozó nyelvek közös, illetve hasonló elemei (alapszókincs, fonetikai elemek, mondattan) több évezredes együttélés idején alakultak ki. Az elmélet szerint az Urál-hegység környékén éltek együtt azok a népek, akikből az évezredek során a finnugor nyelvcsaládba tartozó nyelveket beszélő népek, így a magyarok is kiváltak.

Décsy Gyula[53] szerint 2-3 ezer évig, viszonylag kis területen kellett együtt élniük a későbbi finnugor nyelveket beszélő népeknek. A *Cambridge Encyclopedia of Languages* szerint is hétezer évvel ezelőtt az Észak-Urál-hegység környékén beszélték az előuráli nyelvet. Minden arra utal azonban, hogy Kr. e. 5000 körül a kérdéses vidéken ember még nem élt. László Gyula, a régészet oldaláról közelítve a kérdéshez, így fogalmaz ezzel kapcsolatban: „olyan terület, amelyet a nyelvtudomány uráli-finnugor korra feltételez, nem volt."[54] Szerinte régészetileg nem igazolható, hogy lett volna olyan vidék, amelyiknek szétáramlásából magyarázható lenne a finnugor szétvándorlás.

Ugyanakkor a magyar és a finnugor nyelvek alaprétege kétségkívül azonos[55], ami nagyon ősi kapcsolatra utal, tehát egykor valóban együtt kellett élniük a magyarok és finnugor nyelveket beszélők őseinek. De vajon hol, ha az Urál környékén nem? Krantz szokatlan, de – ahogy látni fogjuk – logikai alapon aligha cáfolható megállapításra jutott: a Kárpát-medence volt a közös haza. Innen vándoroltak a népek északra, északkeletre, és a Kárpát-medencében beszélt nyelvből alakultak ki a későbbi finnugor nyelvek. Szerinte az uráli nyelveknek nevezettek elterjedése

automatikusan követhető a Kárpát-medencei kiindulópontból.[56] Utólag ezen az álláspontján is változtatott ugyan némileg, noha az eredeti megállapítása kiállja a logika próbáját, hiszen az utolsó jégkorszak végével a jégtakaró a Kárpát-medencében is egyre északabbra húzódott, így a hűvösebb éghajlatot kedvelő rénszarvasok kénytelenek voltak követni a jég útját. Nyilvánvaló, hogy a rénszarvasvadászatból élőknek nem sok más lehetősége maradt, mint követni az állatokat. Tehát északi irányba történő népességkibocsátás történhetett. Ebben az időszakban már – ez az eddigiekből is következik – kellett, hogy nyelve legyen a Kárpát-medence népének, miként nyilvánvaló az is, hogy a rénszarvasvadászok vitték magukkal a nyelvüket. Azt a nyelvet, amelyiket a Kárpát-medencében beszéltek. Azt a nyelvet, amelyikből az évezredek során a ma finnugor nyelveknek nevezettek kialakultak. Krantz eredeti felvetése nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy a finnugor nyelvcsalád a Kárpát-medencében alakult ki, és a Kárpát-medencében élők voltak a nyelv átadói, nem pedig a ma magyaroknak nevezettek a nyelv átvevői.

Krantz megállapításához hasonlóra bukkanunk V. Saks[57] észt kutató munkájában, aki összeírta Európának a latin előtti időkből származó folyóneveit, majd értelmüket az észt nyelv segítségével megvizsgálta. Megállapította, hogy a szóban forgó nevek nagy része a magyar, a finn és az észt nyelven kifejezett földrajzi mozzanatokat (pl. víz, mező, forrás) és istenneveket tartalmaz. Arra a következtetésre jutott, hogy mára Európa törzslakóiból csak kevesek maradtak fenn: a magyarok a Duna-medencében, a finnek és az észtek a Baltikumban; nekik az európai kontinensen 6-7 ezer éves folytonosságuk van.

A magyar és a finnugor nyelvek összehasonlításának eredményei is Krantz eredeti elméletét igazolják. Cser Ferenc[58] *Gyökerek* című könyvében minden részletre kiterjedő alapossággal hasonlította össze őket, az ő könyvéből vettem át – a teljesség igénye nélkül – az itt következő néhány gondolatot. A *Cambridge Encyclopedia of Languages* a finnugor nyelveket beszélőket négy csoportra osztja: 1. balti-finn, 6,25 millióan beszélik; 2. ugor, alig több mint 14 millióan beszélik, ebből 14 millió a magyar és 16

ezer az ugor (!); 3. volgai finn, 2,2 millióan beszélik; 4. szamojéd, 30 ezer ember beszéli. Összesen tehát 22 820 000-ren beszélik a finnugor nyelveket, akiknek messze több mint a fele magyar, így egyedül többen vannak, mint az összes többi együtt(!). Mivel a tapasztalat azt diktálja, hogy a kisebbség veszi át a többség nyelvét, és nem fordítva, a fenti számok is azt igazolják, hogy a ma magyarnak nevezett nyelv lehetett az átadó, és nem az átvevő.

Azt, hogy az említett nyelveket beszélők nagyon régen, feltehetően a jégkorszak végén éltek csak együtt, jelzi, hogy bizonyos szavaink egyáltalán nincsenek a finnugor etimológiai szótárban. Nincs: föld, fűt, tűz, hamu, hideg, meleg, jó, gyökér, hold, csillag, homok, a fehér kivételével a színeket kifejező szavak stb. A szókészletbeli közösség hiánya arra utal, hogy az újkőkorban, de főleg az azt követő időkben már nem voltunk, nem lehettünk velük együtt.

A hangtan behatóbb vizsgálatával is hasonló eredményt kapunk. A magyarra jellemző az úgynevezett magánhangzó-harmónia, ez a többi finnugor nyelvben ma sincs meg. Ha mi vettük át tőlük a nyelvet, és náluk nincs meg a magánhangzó-harmónia, akkor nekünk honnan van? A magyar nyelv sokkal több hanggal rendelkezik, mint a legközelebbinek vélt rokonaink. Hogyan lehet ez? Csak úgy, ha a hiányzó hangok mindig is a magyar nyelv sajátosságai voltak, és nem úgy vettük át.

Nézzük a nyelvtant! A finnben és a legközelebbi rokonnyelvekben például nincs tárgyas ragozás, amely a magyar megkülönböztető jellegzetessége, de megvan például a baszkban és több kaukázusi nyelvben. A magyar a ragokat már az első nyelvemlékekben is hozzáragasztotta a szótőhöz, viszont mindegyik rokonnak tartott finnugor népnek messze kevesebb ragja van, mint nekünk, ami szintén arra utal, hogy mi lehettünk az átadók. Eddig a Cser Ferenc könyvéből vett gondolatok.

Ezt a feltételezésünket támasztja alá Hajdú Péter[59] megállapítása is, aki szerint az a tény, hogy a magyar és a finnugor nyelveket beszélő népek igeragozása nagymértékben eltér egymástól, arra utal, hogy nagyon régen élhettek együtt.

Az említettek tehát mind Krantz eredeti feltételezését erősítik: az utolsó jégkorszak végén a Kárpát-medence népességének egy része északra vándorolt, vitte magával a nyelvét, amely az évezredek alatt jelentős változáson ment át, de alaprétegében hasonló maradt a Kárpát-medencében beszélt nyelvhez, amelyet Krantz magyarnak nevez. Szerinte lehetetlen, hogy a magyar nyelv csak Árpádékkal érkezett a Kárpát-medencébe, az itt élő többség ugyanis nem vehette át a nagyságrenddel kisebb létszámú „honfoglalók" nyelvét. Lehetetlennek tartja, hogy a IX. században egy olyan jól benépesült mezőgazdasági vidéken, mint a Kárpát-medence, nyelvcsere történt volna. Krantz felvetéséből az is következik, hogy Árpádék a Kárpát-medencébe érkezve hasonló nyelven beszélőket találtak. De vajon valóban így volt-e? A válaszadáshoz néhány dolgot még át kell tekintenünk.

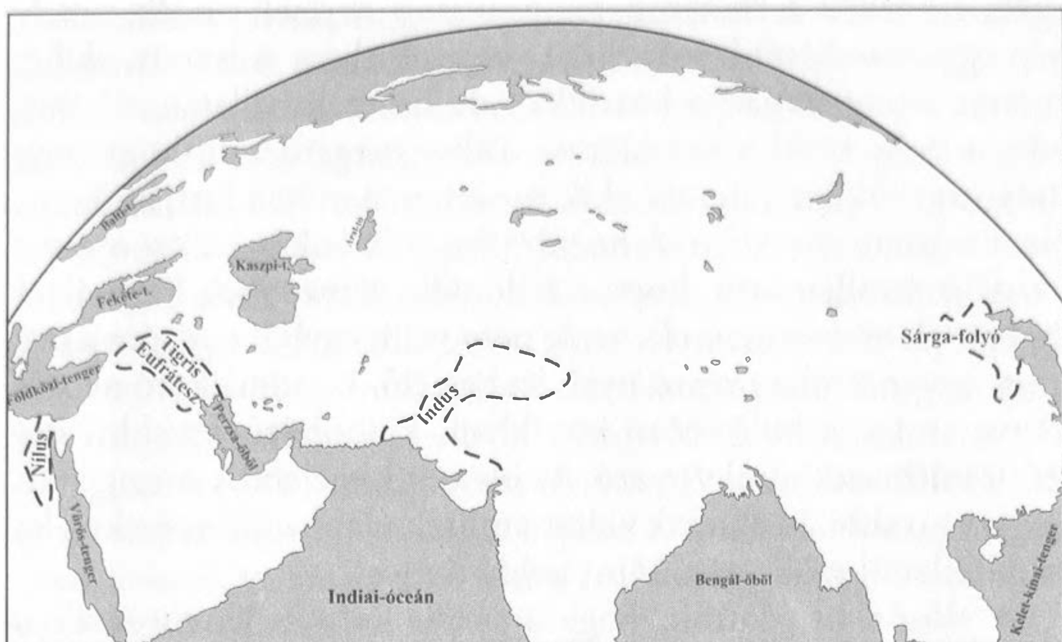
6. FEJEZET
ÖRÖKÖSÖK

„A Fekete-tengertől, Kaukázus hegységtől és Kaszpi-tengertől délre fekvő területeken ősidőktől foga, a történelmi kor hajnaláig, majdnem kizárólag turáni fajú népek laktak...” (Fáy Elek)

Az újkőkorban tehát egy hatalmas kultúrkör létezett a Kárpát-medence–Anatólia–Mezopotámia–Fekete- és Kaszpi-tenger környékén, s az itt élőknek köszönhető a civilizáció legtöbb vívmánya. Vajon hogyan alakult ezeknek az igencsak leleményes embereknek a sorsa az ókorban? Az eddigiek alapján feltételezhetjük, hogy az őskori kultúrkörök – talán mondhatjuk azt, hogy szoros – kapcsolatban álltak egymással, hiszen nemegyszer ugyanazokkal a civilizációs vívmányokkal találkozunk az egymástól távol eső vidékeken is, azonos írásjelek tűntek fel a Kárpát-medencében és Mezopotámiában, gyakran azonos módon temetkeztek, mindannyian az Istenanya-kultusz követői voltak, és még folytathatnánk a felsorolást. Mindezek figyelembevételével valószínűsíthetjük, hogy a hatalmas kultúrkör egymástól távoli vidékein élők valamennyire érthették egymás szavát. Okkal feltételezhetjük, hogy a kapcsolat valamilyen szinten megmaradt a továbbiakban is. Így gondolja William McNeil[1] is, aki szerint az emberiség kultúrái alapvető kapcsolatokkal rendelkeztek történelmük minden fokozatában.

Talán azt is feltételezhetjük, hogy azok a népek, akik nemegyszer ma is ámulatba ejtő tudásról tettek tanúbizonyságot, nem tűntek el nyomtalanul a történelem süllyesztőjében, hanem továbbra is megtartották kultúraalkotó szerepüket. Az ókor négy jelentős civilizációja közül három az őskori kultúrkör területén alakult ki. Ezek a következők[2]: a sumir kb. Kr. e. 3500-tól, az egyiptomi kb. Kr. e. 3200-tól, az Indus-völgyi kb. Kr. e. 2500-tól. A negyedik a kb. Kr. e. 1800-tól kezdődő észak-kínai. (*5. ábra*) Miután sorra

vesszük őket, igazolva láthatjuk majd a feltételezésünket, miszerint a létrehozásukban vitathatatlanul szerepe volt az újkőkor ragozó nyelven beszélő, kultúraalkotó népeinek.

5. ábra. **Az első civilizációk** *(Past Worlds, The Times Atlas of Archeology, Times Books, London, 1991, 122. o. alapján)*

Az első civilizáció

Mielőtt újra szó esne a sumirokról, álljunk meg egy pillanatra! Az olvasó türelmét kell ugyanis kérnem a különféle elnevezések özöne miatt. Mentségemre szolgáljon, hogy nem én találtam ki azokat, és kikerülni sem tudom a használatukat. Úgy látom, hogy az őstörténet iránt érdeklődő laikusok életét pontosan ez keseríti meg, emiatt válik számukra átláthatatlanná a helyzet. A szakirodalomban nem találkozni olyan megfogalmazással, amelyikből egyértelműen kiderülne, hogy az újkőkor ragozó nyelven beszélő népeit az idők folyamán, a különféle vidékeken más és más nevekkel illették. Egyrészt saját magukat is nevezték valahogyan, másrészt a különböző népek egymásnak is adtak neveket,

ráadásul többnyire mindenki a saját belátása szerint. És akkor még nem beszéltünk a mai tudósokról, akik szintén nevekkel illették őket. Így született meg például a sumir elnevezés arra a népre, aki magát valószínűleg KI-EN-GI-nek nevezte, viszont egyes elődeiket a szakemberek al-ubaidi népnek hívják, amely nép egy része később subarként vagy sabirként is ismert, akiket viszont azonosítanak a hurrikkal, de ha ezek hallatán a laikus még mindig tovább érdeklődne, akkor megérdemli, hogy megtudja, egyébként vannak, akik turáni eredetűnek tartják őket... Nem folytatom tovább. A hozzám hasonló laikus ezeket olvasva okkal gondolhat arra, hogy a különféle elnevezések használatával egyvalami biztosan elérhető: nem válik egyből nyilvánvalóvá, hogy ugyanarról a ragozó nyelven beszélő, kultúraalkotó népről, illetve annak a különböző korokban, különböző nevekkel illetett leszármazottairól van szó. Az olvasót kímélendő, megígérem, hogy a továbbiakban csak akkor említek újabb elnevezéseket, ha az feltétlenül szükséges. Mint például most.

Az előzőekben láttuk, hogy a sumir kultúra létrehozásában nagy valószínűséggel szerepe lehetett Dél-Mezopotámia vízözön előtti, ragozó nyelvű őslakóinak, illetve az utánuk érkezőknek. Többek között a tatárlaki írásos leletből, a temetkezési módból, a kerámiákból, a mesekincsből stb. arra lehet következtetni, hogy kapcsolatban állhattak a Kárpát-medence lakóival, illetve több minden utal arra, hogy a Sumertól északra fekvő hegyekből mehettek Mezopotámiába, ahol szintén ragozó nyelvű népek éltek. A sémi törzsek jelenléte Kr. e. 3200 előtt nem bizonyítható Sumerben, így ők aligha vehettek részt a civilizáció kialakításában. Kramer[3] szerint a Dél-Mezopotámiában Kr. e. IV. évezred derekán megjelent sumir nép sem nyelvében, sem embertani jellegében nem sémi és nem indoeurópai.

Azt, hogy a sumirok egy része a Sumertől északra fekvő vidékekről – Turáni-alföld, illetve a Kaukázus környéke – érkezhetett, régebbi[4] és mai[5] források is megerősítik. Maspero írja, hogy a „hihetőleg turáni eredetű nemzet az Eufrátesz partjához érkezésének első napjától fogva ismerte az írást, a művelődés legfőbb és legszükségesebb iparágait, volt rendes törvényhozása és

befejezett vallása". Mahler szerint a sumirok típusukat illetően a turániakhoz állnak legközelebb, az altáji csoporthoz tartozó turk népek legrégibb elődeinek egyik ágát alkotják. Napjaink kutató közül például Bakay Kornél is ezen a véleményen van.

Korábban láttuk, hogy Sumer vízözön előtti lakóit a szakirodalom al-ubaidi népnek nevezi. Kramer[6] szerint ezek egy része „subar" népként maradt fenn, akikről tudjuk, hogy ők adták a sumir földnek a legfontosabb fejlődési erőt, ők voltak az első termelők, földművelők, állattenyésztők, takácsok, kézművesek, kőművesek, kovácsok, építők, bőrmunkások stb. Kramer[7] szerint a „subarok" feltehetőleg a Kaukázus környékéről, illetve a Kaszpi-tenger délkeleti tájairól, a mai Örményország területéről érkeztek Dél-Mezopotámiába. Ezt támasztja alá, hogy a sumirok magukat valóban északról, a hegyekből jövőknek tartották, ahogy azt egy ősi mezopotámiai szöveg[8] is említi: „Midőn Elámot bejárta, Szubir országát bejárta...", (Elám: Mezopotámia északi része), valamint erre utal a „mesterséges hegy", a zikkuratok építésének szokása.

A „subar" („szubar", „szubir" „sabir", sapir", „szabir" stb. formában is előfordul) nevek írásos bizonyítékát is megtaláljuk az észak-mezopotámiai és dél-kaukázusi régióban a Kr. e. III. évezredtől. A nép embertanilag nem sémi és nem árja, ugyanoda tartozik, ahová a turáni népek, a nyelve szerint az ural-altáji nyelvcsoporthoz[9]. A „subar" elnevezéssel tehát „sabir", „szabir" alakban is találkozunk. Ezek a kifejezések számunkra különösen fontosak, hiszen a szubar-szabír-szavárd szókapcsolatokra utalhatnak, s mint köztudott, a honfoglalónak nevezett magyarság egyik ága szabír-szavárd volt. Ismert továbbá, hogy Bíborbanszületett Konsztantinosz bizánci császár a magyarokat „szabartoi aszphaloi"-nak (rendíthetetlen szavárdok) nevezi.[10]

Ahogy azt az előzőekben láttuk, és a továbbiakban is szóba kerül majd (vö.: I/7. és I/9. fejezet), érdekes módon a „szabir" elnevezés már évezredekkel Árpád előtt felbukkan a Kárpát-medencében: Hood[11] vizsgálta a Kr. e. 5000 körül keletkezett, az erdélyi Tatárlakán talált írásos agyagtáblákat. Megállapította, hogy ezeken a SA-PIR kifejezés ugyanolyan jellel íródott, mint

amilyent kb. ezerötszáz évvel később, Kr. e. 3500 körül találtak a sumer Dzsemdet Naszr nevű dombban. Ez pedig arra utalhat, hogy talán a Kárpát-medencében és a Mezopotámiában élők egyaránt „szabirnak" nevezték magukat.

Bíró József[12] ugyanezt állapította meg: a mezopotámiai és a Kárpát-medencei nép egy és ugyanannak volt nevezhető, vallásuk, kultúrájuk és nyelvük ugyanaz volt, szerves részei voltak annak a nagy „ősszabir területkörnek", amelyiknek a határai a Kárpát-medencétől a Földközi-tengerig, az Aral-tóig, a Hindu-Kusig és az Indus völgyéig terjedtek. Mindezek alapján okkal feltételezhetjük, hogy a „subar", a „sapir", a „szabir" stb. nevek azok, amelyek összekapcsolják a Kárpát-medence–Kaszpi-tenger–Aral-térség és a Közel-Kelet hatalmas vidékein élő, kultúrát teremtő, őshonos népeket.

Ezt erősíti meg más munkájában is Bíró József[13], amelyben több neves orientalista véleményét gyűjtötte össze ezzel kapcsolatban. Friedrich Delitzsch már a múlt század végén egyértelműen megkülönböztette Észak-Mezopotámiában a szabir népet és nyelvét. N. Strassmaier, J. Oppert, A. N. Sayce és mások is foglalkoztak az ősszabirokkal, Hugo Winkler hívta fel azonban először történelmi jelentőségükre a figyelmet. Arthur Ungnad német tudós szerint a szabir őstörténet magába foglalja azokat a nagy kiterjedésű területeket is, ahol az újkőkorban szétterjedő szabir nép már megtelepedett, és hegemóniát vívott ki magának. Szerinte a központi szabirság őshazája kiterjedt a Termékeny Félholdra, az iráni fennsíkra, a Turáni-alföldre és a hindukusi, valamint az Indiai-óceán partvidéki és az Indus-völgyi területekre.

Úgy tűnik, hogy az újkőkori kultúrkör ragozó nyelvű népei egy részének újabb elnevezésével ismerkedtünk meg: szabir. De még nem lélegezhetünk fel, mivel a szakirodalom a szabirokat a „hurri" néven ismert néppel azonosítja, akiknek a neve azt jelenti, hogy a „hegyek népei" (sumir KUR = hegy). A régészeti leletek is a szabirok (subarok), a hurrik és a sumirok azonosságára utalnak.[14] Így természetes, hogy „a hurrik sem embertanilag, sem nyelvileg nem sémiták, illetve indoeurópaiak, hanem éppen olyan ragozó nyelvűek voltak, mint a sumérok."[15]

A bibliaszótár[16] szerint a hurrik/hurriták méltán nevezhetők az ókori Kelet „tanítómestereinek". Az egész Közel-Keleten előfordultak, a Bibliában ők a hórik, jebuziták (Jeruzsálem őslakói) stb. A mai Örményország területéről származtak, de előfordultak Anatóliában, Szíriában és Palesztinában is. Nyelvük a kaukázusi nyelvcsaládba tartozókkal mutat rokonságot. Kultúrájuk a Kr. e. III. évezred közepétől virágozott, a legnagyobb „politikai tettük" a Mitanni-birodalom létrehozása volt. A hurrik az írás, az irodalom, a törvények, a vallás, a művészetek tekintetében előbbre jártak a környező népeknél.

Látható, hogy az új nevek is csak azt a feltételezésünket támasztják alá, miszerint a sumir kultúra létrehozásában a ragozó nyelven beszélőknek volt szerepük, nevezzük őket bárhogyan is. A hurri-szabir nevet azért kellett megemlíteni, mert a szakirodalomban így szerepel az a nép, amelyiknek jelentős szerepe volt az írás feltalálásában (vö.: I/9. fejezet).

Kus kultúraalkotó népe

Az ókor második nagy civilizációja a régészet szerint kb. Kr. e. 3200 körül Egyiptomban „pattant ki". Valószínűleg mindenki hallott róla, könyvek, tanulmányok ezrei foglalkoznak vele, kutatók százai próbálják megfejteni a piramisok titkát, eredete azonban mintha nem igazán érdekelne senkit. Mintha a szakemberek jelentős része megelégedne azzal, hogy „hirtelen, kifejlett formában" jelent meg. Az esetleges helyi fejlődés lehetőségével alig foglalkoznak, noha létrejöttében – ahogy látni fogjuk – a Nílus felső folyásánál lakóknak igencsak lényeges szerepe volt.

Az előzőekben (vö.: I/5. fejezet) feltételeztük, hogy Egyiptomban is ragozó nyelven beszélők éltek a történelem előtti időkben. A kutatók nem zárják ki, hogy az egyiptomi civilizáció merített Sumer kultúrájából, építészetéből is,[17] valamint azt is tudjuk, hogy az egyiptomiak testvérnépnek tekintették a kánaániakat.[18] Már ezek alapján is feltételezhetnénk, hogy az egyiptomi civilizáció létrehozásában közvetve szerepe volt Nimród népének, az

újabb kutatások eredményei azonban egyértelművé is teszik ezt: az egyiptomi civilizáció gyökereit az egykori Núbiában, a mai Etiópia és Szudán területén kell keresni. A Biblia[19] említést tesz „Kus földéről”, amelyet hagyományosan Etiópiával azonosítanak. A Teremtés könyvében még azelőtt történik említés róla, mielőtt az Isten egyáltalán megteremtette volna az embert. Ez pedig arra utalhat, hogy a vidéket a bibliai vízözön környékén Kus népe lakta. Kus pedig a Biblia szerint Nimród apja.[20] Tehát Kus vagy Nimród népe, a kusiták, az ősidőkben a Nílus felső folyását (is) lakták. És azt is tudjuk, hogy Nimród nyelve ragozó volt.

Egyre több kutató jut arra a következtetésre, hogy az egyiptomi civilizáció kialakulásában komoly szerepe volt a délről, Kus-Nimród földjéről származó kulturális hatásnak. Kuliffay Hanna az *Egyiptom árnyékában* című tanulmányában[21] foglalta össze az ezzel kapcsolatos kutatásokat. A következőket az ő munkájából vettem át. Richard Poe 1997-ben hívta fel a figyelmet arra, hogy a történelem előtti időkben a Nílus-völgyi kulturális befolyás iránya évszázadokon keresztül kitartóan délről haladt északra. A kb. Kr. e. 7000-re datált Kartúm nevet viselő kultúra az afrikai civilizáció legősibb láncszeme. E feltételezést igazolja, hogy a régészek az ezer évvel későbbi Egyiptomban (Hierakonpolis) a Kartúm-kultúrához megdöbbentően hasonló tárgyakat találtak, valamint Merimda Beni Salamnál, kb. 50 km-re Kairótól, a neolitkori feltárásban núbiai kőből készült eszközök kerültek elő. Poe véleménye szerint az, hogy az egyiptomi és a núbiai uralkodók azonos hatalmi jelvényeket használtak a Kr. e. 3300-as években, legalábbis „testvérségi kötelékre” utal, és növeli annak a feltételezésnek a hitelét, hogy a núbiai és az egyiptomi monarchiák szinte egy időben alakultak ki.

Eugen Georg szerint a kusiták voltak az elsők, akik szántották a Nílus iszapját. O’Connor[22] forradalmian új megállapításokat tesz: minden híresztelés ellenére Núbiának már Kr. e. 3000-től, majd természetesen később is volt civilizációja, vagyis „előrehaladott stádiumban levő társadalmi fejlettsége”. Úgy látja, hogy Núbia nem függvénye, sokkal inkább riválisa volt Egyiptomnak. O’Connor a „fő civilizációk” közé sorolta a núbiait. Brunstein[23]

is alátámasztja a kusiták és a fáraó korabeli Egyiptom közötti szoros kulturális kapcsolat meglétét.

A Szahara délkeleti részén, Alsó-Núbiában, Abu Szimbeltől 100 kilométerre nyugatra található a Nabta Playa település. Az ásatások során itt találták meg a világ legrégibb kalendáriumának maradványait (vö.: I/10. fejezet). Nabta Playát többen a kusiták történelem előtti északra vándorlása egyik állomásának tekintik; Vivian Davis és Renée Friedman[24] beszámol a nyolcezer évesnek ítélt Nabta Playa-kultúráról, a felfedezések során hatalmas, megmunkált homokkő oszlopokat, csiszolt-pattintott megalitokat találtak, amelyek véleményük szerint „az egyiptomiak nagy kövek iránti rajongásának kezdetét jelenthették". A szerzők szerint a leletek világviszonylatban a legkorábbi bizonyítékai a közösségen belüli organizációs készség, a céltudatosság és az elkötelezettség gyakorlati hasznosításának. Davis és Friedman szerint a núbiaiak északra vándorlása során jutott el némely vívmány Egyiptomba: „Nagyon lehetséges, hogy a sivatagban korábban tanultak adták meg Egyiptomnak azt a szomszédaikkal szembeni versenyképességbeli előnyt, amely arra az ösvényre terelte őket, amelyik végül az egyiptomi nép kialakulásához vezetett."

A régészeti leletek alapján úgy tűnik, hogy a núbiai piramisok, a sziklába vájt szentélyek, a templomok és a királysírok építése évezredes múltból üzenő núbiai tradíció. Kuliffay[25] másik tanulmányából újabb részleteket tudunk meg erről. A Nílus-völgyi népek és etnikumok faji azonosulásának egyik jelentős bizonyítéka, hogy a híres, délről származó, núbiai eredetű uralkodócsaládok fáraói közül az egyiptomiak nem egyet istenként tiszteltek, sőt még a királynők közül is, például Jahmesz Nofertárit, valamint egymás isteneinek is hódoltak. Egyaránt helyet foglalt a núbiai és az egyiptomi panteonban Ízisz, akit délen „Kus úrnőjeként tiszteltek". Az istennő számos ábrázolásán látható az íjat és nyilat tartó kusita isten. A „szent család" – Ízisz, Ozirisz, Hórusz – kultusza és vele a Fekete Madonna gyermekkel való közkedvelt ábrázolása Egyiptomból továbbterjedve eljutott a Közel-Keletre és a mediterrán országokba. De nemcsak az istenek, hanem Egyiptom piramisépítő fáraói is délről származtak:

tizenöt fáraó egyértelműen etiópiai származású volt[26] – eddig Kuliffay tanulmánya.

Arra, hogy a „kusita" valamilyen összefoglaló név lehet, több minden is utal. Hérodotosz[27] például kétféle etióp népet említ. A keleti etiópok haja sima szálú, a „libüai" etiópoké pedig „gyapjasabb minden ember hajánál". A XIX. századi kutatók[28] munkáiból az derül ki, hogy a kusitáknak nevezettek nem csak a mai Etiópia területét lakták. Chorenei Mózes írja, hogy a „régiségbúvárok tudják, hogy az Aethopia név három különböző tartományra alkalmaztatott, Kaukázus tövében, Syriának egy része, harmadszor egy tartomány Afrikában. Az etiópokat kus népnek, kusitáknak nevezik, találkozunk kusitákkal Kis-Ázsiában és a Kaukázus térségében." Rawlison szerint pedig Kánaán őslakóinak nyelve kusita volt. A középkori magyar Képes Krónika[29] ugyanakkor arról számol be, hogy Szkítiától „déli irányban fekszik... Etiópia, amelyet Kis-Indiának is neveznek", ami arra utal, hogy abban az időben Etiópiát és Kis-Indiát azonosnak tekintették.[30] Mindezek alapján feltételezhetjük, hogy a „kusita" kifejezést[31] nemcsak a mai Etiópia lakóira, hanem szélesebb értelemben Nimród leszármazottaira, a ragozó nyelven beszélőkre is használhatták, akik a Kaukázus környékén és az Indus-völgyben is laktak.

A fentiek alapján láthatjuk, hogy az egyiptomi kultúra létrehozásában is a ragozó nyelvű népeknek, Nimród népének, a kusitáknak volt jelentős szerepük.

Az Indus partján

Az ókor harmadik civilizációját minden bizonnyal kevesebben ismerik, mint az előző kettőt, pedig az Indus-völgy kb. Kr. e. 2500-tól virágzó műveltsége ma is ámulatba ejtő.[32] A kb. 600 ezer km^2-en elterülő civilizáció főbb városa Harappa és Mohendzso-Dáro, amelynek lakói a rómaiak megjelenése előtt legalább kétezer évvel(!) ismerték a városrendezés fogalmát, palotákat, gabonaraktárakat, többszobás, fürdőszobás házakat, kétszintes

lakásokat építettek, amelyeknek a vízellátása is biztosítva volt. Csatornarendszerük fejlett technikája megelőzte a mezopotámiait és az egyiptomit is, a mohendzso-dárói fürdőház szigetelése például a mai napig fennmaradt. Egyaránt hasznosították a kereket a közlekedésben és a fazekasmesterségben is. Égetett téglát használtak az építkezéshez. Ismerték az írást, erre utalnak fennmaradt pecsétnyomóik. A neolitikum ragozó nyelvű népeihez hasonlóan ők is az Istenanya-kultusz követői voltak.

Meg kell említeni, hogy a civilizáció kezdeteként elfogadott időponttal többen nem értenek egyet. Vannak, akik szerint a gyökerei a Kr. e. IV. évezredbe nyúlnak vissza, mások ennél fiatalabbnak tartják. Egyesek úgy vélekednek, hogy hirtelen jelent meg teljes fejlettségében, míg megint mások nem így gondolják. A nyelvükre csak következtetni tudunk, mert idáig még nem sikerült megfejteni a fennmaradt írásos emlékeket.

A civilizációt az indoeurópai népek nem hozhatták létre, hiszen tudjuk, hogy az első törzseik Indiába történő bevándorlása Kr. e. 2000 körül kezdődött, Pandzsáb környékén pedig Kr. e. 1300 körül telepedtek le.[33] Akkor kik hozhatták létre? Az Indus-völgyi civilizáció kezdetekor [Kr. e. III–IV.(?) évezred környékén] egy kultúraalkotó nép biztosan létezett, méghozzá a ragozó nyelvűek. De vannak-e nyomai annak, hogy Mezopotámia lakóinak kapcsolatrendszere Nyugat-Indiáig terjedt? Igen, vannak. Azt ugyanis, hogy valamilyen kapcsolat – legalábbis kereskedelmi – lehetett a sumir és az Indus-völgyi civilizációk között, a fennmaradt pecsétnyomók alapján feltételezik. Több olyan lelet került elő az Indus-völgyi kultúra városaiból és persze Mezopotámiából, amelyekről kimutathatók, hogy nem a saját, hanem a másik kultúrkörből származnak.[34]

A lexikon szerint kulturális kapcsolatról is beszélhetünk. Például a sumir kultúra rokonait találjuk az Indusvölgyben. Mohendzso-Dáro környékén pedig az ásatások alkalmával a Kr. e. IV–III. évezredből egy Nyugat-Ázsiával és Egyiptommal rokon művelődés emlékeit tárták fel – írja az Új Lexikon.[35]

A sumir és az Indus-völgyi civilizációk addig csak feltételezett kapcsolatát bizonyossá tette az, amikor Mezopotámia és

India között félúton, Irán délkeleti részén, a Harvard Egyetem munkatársai több mint harminc éve feltárták az 5500 éves Tepe Jahiát.[36] Az ásatások kimutatták, hogy számos közös eleme van az Indus-völgyi és a mezopotámiai sumir kultúrának. Több jele is van annak, hogy a sumir civilizáció terjedt el az Indus völgyében, elemei megjelentek Harappában és más településeken. A régészeti bizonyítékok arra mutatnak, hogy a mezopotámiai műveltség messze behatolt India területére is. Tepe Jahia benépesülése Kr. e. 6500 táján kezdődött. A lelőhely azért is fontos volt, mert folyamatosan lakták, így egyetlen helyen tanulmányozhatták a kultúráját a földművelés kezdetétől a városi élet kialakulásáig. Írásos agyagtáblákat is találtak, a C^{14}-es radiokarbonos vizsgálat alapján Kr. e. 3560-ra tették a keletkezési idejüket. Az írásjelek az Észak-Mezopotámiában találtakra hasonlítottak.

Arra azonban, hogy az Indus-völgyiek a sumirokéval rokon ragozó nyelvet beszélhettek, csak következtetni tudunk. A szakemberek szerint India mai nyelveloszlása a korábbi történelmi viszonyokat tükrözi. A minket érdeklő vidéken, az egykori Indus-völgyi civilizáció területén, ma a szanszkrit eredetű nyelvek vannak elsöprő többségben, s a szakemberek szerint ez korábban is így lehetett. A szanszkrit nyelv legkorábbi formájában erősen ragozó volt,[37] Kőrösi Csoma Sándor pedig megállapította a szanszkrit és a magyar nyelv rokonságát: „mekkora rokonság van e régi nyelv és a mi anyanyelvünk között…" – írta (vö.: I/5. fejezet).

Mindezek alapján úgy tűnik, hogy az Indus-völgyi civilizáció létrehozásában is meghatározó szerepe volt a ragozó nyelvű népeknek. Ezt támasztják alá az előzőkben tett, a kusitákkal kapcsolatos megállapításaink is: több forrás szerint India nyugati részét kusiták lakták. Feltételezhető, hogy ennek, és nem a véletlennek köszönhető a „Hindukus" elnevezése a völgy tájékán fekvő hegynek. A kusiták pedig Nimród nyelvét beszélték. Ami ragozó nyelv.

A műveltség nyomait Harappától 1000 kilométerrel északra, az Aral-tó környékén is kimutatták,[38] és ezzel elérkeztünk egy alig ismert, alig feltárt vidékre, amelyről a szakirodalom mintha elfeledkezett volna.

Egy elfelejtett vidék és lakói

Láttuk, hogy a Fekete-tenger–Kaszpi-tenger–Aral-tó környékéhez kapcsolódik az újkőkor számos civilizációs vívmánya. Úgy tűnik, hogy ókori leszármazottaiknak sem volt miért szégyellniük magukat, hiszen kultúraalkotó tevékenységük Ázsia közepéig terjedt. Ismét az Olvasó türelmét kell kérnem, újabb elnevezésekkel kell ugyanis megismerkednünk! Ennek a hatalmas vidéknek jelentős része a Turáni-alföld földrajzi nevet viseli, a mai Közép-Ázsia nagy részére kiterjedő, sztyeppékkel borított síkságra esik. Mivel a szakirodalom használja a turáni népek, turáni nyelv stb. kifejezéseket (vö.: I/8. fejezet), nézzük, mit tudunk erről!

Turán legendás ókori ország volt, a legrégibb idők óta ez a neve az Irántól északra fekvő vidékeknek, tehát a Kaszpi- és az Aral-tó környékének, valamint az Oxus (ma Amu-Darja) és Jaxartes (ma Szir-Darja) alsó folyása menti, továbbá a síkságtól keletre fekvő hegyes területnek.

Turáni nyelveknek nevezik némely nyelvészek Európa és Ázsia összes ragozó nyelvét, tehát mindazokat, amelyek sem az egytagú kínai, sem a hajlító (indogermán és sémi) nyelvekhez nem tartoznak, tehát a következőket: az ural-altáji, a dravida, a tibeti és a maláj nyelveket.[39] A Pallas Nagy Lexikonban említett „turáni nyelvek" fogalmát a mai összehasonlító nyelvészet nem használja, azonban hasonló értelmű az urál-altáji nyelvcsalád fogalma, amely modern elméletként a XX. században jelent meg. Ez nagyrészt ugyanazokat a nyelveket foglalja magába, mint a turáni.

A turáni népek közé a következőket sorolják: török vagy türk népek, szkíták, hunok, avarok, mongolok, mandzsuk, magyarok és a finnugor nyelvű népek. Ez persze azt is jelenti, hogy a magyar a turáni, az ural-altáji nyelvek közé tartozik.

Még mindig ne lélegezzünk fel, a szakirodalom ugyanis egy másik elnevezést is használ, amely részben fedi a Turáni-alföldet: Belső-Ázsia. Ez Ázsiának a középső vagy belső része. Nehéz azonban a közelebbi meghatározás, a nemzetközi irodalomban elég nagy terminológiai zűrzavar uralkodik a Közép- és Belső-Ázsia

szavak használatát illetően. Ráadásul tényleges földrajzi eszközökkel alig határolják be, elsősorban kulturális-civilizációs egységnek fogják fel. Belső-Ázsiában fekszik Kína egy része, Mongólia (amelyet gyakran Kelet-Ázsiához is sorolnak), valamint Afganisztán, Kazahsztán, Üzbegisztán, Kirgizisztán, Türkmenisztán és Tádzsikisztán. Az utóbbiakat összefoglaló néven Közép-Ázsiának is nevezik. A Belső-Ázsia kifejezést ugyanakkor gyakran csak Mongóliára és Kína nyugati felére használják.

Annak ellenére azonban, hogy a turáni vagy a belső-ázsiai népeknek nem elhanyagolható jelentőségük volt a civilizáció alakításában – gondoljunk csak arra például, hogy sokan a sumirokat is turáni eredetűnek tartják –, úgy tűnik, nem igazán keltették fel a „hivatalos" történetírók figyelmét. Ki tudja, miért, de „elfelejtődtek". A szakirodalom alig foglalkozik Belső-Ázsia ókori műveltségével, pedig – ahogy látni fogjuk – az ezen a vidéken lakók is méltó szellemi örökösei voltak ragozó nyelvű elődeiknek. Több mint ötven éve írta a Belső-Ázsiát kutató kevés régész egyike[40]: A Kelet régi történetének még nem is régen egyik legkevésbé kidolgozott problémája volt, sőt maradt ma is Belső-Ázsia népeinek története.

Ötven év elmúltával, érdekes módon, változatlan a helyzet, pedig Belső-Ázsia Aral-tó környéki vidékén egész kultúránk egyik bölcsőjével állunk szemben. Az, hogy Ázsiának ezen a részén évezredekkel ezelőtt ma európainak mondott emberek laktak, bizonyítottnak tekinthető. Stein Aurél (1862–1943) magyar kutató ugyanis világraszóló felfedezéseket tett, kimutatta, hogy a közép-ázsiai lakosság eredetileg világos arcú, szőke hajú, európai fajta volt. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a mai homoktenger alatt számos egykori településük húzódik meg.[41]

Stein Aurél megállapítását bizonyítja többek között a következő is: a Tarim-medence peremének sós homoksivatagjából múmiák kerültek elő, az arctípusok alapján nem tűntek sem kínainak, sem mongolnak, határozottan kaukázusinak látszottak.[42] Korukat a sírokból előkerült szerves anyagok alapján kezdetben hatezer, majd négyezer évesre becsülték,[43] dr. Barber[44] ötezer évesnek tartja őket. Öltözékük magas kulturális fejlettségre

utal: textiltechnológiájuk sokkal fejlettebb a vártnál, színes, mintás köppert szőttek. Színes köpenyeket, nadrágot, csizmát, harisnyát, sapkát(!) stb. hordtak.[45]

Belső-Ázsiában tehát Kr. e. 3000 körül minden bizonnyal éltek a kaukázusi embercsoporthoz tartozók. Településeik valószínűleg az elsivatagodás miatt néptelenedtek el. Stein Aurél szerint „a vizsgálatok igazolták a történelmi időkben végbemenő kiszáradást", tehát ott, ahol valaha emberi települések voltak, ma teljesen élettelen sivatagok találhatók. Virágzó élet csak az oázisokban volt, ahol Stein megtalálta a mára már kiszáradt folyómedreket, szőlőültetvényeket, gyümölcsösöket. Az épületeknek – mivel vályogtéglából és vert agyagból készültek, sok fa felhasználásával – kevés nyoma maradt.[46] De léteztek!

A belső-ázsiai műveltség létezésére a legjelentősebb bizonyítékot az orosz régész, Szergej Tolsztov adta, aki 1929–1950 között feltárta a homok alól az ókori világ egyik jelentős civilizációját, Horezmet.[47] Noha Horezm története valójában a Kr. e. XIII. századtól indult, számunkra most elsősorban a műveltség kezdete előtti évezredekkel kapcsolatos megfigyelései az érdekesek.

Tolsztov megerősíti, hogy a Karakum-sivatag környékén egykor öntözött földek voltak, amelyek „Belső-Ázsia katasztrofális kiszáradása" miatt tűntek el. Horezm és környéke már a neolitikumban is lakott volt, többek között az igen gazdag és szép cserépedények tanúskodnak erről. Az a tény, hogy az ebből a korból származó, itt talált gyöngyök olyan távoli vidékekről hozott kagylókból készültek, mint a Vörös-tenger vagy a Perzsa-öböl, jelzi a korai mezopotámiai kapcsolatot. Ezeknek a komplexuma lehetővé teszi azt a feltevést, hogy Horezm már a Kr. e. III–IV. évezredben ugyanazt a közvetítő szerepet játszotta a Közép-Kelet civilizációinak világa és Észak között, mint később, amikor ez a szerep olyan világosan kitűnik – írja.[48]

Nyelvüket illetően megállapítja, hogy kapcsolat áll fenn India nem indoeurópai nyelvei, továbbá Nyugat-Szibéria és az Urál-mellék ugor nyelvei között,[49] ami azt jelenti, hogy ragozó nyelven beszélhettek. Tolsztov szerint Horezm újkőkori népéhez dél felől új etnikai csoportok érkeztek. Őket kaukázusi népeknek tartja,

akikhez Mezopotámia, Szíria, Kis-Ázsia legrégibb civilizációinak megteremtői tartoznak, és akiket néhányan „Kaszpi-tó környéki" névvel illetnek. A bizonyítékok alapján úgy látja, hogy az Iráni-fennsík és a hozzá tartozó vidékek lakói a legrégebbi időktől kezdve Elő-Ázsia sumir, hurri őslakóiból kerültek ki.[50] Szerinte azok a kapcsolatok, amelyek Belső-Ázsia népei és az elő-ázsiai népek között fennállnak, igen régi korra, az indoeurópai kor előtti időkre nyúlnak vissza. A közép-ázsiai törzsek számbavétele nélkül aligha lehet teljesen megoldani az ókori Elő-Ázsia népei és általuk létrehozott birodalmak problémáját – írja.[51]

A tudós szerző nem kevesebbet állít, mint azt, hogy Horezmben a Kr. e. IV. évezredben már léteztek műveltségek, valamint megállapította Horezm és Sumer korai kapcsolatát, sőt első lakóinak a hurrikat (akikről már kiderítettük, hogy azonosak a szabirokkal) tartja. Tehát leegyszerűsítve, Belső-Ázsia első műveltségeit a ragozó nyelvű népek hozták létre.

Belső-Ázsiában Kr. e. 3000 körül már biztosan voltak virágzó városok, hiszen a Karakorum-sivatag határán két ötezer éves város romjait tárták fel szintén szovjet régészek, Namazga-tepét és Altün-tepét. Mezopotámiához hasonló lépcsőzetes toronytemplomok, paloták nyomai kerültek elő, a helyet „Észak Babilonjának" nevezték el. Az ékszerek és az edények tulajdonosaik gazdagságára utaltak. A leletek között több női szobrocska is előkerült, amiből arra lehet következtetni, hogy – a neolitikum többi népéhez hasonlóan – a vidék lakói az Istenanya-kultusz követői voltak.[52]

A kb. Kr. e. 1800-tól a Sárga-folyó környékén virágba boruló észak-kínai kultúrával kapcsolatban pedig annyit meg kell jegyeznünk, hogy gyakorlatilag az a vidék volt a hunok őshazája. Ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk (vö.: I/7. fejezet), az előkerült hun kincsek arra utalnak, hogy műveltségük valószínűleg „nem a semmiből keletkezett".

Az eddigiek alapján tehát úgy tűnik, hogy a ragozó nyelvű népek a neolitikum után is megtartották kultúraalkotó szerepüket, az ókor jelentős civilizációinak létrehozásában egyedülálló szerepük volt. Pontosabban: a ragozó nyelven beszélő népeken kívül más kultúraalkotókat ebből a korból nem ismer a történetírás.

7. FEJEZET
ROKONOK

„Idegen szerzők megbántanak bennünket, némely újabb, s az újításra viszketőbb német írók, amidőn azt akarják imígy-amúgy megvitatni, hogy a hunnusok és a magyarok nem egy nemzetből volnának..."
(Csokonai Vitéz Mihály)

Az előzőekben láttuk, hogy Belső-Ázsiában Kr. e. 3000 körül minden bizonnyal éltek európai, feltehetőleg a kaukázusi embercsoporthoz tartozók, akik virágzó városokat hoztak létre. Műveltségük szoros kapcsolatban állt a mezopotámiaival, s minden eddig tudomásunkra jutott megállapítás pedig abba az irányba mutat, hogy ragozó nyelven beszéltek. Vajon hogyan alakult e népek további sorsa?

Sumirok és szkíták

Újra az olvasó türelmét kell kérnem, ugyanis megint újabb és újabb népnevekbe ütközünk. Próbáljunk meg kiigazodni rajtuk! Ennek a fejezetnek a kulcsszava: szkíta. Ezt az elnevezést a görögök használták azokra a népekre, akik a tőlük távoli vidékeket (is) lakták, és alig ismerték őket. Azok a népek azonban, akikre ezt a nevet használták, már a görögök előtt is léteztek, volt nyelvük, kultúrájuk, voltak szokásaik. Nem tudjuk, hogy a szkíták magukat miként nevezték, ugyanakkor ismert, hogy a szkíta (szittya) népnév szerepel a magyarság egyéb nevei között. A szakirodalom pedig a Kr. e. VIII. század környékén megjelent és közel ezer évig az eurázsiai sztyeppéket uraló népeket nevezi szkítáknak. Összefoglaló név, több népcsoportot is magába foglal, akiket azonban egységes szellemi és anyagi kultúra jellemez.

A sztyeppék, ahol a szkíták feltűntek, a turáni, a belső-ázsiai, a ragozó nyelvű népek által lakott vidékek. A laikusban felmerülhet, hogy a szkítáknak valami közük csak lehet azokhoz, akik a vidéket előttük lakták, a szakirodalomban azonban ennek semmi nyomát nem találni, velük kapcsolatban általában a „homályos vagy ismeretlen eredetű" kifejezéseket használják. A továbbiakban látni fogjuk, hogy az általuk uralt vidékeken a későbbiekben nem egy birodalom alakult ki. Ezek, valamint az ott élő népek, a nyelveik stb. az idők folyamán más-más nevek alatt lettek ismertek, például pártus, hun, avar stb. A laikusban újra felmerül annak lehetősége, hogy a szkítáknak közük lehet az említettekhez, de a szakirodalom ezt sem erősíti meg. A korabeli források nem egyértelműen használják ezeket az elnevezéseket, sokszor találkozni olyan megfogalmazással, miszerint például a pártusok szkíták, de azzal is, hogy a pártusok a szkíták ellen harcoltak. Vannak, akik szerint a pártus királyi család hun származású, mások szerint a magyarok avarok... és még folytathatnánk. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy például a szkíta, a pártus stb. neveket mások adták az adott népeknek, és többnyire nem tudjuk, hogy saját magukat miként nevezték.

Azért, hogy valamennyire átláthassuk a helyzetet, a következő utat járjuk be: először megpróbáljuk kideríteni, hogy kik lehetnek azok, akiket a görögök szkítának neveztek, majd az egykor általuk uralt vidékeken élt népek nyomába eredünk.

Az ókori görög és római források sokat foglalkoznak a szkítákkal. Arrianus[1] fennmaradt munkájából például kiderül, hogy szántóvetők voltak, házakban laktak, és városaik voltak. Ebből következik, hogy nem nomádok voltak, hanem letelepedett életmódot folytattak. Azt, hogy a szkíták között földművelők is voltak, Hérodotosz is megerősíti.[2] Szicíliai Diodórosz[3] is foglalkozik velük, míg Trogus Pompeius[4] leírja, hogy a szkíták 1500 éven át minden más nép előtt birtokolták Káldeát, valamint azt, hogy a szkíták és az egyiptomiak között vetélkedés folyt azért, melyikük a régebbi. Mindezekből arra következtethetünk, hogy a birodalmuk Egyiptom szomszédságában fekhetett, valószínűleg Mezopotámiában, hiszen Káldea is említésre kerül. Mindez

azt jelenti, hogy már a Krisztus születése előtti II–I. évezredben szkítáknak hívták az ott élőket.

Epiphaniosz IV. századi egyházatyától[5] még többet megtudunk róluk. A *Contra octuaginta haereses* című alkotásában ír az özönvízről, Noéról és gyermekeiről, illetve azok leszármazottairól, a különféle népekről. Azokat, akik a Bibliában „Sineár földjének" – amelyet Sumerrel azonosítanak – a lakói voltak, akik a bábeli tornyot építették, szkítáknak nevezi. Ez azt jelenti, hogy Nimródot is szkítának tartja.

A Bibliában is találunk utalást arra, hogy egyrészt az ószövetségi időkben, másrészt Jézus idején is ismert volt Kánaánban a szkíta név. Általánosan elfogadott, hogy a következő ószövetségi idézet a szkítákra vonatkozik: „Egy messziről való népet hozok majd ellened, Izráel háza! – így szól az Úr. Régi nép ez, ősidőből való nép, olyan nép, melynek nevét nem ismered, nem érted, amit beszél. Tegze olyan, mint a nyitott sír, mindnyájan hősök." Az Újszövetségben pedig Pál említi a „scithiai" nevet.[6]

Ezek után nem meglepő, hogy a középkori magyar krónikák[7] is arra utalnak, hogy szkíták éltek vízözön után Mezopotámiában. A *Képes Krónika* például azt írja, hogy Szent Jeromos szerint Noé egyik fiának, Jáfetnek a fia Magóg, akinek népe a szkítákkal azonos, Anonymus szerint pedig „Szcítiának első királya Mágóg volt, a Jáfet fia…"

Az említettek arra utalnak, hogy Mezopotámia őslakóira – arra a népre, amelyet a XIX. századtól sumirnak neveznek –, illetve a Kelet ragozó nyelvű népeire is használták a szkíta kifejezést. Ezt látszik megerősíteni a következő: a Kr. e. III. évezred végéről származó, Uruk környékén előkerült, „Népek táblája" elnevezést viselő ékírásos agyagtáblán tűnik fel a következő: US.KU.ZU. Az alapszó – skuz – Hommel[8] szerint lovas szkítát jelent. Azt, hogy a szkíta elnevezés ismert és használatos volt Palesztinában már azt megelőzően is, hogy a Kr. e. VIII. század előtt megjelentek a lovas népek a sztyeppéken, jelzi a palesztinai Scythopolis (szkítaváros, ma: Beth-Shean) nevű város is, ami nyilván arra utal, egykor szkíták laktak ott. Vannak, akik állítják, hogy ez régészetileg nem igazolható, azonban Heinsohn[9] kutatásaiban

arra a következtetésre jutott, hogy a régészek hibás kronológiát használtak, amely semmilyen összefüggésben nem áll a valós történelmi folyamatokkal. A helyes időrendet figyelembe véve a régészeti leletek alapján a szkíták jelenléte a Kr. e. II. évezred közepétől folyamatosan nyomon követhető a kérdéses vidéken.

Vajon alátámasztja-e a fentieket a nyelvészet is? Igen. Érdekes módon, amikor a XIX. században az első ékírásos agyagtáblák előkerültek a mezopotámiai sivatag homokja alól, akkor az azokat megfejtő tudósok – Oppert, Rawlison, Sayce, Lenormant – a megfejtett nyelvet szkítának nevezték! (vö.: I/5. fejezet) Megállapították, hogy nem indoeurópai és nem sémi nyelven íródtak. Rawlison[10] még azt is megjegyzi, hogy a bibliai Nimród és leszármazottai a sémitákat megelőző őslakók Mezopotámiában, valamint, hogy nyelvük rokon a magyarral. Az említett tudósok szerint a szkíták nyelve a sumirhoz hasonló ragozó nyelv. Ahogy azonban azt a következőkben látni fogjuk (vö.: I/8. fejezet), a szakirodalom mégis indoeurópainak tartja, és nem ragozónak, a szkíták nyelvét. A szakirodalom ezzel kapcsolatos állításával nem egy tudós, például Gosztonyi[11] sem ért egyet, elutasítja, hogy indoeurópai lenne a szkíták nyelve, ő is, másokhoz – például Csengery Antal[12] és Nagy Géza[13] – hasonlóan, sumir rokonságot állapít meg. Erre utal a sajnálatosan kevés számú szkíta nyelvemlék is (vö.: I/9. fejezet), amelyek közül van, amelyik a magyar nyelv és a magyar rovásírás ismeretében olvasható.[14]

Nézzük meg azt is, hogy a régészet szerint lehet-e valamilyen kapcsolat Mezopotámia ragozó nyelvű őslakói és a Kr. e. VIII. században a sztyeppéken feltűnt, szkítáknak nevezett népek között!

Bakay Kornél könyvében részletesen foglalkozik a szkíta leletekkel, és a következőt állapítja meg: az a nép, amelyiket az írott források alapján szkítának nevezünk, több mint 1200 esztendőn át uralta Belső- és Közép-Ázsiától a Kárpát-medencéig az eurázsiai térséget. Világosan látszik, hogy ez a vegyes összetételű nép nem kóborolt szerteszéjjel a végtelen sztyeppéken, hanem hatalmas erődöket és jelentős városokat, fontos településeket épített.[15] Az is ismert, hogy a szkíták europidok mind a korai, mind a későbbi időszakokban, mind Közép-Ázsiában, mind

pedig a Fekete-tenger vidékén.[16] A Tolsztov-expedíciónak köszönhető, hogy az Aral-tó környéke, Horezm ismertté vált: a Kr. e. VI–V. században szkíta törzsek éltek ezen a hatalmas vidéken, ám egyáltalán nem voltak nomádok, hanem földművelő, letelepedett népek. Horezm szerepét azonban nem szabad önmagában vizsgálni, hiszen Kr. e. I. évezred derekától az Aral-tótól délre fekvő területek szerves részei voltak nemcsak Közép- és Belső-Ázsiának, hanem az egyetemes történelemnek is.[17] Anyagi kultúrájuk a Fekete-tenger északi vidékétől a Bajkál-tóig, Mongóliáig és Észak-Kínáig egységes. Bizonyosnak látszik, hogy a Kr. e. VII. századtól létrejött szkíta kultúrában kell keresnünk mind a pártus, mind a magyar népesség elődeit.[18]

Az említettek ellenére azonban a köztudatban gyakran az él, hogy a szkíták barbárok voltak, a szakirodalom pedig nemegyszer az eredményeiket, a vívmányaikat más népeknek vagy – legjobb esetben – más népek (iráni, perzsa, görög stb.) hatásának tudja be. Mindezekre alaposan rácáfoltak azonban a szibériai Tuva autonóm köztársaságban (Mongóliától északnyugatra) talált szkíta leletek.[19] (Sokatmondó, hogy itt található egy Turán nevet viselő helység.) A régészet szerint kb. Kr. e. 900-tól éltek Tuva környékén nomád törzsek. Néhány éve szenzációs leletre bukkantak, egy kb. Kr. e. 700-ból származó szkíta királysírra, ahonnét 20 kg(!) arany, 5700 aranytárgy, 431 borostyángyöngy, 1657 türkizgyöngy stb. került a felszínre. A leletek ámulattal töltik el az érdeklődőt, láttukon minden más eszünkbe juthat, csak az a szó nem, hogy – barbár.

Mivel semmi jele sincs annak, hogy a Kr. e. VII. században más nép is járt volna a környéken, egyértelművé vált, hogy mindenfajta külső hatástól mentesen, csak a szkíták készíthették a remekműveket, amelyek „igen magas fokú szaktudásról árulkodnak" – mondta a feltárást végző egyik régész. Ez új megvilágításba helyezi őket – cáfolva azt a közhelyet, hogy csupán vad lovasok és harcosok voltak. Ezután „máshogy kell gondolkodnunk a szkítákról" – jegyezte meg.[20]

Hasonló módon ámulatba ejtő szkíta leletek kerültek elő az Urmia-tótól délre fekvő Ziwiye falu környékéről. A leletegyüttes

első közlője szerint a Kr. e. IX. századból valók, a későbbiek a feltárás során Kr. e. VII. századinak ítélték, tehát a szkíták már ekkor ott éltek. A tárgyak között van olyan, amelyik a sumir Ur város hagyományára utal.[21] A leletek alapján a szkíták magas fokú szervezettségére és társadalmi kooperációjára következtethetünk. Zseniális harcmodor, önellátó fegyvergyártás és magas színvonalú fémfeldolgozás jellemezte őket – gondoljunk csak az előbbi ószövetségi idézetre.

Többen megállapították, hogy a leleteken lévő ábrázolások a Folyamközzel való kapcsolatra utalnak. Bakay szerint például a szarvas- és az állatküzdelmi jelenetek mezopotámiai eredetűek,[22] ugyanezt állapítja meg a szibériai aranytárgyakról is.[23] Tábori László[24] szerint is a szkíta állatábrázolások a sumiroktól kerültek át művészetükbe. Ezt állítja Tolsztov is, aki egyértelműnek tartja a hurri, illetve horezmi kapcsolatot.[25] Kuliffay Hanna a washingtoni Sackler Gallery of Art majdnem ezer ázsiai darabból álló gyűjteményéről számol be,[26] amelyben több olyan alkotás található, amelyeken még a laikus számára is visszaköszön a Folyamköz motívumvilága.

Mindezek ismeretében érthető a kutatók véleménye: a szkíták a sumirokkal rokonok. Bobula Ida[27] az angolul először 1966-ban megjelent, a magyar nép eredetével foglalkozó könyvében megállapítja, hogy tévedés a szkíták őseit és művészetüket Közép-Ázsiában keresni. Népük etnikai eredetét éppúgy, mint kultúrájukat, a Kaukázus-hegységtől délre, a régi Mezopotámiában kell keresnünk. A sumirok a sémiták betörése után hosszú időn keresztül vándoroltak több csoportban szanaszét, minden irányban. A Tigristől keletre ezek a kivándorlók nagyszerű lovas néppé fejlődtek, és ez képessé tette őket arra, hogy egész Európán és Ázsián keresztül lovagoljanak az egyik óceántól a másikig. Mindenüvé magukkal vitték kitűnő fémkovácsmesterségüket. Ez a vonás világosan megkülönbözteti településeiket és sírjaikat azoktól a szomszédaiktól, akik akkor még a kőkorszakban éltek.

Bakay[28] is ezen a véleményen van: a Kr. e. II. évezred derekától a sémita hódítók elől a mezopotámiai őslakosság egy része három irányba északra menekült, Anatólia, Transzkaukázia és a Kaszpi-ten-

ger, illetve az attól keletre eső vidékekre. Ezek a népek hozták létre a hurri, a méd, a szkíta, a hun, az avar stb. kultúrákat.

Tehát a ragozó nyelvű népek újabb elnevezésére bukkantunk: szkíták. Megtudtuk továbbá, hogy az ókori Mezopotámia, illetve Kánaán ragozó nyelvű őslakóira is használták ezt az elnevezést, a továbbiakban én is használni fogom.

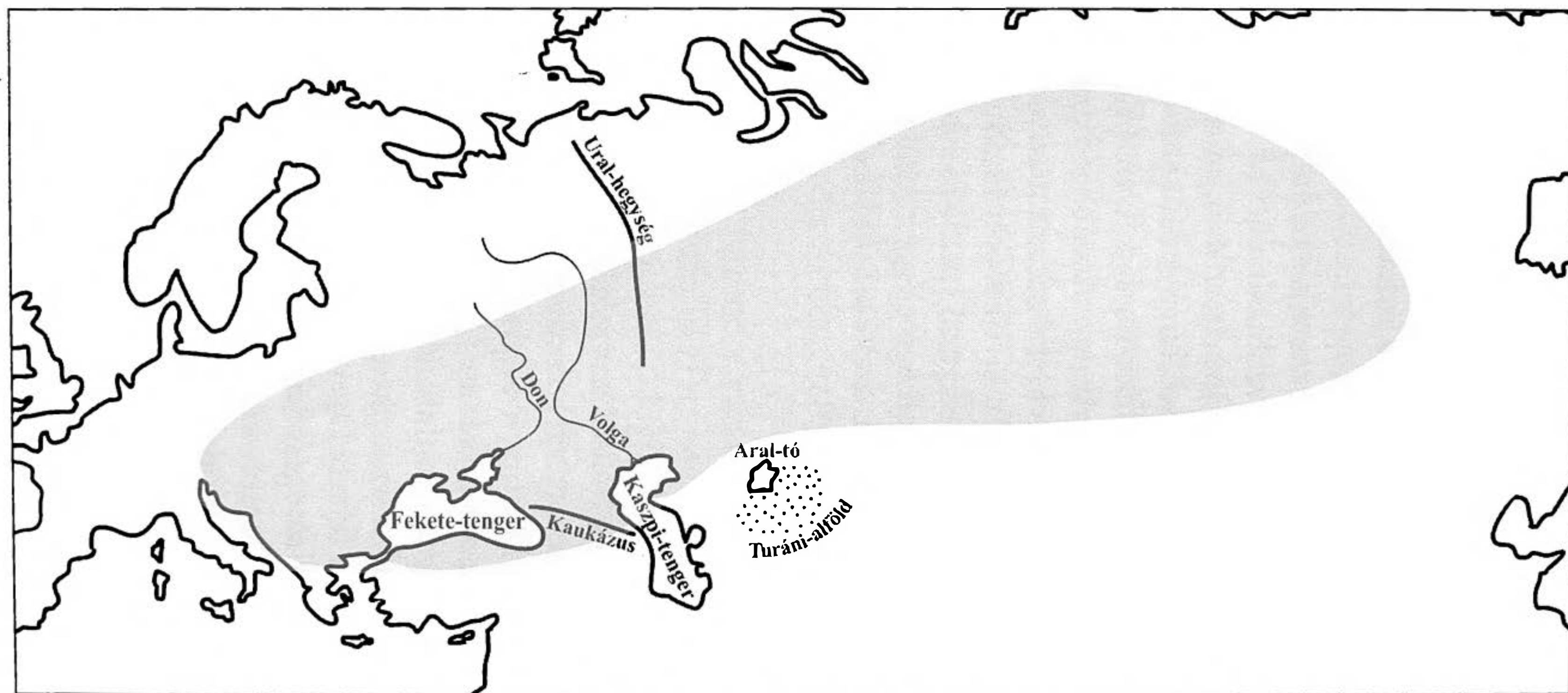
A szkíták által a Kr. e. VIII. századtól uralt hatalmas vidék számos kultúra, nép bölcsője lett a továbbiakban. (*6. ábra*) Olyan, több száz éven át fennálló birodalmak jöttek itt létre, mint például a hunoké, amelyik a kínai nagy faltól az Atlanti-óceánig tartott, vagy a pártusoké, amelyik ötszáz éven át állt fenn, és a Római Birodalom legveszélyesebb keleti ellenfele volt. Ahogy a továbbiakban látni fogjuk (vö.: II/2. fejezet), a szkíták lakta vidékekről származnak a jelentősebb vallásalapítók: Zarathusztra (Kr. e. 1000 körül), Buddha (Kr. e. 558), Jézus, majd Máni (216.) A magyarság pedig ezer szállal kötődik ehhez a vidékhez, a szakembereink mégis eléggé visszafogottan bánnak vele.

Nézzük, mit tudunk az ezeken a vidékeken virágzó egykori műveltségekről!

Szkítia

A krónikák kivétel nélkül azt írják, hogy ősi földünk Szkítia volt. Hol terülhetett el? Az ókori források – Ptolemaiosz, Sztrabón és id. Plinius – adatai alapján nyugat felől a Don folyótól dél felé, a Kaukázus déli részéig, délkelet felé pedig a Volga folyót magába foglaló Kaszpi-tenger és Aral-tó vidékéig terjedt. *(6. ábra)* A szkíták az ókorban háromszor nyerték el a hatalmat Ázsia felett: Dáriust, az óperzsák királyát csúfosan kiűzték, Küroszt az egész hadseregével együtt lemészárolták és Nagy Sándor hadvezérét a csapataival együtt elpusztították – írja Iustinus.[29] Érdekes módon azonban csupán azoknak a neve él a köztudatban, akik nem tudták legyőzni őket. Nagy Sándorról vagy Dáriusról mindenki hallott, de ez utóbbi hadjáratának ellenálló Szakszafar, Omargész és Tamarisz szkíta királyokról[30] valószínűleg senki sem.

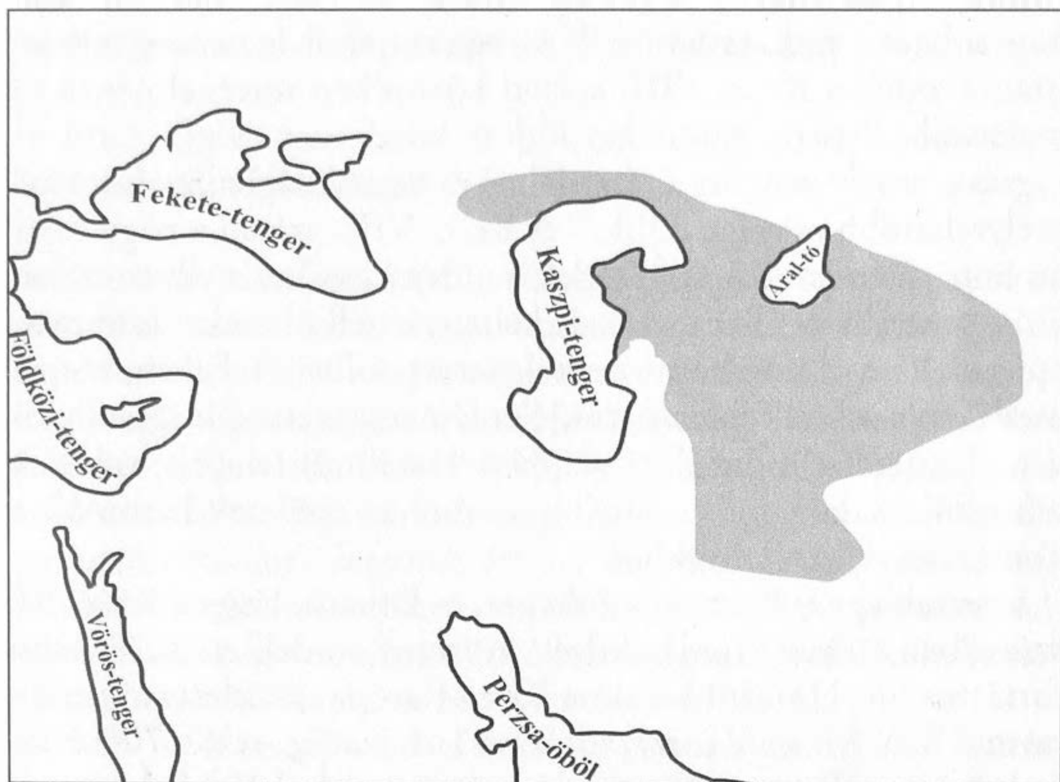
6. ábra. **Szkíta területek** *(National Geography, 2003. június, 112. o. alapján)*

A királyi szkíták birodalma a Kr. e. VII. század végén már az Altáj-hegységtől a Kárpát-medencéig tartott. A Kr. e. IV. század végén jött létre államalakulatuk a Krím-félsziget északi részén, a Dnyeper alsó folyása mentén, a törzsek egyesítése révén. A szkíta állam második virágzása a Kr. e. II. században volt.[31]

Az alig ismert birodalom: Horezm

Nem kell közvélemény-kutatást végezni ahhoz, hogy sejtsük, elenyésző számban lehetnek azok, akik hallottak az Aral-tó környéki, hatalmas kiterjedésű műveltségről. Noha Kézai krónikája is említi, hogy Álmos vezér dédszülei horezmiek,[32] erről a kapcsolatról tud a Pozsonyi krónika is, valamint jelentős szerepe volt Közép-Kelet és Kelet-Európa történetében is.[33] *(7. ábra)*

7. ábra. **Horezm és befolyási övezete a Kr. e. VI–IV. században** *(Sz. P. Tolsztov: Az ősi Chorezm. Hungária Könyvkiadó, Budapest, 1950 alapján)*

A Szir-darja torkolatától délre eső vidék az ókorban a szakamasszageta (a szkíták más elnevezései) törzsek településének központja volt. Az itt élők Horezm történetében mindig fontos szerepet játszottak.[34]

Horezm más szempontból is jelentős: a hagyomány szerint itt született Zarathusztra.[35] Horezm népe embertanilag a kaszpi típushoz tartozik.[36]

Ahogy az előző fejezetben (vö.: I/6. fejezet) már említés történt róla, az orosz Tolsztov tárta fel a vidéket, ahol a Kr. e. IV–III. évezredtől a XIV. századig nyúló, tehát kb. négy és fél ezer évet(!) az emlékek szinte szakadatlan láncolata képviselte.[37] Arról is szó esett, hogy Mezopotámia ragozó nyelvű népeinek – elsősorban a hurri (szabir) népnek – van Tolsztov szerint szerepe a kialakulásában.

Horezm kb. a Kr. e. XIII. századtól kezdett virágozni. Erre az időszakra esik Zarathusztra tevékenysége, tanításának, a Zend (Szent) Avesztának a létrejötte, amely első részeinek horezmi kapcsolatai vitathatatlanok.[38] A régészet által is ismert szakasz után a vidék a Kr. e. VIII. század környékén történelmének új szakaszába lépett: ekkor kezdődött közel ezer évig(!) tartó virágzása, amely mögött a társadalmi és a gazdasági alapok sokkal mélyrehatóbb egysége rejlik.[39] A Kr. e. VIII. század a nagyszabású öntözőrendszerek építésének az ideje, amihez nyilvánvalóan erős, centralizált államhatalom kellett, e nélkül ezeket sem megépíteni, sem üzemeltetni nem lehetett volna. A Fekete-tenger mellékén a szkíták folyamatos jelenléte régészetileg is igazolható a nyílvesszők előfordulása alapján. Hatalmas telepek ismertek a korból, Kalaly-gyr és Küeli-gyr, ahol az épületek hasonlók a Zend Avesztában leírtakhoz.[40]

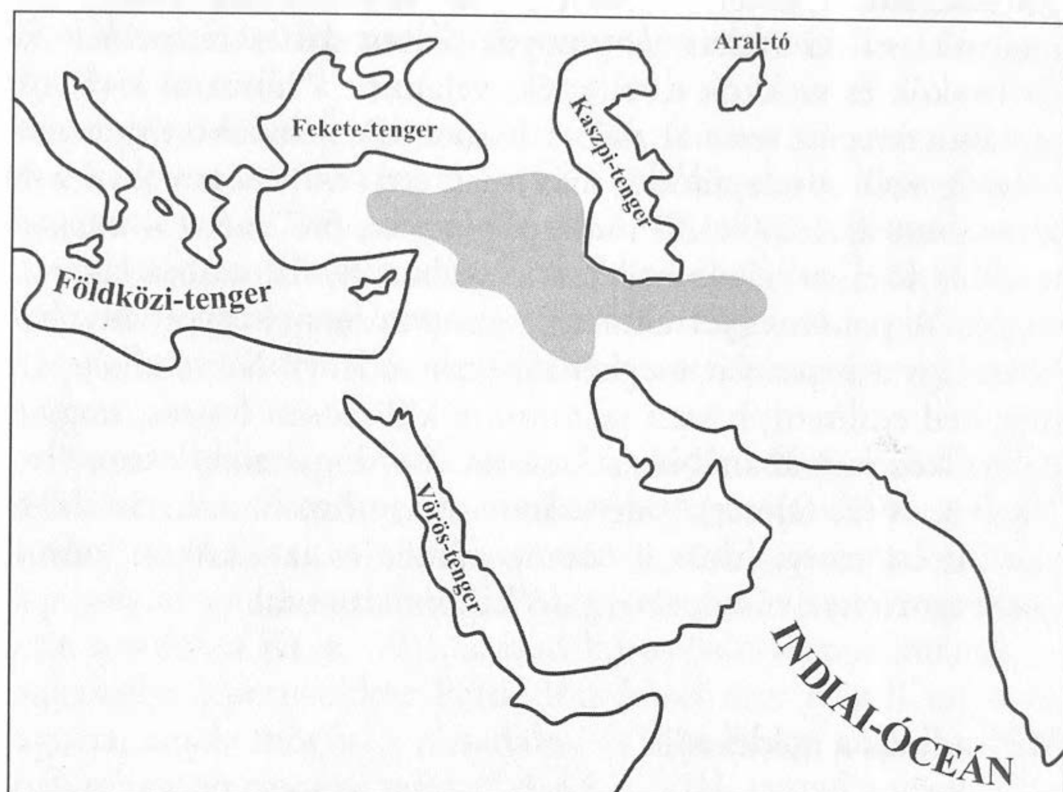
Vessünk egy pillantást a térképre, és látható, hogy a Kr. e. VI. században milyen óriási befolyási övezettel rendelkeztek. Néhány forrás szerint Horezm hatalma Kelet-Európa délkeleti szögletéig tartott.[41] A Kr. e. VI. századtól az I. századig, tehát 700 éven át hatalmas állam, és kimagasló helyet foglal el Belső-Ázsia politikai térképén.[42] E kor egyik legkorábbi emléke Bazar-kala, s erre az időszakra datálható Koj-Krülgan-kala, Künerli-kala

és Dzsanbasz-kala is. Koj-Krüglan-kala vallási központ volt, a közeli Toprak-Kala pedig egy 17 ezer m^2-en elterülő erődített város, amelyet monumentális sáncok és 25 m magas falak oltalmaztak. (Ez kb. 8 emelet magasságnak felel meg.) Hatalmas palota is állt itt, amelyet külön, három 40×40 méteres bástyával megerősített fal védett. A pompás palota díszes termeinek falát freskók és szekkók díszítették, valamint a horezmi királyok szobrainak egész sora. A palota három szintjén több mint száz helyiség volt. A településről más is ismert: temploma volt, 10 m széles főutcája, 200×130 méteres piactere, 5-7 méteres keresztutcák, a főváros hatalmas háztömbjeiben 10-12 szobás lakások voltak. A palota egyértelműen mezopotámiai hagyományokat követ, így a kapcsolat megkérdőjelezhetetlen.[43] Mindenképpen meg kell említeni, hiszen számunkra különösen fontos, hogy a palota központjában Nana-Anahita (Boldogasszony) szentélye állt (vö.: V/2. fejezet),[44] de számos istennőszobrocska is előkerült. Az Istenanya-hitük is Mezopotámia (és az újkőkori kultúrkör) ragozó nyelvű népeivel való kapcsolatra utal.

Mit tudunk a médekről?

Az ókorban, kb. a mai Irán területén, kb. száz évig fennálló ókori birodalomnak, a médekének vitathatatlan a szerepe a magyar őstörténetben, például majdnem ezer évvel később(!) Attila nagykirály magát többek között a „médek királyának" is nevezi.[45] A méd birodalom Kr. e. kb. 660–550 között állt fenn, a határai változtak, többször túlnyúltak Iránon, északnyugaton mélyen Kis-Ázsiába, nyugaton Szíriát/Palesztinát érintették, Mezopotámia déli részén a babiloni befolyási területtel voltak határosak.[46] A médek némely időszakban Afganisztántól Törökországig uralkodtak. Iustinus[47] szerint a szkíták laktak az ókori Iránban. *(8. ábra)*
A vidék több minden miatt is fontos számunkra. Először is azért, mert a médek papi osztályát nevezik mágusoknak, s erről a tudóscsoportról többször szó esik majd (vö.: I/10. fejezet és III/6. fejezet). Fontos azért is, mert a későbbiekben ezen a vidéken állt

közel ötszáz évig a pártusok birodalma. De maradjunk még a médeknél! A továbbiak jobb megértése miatt ugyanis szükséges valamennyire bepillantanunk a vidék történetébe, néha ugyanis „összemossák" a médeket és a perzsákat.

8. ábra. **A médek által uralt vidékek a K. e. VII–VI. században** *(Heinsohn, Gunner: Hirsche aus Beth Shean oder Gibt es wirklich keine Skytenschichten in Scythopolis? Zeitensprünge, 1991/1. alapján)*

A méd birodalom fennállása idején az Iráni-medence nyugati részén, a Zagrosz hegyláncai között óperzsa törzsek éltek, akiket a méd fennhatóság alatt álló Parsa tartományról neveztek perzsának. Ezek a törzsek Kürosz vezetésével fellázadtak a méd király ellen, és Kr. e. 550-ben megdöntötték az uralmát. Több utalás létezik arra, hogy Kürosz édesanyja a méd király lánya volt. Kürosz alapította meg az Akhaimenida-dinasztiát, az általa létrehozott birodalom a mai Irán csak egy kis részére terjedt ki, a történetírás Óperzsa Birodalomként említi. Jelentős uralkodói Dárius, Xerxész, Artaxerxész voltak.

Milyen nyelven beszéltek akkor? A médekre és az óperzsákra is kíváncsiak vagyunk. Mivel szkíták által lakott vidékről van szó, az eddigiek ismeretében feltételezhetjük, hogy a szkíták által is beszélt nyelvek egyikén. A válaszadást lényegesen segíti, hogy Rawlinson (1810–1896) egy sziklán ékírásos feliratokra bukkant1844-ben, a behisztumi feliratként ismert lelet tette lehetővé az ékírás megfejtését. A kérdéses korban ugyanis a szövegeket általában három nyelven írták, és rendszerint mindig azonos sorrendben: óperzsa, elámi, babiloni. A középsőről – mostanában, ki tudja, miért –, az eláminak nevezettről megállapították, hogy a sumirral rokon, ragozó nyelv.[48] Többen vannak azon a véleményen, hogy ez a szkíta-méd nyelv, az eláminak nevezett dialaktus egyike.[49] És az óperzsák milyen nyelven beszélhettek? A szakirodalom szerint indoeurópai nyelven, ennek ellenére azonban úgy tűnik, hogy ők is ragozó nyelven.[50]

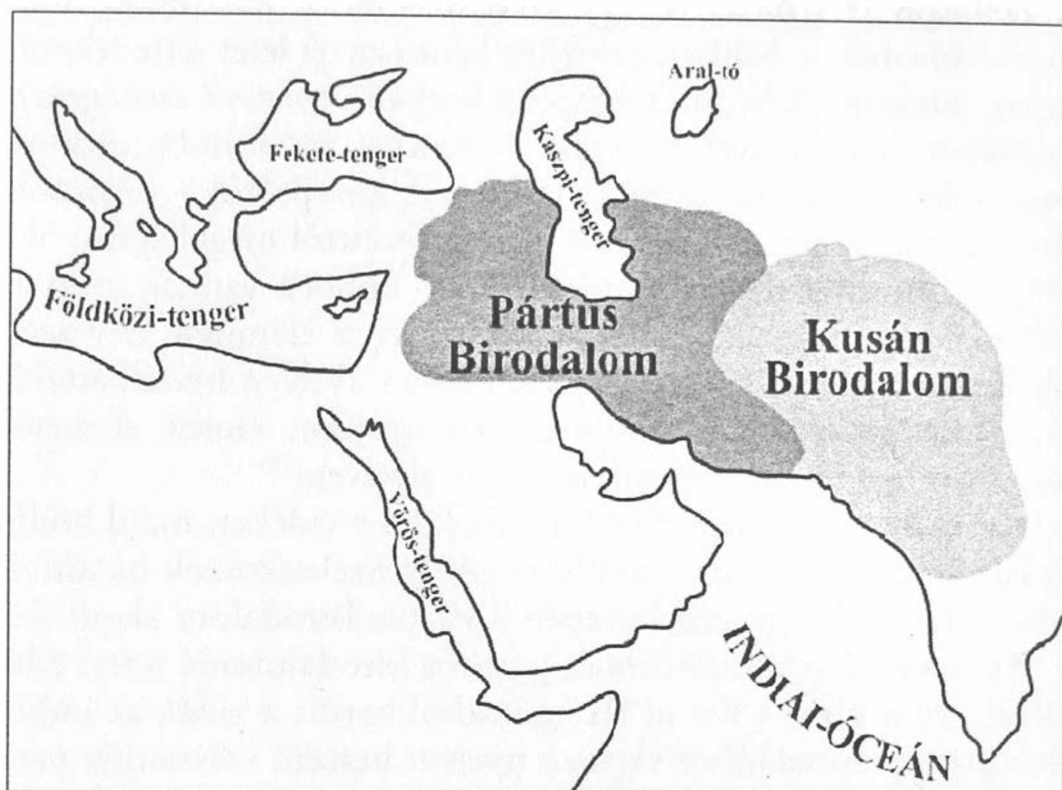
Kr. e. 331-ben Nagy Sándor elfoglalta a vidéket, majd hódításait követően került a terület a görög Szeleukoszok hatalma alá. A Kr. e. III. század közepén a Pártus Birodalom alapítója, I. Arszakész visszahódította és jelentős birodalommá tette. Kb. ötszáz év múlva, a Kr. u. III. századtól került a vidék az indoeurópai nyelvcsaládhoz tartozó nyelvet beszélő szászánida perzsák uralma alá.

De maradjunk még a pártusoknál!

Róma méltó ellenfele

A Római Birodalomról minden iskolás gyerek tud valamit, a legnagyobb ellenfeléről azonban még a művelt felnőttek is alig. A nemzetközi történetírás is csak keveset szól a pártusokról, akik közel ötszáz évig – Kr. e. 247. és Kr. u. 326. között – Róma legnagyobb ellenfelei voltak, hadseregük többször tönkreverte a római légiókat. Augustus római császár nem véletlenül hagyta meg utódjának: nehogy átlépd az Eufrátesz vonalát, mert egy rettenetes ellenséggel találkozol, aki biztosan legyőzi seregeidet! Annak ellenére tudunk keveset róluk, hogy a pártus kérdés a

magyar őstörténet kulcskérdése, valamint a magyarság őseinek embertani kialakulása az Aral-tótól északra, északkeletre történt, ahonnan a pártusok is származnak.[51] (*9. ábra*)

9. ábra. **A Pártus és a Kusán Birodalom az I. században** *(Középiskolai történelmi atlasz, Cartographia, Budapest, 17. o. alapján)*

Tábori László róluk szóló könyvéből többet is megtudhatunk erről a népről: I. Arszakész volt annak a dinasztiának az alapítója, amelyiknek a birodalma évszázadokon át létezett, s a családjukból származó királyok uralkodtak Örményországban is. Virágzó kereskedelmet folytattak, kitűnő úthálózatot tartottak fenn, a művészetük hatással volt a rómaiakra, a bizánciakra és az őket követő perzsákra is. A kereszténységhez közvetve volt közük: az apostolok biztosan eljutottak a pártusokhoz, és innen indultak a napkeleti bölcsek.[52]

A XIX. századi kutatók elismeréssel írnak róluk. Rawlinson[53] a birodalom lakóit turániaknak tartja. Szerinte jólét és gazdag-

ság jellemezte a fennállásuk évszázadait. Lukácsy Kristóf[54] szerint az Arszakida-dinasztiának sokat köszönhetnek az örmények, uralkodásuk alatt lendületet nyert az örmény irodalom, az ő idejükben tért át a kereszténységre az ország.

Ahogy arról Kuliffay Hanna beszámolt,[55] a washingtoni Sackler Gallery of Art ázsiai gyűjteményének kiállításán számos pártus remekmű is látható – noha nem egyet közülük a perzsáknak tulajdonítanak. Ezekből a pártusok magas fokú szervezettségére, önálló fegyvergyártásra és magas színvonalú fémfeldolgozásra lehet következtetni. Alig ismert, hogy a világ első akkumulátora, amelynek korát 2240 évesre(!) becsülik, is a pártusoknak tulajdonítható.[56]

Kik lehettek a birodalom lakói? Némely ókori forrás szerint a szkíták alapították a pártusok birodalmát és Bactria királyságát, mások szerint viszont a pártusok a szkíták száműzöttjei.[57] Több mai kutató is hasonló véleményen van, hogy a pártusok a Kaszpi-tenger és az Aral-tó közötti sztyeppéken nomád életet folytató szkíta törzsekből származnak.[58]

Mit tudunk az uralkodó dinasztiájukról, az Arszakidákról? Sztrabón szerint az Aral-tó környékéről valók, Tolsztov szerint I. Arszak közvetlenül a horezmi dinasztia tagja volt.[59] Az örmény források állítják, hogy az Arszakidák az ázsiai hun dinasztiából származnak.[60]

Milyen nyelven beszélhettek eredetileg? Tábori szerint ugyanis megalapozottnak látszik, hogy amikor elfoglalták a vidéket, nyelvcsere történt.[61] Harmatta János[62] úgy vélekedik, hogy a pártusok nyelve közel állt a médekéhez. Iustinus[63] szerint a pártusok nyelve a szkíta és a méd nyelv között foglal helyet. Mások álláspontja alapján[64] – a pártusoknak a közép-ázsiai török népekkel való rokoni kapcsolata mellett – az „ural-altáji rokonság nem cáfolható".

A szkíták buddhista birodalma

Keveset hallani arról, hogy a szkítáknak elsődleges szerepük volt a buddhizmus korai elterjedésében, sőt Buddha egyik neve is, a

Szkíták Bölcse – Sákjamuni Buddha, a szaka/szkíta nép Buddhája (vö.: III/3. fejezet) – is erre utal.

Kr. e. III. századtól Kr. u. III. századig a pártusok mellett a kusán birodalom virágzott. Ezt a kettőt gyakorta „összemossák" – tartja a szakember.[65] *(9. ábra)*

Kik azok a kusánok? Már aligha lepődünk meg azon, hogy a szakirodalom szerint „rejtélyes eredetűek", noha a laikus a fennmaradt emlékeik alapján szkítáknak gondolja őket, de a szaka-szkíta néptörzsből valónak tartja őket több szakember is.[66] A sírok alapján látni, hogy a népesség egyértelműen europid volt.[67]

A kusánok a Krisztus születése körüli időkben hatalmas, fejlett műveltségű birodalmat hoztak létre. Indiai hódításaik miatt indo-szkítáknak is nevezik őket. A kínai források az „Ég urainak", azaz Világkirálynak (vö.: II/9. fejezet) három uralkodót tartottak: a kínait, a rómait és a kusánt. Az általuk építettek arra intenek – írja Bakay –, hogy átgondoljuk építészeti hagyományaink eredetét.[68] Említést érdemelnek a halcsajani épület emlékei, kaszárnya, óriási lakóház és díszes kultikus épületek maradványai kerültek elő, ez utóbbiakon egyértelműen látható a Napba öltözött Asszony, a magyar Boldogasszony-ábrázolás, de más leletek is az Istenanya-kultuszra utalnak. Mindez 2000 évvel ezelőttről való! Művészetükben világosan felfedezhető a mezopotámiai, a sumir hatás.[69]

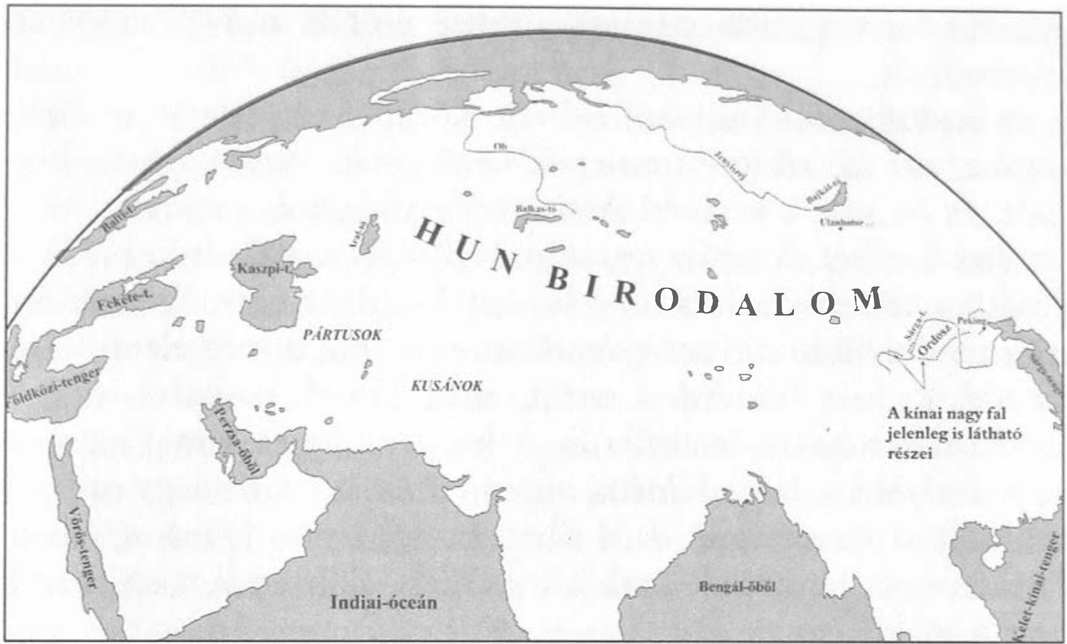
Az indo-szkíták uralma alatt virágzott a hatalmas birodalom.[70] Híres uralkodója Kaniska (I. század környéke) volt, aki Baktriából kiindulva hozta létre a Közép-Ázsiától a mai Afganisztánon és Pakisztánon át Közép-Indiáig terjedő birodalmát, amely vetekedett a Római Birodalommal, Kínával és a pártusok birodalmával. A stabilitás, a béke, az utak biztonsága kedvezett a buddhista vallás terjedésének, amely előtt megnyílt az út Turkesztán és Ázsia keletebbre fekvő területei felé is. A szkíta kusán műveltség és művészet két legjelentősebb központja Mathura és Gandhara volt. Kaniska idején és az utána következő évszázadokban hatalmas kolostorvárosok épültek, amelyeknek mindmáig fennmaradt romjai, sziklába vájt templomai, valamint a magyar tudós, Stein Aurél által felfedezett szent könyvei a budd-

hizmus legmagasabb szintű műveltségéről és művészetéről tanúskodnak.

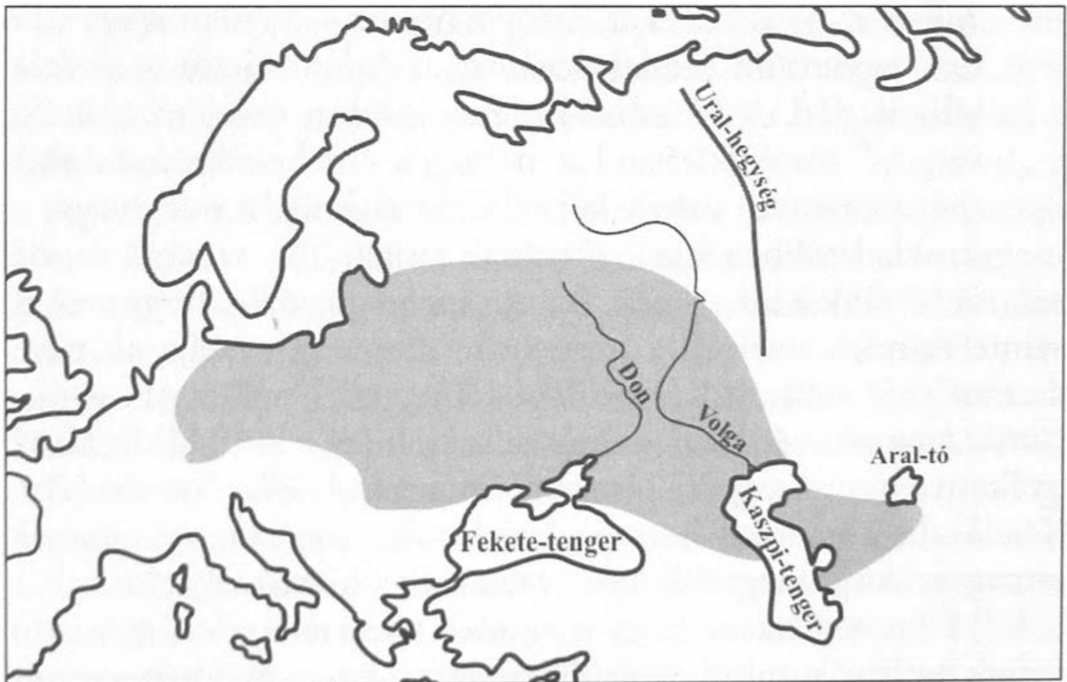
A buddhizmus Indiából először Közép-Ázsia felé vette útját, ahol az ott élő szkíta-hun népek között sok évszázadon át elterjedt, és itt vált a későbbi Ázsia szellemiségét és arculatát meghatározó erővé. A szkíta kusán műveltségben alakult ki például Buddha ábrázolása (azt megelőzően Buddhát nem ábrázolták), az a rendkívül finom arányrend, amellyel ma is megjelenítik, és itt alakult ki a buddhista sztúpa mai, Tibetben, Belső- és Kelet-Ázsiában használt alakja is. A hagyomány és a mai kutatás egyetért abban, hogy Kínába innen vitték át a tant nagy tudású, szkíta-hun szerzetesek, de a tibeti buddhizmus kialakulásában is főszerepet játszottak azok a mesterek, akik erről a területről származtak.[71]

A kínai nagy faltól az Atlanti óceánig

A világ egyik legnagyobb és leghosszabb ideig fennálló birodalma a hunoké. Az ázsiai és az európai hunok – ha nem is egy időben, de – egykor a Csendes-óceántól az Atlanti-óceánig uralták a fél világot. *(10. és 11. ábra)* Érdekes módon azonban, mintha a „hivatalos" történetírásunkat nemigen érdekelnék azok, akik ilyen teljesítményre voltak képesek, és akiknek a rokonságát a magyarokkal többen bizonyítottnak látják. Sőt, szerinte szinte semmi közünk a hunokhoz. Az az „apróság" pedig, hogy a világ szinte minden nyelvén a magyarok, illetve az országunk neve a „hun"-ból származik – például Hungary, Ungarn stb. – úgy tűnik, keveseket érdekel, ahogy az sem, hogy a külföldi források gyakran egyenlőségjelet tesznek a magyarok és a hunok közé. Ráadásul a kínai nyelvben még ma is sok olyan szó van, amelyik a magyarban is megtalálható, s ezek csak a hunoktól származhatnak.[72] Fontos tisztázni, hogy – minden híresztelés ellenére – nem voltak barbárok, mind nyelvükben, mind kultúrájukban nagyon különböztek az európai barbároktól – tartja a neves, nem magyar antropológus, Rudgley.[73]

10. ábra. **Az ázsiai hun birodalom a legnagyobb kiterjedésének korában, Kr. e. 170 körül** *(Kiszely István: A magyarok eredete és ősi kultúrája. Püski, Budapest, 2000, 198. o. alapján)*

11. ábra. **A hun birodalom kiterjedése 453-ban** *(Kiszely István: A magyarok eredete és ősi kultúrája. Püski, Budapest, 2000, 221. o. alapján)*

Történelmük Ázsiában kezdődött. A kínai források alapján a Kr. e. I. évezred végétől ismert egy „hiung-nuk" nevű nép, akiket a hunokkal azonosítanak. Ősi szálláshelyük Ordosz, a Sárga-folyó nagy U alakú kanyarjában fekvő terület. Már Kr. e. 1000 körül kezdődtek a hunok betörései a kínaiakhoz, akik már ekkor elkezdték építeni a nagy falat ellenük. A hunok fél évezreden át állandó összeütközésben voltak velük, ezért a Kr. e. III. évszázadban elrendelték a fal teljes felépítését, aminek méretei jelzik a hunok erejét, hiszen a kőfal kb. 4000 km hosszú, átlagban 10 m magas és 6-8 m széles. Talán nem véletlen, hogy pontosan az építése idején erősödött meg a hunok királysága.[74] Fontos hangsúlyozni, hogy a leletek alapján biztosra vehető, hogy az ázsiai hunok europidok voltak, egy Kr. e. III. századi forrás például egy 184 cm magas, szőke hajú hun férfiról tesz említést.[75]

A hun királyságról fogalmat alkothatunk azokból a kincsekből, amelyek 1972-ben kerültek elő, és ordoszi leletként váltak ismertté. Egy hun fejedelmi sírra bukkantak, ahonnan 4 kg arany, 218 aranytárgy, köztük egy korona is előkerült. Ezek láttán fel se merülhet, hogy a hunok barbárok lettek volna. A további leletek egyértelműen arra utalnak, hogy országukban jelentős földművelés folyt.[76]

A hun birodalom a Kr. e. II. században a Tarim-medencétől az Iszik-kölig, a Szaján-hegységtől a Bajkál-tóig magába foglalta a mai Mongólia területét. Ekkor a hunoknak és a pártusoknak a Csendes-óceántól az Eufráteszig terjedt a birodalma.[77]

A hun birodalom a Kr. e. I. században ténylegesen kettévált, a nagyobbik fele az ellenségeik fojtogató gyűrűjébe került. Csi-csi főkirály elhatározása alapján megkezdődött a hunok nyugatra vándorlása, amely Belső-Ázsiából kiindulva, sok megtorpanás után, évszázadok múltán (Attila nagykirály 434–453 között uralkodott) elérte az Atlanti-óceánt.[78] Az írott források és a régészeti anyag azt támasztják alá, hogy a belső-ázsiai hunok elődei az európaiaknak.[79] A keleti és a nyugati hunok közötti összekötő szálat Turán földjén találjuk meg. Említést érdemel, hogy összevetették az úgynevezett Attila leszármazási táblát – amely Thuróczy krónikájában maradt fenn a legépebben – az ázsiai hunok királylistájával, és több egyezést találtak[80] (vö.: V/3. fejezet).

Elérkeztünk hát az európai hunokhoz, akikről szinte senki sem ír elfogulatlanul! A hun birodalom magába foglalta a Kárpát-medencét, az itt talált hun leletek egyértelműen tanúskodnak a kultúrájukról.

A bizánci diplomata, Priszkosz rhétor személyesen járt Attila udvarában, fennmaradt az ezzel kapcsolatos beszámolója, és Jordanes is ír róla. Ezekből a leírásokból kirajzolódnak előttünk Attila és feleségének fából épített palotái, magas tornyaik voltak, ebédlők, csarnokok, kőből készített fürdőház, a „szkíták edénye arannyal, drágakővel ékes volt.”[81] A világhírű szeged-nagyszéksósi hun leletegyüttes – 93 aranytárgy került elő – aranyműveseik szakmai felkészültségéről tesz tanúbizonyságot. A hun az első ismert lovasnép, amelyről teljes bizonyossággal tudható, hogy volt írása.

A hunok és a pártusok között számos párhuzam mutatható ki,[82] az avar kori emlékanyagaink pedig a hunokhoz kapcsolódnak, így a magyar őstörténet gyökerei Kínáig érnek.[83]

Más úton jött magyarok

Az avarok a magyarság egyik meghatározói. Ugyanolyan lovas nép, mint a magyar, ugyancsak Belső-Ázsiából jött, csak más időben és más úton, mint Árpád népe. Az avaroknak a hunokkal és a magyarokkal való kapcsolatát/azonosságát a korabeli források igazolják.[84] Az avarok birodalma háromszáz éven át létezett a Dontól az Ennsig.

A nagy hun birodalom felbomlása után tűnnek fel először, amikor is a Kaszpi-tenger, valamint a Káma, a Volga és a Don között fekvő vidékeken megjelennek, sőt 560 körül az Al-Duna mentén és Dáciában is letelepednek. Harcias lovas nép, amely a középkor elején nagy hatalommal rendelkező birodalmat alapított Kelet-Európában. Nyelvük az ural-altáji nyelvcsalád török ágához tartozott, és külsejükre, szokásaikra és erkölcseikre nézve a hunokra emlékeztettek. „Avar” néven jelölték őket mind a bizánci, mind a latin írók. Valószínűleg több rokon törzs egyesüléséből alakultak.[85]

Az avarok – akárcsak Attila hunjai – mindenkit legyőztek, és hatalmas adók megfizetésére kötelezték a világ akkori urát, Bizáncot. Egyik vezetőjük, Baján kagán, Attilához hasonló egyéniség volt. Uralkodása alatt az avar birodalom az Enns folyótól a Donig, valamint a Balti-tengertől a Száváig terjedt. „Meglepő" (az idézőjel használatának jogosságáról a későbbiekben esik szó), hogy az avarok egy évtized alatt a Kárpát-medence uraivá lettek. De nemcsak az uraivá, hanem ez lett a hazájuk, nemzedékeken át virágzott az ország. Érdekes módon, egy „idegen nép" tíz év alatt a hazájává tudott tenni egy 280 ezer km²-es földterületet! Akkor, amikor Európa legfőbb hatalma, a keletrómai császárság, Bizánc hatalmas katonai erőt vont össze az avarok ellen, és Baján kagán mégis legyőzte a bizánciakat, sőt nyugaton is megjelent Attila nyomdokain.[86] Nyelvükre azt mondják, hogy „türk", ám a Szarvason talált avar rovásírásos lelet magyarul olvasható (vö.: I/9. fejezet).

Keletre szakadt néprészeink?

Két népcsoportról kell említést tennünk, akiknek a léte arra utalhat, hogy át kellene értékelni a „hivatalos" történettudomány által a magyarok eredetéről tanítottakat. Az 1960-as években Tóth Tibor antropológus tanulmányutat tett Kazahsztánban, ahol egy „madiar" nevű törzsre bukkant, az Amu-Darja mentén „madzsarokat" talált, Szamarkandtól délre pedig a Kaska folyó partján „Madzsar" Kislak nevű települést, de odébb, a Huszár(!) folyó mellett is magyarok laktak. Ők emlékeznek arra, hogy régen még magyar nevűek voltak.[87]

Nepálban is található egy különös néptörzs, a magar,[88] amelynek tagjai földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoznak a Himalája 2000-4000 m magas részein. Hét törzsük van, rovásjelekkel írnak, földbe temetkeznek, kopjafát faragnak és állítanak az elhunytnak. Több feltételezés létezik az eredetükről: Kasmírból származnak a kusok vagy kasok közül, vagy Mongólia irányából, Közép-Ázsiából és a tibeti platóról jöhettek. A laikusnak persze egyből a magyarok jutnak eszébe róluk.

A magyar nemzetben a XIX. század közepéig élt a szkíta-hun származás tudata, Nemeskürty szerint egy ilyen régi hagyományt már önmagában is „történeti tényként" kellene kezelni.[89] Középkori krónikáink is a szkítáktól eredeztetik a magyarokat, Mátyás király történetírója szerint pedig a Szkítia belsejéből származó magyarok „nem tagadhatják, hogy ők a legszkítább szkíták, hiszen az ő nyelvüket beszélik".[90] A külföldi korabeli források – például kínai, tibeti, mongol, szír, örmény, arab, iráni, perzsa, török stb. – is megerősítik, hogy ezer szállal kötődünk Belső-Ázsiához, Kiszely közel 50 oldalon át sorolja ezeket a kútfőket.[91] A XIX. században és a századforduló környékén még nyilvánvaló volt az olyan neves magyar és külföldi lexikonok szerkesztői számára, mint például Révai Nagy Lexikona[92] és az Encyclopaedia Britannica,[93] hogy a magyarok a szkíták, a hunok leszármazottai, turániak, akik a Kaszpi-tenger, az ősi Baktria, az Oxus folyó környékéről érkeztek a Kárpát-medencébe. Korábban még ezt tanították az iskolákban is, hogy a „magyar nemzet nyelvére nézve az altáji vagy turáni nyelvcsaládhoz tartozik, melyet a régiek szkíta néven említettek."[94]

Tehát a néphagyományból, a krónikáinkból, a külföldi korabeli forrásokból, a külföldi és a magyar lexikonokból, az iskolai tankönyvekből egyértelműen az derül ki, hogy száz éve még meg voltak győződve a szkíta, a méd, a hun, a pártus, az avar és a magyar népek közti rokonságról, ha nem azonosságról.

A természettudományos vizsgálatok[95] is ezt támasztják alá: az ökogenetikai vizsgálatok, a vércsoportmegoszlás, az úgynevezett bőrlécrendszer, a Gm-markerek, a DNS-vizsgálatok eredményei mind-mind belső-ázsiai eredetet bizonyítanak.

Volt tehát egy évszázadokon át ismert és elfogadott történelmünk, mígnem megszületett a finnugor nyelvrokonság elmélete. Ami még nem lett volna „baj", a nyelvi megállapítás alapján azonban új történelmet is írtak. László Gyula így fo-

galmaz ezzel kapcsolatban: „A nyelvi megfigyelések, még ha azok netán helyesek is lennének, egyáltalán nem jelentik azt, hogy a rájuk épülő történeti következtetések jók.”[96]

Az 1848-as magyar forradalom és szabadságharc vérbe fojtása után indult meg az az elszánt küzdelem, amelyik a magyarok tudatában élő történelmet semmisnek mondta ki. Az Osztrák–Magyar Monarchia központi kormányának kérésére 1877-ben Trefort Ágoston kultuszminiszter is közéjük állt: értekezletet hívott össze, hogy tudományosan állapítsák meg a magyarok származását. A jelen lévő tudósok nem jutottak megegyezésre, ezért a miniszter a vitát az alábbi jegyzőkönyvi nyilatkozattal zárta le: „Tisztelem az urak álláspontját, nekem azonban – mint miniszter – az ország érdekeit kell néznem, és ezért a külső tekintély szempontjából előnyösebb, finn-ugor származás princípiumát fogadom el, mert nekünk nem ázsiai, hanem európai rokonokra van szükségünk. A kormány a jövőben csakis a tudomány ama képviselőit fogja támogatni, akik a finn-ugor eredet mellett törnek lándzsát.”[97] Ennyi. Itt akár be is fejezhetnénk, hiszen szakmai kérdésben nem szakemberek, hanem politikusok döntöttek. Pontosan olyan ez, mintha például Einsteint a politikusok arra figyelmeztették volna, hogy nem fogják támogatni, ha továbbra is azt állítja, hogy $E = mc^2$.

A laikus ismét csak a logikájában bízhat, így azért, hogy válaszolni tudjon az újkőkor nyelvével foglalkozó (I/5.) fejezetben feltett kérdésre – nevezetesen arra, hogy Árpádék a Kárpát-medencébe érkezve vajon „rokonokat” találtak-e, akiknek a nyelve nem volt teljesen idegen számukra –, a következőkből tud kiindulni:

1. Inkább a modern természettudományos vizsgálatok által is igazolt és a több évszázadon át hitt történelmet fogadja el valósnak, mint a politikusok által „javasoltat”.
2. Az eddigiek alapján bizonyítva látja, hogy a magyar és a finnugor nyelveket beszélők a jégkorszak vége tájékán együtt éltek, így érthető nyelveik alaprétegének az azonossága.

3. Nem talál olyan okot, amelyik kizárná Krantz eredeti felvetését, nevezetesen azt, hogy a ma magyarnak nevezett nyelv a legrégebbi Európában, már 10 ezer évvel ezelőtt is létezett a Kárpát-medencében, és nem az árpádi bejövetellel érkezett ide.

Mindezek fényében a következő kép bontakozhat ki előttünk: az eddigiek alapján úgy tűnik, hogy a Kárpát-medencében 40 ezer éve minden adott volt a tagolt nyelv kialakulásához, és nem zárja ki semmi, hogy ki is alakulhatott. Logikusnak tűnik továbbá azoknak a kutatóknak a megállapítása, akik szerint az újkőkorban egy nyelven, illetve ennek az egy nyelvnek a különféle nyelvjárásain beszéltek az említett kultúrkör területén. Amennyiben a Kárpát-medencében kialakult őskori nyelvből – amelyet Krantz már magyarnak nevez – kialakult nyelven (nyelveken, nyelvjárásokon) tették ezt, akkor érthetővé válik a magyar és a sumir nyelv rokonsága. Ezen logika alapján arra a megállapításra kell jutnunk, hogy a sumirok nyelve nem állhatott messze a Kárpát-medencében beszélttől. Az előzőekben láttuk továbbá, hogy több kutató szerint is a sumirok a sémi népek kegyetlenkedései elől északra menekültek, és nyilván vitték magukkal a nyelvüket is. Több szakember feltételezése szerint is keveredhettek a Turáni-alföld, Belső-Ázsia szintén ragozó nyelvű népeivel, majd mint szkíták váltak ismertté. Az idők folyamán aztán a szkíták, a hunok, az avarok, végül Árpád magyarjai rendre „meghódították" a Kárpát-medencét is, és szinte folyamatosan uralták is.

Ezzel a feltételezéssel a „kecske is jóllakott, és a káposzta is megmaradt": egyrészt a finnugor nyelvrokonság elmélete is beleillik a képbe, hiszen a Kárpát-medencében a jégkorszak vége körül együtt élhettek a magyarok és a finnugor nyelveket beszélők, másrészt pedig mindaz, ami a magyarok szkíta származásával kapcsolatban a XIX. századig ismertté vált, is beleillik a képbe. Sőt, valójában annak jelentős része, amit a nyelvészek mondanak Árpád népe nyelvének kialakulásával kapcsolatban – például érhették más nyelvek hatásai, jöhettek jövevényszavak stb. – is megállja a helyét. Egyetlenegy kivételével: a magyar nyelv őse

nem az Urál-hegység környékén alakult ki kb. 7000 éve, hanem sokkal korábban. Nincs kizárva, hogy a Kárpát-medencében, de lehet, hogy az újkőkori kultúrkör más részén, de mindenesetre a neolitikumban már az ebből származó nyelven/nyelvjárásokon beszélhettek.

Nyilvánvaló, hogy a Kárpát-medencébe érkező szkíták, hunok, avarok és magyarok nem lakatlan vidékeket találtak. Noha a köztudatban az él, mintha a Kárpát-medence történelme a római hódítással kezdődött volna, ez még sincs így. Cáfolására elég annyi, hogy Kr. e. 35-től Kr. u. 9-ig, 44 évig harcoltak a rómaiak, amíg elfoglalták Pannóniát. Vajon kik tudtak ellenállni a világ akkori legnagyobb légiójának több évtizeden át? Nyilvánvalóan egy erős hadsereg, amelynek léte jól szervezett társadalomra utalhat, ami viszont azt jelenti, hogy nem állt üresen a Kárpát-medence. Az előzőekben (vö.: I/3. fejezet) részleteztük azon külföldi és magyar tudósok vizsgálatainak az eredményeit, akik egyértelműen megállapították, hogy a Kárpát-medence őslakóinak leszármazottai évezredeken át helyben maradtak, akkor is, ha a régészet a felhasznált anyagok, eszközök, kerámia stb. alapján különböző műveltségeket, szakaszokat – például Körös-műveltség, rézkor, bronzkor stb. – különböztet meg. A genetikai, az antropológiai, a szerológiai stb. vizsgálatok alapján tehát bizonyított a Kárpát-medencében élő népesség folyamatos jelenléte.

De vajon milyen nyelven beszélhettek? Az előzőekben arra a következtetésre jutottunk, hogy a legnagyobb valószínűséggel azon, amelyik a Kárpát-medencében alakulhatott ki. Ez azt jelenti, hogy az ideérkező szkítáknak, hunoknak, avaroknak és magyaroknak olyan nyelven beszélőket kellett találniuk, akiknek a nyelve ugyanabból az őskori Kárpát-medencei nyelvből származhatott, mint az övék. Persze jó lenne tudni, hogy az évezredek alatt milyen mértékben változott a Kárpát-medencében kialakult, Krantz által már magyarnak nevezett nyelv, de ezt – az őskori nyelvemlékek hiányában – nyilván nem lehet tudni. Tény ugyanakkor, hogy a magyar, összehasonlítva más nyelvekkel, viszonylagos állandóságot mutat, például az Ómagyar Mária-siralom

vagy a Halotti beszéd szövegét a mai napig értjük. Vagy említhetjük az 1046-ból származó, András király korabeli imát, amelyet ezer év után is tökéletesen értünk.[98] Viszont Shakespeare drámáit a művelt angol is csak szótár segítségével képes elolvasni, mivel annyit változott a nyelvük az elmúlt 400-500 év alatt, miközben a magyar megtartotta a nyelvtanát és a szókincsét is. Ezek arra utalnak, hogy nyelvünk ezer év alatt sem változott annyit, hogy ne értenénk.

A fenti elképzelést alátámaszthatjuk, ha feltesszük a kérdést: vajon az évezredek viharában miért csak a szkíták, a hunok, az avarok és a magyarok tudtak tartósan megtelepedni a Kárpát-medencében? Miért nincs nyelvi nyoma a hunoknak, az avaroknak? Csak nem azért, mert hasonló volt a nyelvük ahhoz, amelyet érkezésükkor a Kárpát-medencében beszéltek? Tudjuk, hogy a Kárpát-medencében élők nem vették át sem a mai nyugat-európai, sem a szláv nyelvek egyikét sem. Gyakorlatilag egész Európa hajlító nyelven beszél, miért maradt ki ez a „sziget", ha nem azért, mert régóta, folyamatosan nagyszámban éltek itt ragozó nyelven beszélők, és így nem tudott meggyökeresedni más?

Más is igazolja a feltételezésünket. Werbőczy István jogtudós, országbírói ítélőmester, köznemes *Tripartitum* című jogkönyvét 1504–1514 között írta. Ebben[99] szkíta származásunkat és azt, hogy a ma honfoglalásnak nevezett esemény előtt a Kárpát-medencében élt lakosságot Árpádék magukhoz hasonlónak tartották, a legnagyobb természetességgel írja le jogi műve keretében. De a logika is ezt diktálja, hiszen általában a kisebbség veszi át a többség nyelvét. Árpádék népességét egy-két százezerre becsülik, az itt élők száma ennek többszöröse lehetett. Miért vette volna át az itt élő sokaság, akik régóta helyhez kötöttek, és régóta beszélik a Krantz által magyarnak nevezett nyelvet, a „néhány jövevényét"? Krantz is lehetetlennek tartja, hogy a IX. században egy olyan jól benépesült mezőgazdasági vidéken, mint a Kárpát-medence, nyelvcsere történt volna.[100]

Ezt támasztja alá az Anonymus[101] által említett néhány név – például Bors várat épített és „ezt a nép Borsodnak hívta azért, mert kicsiny volt" –, amelyek arra utalnak, hogy Árpádék

ugyanazon a nyelven beszéltek, mint azok, akik érkezésükkor már itt éltek. De erre utalnak a földrajzi nevek is: „Minél nagyobb egy folyó, annál messzebb időre nyúlik vissza nevének eredete." A lakosság elsőbbségének tanúi, a folyónevek a magyar ősibbség bizonyosságát vallják – írja Marjalaki. Tanulmányában az Anonymus gesztájában szereplő földrajzi és helyneveket vizsgálja, megállapítja, hogy Árpád idején Magyarország túlnyomó része, főleg a Duna–Garam vonalától keletre fekvő tájak névadó, de paraszti sorban élő lakossága nem lehetett más, mint magyar.[102]

De menjünk még vissza az időben! Árpádék előtt az avarok is itt voltak. Tökéletesen illik a képbe László Gyula kettős honfoglalás elmélete is,[103] amely szerint 600 körül a későbbi magyar honfoglalók egy korábbi hulláma már itt élt. Ismeretes, hogy a XVI. században keletkezett a *Tarih-i Üngürüsz* (A magyarok története) című munka, amely egy latinul írt magyar krónika török átdolgozása. Ebben olvashatjuk, hogy a vízözönt közvetlenül követő időben, Nimród életében Hunor, a természetfeletti hatalmak parancsára, seregével a Kárpát-medencébe siet, itt vele azonos nyelvet beszélő népre talál.[104] Ezzel kapcsolatban írja László Gyula: „Hiszek a Tarih-i Üngürüsz egykori krónikásának, amikor Pannóniába érkeztek, látták, hogy csodálatosan bőséges folyamai vannak, nagy számban sok gyümölccsel, bő termése van ennek az országnak, és az *ő nyelvükön beszélnek*" (kiemelés tőlem).[105]

Rendkívül figyelemreméltó továbbá, hogy a krónikáink szerint Árpád úgy érkezik ide, mint aki ősei földjét akarja visszaszerezni: ez a föld „az én ősapámé. A nagy hatalmú Attila királyé volt", vagy: Árpádék bejöttek Pannóniába, „de nem vendég módjára, hanem mint akik örökség jogán birtokolják a földet".[106] Úgy tűnik, Árpád Attila örökösének tartja magát, és népe nem véletlenül „esett be" a Kárpát-medencébe azért, mert gyorsabban lovagoltak, mint az őket üldözők.

Mindezt valamennyire megerősíti a sajnálatosan kevés írásos emlék[107] is, feltételezhetjük, hogy olyan nyelven írták azokat, amilyenen beszéltek (vö.: I/9. fejezet). László Gyula kettős

honfoglalás elmélete alapján az még csak magyarázható, hogy a VIII. századból származó lelet, a szarvasi avar tűtartó rovásírását Vékony Gábor magyarul olvasta, és Bakay Kornél szerint is egy „ősi magyar rovásszöveg" áll rajta. Az azonban, hogy a Ladánybenén előkerült III–IV. századi hun rovásemlék olvasata Csallány Dezső szerint a magyar rovásírás körében keresendő, és a szeged-nagyszéksósi hun kincslelet eddig még teljesen meg nem fejtett feliratán Varga Géza szerint a magyar írás több rovásjegye látható, arra utal, hogy a hunok nyelve közel állhatott azokéhoz, akik a magyar rovásírás betűivel írtak. De menjünk tovább! A campagnai mezőn talált szkíta eredetű rovásírásos baltatokot Lubbock angol régész mutatta be a *Prehistoric Times* című könyvében 1865-ben, és 2600 évesnek ítélte. Ilyen baltát csak a Kárpát-medencében készítettek. Debreczenyi Miklós és Pataky László magyar nyelvű megfejtést olvasott ki belőle, de G. Ederling, Bakay Kornél és Szabó Árpád is foglalkozott a ma magyar nyelvű megfejtéssel. Ez pedig nem kevesebbre utal, mint arra, hogy Kr. e. 600 körül a Kárpát-medencei szkíták a magyar rovásírás betűivel írtak. Ha pedig „magyarul írtak"... A legdöbbenetesebb talán a következő: ahogy arról már említés történt és történni is fog (vö.: I/5 és I/9. fejezet), Erdélyben, Tatárlakán kerültek elő hétezer évesre becsült írásos emlékek. Ezek egyikén a SA-PIR kifejezés ugyanolyan jellel íródott, mint amilyent a mezopotámiai Dzsemdet Naszr nevű dombban találtak. Az előzőekben (vö.: I/6. fejezet) pedig arra a megállapításra jutottunk, hogy a „szabirnak" nevezettek a Kárpát-medencét és Mezopotámiát is lakták, a lelet szerint már évezredekkel ezelőtt, de meglepő módon a honfoglalónak nevezett magyarság egyik ágát is szabir-szavárdnak nevezi Bíborbanszületett Konsztantinosz bizánci császár(!). Láttuk, hogy a szabirnak (is) nevezett nép/népek azok, akik az ősiségben egybekapcsolták a Kárpát-medence–Kaszpi-tenger–Aral-tó környéke népeit, valamint a Közel-Kelet hatalmas vidékein élőket. Ez is arra utal, hogy Árpádék a Kárpát-medencében lakók „rokonai" lehettek.

A feltételezés alátámasztására a következőket kérdezhetjük:[108] Miként hódíthatták meg Árpádék a Kárpát-medence népét,

akiknek létszáma a „hódítók” többszöröse lehetett? Hogyan maradhatott meg Árpádék magyar nyelve és etnikuma, ha itt nem „rokonok” éltek? Ha nem az történt, hogy az itt élők mindig magukba olvasztották a keletről érkezőket, akkor vajon miféle rejtélyes módon és hova tűntek el sorra az itt élők? Miért nincs nyoma az állítólag itt élő népek ellenállásának? Honnan erednek a többszöri visszatérések ősidőkbe visszanyúló hagyományai a néphagyományunkban? Sokáig folytathatnánk a kérdezést, de mindegyikre ugyanaz a lehetséges válasz. A Kárpát-medence ragozó nyelvű őslakói folyamatosan magukba olvasztották a keletről érkező, szintén ragozó nyelven beszélő testvérnépeket.

8. FEJEZET
KÉT NÉP ÉLETHALÁLHARCA

„Mezopotámia története ettől kezdve nem más, mint a sumir és sémita nép élethalálharcának története".
(N. S. Kramer)

Az eddigiekből egyértelműen kiderült, hogy az újkőkor ragozó nyelvű népeinek leszármazottai évezredeken át kultúraalkotók voltak, nevezzük őket szabiroknak, kusitáknak, sumiroknak, szkítáknak, turániaknak… és még sorolhatnánk. A szakirodalom ennek ellenére mégis „takarékosan" bánik velük, sőt még az a furcsa tendencia is megfigyelhető, hogy egy-egy népet, illetve nem egy találmányukat indoeurópai vagy sémi eredetűnek mondanak. Furcsa az is, hogy a szakirodalom szerint az „ismeretlen, homályos, rejtélyes" eredetű népek szinte mindig a ragozó nyelvű népek köréből kerülnek ki, példaként említhetjük a sumirokat, a kusánokat vagy akár az etruszkokat (vö.: I/9. fejezet). Érdekes módon olyan kifejezéssel szinte nem is találkozni, hogy „ismeretlen eredetű indoeurópaiak" vagy mondjuk „homályos eredetű sémiták". Vajon mi lehet ennek az oka? Ebben a fejezetben ennek próbálunk utánajárni, először Mezopotámiában, majd Belső-Ázsiában.

Ugorjunk most vissza a Kr. e. 3000 környékére, a Folyamközbe!

Új népek érkeznek

Az egyiptomi és a mezopotámiai források tanúbizonysága szerint Kr. e. III. évezred vége felé a Közel-Kelet számos területének nyugalmát nomád népcsoportok támadásai zavarták meg.[1] E sémi törzsek érkezésének idejét illetően a szakirodalom nem egységes: néhányan – például Woolley – ezt kb. Kr. e. 3500 kö-

rülire teszik, Falkenstein szerint viszont Kr. e. 2600 táján kezdődött.[2] Máshol azt olvashatjuk, hogy a „mezopotámiai uralkodók már Kr. e. 2300 körül fegyverrel, sőt nagy falak építésével próbáltak gátat vetni a nomád beáramlásnak."[3] Általánosságban elmondhatjuk, hogy Kr. e. 3200-3000-nél korábban nem lehet bizonyítani a sémi törzsek mezopotámiai jelenlétét.

A sémiták (nyelvük az úgynevezett hajlító csoportba tartozik) Mezopotámia lakóinál alacsonyabb kulturális fokon álltak, írástudatlanok voltak. Az első törzsek betörése idején a Folyamköz ragozó nyelvű őslakói már néhány száz éve írtak (vö.: I/9. fejezet), csillagász papjaik ezer évvel korábban pontosan meghatározták az új év kezdetét, állt Eriduban a zikkurát, kétezer évvel korábban készen voltak az első kőemlékek, amelyek bámulatos matematikai tudásról tesznek tanúbizonyságot, az előkerült hajómodellek arra utalnak, hogy ekkor már hajózhattak is, Csoga Mamiban háromezer(!) évvel korábban öntözőrendszert építettek… És még folytathatnánk. Tény az is, hogy a sumirok sosem törekedtek erőszakos úton mások meghódítására. Városi közösségekbe szervezett, társadalmilag tagozott szabad emberek a maguk szorgalmával és tudásával teremtették meg mindazt, amit elértek. Az egyre nagyobb számban betelepülő sémi népek az évszázadok alatt átvették a sumirok vívmányait, majd később átvették a hatalmat is.

Ahogy nem egységes a szakirodalom abban, hogy mikor érkeztek az első sémi törzsek Mezopotámiába, ugyanúgy különböző kronológiákkal találkozunk a Folyamköz történelmi eseményeinek, a királyok uralkodásának időpontjával kapcsolatban is. A mezopotámiai ásatásokat folytató Woolley által közölt királylisták évszámait és Deimel úgynevezett közepes kronológiáját figyelembe véve a következőképpen vázolható fel Mezopotámia történelme.[4] A Kr. e. III. évezred közepe táján a sémi I. Szargón (Sarrukín) legyőzte a sumir királyt, és ettől kezdve a vezetés a sémiek kezébe jutott. Új fővárost építtetett, amelynek neve után nevezték ezután az országot Akkádnak. Deimel szerint a sumir írások, az ékiratok, Szargón hatalomra jutásáig csak a ragozó nyelvű sumir nyelvjárásokat mutatják. A sémi népek ezt anélkül

vették át, hogy valamit hozzátettek volna.[5] Kramer, a neves sumerológus szerint Mezopotámia története ettől kezdve nem más, mint a sumir és sémita népek élethalálharcának története.[6] És valóban, az akkádok különös kegyetlenséggel lerombolták a sumir városokat, méghozzá úgy, hogy többnek máig sem találják a nyomát. Ugyanezt tették a szintén sémita asszírok is, a sumirokkal szembeni kegyetlenkedéseiket ékiratokon és domborműveken is megörökítették.[7] A megmaradt sumiroknak néhány fellángolása volt még, de a restaurációk nem bizonyultak tartósnak.

Később újabb sémi bevándorlási hullám következett, az amoriták érkeztek. Eleinte csak néhány sumir kisvárost hódítottak meg, majd Akkád egyik kisvárosában, Bábelben telepedtek meg, innen ered az ország, Babilon neve. Hammurabi a dinasztia legnevesebb királya, a Kr. e. II. évezred vége körül. Hammurabi korát jól jellemzi a törvénykönyve, amely számos lehetőséget adott az országba fokozatosan betelepülőknek arra, hogy a törvények segítségével átjátsszák a maguk javára az ország vagyonát, szellemi és politikai irányítását. Olyan „törvényes" eszközöket vetettek be, amelyekkel biztosítani tudták az uralmukat. Az egyik legsúlyosabb következmény a „szemet szemért, fogat fogért" törvényi erőre való emelése lett. A sumiroknál ismeretlen volt a halálbüntetés, Hammurabi rendelkezései viszont törvényesítették a kegyetlenkedést, a népirtást, és büntetésül bevezette a különféle halálnemeket. Hammurabi új társadalmi rendje a sémita nép javát, a sumir nép eltüntetését szorgalmazta, a meghódítottak számára a jognélküliség állapotát vezette be.[8]

A Folyamköz északi részén Kr. e. XVIII. század táján megjelentek a kassuk, akik a sumirokkal rokon nép voltak. Felszámolták a sémita uralmat, királyaik kb. ötszáz évig uralkodtak. Az egykori Sumer területén ekkor nem sémita királyságok léteztek, például a hettitáké, hurriké (Mitani).

A sémita asszírok emelkedése kb. a Kr. e. XIV. századra esik, a Kr. e. XI. századig, háromszáz évig, illetve kb. Kr. e. IX–VI. század között ismét kb. háromszáz évig állt fenn a birodalmuk. A fennmaradt krónikák jelzik, hogy az asszírok kegyetlenkedés-

ben még az elődeiken is túltettek. Az asszír uralkodók közül meg kell említeni a kegyetlenségéről és művészetpártolásáról híres Assur-bán-aplit, valamint II. Szargónt, akinek nevéhez fűződik a zsidók első deportálása.[9]

Mezopotámia déli részén, később egész Babilóniában, a Kr. e. I. évezredtől érkező káldeusok alapítottak államot. Egyik királyuk, II. Nabú-kudurri-uszur (Nabukodonozor, Kr. e. 605–562) szervezte meg az utolsó nagy babilóniai birodalmat (Káldea), amelyet II. Kürosz perzsa király semmisített meg. Uralkodásához fűződik a zsidók babiloni fogsága.

Kánaánról röviden

Az ókori egyiptomi szövegekből kiderül, hogy Kr. e. 2200 körül sémi csoportok egyre növekvő számban hatoltak be a Sínai-félszigetre és a Nílus deltájának vidékére is. Palesztinából nem kerültek elő írásos feljegyzések ezzel kapcsolatban, a régészeti adatok azonban jelzik a nomád népek betörésének hatását a Kr. e. 2000-et közvetlenül megelőző évszázadokban.[10]

Nézzük, mit tudunk a sémiták érkezését megelőző évezredekről! Kánaán – Palesztina bibliai neve, az elnevezés a római uralom idejéből, a II. századból származik – a régészeti leletek tanúsága szerint az őskőkor óta folyamatosan lakott volt. Őslakói – ahogy az eddigiekből is kiderült – ragozó nyelvűek voltak. A vidék eredeti neve: Kn'n.[11] A „Kánaán" szót nem lehet etimológiailag a sémi nyelvekből eredeztetni, a szakemberek valószínűnek tartják, hogy hurri eredetű.[12] A hurrikat (vö.: I/7. fejezet) pedig a szabirokkal azonosítja a szakirodalom. Kánaán neve így valószínűleg Hám/Nimród népétől származhat, ahogy azt az Ószövetség is alátámasztja: Hám fiai: Kus (Nimród apja), Micraim, Put és Kánaán.[13] Valószínűsíthető, hogy Hám Kánaán nevű fiának leszármazottai éltek ott egykor.

Kánaán ragozó nyelvű őslakóinak tudását, műveltségét, társadalmi fejlettségét jelzik többek között a kőemlékek, ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk (vö.: I/10. fejezet). Ezek az épít-

mények egy nagy és jól szervezett újkőkori földművelő civilizáció létére utalnak a Jordán völgyében és az ettől keletre fekvő vidéken. A kultúraalkotó nép más nyomaival is találkozunk a történelmi idők kezdete előtt, Kr. e. 9000-ben például Jeruzsálemben már olyan építmények álltak, amely létrehozóik komoly tudásáról tesznek tanúbizonyságot.[14] De említhetjük Jerikót is, a település ugyanekkor például már szentéllyel rendelkezett (vö.: I/4. fejezet). A Gezer nevű várost Kr. e. 4000 körül alapították. Ősi szentély nyomaira bukkantak Megiddóban, amely szintén a Kr. e. 4000 körüli időkből származik.[15] Említhetjük Hácort, amely Kr. e. 3000 körül már biztosan létezett,[16] ugyanígy a Dán nevű település is.[17]

Nézzük az északabbi vidékeket! A mai Libanonban lévő Gebeil nevű település – a korábbi Büblosz – története egészen a kőkorszakig nyúlik vissza, a világ legrégibb ismert, tartósan lakott települései közé tartozott. Története kb. Kr. e. 4500 körül kezdődhetett, Kr. e. 2900-ra már sokkal nagyobb, kőépületekből álló komplexummá vált: Középen egy „Ég királynőjének" szentelt templom állt. A város utcái e körül koncentrikus körben helyezkedtek el, eső- és szennyvízcsatorna is a lakók rendelkezésére állt.[18] A leletek arra utalnak, hogy egy ősi civilizáció élt itt, amely sumir és egyiptomi kapcsolatokkal rendelkezett.[19]

Türosz alapítását Hérodotosz Kr. e. 2800-ra teszi, a hagyomány ősi városnak tartja, az írásos források a Kr. e. XIV. századtól hivatkoznak rá.[20] A kánaáni városok vízellátását már a korai időkben mesterséges ciszternák hálózata biztosította. Némelyik mai szemmel is döbbenetes építészeti teljesítménynek tűnik. A régészeti leletek – például a Naharija nevű településről származó –, a női szobrocskák[21] jelzik, hogy lakói, az újkőkor többi népeihez hasonlóan, az Istenanya-kultusz hívei voltak. Az újkőkori ragozó nyelven beszélőkkel való rokonságukat támasztja alá az is, hogy előkerültek úgynevezett zsugorított temetkezési móddal eltemetett halottak,[22] ugyanúgy, ahogy Mezopotámiában és a Kárpát-medencében is.

A Kr. e. II. évezred előtti évszázadokban betörő sémi törzsek hatását a régészet eredményei is jelzik, a feltárt lakódombok

ugyanis azt mutatják, hogy a korábbi letelepült városi élet hosszú időszaka után nyilvánvaló törés következett be a letelepültség folyamatosságában, és ezzel egy időben rendszeres pusztítás jelei is észlelhetők. Ezt követően egyes esetekben átmenetileg, máshol huzamosabban hiányoznak a tartós épületek nyomai. E korból mindössze ideiglenes táborhelyek, olykor barlangok vagy durván összetákolt szállások maradtak fenn.[23] A művészet hanyatlását jelzi, hogy ebből az időszakból kevés nagyméretű szobor ismert.[24]

Kr. e. 2000 után lassan „újra kialakult" a városi élet, a városokat helyreállították. Közülük néhány független volt, vagy laza szövetséget alkottak. A Kr. e. XIX. századtól Szíriában és Palesztinában sémi fejedelmek nevei tűnnek fel.[25]

A szórványos irodalmi és régészeti bizonyítékokból nehéz rekonstruálni, hogy a sokféle félnomád sémi törzs melyik csoportjához tartoztak a bibliai pátriárkák, akik Kr. e. XIX–XVIII. század között érkeztek Mezopotámiából Szíriába és Kánaánba.[26] A Biblia és más források alapján ismert, hogy e törzsek egy része Egyiptomban is élt. Ott, az Ószövetség szerint, „Izrael fiai pedig szaporák valának, szaporodának és sokasodának és igen-igen elhatalmazának, úgy, hogy megtelék velük az ország", ezért az egyiptomiak elrendelik, hogy minden fiút, aki a hébereknél születik, vessék a folyóba.[27] Az Ószövetség szerint az izraeliták azzal a határozott céllal jöttek ki Egyiptomból, hogy elfoglalják Kánaánt, amely azonban lakott volt. A Biblia nem hagy kétséget afelől, hogy a Kánaánba érkező izraeliták mit tettek az őslakosokkal, például „megverték ezért őt és az ő fiait és egész népét annyira, hogy egy sem marada belőle, és elfoglalták az ő földét".[28]

Az Ótestamentumot olvasva úgy érezhetjük, hogy Kánaán Isten jogos ajándéka választott népének. A szabadkőműves szerzők – akik rendük eredetét az izraeliták királyához, Salamonhoz vezetik vissza, ezért nem feltételezhetjük, hogy szántszándékkal be akarnák feketíteni őket – így fogalmaznak ezzel kapcsolatban: az utóbbi évek kutatásai kimutatták, hogy a kánaániak, akiknek a földjét az izraeliták elfoglalták, fejlett civilizációval rendelkeztek.

Falakkal körülvett városokban, számos kisebb településen és faluban laktak, fejlett élelmiszeriparral, kézművesiparral és nemzetközi kereskedelemmel rendelkeztek.[29] A kánaáni lakosságnak az a része, amelyik megmenekült a gyilkosságok idején, beolvadt a jövevények közé, és megtanította nekik azokat a képességeket, amelyeket mezőgazdaságuk több ezer éve alatt kifejlesztettek.[30]

A Kánaánba érkező izraeliták tizenkét törzse felosztotta egymás közt az elfoglalt területet. Ezután több száz éven át éltek abban az időszakban, amelyet a bírák korának neveznek a történészek, ekkor még nem volt királya a népnek. Az első királyok Kr. e. 1000 körüli időktől uralkodtak, Saul volt az első, majd Dávid és Salamon követte a trónon. Salamon uralma alatt egyesítette a tizenkét törzset, halála után azonban a királyság az északi tíz törzsből álló Izraelre és a déli két törzsből álló Júdára esett szét, ami hamarosan a két ország közti háborúhoz vezetett. Az északi királyságban gyakorinak számítottak a királyok elleni merényletek, a háború, a gyilkosság és a csalás mindennapivá vált. Az északi törzsek később eltűntek a történelem színpadáról, Júda a babiloni fogságig fennmaradt.

A zsidóság két ókori deportálásáról tud a történelem, gyökeresen különböző állapotok jellemezték ezeket. Először II. Szargón (Kr. e. 722–705 között Babilonia és Asszíria királya) deportálta őket a Habur folyó környékére és Médiába.[31] Ismerve a sémita asszírok kegyetlenségét, sejteni lehet a sorsukat.

A második neve a köztudatban babiloni fogságként él, ez jelentősen különbözött az előzőtől és II. Nabú-kudurri-uszurhoz, a káldeai birodalom uralkodójához kapcsolódik, aki Kr. e. 597-ben elfoglalta Jeruzsálemet, és kb. ötvenezer embert Babilonba hurcolt. A források arról tudósítanak, hogy ott szabadon élhettek otthonaikban, gazdálkodhattak, kereskedhettek stb. A vezetőikkel valóban nem bántak finoman, de sehol sincs nyoma annak, hogy a köznép rabszolga vagy jobbágy lett volna. Nyelvüket szabadon ápolhatták, iskoláik, kórházaik voltak, a rabbik ott tanulhatták meg a káldeai tudományt, ott ismerkedtek meg a korábbi mezopotámiai mítoszokkal, amelyeket aztán beépítettek saját hagyományaikba. A káldeai királyok idején a zsidóság néppé kovácsolódott össze.[32]

Babilon páratlan irodalmi gyűjteménye tökéletes terepet kínált az izraelita írnokoknak is, akik saját származásukat kutatva átnézték az egész könyvtárat, és összegyűjtötték az Ószövetség korai részeinek anyagát – írja a neves kutató.[33] Az Ószövetség is ezt támasztja alá, Jeremiás[34] a következőt írja a foglyoknak: „Építsetek házakat és lakjatok azokban, plántáljatok kerteket és egyétek azoknak gyümölcseit. Vegyetek magatoknak feleségeket és szüljetek fiakat és lányokat, és a fiaitokat is házasítsátok meg, a leányaitokat pedig adjátok férjhez, és szüljenek fiakat és lányokat, és szaporodjatok meg ott, és meg ne kevesedjetek" – amiből következik, hogy mindezt meg is tehették. A fogságból való visszatérés után az Ószövetség rövidesen befejeződik, ez kb. 400 évvel Jézus születése előtt történik.

Az írásos és régészeti leletek tükrében egyértelműen látszik, hogy a Közel-Keleten Izrael az egyik legfiatalabb állam.[35] Zsidó[36] nemzetről a Kr. e. 560-nál korábbi időkben nem tesz említést a történelem.

Egy különös jelenség

Annak ellenére, hogy Kánaán, a későbbi Palesztina, illetve Fönícia korai kultúrájának kialakítása a vidék ragozó nyelvű lakóihoz fűződik, az emberek többségében mégis az él, mintha Palesztina történelme a zsidó néppel kezdődött volna. Ahogy azonban ez az eddigiekből is kiderült, ez közel sincs így. Annak oka, hogy elsősorban miért csak a zsidó nép történelme vált ismertté a régi Kelet számos, nem egy esetben náluk évezredekkel idősebb népei közül, nyilvánvaló: az Ószövetségen kívül hosszú-hosszú évszázadokig nem volt más ismert írásos forrás, amely alapján betekintést lehetett volna nyerni a korai civilizációkba. A kereszténység terjedésével a Biblia milliók és milliók számára vált ismertté.

Mit tudunk az Ószövetség létrejöttéről? Széles körben ismert és elfogadott, hogy a zsidók az Ószövetség nagy részét a babiloni fogságban állították össze, amikor a káldeus könyvtárakban

lehetőségük volt megismerkedni az akkor már ezer évekkel korábban létező mezopotámiai mítoszokkal. A történetek egy részét ugyan már Kr. e. 950 körül elkezdték írásba foglalni, ezek a szövegek azonban elvesztek, így tartalmukat csak a jó néhány száz évvel később készített másolatokból ismerjük. Ezek általában az Ótestamentum első öt könyvét (Teremtés, Kivonulás, Leviták, Számok, Második Törvénykönyv), a Tórát tartalmazzák, amelyeket a hagyomány Mózestől származtat. Az Ószövetség többi könyve a zsidó nép valós és költött történetét mondja el. Évszázadokkal később, a Kr. e. II. században további művek, például Dániel könyve, kerültek az ótestamentumi könyvek közé. Az ótestamentumi szövegeket óhéber nyelven írták. Az egybeszerkesztett könyvek első, általánosan elfogadott változata, a héber Biblia az I. században jelent meg. Az első öt könyvet fordították le aztán később a hellén korban görög nyelvre, így született meg a *Septuaginta.* Szent Jeromos (347–420) elkészítette a héber szöveg latin fordítását, a *Vulgatá*t.

Ez azt jelenti, hogy a Kr. e. VI. században olyan eseményeket foglaltak írásba, amelyek némelyike, például a vízözön, legalább háromezer évvel korábban történt. Ráadásul olyan népekről írnak bennük, akiket ellenségeiknek tekintettek. Ez pontosan olyan, mintha a mohácsi vészről vagy a XVI. század magyar viszonyairól a török leírások alapján próbálnánk tájékozódni.

Az Ószövetség nyilvánvalóan az emberiség egyik legnagyobb kultúrtörténeti értéke, ám csupán ez alapján nem lehet átfogó képhez jutni a régi Kelet történelméről, különösen a ragozó nyelvű népkről. A bibliaszótár szerint sem tekinthetők az ószövetségi történetek tudományos szempontból hiteles forrásnak.[37] Ennek ellenére a benne foglaltakat manapság általában már mindenki kész történelmi tényként kezeli, és olyan kép alakult ki, mintha a sémi népek lettek volna a kultúraalkotók.

A XIX. században gyökeresen megváltozhatott volna ez a helyzet, de nem így történt. Ekkor tízezrével kerültek elő a sok ezer éves ékírásos agyagtáblák a mezopotámiai sivatag homokja alól. A megfejtett szövegek alapján ismertté vált az ókori népek története, így néhány évezreddel kitolódott az írott forrásokra

támaszkodó történelem határa és az emberi műveltség kezdete. Az első írásos leleteket 1844-ben találták meg, a legkorábbi táblák a Kr. e. IV. évezredből valók voltak, tehát legalább háromezer(!) évvel korábban íródtak, mint az Ószövetség. Ma már a világ vezető múzeumai nagyobb és gazdagabb gyűjteménnyel rendelkeznek a sumir szövegekről, mint az ókor bármelyik más népéről.

Ahogy láttuk, a XIX. századi angol, francia, német stb. régészek, nyelvészek érdeme az ékiratok megfejtése, valamint a mindmáig használható szótárak és nyelvtanok összeállítása. Később aztán minél több agyagtáblát fordítottak le, annál világosabbá vált, hogy Mezopotámia kultúraalkotó népe a sumir volt. Az is kiderült az ékiratokból, hogy az ószövetségi Teremtés könyvében leírtaknak – például az ember teremtése, a vízözön – megvannak a több ezer évvel korábban írt eredeti változatai. Ezek felismerése után akadtak olyan semitológusok, akik a sumir nyelvre vonatkozó ismeretekkel szemben meglehetősen nagy ellenérzéssel viseltettek, mert észrevették, minél több nyelvemléket fejtenek meg, annál nagyobb a veszélye annak, hogy a sémita népek és nyelvek elvesztik vélt kultúrateremtő elsőbbségüket. A XIX–XX. század fordulójára az ékírást megfejtő tudósok első generációja kihalt, s az utánuk következők erőfeszítései már arra irányultak, hogy semmibe vegyék a sumir nép elsőbbségét, olyannyira, hogy szövegeiket megpróbálták elkendőzni. Úgy tűnik, a XIX. század végéig az ékírással foglalkozó tudósokat még kevésbé foglalkoztatta, kihez köthető a mai műveltség kezdete.[38]

Vajon változott-e helyzet azóta? Marton Veronika szerint nem, mivel a világ múzeumaiban lévő mintegy másfél millió ékiratos tábla kb. 4-5 százalékát fejtették csak meg, a fordítási munkák múlt századi lendülete megtorpant. Német, angol, francia, amerikai stb. tudósok foglalkoznak ugyan az ékiratok megfejtésével, de csak az átszűrt, átszerkesztett változatok kerülnek nyilvánosságra. Úgy tűnik, a tudóskörök csak az átírásokat, az olvasatokat és a fordításokat tartják szükségesnek a nagyközönség elé tárni, az eredeti ékiratokat nem.[39] Ráadásul a jelek szerint a még mindig Irak homoktengere alatt rejtőző – a becslések szerint milliós

nagyságrendben előforduló – ékírásos agyagtáblák nem fontosak a művelt Nyugatnak, az iraki háborúban ugyanis tömegesen pusztultak el az emberiség első civilizációjának több ezer éves emlékei.

Azzal a különös jelenséggel állunk tehát szemben, hogy a kultúraalkotó népek sok ezer éves történelmével kapcsolatban nem az immár rendelkezésre álló, gyakran több ezer éves írásos leletekből jutunk információkhoz, hanem az ellenségeik által, sokkal később írt szövegekből.

Ragozók kontra hajlítók?

De egy másik különös jelenséggel is találkozhatunk. Láttuk, hogy a ragozó nyelvű népek története az újkőkortól szinte a napjainkig nyomon követhető. Ha csak az emberiség egyik legkorábbi írásos leletétől, az erdélyi Tatárlakán előkerültektől számítjuk a történetüket, akkor is tudjuk róluk például, hogy már hétezer(!) éve írtak. Tudjuk, mely vidékeken laktak, milyen népek származtak belőlük, sőt – például a magyarság esetében – a legmodernebb genetikai, biotechnikai vizsgálatok is alátámasztják a fentieket. Tudjuk, hogy milyen műveltséget, civilizációkat hoztak létre, például Európa első, Körös nevet viselő műveltségétől kezdve a sumir civilizáción át, például a Pártus Birodalomig. Ezek léte régészetileg igazolható. Tudjuk – ahogy a továbbiakban látni fogjuk –, hogy ezek a népek találták fel az írást, közülük kerültek ki a világ első tudósai… és még folytathatnánk. Fontos hangsúlyozni, hogy a természettudományos vizsgálatok, a régészet, a nyelvészet igazolja a velük kapcsolatos állításainkat. Mindezek ellenére, mintha a szakirodalom „elfeledkezett" volna róluk, helyüket pedig az indoeurópaiak vették át.

De kik azok az indoeurópaiak?

Ha nem egy „komoly" könyvet szándékoznék írni, akkor azt mondanám, hogy – bármennyire is próbáltam utánajárni – nem tudom megmondani. De ezt nem válaszolhatom, ezért nézzük, hogy mi az, ami biztosan tudható róluk!

A lexikonok szerint az indoeurópai egy a XVIII–XIX. században nyelvi rokonság alapján besorolt nyelvcsalád. Kezdetben indogermánnak nevezték, mert a német és India nyelveinek egy része is ebbe tartozik. Számos csoportra oszlik, például iráni, ind, itáliai, balti, szláv csoport, de indoeurópai a görög és az albán is. A Föld ötmilliárd lakója közül[40] kb. kétmilliárd beszélte valamelyik indoeurópai nyelvet. A mai Európa nyelveinek döntő többsége is ide tartozik. Még annyit lehet tudni, hogy a Kr. e. II. évezredben Nyugat- és Dél-Európába, Kis-Ázsiába, Iránba és Indiába indoeurópai törzsek vándoroltak, és az ott letelepedett lakossággal keveredtek. Az indoeurópai nyelveket a hajlítók csoportjába sorolják. Ennyi. Bármennyi lexikont, szakkönyvet néz is át a laikus, a két legfontosabb kérdésre nem kap választ: hol és mikor alakult ki az indoeurópainak nevezett nyelvcsalád? Pontosabban, a lehetséges helyszínek neveinek csupán a felsorolása is közel fél oldalt tesz ki, számuk majdnem félszáz,[41] jóval több annál, mint amit komolyan lehetne venni. Ráadásul úgy tűnik, hogy még csak nem is beszélhetünk indoeurópai ősnépről, az „ősnép feltételezést ma már elutasítják. Az őstörténeti időkben indoeurópai nyelveket beszélt népek etnikai vagy tisztán antropológiai rokonsága nem bizonyítható" – írja a lexikon.[42] Sőt, „az őseredeti alapnyelvi állapot helyének kutatása ma még lehetetlen" – írja a szakember.[43] Érdekes módon, amíg a ragozó nyelvű népek őseredeti alapnyelvi állapotának helyéről több nyelvésznek is határozott véleménye van, addig az indoeurópai esetén még a kutatás is lehetetlen. Ahogy nem tudják, hogy hol alakult ki, úgy azt se, hogy mikor. A különböző források általában abban egyeznek meg, hogy Kr. e. 2000 előtt nem beszélhetünk róluk.

Tehát nem tudni pontosan, hogy kik ők, honnan származnak, honnan és mikor jöttek. A szakirodalom mégsem tartja őket „ismeretlen eredetűnek". Amikor Kr. e. 2000 körül megjelennek, akkor a ragozó nyelvűek már Sumerben legalább ezer éve írtak, többféle írásrendszert is kidolgoztak; ugyanakkor tény, hogy egyetlen indoeurópai nyelvű nép sem dolgozott ki teljesen önálló írásrendszert.[44] Az indoeurópaiaknak tulajdonított első

nyelvemlékek – például a *Rig Véda* – is nagy valószínűséggel a ragozó népek alkotásai. Mezopotámiában négyezer évvel(!) az indoeurópaiak előtt öntözőrendszereket építettek. A Pallas Nagy Lexikona[45] szerint viszont az indoeurópaiak az I. században még nem ismerték a fémeket, állattenyésztő nomádok voltak, a lovat ismerték, de munkára nem használták és nem ülték. Földművelésük igen csekély jelentőségű lehetett.

Mindezek ismeretében furcsa, hogy van olyan lexikon, amelyikben a róluk szóló címszó így kezdődik: az indoeurópaiak a világ legműveltebb népei...(sic!). Ennek az „indoeurópai sovinizmusnak" csak sejteni tudjuk az okát: ebbe a nyelvcsaládba tartozik az európai nyelvek többsége. Európa mai lakóinak szívét nyilvánvalóan nem önti el túl nagy melegség annak hallatán, hogy az emberiség jelentős találmányai, civilizációi nem hozzájuk, hanem a ragozó nyelvűekhez köthetők. Ahogy azt az eddigiekből is láttuk, az európai kultúra gyökerei nem az indoeurópai népekhez vezetnek.

Ehhez jön még a következő. Ismert ugyanis, hogy az indoeurópai nyelveket beszélőkhöz (árja = az indoeurópai nyelvcsalád iráni, indoárja = az indoeurópai nyelvcsalád iráni és indiai nyelvei, illetve az azt beszélő népei) tartozó perzsák a III. században, a mai Irán területén hozták létre birodalmukat. Ott, ahol korábban a médek, illetve a pártusok birodalma állt. Ezek után nem lepődünk meg azon, hogy Turán Irán ősellensége az iráni őstörténet epikus és mitikus változatában. Az iráni eposzban nagy teret kap Turán és Irán harca, ami megfelel az árják és a nem árjak állandó konfliktusának – olvashatjuk a Kelet-kutató könyvében.[46]

Az indoárják tehát a turániak ősellenségei voltak – ezek után és annak ismeretében, hogy az indoeurópai nyelvek, elsősorban az angol vált világszerte ismertté, aligha lepődhetünk meg azon, hogy az ezeken a nyelveken született alkotások nem a turániak dicsőségét zengik elsősorban.

Sőt, a laikusnak az az érzése támad, mintha már a „turáni" szót használni sem lenne szabad, és csak azon csodálkozik, hogy a Turáni-alföld földrajzi elnevezés még olvasható a térképeken.

De gyakorlatilag ez a helyzet a „szkítával" is. Néhány szakembernek feltűnt, hogy a magyar őstörténeti művek szerzői lényegében teljesen kirekesztették a források közül a szkítákat, mind az írott források, mind a régészeti anyagok vonatkozásában.[47] Azokat, akik ezer éven át(!) tartó, egységes kultúrát hoztak létre.

A következőkben annak próbálunk utánajárni, hogy a ragozó nyelvű népeknek az írásrendszerek kialakításában is elsődleges szerepük volt-e.

9. FEJEZET
NIMRÓD BETŰIVEL?

„A magyar rovásírás eredete és kapcsolatai időben sokkal mélyebbre nyúlnak és térben sokkal nagyobb területre terjednek ki, mint gondoltuk volna.”
(Forrai Sándor)

Természetesen nem tudhatjuk, hogy az emberiség legkorábbi írásos emlékei milyen nyelven születtek, azt azonban okkal feltételezhetjük, hogy olyan nyelven írták őket, amilyen nyelven beszéltek. Ha Nimród nyelvén beszéltek az újkőkorban, akkor vajon Nimród betűivel is írtak? Többek között erre a kérdésre keressük a választ ebben a fejezetben.

Nézzük először, hogy mit mond a mitológia arról, honnan származik az írás tudománya! A különféle népek mítoszai megegyeznek abban, hogy a betűvetés tudományát az istenek-félistenek „hozták le az égből”. A sumiroknál például Oannész, az egyiptomiaknál Thoth, a görög monda szerint Kadmosz, a föníciai király fia. A magyar néphagyományban[1] pedig Nimród az, aki az írást „lehozta az égből”, a népemlékezetnek ugyanis több olyan szelete is van, amelyik Nimródot a nyelv és az írás megteremtőjének nevezi. Nimród tollat kapott a Teremtőtől, ezzel aztán „ékes rovással kőbe véste” mindazt, ami által az ember ember maradhat. Az ókorban azonban különféle nevek alatt gyakran ugyanaz a személy rejtőzött, így – ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk (vö.: I/10. fejezet) – valószínűsíthetjük, hogy a Kadmosz és Thoth nevek mögött is Nimród áll.

Egy kis írástörténet

Természetesen nem elégedhetünk meg azzal, amit a néphagyomány és a mítoszok állítanak az írás kezdeteiről, ezért tekintsük át,[2] hogy mi tudható meg róla!

Az emberiség történetének minden bizonnyal az egyik legjelentősebb állomása az írás feltalálása volt. Mielőtt az ember eljutott az írásig, az emlékeztetés és gondolatközlés különféle módjait eszelte ki. Az írás kialakulásának első állomása a *képírás,* legfőbb jellemzője, hogy konkrét tárgyakat ábrázol, amelyek hol egy-egy szót, hol egész mondatot jelentenek. Nyilván ezeket ki-ki a saját nyelvén olvashatta. Belőle alakult ki a *fogalomírás,* ekkor a képírás jeleit az elsődleges jelentésen túl más összefüggésben is használták. Például a két egymás mellé rajzolt láb nemcsak a végtagokat, hanem a járás, a menés fogalmát is kifejezte. A képírás és a fogalomírás közös jellemzője, hogy a jelei nincsenek szorosan összekapcsolva valamelyik nyelv egyes szavaival. A jeleknek nincs rögzített hangértékük.

Később az egyes jelek, a sűrű használat során, egyes szavakkal lassan összeforrtak. Ez a fejlődési folyamat végül oda vezetett, hogy a kép- vagy fogalomírás jelei bizonyos idő elmúltával már nemcsak a szavak értelméhez kapcsolódtak, hanem a szavak hangalakjával is szorosan összefonódtak. Tehát a jelek egy-egy hosszabb-rövidebb hangsort, hangzócsoportot képviseltek. Így jutott el a fejlődés a *szó-,* illetve a *szótagíráshoz.* S mihelyt a jelek már egyes szavak hangalakjára is utaltak, lehetőség nyílt arra, hogy több szótagból álló, hosszabb szavakat egy szótagú szavak jeleinek egymás mellé sorakoztatásával írjanak le. Például mintha a „silány" szavunkat úgy írnánk le, hogy egy *sí*talpat és egy *lány*t rajzolnánk egymás mellé. Már évezredekkel az időszámítás előtt az őskori/ókori ember is arra kényszerült, hogy a szavakat alkotóelemeire, hangokra bontsa. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a földrajzi neveket vagy például az uralkodócsaládok neveit kép- vagy fogalomírással nem lehetett leírni. Voltak, akik a problémát új jelek bevezetésével oldották meg, és voltak, akik olyan szójeleket írtak egymás után, amelyeknek a hangalakjából csak a kezdő hangot olvasva megkapták a kívánt nevet. Ez utóbbi a *betűírás,* és kétségtelen, hogy ez a megoldás fejlettebb elemzőkészségre vallott.

A képírásból alakult ki tehát a fogalom-, majd a szó-, illetve a szótagírás, és ebből a legfejlettebb, a betűírás. Az egyes földrajzi

vidékeken különféle módon alakultak az írások, ennek okát az íráshordozók különbözőségében is kereshetjük.

A továbbiakban a minket leginkább érdeklő latin betűk kialakulására összpontosítunk.

Az írás fejlődésében nagy ugrást jelentett az ábécé megjelenése, amelyben a nyelv minden egyes önálló hangjának egy-egy szimbólum felel meg. Az általánosan elfogadott tudományos nézet szerint az első ábécék egyike a föníciai, amely valamikor a Kr. e. 1500-as években alakult ki. A föníciai ábécé úgynevezett rovásjelekből áll. Ezt később átvették a görögök is, akiknél hasonló a betűk elnevezése, azok formája és sorrendje pedig gyakorlatilag azonos. A legrégibb görög emlékeken az írás még jobbról balra halad. A szakértők kb. a Kr. e. VIII. századra teszik a görög ábécé kialakulásának kezdetét.

Századokon át az a felfogás élt a köztudatban, hogy a latin betűk közvetlenül a görögből származnak, mára azonban bizonyított, hogy a rómaiak elsősorban az etruszkoktól[3] tanulták a betűírást, akiknek szintén rovásírásuk volt. A legelső ábécék egyike tehát rovásjelekből állt, valamint rovásjelekből alakultak ki a ma is használt latin betűk. Úgy tűnik, a rovás az írástörténet „alfája".

A magyarok ősi írása rovás volt. Ezt az írásrendszert – mivel a jelentősebb rovásfeliratok főleg Erdély területéről kerültek elő – székely-magyar rovásírásnak, vagy röviden magyar rovásírásnak nevezik. És amiről kevés szó esik: a rovásírás némely betűjét Erdélyben már legalább hétezer éve ismerték(!).

Egy különös lelet… és ami mögötte van

Arra a kérdésre, hogy hol és mikor kerültek elő az első írásos leletek, még napjainkban is minden bizonnyal a döntő többség azt válaszolná, hogy Sumerben, valamikor a Kr. e. IV. évezred közepén. Noha már több mint negyven év telt el azóta, hogy az erdélyi Tatárlakán előkerültek olyan írásos emlékek, amelyek legalább ezer évvel idősebbek, mint a legkorábbi mezopotámiaiak,

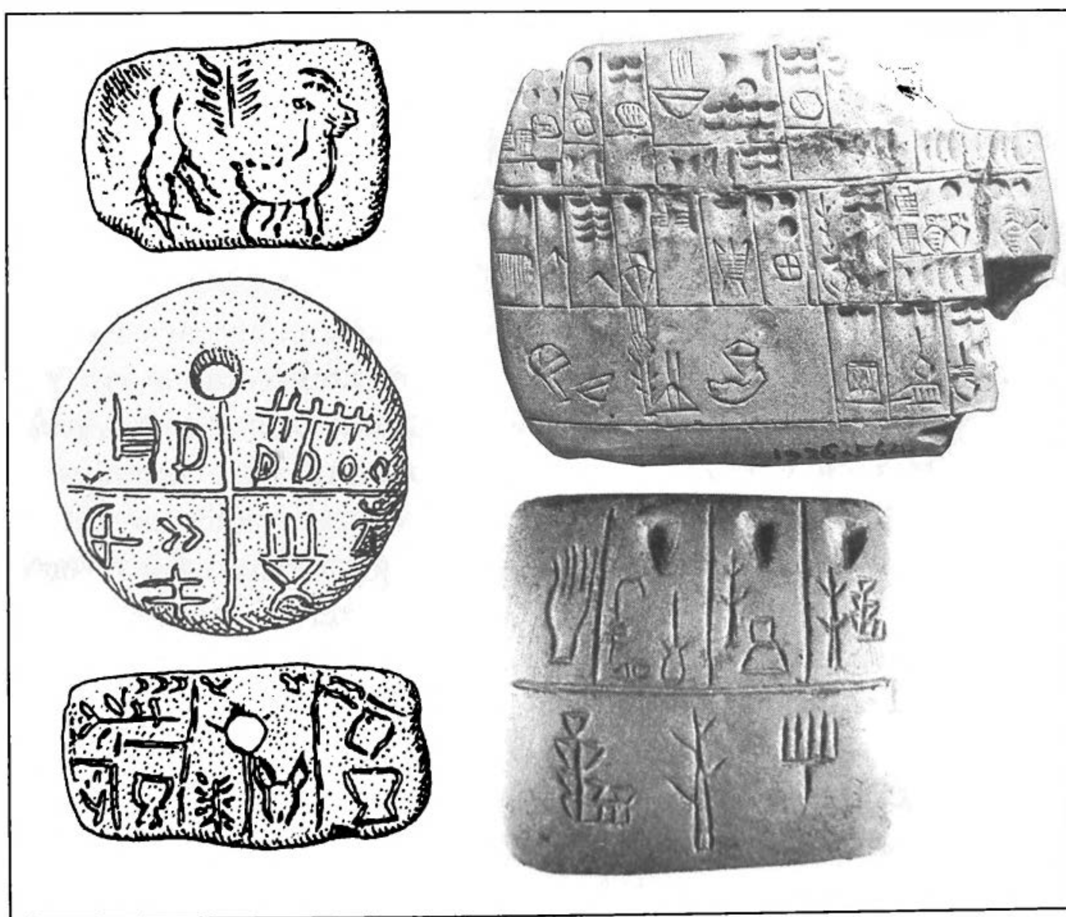
az írás kialakulásával kapcsolatos elmélet alig változott. Az erdélyi leletekről – ki tudja miért? – hallgatnak a tankönyvek is.

De menjünk sorban!

A történelem előtti időkből származó jelekkel ellátott leleteket már a XIX. század vége felé is találtak Erdélyben. Torma Zsófia, a világ első régésznője – noha a tudománytörténet máig adós ennek bevallásával – Tordosnál több mint tízezer darabból álló leletegyüttesre bukkant. A cserépedényeken, korongocskákon írásjelek, szimbólumok voltak. Torma Zsófia németül publikálta felfedezését.[4] A leleteket a Vinča-műveltségbe (vö.: I/3. fejezet) sorolták, a szakirodalomban a kultúra Tordos, Tordos-Vinča, Vinča-Tordos neveken is szerepel. A leletek külföldön is feltűnést keltettek, s a szenzáció oka a következő volt: a korongocskákon talált jelek feltűnő hasonlóságot mutattak a mezopotámiai és a krétai, illetve a trójai leleteken lévőkkel. Torma Zsófia már 1879-ben utalt a tordosi és a mezopotámiai írásbeliség kapcsolatának lehetőségére. Miután a cserepek a helyi homokos agyagból készültek, importról nem lehetett szó. Rajtuk rovásszerű és számrovás jellegű jelek is láthatók, amelyek közül több alakilag is egyezik a magyar rovásírás jeleivel.

A kezdeti fellángolás, amely a leleteket kísérte, hamar véget ért, a nyugat-európai régészek mintha nem örültek volna a történelmi Magyarország területén előkerült korai írásos emléknek. Aztán 1961-ben dr. N. Vlassa, a Kolozsvári Történelmi Múzeum régésze ásatásokat folytatott a Tordától kb. 20 km-re fekvő Tatárlakánál, ahol négy jól elkülöníthető kulturális réteget fedezett fel. A legalsó, tehát a legkorábbi rétegben vélhetően istennő-szobrocskákat, ékszert és három agyagtáblát talált. A szenzációt az agyagtáblák jelentették, rajtuk ugyanis képírásos és rovásírásos jelek voltak láthatók. De az igazi szenzáció csak ezután jött: a leleteket körülvevő kőzetrétegeken elvégzett, megbízható radiokarbonos kormeghatározás – amelyet a téma egyik fő szakértője, dr. Hans E. Suess, a San Diego-i Egyetem professzora vezetett – a korukat kb. hétezer évesre, esetleg ötszáz évvel fiatalabbnak becsülte. Ez pedig azt jelenti, hogy legalább ezer évvel idősebbek, mint a legelső mezopotámiai leletek!

De a megdöbbenésnek még nem volt vége. Vlassa szerint a leletek feltűnő hasonlóságot mutattak a mezopotámiai leletekkel. Borisz Perlov[5] szovjet kutató így fogalmazott ezzel kapcsolatban: kik voltak Tatárlaka őslakói, akik sumirul írtak, amikor Sumer még nem is létezett? (*12. és 13. ábra*) A hasonlóságot több kutató is megerősítette. Adam Falkenstein német tudós, a sumirok archaikus írásrendszerének úttörője azt állította, hogy az erdélyi lelet közeli hasonlóságot mutat a mezopotámiai agyagtáblákkal, különösen azokkal, amelyek az ékírás megjelenése előtti időkből származnak.[6] Sinclair Hood,[7] az athéni British School of Archeology igazgatója is foglalkozott a témával, nyíltan és határozottan foglalt állást az erdélyi és a mezopotámiai táblák

12. ábra. **A tatárlakai leletek** *(1. oszlop)* **és néhány sumir lelet** *(2. oszlop) (David és Joan Oates: A civilizáció hajnala. Helikon, Budapest, 1993, 118. o.; és Michael Roaf: A mezopotámiai világ atlasza. Helikon, 1998, 70. o.)*

hasonlóságával kapcsolatban. Megjegyezte továbbá, hogy a jelek a minószi krétai írásjelekre is hasonlítanak. Később többen is felfigyeltek rá, hogy az erdélyi írásjelek hasonlítanak a Knósszoszban találtakra.

		436
		480
		TM. 329
		396
		411
		381
		128
		353
		449
		471
		295
		74

13. ábra. **Több feltűnően hasonló jel található a tatárlakai** *(1. oszlop) és a sumir (2. oszlop) leleteken. Labat szótári jelzete: 3. oszlop (Varga Géza: Bronzkori magyar írásbeliség. Írástörténeti Kutatóintézet Alapítvány, Budapest, 1993, 147. o.; és Badiny Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig. Orient Press, 1996, 203. o. alapján)*

Azóta egyre több hasonlóság derült ki az erdélyi és a sumir leletek között: Sumerban bukkantak rá például a korai időkből származó, lazúrból készült, úgynevezett Blau-táblákra, amelyek ma a British Museumban találhatók.[8] Jáki Gábor[9] hívta fel a figyelmet arra, hogy ezek tizenegy írásjele megegyezik a tordosi és kettő a tatárlakai táblákon lévő jelekkel. Az erdélyi leletek a sumirokkal való hasonlóságának további bizonyítékai Friedrich Klára könyvében[10] olvashatók.

Tehát vannak több ezer éves írásos leleteink, amelyek feltűnő hasonlóságot mutatnak a mezopotámiakkal, ugyanakkor korábbiak annál. Nézzük, mit állapítottak még meg róluk a kutatók! Sokatmondó az a tény, hogy a tatárlakai korongon három jel

teljesen megfelel a rovásírásunk Z, NY és GY betűinek. Forrai ligatúrának (összerovásnak) tartja az ND és BP képjelet. Maga a korong és az azt négy részre osztó kereszt alkotja a rovásírás F betűjét.[11] Nagyon fontos, hogy pont az Ny és a Gy jelek maradtak fenn a korongon, mert ezek a hangok a Ty-vel, az Sz-szel, a Zs-vel és a Cs-vel együtt nyelvünk hangkészletének legősibb rétegéhez tartoznak.[12]

Elsősorban Winn,[13] Gimbutas[14] és Haarmann[15] kutatóknak köszönhető, hogy a leletek legalább bekerültek a köztudatba, úgy tűnt ugyanis, mintha többen nem örültek volna annak, hogy az őskori Kárpát-medencében már írtak. Winn megállapította, hogy a Vinča-jelek egy kifinomult kommunikációs rendszer elemei, amit az írás előfutárának tekintett, Gimbutas és Haarmann szerint pedig a jelek az írásrendszer elemeinek tekinthetők. Gimbutas a leletek keletkezését a neolitikumba tette; két korszakot különböztet meg az ősi európai írás fejlődésében: az úgynevezett korai szakaszt (kb. Kr. e. 6000–5300) és a virágzó szakaszt (kb. Kr. e. 5300–4000). Az ősi Európa írása szerinte az „Istennő nyelvén" történt, ami a neolitikus eredet mellett szól. „Ősi európai lineáris jeleknek" nevezte a leleteken lévőket.

Azt, hogy ezek a jelek és a magyar rovásírás betűi ugyanazon alapjelekből épülnek fel, igazolták a kutatások. Winn az 1980-as években összeállította a Tordos-Vinča-jelek 210 darabból álló katalógusát, öt alapjelet szűrt ki, amelyből az összes felépül. Forrai Sándor íráskutató 1977-ben foglalta táblázatba az ősi magyar rovásírás jeleit, ő szintén öt alapjel mögé csoportosította azokat. Winn és Forrai Sándor alapjelei (bár sem egymást, sem egymás alapműveit nem ismerték) egypontnyi eltérést kivéve megegyeznek.[16]

Magunk is hasonló következtetésre juthatunk, ha az „ősi európai"-nak nevezett, a Kárpát-medencéből származó jeleket és a magyar rovásírást összehasonlítjuk. Feltűnő hasonlóság figyelhető meg a krétai, lineáris A-nak nevezett írással is. Haarmann szerint a hasonlóság több annál, mint ami a véletlennek köszönhető.

Mindezek alapján jogosnak tűnik Rudgley megállapítása, aki szerint ennek az ősi európai (ami persze Kárpát-medencei) írásnak

a léte „jelentheti annak az elvnek az elvetését, miszerint ötezer évvel ezelőtt «fejlett» közel-keleti civilizációk fedezték fel az írást".[17]

Kőbe vésve, fába róva

A magyar rovásírás elemei tehát már az újkőkorban bizonyosan megvoltak a Kárpát-medencében. Azt, hogy innen elterjedhettek, jelzi a következő döbbenetes megfigyelés. Zelenei Boros Vida Marokkóban gyakorló orvosként dolgozott. Nőbetegei lábán, kezein, sőt a házak homlokzatain sajátos, rovásra emlékeztető tetoválások tömkelegét vette észre. A megfejtéshez a magyar rovásírás kulcsa adta a segítséget. Szerinte a „G" többes számú rag használata a felirat ősi korát igazolja, ez a felirat ugyanis pontos azonosságban fellelhető a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban őrzött és a Második Kökénydombi Vénusznak nevezett agyagkorsón.[18]

Az azonban, hogy az újkőkorban a Kárpát-medencében néhány rovásjel már létezett, persze még nem jelenti azt, hogy a ma ismert teljes rovásábécé vagy a kifejlett rovásírás akkor már rendelkezésre állt. De hol fejlődhetett tovább? Adja magát a feltételezés, hogy helyben. Tény azonban, hogy nincsenek leletek, amelyek ezt alátámasztanák. Ám az, hogy még nem találtak ilyeneket, nem jelenti azt, hogy nincsenek. Tény továbbá, hogy a Kárpát-medencében – lévén sok fa – többnyire fába rótták a jeleket, ami nem éli túl az évezredek viharát. Írásos leletek ott bukkantak elő nagyobb számban, ahol kevés volt a fa, agyag viszont bőségesen rendelkezésre állt: elsősorban Mezopotámiában, ahol agyagtáblákra, cserepekre tették az írásjeleket.

Az előzők alapján úgy tűnik, hogy az írás a Kárpát-medencéből Mezopotámia irányába, keletre terjedhetett. Így adja magát a másik feltételezés, miszerint lehet, hogy Keleten fejlődtek tovább az írásjelek. A feltételezést azonban bizonyítanunk is kell. Ha igazunk van, akkor az újkőkori kultúrkör keleti felén rovásírásos leleteknek (is) lenniük kell. Sőt, azoknak a népeknek, akiket a magyarok őseinek/rokonainak tartunk – szkíták, hunok stb. – is

ismerniük kellett a rovásírást, hiszen Árpádék kész rovásírással érkeztek a Kárpát-medencébe. Ráadásul az Árpáddal érkező magyarság rovásírásának több jele megegyezik a hatezer évvel korábban(!) keletkezett tatárlakai korong rovásjeleivel.

A teljesség igénye nélkül vessünk egy pillantást a rovásírásos emlékekre!

Ezek minden olyan területen, ahol bizonyosnak látszik az ősmagyarok jelenléte, nagy számban kerültek elő, de a laikus számára érthetetlen okból, véletlenül sem hozzák kapcsolatba azokkal a rovásemlékekkel, amelyek a Kárpát-medencében már Árpádék előtt megtalálhatók voltak. Kiszely István[19] közel 50 oldalon át sorolja a szkíta, a hun, az avar és a magyar rovásírásos emlékeket. A továbbiakat az ő munkájából vettem át, amit nem, azt külön jelöltem.

A hun leletek közül a legkorábbi belső-ázsiai rovásírásos emlék valószínűleg az, amelyik a Tarim-medence peremén bukkant elő. Ahogy arról az előzőekben szó volt, a kínai Hszin-csiang tartományban található sós homoksivatag sírjaiban embertani szempontból kaukázusinak tartott emberek múmiái kerültek elő. Barber[20] kb. Kr. e. 3000-ből származtatja őket (vö.: I/7. fejezet). A sírokban eddig még nem publikált szövegű rovásírásos szövegek maradtak fenn kis fatáblákon. A feltárást végző kínai szakemberek szerint az írás a későbbi hun népesség rovásjegyeiből állt. Ötezer éves rovásjelek Kínában?

A későbbiekben a „magyarnak” nevezett rovásírás Kárpát-medencei megjelenéséhez legközelebb álló írásrendszer maradványai nagyobb számban a Hun Birodalom Altaj vidéki központjából származnak kb. Kr. e. 1000-től kezdve. Érdemes kiemelni például a baktriai Tocsi-völgyi feliratot, amelyen a ligatúrák olyanok, mint a későbbi magyar rovásírásban. Mongólia területéről is számos rovásírásos emlék került elő. Jelentőségük abban van, hogy a magyar rovásírás huszonegy betűs alapkészletéből tizenhárom Mongóliában ugyanolyan formában található, mint amilyen a Kárpát-medencében.

A szkíták írásos emlékei is figyelmet érdemelnek. Az előzőekben már említés történt róla, hogy a Róma melletti Campagna

területén került elő egy baltatok, amelyen rovásfelirat látható. Nem tudni, hogyan került oda, a szakértők szerint ugyanis ilyen tokos baltát csak a Kárpát-medencében készítettek a szkíták. A korát kb. 2660 évesre becsülték, és pannóniai készítésűnek tartják. A feliratot a magyar nyelv és írás ismeretében lehetett megfejteni(!).

A Kr. e. V–III. századból való az Alma-Atától nem messze talált lelet, amelynek szövege a nagyszentmiklósi rovásfeliratokkal mutat hasonlóságot. A magyar rovásírásnak a több ezer éves két szkíta rovásírásos emlékkel való szoros kapcsolata újabb bizonyítéka ősi íráskultúránknak.

„Ótöröknek" mondott rovásjegyek kerültek elő Horezm területéről, a betűket a magyar rovásírás ligatúrái között is megtaláljuk. A jelek a Kr. e. VIII. századig vezethetők vissza.

Levédia és Etelköz is bővelkedik rovásírásos emlékekben A Kubán vidékétől a Don-parti várostelepekig szétszórva talált rovásemlékek kapcsolatai egymás közt kétségtelenek, és végső vonatkozásban keleten az orhon-jenyiszeji, nyugaton pedig a nagyszentmiklósi és az erdélyi rovásjegyek sorozatába illeszthetők be. A szabirok (vö.: I/6. fejezet) Djakonov szerint, a magyarok elődeivel együtt továbbították az ősi sumirral átitatott hurrita nyelvet és rovásírást. A szabir rovásírás egyik sziklába vésett bizonyítéka például a Kaukázus északi lejtőjénél, Karacsajevszk faluból került elő. A rótt szöveg átmenetet képez a belső-ázsiai és a székely-magyar rovásírás között. Szabir leletek kerültek elő a Kalmük Köztásaság területén is, a Talasz-völgyben, Szmolenszkből, a Don völgyében fekvő Novocserkaszból stb.

Götz László[21] tesz említést egy leletről: a szabir-hurri nép által lakott Tell-Chuera nevű ásatási helyen került elő egy cserépedény, amelyen rovásjelek voltak. Keletkezési idejét a szakértők Kr. e. 2700 körülire teszik(!).

Baráth Tibor[22] több közel-keleti rovásírásos emléket sorol fel – ábrákkal és irodalmi hivatkozásokkal alátámasztva –, amelyek a magyar rovásírás ismeretében szerinte értelmezhetők.

Most tekintsük át azokat a kárpát-medencei rovásleleteket – a teljesség igénye nélkül –, amelyek Árpádék ideérkezése előtt már

megvoltak! Tudni kell azonban, hogy a sors nem bánt kegyesen velük, főleg fába rótták ugyanis a betűket, ami idővel elporladt. Felbecsülhetetlen pusztítást okozott ezenkívül Szilveszter pápa parancsa, amely értelme szerint „...a régi magyar vésetek, a jobbról balra pogány írás megszüntetődjék és helyébe a latin betűk használtassanak...A beadott iratok és vésetek pedig tűzzel és vassal pusztíttassanak el..."[23] A magyar nép ősi papjainak botokra rótt, nagy hagyományú tudáskincsét máglyákra vetették (vö.: V/1. fejezet). A fába rótt jelek, úgy tűnik, kivétel nélkül elpusztultak, de előbukkannak más íráshordozókon, cserépedényeken, kőbe vésve vagy fémbe karcolva. Például 1909-ben Ladánybenében találtak egy cserépedényt, amelyet III–V. századi hun munkának tartanak; rovásjegyei egyeznek az esztergomi és a margitszigeti rovásfeliratokkal, így azok megoldását a magyar rovásírásban kell keresni – ahogy az szintén említésre került.

Több avar kori emlékünk is van. Például a jánoshidai és az alattyáni tűtartó, a szarvasi avar csont tűtartó, amelyet az első magyar nyelvemléknek tartanak a 700-as évekből. László Gyula feltűnőnek találta a hasonlóságot a Kárpát-medencei avar és a belső-ázsiai ősavar leletek között – foglalta össze Kiszely István[24] a rovásleleteket.

Ki találta fel az írást?

A fentiek ismeretében először is arra keressük a választ, hogy hol és mikor alakult ki a magyar rovásírás.

Az ismertetett leletek alapján Kiszely[25] megállapítja, hogy „akármelyik kultúrterületről származtatjuk is a magyar írásbeliséget, kapcsolatai nem az Urál-vidékre, hanem az ókori magaskultúrák világába vezetnek. Az ősHorezmi és a székely-magyar írásjelek nagyszámú egyezése arról tanúskodik, hogy a magyar írás jelkészlete a Kr. e. II. évezredre már összeállt." Forrai Sándor szerint a magyar rovásírás eredete és kapcsolatai időben sokkal mélyebbre nyúlnak és térben sokkal nagyobb területre terjednek ki, mint gondoltuk volna, feltételezi továbbá egy közös forrás

létét.[26] Meggyőződéssel vallja a székely-magyar rovásírás több ezer éves ősi elemeinek szoros kapcsolatát az egyiptomi és a mezopotámiai írásokkal. Rovásírásunk szinte valamennyi rovásírással (lineáris írással) kapcsolatban van, ami azt jelenti, hogy „elődeinknek vagy kisebb csoportjának ott kellett lenni az ősforrásnál". A tatárlakai és tordosi leletekre, valamint a krétai, a föníciai, az egyiptomi és a mezopotámiai írásokkal való összefüggésekre hivatkozva úgy véli, hogy az írás eredetének két központja volt: a Kárpát-medence és a Közel-Kelet mezopotámiai központtal.[27] Varga Géza[28] szerint a magyar rovásírás bölcsője valahol a Közel-Keleten ringott „Kr. e. 600–500 között, de ha közelebbi időpontot kellene megadni – írja –, akkor a Kr. e. II. évezred közepén" a sztyeppére irányuló hurrita-szabir (vö.: I/6. fejezet) népvándorlásra gondolhatunk leginkább. Eleink felhasználták környezetük eredményeit, és hatással voltak más írásrendszerekre, részesei voltak az írás kialakulásának és fejlődésének. Varga Gézához hasonlóan többen vannak azon a véleményen, hogy a magyar rovásírás kialakulásának szempontjából az egyik fontos tényező a szabir-magyarságnak (hurritáknak) a Földközi-tenger környéki tartózkodási helye, mert csak így érthető meg az a szoros kapcsolat, amelyik például a föníciai és a magyar rovásírás között fennáll: Forrai Sándor[29] szerint az újabb kutatási eredmények azt bizonyítják, hogy a közel-keleti íráskultúra létrehozója a szabir nép volt. A Kárpát-medencének a Közel-Kelettel évezredekre visszamenő kapcsolatából logikusan következik, hogy mindkét területen egymással rokon etnikum élhetett, szerves részei annak a nagy ősszabir területkörnek, amelyiknek határai a Földközi-tengertől messze az Aral-tóig, a Hindukusig és az Indus völgyéig is elnyúltak.

A fentiek alapján okkal feltételezhetjük, hogy a gondolatok ilyen módon történő rögzítésének feltalálója a szabir-hurri nép volt. Oppert[30] ugyanezen a véleményen volt, szerinte az írásfeltalálók népe a nagy uráli, szkíta vagy turáni nyelvcsoporthoz tartozik.

Ismert, hogy a magyar rovásírás betűírás, ám többféle betűírás is létezik. Nézzük meg, hogy hol találkozunk egy másik betűírás,

az ékírás legkorábbi ábécéjével! Az egyik legkorábbinak tartott ékjelekkel írt ábécét a mai Szíria és Libanon határán fekvő Rasz Samra nevű helyen találták meg. Az ugariti nevet viselő ábécé alkalmas volt hurri szövegek leírására is, valamint olyan tulajdonságokat is mutatott, amelyek szokatlanok a héber írásrendszerben.[31] Mindezek ismeretében nagy valószínűséggel feltételezhetjük, hogy a legkorábbi ékjelekből álló ábécé „feltalálása" is a szabir-hurri nép érdeme. Fontos hangsúlyozni, hogy ennek az ábécének a legrégebbi emlékei kb. 200 évvel előzik meg a föníciai ábécé kialakulását.[32]

Nézzük tovább! Ki „találta fel" a rovásjelekből álló, a szakirodalom szerint az egyik legkorábbi ábécét, a föníciait, amelynek keletkezését Kr. e. 1500 körüli időkre teszik? A válaszadáshoz vegyük sorra, hogy mit tudunk róla!

A föníciai rovásjelek meglehetősen hasonlítanak a magyar rovásírás jeleire, ami önmagában még nem sokat jelent, mert általában a különféle rovásírások hasonlítanak egymásra. (*14. ábra*) Azt is tudjuk, hogy hurri nép[33] Kr. e. 2000 körül biztosan előfordult Fönícia környékén, valamint azt, hogy írásbelisége hosszú múltra tekint vissza. Az is ismert, hogy több, a Kr. e. 2000 körüli időkből származó rovás jellegű írásjelet is tartalmazó lelet került elő a föníciai Bübloszból,[34] továbbá, hogy már a történelem előtti időkből(!) is maradt fenn rovásjeleket tartalmazó írásos lelet Palesztinából[35] és Egyiptomból.[36] Mindezek alapján arra következtethetünk, hogy a rovásjelekből álló föníciai ábécét nagy valószínűséggel az a nép „találta fel", amelyik már ismerte azt, hogy egy hanghoz egy betűt társít, tehát a betűírást, amelynek korábban már hosszú idő óta voltak rovásjelei, amelyet a régészet is igazolt, és amely Fönícia környékén is élt. Ez a leírás elsősorban a hurri-szabir népre illik.

A szakirodalom azonban meglepő módon a föníciai ábécé „feltalálását" a sémi népekhez köti. Vajon mivel bizonyítják ezt? A laikus erre csak azt tudja válaszolni, hogy a szakirodalomban nem talál meggyőző bizonyítékot erre nézve, a „bizonyítás" alapja ugyanis a következő: a Sínai-félszigeten 1904-ben angol régészek szobrocskákat találtak, rajtuk felirattal, amelynek a kelet-

= A	= Í	= R
= Á	= J	= S
= B	= K	= SZ
= C	= L	= T
= CS	= LY	= TY
= D	= M	= U
= E	= N	= Ú
= É	= NY	= Ü
= F	= O	= Ű
= G	= Ó	= V
= GY	= Ö	= Z
= H	= Ő	= ZS
= I	= P	= AK(?)

14. ábra. **A föníciai és a magyar rovásjelek** *(Ancient Alphabets, Harvard University, Cambridge, 1947; és Forrai Sándor alapján)*

kezését kb. Kr. e. 1500-ra tették. A feliratokról megállapították, hogy betűírással készültek, és harminckét különböző jel ismétlődik bennük. Noha az írásjelek egyértelműen egyiptomi eredetre utaltak, az ezekkel a betűkkel írt szavak sémi nyelven íródtak. Ezt az írást proto-sínainak nevezték el. Később még előkerült ezzel az írással néhány, szintén rövid szöveg. A szakirodalom szerint a Sínai-félsziget bányáiban robotoló ósémiták tették meg „azt a nagy jelentőségű felfedezést”, hogy a különböző jeleket egy-egy hang jelölésére használják (sic!). A föníciaiak, akik ko-

rábban az egyiptomi hieratikus írást használták, „feltehetőleg a proto-sínai és az ezzel egykorú ugariti írás hatására" alakították ki saját ábécéjüket[37] – tartják.

Ezzel a magyarázattal azonban korántsem ért egyet minden szakember, mivel az a tény, hogy kapcsolat van a föníciai és a proto-sínai írás között, még nem azt jelenti, hogy egyik a másikból származott. A föníciai betűk között vannak olyanok, amelyek nem mutatnak egyezést a proto-sínai betűkkel, ráadásul ez utóbbi betűk némelyike erősen képi jellegű, míg a föníciaiak erősen lineárisak. Erősen megkérdőjelezi a föníciai írás proto-sínai írásból való eredetét az is, hogy több évszázados kihagyás van a két írásfajta leletei között.[38]

A fentiek ismeretében a laikus a következő kérdéseket kénytelen feltenni: Mekkora az esélye annak, hogy a Sínai-félsziget bányáiban robotoló ősémita munkások – akikről nehéz bizonyítani, hogy korábban rendelkeztek volna az írás tudományával – egyből az írás legfejlettebb formáját, a betűírást fedezik fel? Mekkora az esélye annak, hogy véletlenül majdnem olyan betűket fedeznek fel, mint amilyeneket az akkor már több ezer éves írásbeliséggel rendelkező hurri-szabir nép is használt? Minek van nagyobb valószínűsége, annak, hogy a rovásbetűkből álló föníciai ábécé a már évezredek óta létező rovásjelekből állt össze, vagy annak, hogy a nem tisztán rovásjeleket tartalmazó proto-sínai írásból, amelynek betűiből nem származtatható egyértelműen minden föníciai jel?

Nos, a laikus kénytelen arra a következtetésre jutni, hogy a föníciai ábécé nagyobb valószínűséggel a szabir-hurri néptől származik, mintsem a sémitáktól.

De menjünk tovább! Ki „találta fel" a latin betűket? Az előzőekben már szó esett arról, hogy nem a „latinok", a föníciaiak írása ugyanis eljutott a görögökhöz is, és ebből alakultak ki a görög betűk. A latin betűk az etruszkok, Közép-Itália római hódítás előtti népének rovásbetűiből és részben a görög betűkből alakultak ki.

Első hallásra a laikus számára érthetetlen, hogy a „hivatalos" történetírás miért nem veszi komolyan az etruszk és a magyar

nyelv, illetve a rovásírásaik közti hasonlóságot, amelyet például az olasz Mario Alinei professzor és több írásszakértő is bizonyítva lát. Az eddigiek alapján azonban látható, hogy a „tét" óriási: a művelt Nyugat írása etruszk eredetű (is), így amennyiben bizonyítást nyer, hogy a nyelvük és az írásuk rokon a magyarral, valamint az írásuk ugyanabból az ősi forrásból ered, mint a magyar... Nos, akkor egyértelművé válik, hogy a művelt Nyugat írása onnan származik, ahonnan a magyar rovásírás is...

Meg kell hát tudnunk, hogy kik azok az etruszkok! Közép-Itáliának a római hódítás előtt élt népéről az átlagos képzettségű ember alig tud valamit, noha ők hozták létre Európában az egyik jelentősebb civilizációt a Római Birodalom felemelkedése előtt. Róma történelme a Kr. e. XI. században, az etruszkokkal kezdődött, az ő műveltségüket vették át a későbbi rómaiak. És innen már minden ismerős: ahogy a sumirokat „ismeretlen eredetűnek" tartják, és alig kutatják az eredetüket, ugyanúgy, mintha Európa első ókori civilizációjának létrehozói, azok eredete, nyelve sem érdekelne senkit sem.

Többen „etruszk rejtélyről" beszélnek az eredetükkel és a nyelvükkel kapcsolatban, pedig valójában nincs is semmi „rejtély", mivel az ókori források[39] meglehetősen egyöntetűen Kis-Ázsiából származtatják őket. Ezenkívül az egyiptomi hieroglifákon szerepel a „trsw" felirat, amelyet egy olyan tengeri néppel azonosítanak, akik Kr. e. 1230 és 1170 között megpróbálták lerohanni Egyiptomot. Az etruszkok egyik nevét ebből származtatják.[40] Tehát a korabeli egyiptomi felirat is a nép keleti eredetéről szól. De minden más, az etruszkok ismert körülménye is keletre mutat, vallásuk, rovásírásuk és nyelvük ragozó jellege – tartja Baráth Tibor.[41] Az etruszk nyelv ragozó jellegét bizonyította az olasz Mario Alinei,[42] az Utrechti Egyetem tanára is, aki ráadásul rokoni kapcsolatot vélt felfedezni az etruszk és az archaikus magyar nyelv között.

Nézzük az írásukat! A magyar és az etruszk rovásírás ismerőinek véleménye az, hogy ez utóbbit csak azok nem tudják megfejteni, akik nem tudnak magyarul, és nem ismerik a

magyar rovásírást. Akik mindkettő birtokában vannak,[43] sorra fejtik meg a korábban megfejthetetlennek tartott etruszk rovásírást.

A fentiek ismeretében bátran mondhatjuk, hogy az ismertetett írásrendszerek létrehozása a ragozó nyelvű népekhez köthetők.

Megmagyarázhatatlan leletek?

Most, miután – remélhetőleg – sikerült valamennyire az írás kialakulásába bepillantást nyerni, kénytelen vagyok olyan, már biztosan írásjeleknek tekinthető jeleket tartalmazó leletekről is említést tenni, amelyek nem illeszthetők be az eddig vázolt képbe. Láttuk, hogy a képírásból alakult ki a fogalom-, majd a szótag- és végül a legfejlettebb, a betűírás, amilyen a rovásírás is. Nos, nehéz megmagyarázni, de attól még tény marad, hogy az emberiség legkorábbi, 20-30 ezer éves írásjeleket tartalmazó leletein a legfejlettebbnek tartott betűírás jelei, rovásjelek találhatók. Mintha az emberiség először egyből a legfejlettebb írásmóddal kezdett volna el írni! Csak néhány példa: 10-30 ezer évesre becsülik a Creshorsból származó csontleletet, a Lascaux-barlangban talált jelek keletkezési idejét kb. Kr. e. 17 000-re teszik, a Grotte Cosquer-barlang leletének kora kb. 19-29 ezer év, 25 ezer év a Mas d'Azili írásjeles festett kövek megközelítő életkora… és még folytathatnánk.

A legkülönösebb azonban az, hogy az emberiség legkorábbi írásjelei feltűnő hasonlóságot mutatnak a magyar rovásírás jeleivel. Varga Csaba[44] részletesen foglalkozott az emberiség legkorábbi írásjeleivel. Véleménye szerint létezett egykor egy ősábécé, amely meglepő állandóságot mutatott az évezredek alatt. Bizonyítva látja továbbá, hogy ennek az ősábécének a jelei gyakorlatilag azonosak a ma is ismert székely-magyar rovásírás írásjeleivel, amelyek szintén alig változtak az évezredek alatt. Vizsgálta az ősábécé terjedési útvonalát, és arra a következtetésre jutott, hogy az a Kárpát-medencéből indult.[45]

Az ősi, eredeti harminc vagy harminckét betűs jelkészlet a hangértékekkel együtt napjainkig csak a Kárpát-medencében maradt fenn.[46]

Bármilyen hihetetlen is, de lehet, hogy hitelt kellene adnunk a mitológiában foglaltaknak, miszerint az „égből kapott" betűkkel, Nimród betűivel írt legkorábban az emberiség. (És nagy részük az azokból származó betűkkel ír ma is.)

10. FEJEZET
A VILÁG ELSŐ TUDÓSAI

„A mágusok olyan emberek, akik legméltóbbak az igazsághoz, az Istennel való érintkezésre képesek, és az istenség lényének szolgálatához értenek...”
(Dion Khüszosztomosz)

Miután a Szent Grál a legendákban egyfajta isteni eredetű tudásként, bölcseletként is megjelenik, a következőkben megpróbálunk fényt deríteni arra, hogy kik voltak a világ első tudósai, létezett-e esetleg egy történelmi idők előtti „tudóscsoport”, amely tagjainak az emberiség első találmányai köszönhetők. Kíváncsiak vagyunk arra is, hogy vajon a hagyomány megerősíti-e ezeknek a korai „bölcseknek” a létezését.

Tudósok földje

Bocsássuk előre a választ: igen, a hagyomány szerint valóban létezett egykor egy „tudóskaszt”, ráadásul tagjai nagyjából az előzőekben körvonalazott kultúraalkotó népek által lakott vidéken tűnnek fel. Többek között Evola[1] is megerősíti, hogy egy széles körben elterjedt alapvető hagyomány szól arról, hogy létezett egykor az Aranykorban egy spirituális központ valahol az északi vidéken. Az „isteni eredetű rassz” tagjai éltek itt, ez volt a világ legfőbb centruma. A tradíció olyan civilizációs tevékenységről szól, amelyik a jégkorszak vége és a neolitikum közötti időszakban terjedt szét az eurázsiai kontinensen.

A görögök Hüperboreának [a név „távoli északon élőt” jelent: hüper = túli, boreus (boreális) = északi] nevezték ezt a vidéket, ahol egykor olyanok éltek, akiket az „égi eredetű” tudás – nevezhetjük Grál-tudásnak – letéteményeseinek, az emberiség tanítómestereinek tartottak az ősiségben. Mivel a görögök a

hüperboreusokat a szkítákkal azonosították, illetve a rokonaiknak tartották őket, a nyomaikat tőlük északra, a szkíták vidékein keresték.[2]

Több ókori szerző[3] idealisztikus, mitikus kifejezésekkel jellemzi Hüperboreát. Plinius szerint a hazájuk napos, derűs vidék, a hőmérséklet kedvező. Erdőkben és ligetekben laknak, ahol isteneiket imádják, nem ismerik a viszályt, és betegséggel sem találkoztak még. Viszont Arisztеasz, a Kr. e. VII. századi görög utazó teljesen evilági helynek tartotta, és a fekete-tengeri Szkítiával azonosította. Az ókori források arról is szólnak, hogy a mágusok (lásd később) tanították a görögöket, például Pütagoraszt, de ők adták át tudásukat például Démokritosznak vagy Platónnak is.[4] Ismert, hogy az ókori hét bölcs egyike, Anakharszisz is szkíta származású volt.

A mai kutatók közül van, aki szerint Hüperborea az Altáj hegygerince lehetett, amelyet ősidők óta a mágiával hoznak összefüggésbe.[5] Ashe[6] szerint elképzelhető, hogy az eredetileg az Altájhoz kapcsolódó ezoterikus tudásanyag később hatalmas földrajzi területen terjedt el. Nemcsak keletre, hanem nyugatra is kiterjeszti a „tudósok országát", úgy látja, hogy a Duna felső folyása, az Alpok és a kelta Nyugat is ide tartozik. Hekateusz és Diodórosz írásai alapján a Brit-szigetekre kell helyeznünk.[7] Hancock[8] szerint „a jégkorszak idején valóban hüperboreusok éltek Délnyugat-Európában", Rudgley[9] pedig azt írja, hogy „az őskori Európa volt bölcsője sok későbbi kultúrának", de mások[10] is megerősítik egy újkőkori közép-kelet-európai magaskultúra létét. Látható, hogy Hüperborea gyakorlatilag az előzőekben részletezett neolitikus kultúrkör területére tehető, központja a fekete-tengeri Szkítia és az Altáj környéke lehetett.

Tanítómesterek az égből

Hagyomány szól tehát egy „tudóscsoport" létezéséről, de maradjunk még a tradícióknál, és nézzük, kik voltak azok, akik e szerint „az égből lehozták a tudást a Földre"!

A legkorábbi források Mezopotámiába vezetnek. A „teremtés első évében" – Bérosszosz káldeus pap és történetíró szerint – a mai Arab-tenger környékén egy Oannész nevű értelmes lény bukkant elő, akinek „teste, mint a halé", de emberi feje és hangja volt. Ő tanította meg az embereket a tudományokra és a művészetekre, az írásra, s megmutatta, hogyan kell városokat építeni, földet felmérni stb. A sumir ékiratokból kiderül, hogy a sumir Ea istennel azonos, aki bölcs és jó lény, ő a civilizáció istene. A varázslásban is nagy szerepe volt, olyannyira, hogy a varázslás legfőbb istene lett. A mágusoknak is ő mondott meg minden titkot, és a titkok felfedezése révén, általa lettek a varázslók teljhatalmúak.[11] Ő tanította meg az embereket templomokat építeni, törvényeket lefektetni, és elmagyarázta nekik a geometriai tudás princípiumait. Megismertette velük a föld magvait, és megmutatta, hogyan gyűjtsék be annak gyümölcseit. Tanításai olyan mindenhatóak voltak, hogy azóta sem tettek hozzá semmit, ami javíthatott volna rajta.[12]

Énók is az emberiség nagy tanítómestere. Mit tudunk róla? A Biblia elég szűkszavú vele kapcsolatban, csak azt tudjuk meg, hogy a vízözön előtt élt, Ádám hetedik leszármazottja, és „járt Énók Istennel... És mivel Énok Istennel járt vala, eltűnék, mert Isten magához vevé."[13] Énók tehát közvetlen kapcsolatban állt Istennel. Más források ennél többet árulnak el róla: az apokrif *Jubileumok könyve* szerint ő volt az első a Földön született emberek közül, aki megtanulta az írást, tudást és bölcsességet kapott. Képes volt megmérni az égitestek mozgását, és megértette az üzenetüket is. Nem kétséges, hogy Énók a régmúltból való „isteni titoknak a fennmaradását és a következő nemzedékre szállást jelképezi" – írják a szabadkőműves szerzők,[14] akik szerint a rendjük tudása Énóktól származik (vö.: IV/1. fejezet). A Biblia nem hozza kapcsolatba az özönvízzel, a szabadkőműves (vö.: IV/1. fejezet) hagyomány[15] szerint azonban Énók tudja, hogy közeleg az áradás, ezért az emberiség összes tudását és a művészeteket két oszlopra (kőre) írja azért, hogy ha a vízözön után megtalálják, az emberek újra a birtokába kerülhessenek.[16] Látomásainak és próféciáinak leírása olvasható az *Énók könyve* című apokrif műben,

amelynek egyes töredékeit megtalálták a holt-tengeri tekercsek közt (vö.: III/6. fejezet).

Énókhoz feltűnően hasonló Hermész Triszmegisztosz (Háromszor Legnagyobb Hermész), akiről a következő tudható:[17] létezik egy *Corpus Hermeticum* vagy röviden *Hermetica* néven ismert szöveggyűjtemény. A legtöbb tudós megegyezik abban, hogy – a hermetikus szövegeknek is nevezett – valamikor a Krisztus születése körüli évszázadokban „hellenizált" egyiptomiak, illetve „egyiptomiasított" hellének írták le Alexandria ókori városában. Nem egészen világos, hogy vajon hány szerző műve, mivel valamennyi könyvet Hermész Triszmegisztosznak tulajdonítják. Hermész Triszmegisztoszt a görögök az egyiptomi bölcsességistennel, Thothtal azonosították. Ismert ugyanakkor, hogy a görög mitológiában létezik egy Hermész nevű isten, aki Zeusz és Maia fia. Úgy tartják, hogy Hermész Triszmegisztosz a görög Hermész és az egyiptomi Thoth keveredése, összeolvadása lehet. A bibliai Énókhoz hasonló legendás alak, aki lejegyezte a vízözön előtti időszak bölcsességét és ismereteit, és megőrizte a jövő számára. Feltalálta a hieroglifákat, megismertette az emberiséggel a geometria és az építészet tudományát. Úgy tartják, a piramisok terveit is ő inspirálta.[18] Az univerzális tudás megtestesítője, állítólag az ő múmiájának kezében találták meg egykor a híres Tabula Smaragdinát (Smaragdtábla), amely az alkímia egyik alapszövegének számít.

Ismeretes, hogy az ókorban gyakoriak voltak az úgynevezett beszélő nevek, ami azt jelenti, hogy a neveknek jelentése volt. Így fordul elő, hogy ugyanazt a személyt a különböző népek más-más néven ismerték. Hermész Triszmegisztosz rejtélyes alak, keresztény és muzulmán tudósok egyaránt a bibliai Énókkal azonosították. Énók a Bibliában szintén titokzatos, nem hal meg, hanem Isten egyenesen a mennybe viszi.[19] Mielőtt továbbmennénk, emlékeztetőül újra meg kell jegyezni, hogy a Teremtés könyve[20] szerint Noé egyik fia Hám, az ő fia Kus, az övé pedig Nimród. Az eddigiek ismeretében aligha csodálkozhatunk azon, hogy néhány forrás Énókot/Hermészt Nimróddal, illetve Hámmal azonosítja: az 1607-ben írásba foglalt Inigo Jones kézirat szerint[21]

Hermész Kus unokájával azonos. Egy másik forrás, az 1610-ben keletkezett úgynevezett Wood-kézirat szerint a „nagy Hermerius fia volt Kusnak".[22] Mások szerint pedig[23] Thoth a bibliai Hámmal azonos.

Azt, hogy Hermész és Nimród mögött ugyanaz a személy rejtőzhet, igazolja a magyar néphagyomány is. Hermésznek Isten megengedte, hogy megismerhesse az égi-földi tudományokat, a „mindenek tudásának" birtokában volt. El is rejtette, hogy csak azok birtokolhassák, akik megérdemlik A magyar néphagyomány[24] Nimródról úgy emlékezik meg, mint az isteni titok, az „égi-földi tudás birtokosáról". Ismeri a csillagok bölcsességét, ő a mágia, a csillagismeret és minden rejtett dolgok atyja. Nimród az ellenségek elől szintén elrejtette a „tudások tudását", a csillagok bölcsességének, az emberi lélek titkainak az ismeretét is. Kőbe véste tudását, a követ úgy hívják, hogy a „tudás köve". Ez pedig igencsak hasonlít Hermész smaragdtáblájára vagy a bölcsek kövére.

Ráadásul Nimród is – Énókhoz hasonlóan – az „égben járt", ahogy azt a Gilgames-eposzban is olvashatjuk. A kutatók bizonyítva látják (vö.: II/2. fejezet), hogy Nimród azonos Gilgamessel is. Az ékiratokban fellelhető Nimród/Gilgames-eposz hőse a sumir város, Uruk uralkodója, aki eltökélte, hogy valamiképpen feljut az égbe, és megszerzi az örök élet titkát. Az eposz úgy jellemzi a hőst, mint aki „mindent látott, hallott, tapasztalt – jelenvalót és régenvoltat, mély kútforrása bölcsességnek, mindent tudott, mindent megértett".[25]

Az emberiség első tanítómestereivel tehát a bibliai vízözön előtt/környékén találkozunk. Énók-Nimród-Hermész „közvetlen kapcsolatban áll Istennel", tőle kapja minden tudását és bölcsességét, amelyet aztán kőbe vés. Isteni származásúnak tekinthető, tulajdonképpen félig-meddig „isteni rangban áll". Földrajzilag is behatárolható, hogy hol él: Keleten. Az előzőkben láttuk, hogy az újkőkorban Mezopotámiában, illetve Keleten elsősorban ragozó nyelvű népek laktak. A sémi törzsek jelenléte kb. Kr. e. 3200 előtt nem mutatható ki, így az emberiség első tanítómesterei a ragozó nyelvű népekből kerülhettek ki. Meg

kell azonban jegyezni, hogy ennek ellenére néhányan Énókot zsidó származásúnak mondják, amit az eddigiek alapján kizárhatunk. Más kérdés, hogy a bibliai vízözön után évezredekkel, amikor a zsidók a Kr. e. VI. században lejegyezték a régóta létező mezopotámiai mítoszokat, akkor leírhatták Énók történetét is, így természetesen az apokrif Énók könyve származhat a zsidóktól, de Énók-Nimród-Hermész ettől még nagy valószínűséggel a ragozó nyelvű népek szülötte.

Kőkori csúcstechnológia

Vajon van-e kézzelfogható nyoma annak, hogy az újkőkorban valóban nagy tudású emberek éltek, akik ismerték a csillagászat és a matematika titkait? Igen, mivel már a bibliai vízözön előtti évezredekben különleges „építési láz" ütötte fel a fejét, több száz tonnás köveket kezdtek el mozgatni, nagy távolságra szállítani, hogy belőlük különféle építményeket készítsenek, hatalmas kövekből – megalitokból[26] – álló létesítmények jelentek meg sokfelé, amelyek feltűnő hasonlóságot mutatnak egymástól messze eső területeken is. Világszerte csillagászati funkciókat töltöttek be, nagy valószínűséggel a Nap, a Hold és a csillagok mozgásának megfigyelése miatt építették őket, s képesek voltak a napforduló, a napéjegyenlőség, valamint a nap- és a holdfogyatkozások napjainak előrejelzésére. Létrehozásukhoz máig is megdöbbentő matematikai és csillagászati tudásra volt szükség, ráadásul még napjainkban sem tudjuk megmondani, hogyan készítették őket.

A legrégibb kőemlékek az őskori kultúrkör közepe tájáról származnak; a legkorábbi minden bizonnyal a Délkelet-Törökországban található Göbekli Tepe, amelynek keletkezési idejét Kr. e. 9000-re(!) teszik. Itt van a világ első ismert temploma. Az itt talált kőoszlopok egyenként kb. ötven tonnát nyomnak. A közelben található Karahan Tepe ugyanolyan korú, a szintén kelet-törökországi Nevali Cori keletkezési idejét pedig kb. Kr. e. 8000-re teszik.

A közel-keleti kőemlékek[27] is az idősebbek közé tartoznak. Ezrével álltak/állnak dolmenek például a Jordán-folyó völgyének déli részénél, a Holt-tenger környékén. Szokatlanul nagy kiterjedésű dolmenmező fekszik például kb. 3 km-re a Nebo-hegytől; Kr. e. 6000-ből származtatják, de bizonyosan nem keletkezett később, mint Kr. e. 4500. Hebrón, Beérseba, Bétel, Gilgál, Sikemet, Siló, Dán, Jeruzsálem – ezek a szent helyek valójában korábban menhirekből, dolmenekből és kőkörökből álló megalitikus építmények voltak, készítésük ideje a bibliai Palesztina kialakulását megelőző évezredekre tehető.[28] A Szahara délkeleti részén, Alsó-Núbiában, Nabtában is kb. hatezer éves megalitok állnak.

Úgy tűnik, hogy a kőlétesítmények építésének szokása az említett vidékről terjedhetett el, mert a távolabbi vidékeken találhatók általában fiatalabbak. Megalitokkal találkozhatunk Nyugat-Európa atlanti partvidékén, Dél-Ázsiában, Dél-Oroszországban, a Földközi-tenger szigetein, például Korzikán, Szardínián és Máltán is előfordulnak.

A legismertebbek minden bizonnyal a nyugat-európaiak, a Stonehenge-ről valószínűleg mindenki hallott. Érdekes módon azonban az ázsiai kőkörök többnyire elkerülik a kutatók figyelmét, pedig például egyedül Indiában annyi van belőlük, hogy felsorolni is nehéz, és méretükben is jóval túlszárnyalják a sokkal jobban ismert európai társaikat. A kőkori építőmesterek munkájának emlékei folyamatosan bukkannak elő Ázsiában, nemrég Baskíriában fedeztek fel például egy ókori csillagvizsgálót, a kőkör rendkívül hasonló a Stonehenge-hez, ráadásul ugyanazon a szélességi körön is fekszik. Orosz régészek egy négyezer éves építmény maradványaira bukkantak Rjazan területén, amit szintén a Stonehenge-hez hasonlítanak. Az Abakán folyó mellett, a minuszinszki medencében is – amely az őskortól kezdve fejlett kultúrák otthona – látható egy kőemlék. Grandpierre Attila csillagász[29] a következőket írja: „A jezsuiták a kőköröket a körzet szkíta öröksége bizonyítékának tekintették. India északi részén, Radzsisztánban is nyilvánvalónak tartják: a kőkörök mindenhol a szkíta uralom tanúbizonyságai. Metcalfe báró, az indiai brit kolónia ügyintézője szerint «nem kell nagy találékonyság ahhoz,

hogy párhuzamra, vagy egyenesen közös ős létére következtessünk a druida kőkörök és az indoszkíta építészet maradványai között.» Indiában általános nézet, hogy a kőkörök a szkíta kultúra nyomai." (Kőemlékek találhatók más földrészeken is, ami felvet néhány más gondolatot is, ezek azonban nem tartoznak a könyv témái közé.)

Láttuk tehát, hogy a legkorábbi kőemlékek az újkőkori kultúrkör területének központjában találhatók. Későbbi elterjedésükkel kapcsolatban Wilson[30] megállapította, hogy – noha a történelem előtti kor kutatói nem tudnak mit kezdeni a jelenséggel – tény, hogy kb. Kr. e. V. évezredtől a kőemlékek futótűzként terjedtek Nyugat-Európa partján észak felé. Az biztos, hogy az építők a tengert használták közlekedési útvonalként. Az is biztos, hogy nem az egyiptomi vagy a sumir civilizációkból erednek, mert ezek ekkor még nem érték el az ehhez szükséges fejlettségi szintet – írja. Egyet kell értenünk Wilsonnal, nem az egyiptomi és nem a sumir civilizációból erednek, az eddigiek ismeretében ugyanis arra következtethetünk, hogy csak a neolitikum tudósai hozhatták létre őket. Ezt támasztja alá Marija Gimbutas[31] is, aki úgy véli, hogy Kr. e. 7000 és 3500 között széles körben elterjedt a Nagy Istennő kultusza, amely egyfajta közös nyelvként szolgált. Felhívta a figyelmet arra, hogy számos megalitépítmény, köztük például a máltai és a gozói alaprajza az Anyaistennő alakját igyekszik visszaadni. Szerinte az Anyaistennő birodalma gyakorlatilag ugyanazon a területen fekszik, ahol a megalitok elterjedtek.

Ha viszont ez így van, akkor a Kárpát-medencében is lennie kellene kőemlékeknek.

Alig ismert kőkori leletek

Érdekes módon a Kárpát-medence újkőkori emlékei alig élnek a köztudatban. Jól jellemzi a helyzetet a Nagykanizsa melletti homokdombon a közelmúltban talált hatezer évesre becsült szentély,[32] de az is lehet persze, hogy idősebb. Magyarország eddigi

egyetlen vallási helyét fedezték fel ebből a korból a régészek. Több értékes kora újkőkori tárgy is előkerült, mégsem maradhat egyben a lelőhely, mivel a homokot a szentéllyel együtt beépítik a készülő autópályába. A szentély készítőiről annyit lehet tudni, hogy csillagászati ismeretekkel rendelkeztek, mert a bejáratokat az égtájaknak megfelelően alakították ki.

Furcsa módon a hírről az országos médiumok gyakorlatilag nem számoltak be, noha a hatezer éves szentélyből arra következtethetünk, hogy évezredekkel ezelőtt olyanok éltek a Kárpát-medencében, akik az újkőkori műveltség többi tudósához hasonló tudással rendelkeztek. Ha erről az igencsak jelentős leletről alig hallani, akkor feltételezhetjük, hogy van több is, csak alig ismerjük őket. És ez így is van. Kevesen tudják például, hogy Magyarországon a földvárak mellett több őskori kőkör is található. Grandpierre Attila[33] kutatásaiból tudjuk meg a következőket: a magyarországi kőkörökről mindössze egy könyv jelent meg, az is németül, a szerző, Makkay János kiadásában. Ebben szerepelnek a következő kőkörhelyszínek: „Kovadomb (Kárpát-Ukrajna); Iklód; Balatonmagyaród; Hódmezővásárhely-Gorzsa; Tiszapolgár-Csőszhalom; Parác; Szászváros; Felsőlupkó; Füzesabony-Pusztaszikszó; Endrőd; Szolnok-Zagyvapart; Tiszanána; Nitriánsky Hrádok (Felvidék); Szarvas; Balatonmagyaród-Hidvégpuszta; Felsővárca; Butuceni (Moldva); Bogit-Berg (Ukrajna); Susani (Erdély), Rákos (Erdély), Sarmizegetusa (Erdély) közelében két kőkört is találtak. Nemrég újabb kőkört találtak, Kisompolynál, Erdélyben, Gyulafehérvártól nem messze, amely ezer évvel megelőzi Stonehenge-t, és nagyobb is nála... Az angliai kőkörök megkülönböztetett figyelemben részesülnek: sok világhírű tudós, fizikus, csillagász foglalkozott a nagy-britanniai kőkörökkel... A brit, német, orosz kőköröknek összesített honlapjuk is van, amelyre egy nemrégen Bulgáriában felfedezett kőkör is felkerült, de amelyen egyetlen magyarországi kőkör sem szerepel."

Figyelmet érdemelnek a földvárak is. A Kárpát-medencében kb. nyolcezer évvel ezelőtt nagyarányú munkálatok kezdődtek, földvárakat építettek. A Polgár-csőszhalomnál talált körárok-

rendszer keletkezési ideje Hancock[34] szerint kb. Kr. e. 6000, mások szerint ezer évvel korábbi, de mindenképpen az ismert európai földvárak közül a legidősebb.

A kőkori jelzésrendszer nyomai Magyarországon is megtalálhatók,[35] többek véleménye szerint az alföldi tájakon a földhalmok töltenek be hasonló szerepet.[36] Az Alföld kiemelkedő jelentőségű értékei a kunhalmok,[37] az egyik legrégebbi, ember által épített kultúrtörténeti emlékeink, amelyeket Illyés Gyula az Alföld piramisainak nevezett. Ezek „olyan öt-tíz méter magas, húsz-ötven méter átmérőjű kúp vagy félgömb alakú képződmény, amely legtöbbször víz mellett, de vízmentes helyen terült el, s nagy százalékban temetkezőhely, sírdomb, őr- vagy határhalom volt" – írja Györffy István néprajzkutató.

A kunhalom elnevezést a szakirodalomban Horváth István használta először a XIX. század elején, mivel ezeket a képződményeket a letelepedő kunok művének tulajdonította, ezzel szemben Ipolyi Arnold hunhalmokat említ. A hajdan volt mintegy 40 ezer(!) alföldi kunhalom keletkezése különböző korokra vezethető vissza. A legkorábbi leletek szerint a tellek (lakódombok) egy része már a neolitikumban is lakott volt. A rézkorban a halmok kihaltak, de a bronzkorban újra benépesültek. Ebben az időben jelentek meg a temetkezés céljára szolgáló halmok (kurgánok). A későbbiekben a már meglévő halmokat az itt letelepedett lovas nomád népek tovább használták. A szerepük idővel megváltozott, és már nem lakóhelyként, temetkezési helyként, hanem őrhelyként és határjelzésként használták őket.

A kunhalmok a legnagyobb számban a Hortobágyon, a Nagykunságban, Csongrád megye tiszántúli területein, a Jászságban, Békés megye északi részein és a Hajdúháton fordulnak elő. (A teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy a kunhalom és a kurgán gyakran egymás szinonimájaként fordul elő, noha csupán a sírhalmot nevezi az irodalom kurgánnak.) Minket értelemszerűen a legkorábbiak, a Kr. e. 4000 körüli időpontban keletkezettek érdekelnek, általában ezt az időpontot fogadják el a legrégebbiek keletkezési idejének. A halmok ősiségére, illetve készítőik sumirokkal való nyelvi kapcsolatára utal egy magyarul

nem tudó angol kutató megfigyelése: sumirul a hegy = KUR. Gardner[38] szerint nyelvi kapcsolat lehet a sumir KUR és a kurgánt építő nép között(!).

A kunhalmok szakrális szerepét több kutató[39] hangsúlyozza. A nyugat-európai megalitokkal kapcsolatban megállapították, hogy nem véletlenszerűen helyezkednek el, hanem meghatározott egyenesek mellett találhatók.[40] Már a XIX. században rámutattak egy vonalhálózatra: „Az általunk ismert monumentális építmények nagy összefüggő vonalhálózatot alkotnak, amelyek Nyugat-Európa területéről egészen a Brit-szigetekig és Írországig... egészen az Északi-sarkig húzódnak... A vonalak megtalálhatók Indiában, Kínában és az összes keleti országban, ahol ugyanezt a mintát követik."[41] A kunhalmok sem véletlenszerűen épültek, hanem határozott rendszer figyelhető meg bennük, sőt csillagászati értelmezés lehetősége is felmerül, mivel a szakrális tér szerkezetének általános sajátosságait mutatják.[42]

Van-e közük a kunhalmoknak a kőkörökhöz? – teszi fel a kérdést Grandpierre Attila a tanulmányában.[43] Majd így folytatja: „A kőkörök gyakran koncentrikus körárokrendszert alkotnak... A kurgánok és a kőkörök tehát alakjukban, geometriájukban, méretükben, használati rendeltetésükben megegyeznek a kőkörökkel... Meg kell állapítanunk, a kurgánok és a kőkörök minden jel szerint feltűnően szoros rokonságban állnak egymással."

Ha igaz az a feltételezés, hogy az említett „tudóscsoport" tagjai hozták létre a kőemlékeket a hatalmas újkőkori „birodalom" területén, akkor találnunk kell valamilyen kapcsolatot a Kárpát-medence és a régi Kelet között ebből a szempontból is. És találunk is.[44] A világ legnagyobb kibányászott kőtömbje minden bizonnyal az ezertonnás(!), Dél-köveként ismert monolit, amely Baalbekben található, kb. 80 km-re északkeletre Bejrúttól. Máig nincs magyarázat arra, vajon hogyan tudták akár csak megmozdítani is. A környéken még több száztonnás, egykor az épülethez tartozó, kb. 20 m-es kőoszlopokat találtak. A hagyomány azt tartja, hogy baalbeki a legősibb épület a földön, ami az arabok szerint a legendás Nimródhoz tartozott, aki hajdan egész Libanont uralta. Egy arab kézirat szerint Nimród óriásokat küldött

Baalbekbe az özönvíz után, hogy újraépítsenek mindent. Tehát Nimród, a magyarok ősapja, a Kelet első nagy építőmestere! Sőt, megalitépítője! Érdekes módon a magyar népemlékezet[45] is azt tudja, hogy a hatalmas kőépítmények építőmestere volt: Nimród és óriásai napnyugatról a felkelő Nap irányába haladtak, mégpedig úgy, hogy maguk után hatalmas kövekből épített óriási kőpalotákat, csillagvizsgálókat és szent épületeket hagytak. A kövek emelésének, a nagy kövekből való óriás épületek építésének beavatott titkát vitték magukkal. Nimród könnyedén emelt fel hatalmas, óriási köveket, amelyekből templomokat, szent helyeket, hatalmas városokat, palotákat építtetett. Ezek után már aligha meglepő, hogy a néphagyomány Nimród-halomként is ismeri a kunhalmokat(!).

Az építményekből szerte a világon ugyanolyan magas fokú matematikai és csillagászati tudásra következtethetünk. Annak ellenére azonban, hogy a máig ámulatba ejtő, több ezer éves kőemlékek építésének kora viszonylag ismert, az elterjedési területük behatárolható, a szakirodalom mégse használja a „megalitkorszak" vagy a „megalitkori nép" kifejezéseket. A laikus ismét csak kérdéseket tud feltenni: Vajon miért nem? Talán csak nem azért, mert ez is a ragozó nyelven beszélő népekhez köthető?

26 ezer évvel ezelőtti matematikusok

A megalitépítők igen sokat tudtak az égboltról, a szögmérésről, a tervrajzokról, a matematikáról, a csillagászatról, valamint hihetetlenül sokat a teherszállításról és az építkezésről. Álljon itt néhány példa! Stonehenge elképesztő adatokat rejt: a hely északi szélességét, a Föld átmérőjét, az Északi-sark rádiuszát, az átlagos Föld–Hold távolságot, a Hold-pálya közepes sugarát stb.[46] A bretagne-i Gavrinis adattömege alapján tudni, hogy ismerték a Pí-számot, a Pütagorász-tételt, a Hold keringéséből következő szinodikus hónapokat, a Föld gömb alakját, a földi év napjainak a számát stb.[47] Az írországi Newgrange kb. 80 méter átmérőjű kőcsodáját úgy készítették el, hogy kizárólag

a téli napforduló idején a felkelő nap fénye egy szűk nyíláson bevilágít egy rövid időre.

A brit építők – a klasszikus Görögország legkorábbi matematikusai előtt ezer évvel – nemcsak gyakorlati matematikai ismeretekkel rendelkeztek, és részletesen kidolgozott geometriai alakzatok felállítására voltak képesek, hanem a pütagoraszi háromszögek alapján ellipsziseket is tudtak szerkeszteni.[48] De nem csak a kőlétesítmények alkotói ejtenek ámulatba minket, hiszen Kr. e. 4400-ban(!) egy bizonyos égitest napnyugtakor mért helyzetének folyamatos megfigyelése lehetővé tette, hogy a sumirok pontosan meghatározzák az újév kezdetét, az égitestek mozgását.[49]

Mindez a tudás azonban eltörpül a következő mellett. Létezik ugyanis egy csillagászati jelenség, amelynek neve precesszió,[50] amit a Föld észak–dél tengelyének kör alakú ingadozása okoz. A szakemberek előtt ismertek ennek a jelenségnek az adatai, például 25 920 az úgynevezett „nagykör" éveinek a száma. Itt nem részletezett számítások alapján az úgynevezett precessziós számok többek között a következők: 30, 36, 72, 108 (72+36), 432 (4×108, ennyi év szükséges 60 foknyi elmozdulásához), 2160 (30×72), 25 920 (12×2160) stb., illetve ezek tíz egész kitevős hatványainak szorzata.

A precesszió alapján az amerikai Santillana professzor Hertha von Dechend frankfurti történészprofesszorral azt állítja,[51] hogy felfedezték egy kódolt tudományos nyelv maradványait, amely évezredekkel régebbi, mint a tudomány által elismert legrégebbi civilizáció. Santilla szerint az a kód, amelyet azonosítottak, egy „félelmetesen távoli múltból származik", és amelyet „valamilyen csaknem hihetetlen ősi civilizációnak" köszönhetünk. Könyvükben egy különös jelenség létezését igazolják: a jelek szerint valamilyen megmagyarázhatatlan oknál fogva és valamely meghatározhatatlan időpontban a világ minden részéről származó bizonyos ősi mítoszok a precessziós számokon keresztül juttatnak érvényre különféle adatokat. Erre a „precessziós üzenetre" számos ősi mítoszban rátalálunk, az elrejtett információk egy ősi, ám rendkívül fejlett csillagászati és matematikai tudomány kifinomult technikai nyelvét használják. Ezt támasztja alá Jane

Sellers,[52] aki szerint például az Ozirisz-mítoszban, valószínűleg szándékosan kódolva, elrejtettek egy sor kulcsfontosságú számot.

Hancock[53] az Ozirisz-mítoszon kívül más példákat is említ. Egy skandináv legenda például 432 000 harcosról szól, a kínai hagyományokat 4320 kötetből álló nagy írás tartalmazza. Berószosz arról számol be, hogy összesen 432 000 évig uralták a mitikus királyok Sumer földjét, és 2 160 000 évben jelölte meg azt a periódust, amelyiknek végén a teremtés és a világméretű katasztrófa áll. A maja naptárban 1 Katun = 7200 év, 1 Tun = 360 nap, 2 Tun = 720 nap, 5 Baktun = 720 000 nap, 6 Tun = 2160 nap stb. Kambodzsa angkori templománál az utak mindegyikét egy sor gigantikus kőalak szegélyezi, 108 darab soronként, 54 minden oldalon. Jáva híres templomának 72 sztúpája van, a Rigvéda 432 000 szótagból áll. A rózsakeresztes hagyomány 108 éves ciklusokról tud... És még sorolhatnánk.

Minket a következő miatt érdekel most a precesszió, illetve a precessziós számok: egyrészt Hancock[54] az ezeket a csillagászati jelenségen alapuló számokat ismerő és használó tudós csoportnak tulajdonítja a legutóbbi jégkorszak alatti rendkívül magas szintű tudományos ismereteket. Másrészt pedig ezek használatából az a következtetés vonható le, hogy azoknak a népeknek az őseiből, akiknek a mítoszaiban fellelhetők a precessziós számok, kerülhettek ki évezredekkel ezelőtt a „tudóscsoport" tagjai. Nos, a fentiek ismeretében már meg sem kell lepődnünk azon, hogy krónikáinkban rendre előfordulnak a precessziós számok.

Kézai Simon krónikája: „...a vízözön után Sémtől, Kámtól és Jáfettől 72 nemzetség származott". Majd Szkítiáról írja: „108 kerülete van, 108 nemzetség után, amelyre Hunor és Magor osztotta fel... Mert 108 tiszta nemzetsége van Magyarországnak, s nem több..." „Ekkor a 108 törzsből kiválogatták a harcra termett erős férfiakat, mindegyik nemzetségből tízezer fegyverest..." „Hét seregre oszlottak... Minden egyes sereg 30 000 fegyveres férfiból állt..."

A Képes Krónika Szkítiáról: „...három országra oszlik... 108 tartománya van, ezeken Hunor és Magor 108 fia osztozott ama 108 nemzetség okán..." „Mondják, Szittyaország hossza 360

mérföld... a hunok...kiválasztottak 108 nemzetségből tízszer százezer harcost... hét seregre oszlottak... minden seregben 3000 fegyveres férfiú volt." A Szittyaországból való második kijövetelkor tehát 108 nemzetség mindegyikéből kétezer fegyveres férfiú jött el (108×2000 = 216 000).

Thuróczy krónikája: „108 törzsből 1 080 000 embert, ezek alkották a hadsereget..." Szkíta ország „hosszúsága 360, szélessége pedig 180 stádium".

Játsszunk el a számokkal! 360 = a kör fokai. Az ország területe 360×180 = 64 800, ez három szkítiai ország között oszlik el: 64 800:3 = 21 600, 360×2 = 720 (!).

Bölcsek, táltosok és mágusok

Láttuk, hogy több kutató van azon a véleményen, hogy létezett egykor egy egyetemes bölcsességtan, amely a neolitikum megalitikus kultúrájában gyökerezett, létezett továbbá a neolitikum környékén egy olyan tudósokból álló csoport, amelyik tevékenységének köszönhető a civilizáció terjedése az eurázsiai kontinensen.[55] Az eddigiek alapján nyilvánvalóvá vált, hogy az újkőkor ragozó nyelven beszélő népei között kell keresnünk a világ első tudósait.

Nézzük meg közelebbről őket!

A vízözön előttről nincsenek ezzel kapcsolatos írásos emlékeink, a legkorábbi írásos feljegyzést a „bölcs"-ekről a sumiroknál találjuk: sumir TAL = bölcs, TAL.TAS = bölcs úr. Ismert, hogy a magyarok „bölcs ura" a „táltos" nevet viselte. A sumerológus szerint nem véletlen, hogy a TAL.TAS és a „táltos" szavak összecsengenek.[56] Ezt erősíti meg egy XIX. századi forrás is, amely szerint a táltos szó régebben bölcset is jelentett.[57] A latinul írt középkori krónikáinkban a „mágus" névvel találkozunk, amely feltételezhetően a táltosokat jelenti. Ezt igazolják az inkvizíciós perek jegyzőkönyvei is, amelyek szerint a magyar vallás papjait „mágus", a főpapokat pedig „pontifex magorum" névvel illették.[58] A magyar vallás papjait a nép táltosoknak nevezte. A sumir „bölcs" emberek,

majd a táltosok valószínűleg ugyanazok lehetnek, akiket később a latin és a görög írók „mágusoknak" neveztek.

A „mágus" szóval azonban nemcsak a középkorban, a magyar ősvallás papjainál találkozunk, hanem sokkal korábban, Jézus születésénél is. Máté evangéliumából megtudjuk (vö.: II/4. fejezet), hogy „mikor pedig megszületik vala Jézus... napkeletről bölcsek jövének..." A görög kifejezés a Máté által használt „bölcsekre" a „magoi"[59], magyarul mágusok. Úgy tűnik tehát, ugyanazt a kifejezést használták a „bölcsekre" Jézus idejében Palesztinában és a középkorban Magyarországon. Vajon van-e erre valamilyen magyarázat?

A válaszhoz nézzük, honnan eredhet a „mágus" szó! Haag *Bibliai Lexikon*a szerint a „mágus név eredete ismeretlen"[60], több kutató azonban a sumir MAH/G (= nagy, magasztos, beavatott stb.) szóból származtatja.[61] A sumir szó azonban feltűnően hasonlít a magyar „mag"-ra. Fáy Elek és más kutatók szerint a magyar „mag" szónak létezik egy ugyanolyan jelentése is, mint a sumir „MAH" -nak, a mag ugyanis magába foglalja annak a növénynek a reprodukálóerejét, amelyiktől ered, tehát a kis mag tulajdonképpen „nagy". Vannak azonban, akik ezt a magyarázatot kétségbe vonják.

Tény azonban, hogy a sumir „MAH" szóhoz hasonló szavakat találunk több nyelven is „mag" jelentéssel: japán „mugi", kínai „muh", szláv nyelvek „mak", holland „mahen", „mage", szankszrit „maha" stb.[62] Tény ugyanakkor az is, hogy a világ több nyelvén (például angol, francia, latin, görög, perzsa, arab stb.) a MAG, MAH, MAK, MAJ, MA stb. kezdetű szavak a legnagyobbat, a legmagasztosabbat, a legfennköltebbet, a leghatalmasabbat stb. jelentik. Csak néhány példa a teljesség igénye nélkül: magister, magnificient, magnum, major, majesty, mahatma stb.

Fáy Elek és mások tehát a „mágus" szót a sumir MAH (= nagy, magasztos stb.) szóból származtatják, és feltételezik, hogy az a magyar „mag" szó jelentését is magába foglalja, így tulajdonképpen a „mágus" kifejezést a magyar „mag" szóból is eredeztetik. Ezzel a magyarázattal azonban szintén nem ért egyet mindenki. Mindazonáltal meg kell említeni, hogy idegen nyelvű, magyarul

nem tudó szerzők műveiben is találunk utalást arra, hogy a „mágus" a magyar „mag" értelmű szóból származhat; az udvari mágusokat például ókínaiul „mag"-nak nevezték, ami fonetikailag ugyanarról a tőről ered, mint a „mágus".[63] Vagy például Julius Evola említi,[64] hogy az ír „mag-mo" vagy „mag-mell" szavak a hüperboreális centrumot (magot?) jelölik. De „magot", „férfit" jelent a skót „Mac" kifejezés is, ahogy azt a Mac, illetve Mc kezdetű nevek esetén is látjuk.

Foglaljuk össze az eddigieket!

Bizonyítva láthatjuk, hogy a világ első tudósai a ragozó nyelvű népek köréből kerültek ki, másokról nem tud a történetírás, akik az újkőkor műveltségeit vagy a megalitokat létrehozhatták volna. Az emberiség első tanítómestere, aki az „égből hozta" a tudást, Énók-Nimród-Hermész volt. Ezek után nem csodálkozhatunk azon, hogy azok a mondatok, amelyeket a különféle neves és hitelesnek tartott lexikonok a mágusok definíciójára írnak, gyakorlatilag a magyar ősvallás papjaihoz vezetnek el bennünket. Általában a következő három csoportra használják a mágus kifejezést, amit a bibliaszótár[65] alapján foglalok össze:

1. A médek szent, papi kasztja. Gyakorlatilag ugyanazok, mint az indiai bráhmanák.
2. Zarathusztra vallásának papjai.
3. A mediterrán világ tudósai, jól ismertek voltak Jézus idején és a kora kereszténységben is. A kifejezés „foglalkozást" takar, és nem „állampolgárságot".

Vegyük sorba ezeket! A médekről korábban (vö.: I/7. fejezet) okkal feltételeztük, hogy a szkíta népek köréből kerültek ki. A második csoport esetében is a szkítákhoz vezetnek a nyomok: Zarathusztráról, ahogy azt később látni fogjuk (vö.: III/3.), nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy – bár néhányan perzsának tartják – szintén a szkíta népek köréből került ki, az első jelentős egyistenhívő vallás megalapítója. Révai lexikona,[66] de más források[67] szerint is, a pártusok, a szkíták, a hun-magyarok hajdan az ő vallását követték. Amennyiben tehát a mágusok Zarathusztra

vallásának a papjai, úgy az említett népek köréből kerültek ki. A bibliaszótár azt is megjegyzi, hogy a perzsák is Zarathusztra vallását követték, így a perzsa papok is mágusok. De ez persze nem azt jelenti, hogy általában a mágusok perzsák. Úgy fogalmazhatunk, hogy minden perzsa pap mágus lehetett, de nem minden mágus volt perzsa. Mágusoknak nevezték a káldeus (I/8. fejezet) papokat is, egyértelműen bizonyított azonban, hogy a káldeus csillagász papok a sumir hagyományokat vették át,[68] a sumiroknak jóval előttük már bizonyíthatóan megvolt az a matematikai-csillagászati tudása, amelyik fejlettebb volt Babilón, Asszíria, Egyiptom, Görögország és Róma ismereteinél.[69] Azt is tudjuk, hogy sumir volt a papi nyelv és a tudomány nyelve. Az asszírok a vallási szertartásaikban inkább a sumirt használták a sajátjuk helyett, ami egyet jelentett azzal, hogy a papi titkokról az „Istenek nyelvén" szóltak.[70] A továbbiak miatt fontos újra említeni, hogy – a bibliaszótár szerint is – a mágusok az egész mediterrán vidéken ismertek voltak Jézus idején is.

Egy – Evola által is említett – „tudós rassz" bontakozott ki előttünk, amelynek tagjai Nimród népéből kerültek ki. Ők azok, akik ismerték a csillagászat, az asztrológia tudományát. Ismerték a csillagokból való jövendőmondás és az álomfejtés titkait. Mágiájukkal irányítani tudták a szeleket és az időjárást, és kapcsolatba tudtak lépni a szellemvilággal is. Gyógyítással is foglalkoztak, tisztában voltak a növények, az ásványok gyógyító erejével is, és még sorolhatnánk mindazt, amihez értettek. Fontos hangsúlyozni, hogy a mágusokat a korabeli források szent embereknek tartották. Dión Khrüszosztomosz szerint például „olyan emberek, akik legméltóbbak az igazsághoz, az Istennel való érintkezésre képesek, és az istenség lényének szolgálatához értenek".[71]

Egy ilyen tudós papi uralkodócsoportról ír MacKie[72] is, amely szerinte is már a kőkorban létezett. Tagjai magas szintű geometriai és matematikai ismeretekkel rendelkeztek, őket tartja a megalitikus kőépítmények szellemi atyjainak. Ezek a magas tudású papok szerinte fejlett hajózási tudománnyal is bírtak, amit a Kr. e. V–IV. évezredből származó mezopotámiai hajómodellek

is igazolnak. Nyugat-Indiától Írországig egységes hálózatot hoztak létre, amely jószerivel az egész akkori emberiséghez eljuttatta a tudásukat. „A mágusok évezredeken át hivatásuknak érezték, hogy magasabb tudásukat átadják az egész emberiségnek... Valószínűleg köztudomású volt a mágusok közvetlen kapcsolata az emberiség gazdag és magas tudásszintű ősmúltjával. Ez lehetett a magyarázata annak a különös ténynek is, hogy világszerte készségesen fogadták az odavetődő mágusokat, és örömmel biztosították számukra életvitelük és életmódjuk feltételeit, beleértve a rendkívül munkaigényes óriás kőkörök építését is."[73]

Úgy tűnik, ezek a tudósok az idők alatt a különböző vidékeken különböző néven váltak ismertté, ők lehetnek a gall druidák, a kelta filozófusok, a káldeus papok, az egyiptomi filozófusok, a perzsa mágusok, és még folytathatnánk. Ezt a feltételezést támasztja alá, hogy ez a „máguskaszt" szerte a világban hasonló vonást mutat: az Indus-völgyi Mohendzso-Dáróról például feltételezik, hogy a papi elit számára volt fenntartva,[74] és ugyanezt állapították meg az írországi Skara Brae-ről is.[75] Úgy tűnik, hogy a mágusok csúcsos fövege is egyforma volt szerte a világon. Ilyet találtak a négy-ötezer évesre becsült, a kínai Tarim-medence peremén talált (vö.: I/6. fejezet) egyik múmián,[76] ilyet viseltek a pártus papkirályok,[77] de a szkíta-magyarság jellegzetes viselete is a pontszerű hegyben végződő süveg volt. Ez a csúcsos fejviselet a Kr. e. V. évezredben már létezett a Kárpát-medencében, hiszen a Vinča-Tordos-kultúrából fennmaradt egy ilyet viselő kőszobor. Az időszámításunk előtti évszázadokból származó szkíta aranykincsen jól láthatók a jellegzetes csúcsos szkíta fejfedők. Ilyet viseltek a méd mágusok éppúgy, mint a szkíták, a magyar lovasok és a magyar betlehemesek, egészen a legutóbbi időkig.[78] Hérodotosz is írja, hogy a szkíták „egyenes csúcsban végződő süveget viseltek a fejükön".[79]

Alighanem elegendő bizonyítékot találtunk arra, hogy a világ első tudósai Nimród népéből kerültek ki.

11. FEJEZET
A GRÁL-TUDÁS BIRTOKOSAI

„Ez a világ egy sok ezer éves kultúrából sugárzott ide... várak, paloták, templomok hosszú sorát építette, és kerámiában, plasztikában, iparban, kereskedelemben, zenében és irodalomban kifinomultat és szépet teremtett, ez a világ írt és olvasott..."
(Padányi Viktor)

A Szent Grál utáni nyomozásunk első részének a végéhez értünk. Az eddigiekben arra voltunk kíváncsiak, hogy amennyiben a Szent Grál nagyon is kézzelfogható tudást, tanítást jelent, akkor hol találkozunk ennek a legkorábbi nyomaival. Láttuk, hogy a Kárpát-medencében mindenképpen. Itt megtörténhetett az emberré válás két fontos „ugrása": a homo erectusból a homo sapiens kialakulása, illetve a modern ember megjelenése. Sőt, amennyiben létezett egykor egy ősnyelv, amelyből a többi, ma ismert nyelv is származik, akkor ennek kialakulásához a Kárpát-medence ideális lehetőséget biztosított. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a hatalmas újkőkori kultúrkörben egy nyelven, illetve annak az egynek a különféle nyelvjárásain beszélhettek. Ez ragozó nyelv lehetett, amelynek a magyarnak nevezett is a leszármazottja.

A civilizáció legtöbb találmánya ezeknek a ragozó nyelvű népeknek köszönhető, hiszen már 10 ezer éve(!) hatalmas kőépítményeket emeltek, bámulatos matematikai és csillagászati tudással rendelkeztek. E népek köréből kerültek ki az első földművelők, az első tudósok, akik aztán öntözőcsatornákat, többemeletes templomokat, városokat hoztak létre, törvényeket hoztak, gyógyítottak, szőttek, kézművesek voltak... Ők „találták fel" az írást. És még sokáig folytathatnánk a felsorolást. Már akkor (Kr. e. 3000 körül) rendelkeztek ezekkel a civilizációs vívmányokkal, amikor az indoeurópai vagy a sémi népek kultúraalkotó szerepéről még nem tud a történetírás.

Ezeknek a ragozó nyelvű népeknek vitathatatlan szerepe volt az ókor nagy civilizációi, a sumir, az egyiptomi és az Indus-völgyi létrehozásában. Ezeknek a műveltségeknek a továbbélése figyelhető meg később például a szkítáknál vagy a pártusoknál is. Sőt, valójában Európa kultúrája is ázsiai, de talán úgy is fogalmazhatunk, hogy turáni eredetű.[1] Nézzük, a teljesség igénye nélkül! Úgy tanítják, hogy Európa történelme a görög kultúrával kezdődött – ne térjünk most ki arra, hogy Európának volt őskora is, az európai újkőkori műveltségek pedig Kárpát-medencei eredetűek! A görögök előtt Európa nem tud felmutatni sem egy várost, sem egy jelentősebb épületet, egyetlen sor írást, egyetlen tudományos technikai vagy művészi alkotást sem. Nincs államalkotó nép a középkor kezdetéig. Kelet ugyanakkor közigazgatással, diplomáciával, hadsereggel, adózással stb. rendelkezik. Építkezései, öntözőrendszerei, művészete, irodalmi alkotásai stb. még napjainkban is elkápráztatnak bennünket.[2] A göröggel több ezer éves kultúra ért Keletről Európába, megjelenése előtt már évszázadokkal Krétán emeletes, sokszobás, fürdőszobás lakások, vízöblítéses WC-k voltak. Virágzott a művészet, az ipar, a kereskedelem, a zene, az irodalom. Írtak, olvastak, fürödtek az emberek. A görögök ennek a kultúrának az elemeit vették át, a görög oszlopok, az építészet, a síp, a lámpa – hogy csak néhányat említsünk – keletről származó találmányok.[3]

Róma az etruszk civilizációra épült. A római civilizációban annyi az európai, amennyi az etruszk és a hellén jellemzők kivonása után marad.[4] A ragozó nyelvű etruszkok Európában már írtak és olvastak, magas fokú építészettel, művészettel rendelkeztek akkor, amikor még Róma sem állt fenn. Ebből az időszakból – kb. Kr. e. 600-ból – származik az a baltatok, amely a Kárpát-medencében készült, ami arra utal, hogy a szkíták is írtak a Római Birodalom megalakulása előtt néhány évszázaddal. A Kárpát-medencében a szkíták a vasművesség meghonosításával a Kr. e. VIII–IV. században az Alföldön élt lakosság új gazdasági, kereskedelmi fejlődését alapozták meg, és meghatározó politikai-gazdasági hatalommá váltak a közép-európai térségben.[5] Ekkor virágzott Horezm.

A Római Birodalom terjeszti a „mezopotámiai fényt", a légiók viszik Európa nyugati és északi felébe mindazt, ami akkor már Egyiptomban, Mezopotámiában, Kis-Ázsiában, Belső-Ázsiában évezredek óta virágzott. Európában a Római Birodalom széthullásával hanyatlásnak indul minden, kóborgó hordák égetnek fel, rombolnak le mindent. A római pénz fokozatosan eltűnik, az adózás megszűnik, a közlekedési hálózat pusztul, az utak tönkremennek, a hidak beszakadnak. Eltűnnek az iskolák, az írni-olvasni tudó emberek, az egykor élénk városoknak vége, megszűnik a kereskedelem, általános a hanyatlás. Ez az európai kultúra. Az V. század közepétől a VIII. század végéig nem építenek egyetlen jelentős épületet, utat, hidat sem. Az alakulóban lévő földrész vérségi kötelék szerinti diaszpórák halmaza. Minden köztevékenység hiányzik, az emberek egészségtelen vityillókban laknak, csak alkalomszerűen fürödnek.[6]

A IX. század végéig Európában nem készítettek egyetlen szobrot, festményt, irodalmi alkotást sem. Európai irodalom nem létezik, az első európai költők csak a XI. században születnek meg, a sumirok viszont már több ezer évvel korábban himnuszokat írtak.[7] Ez a középkor első 500 éve.

A barbár Európa nyugati részét egy központilag irányított és globálisan szervezett háborúban a hunok elfoglalják. A hunok hódításai véget vetettek a szüntelen germán törzsi háborúskodásnak, rajtuk kívül senki sem tudott a kínai nagy faltól egészen az Atlanti-óceánig tartó hatalmas birodalmat létrehozni. Attila királyi udvara bizánci módra szervezett kancellária, Attila palotájának fürdője volt, a hun kincsleletek máig ámulattal töltenek el minket – akkor, amikor az európai kultúra nem létezik. (Összehasonlításként: a XIII. században a Habsburg Rudolf király sem írni, sem olvasni nem tanult meg, a „barbár" hunok viszont írtak.)

Az avar sírokból előkerült leletanyagból arra lehet következtetni, hogy a még mindig szervezetlen Európába az avarok az ókori Kelet gazdag kulturális és vallási örökségét hozták. Nagy Károly birodalma kérészéletű és vitatott, gazdagsága nagy valószínűséggel a Kárpát-medencéből elhurcolt avar kincsekből származik.

Az „európai király" olvasni ugyan tudott, de „nehéz volt a keze" az íráshoz, amikor 3000 évvel korábban Sumerben már szabályos iskolarendszer működött. Nagy Károly halála után a kontinens darabjaira hullott, hamarosan a magyarok mutatták meg államszervező tudományukat.

Sokáig sorolhatnánk a Keletről jött vívmányokat, de nézzünk egy példát! Ezeknek a népeknek köszönhetjük, hogy nem tógában járunk. A turáni lovas népekhez fűződik ugyanis a nadrág és a csizma feltalálása is. Legalább 2000 évvel a görögök és a rómaiak előtt – a Tarim-medencéből előkerült múmiák ruhája alapján ismert Belső-Ázsiában már szabályos zakót viseltek…

Amennyiben tehát a Szent Grál bármifajta tudást jelent, azzal a ragozó nyelvű népek körében találkozhatunk legkorábban. Bátran nevezhetjük őket a Tudás népének, hiszen kétségbevonhatatlan a „fényvivő szerepük".

II. rész
A szent vér

1. FEJEZET
A KIRÁLYSÁG ALÁSZÁLLT AZ ÉGBŐL

„Semmi kétségünk nem lehet afelől, hogy a „hajdankor istenei" Sumer istenei voltak: a sumir isteneket megelőző istenekre vonatkozó szövegek, elbeszélések és genealógiák eddig még sehol sem kerültek elő". (Zecharia Sitchin)

A Szent Grál témakörével foglalkozó szerzők többsége szerint a történelemben létezett/létezik egy kitüntetett jelentőségű vérvonal, amelyhez Jézus is tartozott, és amelynek kiemelkedő szerepe volt/van a történelem formálásában. De vajon hol és mikor indult? Ki áll a leszármazási sor elején? Kik tartoztak hozzá? Többek között ezekre a kérdésekre keressük a választ ebben a részben.

Istenkirályok

Egy „közönséges" vérvonal kezdetének a megállapítása a családfakutatók számára általában nem jelent különösebb problémát, de vajon egy szent vérvonal legelején ki áll? Szerencsére a történelem hajnaláról származó legendák és írásos források segítenek a válaszadásban. Lényegében az első civilizációk mindegyikének – sumir, egyiptomi – az emlékei ugyanazt állítják: kezdetben az istenek uralkodtak a földön. Az első uralkodók Istenkirályok voltak, akik aztán az emberek lányaival háltak, és e nászból származtak a félistenek. Az istenek után ezek a félistenek uralkodtak, majd az emberek lányaival történt további nászokból – mialatt tovább „hígult" az isteni vér – származtak a későbbi uralkodók, akiknek az ereiben így isteni vér csörgedezett. A korai idők királyai, fáraói nyilván nem tudták, hogy évezredek múlva majd valakik Grál-királyoknak fogják hívni őket. Ők csak abban lehettek biztosak, hogy Isten által kiválasztva, Isten kegyelméből

uralkodnak. Ezek az első uralkodók a trónjukat nem trónviszályok vagy háborúskodás után, nem választás eredményeképpen nyerték el, karizmájuk Istentől származott, amit senki se kérdőjelezett meg.

Mivel a sumir isteneket megelőző istenekre vonatkozó szövegek, elbeszélések és geneológiák eddig még sehol sem kerültek elő,[1] a sumiroknál kell keresnünk az első Istenkirályokat. És valóban, az előkerült agyagtáblák között voltak, amelyek az emberiség első ismert uralkodóit tartalmazták a vízözön előtti időktől kezdve (vö.: I/4. fejezet).[2] Egyikük a következőképpen kezdődik: „A királyság alászállt az égből…" – amiből egyértelműen látszik, hogy a sumirok a királyság intézményét szentnek, isteni eredetűnek tartották.[3] Nem lehetett számukra kérdéses a király személye, aki alapvetően különbözött a többi embertől. A királylista szerint a vízözön előtt nyolc király uralkodott 67 „sá"-n keresztül. Az időtartam meghatározására szolgáló „sá"-nak – itt nem részletezett – az átszámításával többen arra a következtetésre jutottak, hogy a királyság Kr. e. 24 000 körül „szállt le a Földre".[4] Az isteni eredetű királyság a Kr. e. 4000 körül bekövetkezett bibliai vízözön után sem szűnt meg, a lista utána is sorolja a királyokat.

Az egyiptomi uralkodók körében is hasonlóval találkozunk, ami nem véletlen, hiszen számos adat bizonyítja, hogy az egyiptomi civilizáció, amely mintegy fél évezreddel a sumir után jelent meg, a kultúráját, az építészetét, az írását és számos más vívmányát a sumiroktól vette át.[5] Az ókori egyiptomiak szerint is létezett egykor egy Aranykor, a „Zep Tepi", azaz Első Idő, amikor országukat az istenek uralták. Történelmi feljegyzéseik, amelyeket a legtiszteletreméltóbb templomaikban vezettek, az egyiptomi fáraók legátfogóbb listáját tartalmazzák. Két lista élte túl az idők viharát, az egyik a palermói kő néven vált ismertté, a Kr. e. 1500–1200 körüli időkből származik. A másik, a torinói királypapirusz kb. Kr. e. 1300-ból. Rendelkezésre áll továbbá egy Manethón nevű egyiptomi pap III. században írt művének a töredéke, amely a dinasztikus kor összes királyának listáját tartalmazta, és a történelem előtti korba vezet vissza. Ez is egy távoli időszakról beszél, amikor istenek uralkodtak a földön. Ha

összeadjuk az egyes királyok uralkodási idejét, 24 925 évet kapunk. Ezek szerint az egyiptomi királyság is kb. akkor „szállt le a földre", amikor a sumir.[6]

Hasonlóról szól az apokrif Énók könyve (vö.: I/10. fejezet): az „ég fiai" vágyakozni kezdtek a gyönyörű emberi lányok után, és feleségül vették őket,[7] ugyanezt mondja az Ószövetség is.[8]

A legkorábbi írásos források tehát egybehangzóan állítják, hogy az első uralkodók isteni származásúak, isteni tulajdonságokkal megáldottak voltak. A szent vérvonal ezek szerint az „égből" indult.

Nézzük, mit tudunk a leszármazási sor további sorsáról!

Óriások valának a földön

Forduljunk ismét az Ószövetséghez! Nézzük, mi történt az után, hogy „az Isten fiai bémenének az emberek lányaihoz, és azok gyermeket szülének nékik". Leszármazottaik, úgy tűnik, különleges képességekkel rendelkeztek: „...óriások valának a földön... ezek ama hatalmasok, kik eleitől fogva híres-neves emberek voltak".[9] Más fordításban[10]: „...ezek a régi idők híres hősei".

Az Ószövetség eredeti héber nyelvű szövegeiben „nephilim" szó szerepel ott, ahol a magyarban „óriások". A szakértők szerint azonban a „nephilim" szó mást, többet jelent, mint az „óriás". Nem lehet egyetlen szóval kifejezni, talán a „vitéz", a „hírneves" kifejezés lenne jó, amely kivételes képességekre utal.[11] Kezdetben tehát az „Istennek fiai", a „híres hősök", a „híres-neves emberek", a „hatalmasok", a „vitézek", a „hírnevesek" stb. népesítették be a földet. Ki volt az első királyuk? Az első fejezetben foglaltak ismeretében nem lepődünk meg azon, hogy az Ószövetség szerint Nimród „volt az első uralkodó a földön", aki „hatalmas vadász az Úr előtt..."[12]

A szent vérvonal első tagjai tehát az Ószövetség szerint Mezopotámia ragozó nyelvű őslakói köréből kerültek ki. Rájuk gyakran az „óriás" jelzőt használják az Ótestamentum összeállítói, ami valószínűleg nem azt jelenti, hogy valóban óriások éltek ott egykor, inkább azt akarhatták kifejezni, hogy az őslakosok

nagyoknak, félelmetesnek tűntek a sémi népek számára: „Nem mehetünk fel az ellen a nép ellen, mert erősebb az nálunk... az egész nép is, amelyet láttunk azon, szálas emberekből állt. És látunk ott óriásokat is, az óriások közül való Anáknak fiait..."[13] „A... városok nagyok és megerősítettek az égig."[14] „Nagy és szálas népet... kicsoda állhat meg Anák fiai előtt?"[15] „...nagy nép, sok és szálas..."[16] „Óriások földjének tartották azt is, óriások laktak ott régente..."[17]

Úgy tűnik, hogy ezeket a „nagy és szálas" embereket a Kánaánba érkező izraeliták kapcsolatba hozták a hatalmas kőemlékek építőivel – tegyük hozzá: okkal –, miután többféle megalitikus emléket (vö.: I/10. fejezet) találtak a vidéken. Számos legenda szól arról, hogy az „óriásokhoz", illetve azok uralmához kötötték ezeket. Az arab hagyomány szerint például Básán népe – vezetőjük az óriás Óg – kapcsolatban állt egy megalitikus kultúrával, amely Palesztina, Libanon és Jordánia környékén virágzott.[18] Mindez pedig alátámasztja az eddigieket, hiszen a kőemlékek létrehozása valóban Nimród népéhez köthető.

Érdekes – de az eddigiek ismeretében mondhatni, hogy nem meglepő – módon, nemcsak a Kelet őslakóinál találkozunk nagy növésű, szellemileg is kiemelkedő teljesítményt nyújtó emberekre való hivatkozással, hanem az egész hatalmas területen, ahol egykor az újkőkor ragozó nyelven beszélő lakói, a megalitépítők éltek. A brit királyok történetét feldolgozó mű – a *Historia Regum Britanniae* – szerint például Britanniát kezdetben „óriások" lakták. Őket Evola[19] azzal a kelta őstörténeti mítoszokban szereplő néppel azonosítja, akik egykor a Fekete-tenger partjáról, Szkítiából vándoroltak északra (vö.: II/6. fejezet). Már említés történt a kínai Tarim-medencében előkerült múmiákról is, amelyek korát négy-ötezer évesre becsülték (vö.: I/6. fejezet). A múmiák az arctípusok alapján nem tűntek sem kínainak, sem mongolnak, határozottan kaukázusinak látszottak. Meglepő módon, két méternél valamivel magasabbak! Másik példa,[20] hogy Európának már a jégkorszak alatt is létező népére, a Kanári-szigeteken élő guancsokra is az óriás termet volt a jellemző.

Tehát a szálak ismét az Aranykor népeihez vezetnek, a ragozó nyelvű őslakókhoz, akik közül az első „Grál-királyok" kikerültek. Létezésüket nemcsak a Biblia, hanem a hagyomány is megerősíti. Julius Evola[21] szerint ugyanis a tradicionális tanítás mindig és mindenütt feltételezte egy eredetileg transzcendens spiritualitást hordozó rassz létét, amelyet gyakran „isteninek" vagy „istenekhez hasonlónak" tekintett. Ez a felülről sugárzó erő egy ilyen rasszban a királyi hivatásra predesztinált. Jól meghatározható szimbólumok, elnevezések kapcsolódtak hozzájuk, például Királyok Királya, Univerzális Úr, Világkirály. Ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk, az Evola által felsorolt kifejezések használata mindig a szent vérvonalra utal.

Megtaláltuk azt a népet, akik köréből a szent vérvonal elindult. Így nem lepődünk meg azon, hogy az ősi sumir városból, Nippurból származó egyik felirat szerint a „legelső birodalmat", amely a Perzsa-öböltől a Földközi-tengerig terjedt, Uruk városának főpapja alapította, ahol a világ első papjai és királyai éltek.[22]

A Grál-vérvonal kutatója, a nemzetközi hírű genealógus, Laurence Gardner, több világsikert aratott könyv szerzője, a műveiben fellelhető és szép számban összegyűjtött források – például egyiptomi, etióp, szír stb. – alapján eredt Jézus, illetve a szent vérvonal nyomába. A továbbiakban gyakran fogok hivatkozni rá. Ugorjunk most vissza az időben, egészen az első ember, Ádám megjelenéséig, Gardner ugyanis a szent vérvonalat Ádámtól származtatja. Nézzük, hogy megállapításai összhangban vannak-e az általunk eddig megfogalmazottakkal!

A szent vérvonal kezdeténél

A Teremtés könyvében a következő olvasható: „És formála vala az Úr Isten az embert a földnek porából, és lehellett vala az ő orrába életnek lehelletét."[23] Isten tehát „földből" teremtette az első embert. De vajon a mezopotámiai mítoszok, amelyek az Ószövetség összeállítása előtt évezredekkel keletkeztek, ugyanezt mondják el? Igen, a ránk maradt szövegek egybehangzóan állítják,

hogy az embert a földi „agyag” és az isteni „vér” elegyéből alkották. Felfogásuk szerint az ember az isteni elem – egy isten vére vagy „esszenciája” – és a Föld agyagának elegye. A sumir LU.LU szó nem egyszerűen embert jelent, hanem azt is, hogy „akit összegyúrtak”.[24]

Arról, hogy az első embert Ádámnak hívták, a Bibliából értesülünk, teremtése nyilvánvalóan a vízözön előtt történhetett, Mezopotámiában. Ezért Ádám nevének magyarázatát azon a nyelven – annak a nyelvnek valamelyik nyelvjárásán – kell keresnünk, amelyiken a vízözön előtt Mezopotámiában beszéltek. Miután ismert, hogy a sémiták gyakran ellenkező irányból olvasták a sumir szavakat, neveket, több kutatóban felmerült, hogy az „adam” szót fordítva kellene olvasni, akkor megkapnánk az eredeti elnevezést. Így a „mada” szóhoz jutottak. A sumir „mada” szó pedig „föld” jelentéssel bír.[25]

Van azonban egy másik magyarázat is: a „mag” elnevezésnek többé-kevésbé azonos értelme van a „mada”-val, amely szókifejlődés a sumir „modu”(= bölcs ember) létezésének folytatólagos következménye. Azokra használták, akik őrizték és apáról fiúra továbbadták a „Nagy Istenek” titkait.[26] Ez pedig ha valakire, akkor Ádámra igen csak áll. Ádám neve tehát származhat a sumir „mada” (föld) szóból, amit később a sémiták ellenkező irányból olvasva vettek át, „adama” héberül azt jelenti: „föld”.[27]

Ádám leszármazási vonaláról az Ószövetségből a továbbiakban megtudjuk, hogy Ádám és Éva fia, Káin, megöli testvérét Ábelt. Majd Ádám „ismét ismeri feleségét: és az szülé néki fiat”, akit Sétnek neveznek.[28] A továbbiakban Káin leszármazottainak ismertetése következik: Énok, Irád, Mehujáél, Metusáél, Lámek, Tubalkáin.[29] Az Ószövetség Tubalkáinnál abbahagyja Káin leszármazottainak felsorolását. Sét leszármazottai a következők[30]: Énós, Kénán, Mahalalél, Jered, Énok, Metusáél, Lámek, Noé, majd a későbbiekben máshol folytatja. Ádámtól tehát két vérvonal indul: Káiné és Sété.

Gardner a kutatásai során arra a következtetésre jutott, hogy az uralkodói vérvonal, vagy nevezzük Grál-vérvonalnak, valójában Káinon keresztül folytatódott, akinek a leszármazottai a ké-

sőbbi Sumer területén uralkodtak. Szerinte ők voltak a kor legkiemelkedőbb királyai. Állítja, hogy Káin a sumirok tudásának valódi örököse, ezt igazolja az is, hogy Káin leszármazottja az a Tubalkáin, akinek a szabadkőműves-hagyomány szerint is – egyezően az Ószövetséggel – kiemelkedő jelentősége van az emberiség tudáskincsének a kialakításában. Mindezek ellenére és talán emiatt – írja –, a Biblia összeállítói úgy döntöttek, hogy Ádám másik fia, Sét dinasztiája kedvéért „megfeledkeznek” a káini, tehát a sumir uralkodócsaládról. A legfőbb cél ugyanis az volt, hogy elrejtsék a káini vérvonal egyik későbbi tagjának, Tubalkáinnak a valódi örökségét, aki a legfontosabb kapcsolatot jelentette az egyiptomi fáraókkal. Ezt a kapcsolatot a héber írnokok igyekeztek kitörölni népük történetéből. Szerettek volna ugyanis egy tiszta ádámi vérvonalat bemutatni Dávidig és Júda későbbi királyaiig. A káini vérvonalat a sétivel semmilyen házassági kapcsolat nem kötötte össze, az előbbi megmaradt tisztán Grál-vérvonalnak.[31]

Káin alakját tehát szándékosan megváltoztatták és rosszindulatúan befeketítették az Ószövetség összeállítói.[32] Gardner[33] szerint a Séttől induló nemzedékrendet az Ótestamentum szerkesztői találták ki, nem kétséges ugyanis, hogy Ábrahám felmenői Séttől származnak. Ezért a szent vérvonal kezdetét Gardner szerint is a sumirok között kell keresni, a leszármazási sor elején Ádám áll, majd Kain – Lámek – Tubalkáin stb. következik.

Nézzük tovább! A Biblia szerint a vízözön után Noénak három fia született[34]: Sém, Hám, Jáfet. Hám fiai: Kus (Nimród apja), Micraim, Put és Kánaán.[35] Gardner[36] a ragozó nyelvű őslakókból kikerült uralkodói vérvonalat tartja szentnek a továbbiakban is: szerinte ennek valódi örököse a bibliai Hám, Nimród nagyapja. Az uralkodói geneológiával kapcsolatban az a véleménye, hogy Hám és Nimród dinasztiája a Grál-királyság igazi örököse, míg Sém leszármazási sora kisebb jelentőségű volt.

Nimród mezopotámiai vérvonala szerinte[37] Egyiptomban folytatta útját, Hám másik, illetve Jáfet leszármazási sora Arábiában, Anatóliában és a fekete-tengeri Szkítiában, végül Európán áthaladva Írországban telepedett le.[38]

Kiket neveznek Grál-királyoknak?

A témával foglalkozó könyvekben rendre előfordulnak a „Szent vér", a „Grál-vérvonal", a „Grál-király" kifejezések. Először Baigent, Leigh és Lincoln a *The Holy Blood and the Holy Grail* (*A Szent vér és a szent Grál,* magyarul *Az abbé titka* címen jelent meg) című alkotásában találkozunk vele; a „Szent vér" itt Jézusnak, illetve leszármazottainak a vérvonalát jelenti. Jézust ők Dávid királytól származtatják, így náluk a dávidi a szent, az uralkodói vérvonal vagy Grál-vérvonal. A Grál-király kifejezést az e vérvonalból kikerült uralkodókra értik, akkor is, ha ez egy-egy időszakban nem járt együtt valós politikai hatalommal, illetve státussal, ahogy az szerintük a történelemben többször is előfordult. Az ő felvetésük alapján írt más könyvek szerzői is ebben az értelemben használják az említett kifejezéseket.

Gardner azonban a korábban említett *A Grál-királyok eredete* című könyvében a szent vérvonalat az első „uralkodótól", Ádámtól indítja, és a már részletezett leszármazási sort nevezi Grál-vérvonalnak vagy szent vérvonalnak, amely az évezredek alatt, természetesen, többszörösen elágazott. Az e vérvonalból származó uralkodókat nevezi Grál-királyoknak. Ő azonban a vérvonalat évezredekkel korábbról indítja, mint ahogy Dávid megszületett. Számos forrásra hivatkozva egyértelműen azt állítja, hogy a szent uralkodói vérvonal Ádám – Kain – Lámek stb. után Mezopotámia ragozó nyelvű őslakóinak királyain keresztül, a Noé – Hám – Kus – Nimród stb. vonalon folytatódott. Szerinte ez a leszármazási sor, illetve annak leágazásai Mezopotámia és Egyiptom, majd Szkítia uralkodóin keresztül, egészen a középkori Európáig nyomon követhetők.

Mindebből az következik, hogy – a szerzőhármas és a Gardner által felvázolt – két vérvonal, noha mindkettőt „szentnek" vagy „Grálnak" nevezik, nem ugyanaz. A nimródi leszármazási sor évezredekkel korábban indult, mint ahogy Dávid megszületett, és a ragozó nyelvű népek körében folytatta útját. A Biblia szerint Dávid Ábrahám magjából, a dinasztia a sémi népek köréből való. Az értelmező szótárak szerint a „szent" jelző azokat illeti meg,

akik „az isteni lényeghez közel kerültek”. Így szentnek tekinthetjük azt a vérvonalat – ahogy azt már korábban részleteztük –, amelyiknek az elején olyanok állnak, akik valamiképpen kapcsolatba kerültek Istennel. A nimródi vérvonal annak tekinthető, ahogy azt Gardner is bizonyítva látja, és használja is rá ezt a kifejezést. Meglepő módon azonban sem Baigent, Leigh és Lincoln, sem más szerzők nem szolgálnak magyarázattal arra nézve, hogy a dávidi dinasztikus sort miért tartják szentnek.

Mindezek ismeretében a továbbiakban a „szent” vagy a „Grál” jelzőket arra a vérvonalra használom, amelyikről az előzőkben a korai írásos források, valamint Gardner kutatásai alapján már megállapítottuk, hogy szentnek nevezhetjük. Ez a nimródi. A vérvonal utáni nyomozásunkban el fogunk érkezni Dávidhoz is, és megpróbálunk utánajárni annak, hogy a leszármazási sora szentnek nevezhető-e.

Némi zavart okozhat az is, hogy a témával kapcsolatos könyvekből nem derül ki egyértelműen, hogy valaki azért tekinthető-e Grál-királynak, mert a szent vérvonalba tartozik, vagy azért, mert átesett egy – a következőkben ismertetésre kerülő (vö.: III/1. fejezet) – beavatási, „királycsináló” szertartáson. Mivel elvileg bárki a Grál-tudás birtokába juthat, nem zárhatjuk ki annak lehetőségét, hogy Grál-király lehet valaki anélkül is, hogy eredetileg a szent vérvonalhoz tartozott volna.

További nehézséget jelenthet az is, hogy gyakran találkozni a szakrális vagy karizmatikus király kifejezéssel, amely annyit jelent, hogy Isten kegyelméből uralkodik, Isten által uralkodásra kiválasztott király. Elvileg tehát jelentheti azt, amit a Grál-király kifejezés, ám több olyan királyról is tud a történetírás, aki magát Isten kegyelméből való uralkodónak nevezte, ugyanakkor nem tekinthető a szent vérvonal tagjának, valamint valószínűleg nem esett át a Grál-beavatás szertartásán. A továbbiakban próbálom erre felhívni a figyelmet.

2. FEJEZET
A VILÁG ELSŐ KIRÁLYA

„Kus nemzé Nimródot. Ez volt az első uralkodó a földön.” (1Mózes 10:8)

Gardner szerint a Grál-királyok leszármazási sorának elején Nimród áll, a Teremtés könyve szerint pedig ő az első uralkodó a földön. Nimródnak tehát kitüntetett szerepe van a Grál-királyok szempontjából, ennek ellenére az Ószövetség meglehetősen szűkszavú vele kapcsolatban.

Mit árul el Nimródról a Biblia? Megtudjuk, hogy Hám unokája, Kus fia, aki „hatalmas vadász az Úr előtt”. Birodalmának „kezdete volt Bábel, Erekh, Akkád, Kálnéh a Sineár földén. E földről ment Assiriába, és építi Ninivét, Rekhoboth városát és Kaláht”.[1] Más fordításban: ő volt „az első uralkodó a földön”.[2] Máshol: „Kus nemzé Nimródot is, ez kezde hatalmassá lenni a földön”[3], majd: „megrontják Assiria földjét fegyverrel, Nimród földjét is az ő kapuiban, és megszabadít az Assirustól, ha a mi földünkre eljő és a mi határunkba lép.”[4]

Próbáljuk ezek alapján kideríteni, hogy mikor és hol élhetett! Egyértelmű, hogy a bibliai vízözön után néhány generációval, amit Woolley ásatásai alapján Kr. e. 4000-re tesznek. Általánosan elfogadott továbbá, hogy „Sinear” alatt Sumer értendő. A Biblia alapján tehát a vízözön környékére, Mezopotámiába helyezhetjük Nimródot. Az előzőkben (vö.: I/5. fejezet) pedig arra a megállapításra jutottunk, hogy a kérdéses helyen és időben a sumirnak nevezett és a magyarral rokon ragozó nyelven beszéltek. Gardner a Targumra (az Ószövetséghez kötődő arámi szövegek gyűjteménye az I. századból) hivatkozva írja, hogy Nimród egy egyiptomi fáraó apja, és egy másik forrás alapján a Kr. e. 3000 körülire teszi működését.[5]

Meglehetősen döbbenetesnek mondható az a már többször említett tény, miszerint a magyar népemlékezet élénkén őrzi még napjainkban is Nimródot.[6] Sőt, a néphit szerint a karizmatikus magyar királyi család, az Árpád-ház legelején is ő áll,[7] és ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk, a középkori magyar krónikák egy része is alátámasztja a néphitet, és őt teszi meg a magyarság első ősének (vö.: V/3. fejezet). Ezek szerint a magyar néphitben a vízözön környékén élt sumir királynak van nem is akármilyen szerepe? Ez már önmagában is olyan hihetetlen, hogy komolyan kellene venni, egy ilyen gondolat ugyanis valószínűleg csak úgy maradhat fenn folyamatosan a néphitben, ha van valami valóságalapja. A szakemberek gyakran kiemelik a szóbeli hagyomány elsőbbségét az írásossal szemben, mivel utóbbiak mindig magukban rejtik a manipuláció lehetőségét. Azok a tanítások, legendák, mesék stb., amelyek évszázadokon át, generációkról generációra, szóhagyomány útján terjednek, hitelesebbek lehetnek, mert nem valószínű, hogy minden unokájának mesélő nagypapa ugyanolyan politikai motiváció hatására ugyanazokkal a változtatásokkal mesélje tovább az ő nagyapjától hallott történeteket. A magyar Nimród-hagyomány létére úgy találhatunk magyarázatot, ha őstörténetünk gyökereit az újkőkori kultúrkörre vezetjük vissza.

Persze felmerülhet az is, hogy a magyar Nimród-hagyomány a Bibliából származik, ennek azonban több minden is ellentmond. Sokatmondó tény, hogy az Ószövetség nem nevezi meg például a bábeli torony építőjét, a magyar néphagyomány mégis úgy tudja, hogy Nimród az. A Biblia nem szól arról, hogy Nimród hatalmas kőemlékeket hoz létre, a néphagyomány mégis úgy tudja. És még folytathatnánk: Grál-királyhoz méltón „kapcsolatban áll az égiekkel”, onnan származik a tudása, ő az első tanítómester, mágus, csillagász, építő, tőle származik a betűvetés tudománya – mind-mind olyan információk, amelyek nem szerepelnek a Bibliában.[8] Mindezek ismeretében arra a következtetésre juthatunk, hogy a magyar néphagyomány független az ószövetségitől – ahogy azt többen megállapították.

A magyar néphitben Nimród jó szándékú, megbecsült király, nem akarnok, zsarnok, mint az Ószövetségben – tartja például Gönczi Tamás.[9]

Vajon mi lehet ennek a kettősségnek az oka? Nagy valószínűséggel az, amiről korábban már szó esett, hogy a Mezopotámiába érkező sémi törzsek az őslakókat ellenségüknek tekintették. A bibliakutatás újabb felismerései szerint a héberek összes ellensége Noé „rossz fia" – Hám – leszármazottai közül került ki, így Nimród is.[10] Az ószövetségi jelenet,[11] amikor Noé Hám fiát, Kánaánt elátkozza, Gardner szerint[12] azt jelenti, hogy határozott kulturális határvonalat húztak Hám és Sém, illetve későbbi leszármazottaik, Nimród népe és a sémiták közé. Az Ószövetség összeállítói nyilván nem akartak dicső képet festeni a gyűlölt királyról. Mert hogy gyűlölték, azt jelzi a Talmud is: Jochanan ben Zakkaj rabbi mondja, hogy „uralkodása alatt az egész világot ellenem lázította", Nimródot gonosznak, istentelennek tartja.[13]

De erre utal a Bibliának a bábeli torony építésével kapcsolatos jelenete is, aminek céljáról – feltűnő módon – a magyar és az ószövetségi hagyomány teljesen máshogyan beszél. Az Ószövetség szerint az emberek saját dicsőségükre emelik, ezért büntetésből az Isten összezavarja nyelvüket, és szétszórja őket. Ősmesekincsünk is toronyépítőként említi, de nem úgy, aki azért építi, hogy onnan támadjon, hanem azért, hogy minél közelebb legyen az „égi királysághoz". Nem Isten ellen támad, hanem Istent, a Fényt akarja megismerni.[14]

Az Ószövetségben Bábel tornyának építéséhez kötődik a nyelvek összezavarása.[15] Ám meglepő módon már ezt megelőzően a következőt olvashatjuk: „...Gómer, Mágóg, Madai ... ezekből váltak ki a szigetlakó népek az ő országaikban, mindenki a maga nyelve... szerint."[16] A két állítás – miszerint mindenki egy nyelven beszélt, illetve mindenki a saját nyelvét beszélte – ellentmond egymásnak. Ezt talán magyarázhatjuk úgy, hogy a sémi törzsek érkezése előtt Mezopotámia egynyelvű volt, ahogy azzal már részletesen foglalkoztunk (vö.: I/5. fejezet), de ezt a nyelvet a sémiták nem értették. Talán a gyűlölt Nimródot akarták sötét

színben feltüntetni az Ószövetség szerkesztői azzal, hogy a nyelvzavart a számlájára írták.

Mindez nagyon szép, ám Nimród nevű sumir király nem szerepel a királyfeliratokon és a listákon. Ismeretes ugyanakkor, hogy az ókorban gyakoriak voltak az úgynevezett beszélő nevek, ugyanazt a személyt más-más nevek alatt is ismerték. Úgy tűnik, nincs semmi ellentmondás, ugyanis George Smith angol kutató és mások is Izdubarral, illetve Gilgamessel azonosítják Nimródot.[17] Gilgames viszont szerepel a Woolley által említett egyik királylistán[18], az úgynevezett első uruki dinasztia ötödik tagja. Az ékiratok szerint egyharmad részben ember és kétharmad részben isteni eredetű. Érdekes módon, a XIX. században még nyilvánvaló lehetett, hogy Nimród azonos Gilgamessel, a ma Gilgames-eposz néven ismert művet ugyanis Nimród-eposzként ismerték, kb. száz éve például még dr. Márki Sándor egyetemi tanár *Az Ó-kor története*[19] című könyvében Nimród-eposznak nevezi az említett alkotást. Érdekes módon azonban – ki tudja, miért? – a XX. századra megváltoztatták a nevét.

Nimród az ókorban rendkívül népszerű volt, számos hagyomány, sok-sok feljegyzés és könyv emlékezik meg róla. Legendás alakká vált Keleten, több kultúra is „adoptálta".[20] Az Ószövetségen kívüli források, a magyar hagyománnyal egyezőn, isteni eredetű, hatalmas uralkodónak tartották. Említést érdemel, hogy a régiségben apját, Kust, Bacchusszal/Dionüszosszal azonosnak tartották, őt pedig – ahogy azt Hérodotosz is írja – az egyiptomiak Ozirisszel azonosították.[21] A bibliaszótár ugyanakkor[22] feltételezi, hogy Nimród neve Ninurta formában a háború istenére utal, akinek a kultusza a Kr. e. II. évezredben elterjedt volt, de nem zárja ki az asszír királyt, Tukulti-Ninurtát (Kr. e. XIII. század) sem, aki előképe lehetett Ninusnak. Nimródról tud a görög-római, az örmény, a perzsa, az arab stb. hagyomány is. A középkorban is ismert volt, nevét Nimrud formában ma is egy város viseli, amelyet a régi időkben Kalhunak hívtak, és azonos a Bibliában említett Kelahhal, 1845-ben A. H. Layard tárta fel.

Úgy tűnik tehát, a Grál-királyok leszármazási sorának elején nem „akárki" áll. Gardner szerint Nimród leszármazottai között egyiptomi fáraókat is találunk,[23] illetve a vérvonal – persze, sokszoros elágazások után – Anatóliában és a fekete-tengeri Szkítiában, majd Európában folytatta útját.[24] Mindez arra utal, hogy hinnünk kell annak, amit a magyar néphagyomány és a középkori krónikáink állítanak, vagyis az Árpád-házi királyok családfájának elején Nimród áll? Majd meglátjuk, de ne vágjunk a dolgok elébe…

3. FEJEZET
A CSEND ÉVSZÁZADAI

„Ábrahám Kánaánba vándorlása idejétől Dávid királyig és utódaiig a bibliai nemzedékek létezésére alig van bizonyíték." (Laurence Gardner)

Baigent, Leigh és Lincoln szerint a Szent Grál Jézus leszármazási sorát is jelenti, Jézust Dávid, a zsidók királyának dinasztiájába tartozónak vélik. Feltételezésükből a következő adódik: amennyiben Jézus valóban Dávid leszármazottja, akkor csak úgy lehet Grál-király, ha a dávidi vérvonal is szentnek tekinthető. Ebben a fejezetben ennek igyekszünk utánajárni.

Idegen isteneknek szolgált

A Biblia szerint Dávid Ábrahám vérvonalából származik. Ismert (vö.: I/8. fejezet), hogy a zsidó nép azokból a szervezetlen sémita nagycsaládokból ered, amelyek Egyiptomból azzal a határozott céllal vonultak ki, hogy elfoglalják Kánaánt. Ezeknek a családoknak volt egy hagyományuk egy Ábrahám nevű közös ősről, aki egykor a mezopotámiai Ur városából Kánaánba költözött. A korabeli akkád ékiratokban azonban sem Ábrám, sem Ábrahám név nem fordul elő.[1] Ez is oka lehet annak, hogy a kutatók nem egységesek abban, valóban élt-e, vagy esetleg egy később kitalált mitikus ős lehet. „Szerintünk szinte biztos, hogy Ábrahám teljes mértékben mitikus alak" – írja például Knight és Lomas,[2] ugyanakkor a bibliakutatók születésének idejét a Kr. e. XIX–XVIII. század környékére teszik.

Ábrahámot – akinek atyja „idegen isteneknek szolgált"[3] – kulcsfigurának tekintik Izrael megalapítása szempontjából. A Teremtés könyve szerint Ábrahám többször is kapcsolatba kerül az Úrral, de nem valamilyen spirituális kötődés keletkezik köztük, hanem

nagyon is gyakorlati dologról van szó, az Úr neki ígéri Kánaánt: „Eredj ki a te földedből, és a te rokonságod közül, és a te atyádnak házából, a földre, amelyet én mutatok néked."[4] Vagy: „mert mind az egész földet, amelyet látsz, néked adom, és a te magodnak örökre"[5], a „te magodnak adom ezt a földet, Egyiptomnak folyóvizétől fogva... az Eufrátesz folyóvizéig."[6] Majd az Úr szövetséget köt vele: „Ez pedig az én szövetségem, melyet meg kell tartanotok én közöttem és ti közöttetek, és a te utánad való magod között: minden férfi körülmetéltessék nálatok."[7] Csupán ezek alapján nem következtethetünk arra, hogy Ábrahám egy szent vérvonal elindítója, azt tekinthetjük ugyanis szentnek, aki az „Isteni lény" közelébe került, aki megtapasztalta azt. Az Ószövetségben azonban szó van egy – a bibliakutatókat többnyire zavarba ejtő – meglehetősen különös eseményről. A Kr. e. XIX. század környékén járunk, ahogy azt korábban láttuk (vö.: I/8. fejezet), ekkor Kánaánban még jelentős számban éltek a ragozó nyelvű őslakosok, az előzőek alapján nevezhetjük őket szkítáknak is. Ekkor Jeruzsálem papkirálya, Melkizedek megáldja a mezopotámiai Ur városából elindult Ábrahámot: „Melkizedek pedig Sálem királya, kenyeret és bort hoza, ő pedig a Magasságos Istennek papja vala. És megáldá őt, és monda: áldott legyen Ábrám a Magasságos Istentől, ég és föld teremtőjétől."[8] A kenyérrel és vízzel való áldozás szokása a Kr. e. 2100 körül élt sumir papkirálynál, Gudeánál is fellelhető,[9] talán ez is oka lehet annak, hogy Zakar András[10] a sumir hagyományok folytatójaként írja le Melkizedeket.

Guénon szerint Melkizedek az isteni ige kifejeződése, Világkirály, tulajdonképpen Grál-király. Szerinte a jelenet „egy szellemi beiktatás", amely olyan rangot kölcsönöz Ábrahámnak, amelyik közvetlen kapcsolatban van a „Magasságos Istennel".[11] Ábrahám tehát, amennyiben Grál-király, úgy beavatottsága a szkíta Melkizedektől származik. Melkizedek hatalmas jelentőségű papkirály lehetett, hiszen kb. 1800 év múlva még Szent Pál is említi(!), ő is magasabb rendűnek tartja Ábrahámnál, papságát pedig magasabb rendűnek a zsidó papságnál: „Nézzétek meg pedig, milyen nagy ez, akinek a zsákmányból tizedet is adott Ábrahám, a pátriárka... Pedig minden ellentmondás nélkül való, hogy a nagyobb

áldja meg a kisebbet."[12] Sőt, Jézust is Melkizedek papságához tartozónak véli: „Te örökké való pap vagy, Melkizedek rendje szerint."[13]

A jelenetből az is nyilvánvaló, hogy a „Magasságos Isten" kultusza jóval megelőzte az izraeliták istenének, a későbbi Jahvének az érkezését. Több kutató gondolja úgy, hogy a jelenettel valamilyen nagyon ősi kánaáni rítust emeltek be a korai judaizmusba. G. W. Anderson bibliakutató véleménye[14] szerint a Melkizedekre történő hivatkozásból Jeruzsálem Dávid előtti vallási hagyományainak az eltulajdonítása következik, és kétségkívül azt mutatja, hogy a héberek felhasználták Jeruzsálem ősi kultikus hagyományait. A beavatás fontosságát jelzi, hogy az Ábrahámnak tulajdonított nagy tekintély ellenére az Ószövetség írói nem rettentek vissza attól, hogy beszámoljanak a kánaáni őslakosok papkirálya és az általa képviselt Isten előtti behódolásáról.

Nézzük, mit tudunk az ábrahámi vérvonal további sorsáról! Az Ószövetség szűkszavú ezzel kapcsolatban. Gardner[15] szerint az Ótestamentum látszólag átfogó nemzedékrendjével kapcsolatos főbb problémák az egyiptomi tartózkodás történetének kezdetétől jelentkeznek. Ábrahám Kánaánba vándorlásának idejétől Dávid királyig és utódaiig a nemzedékek létezésére alig van bizonyíték a Bibliában. Meglehetősen zavaró tény, hogy a Biblia úgy tálalja József és Mózes történetét, mintha egymáshoz kapcsolódnának, és nem választaná el őket több száz év. Kb. 400 év (kb. Kr. e. 1800–1400 között) történelmet hagytak ki Ábrahámtól Mózesig az Ószövetség összeállítói.[16] Ábrahám után kb. 400 évvel Mózessel folytatódik a történet, akit a Biblia[17] „egyiptombéli férfi"-nak nevez. Mózes vezeti ki az izraelitákat Egyiptomból, az eseményt kb. Kr. e. XIV. század közepére teszik. Ismert, hogy Mózest és Dávidot semmilyen vérségi kapcsolat nem köti össze.

Kis fiától Salamonig

Nézzük, mi a helyzet a Mózestől Dávidig (kb. Kr. e. 1000) tartó időszakkal, hiszen ez alapján el lehetne dönteni, hogy Dávid

milyen vérvonalhoz tartozik! A Bibliában azonban ebből az időszakból is hiányzik kb. négy nemzedék.[18] De ne fussunk előre az időben! Folytassuk nyomozásunkat a kivonulás utáni időszakkal! Miután a különálló sémi törzsek elfoglalták Kánaánt, arra még nem voltak felkészülve, hogy új királyságot alapítsanak, de szükségük volt valamilyen egységes vezetésre. Kezdetben a katonai hatalommal is felruházott bírák vezették a népet, amíg királyuk nem lett. Ebben az időszakban az izraeliták nemhogy többistenhívők voltak, de társadalmi szokásaik is meglehetősen különösek és erőszakosak voltak.[19] Mindenki azt csinált, amit akart: „Ebben az időben nem volt király Izraelben, hanem kiki azt cselekedte, amit jónak látott."[20]

A nép azonban, az őslakókhoz hasonlóan, királyt akart magának. Sámuelnek, prófétavezetőjüknek mondja a nép: „Ímé te megvénhedtél, és fiaid nem járnak útaidon, most azért válassz nékünk királyt."[21] Az Úr azt mondja Sámuelnek, hogy fogadja meg a nép szavát, majd Sault választja ki a zsidók első királyának: „És volt egy ember a Benjamin nemzetségéből, kinek neve vala Kis... ki Benjamin házából való volt, igen tehetős ember vala. És volt néki egy Saul nevű fia..."[22]

Saul tehát Benjamin nemzetségéből való. Itt álljunk meg egy pillanatra, mielőtt folytatnánk a vérvonal tanulmányozását! Nézzük, hogy mit tudunk Benjamin nemzetségéről! Az Ószövetségből ismert, hogy ő Jákob egyik fia, az Egyiptomból kivonuló tizenkét törzs egyikének a vezetője. Benjamin törzse valamifajta önállóságot élvezett a többiekhez képest.[23] Józsué[24] leírja, hogy a tizenkét izraelita törzs, miután elfoglalta Kánaánt, felosztja egymás között a területet. Megtudjuk azt is, hogy mely részeket kapja Benjamin: Jeruzsálemet és környékét. Viszont a városlista tartalmazza három olyan ősi város nevét, ahol egészen a királyok koráig nem telepedtek le a benjamiták, tehát kb. Kr. e. 1000-ig: Jeruzsálem, amelyet csak Dávid foglalt el, Bétel és Jerikó. Ezenkívül Gibeon, Beérót, Kefira, Kirját-Jearim az őslakosoké maradt, lakóikat Józsúé szerint nem mészárolták le. A benjamitáknak csupán néhány falu maradt Jeruzsálem és Bétel között. Ez azt jelenti, hogy noha elvileg a kérdéses terület

a benjamitákhoz tartozott, gyakorlatilag az őslakosok jelentős számban tovább éltek ott. Baigent, Leigh és Lincoln szerint is a benjamitáknak különleges státusuk volt, noha érdekes módon Dávid gyakorlatilag letarolta őket a későbbiekben.[25] Jogos a kérdés, hogy miért, ha ők is izraeliták voltak?

Azt a tényt, hogy a Benjamin által elfoglalt területen több olyan város is volt, ahol senki sem lakott „Izrael fiai közül", az Ószövetség is megerősíti a Bírák könyve 19, 20, 21 fejezeteiben. Az ezekben a fejezetekben leírt eseményekből úgy tűnik, mintha Izrael tizenegy törzse Benjaminét nem tekintette volna magukhoz tartozónak, egy nap alatt például „huszonötezerszáz" benjamitát mészároltak le a többiek: Izrael fiai „megölték őket fegyvernek élével a városokban az emberektől a barmokig, és ami csak található volt, az összes városokat pedig, miket találtak, tűzzel égették meg." Sőt, a történetben a benjamiták egyértelműen nem izraelita testvéreik oldalán állnak, hanem a kánaániakén, noha az Ószövetség[26] szerint szörnyű büntetés vár azokra, akik az idegen istenek kedvében járnak, és elfordulnak a zsidók istenétől.

Mindezek ismeretében talán nem merészség azt feltételezni, hogy nem volt minden benjamini izraelita. Azt is tudjuk, hogy Jeruzsálem szent város volt már az izraeliták érkezése előtt is. Saul Jeruzsálemtől néhány kilométerre lakik. Jeruzsálemet viszont az izraeliták Dávidig nem foglalták el. Talán azt sem merészség feltételezni, hogy Saul nem volt izraelita, hanem az őslakosokhoz tartozhatott. Több minden utal erre. Például a vezetékneve, Kis. Talán nem csupán a véletlennek köszönhető, hogy a Kis az egyik leggyakoribb magyar vezetéknév is egyben, korábban (vö.: I/5. fejezet) már történt említés a Közel-Keleten található magyar hangzású nevek tömegéről. Talán az sem véletlen, hogy „ő nála Izrael fiai közül senki se volt szebb, vállától felfelé magasabb volt az egész népnél."[27] Pontosan ezekkel a szavakkal jellemezték az izraeliták Kánaán őslakóit (vö.: II/1. fejezet). Feltételezésünket alátámasztja, hogy Saul Gibeában lakott, a falu kb. öt kilométerre északra található Jeruzsálemtől. A településen már Saul idején is állt egy erőd, amely a bibliaszótár szerint királyi vár lehetett,

és amely már állt az izraeliták érkezése előtt.[28] Mivel Jeruzsálemet és közvetlen környékét Saul idején még nem foglalták el az izraeliták, a vár/erőd az őslakosoké lehetett. Azt is tudjuk, hogy Saul „igen tehetős" volt.[29] Talán a várban lakott?

Az izraeliták első királyának nyilvánvalóan nem akárkit, hanem egy beavatott, „szent" embert választottak. Tudjuk, hogy olyan királyt akartak, „mint minden népnél szokás", maguk pedig nem rendelkeztek a királyság hagyományával, amellyel viszont az őslakosok már évezredek óta igen. Mi sem természetesebb tehát, hogy az első királyukat azok közül választják, akik már régóta rendelkeztek a „királycsinálás" hagyományával. A gondolatsor végeredménye elég meglepő: közel sem biztos, hogy az izraeliták első királya izraelita volt.

De kövessük tovább a vérvonalat! Sámuel Sault felkeni királynak,[30] a Bibliából azonban nem derül ki, hogy milyen szertartás alapján. Sámuel, lévén próféta, szent ember, nyilvánvalóan beavathatta Sault, de a fentiek ismeretében az sem zárható ki, hogy esetleg elfogadtak egy már meglevő, beavatott királyt a magukénak. Megjegyzendő azonban, hogy nem minden izraelita fogadta őt el: „Némely kaján emberek azonban azt mondták: Mit segíthet ez rajtunk? És megvetették őt és ajándékot nem vivének neki."[31]

Saul azonban, furcsa módon, hamar kegyvesztett lesz az Úr előtt egy olyan ügy miatt, amelyik nehezen fogadható el ürügyként.[32] Nehezen magyarázható az, hogy később az Úr megbánja, hogy Sault tette meg királlyá,[33] „megveti", és hamarosan újat jelöl ki. Dávidra esik a választása, aki juhokat őriz a júdai Betlehemben. Sámuel őt is felkeni, a gyakorlatban azonban mégis Saul marad a király. A továbbiakban, miután Dávid megvív Góliáttal, Saul az udvarába veszi. Hamarosan[34] azonban „félni kezde Saul Dávidtól, mert az Úr vele volt, Saultól pedig eltávozék". Saul ezért meg akarja ölni Dávidot, de nem sikerül a terv, Dávid pedig megbocsát Saulnak, közben pedig feleségül veszi a lányát. A filiszteusok elleni harcban Saul egyik fia meghal, ő pedig saját kardjába dől, nehogy az ellenség kezébe kerüljön.

Saul halála után másik fia, Isbóset kerül a trónra, és uralkodik „az Efraim és Benjamin nemzetségein, és az egész Izraelen". Júda

kivételével; Hebronban ugyanis felkenik Dávidot Júda királyává. Majd hosszú „ideig tartó hadakozás lőn a Saul háznépe között és a Dávid háznépe között. Dávid pedig mind feljebb és feljebb emelkedik és erősbödik vala, a Saul háza pedig alábbszáll és fogy vala", míg nem Isbósetet saját szolgái megölik.[35]

A trónörökös halálában talán Dávid keze is benne lehetett, ezt a lehetőséget ugyanis korábbi tettei egyáltalán nem zárják ki, zsoldosainak ugyanis megengedte, hogy saját alattvalóit rabolják ki.[36] Legvitézebb hadnagyát, Uriást fondorlatosan megölette, miután feleségét teherbe ejtette.[37] Dávid a fia lázadásakor elmenekül, és házát tíz ágyasára bízza.[38] Nem bánt túl kegyesen az ellenséggel sem: „...némelyét fűrész, némelyét vasborona alá, némelyét fejsze alá vétété, némelyeket mészkemencén vitt által, és így cselekedék Ammon fiainak minden városával..."[39]

Saul második fiának halála után nincs más trónörökös. Dávid viszont rendkívül népszerű, így érthető, hogy eljövének „azért Izraelnek minden vénei a királyhoz Hebronba, és frigyet tőn velek Dávid király Hebronban az Úr előtt és királlyá kenik Dávidot Izrael felett".[40] Dávid így nem csupán Júda, hanem mind a tizenkét törzs királya lesz.

Nézzük mindezt a szent vérvonal szempontjából! Sault Isten választja ki az uralkodásra, így indulhat tőle egy szent vérvonal. Dávid azonban nem Saul leszármazottja, és nem tartozik más uralkodói vérvonalhoz sem. Gardner ugyan felveti, hogy azért tekinthető mégis a szent vérvonalba tartozónak, mert az őseinek köze van a nimródi vérvonalhoz, azt azonban maga is elismeri, hogy az ezt bizonyítható legfontosabb évek hiányoznak a bibliai nemzedékrendekből.[41] Az Ószövetség szerint Dávidot is Isten választja az uralkodásra. Nem tudjuk azonban, hogy mi ennek a valóságalapja, hiszen nehezen magyarázható az, hogy az Úr egyszer csak elfordul az általa választott királytól, Saultól, méghozzá egy érthetetlennek tűnő ok miatt, majd hirtelen egy másik királyt választ. Nem zárható ki, hogy évszázadokkal Dávid után, amikor az Ószövetséget összeállították, ezzel akarták Dávid jelentőségét hangsúlyozni és talán Saullal egyenrangúvá tenni.

Dávidnak, Izrael királyi dinasztiája alapítójának a dédanyja nem izraelita, hanem moabita.[42] A moabiták az izraeliták ellenségei voltak, ahogy azt a Talmud[43] is megerősíti. Így, ha ezen a családvonalon vezetjük le Jézus származását, a zsidó eredet ténye meglehetősen irreálissá válik. Dávid királyságára nem a „Grál" jelző illik legjobban. Például beleszeretett Betsábéba, ezért megölette annak férjét. Fiát, a trónörökös Amnont testvére, Absolon ölte meg, miután Amnon meggyalázta saját féltestvérét, Támárt. Absolon megpróbálta erőszakkal megszerezni a trónt, amelyet Dávid gyakorlatilag egy polgárháborúban szerzett vissza. Philip Davies professzor szerint még a leglelkesebb szakértők is elismerik, hogy soha nem létezett nagy dávidi birodalom, és hogy a Dávidról szóló legendák valószínűleg túloznak.[44]

Nézzük, hogyan alakult tovább az izraelita királyok sora! Dávid a halálos ágyán feküdt, amikor trónörököse, Adónia akart király lenni, aki formálisan ki is kiáltotta magát, mások azonban Salamont akarták. A haldokló király gyenge volt, hogy megoldja a trónviszályt, így miután Adónia királynak kiáltotta ki magát, Dávid támogatásával egy másik fiát, Salamont kenik fel királlyá.[45] Őt fogadják el valódi királynak, aki aztán eltetette láb alól testvérét és annak követőit, nehogy kárára legyenek.

Azon a szertartáson, ahol Salamont királlyá tették, nem voltak ott Júda és Izrael vénei. A bibliaszótár szerint ennek az volt az oka, hogy Salamon nem isteni akarat miatt, nem Isten által kiválasztva lett király, ezért nem volt szakrális király. Fogalmazhatunk úgy is, hogy nem volt Grál-király. A bibliaszótár még azt is írja, hogy a „királycsinálás" új módját vezették be Salamonnál, tehát az ő esetében nem azt a szertartást alkalmazták, amelyik nyilvánvalóan Kánaán izraeliták érkezése előtti papjainak a birtokában volt már régóta.[46]

Ismert, hogy Salamon templomának kitüntetett szerepe van a szabadkőművességben (vö.: IV/1. fejezet), amivel a szabadkőműves szerzők – Knight és Lomas – több könyvükben is foglalkoznak. Az ő véleményük is az, hogy Salamon nem rendelkezett azzal a tudással, beavatottsággal, amelyikkel az őslakók királyai. Feltették a kérdést: hogyan remélhette Salamon, hogy király-istenné

válik a kánaánita királyok rendelkezésére álló templomok és főpapok-papok megállapodott teológiai „infrastruktúrája" nélkül? Szerintük Salamon valószínűleg nemcsak építőket bérelt Hiram tíruszi királytól Jahve templomának építéséhez, hanem azokat a módszereket is megpróbálta megvásárolni, amelyek révén olyan nagy királlyá emelhette magát, aki egyenrangú a magukat az istenek rokonainak tartó kánaáni uralkodókkal. Salamonnak nem volt saját hagyománya, amely ellátta volna egy olyan templom felépítéséhez szükséges ismeretekkel, amelyik alkalmas arra, hogy kapcsolatot teremtsen az „éggel és az égben lakozó istenekkel".[47] Meg kell jegyezni, hogy Jahve papjai Mózes korától fogva, ekkor már legalább háromszáz év óta léteztek, de Salamon nyilván tisztában volt azzal, hogy ők nem rendelkeznek a „királycsinálás" hagyományával, ezért kért meg „idegeneket".

Az izraeli királyi ház másik fontos tagja, Salamon sem igazán viselkedett Grál-királyhoz méltón, hiszen elhagyta saját istenét, ami elég furcsa egy királytól, ha az Isten kegyelméből uralkodik. Teljesen átadta magát más istenek imádásának, ami nagyfokú elégedetlenséget szült a jeruzsálemi templom papjai körében: „Mert Salamon követi vala Astoretet, a Sidonbeliek istenét, és Milkómot, az Ammoniták útálatos bálványát. …Akkor építe vala Salamon templomot Kámosnak, a Moábiták útálatos bálványának."[48] Mire Salamon meghalt, Jeruzsálem egyrészt anyagilag ellehetetlenedett, másrészt viszont nem volt istene. Salamon halála után fia, Roborám lett az uralkodó, de az északi tíz törzs nem fogadta el őt királynak. Az egység széthullt, Izrael északi királyságának nem volt többé köze a déli Júdához. Salamon fia csupán Júda királya lett.

A vérvonal vége?

Júda királyait kb. négyszáz esztendeig, a zsidók babiloni fogságáig tudjuk nyomon követni. Ekkor azonban a fogság előtti utolsó király fiait megölik: „És megölé a babiloni király Sedékiásnak fiait szeme láttára…"[49] Az Ószövetség ezután hamarosan véget ér,

ez kb. négyszáz évvel van Jézus születése előtt. A Jézus születése előtti évszázadok nemzedékrendjéről nem találunk információt a Bibliában.

Baigent, Leigh és Lincoln feltételezését – miszerint Dávid vérvonalát szentnek kell tekinteni – szinte semmi sem támasztja alá. Még ha Ábrahám Melkizedek által beavatott is lett, nem lehet bizonyítani, hogy Dávid az ő vérvonalából származna. Még ha Dávid Isten által uralkodásra választott király is volt, Salamon még a neves és széles körben hitelesnek tartott bibliaszótár szerint sem tekinthető szakrális királynak, ráadásul Júda és Izrael vénei sem tekintették annak. De ha elfogadjuk, hogy Hiramtól mégis birtokába jutott a „királycsinálás" szertartásának, a fogság előtti utolsó király fiainak a legyilkolásával akkor is vége szakadt a vérvonalának. Ami persze más ágakon folytatódhatott, erről azonban nincs tudomásunk, a Biblia hallgat a Jézus születése előtti négyszáz évről.

4. FEJEZET
A VILÁG VILÁGOSSÁGA

„Tudakozzátok az írásokat... ezek azok, amelyek bizonyságot tesznek rólam”. (János 5:39)

Nyomozásunk kezdetén Baigent, Leigh és Lincoln felvetéséből indultunk ki: a Grál-vérvonal Jézus leszármazási sorát jelenti, Jézust ők Dávidtól, a zsidók királyától származtatják. Amennyiben Jézus valóban Dávid leszármazottja, akkor a Szent Grál csak akkor jelenthet szent vért, ha a dávidi vérvonal szentnek tekinthető. Az előző fejezetben ennek igyekeztünk utánajárni, de nem találtunk elégséges bizonyítékot a szerzőhármas feltételezésének az alátámasztására. A következőkben ezért meg kell próbálnunk minél többet megtudni Jézus származásáról!

Korabeli források

Először is nézzük meg, hogy milyen korabeli írásos forrásokról tudunk, amelyek a témánk szempontjából fontosak lehetnek! A Biblián kívül csupán néhány létezik[1]:

1. Talmud
2. Josephus Flavius (37–100) zsidó történetíró műve: *A zsidók története.* XVIII, 3.
3. Tacitus (kb. 55–120) történetíró műve: *Annales* (Évkönyvek) XV, 44
4. Ifjabb Plinius 112-ből származó levele
5. Suetonius történetíró 120 körül írt műve: *Caesarok élete.* Claudius élete, XXV, 4
6. Szamoszatai Lukianosz II. századi szatirikus műve: *Peregrinus haláláról,* 11–13.

7. Mara bar Szerapion szíriai sztoikus filozófus 70. után írt levele

Vegyük sorra! A zsidók szent könyvének, a Talmudnak[2] az állítása szerint Jézus Nimród leszármazottja: „...a szózat megszólalt és ezt mondá: Te gonosz, te gonosznak fia, az istentelen Nimród fiának fia, aki az ő uralkodása alatt az egész világot ellenem lázította!... Nimród fia alatt a talmudisták Krisztust értik."[3] Máshol: „Abban az időben, amikor Dávid fia el fog jönni... Galileát lerombolják"[4] – ami arra utalhat, hogy Jézust nem tekintették Dávid fiának, viszont Noé leszármazottjának tartották: „nazarénusok azok, akik annak az embernek (Krisztusnak) tévelyeiben járnak... Ezekről a Noach fiairól mondatik..."[5] A Talmud egyáltalán nem úgy írja le Jézust, mint aki Dávid királyi házának leszármazottja lenne. Elképzelhetetlennek tűnik, hogy Dávid fiáról ilyeneket írtak volna a zsidók: „...ne legyen nekünk olyan fiunk vagy tanítványunk... aki a törvényt megveti becsmérli, mint Jesu, a Názereti..."[6] „Jesu ártatlanokat ölt meg, ő ártatlanok gyilkosa, s méltó volt arra, hogy megöljék." „Bileám és Jesu ezek kiátkozottak, nem részesei a jövendő világnak... Minden istentagadó gójnak le kell mennie az alvilágba."[7]

Flavius zsidó történetíró alig tíz sort szán Jézusnak – ráadásul ezt kései betoldásnak tartják –, a származásáról nem tesz említést. Okkal feltételezhetjük, ha tudott volna arról, hogy Jézus Dávid királyi vérvonalából származik, akkor erről a fontos tényről említést tesz. A többi forrásból is csak annyit tudunk meg, hogy Jézus valóban élt, Pilátus idején Palesztinában keresztre feszítve kivégezték. A nem keresztény kívülállók a tanítását vagy bölcsességnek, vagy ostoba babonaságnak tekintették, tanítványai viszont Messiásként tekintettek rá. A dávidi származásáról nem írnak.

Sokatmondó, hogy kik nem írnak Jézusról. Tiberiasi Justus zsidó író Jézus kortársa volt, részletes krónikát írt Mózestől a saját koráig; Jézust nem említi. Alexandriai Philo a bibliai írások és a zsidó szekták szakértője sem ír Jézusról. Dávid királyi házának esetleges leszármazottjáról vajon miért nem tesznek említést?

Ugyanakkor – közvetve – egy IV. századi szír forrás, *A törzsek származásáról, avagy a Kincsesbarlang* című keresztény irat is a Nimródtól való származást bizonyítja: Jézus születése előtt a mágusok „miután utánanéztek Nimród kinyilatkoztatásában, megtudták, hogy király született Júdában."[8] Jogosan kérdezhetjük: miért Nimród kinyilatkoztatása és nem zsidó jövendölés szerint várták a születését, ha nem Nimród fiának tartották?

Az I–IV. századi, Újszövetségen kívüli források tehát egyáltalán nem említik, hogy Jézus Dávid leszármazottja lenne. A Talmud egyértelműen Nimródtól származtatja, ezenkívül olyan megjegyzésekkel illeti, amelyekkel a Jézus korabeli zsidóság minden bizonnyal nem illette volna, ha Dávid dinasztiájából került ki. A szír forrás közvetve szintén a nimródi származást támasztja alá. Forduljunk most az Újszövetséghez, előtte azonban elevenítsük fel történelmi ismereteinket!

Galilea történetéről röviden

Jézus az Újszövetség szerint galileai volt, így először nézzük, mit tudunk a vidék lakóiról! Az előzőekben (vö.: I/8. fejezet) láttuk, hogy Palesztina, a bibliai Kánaán területén, a ragozó nyelven beszélő szkíta népek voltak az őslakók. Az első sémi törzsek kb. Kr. e. 2000 körül érkeztek a vidékre, az izraeliták kb. a Kr. e. XIV. században. Észak-Palesztinának ez a kis régiója Salamon királyságának megszűnte után Galilea néven vált ismertté. Határai állandóan változtak, Kr. e. 734-ben az Asszír Birodalom olvasztotta magába, majd a következő 600 évben a terület Babilónia, Perzsia, Macedónia, Egyiptom és Szíria uralma alatt állt.

Galilea lakóinak többségét – ahogy az a következőkből kiderül[9] – évszázadokon át nem az izraeliták tették ki. Valódi izraelita népességről csupán a perzsa uralom idején beszélhetünk, de még akkor is kisebbségben voltak. Régészeti adatok támasztják alá a nem zsidó többség vallásának az emlékeit. Azt, hogy a zsidók kisebbségben voltak, sőt idegeneknek számítottak Galileában,

jelzi a Krónikák könyve[10] is. Ismert, hogy II. Szargón, Asszíria és Babilon királya (Kr. e. 722–705), miután elfoglalta Szamáriát, a galileai és szamáriai lakosságot a Habur folyó környékére, illetve tovább, Médiába deportálta. Helyükre Mezopotámiából, például Kuta városából telepített be embereket. II. Szargón uralkodása idején Galilea és Szamaria népe tehát a „Nimród földjéről" érkezőkkel bővült, a zsidók ezek után még inkább kisebbségbe kerültek.[11] A Kr. e. II. század környékén a kisszámú zsidó népesség tovább fogyott, mivel biztonsági okok miatt Makkabeus Simon összeszedte az összes galileai zsidót, és visszatelepítette őket Júdeába.[12] Nehezen képzelhető el, hogy Dávid király leszármazottairól, amennyiben valóban ott éltek, megfeledkeztek volna. Kizárt, hogy ha olyan fontos volt a zsidók számára a dávidi vérvonal, akkor pont őket hagyták volna Galileában. Így okkal feltételezhetjük, hogy a Kr. e. II. században Dávid leszármazottai nem élhettek Galileában.

Júda Kr. e. 129-ben elfoglalta Szamáriát, illetve 104-ben Galileát is. A bibliaszótár szerint a júdai Arisztobulosz (Kr. e. 104–103), majd testvére, Alexander Janneus (Kr. e. 103–76) uralkodásuk alatt megkísérelték „judaizálni" a területet, ami azt jelentheti, hogy kötelező lett a zsidó vallás gyakorlása. Kr. e. 63-ban római uralom alá került egész Palesztina. Csak a II. században, Jeruzsálem eleste és a zsidó állam megszűnése után lehet zsidó többségről beszélni Galileában – írja a bibliaszótár.

Jézus idején tehát Galilea lakóinak túlnyomó részét a nem zsidó lakosság tette ki, ismert, hogy a ragozó nyelven beszélő népek mellett föníciaiak, szírek, arabok, görögök stb. is laktak ott, akiknek Arisztobulusz parancsára valószínűleg fel kellett venniük a zsidók vallását. Maga a Galilea név arra utal, hogy a vidéket a zsidók idegenek által lakottnak tekintették: „Galil hag Goyim"-nak, azaz az „Idegenek földjének" nevezték.[13] Azt, hogy Jézus idején Kánaánban élhettek szkíták, alátámasztja, hogy Szent Pál is használja a „szkíta" kifejezést.[14] A fentieket igazolhatja az is, hogy Galileában az első zsinagóga csak a III. században épült.[15] Flavius[16] is ezt erősíti meg, szerinte a vidék „általában nem zsidó". Így érthető, hogy miért fogadják a zsi-

dók így Jézust: „Vajon te is Galileus vagy-é? Tudakozódjál és lásd meg, hogy Galileából nem támadt próféta."[17]

A pártusokról röviden

Tekintsünk most Palesztinán kívülre! Jézus idejében Keleten két hatalmas birodalom nézett farkasszemet egymással, a római és a pártus. A Pártus Birodalom Róma legveszélyesebb ellenfele volt kelet felé, közel ötszáz éven át állt fenn, területe az Eufrátesztől az Indusig terjedt. Lakói a szkíták, illetve a szkítákkal rokon pártusok voltak (vö.: I/7. fejezet). A pártusok évszázados küzdelmet vívtak a rómaiakkal a Közel-Kelet birtoklásáért, és ez a Jézus születése előtti évszázadban időnként Palesztinára is kiterjedt. Galilea Jézus születése előtt a Pártus Birodalom vonzáskörzetében feküdt, ezért a római triumvirátus elhatározta a pártusok megtámadását, és Crassus hatalmas sereggel tört be a birodalomba, az Eufrátesz forrásvidékére, Kr. e. 53-ban, ám vereséget szenvedett. A hatalmas római vereség után egész Szíria, Galilea és Szamária is pártus fennhatóság alá került, e két utóbbi a Pártus Birodalom tartományaként Adiabene nevet kapott Adiabene pártus királyi herceg, kormányzó után. Kr. e. 40-ben a pártusok bevonultak Jeruzsálembe, és elűzték Nagy Heródes zsidó királyt, a rómaiak csak óriási erőfeszítések árán tudták uralmukat Kr. e. 37-ben visszaszerezni. Jézus születésének idején a Pártus Birodalom a fénykorát élte. Mindezek ismeretében erősen valószínűsíthető, hogy Galilea és a Pártus Birodalom ragozó nyelvű rokon népei kapcsolatban lehettek egymással, amit a Róma és a pártusok között Kr. e. 20-ban kötött szerződés megkönnyíthetett.[18]

Nimród vagy Dávid fia?

Mindezek ismeretében térjünk vissza Jézushoz! Nyomozásunk során azt tudjuk tenni, hogy egymás mellé tesszük azokat az érveket, amelyek a zsidó, illetve azokat, amelyek a nem zsidó

származás mellett szólnak, és az eddigiekhez hasonlóan, a logika eszközével majd levonhatjuk a következtetéseinket.

A korabeli források után forduljunk az evangéliumokhoz! Jézus származásával kapcsolatban a következőket tudjuk meg: Máté és Lukács Dávidtól származtatja, valamint említés történik arról, hogy a zsidó szokásoknak megfelelően körülmetélték.[19] Kezdjük ez utóbbival! Korábban láttuk, hogy Jézus születése előtt kb. száz évvel Arisztobulusz „judaizálta" Galileát, ezért erősen valószínűsíthető, hogy az ott élőknek fel kellett venniük a zsidó vallást. Így nyilván Jézusnak is, de ez nem jelent egyben etnikai azonosságot is. Azt, hogy Jézus a zsidó vallásra áttért, de nem zsidó etnikumú lehetett, bizonyíthatja, hogy az Újszövetség szerint befizette a két drachma úgynevezett prozelitaadót, amelyet a nem zsidó származású, de a zsidó vallásra áttérteknek, az úgynevezett prozelitáknak kellett fizetniük.[20]

Jézus zsidó származása melletti egyik érv máris megdőlt. Nézzük a másikat! Az Ószövetség alapján nem láthatjuk igazolva, hogy Jézus Ábrahám, illetve Dávid vérvonalából származna; tudjuk (vö.: II/3. fejezet), hogy a kb. Kr. e. XVIII. és XIV. század közötti négyszáz év teljesen kiesik az Ószövetségből. Hiányzik kb. újabb kétszáz év kb. Kr. e. 1100 és 900 között, majd az Ószövetség befejeződik kb. négyszáz évvel Jézus születése előtt, így közvetlenül a Jézus születését megelőző évszázadokról nincs információnk.

Sem Márk, sem János nem nyilatkozik Jézus származásáról. Máté szerint Jézus „Dávid fiának, Ábrahám fiának" a nemzetségéből származik, Ábrahámtól Salamonon át Józsefig vezeti a vérvonalat.[21] Lukács Istentől Ádám Sét nevű fián át Ábrahámig, majd Dávidig vezeti a vérvonalat, viszont Dávid egy másik fiától, Nátántól származtatja Józsefet.[22] Tehát két evangélista semmit sem szól a származásról, kettő pedig Józsefét mondja el. A Szentlélektől való fogantatás szerint azonban József nem vér szerinti apja Jézusnak.

Próbáljunk József útján megtudni valamit! Róla szinte semmit sem találni a korabeli zsidó hagyományokban, legendákban, talmudi irodalomban. József nevű zsidó ácsnak a nyomát

sem találni. Csak Máté és Lukács említi, de Huber Lipót[23] szerint ez csupán Epiphanius zsidó származású egyházatya beszúrása lehet.

Feltűnő, hogy alig írnak Máriáról az evangéliumok, okkal feltételezhetjük, hogy amennyiben zsidó származású lenne, akkor erről legalább egyszer említés történne, de nem. Máté[24] szerint „Józsefnek a jegyese", „aki a Krisztusnak nevezett Jézust szülte", Lukács[25] is csak annyit ír, hogy Isten elküldte Gábriel angyalt Galilea Názáret nevű városába „egy szűzhöz, aki a Dávid házából való József nevű férfinak volt eljegyezve. A szűznek neve pedig Mária". A bibliaszótár szerint is kevés a valódi adat az evangéliumokban, és megbízhatatlanok az egyházi hagyományok vele kapcsolatban.[26] Ám meg kell említeni, hogy az apokrif Jakab evangéliumában[27] is olvashatunk Mária szüleiről, Annáról és Joachimról, ebből viszont az derül ki, hogy zsidó származású volt. Érthetetlen azonban, hogy erről miért hallgatnak az evangéliumok.

Mariell Wehrly-Frey[28] Máriával is foglalkozik a művében. Szerinte Jézus anyja Nakeb adiabanei királyi herceg és Grapte charaxi hercegnő leánya volt, akikről az apokrif iratok Joaquim (Joachim) és Anna néven emlékeznek meg. Mindketten pártus birodalmi hercegek voltak, erős zsidó kapcsolatokkal és szoros összeköttetésben Nagy Heródessel. Vajon találunk-e valami utalást arra, ami esetleg alátámasztja a fenti feltételezést? A következőket tudjuk: valóban léteztek Adiabene és Charax nevű pártus vazallus államok.[29] Arra, hogy a Grapte-család létezett és az „adiabénéi Izas király" rokonai voltak, Flaviusnál találunk utalást,[30] aki beszámol az adiabenei királyi családról[31] is, akik nem voltak zsidó származásúak, de áttértek a zsidó hitre.

Mindezek alapján csak abban lehetünk biztosak, hogy nem lehetünk biztosak Mária származásában.

Nézzük Jézus születése helyét! Máté[32] és Lukács[33] szerint a júdeai Betlehemben született. Az Ószövetség szerint létezett egy Beth-Lomon nevű település Júdában, ahonnan Dávid származott,[34] és ahol a prófécia szerint[35] majd megszületik a Messiás. Ugyanakkor a régészet a város III. századinál korábbi nyomairól

nem tud.[36] Viszont Józsué[37] is említ egy Betlehem nevű települést, amelyet a Bét Lahm nevű hellyel azonosítanak, amely mintegy tíz kilométerre fekszik a mai Názárettől, tehát Galileában van. Ma már többen kizártnak tartják, hogy a mindenórás Mária a galileai Názáretből a júdeai Betlehemig vezető, legalább 180 km-es utat megtegye egy állítólagos népszámlálás miatt. Inkább azt tartják, hogy Jézus születési helye a galileai Betlehem lehetett. Ernest Renan[38] szerint valószínűleg azért van ez a betoldás, hogy Jézus születését a júdeai Betlehembe tegyék, hogy megfeleljen a zsidó próféciának.

Márk nem ír ugyan a születésről, de úgy tűnik, hogy Názáretből valónak tartja.[39] Názáretről az deríthető ki, hogy ilyen nevű település nem szerepel sem az Ószövetségben, sem a Talmudban. Josephus Flavius, a korszak legjelentősebb krónikása, Jézus kortársa, aki összeírta a provincia városait, említést sem tesz ilyen nevű helységről. Csak a II. század végén hallhatunk először róla.[40]

A „názáreti Jézus" kifejezés így aligha jelentheti azt, hogy Jézus Názáretből való. Több kutató van azon a véleményen, hogy „Názáret" a görög nyelven írt Újszövetség félrefordításából jöhetett létre, amely Jézust mint „nazarénust" említi. A „nazarénus" szó „Názáret"-ből való eredete többek szerint nyelvészetileg nem bizonyítható. Az Újszövetségben a „nazarénus" kifejezés Jézus, illetve követői jelölésére szolgál. De a nazarénusokat a zsidók megvetették: Jézusról mondják „...ez veszedelmes ember, és hasonlást támaszt a föld kerekségén lévő valamennyi zsidó közt, és a nazarénusok felekezetének a feje".[41] A Talmud szerint a „társulás (üzleti érintkezés) a nazarénusokkal mindenkor tilos... Nazarénusok azok, akik annak az embernek (Krisztusnak) tévelyeiben járnak, aki azt parancsolta nekik, hogy egy közönséges napon ünnepeljenek szombat helyett..."[42] „Miért nem imádkoztak vasárnap a papi őrség férfiai? R. Jochanan így magyarázza: A nazarénusok miatt, vagyis hogy ne kerüljenek a nazarénusokkal való fraternizálás gyanújába..."[43] Gondoljunk csak a szégyentábla szavaira: Jesus Nasarenus Rex Judeorum! A nazarénus Jézus tehát a zsidók szemében megvetés tárgyát képezte.

Szent Pál szerint Jézus Melkizedek rendjéből való, Melkizedek viszont nem a zsidók nemzetségéből származott: „Te örökké való pap vagy Melkizedek rendje szerint..."[44], „az, akinek nemzetsége nem azok közül való, tizedet vett Ábrahámtól..."[45]

Az eddigiekben több bizonyítékát találtuk annak, hogy Jézus nem Dávid házából való, mint ennek az ellenkezőjére. De nézzük tovább, hogy a tanításai mit árulnak el! Látni fogjuk, hogy a következők alapján is erre a következtetésre kell jutnunk.

Az én beszédemnek nincs helye nálatok...

Jézus legtöbb tanítása elfogadhatatlan volt a zsidó ortodoxia számára, hiszen a törvénytől való függetlenségre buzdított.[46] Nemegyszer a törvények megszegésére szólította fel követőit,[47] a szabbath be nem tartása például rendkívül súlyos megszegése a törvénynek.

Jézus egyértelmű különbséget tesz a saját és a zsidók Atyja közt. Ismeretes, hogy a zsidóság Mózes könyveit Isten szavának tartja, Jézus azonban megveti a zsidókat, így közvetve az ő Istenüket is: „Tudom, hogy Ábrahám magva vagytok, de meg akartok engem ölni, mert az én beszédemnek nincsen helye nálatok. Én azt beszélem, amit az én Atyámnál láttam, ti is azt cselekszitek, amit a ti atyáitoknál láttatok... Ha az Isten volna a ti atyátok, szeretnétek engem, mert én az Istentől származtam és jöttem... Ti az ördög atyától valók vagytok, és a ti atyátok kívánságait akarjátok teljesíteni. Az emberölő volt kezdettől fogva, és nem állott meg az igazságban, mert nincs őbenne igazság. Mikor hazugságot szól, a sajátjából szól, mert hazug és hazugság atyja."[48] „De ti nem hisztek, mert ti nem az én juhaim közül vagytok..."[49]

Az Ótestamentum sehol sem jövendöli meg az egész világ megváltását, a zsidók határozottan egy földi király, politikai vezető érkezését várták, aki Dávid nyomába lép. Jézust a zsidó papság azért nem fogadta el Messiásnak, mivel hittudósaik szerint Galileában idegenek laknak, s ilyen vidékről próféta nem származhatott. A görög „Khrisztosz" (latin Christus) szó a héber

„Massiakh" fordítása, azt a személyt jelenti, „aki a zsidók törvényes királya lesz", biztosan nem bírt természetfölötti jelentéssel, igencsak gyakorlatias kifejezés volt. Norman Cohen szerint a zsidó Messiás legföljebb egy jeles katonai vezető és bölcs, igazságos uralkodó, akit Jahve vezérel és választ ki arra, hogy népét Júdeába kormányozza. Az emberi alakot öltött természetfölötti megváltó hatalma, amely olyan fontos és központi a zoroasztrizmus és a kereszténység számára, teljesen ismeretlen a zsidó Bibliában.[50]

Az egyik legfontosabb érv amellett, hogy Jézus nem Dávid házából való, az az, hogy a zsidók máig várják a Messiást.

Az Isten fia kifejezés idegen volt a zsidók számára. Láttuk, hogy a történelmi idők kezdetétől az uralkodók az istenektől való származásra hivatkozva szilárdították meg az uralkodásra való jogukat, hiszen az ősi kultúrákban az Isten és az asszony nászából születik meg az Isten-ember. Az „Isten Fia" kifejezés egy ősi cím, amely elnevezés általános volt az egyiptomi és a sumir királyoknál, de később is találkozunk vele. A zsidók számára azonban ez idegen és megbotránkoztató volt, Jézus szerintük „káromkodott", amikor ezt a kifejezést használta. „Az élő Istenre kényszerítelek téged, hogy mondd meg nékünk, ha te vagy-é a Krisztus, az Istennek fia? Mondá nekik Jézus: Te mondád."[51] Aki isteni dicsőséget követelt magának, az istenkáromló volt a zsidó törvények szerint, és halálbüntetés várt rá.

Azt, hogy a galileaiak a zsidóktól különböző etnikumúak voltak, igazolják a vallási szokásaik is, ők ugyanis a hegyeken, a magaslatokon való imádkozást részesítették előnyben. A korabeli források mind megemlítik, hogy a Kelet ragozó nyelvű népei a magas hegyeken imádkoztak, ha erre nem volt módjuk, például a sumiroknak, akkor lépcsős piramisokat, zikkuratokat emeltek. A zsidók számára ez elfogadhatatlan volt, magaslatokon lévő templomaikat a „korrupció hegyének" nevezték. „Űzzétek ki akkor a földnek minden lakosát a ti színetek elől... és minden magaslataikat rontsátok el!"[52] „Elrontá az idegen istenek oltárait és a magaslatokat..."[53] Jézus azonban rendszeresen a magaslatokon imádkozott: színeváltozása[54] és megkísértése is[55] hegyen

történt, vagy említhetjük a hegyi beszéd színhelyét. Kedvenc imádkozóhelye az Olajfák hegyén volt.

A felsoroltak alapján újra arra a megállapításra kell jutnunk, hogy nagyobb a valószínűsége annak, hogy nem Dávid házából származott, mint ennek az ellenkezőjének. Ha utánajárunk a tanítványoknak, ugyanezt állapíthatjuk meg.

A tanítványok

Az evangéliumok tudósítanak minket Jézus tizenkét tanítványáról, akiket nyilván azok közül választott ki, akikben a legjobban megbízott: az elsők mind galileaiak voltak, az egyetlen kivétel Karióti (Iskáriótes) Júdás, aki később elárulta, ő Júdából származott.[56]

Mi történt az apostolokkal a keresztre feszítés után? Azt hihetnénk, hogy az Újszövetség *Apostolok cselekedetei* című fejezete foglalkozik velük, de alig. Azt megtudjuk, hogy az idősebb Jakabot Heródes megölette,[57] Júdás áruló lett, a hagyomány szerint Neró idejében, Rómában halt meg, maradtak tehát tízen. Innen kezdve azonban csak arról a Pálról olvashatunk, aki önmagát ugyan Isten apostolának nevezi, noha Jézust nem ismerte, tőle nem tanult, apostoli megbízást tőle nem kapott. Az *Apostolok cselekedetei* sem az apostolok cselekedeteitől szólnak, hanem főleg az övéről.

Az egyházi munkákban is alig találunk valamit azokról, akik Jézus tanítványai voltak. Ha a nyomukba próbálunk eredni, látjuk, hogy az Eufrátesztől keletre térítettek, és nem léptek – Péter és Pál kivétel – a Római Birodalom területére. Az Eufrátesztől az Indusig terjedő hatalmas terület pedig a Pártus Birodalomhoz tartozott abban az időben. Vegyük őket sorba[58]! András Kis-Ázsiában, Szkítiában a Fekete-tengertől délre, Trákiában, Görögországban és az Alsó-Duna táján, Örményországban, Kurdisztán területén, a Volgáig terjedően térített. A szkíta területekről érkező magyarok körében is nagy tiszteletnek örvendett, amit több település neve is jelez, például Békésszentandrás,

Garamszentandrás stb. Három királyunk is felvette a nevét. János Epheszoszban munkálkodott. Bertalan Örményországban, erősen valószínűsíthető, hogy a Pártus Birodalom Kaukázushoz közel eső területein térített. Tamás Edesszában és Indiában, a pártusoknak, a médeknek és a baktríriaiaknak végzett missziós munkát. Máté Etiópiába ment, a kusok földjére. Tadeus Júdás Mezopotámiába, kánai Simon Egyiptomba ment, majd mindketten a Pártus Birodalomba. Úgy tűnik tehát, hogy a galileai gyökerű apostolok a rokon etnikumú, szintén ragozó nyelven beszélő népek felé vették az irányt.

De nézzük tovább! János viszonya a zsidókhoz egyértelmű, mivel evangéliumában többször állítja szembe velük Jézust. A zsidókat mint közösséget vádolja, amiből nyilvánvaló, hogy saját magát nem tekintette a közösség tagjának. És Jézust sem. Csak elvétve hivatkozik ószövetségi írásokra, evangéliumának szellemisége nagyon távol áll attól, inkább zoroaszteri, sokan gnosztikus evangéliumnak tartják. János kifejezett zsidóellenességével több kutató is foglalkozott, ő tehát nem lehetett zsidó, és így a bátyja sem. Péter hasonlóképpen elkülöníti magát a zsidóktól, a következőket kérte[59]: „Sok egyéb beszéddel is buzgón kéri és inti vala őket, mondván: Szakasszátok el magatokat e gonosz nemzetségtől!" Így testvérével, Andrással együtt valószínűleg ő sem az. Az ifjabb Jakab és a Tádénak is nevezett Jézus rokonai voltak, Simon Kána városából származott, amelynek főleg nem zsidó lakói voltak.

Az apostoloknak néhány furcsa, a zsidóktól eltérő szokása volt, például nem tartották be a szombati munkatilalmat, kedvelték a magaslati helyeket, s ez mind etnikai különbözőségre utalhat. Smith is azt vallja, hogy Jézus tanítványai közül néhány biztosan nem volt zsidó.[60]

Napkeleti mágusok

„Amikor pedig megszületik vala Jézus a júdeai Betlehemben, Heródes király idejében, ímé napkeletről bölcsek jövének Jeru-

zsálembe, ezt mondván: Hol van a zsidók királya, aki megszületett? Mert láttuk az ő csillagát napkeleten, és azért jövék, hogy tisztességet tegyünk néki"[61] – egyedül Máté írja le ezt az epizódot, sehol máshol nincs említve a Bibliában, és a bölcsek sem szerepelnek többé. Vajon kik lehetnek ezek a napkeletről jött bölcsek? Már szó esett arról (vö.: I/10. fejezet), hogy a görög szövegben „magoi"-nak, tehát mágusoknak nevezik őket, ismert továbbá, hogy csak a kora középkorban „kaptak királyi rangot", és kezdték el Gáspár, Menyhért és Boldizsár néven emlegetni őket.[62] A napkeleti bölcsek ezek szerint mágusok, akik különböző nevek alatt voltak ismertek az idők folyamán: ők alkották a médek papi osztályát, ők a káldeus bölcsek, Jézus idején a mediterrán vidék tudósai… és minden bizonnyal a Pártus Birodalom csillagászai is.

A rövid bibliai jelenetből úgy tűnik, pontosan tudták, hogy kit keresnek, valószínűleg az asztrológiai számításaik alapján jelölt csillagot követték, tehát ismerhették a csillagászat titkait. Tudjuk, hogy keleti irányból jöttek, így Palesztinától keletre kell keresnünk egy olyan vidéket, ahol a csillagászatban jártas tudós mágusok éltek. Egy ilyet biztosan tudunk mondani, és ez a Pártus Birodalom. Tudjuk, hogy Jézus születése idején a két birodalom – a római és a pártus – szabadon átjárható volt. Az utazást Róma és Pártia között a Kr. e. 20-ban kötött béke tette lehetővé. Az eddigiekből az is kiderült, hogy Galileában és a Pártus Birodalomban etnikailag rokon népek élhettek.

Mindezek alapján úgy tűnik, mintha a három mágus egy jövendölés beteljesülését látta volna Jézus születésében. De vajon milyen jövendölésről lehet szó? Ahogy erről ennek a fejezetnek az elején már szó esett, egy IV. századi szír forrásból, *A törzsek származásáról, avagy a Kincsesbarlang* című keresztény iratból egyértelműen kiderül, hogy Jézus születése előtt a mágusok „utánanéztek Nimród kinyilatkoztatásában, megtudták, hogy király született Júdában". Tehát egy nimródi jövendölésről van szó! Ahogy az már eddig is és a továbbiakban is említésre kerül (vö.: I/10. és III/3. fejezet), Zarathusztrát a mágusvallás megalapítójának tartják, valamint nagy valószínűséggel feltételezhetjük, hogy nem perzsa, hanem a szkíta

népek szülötte, sőt néha Nimróddal azonosítják. Ha viszont Jézus „Nimród fia", akkor aligha csodálkozhatunk azon, hogy Zarathusztra megjövendölte Jézus születését, ahogy azt például *A Megváltó gyermekségének arab evangéliuma* című apokrif iratban[63] is olvashatjuk. Kifejezetten egy szűzről szólt, aki majd fogan, és fiút szül.[64] Mindezek ismeretében érthetők Zajti Ferenc szavai: a napkeleti bölcsek ama mágus papi testületnek lehettek a tagjai, amelyik hosszú évszázadok óta várt arra, hogy beteljesüljön a próféciája Kelet nagy szkíta apostolának, Zarathusztrának, aki a Messiás eljövetelének szükségét és valóra váló tényét jövendölte meg olyanképpen, ahogy az Jézus megszületésével be is következett. Az „idevonatkozó ősi iratok azt is tényként tudják, hogy ez a Messiás Zarathusztra kései magvából fog születni". A mágusoknak megvoltak a saját hagyományaik a születendő gyermekkel kapcsolatban: az első birodalom királyának, Nimród fiának kellett lennie.[65]

Azt, hogy Jézus születése Nimród-Zarathusztra próféciájának beteljesülése lehetett, jelzi a következő is. Már Kepler is foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mi lehetett az az égi tünemény, amelyiket betlehemi csillagként ismerünk. Arra a megállapításra jutott, hogy Kr. e. 7-ben a Jupiter és a Szaturnusz együttállása eredményezhette a betlehemi csillag néven ismert égi jelenséget. 1925-ben Paul Schnabelnek sikerült megfejtenie egy kb. 2000-3000 éves ékírásos táblát, amely a szippari csillagvizsgálóból származott. Az agyagtábla leír egy csillagászati eseményt: Kr. e. 7-ben a Jupiter és a Szaturnusz nagy együttállását a Halak jegyében, abban az évben háromszor is.[66] Mivel semmilyen forrás nem utal arra, hogy a zsidóknak lettek volna csillagvizsgáló intézetei, az egyik leghíresebb mágusközpont pedig Szippar volt, okkal feltételezhetjük, hogy Jézus születése a mágusok próféciájának beteljesülése lehetett.

Milyen nyelven beszélt Jézus?

Nyilván azon, amelyiken Galileában beszéltek akkoriban, az arámi nyelven. Mit tudunk róla? Először is azt, hogy a sémi nyelvek közé sorolja a szakirodalom. A laikus azonban – miután próbál

utánajárni a kérdésnek – legalább annyi, ha nem több bizonyítékot talál arra nézve, hogy az arámi sokkal inkább ragozó, mint sémi nyelv.

Érdemes a bibliaszótárhoz fordulnunk,[67] amely ugyan sémi eredetűnek tartja, mégis olyan információkat tartalmaz, amelyekből arra következtethetünk, hogy mégsem az: „Arám" Kr. e. 2500 körül Északkelet-Szíriában helynévként van említve, majd megjegyzi, hogy a név nem tűnik sémitának. Megtudjuk továbbá, hogy Jézus idejében ez volt a mindenki által értett nyelv Palesztinában, valamint azt, hogy a nyelv a Kr. e. VIII. századi lakosságcsere után jött mindennapi használatba. Itt azonban álljunk meg egy pillanatra! Ismert, hogy a lakosságcsere során II. Szargón a ragozó nyelvű népek által lakott vidékekről telepített embereket Palesztinába, az arámi tehát ezután terjedt el(!).

Nézzünk még utána az „Arám" földrajzi névnek! A szabadkőműves-hagyomány (vö.: IV/1. fejezet) szerint az özönvíz után „az emberek és állatok Arám hegyei között jöttek elő".[68] Ez pedig azt jelenti, hogy az Arám elnevezés már az özönvíz előtt is létezett, így a ragozó nyelvű őslakóktól származhatott. Azt, hogy az arámiak nem sémiták voltak, megerősíti Fáy Elek is, aki az arámiakat az Ararát környékéről, Arménia (mai Örményország) területéről származtatja, amelynek egykori neve Arámia volt. Ez a terület pedig a szakemberek véleménye szerint a turáni népek ősfészke. Hivatkozik idősebb Pliniusra, aki szerint a szkítákat régebben „arámiaknak" nevezték.[69] Ebből az is következik, hogy a vízözön környékén a Fekete-tenger, a Kaukázus környékén arámiul beszéltek. Az ősi ragozó nyelv újabb elnevezésével lehet tehát dolgunk.

A Talmud[70] is ezt erősíti meg: „…az első ember arámi nyelven beszélt… eretnek volt… istentagadó volt". Tudjuk, hogy a vízözön táján, a sémi törzsek érkezése előtt Mezopotámiában és környékén Nimród nyelvén beszéltek, az újabb elnevezés szerint – arámi nyelven. Azt, hogy a zsidók őket ellenségüknek tekintették, bizonyítja a Talmud is: „Sose imádkozzék az ember szükségleteiért arámi nyelven, ha valaki a szükségleteiért arámi nyelven imádkozik, akkor az angyalok nem csatlakoznak az ő

imádságához, mert ők az arámi nyelvet nem értik."[71] Vagy: „Az ember kívánságait ne adja elő arámi nyelven..."[72] Mindez pedig azt jelenti, hogy az arámi Nimród ragozó nyelvének egy késői változata lehetett.

Jézus így szól: „Tudakozzátok az írásokat... ezek azok, amelyek bizonyságot tesznek rólam."[73] A fentiek ismeretében erősen valószínűsíthetjük, hogy az arámi és nem a héber szövegekre gondolhatott.

Úgy tűnik, több bizonyítékát találtuk annak, hogy Jézus Nimród népéből származott, mint hogy Dávidéból. Ebből az is következik, hogy a Szent Grál jelentheti Jézus szent vérvonalát, hiszen a nimródi leszármazási sorról megállapítottuk, hogy szentnek tekinthető.

5. FEJEZET
MIT MONDANAK A LEGENDÁK?

„Nehéz figyelmen kívül hagyni azt az érzést, hogy a mese alatt konok tények húzódnak meg. József brit földön való megjelenése az adott körülmények között túl különös ahhoz, hogy tiszta kitaláció benyomását keltse". (Geoffrey Ashe)

Folytassuk a szent vérvonal utáni nyomozásunkat! Az Újszövetség szerint miután Jézust keresztre feszítették, központi szerep jutott Arimateai Józsefnek, ő az, aki elkéri a holttestet Pilátustól, és eltemeti. Az Újszövetség a továbbiakban nem tesz említést róla. Nem így a Grál-legendák! A keresztre feszítés után kb. 1100 évvel jelennek meg azok az első írásos történetek, amelyeket Grál-legenda elnevezéssel illetnek. Ezek nem egységesek, többféle változatuk ismert. A teljesség igénye nélkül először is tekintsük át az ismertebb legendákat[1]!

Egy kis legendatörténelem

Geoffrey of Monmouth *Historia Regum Britanniae* (Britannia királyainak története) című műve kb. a XII. század közepén jelent meg. Ebben ismerteti egy VI. században élt brit király, Artúr életútját is. Artúr halálosan megsebesül, de nem hal meg azonnal, hanem eltávozik Avalon szigetére, amely a tökéletesség földje valahol nyugaton. Itt várakozik addig, amíg fel nem támadhat, és visszatér mint népe megmentője. Ebben nem történik említés a Szent Grálról. Geoffrey of Monmouth szövegének több kéziratmásolata létezik, ilyen például Robert Wace *Roman de Brut* című műve, amelyben már a kerekasztal koncepciója is bevezetésre került.

Artúr történetét továbbszőtte Chrétien de Troyes. Több regényt is írt Artúr és lovagjai hőstetteiről (Conte du Graal), a XII.

század végi *Perceval* című alkotása a halála miatt befejezetlen maradt. Ebben bevezette a Szent Grált, amelyet a szellemi tökéletesség példájaként említ, de nem mondja meg pontosan, hogy mi az, csak azt tudjuk meg, hogy színtiszta finomított arany volt, számos drágakövet foglaltak bele. Ettől kezdve elkezdték az Artúr-irodalmat és a Szent Grált ötvözni.

A XII. század első felétől ismert William of Malmesbury műve *(De Antiquitate Glastoniensis Ecclesiae),* e szerint a Szent Grál Arimateai Józseffel érkezett Glastonburybe.

Robert de Boron a XII. század végén ismertté vált ciklusában *(Petit St. Graal)* szó van egy „szép edényről, melyben Krisztus az ő szentségét elvégezte". Arimateai József központi szerepet játszik benne: miután levette Jézus holttestét a keresztről, megmosta, az Úr sebei azonban „újra kifakadtak, és a vér kicsordult belőlük". József ezt az előbb említett „szép edényben" gyűjtötte össze. A történet szerint, mielőtt József meghalt volna, a Grál őrzését nővérére bízta, majd annak fia őrizte... és minden további örökösük ezt kapta feladatul. Avalon itt is távoli, nyugaton lévő vidéket jelent, ahova isteni parancsra megy el Arimateai József.

Boron története nem Artúr király korában játszódik.

Artúr feltűnik 1210 körül, Wolfram von Eschenbach *Parzival*jában, amely a Grál-család terjedelmes és részletes története. Itt a szent ereklye egy kő, pontosabban egyetlen drágakőből, jáspisból álló „valami", néha felirat jelenik meg rajta. Csodás ereje van, aki megpillantja, örök életű lesz. A Szent Grál maga hívja meg szolgáit. Említést érdemel, hogy ebben – és csak ebben – Parzival az Anjou-királyok családjából való, aki Artúr nemzetségével együtt egy földi hősnek és egy tündér nőnek a szerelméből születik.

Új legendák születnek?

Mielőtt folytatnánk a Grál-legendák ismertetését, itt egy pillanatra meg kell állnunk! „Valójában ezek a szövegek egy adott időszakban sokasodtak meg: egyikük se tűnik korábbinak a XII. század utolsó negyedénél, sem későbbinek a XIII. század első

negyedénél… A XIII. század első éveiben, mintegy parancsnak engedelmeskedve, Európában nem írnak többé a Grálról. Egy jól észlelhető intervallum után megújulás következik be a XIV. és a XV. században", majd megváltozott formában újra jelentkeznek – írja Evola.[2]

Vajon mi az a változás, amelyik a legendák későbbi változataiban megfigyelhető? Az, hogy kezdetben a legendáknak még semmi köze sem volt Rómához, az egyház nem ismerte a Grál-hagyományt, láthatóan nem volt kapcsolatban az apostoli tradícióval. A legendákban a Grál királyi nemzetségnek a feje, Arimateai József, közvetlenül Krisztus kezétől kapja meg a beiktatást, és dinasztiája nem Róma egyházával tart kapcsolatot, hanem közvetlenül Artúr király királyságához vezet (vö.: III/8. fejezet). Noha az egyházi irodalom már ismerte Arimateai József alakját és bebörtönzését, semmit sem tud a Grálról, és olyan régi szövegek sincsenek, amelyekben József keresztény apostolként jelenne meg Angliában.[3]

A Grál-hagyomány és az egyház viszonyát Evola[4] a következőkkel jellemzi: „Az Egyház soha nem tette magáévá a Grál-legendát. Úgy tűnik, mintha valami korábbi, eredetit és titokzatosat fedezett volna fel benne."[5] „1260-ban Jakob van Maerlant hazugnak nevezi a Grál történetét, éppen azon tény alapján, hogy addig az Egyház semmit se tudott, jobban mondva semmit se akart tudni róla."[6] „Kifejezetten vallásos jellege ellenére a Grál-legendát nem ismerte el sem az Egyház, sem a klérus. Egyetlen vallásos író sem beszél a Grálról. A hozzánk eljutott oly gazdag vallásos irodalomban Elinandus krónikás kivételével sehol, még emlékként se találjuk a Grál nevét. Szerzői azonban nem vehették semmibe a hit szimbólumának elbeszélését. Inkább csendes összeesküvést kellett szőniük a legenda köré."[7]

Evola szerint[8] ha néhány szövegben azonosítják is Arimateai József kelyhét az utolsó vacsorán használttal, akkor is ez a tartalom a kereszténységtől távoli hagyományokból ered, és a keresztény vallásosságra alig visszavezethető klímát tükröz, ami elég világosan szembetűnik annak, aki a Grál-legendákat összességükben szemléli.

Olyannyira nem tette az egyház magáévá a Grál-legendákat, hogy az 1547-es tridenti (trentói) zsinaton nem hivatalos eretnekségnek nyilvánította a vele kapcsolatos ismereteket.[9]

Hogyan vált mégis a Grál keresztény szimbólummá? Több kutató van azon a véleményen, hogy miután az egyház nem tudott mit kezdeni a kereszténységtől idegen, Szent Grálról szóló legendákkal, inkább létrehozta a saját, „keresztényesített" változatait. És valóban, az első változatok után kb. kétszáz évvel született meg Sir Thomas Malory legendagyűjteménye. Malory már egy keresztény szellemben átírt beszámolót adott, az előzőekhez képest erősen idealizált változatban, itt a Grál egy aranyedény, amelyet egy szent szűz visz magával. Hancock[10] úgy látja, hogy a fő hidat a korábbi nem keresztény Szent Grál-történetek és a stilizált újtestamentumi változatok között – amelyek Malory idejére létrehozták az úgynevezett *Queste de Saint Gral* (Kutatás a Szent Grál után) című alkotást – a XIII. századi cisztercita szerzetesek alkották. Misztikus nézőpontba helyezték Krisztus vérét. Az egyház lefordította a jelenséget a saját nyelvére. Az ezt követő keresztény nemzedékek egész Európában mindent megtettek azért, hogy a Grált szimbolikusan Szűz Máriával azonosítsák. A következő logika húzódik meg emögött: a Grál Jézus szent vérét tartalmazta, és mielőtt Mária megszülte Jézust, ő hordozta magában Krisztust a méhében, így az Egyház szerint a Grál Máriát jelképezi.

Az a titokzatos valami

Nyomozásunk szempontjából elsősorban a kezdeti, nem „keresztényesített" legendáknak van jelentőségük. Ezekben rendre felbukkan egy titokzatos „valami", ami kivételes fontossággal bír, több szöveg a „Sangreal"[11] kifejezést használja rá. A kutatók szerint ez háromféleképpen értelmezhető: San Graal = Szent Grál, Sang Real = valódi vér, Sang Regia = királyi vér. Ez a „valami" lényegében három formában jelenik meg: 1. Mint nem materiális, nem kézzelfogható, meghatározhatatlan és titokzatos természetű „valami"; 2. kő; 3. serleg, tál, kehely.

A történetekkel kapcsolatban Graham Philips[12] arra hívta fel a figyelmet, hogy az írások egy része erősen kötődik Arimateai Józsefhez és családjához, általában az írók teljes részletességgel ecsetelik a családfát és jelentőségét. Szerinte ennek az az igazi fontossága, hogy egy másik apostoli örökségről van szó, Jézus ugyanis az utolsó vacsorán használt kelyhet Arimateai Józsefnek és nem Péternek adta. Ez persze egyenlő az eretnekséggel, hiszen ha Péternek adta volna, akkor most a pápák tulajdonában lenne! De nem így van. A Grál-mesék világosan tájékoztatnak arról, hogy létezik egy tiszta apostoli vérvonal, amely Arimateai Józseftől indul, és a családjában öröklődik tovább. Úgy tűnik tehát, hogy a történetek egyrészt Róma értelmezésétől eltérő, ősi karizma letéteményeseiről szólnak, és Jézus valamiképpen kapcsolatban áll vele.

Graham Philips szerint ennek a családnak a tagjai titkos tudás birtokában vannak. Evola is azon a véleményen van, hogy a legendák szereplői egy titkos, királyi és papi tudás, egy misztérium letéteményesének tekintik magukat. E tudás Hermészig és a mágusokig vezethető vissza, sőt egy középkori szöveg állítja, hogy ez a tudomány már a „vízözön előtt is létezett". Mindenesetre ez a bölcselet sokkal régebbi, mint a kereszténység, és idegen a keresztény szellemtől.[13] Ez az ősi tudás gyakran egy kőhöz kapcsolódik. A hermetikus filozófusok éppúgy a kövüket keresik, ahogy a lovagok a Grált, az égi követ. Ez az „a kő, ami nem kő" – ezt a tudást misztikus és nem fizikai értelemben kell felfogni.[14] Ezenkívül a Grál-legendák természetfeletti jelleget, beavatási titkot is hordoznak.[15] A Grálban az ősi misztériumvallások hitét találjuk, miszerint aki megtalálja, elnyeri az örök életet és bölcsességet. Evola szerint a Grál legfőbb lényege, hogy kapcsolatban áll egy transzcendens királysággal, a „Világkirály" princípiumával.[16]

Kövessük most a Szent Grál brit útját!

6. FEJEZET
A BRIT KAPCSOLAT

„A fennmaradt walesi kéziratok alighanem a legfontosabb írásos emlékek Britannia kora középkori történelméről... Artúr nyomában járva egy elveszett királyságra bukkantunk... Akár a ködbe vesző mítoszokat, akár a kíméletlen valóságot tekintjük, Artúr egy már elfeledett népcsoport képviselője.”
(Steve Blake és Scott Lloyd)

A legendák alapján gyanítható, hogy a Szent Grál valamiképpen a Brit-szigetekre került. Az is feltételezhető, hogy – legyen az bármi is – Arimateai József vitte oda, valamint, hogy a kb. hatszáz évvel később élt Artúr király és közte valamilyen kapcsolat van. Vajon hogyan függnek össze ezek a látszólag egymással semmilyen kapcsolatban sem lévő események?

József Arimateából

Az Újszövetség szerint Arimateai József az, aki elkéri Pilátustól Jézus holttestét a keresztre feszítés után órákkal, hogy eltemesse. Ki lehet ő? A köztudatban az él, hogy gazdag zsidó ember, a zsidók tanácsának, a Szanhedrinnek a tagja. Nem biztos azonban, hogy ez így van. Nézzük, pontosan mi is derül ki az Újszövetség idevonatkozó részeiből! Megtudjuk, hogy „egy gazdag ember Arimathiából, név szerint József, aki maga is tanítványa volt Jézusnak”[1], továbbá „az arimathiai József, egy tisztességes tanácsbeli, aki maga is várja Isten országát”[2], valamint, hogy Jézus tanítványa volt, „de csak titokban, a zsidóktól való félelem miatt”.[3] Lukács[4] pedig így ír: „József vala a neve, tanácsbeli, jó és igaz férfiú. Ki nem vala részes azoknak tanácsában és cselekedetében, Arimathiából, a zsidók városából való, ki maga is várja Istennek országát.”

Megtudtuk, hogy Arimathia annak a városnak a neve, ahonnan József származik, és amelyről egyedül csak Lukács mondja azt, hogy a zsidók városa. A bibliaszótár szerint Arimathea egy város, s több lehetőséget is említ arra, hogy hol helyezkedhetett el, Haag szótára is hat lehetséges helyszínt említ,[5] általában azonban a mai Rámával azonosítják, ami Jézus idején egy ideig Szamáriához, később pedig Júdához tartozott.[6] József tehát gazdag ember, aki talán Szamáriából származik, ahol Galileához hasonlóan jelentős számban éltek nem zsidó etnikumúak.

Megtudtuk azt is, hogy „tanácsbeli", de azt nem, hogy milyen tanács tagja. A bibliaszótár[7] szerint lehetett akár annak a falutanácsnak a tagja, ahonnét származott, vagy valóban a Szanhedriné is. Josephus Flavius[8] említést tesz a Jézus idején működő „samariai tanácsról". Tehát nem biztos, hogy a zsidó tanács tagja volt, lehetett az említett két másiké is. Sőt, a „tisztességes tanácsbelit" Szent Jeromos „nobilis decurio"-nak fordítja, ami akár jelentheti azt is, hogy egy római provincia szenátusának a tagja volt.[9] Tehát a Szanhedrin-tagságán kívül még másik három is lehetséges.

Az Újszövetségből nem derül ki Jézus viszonya Józsefhez, ám mégis gyakran feltételezik, hogy Jézus rokona, talán anyjának a nagybátyja. Mindenesetre szoros rokoni kapcsolatra utal az a tény, hogy ő kéri el a „holttestet" Pilátustól, amihez csak családtagnak volt joga. A jelek szerint ez Poncius Pilátusnak nem okozott meglepetést, tudomásul vette, hogy József illetékes a temetés intézésében. Ugyanígy Jézus édesanyja, Mária is belenyugodott abba, hogy ő intézkedett.

De vajon miért kérte el a „holttestet", ha zsidó származású, sőt állítólag a Szanhedrin tagja? Mit törődött a gazdag zsidó tanácsos a szegény galileai ács fiával? Ráadásul a zsidó törvények szerint tilos volt kivégzettet családi sírba temetni,[10] azzal tehát, hogy József Jézust a saját családi sírboltjába temette, súlyosan megszegte a törvényt. De további furcsaságokkal is találkozunk: nemhogy saját családi sírjába temette, még királyi temetést is biztosított neki, drága vásznat, keneteket vásárolt. A fentiek ismeretéből nem nehéz arra a következtetésre jutni, hogy József, mint Jézus közeli rokona, talán nem zsidó etnikumú volt.

Vajon valóban elment-e Arimateai József Britanniába? A történészek szerint nincs olyan korai írott forrás, amelyik akár csak utalást tenne József és Britannia kapcsolatára, így a szakma nem veszi komolyan a legendákat. Tény azonban, hogy a Glastonburyvel és Józseffel foglalkozó legendák nem könnyen cáfolhatók. A hagyomány makacsul ragaszkodik ahhoz is, hogy József Glastonburyben a Szűzanyának szentelt templomot épített.[11] Ez persze azt is jelenti, nem azonosult a jeruzsálemi ortodox zsidó szellemmel.

Geoffrey Ashe az *Arthur király Avalonja* című könyvében kifejti, hogy éppen ez a szokatlanság a meggyőző: „nehéz figyelmen kívül hagyni azt az érzést, hogy a mese alatt konok tények húzódnak meg. József brit földön való megjelenése az adott körülmények között túl különös ahhoz, hogy tiszta kitaláció benyomását keltse".[12] Azért, hogy válaszolni tudjunk arra, hogy ha valóban járt a Brit-szigeteken, akkor miért pont oda ment, nézzük, mit tudunk a szigetország korai történetéről!

Mit tudunk Britannia történetéről?

Vajon kik és mikor népesítették be a Brit-szigeteket? Forduljunk a „legilletékesebbekhez", nézzük, mit mondanak a szigetek első lakóinak a legendái[13]! Az Ír-szigetek benépesítésének története a VIII. században látott napvilágot, egy Nennius[14] nevű szerző tollából. A mű hat honfoglalásról beszél. Az első Cessair népéé volt: Noé fia, Bith túlélte a vízözönt, az ő lánya, Cessair volt az, akiről a népet elnevezték. Férjével (Fionn, Fiontainn, Fintan = nagy tudású ember) bárkákat építtettek, varázserejüknek és tudásuknak köszönhetően élték túl az áradást. A második honfoglaló nép a partholónok voltak, ők hozták magukkal a szigetekre az első javakat és a mesterségeket is. A harmadik nép Nemed leszármazottaiból állt. A név jelentése: „égi", „tiszteletre méltó", „szent". Úgy tekinthető ez a rassz, amelyik „az égből jött", tehát isteni eredetű, innen ered tudásuk magasrendűsége. A hüperboreai régió az, ahonnan a természetfölötti tudásuk származik.

Sokan voltak, és rengeteg hajóval indultak el a Földközi-tenger partján lévő Szkítiából. Ők voltak az elsők, akik neveket adtak a dolgoknak. A nemedek kőköröket építettek. Az utánuk következő Fir Bolg nép szervezte meg az igazságszolgáltatást, ők vezették be a szakrális királyságot. Danu istennő népe a következő. A Tuatha Dé Danann (tuath = törzs, nép) szintén a túlélő nemedek leszármazottja volt. Békés szándékkal jöttek a szép földre, amelyet jogos örökségüknek tartottak. A tudást, a mágikus hitet, a vallást, a druidaművészetet és a boszorkányságot hozták el az Ír-szigetre. Négy északi városukból ereklyéket is vittek magukkal: a Végzet Kövét, a Győzelem Dárdáját, a Fény Kardját és az Üstöt, amelyből soha nem fogy ki az étel. A hatodikak Mil fiai voltak, szintén Szkítiából. Kiderül az is, hogy minden időszaknak megvolt a maga „tudója", aki a hermetikus tudást vitte tovább. Hasonló legendákkal találkozunk a walesieknél is, akik tudásuk eredetét szintén a bibliai vízözönig vezetik vissza.[15]

A legendák alapján úgy tűnik, hogy a szigeteket a régi Keletről érkezők népesítették be, az első honfoglalók a bibliai özönvíz után indulhattak Mezopotámiából, hiszen Noé egyik fia leszármazottainak tartják magukat, ugyanúgy, mint Nimród népe. Tudásukat égi eredetűnek tartják, ahogy Nimródé is az. Tőlük származik a kőkörök építésének tudománya, ami egybevág azzal, amit ezekről tudunk (vö.: I/10 fejezet.). Szkítia határozott említése, a mágustudás, az Istenanya hit (Dana Istennő népe) stb. mind-mind a Kelet ragozó nyelvű népeire utal. De olyan kutatók is vannak, akik Nimródot és Nemedet azonosnak tartják.[16] Nemed ír neve: Nin Mac Piel, Ninust pedig Nimróddal hozza kapcsolatba a hagyomány (vö.: II/2. fejezet).

Nézzük, alátámasztja-e valami a legendákat! Ugorjunk vissza a bibliai vízözön idejére! Évezredekkel korábban vagyunk, még mielőtt a ma angolnak nevezettek ősei a szigetekre érkeztek volna. Mezopotámia és a szigetek korai kapcsolatára utalhatnak a kőemlékek. Láttuk, hogy a legkorábbiak a Folyamköz környékén épültek, és többen megállapították, hogy onnan terjedt tengeri úton nyugatra is az „építési kedv" (vö.: I/10. fejezet). Wilson[17] szerint tény, hogy kb. Kr. e. V. évezredtől a kőemlékek

futótűzként terjedtek Nyugat-Európa partján észak felé. Az ősi magaskultúrához való kapcsolatra utal továbbá az is, hogy az ír népzene közismerten pentaton (vö.: I/4. fejezet).

Akik a kőkörök építői után érkeztek – ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk –, szintén ragozó nyelvűek lehettek: a kelták (a gall és a kelta ugyanannak a népcsoportnak két különböző neve) a Kr. e. II. évezredben bukkantak fel Európában, kb. Kr. e. 1200–750 körül érkeztek a Brit-szigetekre. Ókori kirajzásuk idején eljutottak a Brit-szigetektől a mai Ukrajnáig. A vaskorban a kultúrájuk olyan fokú fejlettséget ért el, hogy uralmuk alá vonták Britannia egész síkvidékét. Remek kézművesek, építőmesterek voltak. Nemcsak a vasat, hanem a lovat is ők vitték Nyugat-Európába. Rettenhetetlen harcosok hírében állnak. Többek szerint észak-afrikai, délnyugat-ázsiai eredetűek. A kelta közösségek DNS-vizsgálata rokonságot mutatott az észak-afrikai törzsekkel. Díszítőmintáik feltűnően hasonló a közel-keleti népek motívumvilágával. Vannak, akik a sumer és a kelta teológia között kapcsolatot és nagyfokú egyezést találtak.[18] Erre utal az is, hogy a korai Írországban a király szakrális volt, beavatása titokzatos rituálét igényelt.[19] Gardner egyértelműen fogalmaz: „az ősi skót kelták Szkítia fekete-tengeri királyságából vándoroltak a mai Írország területére".[20]

Az általuk beszélt nyelvekből a walesi, a breton, a skót-gael és az ír máig fennmaradt. Annak ellenére, hogy néhányan indoeurópainak tartják őket, több minden utal arra, hogy nem azok. A kelta a baszkkal rokonítható népcsoport, „nyelvük nagyon sok archaikus elemet megőrzött. Ezek eredetüket tekintve egyértelműen nem az indoeurópai nyelvek többségét magába foglaló indoeurópai nyelvcsaládból származnak" – írja Hancock.[21]

A kelta vallás papjai a druidák. A görög és a római világ előtti európai népek művelt rétegei közül ők a legfejlettebbek.[22] Julius Caesar *A gall háborúról* című könyvében írja, hogy sokat beszélnek a csillagokról és azok mozgásáról, a világegyetem és a Föld nagyságáról, a természetről, valamint a halhatatlan isten erejéről és hatalmáról. Van, aki a perzsa bölcsekhez és az indiai bráhmanákhoz hasonlította őket.[23] Az alexandriai görögök pedig

a mágusokhoz, Egyiptom papjaihoz, India bráhmanáihoz és a püthagoreusokhoz hasonlították a druidákat.[24] A druida „egyetemeken" természetfilozófiát, asztronómiát, geometriát, jogtudományt, orvoslást, szónoklatot, költészetet stb. tanultak.[25]

Több kutató jutott arra a következtetésre, hogy kulturális folyamatosság áll fenn a kőkörök építői és a druidák között. Mackie szerint például a kőkörök építőinek a tudása egészen a druidák koráig nyomon követhető, így valószínű, hogy Britannia szellemi rétege legalábbis részben azoktól a bölcsektől származott, akik az óriási henge-eket építették.[26] Mások is bizonyosra veszik, hogy a kelta kultúra örökölte a kőemlékek építőinek építészeti tudását.[27] Gordon Strachan[28] szerint azoktól, akik a hatalmas kőlétesítményeket emelték, a druidákon keresztül Jézus idejéig nyomon követhető egy titkos tudás, valamint feltételezhető a kapcsolat a Brit-szigetek és a Közel-Kelet között. Chadwick szerint széles körben elfogadott nézet, hogy a druidizmus intézménye a keltákat megelőzően jött létre, és Gallia és Britannia keltái azoktól a korábbi népektől vették át, akik között letelepedtek.[29] Mások is azon a véleményen vannak, hogy a druidák tudása a kelták előtti időkben gyökerezik. O'Kelly professzor, a Newgrange feltárója szerint ha az ír mitológiát nem a legendák szintjén kezelnék, akkor „a kora ír hagyomány jelentős része megszabadulna a kelta kényszerzubbonytól, amibe belegyömöszölték", és a késő neolitikumig tudnánk visszatekinteni.[30] E bölcsesség birtokosait változatos elnevezésekkel illették a különböző országokban, de a kelták filozófusként, a gallok pedig druidaként ismerték őket. Bölcsességük a neolitikum megalitikus kultúrájában gyökerezett.[31]

A fentiek ismeretében gyakorlatilag egyenlőségjelet tehetünk a druidák és a mágusok közé, hiszen a Brit-szigetekről indulva az Aranykor népéhez, a megalitépítő tudósokhoz, az egész hatalmas neolitikus kultúrkörben megtalálható tanítókhoz, a mágusokhoz és Nimród népéhez jutottunk el. Amennyiben tehát Arimateai József Britanniába menekült, akkor azt nem véletlenül tehette, hiszen láttuk, hogy a druida Britanniában olyan emberek között élhetett, akik talán ugyanolyan tudással rendelkeztek, mint ő. Tulajdonképpen „rokonokhoz" ment.

De nézzük tovább a szigetek történetét![32] Britannia lakói tehát már a római hódítás előtt is a világ egyik legkulturáltabb, legmagasabban képzett népei közé tartoztak. A Római Birodalom bukása után a kelta törzsfők irányította kis királyságok újra összefogtak. A germán szászok Angliába vándorlásának kezdetét az V. századra teszik. Korabeli források szerint ez nem ment simán, csak harcok árán. Ettől kezdve a „fehér sárkány" (angolszászok) és a „vörös sákány" (brit kelták) harcáról szól a történelmük.

A kereszténység már korán megvetette lábát a kelták között, és mire az angolszászok odaérkeztek, közülük sokan már megtértek. A kelták valamennyien keresztények voltak, míg a szászok pogányok, a „fehér és a vörös sárkány" harca tulajdonképpen a keresztény, civilizált kelták és a barbár, pogány germánok harcát jelentette.

Széles körben elfogadott, hogy egyedülálló és őshonos kultúra fejlődött ki a kelta kereszténység formájában, ami elsősorban Egyiptomból, Szíriából és Mezopotámiából származik, egyértelműen kiegészítve a nazarénus tanokkal. A liturgiai nagyobb részben Alexandriából származott.[33] Az új vallás fokozatosan elegyedett az ősi druida hiedelmekkel, ezért a kelta egyház nagymértékben különbözött a rómaitól, nem hittek például Jézus isteni természetében. Azt hirdették, hogy a nőknek is joguk van a papi méltósághoz. Jézus tanítására és nem személyére helyezték a hangsúlyt, tevékenységét a tudományra és a tanulásra összpontosították. Amíg a római egyház a dogmával és az egyház szerkezetével volt elfoglalva, addig a kelta az emberek gondolkodása és szíve iránt tanúsított érdeklődést. 597-re a kelta kereszténység annyira elterjedt, hogy Gergely római püspök Ágostont, a Benedek-rendi szerzetest Angliába küldte, kimondottan azzal a céllal, hogy megszilárdítsa a római egyházat ebben az országban.[34] Róma évszázadokon át kísérletet tett a kelták papi örökségének felszámolására, majd a whitbyi zsinat 664-ben megpróbálta kibékíteni egymással a két egyházat, ahol végül is a római katolikus magába olvasztotta a keltát.

A kelta egyház eredete tehát a druidák vallásában gyökerezett. Így érthető az egyik brit tiszteletes megjegyezése: „Figyelemre

méltó, hogy a druidizmus sosem szegült szembe a kereszténységgel, és valójában önként beolvadt."[35] A druida és a keresztény hit hasonlóságát támasztja alá Órigenész II–III. századi egyházatya, aki állította, hogy a kelta druidák egy Istenhez imádkoztak már Jézus eljövetele előtt, így a druidák tanítása alapján a kelták már régen rátermettek a kereszténységre. Ezt a feltételezést erősíti, hogy az egyik kelta király, miután megismerkedett Jézus történetével, ezt mondta: „A kereszténységet mi már ezer éve ismerjük."[36]

Úgy tűnik, amennyiben a Szent Grál egyfajta ősi tudást is jelent, Britanniába érkezvén „termékeny talajra" talált.

Nézzük, mi a helyzet, ha a vérvonal oldaláról közelítjük meg a kérdést!

Artúr király és vérvonala

A Grál-legendákban egyaránt szerepel Arimateai József és Artúr is. Vajon hogyan kapcsolódnak össze, amikor kb. hatszáz év választja el őket? Steve Blake és Scott Lloyd történészek több évtizednyi kutatómunkát szenteltek Artúrnak. Származásával kapcsolatban a walesi mítoszok alapján azt állapították meg, hogy Artúr Arimateai József lányának késői leszármazottja.[37] Hasonló következtetésre jutott Gardner[38] is, szerinte Arimateai József leánya, Anna és egy fődruida házasságából származott Beli, akinek évszázadokkal későbbi leszármazottja Artúr.

Amennyiben tehát a Szent Grál szent vérvonalat jelent, akkor Arimateai József, aki vélhetőleg Jézus rokona, valóban a Szent Grállal érkezett Britanniába, és így megvan az összekötő kapocs Arimateai József, a Szent Grál és Artúr király között. Artúrban egyrészt Jézusnak és családjának, másrészt egy fődruidának a vérvonala kapcsolódott össze, így kétszeresen is Grál-király. A Brit-szigetek korai bevándorlói és Mezopotámia kapcsolata bizonyítottnak látszik, így Artúr vérvonalának mindkét ága – mint Jézus rokonáé és mint egy fődruidáé – Kelet ragozó nyelvű népeihez vezet vissza.

Az Artúr-legenda másik főszereplője, Merlin pedig lehet, hogy pikt (ez a nép Skócia angolszászok előtti lakói, vannak, akik szintén keleti eredetükről tudnak). Merlin a legendák szerint Artúr király édesapjának a tanácsadója és gyóntatója volt. John Matthews, a történetek egyik legismertebb szakértője harmincévnyi kutatómunka után arra a következtetésre jutott, hogy Merlin, a varázsló élő személy, a VI. században a Myrddin nevet viselő, Skócia területén honos pikt törzsnek a vezetője volt.[39]

A szkíta kapcsolat

A legenda szerint Artúr azzal bizonyította veleszületett jogát arra, hogy törvényes király legyen, hogy kiállta a kard próbáját, sikerült kihúznia a kőbe zárt kardot. Evola szerint ez a történet Dannan istennő népének ősi tradíciójához vezethető vissza,[40] ők pedig Szkítiából származtatják magukat.

Feltűnő az Artúr és Attila királyunk mondái közötti hasonlóság, hiszen mindegyikük történetében fontos szerep jut egy mágikus kardnak. Priszkosz rétor, Attila kortársa, a bizánci diplomata, aki személyesen járt Attila udvarában, és a gót Jordanes említi, hogy Attila birtokában volt a had istenének szentelt és sok század óta elveszettnek gondolt kard, amelyhez az a hit kötődött, hogy akinek a tulajdonában van, az az egész világ urává lesz.

A kard tisztelete másoknál is fellelhető. Régi szkíta szokás is, valamint megvolt a rokon szarmatáknál is, akiknek egyik ágáról írja Ammianus Marcellinus, hogy náluk nincs egyház vagy hasonló szent hely, csupán meztelen kardot szúrnak a földbe, s azt tisztelik Mars gyanánt. Ilyesmire emlékeztetnek azok a XIII–XIV. századbeli kardok, amelyeket a székelyföldi erdőségekben több helyen, például Bodzán, Páván, Dálnokon stb. a földbe szúrva találtak, s körülöttük semmi más nem volt.[41]

A kard tisztelete a magyar néphagyomány szerint Nimródig vezethető vissza: Nimród, miközben a világot járta, találkozott egy látnokkal, aki egy égi kardról beszélt neki, amely őt illeti. Azt mondta, hogy nagy vadász lesz, de ehhez meg kell találnia

a neki szánt örökfényű kardot.[42] Nimród égi, mágikus kardjáról a magyar néphagyomány úgy tudja, hogy egy mozdulattal el tudja választani a jót a rossztól, a világosat a sötétségtől. Ezt a mitikus kardot sosem kell élezni, mert élét a Naptól kapta. Nimród kardját könnyen fel tudja emelni az, akinek könnyű a szíve és igaz a természete. A sötét szívűek, a lelketlenek, a rosszra törők, a hamisak számára azonban felemelhetetlenül nehéz. Ez a kardmítosz hasonlít a kelta, ír mítoszokra.[43]

De hasonlóval találkozunk az etruszkoknál (vö.: I/10. fejezet) is, akiknek a nyelve és írása rokon a magyarral: Sienától 30 km-re, a ciszterci San Galgano apátság egy kőbe szúrt kardot őriz, amelyet a legenda szerint a XII. századi lovag, Galgano Guidotti egy látomása után beleszúrt a sziklába, s ezzel megtagadta bűnös múltját. A régészek szerint a lelet arról tanúskodik, hogy a hajdani etruszkok által lakott vidéknek ebben az övezetében a vaskorszak kezdetén az ellenséges földbe belevágott szúrófegyver jelentette a háborús szándék kinyilvánítását.

Ezek ismeretében már nem lepődünk meg azon, hogy a legújabb kutatások az Artúr- és a Grál-legendát a szarmatákhoz, a szkítákhoz és az alánokhoz vezetik vissza. A szarmatákat a Római Birodalom császárai zsoldosként alkalmazták, így kerültek a szigetekre. Howard Reid antropológus véleménye szerint az Artúr-mondakör akkoriban keletkezett. A szarmaták harcos istent tiszteltek, akinek a legfőbb megkülönböztető tárgya egy mágikus kard volt. Reid szerint a régészek nem találtak bizonyítékot arra, hogy a legendakör elemei korábban léteztek volna a Brit-szigeteken.[44]

Reidhez hasonló megállapításra jutott a Los Angeles-i Occidental College embertantanára, Littleton is,[45] aki Artúr király történetét a szarmatáktól örökölt regénynek tartja. Ugyancsak a szarmata-alán műveltségi körbe sorolja Artúr király kardja, a kerekasztal és vitézei regényét, a Grál-edény legendáját is.

Hasonló következtetésre jutott Tomory Zsuzsa is.[46] Több bizonyítékot sorol a szarmaták szigetországbeli jelenlétére, a nyomukat számos ásatási lelet bizonyítja. Megállapítása szerint Artúr személye az V. századnál sokkal korábbi időre, az úgyne-

vezett „Tündérkorra”, Aranykorra vezethető vissza, s egy néhai ősi napistenség személye sejthető a nevében. Felhívja a figyelmet a mondakör magyar kapcsolataira. Azt, hogy az Artúr- és a magyar legendák közös forrásból eredhetnek, alátámasztja a magyar Szent László király csodatevő ezüstcsészéjének legendája is, ugyanaz történik ugyanis körülötte, mint Eschenbach Parsifaljában (vö.: V/8. fejezet).

A Szent Grál – legyen az valamifajta ősi tudás vagy vérvonal – legendák szerinti brit útját követve újfent Nimródhoz, illetve a ragozó nyelvű népekhez jutottunk el.

7. FEJEZET
A FRANCIA KAPCSOLAT

Hajtsd le fejedet, büszke szikamber! – hangzott el Szent Rémy szájából 496-ban Reimsben.

A szent vérvonal egyrészt – a legendák szerint – Arimateai Józsefen keresztül brit földön folytatódhatott, másrészt pedig – Baigent, Leigh és Lincoln feltételezése szerint – Dél-Franciaországban, mivel a keresztre feszítés után Mária Magdolna, mint Jézus felesége/jegyese, Jézustól fogant gyermekével – várandósan vagy már a megszületett gyermekkel – elmenekült Jeruzsálemből, és a mai Franciaország területére érkezett. A Grál-vérvonal az e kapcsolatból születetteken keresztül folytatódott. A brit út vizsgálatánál szkíta kapcsolatra bukkantunk, de vajon így van ez a franciánál is?

Európa első Grál-családja?

Tény, hogy több legenda is szól arról, hogy Mária Magdolna a Szent Grállal Dél-Franciaországban ért partot valamikor az I. században.[1] Ugorjunk azonban át néhány száz esztendőt! A mai Franciaország vidékei felett az V. és VIII. század között a Meroving-dinasztia uralkodott. A család névadója, első királya, Mérovée 448-tól ült a trónon. Baigent, Leigh és Lincoln szerint a Meroving királyokat valami titokzatosság lengte körül, különleges státust élveztek, nem úgy kerültek hatalomra, mint az utánuk következő királyok nagy része, nem háborúskodtak a trónért, erőszaknak vagy az előttük lévő hatalom elsöprésének a nyomát sem látjuk. Nem választott vagy „csinált" királyok voltak, hanem „automatikusan" jogosak a királyi címre. Ráadásul úgy tűnik, hogy mielőtt még Merovingoknak ne-

vezték volna őket, már ők uralkodtak az említett vidéken. Nem kormányoztak, nem tanúsítottak politikai aktivitást, mohón tanulmányozták viszont az ősi hagyomány szerinti királyi gyakorlatot.[2]

Uralmuk alatt virágzott az ország, nem voltak háborúzó emberek. Különleges tiszteletben részesítették őket, széles körben híre ment ezoterikus ismereteiknek és okkult tudásuknak. Karizmatikus királyok voltak, varázslókirályokként is ismerték őket. A hagyomány szerint az ősi tudományok beavatottai voltak, spirituális kultuszuk gyakorlatilag nem tért el a druidáéktól. A Merovingokra nem gyakorolt hatást az arianizmus, egyedülálló szervezetük sem gallorománnak, sem teutonnak nem számított.[3] Noéra mint ősapjukra tekintettek, ugyanakkor a régi trójaiak leszármazottainak is tartották magukat.

Nézzük, mi lehet igaz ebből!

A szent szkíta vérvonal

Gardner szerint a nimródi szent vérvonal Mezopotámiából, Szkítián át, Európában folytatta útját.[4] Vajon a Merovingoknak közük van-e ehhez a Grál-vérvonalhoz? Úgy tűnik, hogy igen, mivel a szerzőhármas, illetve Gardner kutatásaik során arra a megállapításra jutottak, hogy a Meroving-dinasztiában két – szent – vérvonal egyesült az V. században. Az egyik Jézus és Mária Magdolna leszármazottainak a sora. A másikat Gardner a szkíta uralkodócsaládtól származtatja, a vérvonalat a Kr. e. V. században élt fekete-tengeri szkítiai királytól, Antenortól indítja. E két vérvonal az V. században Argotta szkíta, szikamber hercegnő, valamint Jézus leszármazottja, Faramund házasságával egyesült.[5] Így érthető, hogy a szikamber hercegnőt, Argottát a frankok gyakran emlegetik a francia monarchia alapítójaként.[6] A Merovingok így valóban Grál-királyoknak tekinthetők.

Ismét új népnevekbe ütköztünk: szikamber és frank. Nézzük, kik ők!

A szikamberek a Fekete-tenger környékén, Kr. e. 380 körül élt Cambra nevű királytól kapták a nevüket.[7] A francia krónikák (lásd később) arról tudósítanak, hogy a szikamberek a magyarok rokonai, mielőtt a mai Franciaország területére érkeztek volna, a Kárpát-medencében tartózkodtak, ahol fővárost is építettek Szikambria néven. A magyar krónikák pedig arról szólnak, hogy Attila újjáépítette Szikambriát. Ismert továbbá, hogy 496-ban az egyik Meroving-királyt „szikamber"-nek nevezi egy püspök. Mindezek alapján úgy tűnik – ahogy azt később látni fogjuk –, hogy a szikamberek Attila előtt a Kárpát-medencében tartózkodtak, majd a mai Franciaország területére mentek, ahol a Kr. e. I. század környékén élt Francio nevű királyuk után frankoknak kezdték el nevezni őket.[8]

Mindezek ismeretében úgy tűnik, hogy a Meroving-dinasztia szkíta eredetű. Meg kell azonban vizsgálnunk, van-e valami valóságalapja annak, hogy Noéra mint ősapjukra tekintettek, és a régi trójaiak leszármazottainak is tartották magukat, ahogy azt bizonyos dokumentumok állítják.[9]

A középkori francia történetírás a frankokat a régi trójaiaktól származtatta, valamint a magyarokat és a franciákat rokonoknak tartotta, s ez a hagyomány meglehetősen makacsul tartotta magát az évszázadok alatt. A trójai származás legendája már a VII. században feltűnt az úgynevezett *Fredegar-krónikában*, majd a VIII. vagy a IX. században Ethicus *Cosmographiájá*ban. A Fredegar-krónika átfogó, történeti munka, elmeséli többek között, hogy a frankok Francio nevű királyuk után kapták a nevüket, valamint a IV. században Pannóniából érkeztek a mai Franciaország területére. A népemlékezet alapján a trójai eredetmondára, mint létező hagyományra utal. Egy szerzetes VIII. században keletkezett írása, a *Liber Historiaie Francorum* is hasonlóról tudósít. A XIII. század végén írták meg az első nagy francia nemzeti krónikát – *Grandes Chroniques de France* –, s ebben is az áll, hogy a Trójából a későbbi végleges hazájukba, Franciaországba kerülő frankok átmenetileg Pannóniában tartózkodtak. A XVI. századi művében Jean Lemaire a franciák történetét Trójával kezdi, és a magyarokat a franciák rokonainak tartja.

Okkal kérdezhetjük, hogy miért állított volna valótlant a francia népemlékezet, és miért találták volna ki ugyanazt a „valótlan Szikambriát" a magyar krónikások? A kultúrantropológusok megfigyelései szerint a néphit nem hazudik, azok a hagyományok élik túl az évszázadok viharát, amelyek nagyon mélyen gyökereznek a népemlékezetben. Miért ne vehetnénk komolyan – még ha napjaink történészei úgy tűnik, „elfeledkeztek is róla" – a krónikákban foglaltakat?

Nézzük hát, van-e valami történelmi alapja mindennek! Baigent, Leigh és Lincoln azt feltételezik, hogy valamikor a Kr. e. XII. század környékén Palesztinából a népesség egy részének menekülnie kellett, akik a föníciai hajósok segítségével eljutottak a görögökhöz, a mitikus Árkádia nevet is viselő Peloponnészosz-félszigetre. Később a nép egy része Trója felé vette útját. Ókori görög történetírókra hivatkozva állítják, hogy Tróját az Árkádiából jövő nép alapította. Úgy tartják, hogy Trója eleste után a népesség nagy része elmenekült, a minket érdeklő része a Fekete-tenger, majd a Duna-medence irányába folytatta útját. Az ő uralkodóik vérvonalából származnak azok a frank királyok, akik a Kárpát-medencéből a Rajna, a Szajna és a Majna mellé települtek, akiktől a Meroving-dinasztiát is származtatják.[10]

Trója elestét a Kr. e. XII. század közepére teszik, Gardner szerint Cambra király a Kr. e. IV. században, Francio pedig a Kr. e. I. században élhetett, valamint valószínűsíthető, hogy a Merovingok a IV. században már Franciaországban voltak. Ez azt jelenti, hogy a szikamberek a Krisztus születése körüli évszázadokban tartózkodhattak a Kárpát-medencében. Ekkor (vö.: I/7. fejezet) itt egyrészt a ragozó nyelvű őslakók, másrészt a keletről érkező szkíták is megtalálhatók lehettek. Így igaznak tűnik a francia krónikák megállapítása, miszerint a Kárpát-medencében élő szikamberek/frankok, valamint a magyarok ősei rokonok, hiszen szkíták voltak valamennyien. Ilyen értelemben még az is megállja helyét, hogy a Merovingok Noé leszármazottainak tartották magukat, hiszen Palesztina szkíta népei – ha úgy vesszük – Nimród népének leszármazottai.

Fel kell tennünk a kérdést: van-e nyoma a szikamberek Kárpát-medencei tartózkodásának? Tény, hogy a krónikákon kívül nincs. Ezen azonban nem csodálkozhatunk, hiszen – ahogy az az eddigiekből kiderült – rokon népek éltek együtt, akiket nyilván nehéz elkülöníteni. És mit tudnak erről a magyar krónikák? A *Képes Krónika*[11] például elmondja, hogy a „Francia népe" Francióról kapta nevét, aki Priamos első trójai király fiának a fia. Nagy Sándor idején a Dunánál „egy nagyon erős várost építettek" és „Sycambriai nevet adták neki, és négyszáz esztendeig maradtak itt Krisztus megtestesülése előtt". Máshol: Attiláék „Sicambriánál tömlőkön átkeltek a Dunán", valamint, hogy „Atyla városá"-nak és „Eccylburg"-nak hívják az egykori Szikambriát. De Anonymus, Kézai és Thúróczy krónikája is említi. Ezenkívül kb. ötszáz éve írta meg Petrus Ransanus az *Epithoma rerum Hungararum* című művét, amelynek első fejezetében jellemzi Magyarország tájait. A Pilisről ezt írta: „Buda felett, szintén a Duna partján még megvannak egy igen régi városnak a maradványai, nagy városfalról tanúskodva, Sicambriának hívják ezt a helyet".[12] Szikambriát többféleképpen is nevezték az évszázadok alatt: Attila városának, Ős-Buda várának, Vetus Budának, Alba Regiának, Etzelburgnak vagy például Herculiának. A „hivatalos" történetírás Aquincummal azonosítja, az újabb kutatások azonban Pilisbe helyezik el, Noszlopi Németh Péter[13] ugyanis arra a megállapításra jutott, hogy Szikambria nem a „hivatalos" tudomány által feltételezett Óbuda-Aquincum területén, hanem az Esztergom–Dömös–Pilismarót–Visegrád–Pilisszentkereszt határolta területen létezett valamikor.

A Merovingok tehát valóban Grál-királyok lehettek, ha egyrészt Jézus nimródi szkíta (vö.: II/4. fejezet), másrészt a feketetengeri szkíták uralkodói vérvonala egyesült bennük.

Azt, hogy valamiféle „spirituális kapcsolat" is lehetett a Kárpát-medenceiek és a frankhoniak között, illetve hogy a Merovingok tisztában lehettek pannóniai gyökereikkel, jelzi Szent Márton. A kora középkor jelentős egyházi személyisége a mai Szombathely területén 316/7-ben született és később Tours

város püspöke lett. Márton tisztelete nemcsak a frankok, hanem a Meroving-uralkodók körében is meglehetősen jelentős volt. Egy francia legenda szerint Szent Márton hun királyi sarjból származott,[14] így nem zárható ki, hogy a Merovingokhoz hasonlóan az ősi tudás beavatottja volt ő is. Erre az ősi, keletei eredetű tudásra utalhat Gardner is, amikor azt írja, hogy a katolicizmus peremén kifejlődött egy tudós szekta, amely tagadta a püspökséget, és ősi egyiptomi és általában keleti fogalmakon alapult. A tudós szekta élén Márton állt.[15]

A Grál-királyság eltiprása

A Merovingok, úgy tűnik, Európa első „valódi" Grál-királyságát hozták létre. Martin Lunn történész könyve alapján nézzük, mi lett a további sorsuk![16]

Ismert, hogy az első évszázadokban Európában a kereszténységnek még számos formája létezett, például az V. századi Franciaországban erős volt a kelta egyház, amely állandó összeütközésben élt a rómaival (vö.: III/2. fejezet). Sőt, ekkor még a római egyház léte is veszélyben forgott, egyik része volt csupán a kereszténység akkor létező több formájának, amelyik harcolt a túlélésért. Hivatalosan Rómának nem volt nagyobb hatalma, mint például a kelta egyháznak. Az arianizmus is terjedt, ebben az időszakban Nyugat-Európa nagy része vagy ariánus hitet vallott, vagy semmit. Nagyon kellett hát Rómának egy erőteljes személyiség, akinek a segítségével megvethette a lábát Nyugat-Európában.

A Meroving-dinasztiából származó I. Clovis 496-ra jelentősen kiterjesztette hatalmát a mai Franciaország területe felett. Felesége, Klotild már korábban is katolikus volt, és nagyon szerette volna, hogy a férje is megtérjen. Ennek megvalósulását elősegítő munkálkodásában nagy segítségére volt Szent Rémy, a gyóntatója. Mivel Clovis katolikus hitre való megtérése Rómának előnyt jelentett volna, meg is tettek mindent az érdekében. Több titkos találkozó történt Clovis és Szent Rémy között, majd rövidesen

szerződés köttetett az uralkodó és a római egyház között: 496-ban Clovis megengedte, hogy formálisan megkereszteljék, így ő uralkodhatott Konstantin Szent Római Birodalmán, míg cserébe ígéretet tett arra, hogy a római egyház érdekében erőskezű uralkodóként fog viselkedni. Ez a megállapodás a római egyház számára nagyon fontos volt, hiszen így egy új római és keresztény birodalom jött létre, amelyet az a Meroving-dinasztia vezetett, amelyet a nép eredendően és Rómától függetlenül is királynak tartott. Róma számára ez politikai győzelemnek számított, mert így megszerezte a Nyugat feletti uralmat.

Szent Rémy Rheimsben keresztelte meg Clovis-t, ami egy új birodalom kialakulását jelentette a római egyház vezetésével, de még a Meroving-vérvonal által vezetve. Tehát szétvághatatlan kötés jött létre az egyház és az állam között. Reimsben hangzottak el a híres szavak Szent Rémy szájából: „Megszelídülve hajtsd le fejedet, szikamber, imádd, amit eddig felgyújtottál, gyújtsd fel, amit eddig imádtál."[17] Ki kell azonban hangsúlyozni, hogy Clovis megkeresztelkedet és nem megkoronázták, ahogy azt többen sugallják. Az egyház nem „csinálta" a királyt, hanem elfogadta tényként, hogy ő a király. Az egyház azonban nem egyedül Clovi-val kötött szövetséget, hanem a leszármazottaival, vagyis a vérvonallal is, a megállapodás a dinasztia későbbi leszármazottaira is kiterjedt. Ezt követően egyre többen keresztelkedtek meg.

A királyok sorából II. Dagobertet kell kiemelni, aki 651-ben született, második felesége a vizigót király unokahúga volt, így Rómát hatalomhoz juttatta a vizigótok fölött is. Dagobert azonban korlátozni akarta Róma befolyását az országában. Házasságával megszerezte a mai Languedoc nagy részét, ám a vizigótok nem akartak szövetségre lépni Rómával. A kereszténység Róma által eretneknek tartott formáját, az arianizmust választották, és úgy tűnt, Dagobert is csatlakozott hozzájuk. Így hamar ellenségeket szerzett magának az egyházi emberek körében. De ellensége volt a háznagya, Kövér Pipin is. Soha többé nem tért vissza abból a vadászatból, ahova 679. december 23-án indult. Kövér Pipin parancsára ugyanis megölték a szemébe irányuló jól

célzott döféssel, miközben egy fa alatt aludt. A közhiedelem úgy tartja, hogy a gyilkosok nem elégedtek meg ennyivel, hanem Dagobert egész családját lemészárolták.

Dagobert meggyilkolása a Meroving-kor végét jelentette, a dinasztia hanyatlásnak indult, bár még közel száz évig sikerült megőriznie korábbi státusát. Sok uralkodója túl fiatal volt a hatékony kormányzáshoz, és nem tudta megvédeni magát a háznagyok szűnni nem akaró támadásaitól. A Dagobertet meggyilkoltató Kövér Pipin a fiát, Martel Károlyt juttatta vezető pozícióba. Ő nem jelentett be trónigényt, nyilván tisztában volt a Meroving-jogokkal, illetve azzal, hogy az uralkodókra vonatkozóan létezett egy szerződés a Meroving-dinasztia és az egyház között. Martel Károly 741-ben halt meg. Fia, Kis Pipin, a hivatalosan még uralmon lévő Meroving, III. Childeric háznagya, azonban egy delegáció élén felkereste a pápát, és megkérdezte, hogy „ki legyen a király, az, akinél valójában a hatalom van, vagy az, akinek nincs hatalma, de királynak nevezik?" A pápa hozzájárult, hogy Pipin legyen a király, ezzel megszegte a Clovi-val kötött megállapodását, miszerint a Meroving-házból kerül ki a király. Childericet kolostorba küldték, Pipint pedig megkoronázták. III. Childeric utód nélkül halt meg 754-ben, és ezzel a család lángja kihunyt.

Ettől kezdve már új szertartás szerint avatták be a királyt, hiszen a régi, karizmatikus, mondhatjuk azt is, hogy a Grál-királyok sorának vége szakadt. Immár egy „kreált" király került sorra, ki kellett tehát találni egy új beavatási szertartást. Ennek érdekében az egyház még a hamisítástól sem riadt vissza: ekkor bukkant fel egy dokumentum, amelyet Konstantin adománylevelként emlegetnek. Nagy Konstantin császár 337-ben halt meg, ám érdekes módon a halála és az irat felbukkanása közötti közel négyszáz évben soha senki sem hallott erről a dokumentumról. Ez annál is inkább különös, mert rendkívül fontos céllal íródott, azt akarta ugyanis alátámasztani, hogy a pápák Isten földi képviselői. Ami még fontosabb, az irat azt állítja, hogy Nagy Konstantin császár a Szent Római Birodalom minden hatalmát az egyházra ruházza át hálából, amiért Szilveszter pápa kigyó-

gyította a leprájából. Tehát ezentúl az egyház joga az uralkodók kiválasztása.

Azzal, hogy ezen irat alapján Kis Pipint megkoronázták, az egyház megfosztotta a Merovingokat „Isten adta" trónjuktól. Az egyház innentől kezdve az egymást követő katolikus bábkirályokat támogatta, azaz gyakorlatilag bitorolta a törvényes vérvonalat. Ettől kezdve elsöprő erővel emelkedett a római egyház, minden európai uralkodó az általuk „kitalált" koronázási szertartás révén került hatalomra. Ezen „dokumentum" alapján születtek meg az európai királyságok.

Nem csoda, hogy a Merovingok kétkedéssel fogadták a dokumentumot, amelyről ki is derült, hogy hamisítvány. (Lorenzo Valla még a reneszánsz időkben megállapította róla, hogy a benne szereplő újszövetségi idézetek olyan forrásból származnak, amelyik még nem létezett az irat állítólagos keletkezésekor. A szöveg latinságáról pedig megállapította, hogy az csak a VIII. század környékén alakult ki, a IV. században még a klasszikus latint használták.) Hihetetlen, de így van, ezek a megállapítások semmit sem változtattak a dolgok menetén, máig erre – a történelem egyik legnagyobb hamisítványára – hivatkozik Róma.

Kis Pipin megkoronázásától, illetve fia, Nagy Károly megszületésétől kezdődik a Karoling-korszak. Károly koronázása is különös módon zajlott. A szertartást pontról pontra előre rögzítették, azt a képzetet alakították ki, hogy Nagy Károly döbbenten szembesült azzal, hogy királlyá koronázták, mintha korábban erről fogalma sem lett volna – eddig idéztük Martin Lunn összefoglalását.

A Grál-vérvonal mégis folytatódott?

Így az egyház aktív közreműködésének eredményeként ezután nem a Grál-vérvonalba tartozó Merovingok közül kerültek ki a királyok, Nagy Károly apja már nem Meroving-leszármazott volt. Mindenképpen meg kell említenünk azonban Nagy Károly anyját, akit több, egymástól független forrás is pártus-avar-magyar

hercegnőnek tart. Ismert, hogy Kis Pipin, Nagy Károly apja, egy Berta nevű hercegnőt vett feleségül. A lexikonok (pl. Tolnai Nagylexikon, Révai) általában azt írják Bertáról, hogy egy magyar király vagy a laoni gróf lánya. Többen vannak azonban azon a véleményen, hogy Nagy Károly anyja nem feltétlen volt a laoni Heribert lánya, hanem inkább azt valószínűsítik, hogy „magyar", esetleg a bizánci császári ház tagja.[18]

Bertát „magyar" hercegnőnek tartja Gardner[19] is, aki az általa felrajzolt családfában Nagylábú Bertaként említi, amely név egyezik a más forrásokból ismertekkel. Bertával kapcsolatban Tomory Zsuzsa[20] arra hívta fel a figyelmet, hogy Norma Lorre Goodrich, aki a *Medieval Myths* című könyvében a jól ismert európai ősregéket és mondákat elemzi, ide rangsorolta a Hungária Bertája című mondát, amelynek létezéséről eddig alig tudtunk valamit. A történet szerint amikor Martel a fia számára feleséget keresett, minden tanácsadója a Hungáriai Berta királykisasszonyt javasolta menyasszonynak. A gondolatot tett követte, leánykérői Hungáriába mentek, ahol meg is kapták királyuk számára Berta királykisasszony kezét. Innentől a történet a népmeséink vonulatát követi, s a nehézségek sorát leküzdve Berta és férje boldogan éltek, míg meg nem haltak.

A legalább 800 éves történet nemcsak megerősíti, hogy Nagy Károly anyja „magyar" hercegnő volt, hanem azért is érdekes, mert – mivel Berta halálának éve a különféle források szerint 783 – arra utal, hogy „Hungáriának" már volt neve és királya 783 előtt. Tudjuk, hogy a Kárpát-medencében ekkortájt az avaroknak nevezettek alkottak birodalmat, a monda így a hun-avar-magyar folytonosság (vö.: I/7. fejezet) bizonyítéka is.

Előre kell bocsátani, hogy többen felvetették, a Nagy Károly által Pannóniából elrabolt avar kincsek között lehetett a magyar Szent Korona is.[21] Az ezzel foglalkozó fejezetben (vö.: V/4. fejezet) említésre kerül majd Szigeti István felvetése, miszerint Nagy Károly 800-ban Rómában a magyar Szent Koronával koronáztatta magát császárrá.[22] Nem zárható ki, hogy Nagy Károly apja esetleg tisztában volt a Grál-királyság jelentőségével, és talán ezért vett feleségül Berta személyében olyan valakit, aki feltételezhe-

tően – ahogy azt később látni fogjuk (vö.: V/3. fejezet) – szent uralkodói vérvonalból származott. Nyilván így könnyebben el lehetett fogadtatni Nagy Károlyt egy Meroving helyett. Hát még ha valóban a magyar Szent Koronával koronázták meg…

Róma a IX. századra a kontinens nyugati felének korlátlan ura lett. Hamarosan azonban kelet felől „sötét felhők gyülekeztek”, mert feltűntek Árpádék magyarjai, akiknek királyai Nimródtól származtatták magukat – és így a szent vérvonal tagjai voltak…

De ne vágjunk a dolgok elébe!

8. FEJEZET
SZENT VÉR – SZENT GRÁL

„Még történelmi mércével mérve is nagyon sokáig tartotta magát az a népi magyar fehérhagyomány, hogy Jézus mint a Világ Királya azért van jelen a Magyar Szentkoronán, mert egykor Nimród, a magyarok őskirálya is világkirály volt, és ebből következően úgymond «rokonságban» állt a korona tetején látható Pantokrátorral." (Gönczi Tamás)

A Szent Grál utáni nyomozásunk második részének a végére értünk. Az eddigiekben Baigent, Leigh és Lincoln felvetésének – miszerint a Szent Grál Jézus vérvonalát jelenti – igyekeztünk utánajárni.

Az első részben arra a megállapításra jutottunk, hogy amennyiben a Szent Grál valamifajta egyetemes tudást, ősi bölcseletet jelent, úgy a legkorábbi megjelenési formájával a ragozó nyelven beszélő népeknél találkozunk, a birtokosai évezredeken át Nimród népéből kerültek ki. Ennek a résznek a végén ugyancsak arra a következtetésre kell jutnunk, hogy ha a Szent Grál szent vérvonalat jelent, akkor is a szkítákhoz vezetnek a szálak.

Azt a vérvonalat tartottuk „szentnek", amelyiknek a tagjai „közel kerültek az isteni lényeghez". Az ismert legkorábbi írásos források, a sumir és az egyiptomi királylisták, valamint Gardner kutatásai alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy az a vérvonal, amelyiknek az elején Hám, illetve Nimród áll, szentnek tekinthető. Láttuk, hogy a témával foglalkozó könyvek szerzői közül senki sem szolgál magyarázattal arra, hogy a Dáviddal induló dinasztikus sor miért tekinthető annak, és mi sem jutottunk olyan ismeretek birtokába, amelyek ezt a feltételezést egyértelműen alátámasztanák. Mindebből pedig az következik, hogy Jézus vérvonala csak akkor tekinthető magának a Szent Grálnak, ha Jézus nem Dávid, hanem egy másik, biztosan szentnek tekinthető le-

származási sor tagja. Vizsgálódásainkban arra a következtetésre kellett jutnunk, hogy nagyobb a valószínűsége annak, hogy Jézus Hám-Nimród, mint annak, hogy Sém-Ábrahám-Dávid népéhez tartozott.

Próbáltunk a Szent Grál nyomába eredni a keresztre feszítés után is, és mivel a legendák szerint a Brit-szigetekre érkezett, ott vizsgálódtunk tovább. Az ezzel kapcsolatos megfigyeléseink nem zárták ki, hanem kiegészítették és még jobban alátámasztották azt a korábbi megállapításunkat, miszerint a Szent Grál az újkőkor ragozó nyelvű népeihez köthető. Egyrészt láttuk, hogy a Brit-szigetek első lakói magukat a vízözön környéki Mezopotámiából, illetve Szkítiából származtatják, így a druidák és a mágusok kapcsolatát bizonyítottnak tekinthettük. Másrészt kiderült, hogy a „Grál-királyok királya", Artúr, két szent vérvonal génjeit birtokolja: a szent, beavatott fődruidáét és Arimateai Józsefét. Ráadásul – többen a Grál-legendák eredetét a kelta termékenységmítoszokban látják – az újkőkori Istenanya-kultusz is a ragozó nyelvű népekhez köthető.

Nyomába eredtünk a Szent Grál frankhoni útjának is, amelyet egy szerzőhármas vetett fel. Ismét csak megerősítést nyert a korábbi megállapításunk, a szent vérvonal ugyanis ebben az esetben is a szkítákhoz köthető. A Meroving-dinasztiában Jézus és Mária Magdolna utódainak leszármazási sora egyesült a szkítiai szikamberek királyi családjának vérvonalával.

A legendákban foglaltak, valamint a kutatók megállapításai, amelyek szerint a Szent Grál a keresztre feszítés után Frankhonban és a Brit-szigeteken folytatta útját, csak úgy nyernek értelmet, ha alattuk a Nimródtól induló és a ragozó nyelven beszélő népek körében terjedt vérvonalakat értjük. Annak alátámasztására, hogy a nimródi és nem a dávidi a Grál-vérvonal, több érv is szolgál. Kezdjük azzal, hogy már a „kezdet kezdetén" is határozott különbség található a sumirok és a sémi népek királyságról alkotott felfogásában. A sumirok számára a király Isten „helyettese", aki nem uralkodik rajtuk, hanem „összeköttetést" biztosít közte és a nép között. Ebből következik, hogy minden cselekedete a nép érdekeit szolgálja, soha nem tesz ellenükre, csak a javukat

szolgálja. A politikai hatalom kérdésének nincs értelme a királyságról alkotott felfogásukban. Nincs tudomásunk arról, hogy sumir király háborút indított volna mások leigázására. A nép Istent, és nem a királyt szolgálja, a király nem uralkodik rajtuk, hanem az „ég akaratát közvetíti". Papkirályok, akik magukat a „négy égtáj királyának", a Világ Királyának tartották, hiszen nem politikusok vagy hadvezérek döntöttek a birodalmuk határairól, ők a „mennyek királyságában" uralkodtak. A Világ Királya ítéletet mond jó és rossz felett, ítélkezik. A sumiroknál az uralkodó, a király sajátos viszonyban állt az Istennel: a papkirály élete minden percében Istennel volt kapcsolatban, azért, hogy az égi harmóniát megvalósítsa a földön, hogy a népét boldoggá tegye.[1] A sumir uralkodókat, az eddigi értelmezésünk alapján, Grál-királyoknak kell neveznünk.

A sémi népeknél Hammurápival jelenik meg a királyközpontú állam, ahol már mindenki a király szolgája. Ez a királyfogalom torzképe a sumirokénak, hiszen ebben az esetben minden alattvalót a király istenként való szolgálására kényszerítenek. Ezzel kezdődik meg azoknak az államhatalmaknak és szervezeteknek a „törvényekben" megfogalmazott elvek szerinti uralma, amelyek már nem az emberiség Istentől eredeztetett alaptörvénye, hanem a hatalmi önkény ötlete szerint igazodnak. A királyságnak azonban a sumiroknál meglévő minden külsősége megmarad.

Mindez az építészetben is megmutatkozik. Érdekes módon, az előbbi megállapítással még a témánk szempontjából indifferens könyvben, az *Irak építészete*[2] címűben is találkozhatunk. Eszerint a királyság eszméjének két változata építészeti formát is öltött. Egyrészt megfigyelhető a templomokat építő királyé, akinek a hatalmát az istenek éppen a nekik ajánlott pompás szentélyek által szentesítették, másrészt a palotákat emelő, hadvezér uralkodóké, akiknek rezidenciájában ítélkeztek élet és halál felett, és ahonnan irányították a birodalom sorsát.

Mezopotámia ragozó nyelvű őslakói az évszázadok alatt az akkádok és az asszírok kegyetlenkedései miatt elvándoroltak. A menekülő népek nyilván vitték magukkal a Grál-királyság „intézményét". Minden bizonnyal ez lehet a magyarázata an-

nak, hogy a sumirokhoz hasonló királyfelfogással találkozunk azoknál a népeknél, amelyeknek a műveltségében fellelhetők a mezopotámiai eredet nyomai; a szkítákról, illetve az általuk uralt hatalmas vidékeken élő népekről (vö.: I/7. fejezet), például a médekről, a pártusokról, a hunokról van szó. Feltűnő ezeknek a népeknek a sumirokéhoz hasonló királyfelfogása. Uralkodóik nagy része a „Királyok királya" címet viseli, Világkirály. Szinte hihetetlen, de a hun uralkodók például olyan nagy becsben álltak, hogy India északnyugati tartományában, a közel negyvenmillió lakosú Rádzsasztánban élő hun leszármazottak adják 1500 éve folyamatosan a tartomány uralkodóit, a maharádzsákat még ma is(!). Ezeket Rádzsasztán egyik nagy déli régiójában, Mevárban „maharánának" nevezik, amelynek jelentése „Királyok királya", a hagyományoknak megfelelően ő áll kulturális, vallási szempontból minden rádzsasztáni maharádzsa fölött.[3]

A hunokhoz hasonlóan, a pártusoknak is szakrális uralkodóik voltak, magukat az isteni hatalom földi másának tekintették,[4] a kínai források pedig arról tudósítanak, hogy a kusán uralkodót az „Ég fiának" tartották.[5] A kagánokról (= nagyfejedelem), például az avarokéról, ezt tartják: „Az égen és a földön, és minden helyen, ahol a nap és a hold világít, még sohasem volt, hogy a kagán ne lett volna szent ember" – mondta Tch'ou-lo nyugati türk kagán egy VII. századi kínai évkönyv szerint.[6] Az eddigiek ismeretében mondhatjuk – nem meglepő módon –, hogy a szakrális királyokkal a korai Írországban is találkozhatunk, akiket titkos szertartással avattak be (vö.: II/8. fejezet). Mindezek pedig Gardner megállapítását támasztják alá, aki szerint Hám és Nimród Grál-vérvonala Arábiában, Anatóliában és a fekete-tengeri Szkítiában, majd Európában – Írországot is beleértve – folytatta az útját.[7]

Láttuk, hogy a Grál-királyság „intézménye" a sumiroktól kezdve nyomon követhető a szkíta népek körében. A Grál-királyságnak az előzőkben ismertetett jellemzőivel Dávidnál, illetve az őt követő uralkodóknál nem találkozunk. Feltűnő továbbá, hogy Dávid vérvonaláról a Biblián kívül szinte semmit sem tudunk.

Azt, hogy a Grál-királyok nem a sémi népek köréből kerültek ki, valamint, hogy Jézus nem tartozhatott Dávid leszármazási sorához, jól mutatják a Biblia utolsó ítélettel foglalkozó részei is. A zsidók számára mást jelentett az utolsó idő, mint a Grál-királyság, a Világ Királya, az Ítélkező király hagyományával rendelkezőknél. Az Ószövetségből látható, hogy a zsidó királyságok más népek feletti győzelmüket várják, és nem Isten királyságát: „Lészen az utolsó időkben, hogy erősen fog állni az Úr házának hegye... és özönleni fognak hozzá minden pogányok... és eljönnek sok népek, mondván... mi járjunk az Ő ösvényein, mert a tanítás Sionból jő..."[8] „És felveszik őket a népek, és elviszik őket lakhelyükre, és az Izrael háza bírni fogja őket az Úr földjén, szolgák és szolgálók gyanánt, és foglyaik lesznek foglyul vivőik..."[9]

Hasonlóval találkozunk a Zsoltárokban[10] is: „...kérjed tőlem és odaadom néked a pogányokat örökségül, és birtokul a föld határait. Összetöröd őket vasvesszővel, széjjelzúzod őket, mint cserépedényt." De máshol is hasonló prófétai megnyilatkoztatásokat olvashatunk: „És azon a napon lesz, hogy kész leszek elveszíteni minden pogányt..."[11] A zsidók az eljövendő Messiástól politikai győzelmet, nem a mennyei királyság eljövetelét várták.

Jézus nagyobb valószínűséggel azoknak a népeknek a köréből jöhetett, amelyeknél élénken élt az Ítélkező Világkirály hagyománya. A néphit szerint Világkirály volt Nimród, és annak tartják Melkizedeket is.[12] És ahogy a továbbiakban (vö.: V/3. fejezet) látni fogjuk, az évszázadok (-ezredek) alatt a szkíta népek és az utolsó ítélet összetartozó fogalmakká váltak. Így válik érthetővé az a magyar hagyomány, „hogy Jézus mint a Világ Királya azért van jelen a magyar Szent Koronán, mert egykor Nimród, a magyarok őskirálya is az volt, és ebből következően, úgymond «rokonságban» állt a korona tetején látható Pantokrátorral."[13]

Mindazt, amit az eddigiekben a Szent Grálról megtudtunk, a következő fejezetben más szempontok alapján is alátámaszthatjuk.

III. rész

Az örök dicsőség felé

1. FEJEZET
AKIK MEGJÁRTÁK A HADAK ÚTJÁT

„Boldog a földi halandók közt, aki tudja e titkot, ámde ki nem részes szent titkában, sohasem lesz ily boldog, még holta után sem az éji homályban…”
(Démétér istennőhöz szóló himnusz)

A Szent Grál, illetve keresése a megvilágosodás utáni vágy allegóriája is, mert aki megtalálja, az elnyeri az örök életet és a bölcsességet. Valamiféle spirituális tudást is jelent tehát, amely azé lehet, aki az isteni lény „közelébe került, és megismerte azt”. A Szent Grál birtoklása a Végső Valósághoz, a Teremtőhöz való megérkezést, a tökéletes megvilágosodás állapotát jelenti. Aki eljut erre a szintre, ugyanúgy ismeri Isten és a teremtett világ, mint önmaga titkait, a makrokozmoszét és a mikrokozmoszét, a hermészi „ami fenn, úgy lenn” elv alapján. Ez a tudás nem jár „automatikusan” mindenkinek, csak hosszú és küzdelmes úton, folyamatos tanulással lehet a birtokába jutni. Mindenki előtt nyitva áll azonban az út, hogy ennek a bölcsességnek a tulajdonosa, beavatott legyen. Az ezoterikus – csak a beavatottak számára ismert – tanítás szerint mindennapos életünk mögött egy másfajta, rejtett, felfedezésre váró világ húzódik meg, ebben rejlenek az élet értelmét, annak valós szabályait és a világmindenség törvényszerűségeit érintő legmélyebb kérdésekre adott válaszok. Ez is a Szent Grál, amely megtalálásának igénye, előbb vagy utóbb, de mindenkiben felmerül.

Az előző részekben utánajártunk annak, hogy ha a Szent Grál valamifajta ősi tudást, bölcseletet, illetve szent leszármazási sort jelent, mindkét esetben Nimródhoz, illetve a ragozó nyelvű népekhez jutottunk el. Ebben a részben a Szent Grál megtalálásához, az „örök dicsőség” elnyeréséhez vezető utaknak próbálunk a nyomába eredni, ehhez azonban bepillantást kell nyernünk az ókor misztériumiskoláiba, valamint azok beavatási szertartá-

saiba. Okkal feltételezhetjük ugyanis, hogy akik a Szent Grált birtokolják, azok ismerik az „isteni titkot”.

Újraszületettek

A történelemben számos misztériumiskola és vallás, titkos társaság alakult, amelynek tagjai az isteni tudás, a világegyetem titkainak, vagy fogalmazhatunk úgy, hogy a Szent Grál megtalálására törekedtek.

Ismert, hogy ezekbe többnyire csak egy bizonyos beavatási szertartáson való részvétel után lehetett bekerülni. Ezeknek a rítusoknak közös eleme a halál és az újjászületés átélésének az élménye, de hogy ez pontosan mit jelent, csak a beavatottak tudják, az avatatlanok esetleg csak találgatják. Több minden utal azonban arra, hogy valahogyan átélték azt, ami a halál pillanatában történik, a lelkük „átlépett” az anyagtalan világba, abba a térségbe, amelyik a világunkon kívül található, és „találkozott” Istennel. A pszichológusok talán ezt nevezik ma a „tudat kitágulásának”, annak mélyebb rétegeibe való alámerülésnek.[1] A beavatottak úgy tettek szert a gnózisra, hogy „meglátták”, azaz közvetlen „kapcsolatba kerültek” Istennel.

A beavatási rítusok szimbolikája nyilvánvaló: miután az avatandó „meghal”, a lelke „felszáll és találkozik” Istennel, így kerül az Isteni Tudás birtokába. A termékenységrítusok lényege is ugyanez, hiszen a magnak meg kell „halnia” ahhoz, hogy új élet sarjadjon belőle. Fontos hangsúlyozni, hogy az avatandók a saját döntésük, és nem a társadalmi konvenciók alapján váltak az adott misztikus társaság tagjává.

Úgy tűnik, hogy ez a rítus a történelem hajnalán a „király/fáraócsinálás” eszköze volt, legkorábbi nyomaival a sumir és az egyiptomi uralkodók beavatásánál találkozunk. A jelölt csak egy bizonyos szertartás elvégzése után vált valóban uralkodóvá, csak azután nyerhette el trónját, miután az „égben” beavatták a világmindenség minden titkába. Vajon hol végezhették ezt a szertartást?

Robert Bauval[2] világított rá arra, hogy a memphiszi nekropolisz a hét piramisával nem más, mint az egyiptomi mitológiában oly fontos csillagkép, az Orion földi mása, amelynek központi része a gízai három piramis. Ám van egy kitüntetett pontja, amely az egyiptomi teológia feltámadás-misztériumával kapcsolatos, s ez a Nagy Piramis. Régóta ismeretes, hogy a belsejében kamrák találhatók, az egyik a Király, a másik a Királynő Kamrája nevet viseli. Ezekből úgynevezett járatok vezetnek a felszínre, s ma már sokan bizonyítva látják, hogy ezek úgynevezett „lélekcsatornák", amelyeken a fáraó „lelke elhagyhatta a piramist". Miután komputeres számításokkal megvizsgálták a kamrákból kivezető járatok meghosszabbított vonalát, azt találták, hogy azok egy adott időpontban az égbolt egy-egy, az egyiptomiak számára kitüntetett jelentőséggel bíró csillagára mutattak. Több kutató egyetért abban, hogy a Nagy Piramis nem temetkezési hely. Bauval[3] szerint itt játszódhatott le az a mágikus szertartás, amelyiknek keretében a beavatásra váró fáraó lelke „felszállt a csillagokba", hogy aztán „visszatérve" immár beavatottként elfoglalhassa a trónját. A kutatók a piramisszövegek és más források alapján próbálták rekonstruálni a szertartást, ennek ismeretében érthető, hogy az egyiptomiak miért hívták a piramist „mer"-nek, amely „felemelkedést", az „öröklét elnyerését" jelenti.[4] Bauval szerint a mezopotámiai lépcsős piramisok, a zikkurátok belsejében végzett szertartásoknak is ez volt a lényege.[5]

Több kutató jutott arra a következtetésre, hogy a „királycsinálásnak" ez a módja a legnagyobb titokban zajlott. Feltételezik, hogy két szertartás létezett, az egyik a nagyközönség, a másik pedig csak a néhány beavatott jelenlétében, ez utóbbi történhetett a piramis belsejében.

Úgy tűnik, hogy az idő múlásával nemcsak az uralkodók kerültek abba a kivételes helyzetbe, hogy „a lelkük találkozott Istennel", hanem az ókorban számos beavatási jelleggel bíró misztériumiskola és vallás is létezett, amelyek – érthető módon – az istenek köré fonódtak. A teljesség igénye nélkül nézzük az ismertebbeket! Az Ízisz-misztériumban rituálisan újra eljátszották Ozirisz szenvedéseit, az istennő gyászát és kettőjük történetének

jóra fordulását, hogy a beavatottak megtanulják legyőzni a nehézségeket. Apuleius (II. század) *Aranyszamár* című művében fennmaradt az Ízisz-misztériumba való beavatás leírása, amely nem fedi fel az egész rítust, de azt állítja, hogy a jelölt énje „meghalt", majd meglátta a tiszta fényt, és általa megvilágosodva született újjá: „...a halál határán jártam... odajárultam az alvilági istenek és az égi istenek színe elé, s színről színre imádtam őket".[6] Az Ízisz-kultusz beavatási szertartásai messze túljutottak Egyiptomon, valószínűleg a druida papok (vö.: II/6. fejezet) is átvették őket.[7]

Eleuszisz Kr. e. 1500 körül talán a világ legnagyobb titkait rejtette magába: Démétérnek, a gabona és a természet istennőjének, valamint lányának, Perszephonénak a mítosza a holtak birodalmából való visszatérésről szól. A legenda szerint Démétér Eleusziszban misztériumiskolát alapított, ahol a beavatottakat az anyagi világ fellendítésének módszereire és a saját halandó voltuk leküzdésére tanította. Csak a kiválasztottakat avatták be, és halálbüntetés terhe mellett meg kellett esküdniük, hogy a titkot nem fedik fel senki előtt. Cicero annyit árul el erről, hogy „megtanultunk nagyobb reménnyel élni és meghalni". Egy másik beavatott pedig ezt vésette a sírkövére: „Valójában csodálatos az istenek által őrzött titok, hiszen a halandók számára nem sérelem, hanem ajándék a halál."[8]

A görögök által Dionüszosznak, a rómaiak által Bacchusnak nevezett isten – de sok más névvel is illették – kultusza az antik világ egyik legjelentősebb beavatási iskolája volt. A dionüszoszi beavatás célja a tudaton túli érzékelés rejtett képességének a felélesztése az emberben. A beavatottnak rá kell ébrednie annak tudatára, hogy az emberi szellem egy mindent felölelő, egységes kozmikus értelem része.[9]

Orpheuszt gyakran hívják a beavatás megteremtőjének, a holtak birodalmába való alászállását a beavatási szertartásokkal hozzák összefüggésbe. Kortársai szerint megmutatta a „kimondhatatlan titok" fényét, és fellebbentette a legszentebb misztérium fátylát.[10]

Püthagorasz (Kr. e. 581–497) Krotónban intézményt alapított, amely beavatási központ volt. Ő lehetett az első, aki megnevezte

a világegyetemet, amikor a kozmosz, a világmindenség, a „rendezett világ" kifejezést használta. A reinkarnációt hirdette.[11]

Empedoklész (Kr. e. 490–?) nézetei közel álltak Püthagoraszéhoz. Platónnal együtt a világunkat barlangnak, az anyag sötét helyének tekintették, ahova a halhatatlan lélek leszáll, és ahonnan fel kell jutnia eredendő hazájába. A beavatás a mágussá válás lehetőségét ígérte.[12]

Platón, görög gondolkodó, egyike minden idők kulcsfontosságú filozófusainak. A *Phaidón* című dialógusában a lélekről szóló mítoszát olvashatjuk, kiderül belőle, hogy tud a reinkarnációról. Az egyetemes tudás itt nem más, mint a lélek visszaemlékezése a „más világban" történő, előző életére. Gyakran hangsúlyozza, hogy a halál az életből, az élet a halálból születik. Allegóriái közül a barlanghasonlat a legismertebb, amely az egyik kulcsfontosságú nézete.[13]

Mithra vagy Mithrász isten kultusza a Római Birodalomban a Kr. e. II. századtól volt népszerű vallás. A szertartásokról keveset tudunk, titokban, csak a beavatottak jelenlétében tartották meg őket. Feltételezik, hogy a jelölteknek sötét átjárókon keresztül kellett a kijáratot, a fényt megtalálniuk. A szertartásokat barlangokban, pincékben vagy barlangszerűvé alakított szentélyekben tartották, ez a „kozmikus barlangot" a világegyetemet jelképezte. A beavatásnak hét szintje volt.[14]

A gnosztikusok hitének alapját az a gondolat képezte, amelyik szerint az egyén egyesülhet az isteni lényeggel, „megismerheti" – az egyház nélkül is. A gnosztikus szertartások is titokban folytak.

A beavatási szertartásokat többnyire barlangokban végezték. A szellemek birodalmának szimbólumaként a barlangot az érzéki szemlélés előtti elrejtettsége, valamint szilárd, változatlan lényege miatt választották.[15] Az itteni szertartásokhoz hasonló játszódhatott le a piramis belsejében is, a halál és az újraszületés gondolatára utal, hogy a Nagy Piramis úgynevezett királykamrájának nyugati végében található egy koporsó, amelyet egyetlen gránittömbből faragtak ki. A feltételezések szerint Hufu szarkofágja volt, ezt azonban több kutató kétségbe vonja. Mivel holttestet a szarkofágban sohasem találtak, elképzelhető, hogy

valójában nem temetkezési célra, hanem beavatási rítusokhoz használhatták.[16]

Ezt a feltételezést támasztja alá, hogy máshol is találkozhatunk koporsóval mint a beavatás eszközével. Az északi buddhizmus egyes beavatásaiban a jelöltet három napra kőkoporsóba zárják, és ha a testében lakozó szellem „áttör" a kőkoporsón, a barlangon, a hegyeken át az égig, onnan beavatottként „tér vissza".[17] Az egyik modern druida szekta még ma is gyakorol egy feltámadásrítust, amelyben a jelöltnek egy kőből készült sírból kell felemelkednie. Azt állítják, hogy ókori elődeiktől örökölték ezt.[18]

A Hadak útján

Már aligha lepődünk meg azon, hogy az említett rítusok szinte minden mozzanatával találkozunk Nimróddal, illetve a magyarokkal kapcsolatban is. Az Orion – magyarul Kaszás – csillagképet az első kultúrák mint beavató csillagképet ismerték. Láttuk, hogy az ókorban Egyiptomban az a hiedelem uralkodott, hogy a fáraó halála után a lelke csillaggá változik, a fáraó Orionná válik. Ha összevetjük ezt a magyar Hadak útja hagyománnyal, hitvilágunk ősiségére kapunk bizonyítékot, hiszen a mi mitológiánkban is Orion az otthona Nimród királynak, otthona Csaba királyfinak, ugyanúgy, mint az egyiptomi fáraóknak.[19] Ráadásul több bizonyítékát is találjuk annak, hogy az Orion csillagképben a régi Kelet népei Nimródot mint istent tisztelték(!).[20]

Tudjuk, hogy Nimródot Hermésszel is azonosították (vö.: I/10. fejezet), így nem meglepő, hogy Hermész, az antik világ mítoszainak lélekvezetője és a magyar Nimród-hagyomány, bizonyos aspektusból ugyan, de párhuzamba hozható. Nimród is „lélekvezető".[21]

Mindenképpen említést érdemel az is, hogy – miként Hérodotosz is írja – az egyiptomiak Oziriszt azonosnak tartották Dionüszosszal,[22] akit viszont a régiségben Nimród apjával, Kussal azonosítottak. Dionüszosz = Bacchus = Kus. Mindez

érthetőbbé teszi azt a hitet, miszerint Nimród is az Orionban „lakik", mint Ozirisz.

Az ősi beavatási rítusokhoz hasonlóval találkozunk a középkori, magyar alapítású szerzetesrendnél, a pálosoknál (vö.: V/6. fejezet). Kolostoraik mellett országszerte mindig ott találjuk a barlangokat, Gyöngyösi Gergely,[23] a rend egykori generálisa művének töredékeiből tudjuk, hogy a pálosok itt keresték az „örök bölcsesség útját". A fennmaradt leletek arra utalnak, hogy a pálos beavatás is egy kőkoporsóhoz kötődhetett. A titokban folyó szertartásra Gyöngyösi szavaiból következtethetünk: „Ezek az atyák egész életük folyamán azt próbálták megvalósítani, amit odafönn az égben, az angyalok szféráiban láttak." Nagy a valószínűsége annak, hogy a rítus az Istennel való találkozást, egyesülést szimbolizálta. Aki átélte ezt az élményt, annak a testét a halála után – a pálos legenda szerint – nem kezdte ki az enyészet: Gyöngyösi azt írja, hogy „őseink ott fekszenek kőkoporsóikban romlatlan holttesttel". Egy korabeli „külföldi tudósító", Kapisztrán János (Giovanni di Capistrano, 1386–1456) miután végiglátogatta a pálos kolostorokat, a következőt írta: „Ezek egytől egyig szent emberek…"[24] Igaza lehetett, Róma számára ugyanis a szentté avatáshoz nem egy esetben elegendő volt a romlatlan holttest, márpedig a pálosoknál akadt jó néhány.

Ebben a fejezetben a Szent Grált a „megtalálásához vezető út" szempontjából vizsgáltuk, és az előző két rész ismeretében mondhatjuk, hogy – nem meglepő módon – ismét Nimródhoz, a sumirokhoz stb. vezettek a szálak. Korábban (vö.: II/4. fejezet) arra a megállapításra jutottunk, hogy Jézus nagy valószínűséggel „Nimród fia", azaz Galilea szkíta népességéből származik, és amennyiben Grál-király, úgy feltételezhetően a Szent Grál „megtalálásához vezető út" ismerője is. Az említett beavatási szertartások azonban messze állnak a keresztény szellemiségtől…

2. FEJEZET
PERSONA NON GRATA?

„A kereszténység egy Pál által alapított vallás, mely Krisztus evangéliumát a Krisztusról szóló evangéliummal helyettesítette." (Wilhelm Nestle)

Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy az a kép, amelyik ma a köztudatban Krisztusról él, kétezer éve változatlan, ám ez közel sincs így. Azt, amit ma Jézusról tudunk, pontosabban gondolunk, az egyrészt az Újszövetségből, másrészt az egyház tanításából származik. A Jézusról szóló csekély számú, Biblián kívüli kortárs forrásból csupán annyi derül ki (vö.: II/4. fejezet), hogy biztosan élt, Pilátus uralkodása alatt keresztre feszítették, majd három nap múlva újra megjelent. Több kutatóban felmerült, hogy az Újszövetségben leírtak és az egyház által tanítottak nem feltétlenül a valós Jézust mutatják be, de az eddigiek alapján a laikusban is felvetődhet, hogy a Jézusról az egyház által tanítottak nem feltétlenül állják ki a bizonyítás próbáját. Lehet, hogy az elmúlt kétezer évben Jézus megítélése jelentős átalakuláson ment át?

A kezdetek...

Jézusról talán akkor nyerhetnénk valós képet, ha a közvetlen tanítványai írásaiból nyerhetnénk információkat, de a tizenkét apostol által írtakról – néhány kivételtől eltekintve – nem maradtak fenn írásos emlékek. Nem tudni, ha voltak is, hova lettek. Főleg olyan valakitől származnak a ma Jézusról gondoltak, aki nem ismerte személyesen, nem volt a tanítványa, vagyis a gazdag tarsusi zsidó családból származó Saultól, aki születésétől fogva római állampolgár, aki később Pálra változtatta a nevét, és akinek úttörő szerepe volt a doktrínák kialakításában.[1]

Saul/Pál nem tartozott az apostolok közé, csupán maga nevezte így magát: „Jézus Krisztus szolgája, elhívott apostol, elválasztva Isten evangéliumának hirdetésére...”[2] Saját maga állítja, hogy sok időt töltött Jézus követőinek üldözésével: „Saulus pedig pusztítá az anyaszentegyházat, házról házra járva, és férfiakat és asszonyokat elővonszolva, tömlöcbe veti vala.”[3] „Saulus pedig még fenyegetéstől és öldökléstől lihegve...”[4]

Azt várhatnánk, hogy az, amit ma kereszténység néven ismerünk, a Szentföldről, Jézus és tanítványai tanításából ered. De nem így van, hanem a zsidók közül, a diaszpórából, Szent Pál tanításából, akinek a követői keresztényként váltak ismertté. Az egyház minden tanítása nem Jézus eredeti követőire, a családjából származó vezetőkre vagy az eredeti tizenkét apostol tanítására épül, hanem Páléra – tartja nem egy kutató.[5]

A világ Jézusról kialakított képe elsősorban az evangéliumokon és az Újszövetségen alapul. Tekintsük át röviden, mit tudunk ezek létrejöttéről![6] Először is azt, hogy az Újszövetségnek mintegy hatvan százalékát Pál írta, és csak évszázadokkal a keresztre feszítés után nyerte el ma is ismert formáját, hiszen 367-ben keletkezett az újszövetségi kánon lezárulásának a dokumentuma. A hosszú évszázadok elég időt adhattak arra, hogy az alakuló egyház kiválogassa azokat az iratokat, amelyek szerintük az „Úr szavait” tartalmazták. Az I. században azonban a szóbeli hagyománynak még sokkal nagyobb jelentősége volt, mint az írásosnak. Jézus, a nagy tanítókhoz, például Buddhához hasonlóan, nem írt le semmit.[7] Papias püspök például még 135 körül is a következőt mondta: az idősebbektől azt kérdezem, mit mondott András, Péter, Fülöp és Tamás, nem az az érdekes, mi van írva a könyvekben.[8] Visszájára fordult tehát az a mondás, miszerint „a szó elszáll, az írás megmarad”. Az embereknek még akkor is a szóbeli hagyomány volt a fontosabb, amikor már léteztek azok az iratok, amelyeket később kanonizáltak. Az Újszövetséget pedig a fellelhető iratok alapján állították össze, így valószínűleg már sohasem fogjuk megtudni, hogy azoknak a tartalma egyezett-e, és ha igen, mennyire a szóhagyománnyal.

A négy később kanonizált evangéliumon kívül szép számmal léteztek más írások is.[9] Lukács[10] tanúsága szerint is számos, Jézus életét és tanításait megörökítő írás volt ismert: „Mivelhogy sokan kezdették rendszerint megírni azoknak a dolgoknak az elbeszélését, amelyek minálunk beteljesedtek." Tehát több beszámoló is létezett, amelyek közül kezdetben egyik sem volt előbbre való a többinél. Sőt, abból, ahogy Lukács és Máté kezeli Márk írását, nyilvánvaló, hogy egyikük sem tartotta a legkorábbi evangéliumot isteni eredetűnek, hiszen szabadon hozzátesznek, elvesznek belőle, változtatják.[11] Lukács sem tartja a magáét fontosabbnak a többinél, és nem tartja szentnek sem, csak egy beszámolónak a sok közül. Még a II. század közepén is több evangélium létezett, az egyház egyiket sem kanonizálta, ekkor még mindig többen a szóbeli hagyományt tartották értékesebbnek, csak a II. század végén kezdték az evangéliumokat szentnek tekinteni Pál leveleivel együtt.

A négy evangéliumot önkényesen választották ki a korai kereszténység különböző csoportjai és szektái által forgatott nagyszámú irat közül. Az elutasított szövegeket apokrifnak nevezték, és sokat meg is semmisítettek közülük.

...és a folytatás

Az Újszövetség[12] szerint a Jézus követőiből alakult első keresztény egyháznak három „oszlopa" volt: Jakab, Jézus fivére, Simon Péter és János. Jézus eredeti követői, akiknek Jakab volt a vezetőjük, „ebjónitáknak" vagy „szegényeknek" hívták magukat. Jakab lett Jeruzsálem első püspöke, missziója egyre terjedt. Közben Pál is elkezdte térítő munkáját, Jakabnak és a tanítványaiknak azonban egyáltalán nem tetszett Pál tevékenysége. Nem egy kutató jutott arra a következtetésre, hogy ha Jakabot nem gyilkolják meg, lehet, hogy Pál csupán egy lábjegyzet lenne a történelemkönyvekben.[13] De mint tudjuk, a történelemben nincs „ha". Jakabot meggyilkolták, Pálnak pedig központi szerep jutott a továbbiakban.

Nézzük[14] az egyház története szempontjából fontosabb eseményeket! A korai keresztények helyzete viszontagságosnak bizonyult a Római Birodalomban, noha arra hajlottak, hogy a zsidókat és ne a rómaiakat hibáztassák Jézus haláláért. Folyamatos üldöztetéseknek és zaklatásoknak voltak kitéve, semmilyen törvényes státussal nem bírtak 313-ig, amikor hivatalosan is elismerték a kereszténységet.

A már Rómában tartózkodó Pétert és Pált Néró uralkodása alatt kivégezték. Több forrás is arra utal, hogy a közhiedelemmel ellentétben nem Péter volt Róma első püspöke,[15], ahogy Jeruzsálem első püspöke sem; Jakab töltötte be ezt a szerepet. A brit Linus herceget tartják Róma első püspökének, ami a pápák apostoli örökségével kapcsolatban számos kérdést vet fel. A rómaiak 70-ben elpusztították Jeruzsálemet.

Rómában kb. 120-ra a püspökök kinevezésének joga egy szűk választói csoport előjogává vált, a jelölteknek pedig római polgároknak kellett lenniük. Hamarosan már csak kevés vagy egyáltalán semmi kapcsolat nem maradt Pál római keresztényei és Jézus eredeti követői között, akik Mezopotámiában, a Pártus Birodalomban, Egyiptomban, Dél-Törökországban éltek. Ők azonban a II. század közepére már nemcsak a római hatóságok körében számítottak „persona non gratának", hanem Pál követői szemében is, Pál keresztényeitől is súlyos zaklatásokat szenvedtek el. Ennek élén állt Iréneusz, Lyon püspöke, aki eretnekké nyilvánította őket. Iréneusz egyenesen odáig ment, hogy állítása szerint Jézus „rossz vallást" gyakorolt(!).[16]

A Birodalom nyugati részének császára 312-től Konstantin lett, aki közösen uralkodott a keleti Licinusszal. Ekkorra keleten – Pártus Birodalom, Kis-Ázsia stb. – a keresztény hittérítők sokkal nagyobb sikereket értek el, mint Róma légiói. Konstantin észrevehette, hogy a kereszténység felhasználásának gyakorlati haszna is lehet, felismerte az egyesítő erőt, amelyet saját stratégiai előnyére tud fordítani. Nem volt keresztény, a Sol Invictus, a Legyőzhetetlen Nap, a birodalom vallásának a követője volt, egy hadjárat során azonban bejelentette, hogy látomásként kereszt jelent meg neki az „e jelben győzni fogsz" szavak kíséretében.

Ezután pedig egyszerűen besorolta magát az apostolok közé, hiszen a császár maga a földre szállt istenség. Majd kijelentette, hogy mint Krisztus apostola, a továbbiakban segíteni fog kiválasztani Róma püspökét. Így is lett, hamarosan saját munkatársát, Szilvesztert választotta az első birodalmi püspöknek. Az egyház így tulajdonképpen a Birodalomé lett, Róma egyházává változott. Gardner megfogalmazása szerint eddig üldözték a keresztényeket, most pedig „felvásárolták" őket. A kereszténység hirtelen elismert birodalmi vallássá alakult.

Az arles-i zsinaton, 314-ben, Konstantin úgy őrizte meg isteni státusát, hogy a keresztények mindenható istenét keresztapjaként mutatta be. Ezután a tannal „foglalkozott", olyan vallást alakított ki, amelyiknek az élén ő állt. Felvetődhet a kérdés, vajon Konstantin mennyit tett magáévá Jézus tanításából?

A keresztre feszítés után közel 300 évig a Szentháromság fogalma ismeretlen volt. Konstantin ekkorra már isteni szerepben díszelgett, ugyanakkor Pál szerint Jézus volt Isten Fia. Valamit tenni kellett hát: Jézust és Istent egyetlen személlyé gyúrták össze: a niceai zsinaton Istent „mint Három Személy az Egyben" határozták meg. Ezt a Szentháromság-krédót tették meg az új hit alapjául. Jézus megítélése így gyökeresen megváltozott.

Persze akadtak püspökök, akik tagadták ezt az új dogmát, a tábor vezérszónoka Arius lett. Ám amikor a zsinaton szóra jelentkezett, myrai Miklós arcul ütötte és letörte az ellenállást. Arius híveit, akik a továbbiakban ariánusokként ismertek, száműzték. Parancsba adták, hogy Arius minden előkerülő iratát tűzre kell vetni akit azon kapnak, hogy Arius könyveit rejtegeti, az halállal lakoljon.[17] Aki vitatta a Szentháromságot, eretnekké nyilvánították. Az apostoli örökösödés elméletét ugyan megtartották, de csak a császár jelöltjei közül választhattak. A niceai zsinat után a római pápának és az alatta szolgáló hierarchiának megkérdőjelezhetetlen hatalma lett. Úgy tűnik, Jézust „partvonalon kívülre tették", az imádat tárgya a Szentháromság és a császár maga lett. Konstantin 330-ban Bizáncot tette meg a Birodalom keleti részének fővárosává, nevét pedig „szerényen" átkeresztelte Konstantinápolyra.

Vajon hányan vették ekkor komolyan Jézus szavait: „Tudakozzátok az írásokat... ezek azok, amelyek bizonyságot tesznek rólam”?

Miközben az ariánus hagyomány tovább élt Keleten, leginkább Mezopotámiában, Kelet-Szíriában és Közép-Ázsiában, a nyugati birodalom már hanyatlásnak indult. Hamarosan a Szentháromság-vita új szereplője lépett színre, Nestorius, aki Konstantinápoly pátriárkája volt 428-tól. Szerinte teljesen egyértelmű, hogy Jézus ember volt, természetes módon apától és anyától született. „Természetesen” száműzték és eretnekké nyilvánították, azonban 469-ben Edesszában megalapította a nesztoriánus egyházat.

Az V. század közepétől Róma egyháza nyugaton élt tovább, míg a keleti a konstantinápolyi, az alexandrai, az antiochiai és a jeruzsálemi központokban emelkedett fel. Mindkettő azt állította, hogy ő a hit igazi örököse. Aztán a Nyugatrómai Birodalom hamarosan összeomlott, nem volt többé császár. Az utolsó püspök megszerezte a pontifex maximus (hídverő) címet. Eddig az Istent a császárral azonosították, de a császárok elbuktak. A vallási hatalom így a pontifexre szállt. Tény azonban, hogy ekkor a „Hídverő” egyháza még kisebbségben volt a gnosztikusok, az ariánusok, a nazarénusok és a gyorsan növekvő kelta egyház Krisztushoz kapcsolódó környezetében.

A VI. és VII. században az eretneknek tartott nesztoriánus hit terjedt Perzsiába, Irakba, Dél-Indiába, egészen Kínáig. Közben az ariánusok erősen megvetették lábukat Európában, a kontinens a későbbi Spanyolországtól Ukrajnáig az ariánus hitet vallotta. A katolikus egyház ekkor messze nem számított a legelterjedtebbnek nyugaton. Az első nagy egyházszakadás 1045-ben következett be – eddig az összefoglalás Gardner alapján.

Metamorfózis

A Jézusról tanítottak tehát sok évszázados változáson mentek át. A korai kereszténységet a szellemi tarkaság jellemezte. Az őskeresztény szekták között – például gnosztikusok, páli, jánosi

keresztények stb. – nem létezett semmiféle ideológiai egység. Az egyház politikai térnyerésével azonban megkezdődött az „egységesítés”, ami a más nézeteket vallók üldözését is jelentette, a szervezett keresztény egyház ugyanis kezdettől fogva ellentmondást nem tűrve, a szóbeli meggyőzéstől a fizikai megsemmisítésig, kényszerítőeszközök egész skálájának segítségével üldözte a tanításától eltérő tanokat.[18] Megkockáztathatjuk annak kijelentését, hogy a Pál befolyása alatt álló egyház „győzött”: „Amit ma kereszténységnek nevezünk, az leginkább egy szabályokból és előírásokból álló mesterséges tan, melyet Pál alkotott, és amely inkább a «pálizmus» elnevezést érdemli” – írja például a német vallástanár[19] több más szerző véleményével egyezően.

Már az I. századtól léteztek olyan csoportok, akik Jézus Krisztus titkos tanításaiban hittek, amelyeket a tanítványaira hagyományozott, és nem az egyház által tanítottakban. A gnosztikusok (görög gnószisz = tudás, bölcsesség, megismerés, különösen Isten „megismerése”) hitének alapját az a gondolat képezte, amelyik szerint az egyén egyesülhet az isteni lényeggel, „megismerheti” – az egyház nélkül is. Megvoltak a maguk szent írásai, gyakran hivatkoztak titkos hagyományokra, amelyekről azt állították, hogy valamelyik apostoltól származnak. A gnosztikusok egy másik „Újszövetségből” indultak ki, más írásokat vettek alapul, nem azokat, amelyeket az egyház püspöki testülete autentikusnak fogadott el.

A gnosztikusok nem fogadták el az Ószövetség Istenét legfőbb tekintélyként, és egy vele nem azonos Legfőbb Istenben hittek. Radikálisan különböztek az ortodox kereszténységtől, és az egyes korszakokban annak komoly riválisának számítottak. Nem véletlen, hogy az egyház mindent megtett a visszaszorításukra, üldözésük a XIII. században a Dél-Franciaországban élő katarok elleni irtóhadjáratban csúcsosodott ki.[20]

A gnosztikusokhoz közel állt Máni (215–273), illetve a manicheizmus (vö.: III/3. fejezet), követői szigorúan elutasították a zsidó vallást, Jézust és tanítását függetlennek tartották tőle.[21] Másokban is felvetődött, hogy nincs szükség az Ószövetségre Jézus tanításának megértéséhez. A II. század közepe táján

élt Markion, egy püspök fia, aki tagadta az Ó- és Újszövetség egységét. Az előző istenére mint bosszúálló és nem a kegyelem istenére tekintett. Támadta az ősegyházat, azzal vádolva tagjait, hogy meghamísították az Újszövetség könyveit. Markion szerint az Ószövetség istene nem azonos Jézus Krisztus Atyjával.

Kezdetben Jézus zsidó származása nem volt evidencia, Zajti Ferenc így foglalta össze a kialakult helyzetet. A II. század végén és a III. század elején Alexandriai Philó nyomán, Alexandriai Kelemen és Órigenész egyházatyák erősen dolgoztak azon, hogy a keresztény tanítást a zsidó mitológiába beágyazzák. Ekkor keletkezett az első komolyabb szakadás a kialakulás állapotában lévő kereszténységben, mert főleg a nem zsidó keresztények teljesen elvetették a kereszténység judaizálását, és Krisztust nem Dávid fiának, hanem Istentől küldött prófétának tartották. A különböző keresztény áramlatok közötti harc a IV. század elejére már ádáz gyűlöletté fajult, és a 325-ben megtartott niceai zsinaton nyílt szakadásban tört ki, ahol Euszébiosz és Epiphaniosz nyomására Jézus eredeti tanítását az Ótestamentum szellemében megfogalmazott nyolcvan dogmatétellel judaizálták. Ezen a zsinaton tették meg Jézust Dávid fiának.[22]

A XII. századra, mire az első Grál-legendák megjelentek, a római egyház Európában már korlátlan hatalommal rendelkezett. Azokat, akik magukat Jézus tanítása valódi birtokosainak tartották, eretneknek nyilvánították, így földalatti mozgalmakba kényszerültek. De vajon mi lehetett Jézus „metamorfózis előtti" tanítása?

3. FEJEZET
SZKÍTÁK ÉS PRÓFÉTÁK

„A kutatások arra utalnak, hogy az ember már mintegy 10 ezer éve, jóval az írás felfedezése előtt folytatott vallási gyakorlatot. Az ember fölött létező valóságba vetett hit az ősidőktől fogva kultúrák létrehozójává és meghatározójává vált.”
(Michael D. Coogan)

Azért, hogy válaszolni tudjunk arra a kérdésre, mi lehetett Jézus „metamorfózis előtti” tanítása, utána kell járnunk a szkíta népek hitvilágának, valamint annak, hogy közülük milyen tanítók, próféták, vallásalapítók stb. kerültek ki. Általánosan elfogadott ugyanis, hogy a történelemben a közös hit kultúrák létrejöttéhez szolgált alapul, ebből pedig következik, hogy egy adott kultúrkör tagjai vélhetőleg azonos hitűek. Így feltételezhető, hogy a szkíta népek hitvilágában is sok közös vonás van. Az olvasó bizonyára meglepődik a „szkíta próféta, vallásalapító” kifejezésen, pedig egyről – az eddigiek ismeretében – biztosan tud, Jézusról. Ahogy azonban még látni fogjuk, vannak mások is, noha a köztudatban nem szkítaként élnek.

Egy perzsának mondott szkíta

Zarathusztra (görögül: Zoroaszter) jogot formálhat arra, hogy az első jelentős egyistenhitű vallás megalapítójaként tartsuk számon. Az egyetlen Istenbe, mennybe és pokolba, a halál utáni feltámadásba, a végítéletbe és a jó a gonosz feletti győzelmébe vetett hite mind a róla elnevezett vallásból, a zoroasztrizmusból ered. Kijelentette, hogy csupán egyetlen Isten van, Ahura Mazda, a Bölcs Úr.[1] Az ókori források[2] is az egyistenhit megalapítójának tekintik. A világ többnyire csak Nietzsche *Imígyen*

szóla Zarathustra című alkotásán keresztül ismeri. Tanítása, a Zend (Szent) Aveszta „értékes és vallási szempontból megbecsülhetetlen tiszta felfogásának nagyobb elterjedése elé Nietzsche vetett gátat Európában. Nietzsche ötletekben sem eredeti irodalmi termékén keresztül csak torzkép alakult ki Zarathusztra egységes és örökké szép gondolatvilágáról" – fogalmaz Zajti Ferenc.[3]

Nézzük, hol és mikor született, ez alapján fogjuk ugyanis látni, hogy nem lehetett perzsa! Az ókori szerzők[4] által a születése idejeként megadott időpontok az évezredek homályába vezetnek: Platón, Plutarkhosz, idősebb Plinius és Diogenész Kr. e. 7000 körülire teszik a születését. Van, aki szerint a trójai háború előtt ötezer évvel élt, Xerxész és Arisztotelész hatezer évvel korábbra teszi Platón halálánál. De vannak mai szerzők is, akik a történelmi idők előtt élt mitikus uralkodóként említik. Gardner[5] a „legkorábbi időkből" származtatja, szerinte Enki, a sumir isten volt Zarathusztra őse. A dinasztia őse Sumerből származott,[6] ő a bibliai Hám.

Évezredekkel későbbi időpontot adnak a neki tulajdonított írások, a gathák nyelvészeti és a bennük leírt események történelmi vizsgálatai, ezek szerint kb. Kr. e. 1000-ben keletkeztek.[7] Eliade a működését Kr. e. 1000–600 közé,[8] míg Zarathusztra nemzetközi hírű kutatója, több ezzel kapcsolatos könyv szerzője, több neves egyetem munkatársa, Mary Boyce[9] Kr. e. 1400–1200 közé teszi. Mindezek alapján valószínűleg helyesen járunk el, ha születését Kr. e. 1200–1000 körülire tesszük.

Annak, hogy Zarathusztra születésének feltételezett időpontja meglehetősen széles intervallumban mozog, a bombay-i párszi filológus és hittudós, Khabardar[10] szerint az az oka, hogy általában nem szeretnek a kereszténység előtti időkből más vallásalapítókat is nagynak tartani, talán ezért teszik néhányan viszonylag későre születését.

Nézzük, hol született! Az ókori források Baktriát jelölik meg a hazájául, ezt írja Eliade[11] is, aki szerint a mai Irán keleti részén élt, valószínűleg Horezmben vagy Baktriában született. Tolsztov[12] is Horezmet valószínűsíti. Korábban (vö.: I/7. fejezet)

láttuk, hogy az óperzsa birodalomról kb. Kr. e. 600 körüli időtől beszélhetünk, Zarathusztra születésének idején az említett vidéken minden bizonnyal azok a ragozó nyelvű népek éltek, akiket később szkítáknak neveznek. Tolsztov szerint is a Zarathusztra Zend Avesztájában foglaltak a Kr. e. XIII–X. századi Horezmhez köthetők, a perzsák csupán magukénak akarják vallani Zarathusztrát és tanítását is. A „perzsák tudatlan hamisítói", akik „a számukra felfoghatatlan neveket és eseményeket a saját történelmi és földrajzi fogalmaik köréhez igyekeztek kapcsolni, az egyes pontokat és eseményeket a Szászánida-birodalom határai közé helyezik át és a késői zoroaszteri igazhitűség akkori központjaival társítják" – írja.[13]

Zarathusztra tehát sokkal nagyobb valószínűséggel a szkíták szülötte, mint a perzsáké. Szkíta származását több forrás is megerősíti. Khabardar[14] szerint például Zarathusztra „nagy szkíta" volt. Csengery[15] említ egy sor régi írót (pl. Arnobius stb.), akik szerint szkíta király volt, sőt „sok régi tradíció őt Hám patriarchával", Nimród nagyapjával azonosítja, ugyanúgy, ahogy Gardner is.[16] Evola[17] megjegyzi, hogy Zarathusztra egyesek szerint a hüperboreai székhelyen született, vagy ott alapította a vallását. Hüperborea pedig a szkítákhoz köthető (vö.: I/10. fejezet). Talán közvetve Eliade[18] is a szkíta származást támasztja alá, amikor a lótenyésztőkkel hozza a családját kapcsolatba. Tudjuk, hogy a szkíták lovas nép volt, bátor harcosok.

Az eddigiek ismeretében (vö.: I/10. fejezet) aligha csodálkozhatunk azon, hogy Zarathusztrát szinte kivétel nélkül minden forrás kapcsolatba hozza a mágusokkal, az ókori írók mindig mágusként vagy mint a mágusrend alapítójaként említik.[19] A hellenisztikus világban is mint példaadó mágust tisztelik, és ugyancsak mágusként emlegetik az olasz reneszánsz filozófusai.[20] Gardner[21] is a máguspapokkal hozza kapcsolatba. A párszi tudós[22] is megerősíti, hogy a hagyomány szerint ő alapította a máguspapok társaságát.

Meg kell említeni, hogy néhány forrás Zarathusztrát nemcsak Hámmal, hanem Kussal vagy Nimróddal is azonosítja: egy ókori szír mű,[23] a *Kincsesbarlang* című legendárium a tűz-

imádást Nimródtól eredezteti. Érdekes módon ezt erősíti meg a magyar néphagyomány[24] is: Nimród különös tűzhagyománya és Zarathusztrának mint a tűzvallás alapítójának szoros kapcsolata van egymással. Maga ez a kapcsolat olyan szoros, hogy egyes aspektusaiban maga Nimród és Zarathusztra személye összekapcsolódik, eggyé válik.

Zarathusztra tehát nagy valószínűséggel szkíta, és minden bizonnyal mágus, így az általa alapított vallást bátran nevezhetjük mágusvallásnak. Mások szerint a turáni szkíta-hun népek vallásának a megújítója volt.[25]

Egy ind származásúnak mondott szkíta

A Kr. e. VI. században Gautama Sziddhártha, ismertebb nevén Buddha királyfi (Kr. e. 558–478) új vallást hozott létre, a buddhizmust. Buddha nem nyilvánította magát valamelyik Isten prófétájának, megvilágosodottnak, ebből következően szellemi vezetőnek és mesternek tartotta magát. Igehirdetésének célja az emberek megszabadítása volt. A köztudatban Buddha ind származásúként él, ám – ahogy látni fogjuk – nem az. Már az egyik neve is – Sákjamuni Buddha – azt jelenti, hogy a sakja/szaka nép bölcse[26] (szaka = szkíta). Buddha nem ind és nem árja származású, anyja ugyanis Májá, nepáli szaka hercegnő – tartja az indológus.[27] Eliade[28] szerint is a szaka törzsből való. Buddha szkíta származását erősíteti meg John Myrdhin Reynolds[29] buddhista tanító is: „Van bizonyíték, hogy Buddha maga is szkíta eredetű volt, akiket saka névvel illettek, mivel Indiában a szkítákat szakáknak hívták. A legenda szerint Buddha találkozott Szkítiából érkező kereskedőkkel, és értette a nyelvüket. Vannak történelem előtti, buddhákról szóló legendák, amelyek nemcsak Indiában, hanem a történelem előtti Közép-Ázsiában éltek. A buddhizmusnak igen szoros kapcsolata volt Közép-Ázsiával, az innen eredő buddhizmus és a tibeti kultúra tanulmányozásával a magyarok felfedezhetik saját spirituális gyökereiket."

Meg kell említeni, hogy csak a magyarban ejtik Buddha nevében a „h" hangot, mindenhol máshol a világon „Budának" mondják. A világ más tájain tehát Buddha = Buda. Sokatmondó továbbá, amit Kállay Ferenc 1861-ben írt: Buddhának máig megmaradt a magyarban a „Tál" neve. Szerinte tál = (magyar) táltos = bölcs.[30] Buddha/Buda neve így magyarul is „Bölcs", ahogy szanszkrit nyelven is(!).

Egy zsidó származásúnak mondott szkíta

Buddha után kb. 500 évvel született Jézus, akiről az előző részben részletesen ejtettünk szót. Láttuk, sokkal több utal arra, hogy Galilea szkíta lakói közül került ki, mint arra, hogy zsidó származású lett volna.

Egy perzsának mondott másik szkíta

A manicheus vallás alapítóját, Mánit (216–277) a perzsán kívül például babiloninak is tartják, noha az édesanyjáról biztosan tudjuk, hogy pártus származású volt, ráadásul az uralkodó Arszakida-családból.[31]

Saját magát „Jézus Krisztus apostolának" nevezte, és egy olyan vallást alapított, amelyik a jézusi tanítás, a buddhizmus, valamint Zarathusztra tanainak ötvözetéből állt. Szent iratainak nagy része elveszett, ami Közép-Ázsiából előkerült, az a magyar Stein Aurélnak köszönhető, és ma a British Museumban található. Fiatalkorában kinyilatkozást kapott, hogy úgy jelenjen meg a nyilvánosság előtt, mint az „ég által kijelölt" személy. Önmagát Ádámmal kezdődő, Zarathusztrán, Buddhán át Jézusig vezető út folytatásának, egy végül minden hiten felülkerekedő egyetemes vallás igaz szava hírnökének tekintette.

Olyan élményei voltak, amelyeket megvilágosodásnak nevezhetünk. Ennek nyomán hirdette, hogy az ember képes Isten átélésére, megismerésére.[32]

Zarathusztrát perzsának tartják, Buddhát ind, Jézust pedig zsidó származásúnak, Mánit ugyancsak perzsának, noha – a fentiek ismeretében bátran állíthatjuk – mindannyian a szkíta népek köréből kerültek ki. A bevezetőben említettek alapján feltételezhetjük, hogy tanításaik nem állhatnak messze egymáséitól, de vajon tényleg így van-e?

4. FEJEZET
SZKÍTA ŐSBÖLCSESSÉG?

„Epiphaniosz egyházatya a régi szkíták vallásával kapcsolatban is említi Nimródot, amikor azt mondja, hogy a «‚szkítizmusnak» ő volt a megalapítója."
(Zajti Ferenc)

Zarathusztra, Buddha, Jézus és Máni – mindannyian a szkíta népek szülöttei. Vajon fellelhető-e valamiféle hasonlóság, netalán folyamatosság a tanításaikban? Azért, hogy válaszolni tudjunk a kérdésre, először is ugorjunk vissza az időben, egészen az újkőkorig!

Az Istenanya népei

Az előzőekben láttuk (vö.: I/4. fejezet), hogy az újkőkori „birodalom" lakói az Istenanya-kultusz követői voltak, beleértve természetesen Mezopotámia, illetve a Kelet népeit is. Az ember ősi kultúrájának fő alakja a Nagy Istenanya, a Magna Mater, aki az istenek szülőanyja, a földdel, a termékenységgel áll kapcsolatban. Mindenhol egyet jelentett a szent univerzummal és magával a természettel, amelynek minden földi élet a gyermeke volt. Az anya a feminin őstípus, a kozmikus élet egyes fázisainak a megtestesítője, a születés, a halál és az újjászületés jelképe. Robert Graves mély összefüggésről számol be Európa, Nyugat-Ázsia és Észak-Afrika ókori mítoszai között: mindegyik egy mindenható istennőre utal, amelynek kultusza a történelem előtti kor mélységeibe mutat.[1] A későbbiekben például a sumiroknál ő Inanna, a szerelem és a termékenység istenasszonya, igaz, különféle nevek alatt, de azonos isteni tulajdonságokkal megáldva, igen nagy területen a vallási kultusz középpontjában állt. Ő az egyiptomi Ízisz, a görög Aphrodité, Rómában Minerva és Vénusz, vagy

említhetjük az óind Prithivit, a kis-ázsiai Kübelét, a görög Gaiát, a turáni népek Anahita néven ismerték, a szkíta istennőt mint „asszonyt" emlegették… és még sorolhatjuk. Sokan erre, a boldog Aranykornak is nevezett időszakra vezetik vissza a Grál-legendák eredetét.[2]

Több kutató – Gimbutas[3] és Stone[4] – szerint a férfiistenekkel jelentek meg a fegyverek, a harc és háború, az Anyaistennő szerepe pedig folyamatosan csökkent. A hímnemű isten hőssé, a föld és a menny teremtőjévé vált, míg az istennő maga volt a föld és a menny, így megszűnt az azonosság a teremtő és a teremtés között. Gimbutas szerint Európában a „boldog békeidőnek", a stabilitás és a civilizáció korszakának akkor lett vége, amikor egymást követő hullámokban, kb. Kr. e. 2400-tól proto-indoeurópai törzsek támadtak az itt élőkre, és kiszorították az istennőket. Mezopotámiában pedig a kb. Kr. e. 3000-től folyamatosan betörő sémi törzsek vetettek véget az Aranykornak, akik a Magna Mater alakját új, a korábbiaktól gyökeresen eltérő szereppel is felruházták, hiszen Istár már a harc és a háború istennője is egyben.[5] Mindezekből látható, hogy már a történelem hajnalán éles határvonal volt húzható a ragozó nyelvűek, Kelet szkíta népei és a sémi népek hitvilága közé.

Nézzük tovább! Több kutató van azon a véleményen, hogy mindamellett, hogy a sumirok Inanna kultuszának követői voltak, az Egyetlen Istent imádták (lásd később) és a Napban tisztelték. A Nap Istent testesítette meg számukra, az ő fényét, az égi fényt hozta le a Földre. De a korai kultúra többi hitvilágát is ez jellemezte: a Napot Istennek tekintették, így a Fény magától az Istentől származott. Egykor azt, aki trónra lépett, az „Isten fiának", a „Nap véréből valónak" tartották. A Nap a legfelső erő, a mindenható istenség szimbóluma a legkorábbi időktől kezdve, említhetjük a sumirok Samas napistenét, az ókori Egyiptom fáraói magukat a Nap fiainak nevezték, a védikus mitológiában is hasonló gondolattal találkozunk,[6] és még folytathatnánk a felsorolást.

A sémi népek körében az egyértelmű napvallás nem lelhető fel, bár kétségtelen, hogy találunk az Ószövetségben néhány

Napistenre való hivatkozást, például: „mert a nap és pajzs az Úristen”.[7] Ezek azonban nagy valószínűséggel az őslakóktól való átvételek lehetnek, több minden utal arra ugyanis, hogy a Kánaánba érkező izraeliták időről időre átvették az őslakók isteneit. Így tett például az egyik királyuk is: Manasse, Júda királya a Kr. e. VII. század közepén „imádta az összes mennyei seregeket”.[8] Utóda, Jósiás azonban nem tűrte ezt[9]: „És kiirtá a bálvány papokat is, akiket Júda királyai állítottak be… és mindazokat is… akik a napnak, a holdnak… tömjéneztek.” Máshol is olvashatjuk, hogy az izraeliták számára tiltott volt a napkultusz, sőt halálbüntetés is járt érte: „Se szemeidet fel ne emeld az égre, hogy meglásd a napot, a holdat és a csillagokat… és ne tiszteljed azokat…”[10], „…és lerontom a ti magaslataitokat, és kiirtom a ti naposzlopaitokat”.[11] „Aki isteneknek áldozik, nem csupán az Úrnak, megölessék.”[12] Ha „szolgál idegen isteneket, és imádja azokat, akár a napot, akár a holdat… kövezd agyon őket, hogy meghaljanak.”[13] Mindezekből újra arra a megállapításra juthatunk, hogy az ószövetségi időkben is éles határvonal volt húzható a szkíta és a sémi népek hitvilága közé.

Úgy tűnik, a szkíta népeknél a „Nap” és az „Istenanya”, az „Asszony”, a „Fény” stb. szorosan összetartozó fogalmak voltak. Inanna a „Csillagok királynője”, az „Egek királynője”, az Ószövetség[14] is említi, hogy ez utóbbi néven nevezték a ragozó nyelvű őslakók istenasszonyát. A Kusán Birodalom (vö.: I/7. fejezet) szkíta lakói az Istenanyát a Nap sugárkoszorújával ábrázolták. A Nap Úrnője, a Napasszony, a Napba öltözött Asszony hagyományával (vö.: V/2. fejezet) még napjainkban is találkozunk, mert a csíki székelyek és a csángók között még él az őshitünk istenasszonyának, Babba Máriának a kultusza. Pünkösdkor nemcsak a Mária-tisztelet okán mennek Csíksomlyóra, hanem azért is, hogy megvárják a napkeltét, a Napba öltözött Asszonyt.

A szkíta leleteken található ábrázolásokat vizsgálva arra következtethetünk, hogy alkotóik az Istenanyát tisztelték, akit az égi világossághoz, az életet adó Fényhez kapcsoltak. Ezek után nem

furcsállhatjuk, hogy a hagyomány szerint Zarathusztra, Buddha, Mitra, Dionüszosz és Jézus is szűztől,[15] tulajdonképpen az „égi Istenanyától" született. Ezzel a hagyománnyal sem találkozunk a sémi népek körében.

Vajon a régi Kelet ragozó nyelvű népei, Mezopotámia őslakói, vagy mondhatjuk, hogy a szkíták, egy vagy több istenben hittek? A válaszért forduljunk az Ószövetséghez!

Tudjuk, hogy a Kr. e. VI. században állították össze a zsidók a már régóta létező mezopotámiai mítoszok alapján. A sémi népek jelenlétét a vidéken kb. Kr. e. 3200 előtt nem lehet bizonyítani, így nyilvánvalóan csak a ragozó nyelvű őslakókról szólhatnak a Kr. e. 4000 körülire datált, a bibliai vízözönt megelőző versei a Bibliának. A bibliakutatók egyetértenek abban, hogy az Ószövetségben két réteg figyelhető még, két isten szerepel benne: az egyik, a régebbi, El (Elohim), a jóságos, a teremtő, a mezopotámiai őslakók, valamint Jahve, a zsidók istene. Az egyetlen Teremtő Istennel már a vízözön leírása előtt találkozunk, gondoljunk csak a világ teremtésére vagy a paradicsomi jelenetre! Nézzünk még néhány példát! Sétnek fia született, és akkor „kezdték segítségül hívni az Úrnak nevét"[16] vagy: Énók „Istennel járt vala".[17] Az Ószövetség alapján úgy tűnik tehát, hogy Mezopotámia őslakói már a „kezdet kezdetén" az Egyetlen Istenben hittek. Erre utal Nimród toronnyal kapcsolatos legendája is, amelyről csak a zsidó hagyomány mondja, hogy Isten megcsúfolására építette, más hagyomány szerint pontosan Isten dicsőségére emelte (vö.: II/2. fejezet). Az egyistenhitet támasztja alá az is, hogy a sumir „Isten" (milyen érdekes, sumirul és magyarul is: Isten!) szó jelentése: egy, egyetlen, egyedüli, egyedülvaló.[18] A fentiek alapján nem zárható ki, hogy az ókori Kelet szkíta népei egy Istent imádtak, és annak több megnyilvánulását tisztelték.[19]

Egy Isten – egy tanítás?

Ha az Egyetlen Istent imádták, akkor lehet, hogy a szkíta próféták, vallásalapítók stb. tanításaikban valami közöset fedezhetünk

fel? Lássuk csak! Kezdjük Zarathusztrával![20] Egyetemes üdvöt hirdet, ennek kiindulópontja az Egyetlen Isten, Ahura Mazda (Bölcs Úr) mindentudóságának, szentségének és jóságának kinyilatkoztatása. Közvetlenül az Úrtól kapja a kinyilatkoztatást. A Jó végleges győzelmét hirdeti, bűnhődés a gonoszoknak, jutalom az erényeseknek – ezek a gondolatok töltik el: az igazak a Paradicsomba mennek. A „bölcsesség" és a tudás" szerepét és vallási értékét emeli ki. Tudni akarja, hogy „ki jelölte ki a nap és a csillagok útját" „ki rögzítette a Földet, meg a fellegek égboltját". Tudni akarja, hogyan szabaduljunk meg a rossztól, miképp lesz a lelke a Jóhoz érkezvén elragadtatott, és legfőképpen hogyan egyesüljön Ahura Mazdával. Tanításában fellelhető az avatási jelleg, „titkos tanokat" említ, szerinte a megvilágosodás alatt a „test és a lélek szétválik".

Nem érzi magát Isten rabszolgájának vagy szolgájának, lényeges különbség ez Jahve hívőitől. Egy himnusz messianisztikus szavakkal dicsőíti a próféta születését, amikor megszületett, nagy fényesség borított el mindent. A prófétát barátok és tanítványok veszik körül, akiket „szegényeknek", „tudóknak" neveznek.

Láttuk, hogy Zarathusztrát a mágusvallás megalapítójának tartják. Az is kiderült az előzőekben (II/4. fejezet), hogy Zarathusztra megjövendölte Jézus születését, ahogy például *A Megváltó gyermekségének arab evangéliuma* című apokrif iratban[21] is olvashatjuk. Kifejezetten egy szűzről szólt, aki majd fogan és fiút szül.[22] Nagy szerepet szán a Megváltónak. Ezek után természetesnek vehetjük, hogy mágusok keresik fel Jézust születése után. Sőt, egy IV. századi szír forrásból[23] megtudjuk, hogy a mágusok „miután utánanéztek Nimród kinyilatkoztatásában, megtudták, hogy király született Júdában"(!). Vagyis Nimród, Zarathusztra és Jézus között ilyen értelemben folytonosság áll fenn. Így érthető a párszi professzor véleménye, J. J. Modi szerint ugyanis Zarathusztra vallása a szkíta népek vallásának a reformja volt.[24]

Nézzük Jézus tanítását! Láttuk, hogy „metamorfózison" esett át, csak azt vegyük figyelembe, ami az Újszövetségből kiolvasható! E szerint sosem beszél az eredendő bűnről, és arról sem, hogy

az emberek bűneiért hal meg. „Jézus tanítása mindezzel gyökeresen ellentétes" – fogalmaz például Duquesne, a kérdés egyik kutatója.[25] Fontos körülmény, hogy Jézust a zsidók mágusnak tartják. A mágusokról tudjuk (vö.: I/10. fejezet), hogy bölcsességük Énók-Nimród-Hermésztől származtatható, az idők folyamán különféle nevek alatt váltak ismertté a különféle vidékeken, Jézus idejében is működtek az egész mediterrán vidéken. Ám nem valamifajta, a szó mai értelmében vett „mutatványosokra" vagy „varázslókra" kell gondolnunk velük kapcsolatban, hanem szent emberekre, papokra, ahogy az az Újszövetség idevonatkozó részéből is kitűnik, amikor is Simon mágusról, Jézus kortársáról esik szó[26]: „Egy Simon nevű ember pedig már előbb gyakorolta abban a városban az ördögi tudományt és elámította Samária népét, magát valami nagynak állítván: ...mondván: Ez az Istennek ama nagy ereje!" A szamaritánusok tehát úgy hitték, hogy a mágus „Isten hatalmát" képviselte.

Találunk-e valamiféle utalásokat a korabeli forrásokban Jézus és a mágusok kapcsolatára? Igen! Tudni kell azonban, általánosan elfogadott, hogy a Bibliában a zsidók által használt „ördögi tudomány" alatt a mágusok különleges tudása értendő. Így a Jézusról állítottak – „írástudók pedig... azt mondták: ...Az ördögök fejedelme által űzi ki az ördögöket"[27], „...a zsidók mondanának néki: ...ördög van benned?"[28] – Jézus mágus voltát igazolják. A Talmud szerint például Jézus „varázslást űzött s Izraelt bűnre csábította..."[29] Egyértelmű, hogy Jézust a kortársai mágusnak tartották – állapítják meg mások is.[30] Például Justinus mártír 160-ban keletkezett írásában Jézust „galileai mágusnak" nevezte. A platóni filozófus, Celsus 175-ben keletkezett írásában megerősíti, hogy Jézus Egyiptomban mágiát tanult. Egy 1860-ban keletkezett mű[31] szerint Jézus az egyiptomi Ozirisz-kultusz beavatottja volt. De egy apokrif evangélium[32] is említi, hogy mágusnak, szemfényvesztőnek és szentségtörőnek tartották a zsidók Jézust és tanítványait is.

Jézus egész gyermekkorában ragyogó tanárokkal és asztronómusokkal, különösen a mágusokkal állt kapcsolatban – írja Gardner,[33] de Morton Smith[34] is rámutatott arra, hogy Jézus

letartóztatásának oka elsősorban a mágustudományokba való beavatottsága volt.

Jézus a ki tudja mióta létező iratokra hivatkozik: „Tudakozzátok az írásokat… ezek azok, amelyek bizonyságot tesznek rólam."[35] Milyen írásokra gondolhatott? A zsidó írásokra nem, mert a zsidók szemében bűnnek számított „ördögi tudománya". Ezenkívül egyértelmű különbséget tesz a saját és a zsidók istene között: „Én azt beszélem, amit az én Atyámnál láttam, ti is azt cselekszitek, amit a ti atyáitoknál láttatok. …Ti… a ti atyátok kívánságait akarjátok teljesíteni."[36] Születése, élete és működése során több olyan körülménnyel találkozunk, amelyik közelebb áll a szkíta népek hitvilágához, Zarathusztra tanításához, mint Ábrahám és Mózes istene által mondottakhoz. Egyetemes üdvöt hirdet, az Egyetlen Isten mindenhatóságáról, jóságáról, szeretetéről beszél. Nem szolgája vagy rabszolgája az ő Atyjának, aki alapjaiban különbözik a zsidókétól, szerintük ugyanis – Szent Pál írja – „csaknem minden vérrel tisztíttatik meg a törvény szerint, és vérontás nélkül nincsen bűnbocsánat".[37] Zarathusztrához hasonlóan egy angyal megjövendöli, hogy „nagy lészen és a Magasságos Fiának hivattatik"[38]. Születését csodás fényjelenség kíséri.[39] Ő is az Istenhez vezető útról beszél: „Én vagyok az út, az igazság és az élet…"[40] Fellelhető az ő szavaiban is a Jó és a Rossz, a világosság és a sötétség ellentéte: „én vagyok a világ világossága, aki engem követ, nem járhat sötétségben, …világosságul jöttem e világra, hogy senki ne maradjon a sötétségben…"[41] Az Újszövetségben utalást találunk a lélek halhatatlanságába vetett hitre, a megvilágosodásra, az Istennel való „egyesülésre": „Aki győz, annak nem árt a második halál."[42] Jézust is tanítványok veszik körül.

Több minden utal tehát arra, hogy Jézus Nimród, Zarathusztra ősi bölcseletének beavatottja.

Nézzük Buddhát![43] Buddha és Jézus (és Zarathusztra) életében és tanításaikban is számos hasonlóság fedezhető fel. Buddha is csodálatos körülmények között Megváltóként születik, angyalok jelentik be az érkezését, és a következőt jósolják az anyjának: Örvendezz, ünnepelj, mert a gyermek, akit szültél,

szent. Már iskoláskorában jártas mindenféle iratok olvasásában. Rövid utazást tesz, majd eltűnik, később meditációba mélyedve találnak rá. A párhuzam a tizenkét éves Jézussal, aki a templom írástudóival vitába feledkezik, túlságosan is nyilvánvaló. Kb. harmincévesen kezdik mindketten a pályafutásukat. Buddhát ugyanúgy megkísérti a gonosz böjtölés és vezeklés közben. Hasonló történetet egyébként Zarathusztráról is ismerünk. Mindketten szándékos szegénységben vándorolva élnek. Tanítványaikat bölcs mondásokkal, hasonlatokkal és példabeszédekkel tanítják. Mindkettőnek tizenkét fő tanítványa van. Jézus a farizeusokat, Buddha a bráhmanákat bírálja. Mindkettő a szívükben lévő békességet magasztalja, jóval győzné le a gonoszt, az ellenség szeretetét tanítja, és azt, hogy ne gyűjtsünk a földön felesleges kincseket. Buddha az „Ember fiának" nevezte magát, mások prófétának, mesternek szólították. Buddha elnevezései – Egyedüli fény, Világ szeme – megfelel Krisztus Világ Világosságának. Mindketten csodákat tesznek, de egyikük sem azért, hogy feltűnést keltsen. Buddhának az önmagáról és a szerepéről alkotott képe alig tér el Jézusétól, ezt mondja magáról: Ismerem Istent és az ő királyságát, és az utat, amely hozzá vezet. Tábori László szerint[44] Jézus szavai mögött a zen-buddhizmus tanítása is felfedezhető.

Folytassuk Mánival, aki magát egyenesen Zarathusztra, Buddha és Jézus által megkezdettek folytatójának, egy egyetemes vallás hírnökének tartja. A Fény Atyától, Fény Szűzről és Fény Fiúról beszél.[45] Gnosztikusnak mondják, közvetlenül az Istenhez vezető útról, Isten megismeréséről prédikál, mint Zarathusztra vagy Jézus. Pap Gábor művészettörténész szerint a manicheista tanítás ősforrása a szkíta bölcsesség (vö.: V/2. fejezet.) Miután összehasonlítja a manicheizmust és a szkíták vallását, több közös vonást is talál: mindkettőben szerepe van a világos és a sötét erők küzdelmének, háromrétegű világképük van, a zodiákusnak mindkettőben jelentősége van, hisznek a reinkarnációban, valamint az Egyetlen Istenbe vetett hit jellemzi őket.[46]

Láttuk, hogy a szkíta vallásalapítók tanításaiban sok közös vonás található, akár a köztük lévő folyamatosságról is beszélhetünk.

Ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk, az általuk hirdetettek élesen elkülönülnek a sémi nép hitvilágától. Mindegyikük a „Szent Grál megtalálásához" vezető útról prédikál, egyik sem csak a saját népe számára ígéri az „üdvözülést", és még folytathatnánk a felsorolást. A Jézus által mondottak úgy „illenek a képbe", ha a szkíta lakosság köréből került ki, amiből az is következik, hogy az Ószövetség nem előzménye a tanításának, független az izraeliták hagyományaitól. Erre az ősi tanításra Pap Gábor a szkíta bölcsesség és az őstudás kifejezéseket használja.[47] Mindezt pedig megerősíti Epiphaniosz IV. századi egyházatya írása is, aki a vízözön környéki időszakot a szkítákhoz köti, és megjegyzi azt is, hogy ekkor egyhitűek voltak az emberek.[48]

Ábrahám és Mózes istene

Láttuk, hogy a történelem hajnalán és Jézus idejében is éles határvonal volt húzható a szkíta és sémi népek hitvilága közé. Szó esett arról, hogy a Teremtés könyve elején szereplő Isten a világ és az emberiség teremtője, a Mindenség Ura. Ez egy igen ősi időkből való hagyománykincs, messze az Ábrahám születését megelőző évezredekből. Ez a Teremtő Isten, úgy tűnik, nem hasonlít ahhoz az Istenhez, akit a zsidók Jahvénak neveznek. A Teremtés könyve szerint ugyanis Ábrahám többször is kapcsolatba kerül az Úrral, de nem valamilyen spirituális kötődés keletkezik köztük, hanem nagyon is gyakorlati dologról van szó, az Úr neki ígéri Kánaánt. Majd szövetséget köt vele, ami a férfiak előbőrének eltávolítását jelenti (vö.: II/3. fejezet). Mindezekből nem következik az, hogy az Úr az „örök bölcsességhez" vezető utat mutatta volna meg Ábrahámnak, aki a köztudatban az egyistenhit alapítójaként él. Az idézett ószövetségi részletek nem támasztják alá, hogy az Úr Ábrahám által ígérte volna az egész emberiségnek a „mennyei királyságot".

Az Ószövetségből kiderül, hogy Mózes vallásos alapon szervezetté tette a sémita nemzetségeket, és kivezette őket Egyiptomból. Azt is látjuk azonban, hogy az izraeliták Istene, az „Úr" nem

szól a szeretetről, a jóságról, a hozzá vezető útról, arról, hogyan lehet az isteni bölcsesség birtokába jutni, hanem polgári törvényekkel és alapvető egészségi parancsokkal látja el a népet. Az egészségügyi intézkedések mint vallási előírások szerepelnek az Úr szavaiban: „Ezek azok a parancsok, amelyeket Mózes által parancsolt az Úr Izrael fiainak a Sinai hegyen"[49] – olvashatjuk, majd az Ószövetség részletesen foglalkozik olyan kérdésekkel, hogy mit kell tenni például a szolgákkal, vagy ha valaki megüti az apját, vagy ha lop. Az Úr parancsba adja, hogy mit lehet enni, mi a teendő a gyermekágyas asszony körül, daganat vagy „poklos fakadék", esetleg hajhullás esetén. Külön szól a „magfolyásos férfiról" és a „vérfolyásos asszonyról". Megtudjuk, mi a büntetés akkor, ha valaki az anyjával, a menyével, vagy havi bajos asszonnyal hál, de a Világegyetem megismeréséről, a lélek Istennel való „találkozásáról" egy szó sem esik.

Nyilvánvaló, hogy elengedhetetlen volt a fennmaradásukhoz az egészséges életvitel szabályainak a betartása, úgy tűnik azonban, hogy Mózes ennek érdekében a saját istenükben való hitet és a „választott nép" mítoszát használta fel. Ismert, hogy a férfiak nemi szervének körülmetélése általános gyakorlat volt a környék népeinél, de az izraeliták számára ez az istenükhöz való elkötelezettség jele lett, és isteni kinyilatkoztatásként kezelték.

Jahve csak a zsidók istene: „Én vagyok a te atyádnak Istene, Ábrahámnak Istene, Izsáknak Istene és Jákóbnak Istene."[50] Nem beszélhetünk tehát arról, hogy az egész emberiségre kiterjedő egyistenhit megalapítója lett volna Ábrahám. Mózes harmadik könyve részletesen foglalkozik azzal, hogyan viszonyuljanak az izraeliták más népek isteneihez: „Ne imádd isteneiket, ne hódolj előttük… a ti isteneteknek adjátok meg a köteles tiszteletet… ne köss szövetséget velük, se isteneikkel… ha isteneiknek szolgálnál, azzal saját vesztedet okoznád."[51] Saját istenük inkább gyűlölködő, mint emberszerető, népirtásra buzdítja őket: „És monda nékik Mózes: Megtartottátok-é életben mind az asszonyokat? …Most azért öljetek meg a kisdedek közül minden fiнeműt és minden asszonyt is."[52] Az Ószövetség tele van a más

népek kiirtására buzdító felhívásokkal, és ez nemcsak Mózesnél, hanem évszázadok múlva Dávidnál is megfigyelhető: „...én hoztalak ki téged a kunyhóból, a juhok mögül, hogy légy fejedelem az én népem felett, az Izrael felett. És veled voltam mindenütt és kiirtottam minden ellenségeidet előtted, és nagy hírt nevet szereztem néked. ...Helyet is szerzek az én népemnek Izraelnek, és ott elplántálám őt, és lakozék az ő helyében, és többé helyéből ki nem mozdíttatik."[53] Egyértelmű, hogy nem szellemi-lelki királyságról, az Örökkévaló Birodalmáról, hanem a zsidó királyság örökkévalóságáról van szó.

Nem találjuk meg a zsidóság hitvilágában a boldog Aranykor, az Istenanya birodalmának emlékét sem, amikor az emberek még összhangban éltek a természettel. Gardner írja, hogy az izraeliták érkezése előtt Kánaán istenei szoros kapcsolatban álltak a természeti folyamatokkal és a csillagászati jelenségekkel. Ünnepeik az évszakok évenként ismétlődő ciklusáról, nem pedig olyan történelmi eseményekről szóltak, mint amilyenek Mózes követőinek teológiáját alátámasztották. A hajdani mezopotámiai, sumir, egyiptomi stb. gondolkodásban a megmagyarázhatatlan istenség a természetben testesült meg, és a természet egyaránt magába foglalta az isteneket és az emberi társadalmat. Ezt a hitet azonban eltaposták a héberek, akik a harmóniát szolgai engedelmességgel váltották fel. „A héber vallásban – és csakis a héber vallásban – az ember és a természet ősi köteléke felbomlott. Azoknak, akik Jehovát szolgálták, fel kellett adniuk egy olyan élet gazdagságát, teljességét és vigaszát, mely követi a föld és ég ritmusát" – írja.[54]

Mindezek ismeretében azt a következtetést kell levonnunk, hogy a Szent Grál megtalálásához vezető utat elsősorban a szkíta vallásalapítók mutatták meg az emberiségnek. Ebből a szemszögből közelítve a kérdéshez sem láthatjuk bizonyítva azt a feltételezést, miszerint a Szent Grál szempontjából Dávid leszármazási sorának van jelentősége.

Egy ősi tanításra – nevezhetjük szkíta ősbölcsességnek – bukkantunk, amelynek nyomai a vízözön környékére, Énók-Nimród-Hermész idejére vezethetők vissza. Létezik azonban egy

titkosnak tartott társaság, a szabadkőműveseké, akik magukat egy vízözönig visszavezethető titkos tudás birtokosainak tartják. Ám gyanítható, hogy csak egy ősbölcsesség létezik. Vajon kik az igazi birtokosai?

Mielőtt azonban a következő fejezetben ennek próbálnánk utánajárni, egy kis ideig időzzünk el Mária Magdolnánál, illetve a holt-tengeri tekercsek néven ismertté vált leletegyüttesnél! Az ebben a részben foglaltak ismeretében ugyanis előfordulhat, hogy a „legjobban szeretett tanítványt" más szemmel nézzük, és a leletek eddigiektől eltérő értelmezése is felmerülhet.

5. FEJEZET
A LEGJOBBAN SZERETETT TANÍTVÁNY

„Az Úr jobban szerette Máriát összes tanítványánál. ...Egy vak és egy látó, amíg mindketten sötétben vannak, nem különböznek egymástól. Amikor azonban eljön a fény, a látó látni fogja a fényt, a vak pedig sötétben marad." (Fülöp apokrif evangéliuma)

A Szent Grállal foglalkozó könyvek központi gondolata az, hogy a keresztre feszítés után Mária Magdolna, mint Jézus felesége/jegyese, Jézustól fogant gyermekével – várandósan vagy már a megszületett gyermekkel – elmenekült Jeruzsálemből, s a Grál-vérvonal az e kapcsolatból születetteken keresztül folytatódott. Mária Magdolnáról, erről a rejtélyes nőalakról egymástól alapvetően különböző vélemények alakultak ki az évszázadok alatt. Az Egyház szerint – máig ez él a köztudatban – bűnös asszony, prostituált, míg a gnosztikus evangéliumok némelyike Jézus tanítványaként említi. Mivel kitüntetett szerepe van a Szent Grál szempontjából, megpróbálunk utánajárni annak, hogy mi lehetett valójában: prostituált, feleség vagy tanítvány? Kíváncsiak vagyunk arra is, hogy mindaz, amit esetleg megtudunk róla, összhangban van-e a Szent Grállal kapcsolatos eddigi megfigyeléseinkkel.

Mit tudunk meg róla a Bibliából?

Nézzük először, hogy az Újszövetség mit árul el róla! Nagyon keveset. Az evangéliumokban néhányszor történik róla említés, de nem tudjuk meg pontosan, hogy milyen szerepet töltött be Jézus életében. Mintha mind a négy evangélista szándékosan lenne szűkszavú vele kapcsolatban, hiszen semmi utalást nem találunk a származására vagy a vallására nézve.

Lukács először[1] a 8. fejezetben nevezi meg, ahol megtudjuk azt is, hogy Jézus követői között a tizenkét tanítványon kívül asszonyok is vannak: „Mária, aki Magdalénának neveztetik, kiből hét ördög ment ki", valamint Johanna, Heródes egyik főemberének a felesége, Zsuzsánna és sok más asszony, „kik az ő vagyonukból szolgálának néki". Látjuk, hogy nem akárki, hiszen barátai Heródes udvarából valók, és úgy tűnik, anyagilag is független.

De vajon találunk-e utalást arra, hogy prostituált lenne? Lukácsnál[2] csak annyit tudunk meg, hogy egy asszony meglehetősen pazarló módon egy alabástromtégelyből drága olajat öntött Jézus fejére. Arra kell gondolnunk, hogy nem volt idegen, a jelenet további részéből ugyanis kiderül, hogy a tanítványok nem örültek annak, hogy pazarol. Közéjük tartozhatott, különben miért tették volna szóvá a viselkedését. Úgy tűnik, Jézus is ismerte. Az asszony nincs megnevezve, csak azt írja Lukács, hogy „bűnös vala", de nem azt, hogy kurtizán. Máté[3] is beszámol az eseményről, de ő sem nevezi meg, és nem mondja, hogy bűnös. Márk[4] ugyanígy számol be, János[5] viszont Máriának nevezi az asszonyt, és megtudjuk, hogy Márta szolgál fel a vacsoránál. Tehát csak Lukács szerint „bűnös". Ennyi az összes utalás a bűnösségére, de ez sem azt jelenti, hogy prostituált lenne.

Az Újszövetségből tehát kiderül, hogy Jézusnak női tanítványai is voltak, közéjük tartozott Mária Magdolna is. Neki van a legnagyobb szerepe az asszonyok közül Jézus életében, és halála után is. Az összes nő közül mindig az első helyen történik említés róla, még Jézus anyját is megelőzve: ő őrizte Jézus sírját a halála után, és zokogott üres sírboltjánál, ő az, akinek Jézus először megjelent a feltámadás után, ő volt az is, akit a feltámadt Jézus megkért, mondja meg a többieknek, hogy hamarosan újra eljön. Jézus egyedülálló módon bánik vele, van olyan jelenet,[6] amelyik azt sejteti, hogy esetleg Jézust más jellegű kapcsolat fűzi hozzá, mint a többi asszonyhoz.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy az evangéliumok alapján úgy tűnik, Mária Magdolna Jézus tanítványa. Feltűnő a szoros viszonyuk, de sem bizonyítani, sem kizárni nem lehet, hogy házasok lettek volna. Semmi sem utal arra, hogy prostituált lenne, csak Lukács nevezi bűnösnek, de nem tudni, hogy miért.

Mit tudunk meg róla a gnosztikus evangéliumokból?

Nem kanonizált evangéliumok Egyiptom területén is előkerültek, ennek száraz földje ugyanis alkalmas volt a kéziratok megőrzésére. Ezek néhány töredéktől eltekintve kopt nyelven íródtak.[7] A gnosztikus evangéliumok közül néhányban szerepel Mária Magdolna is.

A *Pisztisz Szophia*[8] nevet viselőből többek között kiderül, hogy Mária Magdolna Jézus közvetlen „munkatársa", aki prédikál. Péter arról panaszkodik, hogy ő beszél a legtöbbet Jézussal, és háttérbe szorítja őt és a többi apostolt. Péter megkéri Jézust, hogy vonja meg Mária Magdolnától a prédikálás jogát, de megdorgálják érte.

A *Mária evangéliuma*[9] című gnosztikus irat teljes terjedelmében nem ismert, a beszámolónak körülbelül a fele elveszhetett, de így is sokatmondó. Többek között a feltámadt Jézus beszélgetését tartalmazza tanítványaival az anyag (a test) halál utáni sorsáról és a bűn mibenlétéről. Az evangélium alapján úgy tűnik, hogy Jézus összes tanítványa közül Mária Magdolnát szerette a legjobban. Jézus halála után ő az összetartó erő és vigasztalás a tanítványok számára, mintha Jézus „utódjává" lépett volna elő. A kézirat további részében Péter kérésére Mária elmondja az általa ismert kinyilatkoztatást, amelyet álmában kapott. Szavait az apostolok először nem hiszik el, de a síró asszony végül meggyőzi őket az érveivel. Az apostolok végül hirdetni kezdik Mária evangéliumát. Ez az egyetlen ismert beszámoló Jézus tanításairól, ami egy nő nevében íródott.

A *Fülöp evangéliuma*[10] című műből megtudjuk, hogy az „Úr jobban szerette Máriát az összes tanítványánál, és sokszor megcsókolta [...]. A többi asszony látta, hogy mennyire szereti Máriát, és azt mondták neki: Miért szereted őt jobban mindnyájunknál?" Meg kell jegyezni, hogy a témával foglalkozó könyvek szerzői az idézett mondatokat úgy értelmezik, hogy Jézus a száján csókolta meg Mária Magdolnát, annak ellenére, hogy éppen az a szövegrészlet hiányzik, amelyikből ezt meg lehetne tudni.[11] Jézus így válaszolt: „miért nem szeretlek titeket úgy, mint Őt? Mikor

egy vak ember és egy látó együtt vannak a sötétben, semmiben se különböznek egymástól. Mikor megjelenik a fény, a látó látni fogja a fényt, de az, aki vak továbbra is sötétben marad."

Jézus szavai a Mester és Tanítvány viszonyára utalnak elsősorban, Jézus Mária Magdolnát beavatottnak, „látónak" tartja, az isteni bölcsesség, a gnózis „birtokosaként" említi.

Az említett evangéliumok alapján egyértelműnek látszik, hogy Mária Magdolna Jézus tanítványa, akinek Jézus mély teológiai összefüggéseket fedett fel. Úgy tűnik, hogy magas szintű beavatott, aki így „rangban" a többi apostol előtt állt, aki kinyilatkoztatást kapott, és aki prédikált is. Jézus őt szerette a legjobban, de nem derül ki egyértelműen, hogy ez csupán a beavatottak közti spirituális kötődés, vagy annak köszönhető-e, hogy az apostolok közül egyedül Mária Magdolna volt annak a tudásnak a birtokosa, mint Jézus, netán ő érthette meg Jézus szavait a legjobban, vagy esetleg fizikai, szexuális kapcsolat is volt köztük. Mindenesetre a gnosztikus evangéliumok alapján annyit kijelenthetünk, hogy szoros spirituális kötődés mindenképpen volt köztük. Ezek alapján sem lehet sem bizonyítani, sem kizárni, hogy házasok voltak. Szó sincs arról, hogy prostituált lenne.

Mire következtethetünk mindebből?

A kanonizált és a gnosztikus evangéliumok alapján annak van tehát a legnagyobb valószínűsége, hogy Mária Magdolna Jézus tanítványa volt, biztosnak látszik, hogy szoros kapcsolatban álltak, de nem lehet eldönteni ennek a jellegét. Egyik evangélium sem említi, hogy házasok lettek volna. Azt a nyilvánvaló tényt azonban le kell szögezni, hogy mivel Jézus tanítványa, így természetesen az általa hirdetettek követője. Amennyiben tehát Jézus a szkíta bölcsesség, a mágusvallás beavatottja, úgy adja magát, hogy Mária Magdolna is az volt. És ahogy a továbbiakban látni fogjuk, több minden utal arra, hogy ez így is lehetett.

Mivel Mária Magdolna származásáról sem a Biblia, sem a gnosztikus evangéliumok nem árulnak el semmit, utána kell

néznünk annak, hogy vajon a viselkedése megfelel-e a kor zsidó szokásainak![12] Ismert, hogy Mária Magdolna idejében a zsidó társadalom élesen kettéoszlott nőkre és férfiakra. A nők másodrendű polgároknak számítottak, minimális jogokkal és megfellebbezhetetlen kötelességekkel. Ki voltak rekesztve a templom belső udvarából, nem tanulmányozhatták a szent iratokat, kénytelenek voltak a papok értelmezését elfogadni. Az életük bizonytalan és kiszolgáltatott volt. A leviták, a héber próféták határozatára két csoportra osztották a nőket: házasokra és egyedülállókra. Az utóbbiba tartoztak az özvegyek, az elváltak és a hajadonok. Minden nőnek egy férfi alá kellett tartoznia, aki jogi képviselője és sorsának meghatározója volt, és akinek ellentmondás nélkül engedelmeskedni kellett, akár testvér, férj, sógor, apa vagy ezek híján nagyapa, nagybácsi volt az illető. A korabeli zsidó társadalomban a nők értékelését az életükben szereplő férfi, az apa vagy a férj társadalmi pozíciója határozta meg. Az egyedül boldogulni próbáló nők teljesen jogfosztottan szinte társadalmon kívülinek számítottak.

Úgy tűnik, hogy Mária Magdolna nem vonatkoztatta magára a zsidó törvényeket. A korabeli zsidó társadalomban nem létezhetett olyan nő, aki hajadonfőtt vagy kibontott hajjal jelent meg a nyilvánosság előtt. Hacsak nem kurtizán volt. Tudjuk továbbá, hogy zsidó nő nem vonhatta ki magát a családfői felügyelet alól, és nem követhette volna Jézust a térítő útjain. Mária Magdolna viszont hajadonfőtt és kibontott hajjal jelent meg a nyilvánosság előtt, és követte Jézust. Ebből pedig az következik, hogy vagy kurtizán volt, vagy nem volt zsidó származású. Azonban sem a bibliai, sem a gnosztikus evangéliumokban nincs utalás arra, hogy kurtizán lett volna. Sőt, a keleti egyház is elutasítja, hogy az lenne, nyugaton is csak a VI. századtól él így a köztudatban.[13] Tehát igen nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy nem volt prostituált. Az előbbi gondolatmenetnél maradva, ebből az következik, hogy nem lehetett zsidó származású. Alátámasztja-e valami más is ezt a feltételezést?

Igen. Nézzük először, hogy hol élhetett! Máté[14] említést tesz egy Magdala nevű helységről, majd később[15] Mária Magdalénának

(Magdalából való Mária) nevezi. A település a Galileai-tó nyugati partján található, Mária Magdolna tehát galileai. A város fontos mezőgazdasági, halász-, hajóépítő és kereskedelmi központ, gazdag és jelentős. A bibliaszótár szerint Magdala lakossága főleg nem zsidókból állt. A városnak rossz híre volt, a rabbik „bűnös helynek" tartották.[16] De vajon miért? – kérdezhetjük. Ismert, hogy a zsidók a mágusvallás követőit tartották bűnösnek, Jézus letartóztatásának fő oka is a mágussága volt. Amennyiben Magdala a mágusvallás követőinek egyfajta központja volt, az megmagyarázná, hogy miért tartották a zsidók bűnös városnak.

Baigent, Leigh és Lincoln is úgy látja, hogy Mária Magdolna nem a zsidók vallását követte:[17] Lukács úgy jellemzi Magdolnát, mint akiből „hét ördög ment ki", amit általában úgy értelmeznek, hogy megszállott volt, és Jézus meggyógyította. A szerzőhármas azonban úgy véli, hogy az Istenanya, az Ég királynője kultuszának követője volt, aminek hétszintű beavatási rítusai voltak. Szerintük a „hét ördög" kifejezés erre utal, így Mária Magdolna azért volt bűnös Lukács szemében, mert egy nem zsidó kultusz beavatottja lehetett. Sőt, azt sem zárhatjuk ki, hogy esetleg a mágusvallás papnője volt. Gardner[18] gyakorlatilag ezt állítja, amikor azt mondja, hogy nazarénus papnő volt. Viszont zsidó nő nem lehetett papnő.[19] Mária Magdolna prédikált, tanított, ami azt támasztja alá, hogy a nem zsidó etnikumúak közül való volt. Szent Pál is hivatkozik a zsidók törvényére a nők vallásgyakorlásával kapcsolatban: „A ti asszonyaitok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nincsen megengedve nékik, hogy szóljanak, hanem engedelmesek legyenek, amint a törvény is mondja. Hogyha pedig tanulni akarnak, kérdezzék meg otthon az ő férjüket, mert éktelen dolog asszonynak szólni a gyülekezetben."[20] Máshol: „Az asszony csendességben tanuljon teljes engedelmességgel. A tanítást pedig nem engedem meg az asszonynak, sem hogy férfin uralkodjék, hanem legyen csendességben."[21]

Mária Magdolnát a gnosztikus hagyomány is a Hitbölcsességgel [Pisztisz Szophia, görög: hit (és) bölcsesség] hozza összefüggésbe, ami arra utal, hogy a Szophia-Istenanya-kultusz felszentelt papnője lehetett. Az Ószövetség egyértelműen szól arról, hogy

Jeremiás próféta idején még élt az „Ég királynőjének" kultusza, okkal feltételezhetjük, hogy Jézus idején is így volt.[22]

A későbbiekben az Egyháznak nyilvánvalóan nem tetszett Mária Magdolna tevékenysége. Nem lehetetlen, hogy a korai egyházatyák az Istenanya-kultusztól rettegtek leginkább, és ennek esett áldozatul Mária Magdolna, ezért kiáltották ki prostituáltnak.

Nézzük mindezt a Szent Grálról eddig kiderítettek, illetve a szerzőhármas felvetése szempontjából! Dél-Franciaországban élénken él az a hagyomány, hogy Mária Magdolna a keresztre feszítés után hajóval érkezett a vidékre. A földközi-tengeri falvak egész sora nagyobb tisztelettel tekint rá, mint Jézusra. Ma is több város – pl. Marseilles, Autun – őt vallja védőszentjének, ám Provance vidéke a kultusz igazi hazája. A vele kapcsolatos történetek arról is szólnak, hogy prédikált.[23] Ha ilyen erős a hagyomány, akkor arra kell gondolnunk, hogy valóban járt a későbbi Franciaországban, a kérdés már csak az, hogy „alanyi jogon" övezi-e ekkora tisztelet, vagy azért, mert Jézus felesége lehetett. Az eddigiek alapján azt kell mondanunk, nagy a valószínűsége annak, hogy saját jogán alakult ki kultusz körülötte. Mint az ősi Istenanya-kultusz (mágusvallás?) magas szintű beavatottja, aki kinyilatkoztatást kapott, aki „első kézből" ismerte Jézus tanítását, alaposan rászolgálhatott erre.

Amennyiben a Szent Grál valamiféle titkos tudást, ősi bölcseletet jelent, úgy Mária Magdolna valóban magával vihette Galliába. Amennyiben Jézus gyermekével érkezett oda – ezt a feltételezést egyébként a szerzőhármas sem bizonyítja egyértelműen –, és amennyiben a Szent Grál a kapcsolatukból születettek leszármazási sorát jelenti, úgy ez összhangban van a szent vérvonallal kapcsolatos eddigi megállapításainkkal, ugyanis – erre a következtetésre kellett jutnunk – Mária Magdolna nagyobb valószínűséggel tartozhatott Galilea szkíta lakóihoz, mint a zsidó etnikumúakhoz.

A Fekete Madonna

Érdekes módon, Dél-Franciaországnak azon a vidékein, ahol Mária Magdolna kultusza a legerősebb, számos Fekete Madonna-

ként ismert szobor található, amelyek a megszokott módon, karjában a kisgyerekkel ábrázolják a Madonnát, de a „bőrük" fekete, bár a szobrok karakterükben nem negroidok. Hasonló szobrokat Európa-szerte látunk, az Egyesült Királyságtól Lengyelországig, de a legtöbb Franciaországban lelhető fel, ezek nagy része pedig az ország déli részén.

Ean Begg[24] a könyvében részletesen foglalkozik a szobrokkal. Szerinte a katolikus egyház mintha nem igazán tudna mit kezdeni velük, mintha valami nem lenne rendben körülöttük, éppen csak megtűrik őket. Semmi szándékot sem mutatnak arra, hogy kutassák, de magyarázatot sem tudnak adni a létükre, illetve arra, hogy miért feketék. Néha még a létezésüket is tagadják, vagy nevetséges magyarázatokat fűznek hozzájuk. Bár a szobrok szenvedélyes követőket ihlettek meg, a keresztény felekezetek nem ismerik el, és nem is szentesítik őket.[25]

Vajon mi állhat e viselkedés hátterében? Talán az, hogy a kultuszuk a kereszténység előtti időkbe vezet? Vagy az, hogy esetleg Mária Magdolnának köze van hozzá, és messze más színben tüntetik őt fel, mint amit az egyház tanít róla? Jogosak a kérdések, Begg ugyanis megállapította, hogy ismétlődő korreláció fedezhető fel a Fekete Madonna és az ősi pogány emlékhelyek között, mivel általában ott, ahol pogány emlékhely volt, Fekete Madonna-kultusz is van,[26] Salliens pedig arra a következtetésre jutott, hogy a szobrok közel 90 százaléka a kereszténység előtti korból származik.[27]

Honnan eredhet a Fekete Istenanya kultusza? Többen Íziszre vezetik vissza. Íziszt, Hórusz anyját Szent Szűzként is szokták emlegetni, egyszerre anyaként és szűzként is tisztelték. Úgy tűnik, hogy a korai keresztény Szűz Mária-ábrázolások az Ízisz-ábrázolásokból merítettek, hiszen Ízisz is holdsarlón áll, feje körül csillagkoszorú stb. Íziszt, karján gyermekével, néha feketének ábrázolták.[28] Íziszszel kapcsolatban pedig felmerülnek a kusiták, korábban (vö.: I/6. fejezet) már láttuk, hogy a régiségben Núbia és Egyiptom lakói egymás isteneinek is hódoltak. Egyaránt helyet foglalt mindkét panteonban Ízisz, akit délen „Kus úrnőjeként" tiszteltek. A „szent család" – Izisz, Ozirisz, Hórusz – kultusza

és vele a Fekete Madonna gyermekkel való közkedvelt ábrázolása Egyiptomból továbbterjedve eljutott a Közel-Keletre és a mediterrán országokba. Kákosy László[29] szerint a fekete Egyiptomban a szentség színe. Ez a szín azért szent, mert ilyen az Egyiptomot termékennyé tevő iszap színe is. Egyiptom nevének jelentése: Fekete Föld.

Baráth Tibor írja, hogy a régiségben a mai Franciaország területének nagy részét tartották ellenőrzésük alatt a piktek, a sötét bőrű emberek, akik a kusiták leszármazottai lehettek, nevük a „fekete" szóból származik.[30] Valószínűleg tőlük ered a Fekete Istenanya kultusza.

Ezzel a magyarázattal akár meg is elégedhetnénk, ám tagadhatatlan párhuzam figyelhető meg a Fekete Madonna- és a Magdolna-kultusz között. Begg könyvében mintegy ötven olyan franciaországi Mária Magdolna-kultuszhelyet sorol fel, amelyik Fekete Madonna-kegyhely is egyben.[31] Területileg ezek Provance és a Pireneusok keleti vidékén helyezkednek el, vagyis ott, ahol a Magdolna-kultusz is a legerősebb. Erre a tényre talán az a lehetséges magyarázat, hogy a vidék lakói tisztában voltak azzal, hogy Mária Magdolna az ősi Istenanya-kultusz papnője, és a már meglévő kultuszhelyeket Mária Magdolna Galliába való érkezése után neki szentelték.

Annyi mindenesetre bizonyosnak látszik, hogy a Fekete Madonnák nyomába eredve is az újkőkor ragozó nyelvű népeihez, illetve az Istenanya-kultuszukhoz juthatunk el.

6. FEJEZET
HOLT-TENGERI MÁGUSOK?

„A kumráni barlangrendszer akár kánaánita is lehetett, hiszen barlangjai tökéletes csillagászati tájolással rendelkeznek a keleti ég felé... rendkívül valószínűnek tűnik, hogy a barlangokat énóki jellegű rítusokra használták." (C. Knight és R. Lomas)

Egy elkóborolt kecskéjét kereső beduin pásztor cserépamforákba rejtett bőrtekercsekre bukkant 1947-ben a júdeai sivatag egyik nehezen megközelíthető barlangjában. Amikor hosszas bonyodalmak után végre ókori írásszakértők kezébe kerültek, bizonyossá vált, hogy Krisztus születése körüli dokumentumokról van szó. A széles körű régészeti kutatások a környező, nehezen elérhető barlangokban további bőr- és egy réztekercset, sőt töredékes papiruszmaradványokat is találtak, míg a barlangok folyamatos feltárás közben a közeli Hirbet Kumránban folytatott ásatások egy ókori település romjait tárták fel. A holt-tengeri tekercsek néven ismertté vált leletek és a lelőhely után kumráninak nevezett közösség hamar a figyelem középpontjába kerültek. A szakemberek azonban korántsem egységesek a megítélésükben, ugyanakkor a korábbiak ismeretében – a logika alapján – adódik egy olyan feltételezés, amelyiket nem hagyhatjuk figyelmen kívül.

A „száraz" tények

Nézzük először a tekercseket![1] Tizenegy bőr- és egy réztekercs maradt fenn többé-kevésbé épen, az összes többi anyag kisebb-nagyobb szövegtöredék. A radiokarbon-vizsgálat a legtöbb keletkezési idejét a Kr. e. II. és Kr. u. I. századra teszi, bár akad néhány régebbi irat is. A következőképpen lehet csoportosítani őket: is-

mert bibliai szentírásszövegek, bibliakommentárok, már ismert és eddig ismeretlen apokrifek és pszeudoepigrafák (pl. Énók könyve), a közösség belső, tanító jellegű iratai, a közösség saját liturgiai anyagai, a közösség belső, szervezeti szabályzatai és egyéb (pl. papi őrszolgálatok beosztása, naptárak, horoszkópok stb.)

Másodszorra nézzük, mit tudunk a Kumránban[2] feltártakról! Az 1950-es években kezdődött, Jeruzsálemtől kb. 45 km-re lévő ásatásokban egy ókori településre bukkantak. Az ásatások helyszínén kb. Kr. e. 3500-től találtak maradványokat, az igazán jelentős leletek azonban a Jézus születése körüli évszázadokból származnak: hatalmas település volt, amelyet megerősített fal védett. Egy kolostorkomplexum került elő óriási víztározóval, csatorna- és vízvezeték-hálózattal. Étkezőterme, rituális fürdői, péksége, malma, fazekas- és kovácsműhelye is volt. Találtak íróVszobát is tintatartókkal és asztalokkal, valamint több mint ezer sírt is. Megállapították, hogy kb. Kr. e. 130-tól lakták, Kr. e. 31-ben pusztító erejű földrengés történt, akkor kiürült, majd újra lakott volt 68-ig, amikor is a rómaiak lerohanták és az ott lévőket lemészárolták. A település vallási és gazdasági központ lehetett.

A továbbiak miatt tudnunk kell azt is, hogy három ókori forrás tudósít egy zsidó filozófiai/vallási irányzatról, az esszénusokról:[3] 1. Josephus Flavius (37–100) zsidó történetíró *A zsidók története* (XVIII.1) és *A zsidó háború* (II.8) című műveiben ír róluk. 2. Philón (Kr. e. 20. – Kr. u. 40) alexandriai zsidó filozófus az *Arról, hogy minden jó erkölcsű ember szabad* című művében (12. fejezet) említi őket. 3. Idősebb Plinius (23–79) római író is ír róluk.

Mit mondanak a szakemberek?

Tehát léteznek kb. kétezer éves szövegek, feltártak egy települést, ahol egy vallási csoport élt kb. kétezer évvel ezelőtt, valamint ókori források tudósítanak egy esszénusnak nevezett zsidó irányzatról.

Van-e valami kapcsolat köztük? Ha igen, akkor milyen? Kik éltek Kumránban? Ugyanazok, akik a tekercseket írták? Vagy

a tekercseket máshol írták, és a barlangokban rejtették el azokat? Jézus a kumráni közösséghez tartozott? Az esszénusok éltek Kumránban? Esszénusok írták a tekercseket? A tekercseknek és a kumrániaknak köze lehet a korai kereszténységhez? Még sokáig folytathatnánk a kérdések felsorolását, de nézzük inkább, hogy milyen következtetésre jutott a tudósok egy része a fentiekkel kapcsolatban!

Egy nemzetközi tudóscsoport kezdte el a kutatást, amelynek tagjai gyakorlatilag Roland de Vaux atya irányítása alatt álltak. Az atya a Domonkos-rend tagja volt, majd a Biblia-iskolába (École Practique d'Etudes Bibliques) került Jeruzsálembe. A munka a kezdeti lelkes nekirugaszkodás után csigalassúsággal haladt. Az anyag hozzáférhetőségét és a feldolgozott anyag publikálását korlátozták, a tekercsek analizálására jogosult kutatók számát a minimumon tartották. Teltek az évtizedek, a tekercsek fordításait csak nem publikálták.

A teljes anyag fordításának közzétételére közel negyven évet kellett várni.[4] Ez a tény találgatásokra és gyanúsítgatásokra adott okot. A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány ezzel kapcsolatos vélemény. Edmund Wilson már 1955-ben kifejtette, hogy az egyház mindent elkövetett, hogy távol tartsa a köztudattól az új tudományos kutatások konklúzióját, amely kétségessé teszi a keresztény vallás eredetiségét és egyedülállóságát, ugyanakkor új megvilágításba helyezi Jézus személyiségét és szerepét.

John M. Allegro angol kutató 1953-ban a nemzetközi kutatóbizottság tagjaként, 1961-től pedig a jordán kormány megbízottjaként évtizedekig kísérte figyelemmel a leletek sorsát, 1984-ben már nem kevesebbet állított, mint azt, hogy a feldolgozás és a széles körű publikálás hátráltatása, valamint egyes felfedezések eltitkolása valójában vallási-politikai döntések eredménye. A közel fél évszázados késedelmet magas rangú és befolyásos konspirációs erőknek tulajdonította. Allegro meggyőződése volt, hogy vatikáni körökben komoly pánikot okozott némely anyag.

Michael Baigent és Richard Leigh 1991-ben jelentette meg a *Dead Sea Scroll Deception* (Mi az igazság a holt-tengeri tekercsek körül?) című könyvét, amelyben a „huszadik század legnagyobb

tudományos botrányának" nevezik, hogy olyan hosszú időn át rejtve maradt a világ elől a kéziratok java része.

A nemzetközi tudóscsoport tagjai a kutatási eredményeik alapján végül konszenzust alakítottak ki, amelynek lényege így foglalható össze:[5] a tekercseket zsidók írták. Nincs közöttük egyetlen újszövetségi irat, más keresztény szöveg vagy újszövetségi apokrif irat sem. Nyelvük héber és arámi, radiokarbon-vizsgálat alapján Kr. u. 68–69 előttiek. A kumráni közösség feltűnően hasonlít, sőt azonosítható a Josephus Flavius, Philón és az idősebb Plinius leírásaiban szereplő esszénusok legszigorúbb ágával. A közösség Jézus működésének ideje alatt is létezett, a tekercsek azonban sehol sem utalnak Jézusra vagy követőire.

A nemzetközi tudóscsoport tehát a kumráni közösséget és az esszénusokat egyazon ókori, zsidó, vallási közösségnek tekinti, egymással azonosítja, továbbá nem lát kapcsolatot Jézus, a korai kereszténység és a tekercsek szerzői között.

Vannak, akiknek más a véleménye

Az említett nemzetközi tudóscsoport véleményével azonban több szakember sem értett/ért egyet: Edmund Wilson és John Allegro – ahogy arról már említés történt – szerint a csapat el akarta szigetelni a közösséget a korai kereszténységtől. Voltak, akik vitatták a tekercsek datálását és azt is, hogy esszénus jellegűek lennének. Elsősorban Cecil Roth és Godfrey Driver volt a két fő kritikus. Eiseman könyvei és tevékenysége is kihívást jelentettek a nemzetközi csapat régészeti és paleográfiai bizonyítékaival szemben. Philip Davis, a bibliai tudományok professzora két könyvet írt a kumráni anyagról. Említhetjük Barbara Thieringet is, aki kapcsolatot lát a tekercsek és a kereszténység közt. Yizhar Hieschfeld 1994-ben publikált egy tanulmányt, amely Vaux elméletét cáfolta, napjainkban pedig Yuval Peleg és Itzhak Magen izraeli régészek vannak azon a véleményen, hogy a tekercseket nem az esszénusok írták.

Megválaszolatlan kérdések

A szakemberek tehát közel sincsenek azonos véleményen, sőt számos ellentmondást tartalmaznak a kutatóknak a tekercsek, a kumráni közösség és az esszénusok kapcsolatáról tett megállapításai. Így a laikus csak kérdéseket tud feltenni. A kumrániak valóban esszénusok? A klasszikus szerzők esszénusokról szóló beszámolói ugyanis nincsenek mindig összhangban azzal, amit a közösségről tudunk, például egyik szerző sem említi, hogy az esszénusoknak speciális időszámításuk volt, noha a kumrániak naptárhasználata eltért a szokásos judaikustól. Békeszeretőknek írják le őket, ugyanakkor feltűnő a romok katonai jellege.

Nem lehetünk biztosak abban sem, hogy a kumrániak zsidók voltak-e, mert például több holttestet is kiástak, amelyek a zsidó szokásoktól eltérően, fejjel dél felé voltak eltemetve. Figyelemre méltó az előbb említett tény is, miszerint nem a zsidók holdnaptárát követték, attól eltérő, saját naptár használatát bizonyítják a feltárt napóra-kőkorongok.

Biztos, hogy a tekercseket az esszénusok írták? Ez sem biztos. Érdekes módon De Vaux atya és társai szinte azonnal megállapították, hogy az írások az ő alkotásaik, majd kész tényként fogadta el ezt mindenki. Felmerül azonban a kérdés: honnan tudták azonnal, hogy az esszénusokról van szó, amikor utána még negyven évig kellett várni, amíg lefordították a teljes anyagot? Vermes Géza[6] fogalmazásából is kitűnik a bizonytalanság: „…természetesen én magam sem tagadom, hogy a tekercsek és a velük kapcsolatos régészeti leletek nem minden esetben állnak összhangban a görög és latin beszámolókkal… a felvetett megoldások közül viszonylag az esszénuselmélet tűnik a legelfogadhatóbbnak". A kételyt növeli az is, hogy a tekercsekben nem fordul elő az „esszénus" kifejezés, íróik magukat nem így nevezték. A szó görög eredetű, csak Flaviusnál, Philónnál és idősebb Pliniusnál találkozunk vele, így azt várnánk, hogy az „esszénus" szó a héber vagy az arámi megfelelőjének a görög fordítása, s a közösség lakói önmagukra alkalmazták. A tekercsek szövegeiben azonban a szerzők magukat „szent közösség", „a szegények", „Isten

kiválasztottai", „Igazság Fiai" és a leggyakrabban a „Világosság Fiai" vagy a „Fény Fiai" néven nevezik. Vermes Géza szerint az arámi „aszajjá" szó „orvost", „gyógyítót" jelent,[7] ám sem az „aszajjá" szó nem jelenik meg a tekercsekben, sem gyógyításra nem történik utalás. Márpedig a klasszikus írók leírása szerint az esszénusok gyógyítók voltak.

Lehetséges magyarázatok?

Láttuk, hogy a tekercsekről, a közösségről és az esszénusokról, illetve a kapcsolatukról nem egy esetben egymásnak ellentmondó véleményre jutottak a szakemberek. Hiába folynak évtizedek óta a kutatások, egyelőre nem ismert olyan magyarázat, amelyik minden felmerült kérdést megnyugtatóan megválaszolna. A logika eszközével élve azonban – anélkül, hogy e könyv szerzője kétségbe merné vonni a neves tudósok megállapításait – fel kell tenni a kérdést: lehet, hogy azért nem találnak kiutat a szakemberek ebből a helyzetből, mert a kiindulási ponttal van a baj? Ha figyelembe vesszük ugyanis azt, hogy Jézus nagy valószínűséggel Galilea szkíta népességéből származott, és a szkíta ősbölcsesség birtokosa, mágus lehetett, akkor az egész helyzet más megvilágításba kerül.

Nézzük, mi van akkor, ha azoknak van igazuk, akik[8] azt állítják, hogy nincs köze a közösségnek a holt-tengeri tekercsekhez! Golb professzor szerint a tekercseket zsidók írták, de nem Kumránban, csak odavitték és elrejtették őket a barlangokban, hogy átvészeljék a 66 és 73 közötti zsidó–római háborút. Az iratok elrejtésének erre a módjára az Ószövetség[9] is utal: „tedd azokat cserépedénybe, hogy sok ideig elálljanak". Azt, hogy az iratok egy része Jézus születése előtt keletkezett, alátámasztja az 1990-es években, az úgynevezett AMS-technikával végzett kormeghatározás, amely némelyik tekercs keletkezési idejét a Jézus születését megelőző évszázadokra, van, amelyiket a Kr. e. IV. századra tette.[10]

Kumránt tehát nem feltétlenül azok lakták, akik a tekercseket írták. Nem zárhatjuk ki, hogy Jézus idejében az egész mediterrán

világban ismert mágusok éltek ott, akik az ősi, Énók-Nimród-Hermésztől származott bölcsesség birtokosai voltak. És akiket az idők folyamán a különféle vidékeken különféle nevekkel illettek ugyan, de mégis közös jellemzőik voltak, ahogy azt korábban már kiderítettük (vö.: I/10. fejezet). Mivel tudjuk ezt a feltételezést alátámasztani? Elsősorban a korabeli forrásokhoz kell fordulnunk ezzel kapcsolatban. Nézzük, hogy Flavius[11] mit ír arról a vallási közösségről, amelyet esszénusnak nevez! Látni fogjuk, hogy több olyan jellemzőjükről is említést tesz, amelyek a mágusokkal, a szkíták hitvilágával, illetve Zarathusztra és Jézus tanításával mutatnak hasonlóságot:

1. A Naphoz ősi imádságokat intéznek, „mintha könyörögnének, hogy keljen fel". Imájukat a felkelő Nap irányába mondják el, nem a jeruzsálemi templom felé, ahogy a zsidó törvények előírják. A napimádatot pedig tiltja a zsidó hagyomány: „...(aki) szolgál idegen isteneknek, és imádja azokat, akár a napot, akár a holdat... kövezd agyon őket, hogy meghaljanak".[12]
2. Meg tudják mondani a jövendőt, ritka eset, hogy valamelyik jóslatuk nem teljesedik be. Ismert, hogy a jövendőmondás a mágusok egyik legjellemzőbb sajátossága volt.
3. Mindig fehér ruhát viseltek. Ez a viselet rendre visszaköszön a beavatási szertartással rendelkező csoportoknál, például az egyiptomi papok csakis fehér vászonöltözetet viseltek, de a nazarénusok és a druidák is fehérben jártak. A Jelenések könyvében is ez áll: „...és fehér ruhában fognak járni, mert méltók arra. Aki győz, az fehér ruhába öltözik..."[13]
4. Hisznek abban, hogy a lélek halhatatlan, a lélekről vallott tanításuk idegen a zsidóságtól.
5. Szívesen tanulmányozzák a régiek írásait, valamint megtudjuk, hogy nemcsak rövid ideje, hanem már „emberemlékezet óta" léteznek. Ismeretes, hogy a következő ószövetségi idézet a szkítákra vonatkozik: „Régi nép ez, ősidőből való nép..."[14] (vö.: I/7. fejezet).
6. Gyógyítanak.

7. Buzdítanak az erényre, és elrettentenek a bűntől, hiszik, hogy a jók tovább élnek. Tudjuk továbbá, hogy volt egy titkos tanításuk is a beavatottak számára.[15]

Mindezek alapján nem zárhatjuk ki, hogy azok, akiket a klasszikus szerzők esszénusoknak neveznek, valójában a mágusvallás követői lehettek. Ezt a feltételezést többen megerősítik. A XIX. századi német teológus, Adolf Hilgenfeld[16] az említetteken kívül más hasonlóságokat is talált a mágusok és az esszénusok között: fokozatokra oszlanak, a szent fürdőknek nagy jelentőségük van számukra, külön telepeken élnek, az ebédet imával nyitják, az angyalok kultusza és a predesztináció tana jellemzi mindkét csoportot. Gyakorlatilag ezt erősíti meg Gardner[17] is, aki az esszénusokat az egyiptomi misztikus iskolák júdeai ágának tartja, Knight és Lomas szerint pedig az esszénusok egy énóki csoport voltak.[18]

A feltételezést támasztja alá az is, hogy Flavius szerint az esszénusok nem mutatnak be áldozatot, ezért nem is szabad belépniük a jeruzsálemi templom közös szentélyébe, így külön tartják az istentiszteleteiket.

Ez utóbbi – a korábban említett néhány más jellemzőjükkel együtt – megkérdőjelezi, hogy az esszénus zsidó irányzat lett volna – noha Flavius, Philón és Plinius így említi őket –, inkább arra gondolhatunk, hogy (vö.: II/4. fejezet) miután a Kr. e. I. században Arisztobulosz „judaizálta" Galileát, valószínűleg a nem zsidó etnikumúak „hivatalosan" felvették ugyan a zsidók vallását, de megtartották ősi hitüket. Gardner[19] azon a véleményen van, hogy az esszénusok kultúrája „inkább számított görög-rómainak, mint izraelitának", míg más kutatók feltették a kérdést: „… szellemiségükben túlszárnyalták a zsidó törvények előírásait, és oly mértékben eltértek tőle, hogy kérdéses, vajon nevezhetjük-e egyáltalán a kumráni esszénusokat zsidó szektának".[20] Philip Davis: „Zsidóknak nevezhetjük-e őket egyáltalán?"[21] Közvetett, de fontos bizonyíték ezzel kapcsolatban az a tény is, hogy az Újszövetség a legteljesebb mértékben hallgat az esszénusokról. Korábban láttuk, hogy a „metamorfózis" célja pontosan Jézus eredeti, a szkíta ősbölcsességén alapuló tanításának az eltitkolása

volt, így nyilvánvaló, hogy amennyiben az esszénusok mágusok voltak, akkor az Újszövetség szerkesztői „elfeledkeztek” róluk. De nemcsak a Biblia, hanem a hivatalos zsidó hagyomány is hallgat róluk. Sőt, a hivatalos zsidóság soha nem fogadta el őket.[22] Mindezek a bizonyítékok azonban eltörpülnek talán a legfontosabb mellett: Flavius két könyvében is említést tesz egy Simon nevű esszénusról – „Simon, aki az esszénus szektához tartozott…”, valamint „Simon nevű esszénus”[23] –, és a szövegkörnyezet arra utal, hogy mágus volt. Az Újszövetség is említi Simon mágust.

A feltételezést támasztja alá továbbá az is, hogy Knight és Lomas szerint a Kumrán környéki barlangokat beavatási szertartásokra is használták. Sőt, azt tartják a barlangrendszerről, hogy az „akár kánaánita is lehetett”, és valószínűsítik, hogy énóki jellegű rítusokra használták.[24] Szerintük a kumrániak az ősi énóki tudás továbbvivői voltak,[25] és lehetségesnek tartják, hogy Jézus ennek az énóki csoportnak volt a képviselője, szerintük ugyanis tudása a vízözön előtti kultusz elemeit tartalmazta.[26] Ezt a véleményüket az egyszerű földrajzi meggondolás is megerősíti, Jézusnak ugyanis szinte lehetetlen volt elkerülnie Kumránt. A közösség ősi tudással való kapcsolatát mutatja, hogy az Esthajnalcsillag ugyanolyan fontos volt nekik, mint a sumiroknak.[27]

Nos, lehet, hogy sohasem fogjuk megtudni, „hogy mi az igazság a holt-tengeri tekercsek körül”, mindenesetre a fentebb vázolt elképzelés semmivel sem tartalmaz több ellentmondást, mint a szakembereké.

IV. rész
Salamon gyermekei

1. FEJEZET
ÉPÍTŐK ÉS KŐMŰVESEK

„Ha egy spirituális vagy vallásos titkot érdemes megismerni, akkor azt érdemes megosztani a világgal is."
(Egy anglikán szabadkőműves pap)

A Grál témakörével foglalkozó könyvek szerzői többnyire felvetik azt a gondolatot, hogy a szabadkőművesek bizonyos értelemben a Szent Grál birtokosainak, őrzőinek, a titkos tudás továbbadóinak tekinthetők. Ebben a részben egyrészt arra keressük a választ, hogy ez valóban így van-e, másrészt pedig szeretnénk megtudni, hogy a szabadkőműves-hagyományok alátámasztják-e mindazt, amit eddig a Szent Grálról megtudtunk.

A szabadkőművességről röviden

A szabadkőművesség – önmeghatározásuk alapján – férfiakból (néha nőkből) álló testvéri szövetség, amelynek célja a tagjai morális és spirituális tökéletesedés, s ezúton az egyetemes emberiség erkölcsi és szellemi fejlődésének elősegítése a közös cselekvés útján, a szeretet szolgálatában, valamint a rászorulók támogatása. A testvéri cselekvés és felelősségvállalás etikai iskolája szimbólumrendszer is egyben. A szimbólumok használata és az allegorikus szertartások során a tagok megtalálják az önismeret és az önmegvalósítás útját. A rítusok a jelképekkel egyetemben leírhatók, ábrázolhatók, bemutathatók, ennek dacára a lényeg mindig az egyén és a közösség megismerésében, megtapasztalásában, átélésében rejlik. A tan – mondják – megszűnik tannak lenni, ha élménnyé válik, s vele együtt a szó képpé, a gondolat szimbólummá. Nos, ez az élmény közölhetetlen, mert magánélmény, és egyúttal közösségi. Nevezhetjük titok-

nak is, a közösséget összekötő titoknak. Átélése során – vallják a szabadkőművesek – az ember a látható, anyagi világ mögött idővel megtapasztal egy másik, anyagtalan szellemi világot, miközben mindennek fényében megismeri önmagát, tudatosítja az univerzum törvényeihez való viszonyát, és meglehet, eléri a harmóniát.[1]

A szabadkőművesség nem filozófiai rendszer, hanem inkább magatartásforma. A magát szövetségnek is nevező szervezet az embereket összekötő és integráló feladatra törekszik. Mindez feltételezi a világ ismeretét, azaz szüntelen megismerését, a tudás lankadatlan gyarapítását a szellemi élet, a tudományok és a vallás terén (mindazonáltal hirdeti, hogy nem vallás, és e tekintetben nem verseng egyetlen egyházzal sem). Jelenleg több mint hatmillió szabadkőműves munkálkodik világszerte.[2]

Ugyanúgy beavatáson alapuló rend, mint ahogy a misztériumvallásoknál láttuk. A jelöltek a beavatásukkor, illetve később, az egyre magasabb fokok elérése céljából tartott, különféle szertartásokon vesznek részt. Az ezekben a rítusokban rejlő szimbólumok és allegóriák megértésével az avatandó képessé válik arra, hogy felfogja az egyetemes maszonéria (szabadkőművesség) alapelveit.

Az eredetéről megoszlanak a vélemények. A hivatalosan elfogadott történetük 1717. június 14-ét tartja megalakulásuk időpontjának. Vitathatatlan tény, hogy ezen a napon a londoni Lúdhoz és Rostélyhoz címzett fogadóban négy páholy összeült, és nagypáholyt alakított. 1730-ra már száznál több páholy tartozott a nagypáholy alá.[3] Nyilvánvaló azonban, hogy 1717-ben nem a semmiből bukkantak elő egyik napról a másikra a szabadkőműves-páholyok. Maguk a szabadkőműves-legendák Salamon király idejétől (kb. Kr. e. 1000) számítják a rend eredetét, a mai szakértők többsége azonban különbséget tesz a legendák és a tények között. Ők általában két nagy kiindulópontot fogadnak el: a középkori kőfaragó céheket és a XVII. században felébredt érdeklődést az ezoterikus filozófia iránt.

A kőfaragókkal kapcsolatban ismert, hogy az első millennium után, különösen a templomos lovagok Szentföldről való visszatérését követően, „katedrálisépítési láz" ütötte fel a fejét Európában (vö.: V/5. fejezet). Franciaországban például 1050 és 1350 között 80 katedrális, 500 nagy és sok kisebb templom épült. A székesegyházak építése rengeteg munkával járt, és jó szakmunkásokat igényelt. A megbecsült kőművesek a tudásukkal bejárták egész Európát, együtt dolgoztak, együtt laktak, idővel elkerülhetetlenné vált, hogy „testvériséggé" alakuljanak.

A kőművesek szakmunkások voltak Európa-szerte. Angliában két águk létezett: a kőfaragó kőművesek, akik közönséges kővel dolgoztak, és az épületszobrászok, akik nagyobb szaktudással rendelkeztek. Ez utóbbiak a katedrális homlokzatát és külső elemeit építették, ők puhább, „faraghatóbb" kővel dolgoztak. Ezt a puhább követ „szabadkőnek" nevezték, és az ilyen típusú kővel dolgozó, magasabban képzett kőműveseket nevezték „szabadkő kőművesnek". Nagy valószínűséggel innen ered a szabadkőműves kifejezés.[4]

Mások azt állítják, hogy a szabadkőművesek kapcsolatba hozhatók a templomos lovagokkal (vö.: V/5. fejezet). Ismeretes, hogy a lovagok éveket töltöttek a Szentföldön, Európába való visszatérésük után azon voltak, hogy megőrizzék és tanulmányozzák mindazt a tudást, amelynek a birtokába juthattak Palesztinában. Többek szerint szerepük volt a katedrálisok építésében is. A középkori építők lassan két részre váltak: a fizikai munkát végzőkre és a szellemi irányítókra, akik köré más, ma talán értelmiségnek mondott gondolkodók is csoportosultak. Ez utóbbiakból, az úgynevezett spekulatív szabadkőművesekből alakulhatott ki a rend.

A XIV. századra a templomosokat eretnekeknek nyilvánították, az egyház üldözte és máglyára küldte őket Nyugat-Európa nagy részén. Többek szerint a menekülő templomos lovagok vitték magukkal az ősi tudásukat, és ennek birtokában alapították a későbbi szabadkőműves-páholyokat.

Az mindenesetre tény, hogy a szabadkőművességben több építészettel kapcsolatos szimbólum is ismert, illetve használatos.

Noha – ahogy láttuk – hivatalosan 1717-től származtatják a rendet, a szabadkőműves-hagyomány még korábbi eredetről tud. Egyrészt Salamon templomának az építéséhez, tehát kb. Kr. e. 1000-re vezetnek a szálak, másrészt viszont gyakran nevezik magukat a vízözön, illetve Noé gyermekeinek. Több minden utal azonban valamifajta ókori egyiptomi kapcsolatra is, mert például érdekes módon Dublinban, a világ második legidősebb nagypáholyának templomában két nagy szfinx és más egyiptomi szobrok állnak. A philadelphiai szabadkőműves-templomra azt mondják, hogy a „legszebb egyiptomi díszítésű épület az egyiptomiakon kívül". Érdekes az is, hogy a XIX. században mintha „obeliszkmánia" ütötte volna fel a fejét, a szabadkőművesek aktív segítségével több száz tonnás obeliszkeket szállítottak hatalmas erőfeszítéssel Egyiptomból Nyugat-Európába, illetve az Egyesült Államokba, a párizsi Concorde téren álló 246 tonnás oszlop korábban Luxorban állt 3500 évig. A londoni Kleopátra tűjeként ismert obeliszket 1878-ban állították fel, szintén Egyiptomból vitték oda. A New York-i Central parkban álló obeliszk III. Tuthmoszisz korából származik, szabadkőművesek szállították oda 1877-ben,[5] de említhetjük a római Szent Péter téren állót is. Úgy tűnik tehát, hogy az ókori Kelettel valamiképpen kapcsolatban lehetnek.

Mi derül ki a rítusaikból?

Cristopher Knight és Robert Lomas angol szabadkőművesek több könyvükben is foglalkoznak a rendük eredetével. Szerintük a szabadkőműves-rítusokban foglaltak gazdag történelmi információforrást jelentenek az érdeklődőknek. A rítusokat talán kétszáz éve foglalták írásba, egykor azonban teljesen szóbeli hagyomány volt, elméletileg ma is az, mivel a legtöbb páholy emlékezetből végzi a szertartásokat.[6] A szóbeli hagyománnyal kapcsolatban a kulturális antropológusok már régen megállapították, hogy a törzsi rituálék hatékonyan adják át az információt generációról generációra úgy, hogy

a résztvevőknek alig van tudomásuk arról, valójában mit is közvetítenek. Sőt, mi több, általában elfogadott, hogy a fogalmak torzítás nélküli átadásának legjobb módja az, amikor olyan emberek közvetítik őket, akik egyáltalán nem értik a jelentését annak, amit mondanak.[7] A szerzőpáros szerint a szabadkőműves-rituálékban is hasonló történik: évszázadok óta pontosan ugyanazokat a mondatokat, mozdulatokat ismétlik a szertartásokon, még akkor is, ha az eredeti jelentés valószínűleg elveszett a mai szabadkőművesek nagy része számára. A szabadkőművesek ilyen módon, az ősi történetek időtlen idők óta való újbóli elbeszélése révén őrizték meg és tartották életben a mítoszaikat és a legendáikat.

A szerzők felkutatták a még megtalálható régi szabadkőműves-rítusokat, és a fellelt 160 fokozat alapján összeállítottak egy általuk Szabadkőműves Szövetségnek nevezett gyűjteményt, amelyben logikus sorrendbe szedték a rend nagy mítoszait. A rítusok azon részeire koncentráltak, amelyeket a beavatásuk részeként mondanak el a jelöltnek. Ügyeltek arra, hogy a történeteket pontosan a fellelhető legrégibb leírásoknak megfelelően rögzítsék. Így egy történet bontakozik ki az olvasó előtt, ami Ádám teremtésétől a modern szabadkőművesség kialakulásáig tart.

Nézzük, mit tudunk meg belőle![8] Az első fejezet az Isten megteremti az emberiséget címet viseli, megtudjuk, hogy az első ember, Ádám, „nyakában… arany napkorong függött", tehát naphitű volt, Nimród népéhez hasonlóan.

A másodikból többek között kiderül, hogy „Járednek, aki Ádám hatodízigleni leszármazottja volt, volt egy Énók nevű fia… Egy látomásban Isten látható formában jelent meg neki, és így szólt hozzá: Énók, tudni vágytad az igazi nevemet: kelj föl, és kövess, és meg fogod tudni azt…" Majd „Énók ösztönzésként vette a látomást, és útnak indult, hogy megkeresse a hegyet, amit álmában látott, mígnem a kutatásban megfáradván megállt Kánaán földjén, ahol már nagy számban éltek Ádám leszármazottai…" Megtudjuk tehát, hogy Kánaán őslakói Ádám leszármazottai, akik már a vízözön előtt is ott éltek,

valamint megerősítést nyer Énók tudásának isteni eredete (vö.: I/10. fejezet). Ezután részletes leírása következik annak, hogyan építette fel Énók a templomát: „...mélyen leásott a földbe, és kilenc helyiséget alakított ki egymás alatt." Majd „készített egy háromszögletű aranylapot... és rávéste a kimondhatatlan Istennevet... ezt a rendkívül értékes tárgyat a templom alatti kincstárban helyezte el". „Ezután attól tartva, hogy minden tudás és művészet elvész a világot elárasztó Özönvízben, két nagy oszlopot állított egy magas hegyen – egyet bronzból, hogy ellenálljon a víznek, egyet pedig gránitból, hogy ellenálljon a tűznek. A gránitoszlopra hieroglifákkal felvéste a föld alatti termek leírását, a bronzoszlopra pedig a tudományok és művészetek alapjait."

A második fejezetből tehát kiderült, hogy Isten első kinyilatkozása évezredekkel Mózes előtt történt, és Énók részesült ebben a dicsőségben. A szabadkőművesek a vízözön előtt élt Énóktól származtatják a tudásukat, az előzőekben (vö.: I/10. fejezet) viszont láttuk, hogy Énók = Nimród (Hám vagy Kus) = Hermész. Ez egybevág a megalitépítőkkel kapcsolatos megfigyeléseinkkel, Énók/Nimród olyan tudás birtokában volt, amelyik képessé tette arra, hogy a föld alatt kilenc szintet tudjon kialakítani.

De vajon milyen nyelven írta rá az aranylapra a kimondhatatlan istennevet? Nyilván azon a nyelven, amelyiken a vízözön előtti időkben a kérdéses területen beszéltek. Ez pedig Nimród népének a nyelve volt.

A harmadik fejezetben írtak gyakorlatilag megfelelnek a bibliai Noéról és a vízözönről szóló résznek, azzal a különbséggel, hogy a Biblia nem szól róla, de itt kiderül, hogy Énók özönvíz előtt állított gránitoszlopát megtalálta Noé, majd Isten szövetséget köt Noéval. Van azonban egy fontos momentum, amelyre ki kell térni: „Az Özönvíz után az emberek és állatok Arám hegyei közül jöttek elő..."– tehát az „Arám" név már a vízözön környékén is létezett, idősebb Plinius szerint a szkítákat hívták arámiaknak (vö.: II/4. fejezet).

A negyedik fejezet leírja Bábel tornyának építését és a nyelvek összezavarását, gyakorlatilag egyezik az ószövetségi történettel, Peleg személyében megnevezi az építészt.

Az ötödik fejezet címe: Melkizedek, Sálem királya legfőbb pappá teszi Ábrámot. A történet egyezik az ószövetségivel. A szabadkőműves szerzők véleménye szerint ez alapján kivilágIik a Melkizedek ősi kánaánita papságának felsőbbrendűsége a mózesi eszmékkel szemben,[9] valamint kapcsolatot látnak az izraeliták érkezése előtti, ősi kánaáni papi hagyomány és a rend között.[10]

A hatodik fejezet a Mózes titkai címet viseli. Megtudjuk belőle, hogy „Isten valódi neve egészen addig ismeretlen maradt, míg el nem árulta Mózesnak Egyiptomban. «Én vagyok, aki vagyok, atyáitok Istene, Ábrahám Istene...»". Majd „Mózes felvéste a kimondhatatlan nevet egy aranylemezre és elhelyezte a frigyládában... Mivel a név csak mássalhangzókból állt, valódi jelentése hamar elveszett, de ott maradt a frigyládában, és egy Otniel idején, egy Szíria elleni csatában levágták azokat, akik a ládát vitték, és a láda a földre zuhant... Az aranylemezt egy csatában megszerezték a filiszteusok: beolvasztották, és szobrot készítettek belőle..." Ezek szerint eltűnt volna az aranylemez?

A hetedik, nyolcadik és kilencedik fejezet Salamon templomának az építését és az építész, Híram Abif meggyilkolását meséli el. Salamon temploma és az építésze központi helyet foglal el a szabadkőművességben. Röviden így foglalhatnánk össze a Szabadkőműves Szövetség szerint a templom építésével kapcsolatos eseményeket: Az építkezés helyének megtisztítása közben egy ősi templom romjaira bukkantak, amelyről Salamon azt feltételezte, hogy egy nemkívánatos istené lehet (a zsidók számára a kánaániak templomai voltak „utálatosak"), ezért új helyet keresett. Később azonban rájöttek, hogy az elvetett helyszín Énók templomának a helye volt, így Salamon úgy dönt, mégis itt építi fel a templomát, noha korábban nem tartotta alkalmasnak a helyszínt.

A templom úgy épült, hogy Salamon király magánlakosztályából a Szentek Szentjébe egy titkos, föld alatti járat vezetett. A Titkos Kincstárat kilenc boltívre vagy kriptára osztották fel, itt őrizték a szent edényeket és kincseket, amelyet

majd a Szentek Szentje alatt akartak elhelyezni. A zsidóknak azonban nem voltak építészei, sem szakértelmük, ezért Hírámtól, Tírusz királyától kellett kérni minden segítséget, amelyet meg is kaptak. Híram tíruszi király Híram Abif építészt küldte Salamonhoz.

Építkezés közben titkos föld alatti kamrát találtak, amelyet a rítus szerint még Énók építtetett. Találtak egy agátkockába foglalt arany háromszöget, egy rejtélyes nevet, valamint a világ minden tudományát és művészetét tartalmazó oszlop darabjait. Salamon úgy döntött, hogy az új templom alatti kincstár kilencedik kamrájában helyezi el őket. Később, az építkezés során Híram Abifot meggyilkolják.

Hogy képet kapjunk Kánaánnak az izraeliták érkezése előtti építészetéről, érdemes egy pillantást vetni például a mai Libanonban lévő Gebeil nevű településre, amelynek története egészen a kőkorszakig nyúlik vissza, a világ egyik legrégibb ismert, tartósan lakott települései közé tartozott. Korábban Büblosz volt a neve. A szabadkőműves szerzők a következőkre hívják fel a figyelmet: a város története kb. Kr. e. 4500 körül kezdődhetett, Kr. e. 2900-ra már sokkal nagyobb, kőépületekből álló komplexummá vált. Középen az „Ég királynőjének" szentelt templom állt. A város utcái e körül koncentrikus körben helyezkedtek el, eső- és szennyvízcsatorna is a lakók rendelkezésére állt. Büblosz temploma két évezreddel korábbi, mint Salamoné. És míg tekintélyes régészeti lelet támasztja alá ennek a templomnak egykori létezését, a jeruzsálemi templom helyén eddig talált maradványok egyikét sem sikerült egyértelműen Salamon templomához kötni.[11] Mondhatunk másik példát is. Máig megdöbbenünk a sumir Ur városában feltártak láttán: legalább ezer évvel Salamon templomának építése előtt széles utcák hálózták be a várost, mai szinten is luxusnak számított házak álltak, nemegyszer több mint tíz szobájuk volt, a falakat vakolták és meszelték. Ur zikkuratja 23 m magas, többemeletes épület volt. De említhetjük azt is, hogy Salamon idején már évezredek óta álltak a megalitok, legalább ezerötszáz éve a piramisok, tehát a Keletnek komoly építészeti múltja volt.

Gardner szerint Salamon temploma nem mindig bírt azzal a kitüntetett pozícióval a szabadkőművességben, amelyet a XVIII. század óta élvez.[12] A szabadkőműves szerzők szerint pedig – a szabadkőművesek körében elterjedt általános nézettel szemben, miszerint Salamon temploma mérföldkő volt az építészet történetében – építészeti szempontból jelentéktelen, szerény épület volt, nagyjából akkora, mint egy teljesen átlagos angol falusi templom, és valószínűleg még akkora sem, mint Salamon palotája. Salamon palotájának konkrét, fizikai maradványai nincsenek, és objektívnek mondható írásos emlékek sem maradtak fenn róla. Lehetséges, hogy későbbi időszakokban a zsidó teológusok vagy más írástudók találták ki, akik a róla elnevezett épület állítólagos felépítése után kezdték el írásban is rögzíteni a zsidóság szóbeli hagyományát. Maguk a zsidók sem megfelelő építészeti hagyományokkal, sem pedig olyan szaktudással és képességekkel nem rendelkeztek, amelyek egy egyszerű falnál csak valamivel is bonyolultabb építmény elkészítéséhez szükségeltetnek. Maga a templom építése tehát kisméretű vállalkozás volt.[13] A szakértők úgy vélik, hogy a létesítmény a stílusát, a méreteit és az alaprajzát tekintve is pontosan követte a kánaáni templomok mintáját.[14] A ma látható romok minden része Heródes temploma. Így amit Salamon templomáról tudunk, az a Bibliából van.[15] Salamonnak tehát az összes szaktudást külföldről kellett beszereznie, és mindezt a munkát meg kellett fizetnie. „...rendkívül fontosnak találjuk, hogy Salamon nem tartotta saját embereit elég képzettnek az épület felépítéséhez" – írja Knight és Lomas.[16]

Nézzük a helyszínt! Az Ószövetség[17] szerint Salamon azon a földterületen építette fel templomát, amit Dávid vásárolt egy jebuzitától ötven ezüstsékelért. A Szabadkőműves Szövetség arról tudósít, hogy Salamon templomának helyén még a vízözön előtt élt Énok temploma állt, amelyről pedig nagy valószínűséggel feltételezhetjük, hogy megalitszentély lehetett. Knight és Lomas következtetése szerint Énók temploma jelzi a megalitépítők és a kánaániak közti kapcsolatot.[18] Úgy vélik, hogy az a történet, miszerint az izraeliták rábukkantak Énók építményére, a zsidó

történelem hajnalán kitalált legendának tűnhet, amelynek az lehetett a célja, hogy utólag igazolja, miként váltak rendkívül ősi titkok őrzőivé a zsidók. Rábukkantak azokra az információkra, amelyek egy másik, énóki templom által jelképezett népé voltak, és átemelték azt a saját kultúrájuk középpontjába – egyenesen az új istenüknek helyet adó templom alá.[19] Ahogy arról már szó esett (vö.: II/3. fejezet), arra a következtetésre jutottak, hogy Salamon nemcsak az építészet, de a „királycsinálás" titkait is megvette Híramtól.[20]

A kilencedik fejezetből kiderül, hogy hat és fél év múlva a templom elkészült, és a „Legfelsőbbnek" szentelték. Salamon azonban „büszkeséggel eltelve attól, hogy házat emeltetett Teremtőjének, és megrészegülve a nagy hatalmától, mindenféle erkölcstelen és züllött dolgot művelt... beszennyezte a Templomot... A nép a király bűneit és kicsapongásait majmolva gőgös lett, és bálványokat imádott, elfeledkezve Isten igazi imádatáról..." A Híram királlyal való szövetség elégedetlenséget szült, mivel hatására Jeruzsálemben idegen kultuszok vetették meg a lábukat. A templom elkészülte után Salamon elvesztette „érdeklődését" Jahve iránt, és visszatért a kánaáni istenekhez.

A tizedik fejezet a babiloni fogságból való visszatéréssel foglalkozik. „Miután Salamon király Kr. e. 938-ban meghalt, a zsidó birodalom elkezdett széthullni. Izrael azonnal kinyilvánította függetlenségét, s Júdában nem maradt más, csak az azonos nevű törzs, melynek fővárosa Jeruzsálem volt... Izrael Kr. e. 734-ben megszűnt létezni, és Kr. e. 597-re Júda királysága is a pusztulás szélére jutott." Majd a babiloni fogság következik, megtudjuk, hogy Nabukodonozor (Nabú-kudurri-uszur) lerombolta a templomot. Az „elhurcolás óta eltelt hetvenegyedik évben 42 000-en" visszamehettek Jeruzsálembe. Úgy döntöttek, hogy a templom újjáépítése lesz a legfontosabb feladatuk.

A tizenegyedik fejezet elmondja, hogy a zsidók Zerubbábel vezetésével visszatértek Jeruzsálembe. A második templom építése Kr. e. 535-ben kezdődött el. Az előző helyén eltakarították a romokat, és egy üregre bukkantak, s ekkorra a nap is elérte déli magasságát. Leereszkedett egyik társuk, aki egy

színtiszta fehér márványból készült oltárt talált ott, és „abban a pillanatban a déli nap sugarai egyenesen az oltár tetejére tűzve megvilágítottak egy aranykört, melyen ott állt az Istenség nagy, különös és rejtélyes neve". Egy „ugyanabból a fémből" készült háromszögre is rábukkantak a körön belül, amin „más írásjelek" szerepeltek. Az, hogy a déli nap pontosan az oltárt világította meg, arra utal, hogy újból rábukkantak az említett megalitikus szentélyre.

A tizenkettedik fejezet a Zerubbábel kitüntetése címet viseli. Ekkor Dárius, Zerubbábel egykori katonatársa került Perzsia trónjára, aki megígérte, mindent megtesz a barátjáért, de ő is mindent megtesz, hogy elnyerje Dárius támogatását a templom befejezéséhez. Zerubbábel elutazott Babilonba Dáriushoz, és sikeresen válaszolt a feltett rejtvényre, s így befejezték a templom építését.

Az egyház nagy építésze a címe a tizenharmadik fejezetnek. Megtudjuk, hogy a „második templom felépítése után a kőművesek elhanyagolták munkáikat, és az idő pusztítására hagyták az értékes épületet, amelyet oly sok fáradság árán emeltek, így hát mesterségük bölcsessége, az anyagok erőssége és az épületek szépsége egyaránt a zűrzavar, a rombolás és az enyészet prédájává lett." Majd: „ott találkoztunk egy igen dicső testvérrel… az örök áldott Igével, és az ő nevük volt József, Mária és Jézus."

A tizennegyedik fejezet a korai keresztény fokozatokat tartalmazza, amelyek közül ki kell emelnünk a következő részt. Heródes templomának romjainál egy üreget találtak, benne tekintélyes mennyiségű vizet, középen egy oszlop emelkedett ki a vízből, amelynek a tetején egy könyv volt, amelynek a legelején ez állt: „Kezdetben vala az Ige, az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige." Ez azért érdekes, mert Heródes temploma az elődők – Salamoné és Zerubbábelé – helyén állt, amelyet viszont Énók többemeletnyi mélységben található, titkos kamrákat tartalmazó megalitikus építészeti alkotására építettek rá. Így elképzelhető az, ami a szabadkőműves-rituálé szerint rendre elő is fordult, hogy a templom építésekor mindig megtalálták

a legkorábbi, énóki templom üregét/kamráját. Így elképzelhető, hogy a könyv, az „Ige", az énóki templomból bukkant elő. Mindez pedig megerősíti azt, ami a Szabadkőműves Szövetség második fejezetében áll, nevezetesen, hogy az „Ige" Énóknak nyilvánult meg először. Így az „Ige népe" „Énók népét" is jelentheti. Ami – az eddigiek alapján okkal feltételezhetjük – azonos Nimród népével.

A tizenötödik fejezet a templomos lovagokról és a keresztes hadjáratokról szól, a tizenhatodik fejezet pedig A fejlett szabadkőművesség címet viseli.

Látható, hogy a Szabadkőműves Szövetségben összegyűjtött rítusok – Jézus születését megelőzően – lényegében az Ószövetségben foglaltakat mondják el, több helyen kiegészítve azt. A következőkben a szimbólumaik eredetének próbálunk utánajárni.

2. FEJEZET
AZ ELSŐ NAGYMESTER: NIMRÓD

Az 1399 körül származó Regius-kézirat kijelenti, hogy az első kiváló nagymester nem Salamon volt, hanem Nimród, valamint azt állítja, hogy Nimród megtanította az összes kőművesjelet és jelszót saját építőinek, hogy megkülönböztesse őket és mesterségüket az emberiség többi részétől.

A szabadkőműves-szertartásokat tanulmányozók különös kifejezésekkel, szimbólumokkal, elnevezésekkel találkoznak, amelyeket ceremóniák sorába ágyaznak. Mindezek azonban csak a formát adják, megértésüknek kulcsa a szabadkőművesség történetében rejlik. Jelen esetben minket az általuk használt jelképek érdekelnek, ha ugyanis igaz az – ami a Szabadkőműves Szövetségben is szerepel –, hogy a rend gyökerei a bibliai vízözön környékére vezethetők vissza, akkor ennek a szimbólumaikban is meg kell mutatkoznia.[1]

Nimród, az első szabadkőműves?

Knight és Lomas szerint a szabadkőműves-tanok gyökerei olyan mélyen nyúlnak vissza az időben, hogy még a korai zsidó kultúrák is ősinek tekintették.[2] Mivel az özönvíz előtti Kelet kultúraalkotó, ragozó nyelvű népeinél nehéz „ősibbet" találni, a szabadkőműves-hagyományok eredetét náluk kell keresnünk. Azt, hogy a tudásuk eredete az évezredekkel Salamon templomának építése előtti időszakra tehető, bizonyítja többek között az is, hogy Knight és Lomas szerint a rítusok a „Legmagasabb", azaz a Nap járását foglalják magukba. Több olyan rítusra bukkantak, amelyek eredete valószínűleg Mezopotámia ősi napvallásáig nyúlhat vissza,[3] és teljes egészében Kánaán őslakói vallásához hasonlatosak.[4] Ezek

ismeretében nem meglepő, hogy a legrégebbi szabadkőműves-tanítás szerint a rend tagjai magukat Noé Hám nevű fia, illetve Thoth (Hermész) szellemi örököseinek tartják.[5] Ezt több szabadkőműves-dokumentum is megerősíti, például az úgynevezett Inigo Jones és a Wood-kézirat.[6] Emlékeztetőül: Énok = Nimród (Hám vagy Kus) = Hermész (Thoth). Mindez pedig azt jelenti, hogy a szabadkőművesek tudása az említettek ősi bölcsességére vezethető vissza. Ezzel kapcsolatban viszont az előzőekben (vö.: III/4. fejezet) arra a megállapításra jutottunk, hogy szkíta bölcsességnek is nevezhetjük. Vajon ezt az állítást igazolja-e az, hogy a szimbólumaik eredete is Nimród népéhez vezethető vissza?

Ahogy látni fogjuk, igen.

A szabadkőműves-szimbólumok nem kis része az építészettel kapcsolatos, Istent a Világmindenség Építőmestere címmel illetik, az első három fokozatokon állók – inas, legény, mester – elnevezései is az építőmunkásokkal kapcsolatosak. De vajon ki viselte először a Világmindenség Építőmestere után az emberek közül ezt a címet? Az eddigiek ismeretében már aligha lepődünk meg azon, hogy egy régi szabadkőműves-kézirat, az 1399 körül származó Regius-kézirat szerint az első kiváló nagymester nem Salamon volt, hanem Nimród, Gardner szerint ugyanis az igazi építészeti teljesítményt Nimród nyújtotta.[7]

Nimród építői voltát a lexikon[8] is alátámasztja: Kus fia... építőmester, de a magyar népemlékezet is úgy tudja, hogy Nimród az „építőmester" címet viselte. A hagyomány és a népmesekincs szerint Nimród és óriásai napnyugatról a felkelő Nap irányába haladtak, mégpedig úgy, hogy maguk után hatalmas kövekből épített óriási kőpalotákat, csillagvizsgálókat és szent épületeket hagytak. A kövek emelésének, a nagy kövekből való óriás épületek építésének beavatott titkát vitték magukkal. Nimród könnyedén emelt fel hatalmas, óriási köveket, amelyekből templomokat, szent helyeket, hatalmas városokat, palotákat építtetett. És ami jelen esetben még fontosabb: képes volt feljárni az Égbe, hogy onnan tudást hozzon a Földre.[9] Nimródot, miután közvetlenül a Világmindenség Építőmesterétől kapta a tudását, a szabadkőműves-hagyománnyal összhangban, bátran nevezhetjük az első nagy beavatottnak, az első szabadkőművesnek.

Salamon temploma

Láttuk, hogy Salamon templomának kitüntetett szerepe van a szabadkőművességben, tudjuk, hogy a föníciaiak segítségével épült. A templom azonban korántsem volt tökéletes Jahve-hívő szentély: Az épületnek több vonása is volt, amely a föníciai építészet jellegzetességei közé tartozott. Például a Boáz és a Jákin nevet viselő oszlopok, amelyek a külső udvarban, a templom bejáratának két oldalán magasodtak. Hasonló oszlopok álltak a kánaánita templomoknál is. Hérodotosz például azt írja, hogy a tíruszi Melkart-templom előtt ugyanilyen két oszlop állt. Emellett oszlopalakzatokat találtak a ciprusi Baal-templomnál és több palesztin városban, úgymint Szamáriában, Megiddóban és Hacórban is.[10] Más kutatók is hasonló véleményt fogalmaztak meg: a gömbölyű tetejű oszlopok a tíruszi Istennő-imádat mintáival mutattak rokonságot, és hasonlítottak a sumir Inannának szentelt termékenységszimbólumokra is. Bár a templomot Jahvénak szentelték, és elsősorban a frigyláda tárolására szánták, szerkesztésében nem korlátozódott a héberek férfielvű istenére, összhangban maradt a kánaániak hagyományos szokásával, és magába foglalta mind a férfi, mind a női geometrikus energiákat.[11] Mindez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy a rend egyik legfontosabb, jelkép értékű épülete a kánaáni őslakosság épületeinek a mintájára épült.

Kitüntetett szerepe van a templom két oszlopának is. Maga az oszlop széles körben elterjedt ősi szimbólum, az ég és a föld „összekapcsolását" jelképezi. Hasonló célt szolgál a létra, a domb, a hegy, a magaslat stb. is. Valamennyi kétségkívül ugyanabból az őstípusból származik, a hegy vagy a létra az, amelyikkel az égi világ elérhető, vagy amelyiknek a legfelső síkján a fejedelmek, az uralkodók eleget tehetnek főpapi kötelezettségüknek.

A Föld középpontját az éggel (mennyel) összekötő oszlop vagy szent hegy elképzelése nagyon régi eredetű, például már a kőkori város, Çatal Hüyük egyik szentélyében is faoszlopot találtak. Krétának a görög hódítás előtti őslakóit az egyiptomiak „oszlopos népként" említették. Szentélyeikben néha három oszlopot

állítottak, mindegyiken egy galambbal, ami az istennő három megjelenését jelképezte. Az oszlop ábrázolása több leleten is fennmaradt.[12] Alsó- és Felső-Egyiptomot mintegy ötezer évvel ezelőtt egyesítették. Az egyesítés előtt mindkét országrésznek megvolt a saját oszlopa, amely a királyt és a papjait összekapcsolta az istenekkel. Ésszerűnek tűnik a feltételezés, hogy amikor Alsó- és Felső-Egyiptom két királyságából egy ország lett, bizonyára megtartották ezt a két oszlopot. Mindkettő egy-egy spirituális köldökzsinórként szolgált a menny és a föld között.[13] Az ókori Egyiptomban Héliopolisz egyik fontos helyszínét képezte az a szent domb vagy halom, amelyik fölött az első napfelkelte végbement, és a régiek azt tartották, hogy még a piramisok kora előtt egy szentelt oszlop állt ezen a szent dombon. A piramiskor kezdetén azonban egy még szentebb dologgal cserélték fel ezt az oszlopot, illetve azon helyezték el a benbent, a rejtélyes kúp alakú követ. Az egyiptomi templomok bejáratánál is oszlop állt.[14] Ugyanígy a magyar néphagyományban is találkozunk vele. Milyen érdekes, hogy az alvó fáknak nevezett szent oszlopokat a magyar néphit gyakran nevezi úrfáknak, bábellétráknak, nimródfáknak, égi lajtorjáknak! Ezek az oszlopok a világ nagy tartóoszlopát jelentették. Ezek a bizonyos szent fák, oszlopok vagy életfák lélekkereső feladattal rendelkeznek. Több kutató is úgy véli, hogy az ókori Kelet istenfáinak kései erdélyi nimródfái azok a bizonyos kopjafák. A hagyomány ősi, kereszténység előtti eredetére utal, hogy Nimród toronytemplomának teteje is egyenesen „belevezet az égbe".[15] Az „eget és földet összekötő" oszlop hagyománya tehát évezredekkel korábbi Salamon templománál.

A Fény és a Nap

Nemcsak a szabadkőművességben, hanem általában az ezoterikus hagyományokban is a Fényhez kötődik a tudás, a beavatottság. Knight és Lomas szerint a Nap és Isten közti kapcsolat nyilvánvaló az egész szabadkőművességben, amikor is Istent néha a „Legfelsőbbnek" nevezik, hiszen a Nap szó szerint is a „legfelsőbb" az

égen.[16] Aligha lepődünk meg azon, hogy a sumirok az Egyetlen Istent imádták a Napban. Azért tisztelték a Napot, mert Istent testesítette meg, Isten fényét, az égi fényt hozta le szerintük a Földre, de az ősi kultúrák is szinte kivétel nélkül a Napisten hívői voltak, a Napot Istennek tekintették, így a Fény magától Istentől származott[17] (vö.: III/4. fejezet). A Szabadkőműves Szövetség első fejezetében olvasható, hogy Ádám nyakában egykor arany napkorong függött. Feltűnő a hasonlóság, hiszen az Árpád-házi királyok és minden szabad magyar napkorongot viselt a ruháján, a nyakuknál... Elég csak a Képes Krónikát végiglapozni, és máris látjuk. A Nimród-hagyományban is sokszor találkozunk a fénnyel mint spirituális vezetővel, a bölcsesség és tudás őrzőjével.[18] Megdöbbentő, hogy a történelemben a magyarok miért ragaszkodtak olyan nagyon a győztes fejedelem ősi szimbólumához, a Naphoz, a Nap jogán uralkodó győzedelmes és halhatatlan fejedelem nem más, mint a nemzet öröktől való szakrális fejedelme. A Nap „jogán" való uralkodás pedig túlnő a világi uralkodáson, és egyenesen az égbe vezet. Ez a „fényességes öröktől való" hatalom kitörölhetetlen nyomot hagyott a nemzet kollektív tudatalattijában. A „napos" Attila, mint jelkép, mindenkor szimbolizálta a Napból kilépő, onnan spirituális erőt kapó legfőbb magyar uralkodót. Ha mindehhez hozzátesszük Nimródnak a földi világból felköltöztető, „fénybevivő" hagyományát, akkor ki kell mondanunk, hogy Nimród és az őt körülvevő fénykultusz-fénymisztérium a klasszikus bibliai tradíciókkal ellentétesen igen közeli kapcsolódást mutat a korai alexandriai hagyománnyal. Ez a nimródi fényőrző tradíció minden bizonnyal nagyon régi, a Biblia előtti hagyomány szimbóluma – írja Gönczi Tamás.[19] Egy újabb szabadkőműves-szimbólum nyomába eredve ismét Nimródhoz jutottunk el.

Nap és Hold

A szabadkőműves-templom keleti oldalán balra a Nap, jobbra a Hold ábrája látható. Ez az elrendezés a naphitűekre jellemző, számos olyan helyen találkozunk vele, amelyiknek a magyar

őstörténet szempontjából jelentősége van, a pártus királyok például a Nap és a Hold fivérének nevezték magukat, a pénzeiken mindkét égitest látható volt.[20] Talán ennek az ősi hagyománynak a folytatásaként jelenik meg még ma is a székely kapukon balra a Nap és jobbra a Hold képe. Ugyanezt az elrendezést látjuk a magyar Szent Koronán, a Pantokratór két oldalán. Nehezen lehet a véletlen számlájára írni, hogy az egyiptomi Thébában a Vörös Győző által feltárt Pantokratór Krisztus-ábrázolás azonos a magyar Szent Koronáéval, hiszen mindkettőn Jézus egyazon kultikus pózban ül, balján a Nap, jobbján a Hold látható (vö.: V/4. fejezet).

János, a téli napforduló és a karácsony

A szabadkőművesek számára a két legfontosabb ünnepnap a két János-nap: az egyik a nyári, a másik a téli napforduló alkalmával,[21] tehát kozmikus renden alapuló ünnepekkel van dolgunk. Érdekes módon a János név és a tudás/beavatottság szorosan összekapcsolódott az évezredek alatt. Az első „János", akinek köze van a „tudáshoz", minden bizonnyal Oan, illetve a görög megfelelője Oannész, aki a hagyomány szerint már a teremtés idejében felbukkant Mezopotámia környékén, és ő az, aki az embereket bevezette a tudományokba és mindenféle jártasságba. A jelentősebb római istenek közül csak néhányról tudunk, akik a beavatási szertartásokkal kapcsolatos, ősi sumer istenekre utalnak. Ilyen például a kétarcú Janus, akinek neve a iuana = ajtó kifejezésből ered, és ennek megfelelően, a kapu, a kezdet istene volt, ami a beavatott előtt álló útra utal[22] (kapu: lásd később).

Baigent, Leigh és Lincoln vetette fel, hogy a János névnek kitüntetett szerepe van a templomos lovagok mögött meghúzódó titkos csoportosulásnál, a Sion-rendnél is, amelyet kapcsolatba hoztak a szabadkőművességgel is. A rend első nagymestere Jean de Gisors lett 1118-ban, azóta minden nagymester felvette a János (Jean/John) keresztnevet, illetve mind a négy nő, aki nagymester lett, a „Jeanne" nevet. Az igazsághoz tartozik azonban,

hogy a listát fenntartással kell kezelnünk.[23] Feltűnő továbbá, hogy a pápák is előszeretettel vették fel ezt a nevet, a huszonhárom János és a két János Pál minden bizonnyal a leggyakoribb a szentatyák nevei között. Az pedig talán nem csak a véletlen számlájára írható, hogy a tudás és a János szavak a magyar Okoskodó János kifejezésben is összefüggnek. Tehát János-ügyben a szálak egészen a teremtésig vezetnek.

A napfordulók és a két János-nap, különösen a téli napforduló, valamint a karácsony között összefüggést sejthetünk. A téli napfordulót, a fény „visszatérését" szinte minden ősi kultúrában megünnepelték. A Napnak – a Fénynek, amely a Tudást szimbolizálta – kiemelt jelentősége volt, így nem véletlen, hogy folyamatosan követték égi útját. Elég, ha csak a skóciai Newgrange több ezer éves építményére gondolunk, amelyet úgy készítettek, hogy az év egyetlen napján, a téli napfordulón jut be csak a napfény a belsejébe egy rövid időre.

Jézus Krisztus születésének napját csak a IV. századtól ünnepeljük december 25-én (az ortodoxok január 6-án), az időpont nem történeti alapon, hanem a régi római hagyományokon alapul. A pogányok ugyanis a téli napfordulókor örömünnepet tartottak a sötétséget legyőző napisten tiszteletére. A keresztények ezt az ünneplést a Világ Világosságának tiszteletére szentelték. Az időpont meghatározásában valószínűleg szerepet játszott az Arurelianus római császár (270–275) által bevezetett „legyőzhetetlen napisten ünnepe". A karácsonyhoz kapcsolódó népszokások is a téli napfordulóra utalnak, ilyen például az örömtüzek gyújtása.[24]

A mai karácsony tehát, amikor Jézusnak, a Világ Világosságának a születésnapját ünnepeljük, eredetileg a napfordulónak, „a fény születésének ünnepe" volt. Azonban – kizárólag a magyar nyelv ismeretében – további összefüggésekre bukkanhatunk. A Világ Világosságának a születésnapja a karácsony. Több kutató véleménye szerint ősi nemzeti jelképünk, a turul, kerecsensólyom. Fehér Mátyás Jenő a középkori magyar inkvizíciós perekről szóló könyvében írja, hogy Krisztus születése ünnepén a régi magyarok a sólyom ünnepét tartják. Ekkor a

sólymokat vadászatra eresztik, és sok nép viszi oda a madarát, amit a mágusok megáldanak. A solymárok ünnepét a népnyelv „karasunnak"nevezi.[25] És ehhez még tegyük hozzá, hogy a szkíta kincseken gyakran találkozunk olyan ábrázolásokkal, amelyek a „fény születésének" ünnepére utalhatnak. Ebbe a képbe tökéletesen beleillik az, hogy őseink a téli napfordulón kerecsensólymot röptettek, hiszen ő volt számukra a „fényhozó madár".

A szabadkőműves-ünnepnapok, a két János-nap, a beavatottságot jelölő János név, a téli napforduló, a Fény, a Tudás „visszatérése", a Világ Világosságának a születése ősi hitvilágunk alapján is értelmezhető.

Háromszög és Salamon pecsétje

„Énók ebben a látomásban egy hegyet látott, és egy arany háromszöget, amelyből a nap sugarai áradtak. Ettől kezdve ezt az eszközt Énók háromszögének nevezték" – írja a Szabadkőműves Szövetség a rend valószínűleg legismertebb szimbólumáról, a háromszögről. Ez a jelkép óriási jelentőségű volt a kánaániak vallásában.[26] A felfelé mutató háromszög ősi szimbóluma a király hatalmának, amelynek talpazata a földön nyugszik, és az egekbe ér. A lefelé mutató az isteni szimbóluma, amely a mennyből származik, és a földre ér. A csúcsával felfelé tekintő háromszög a mennybemenetel, megfordítva pedig az égből alászálló isteni kegyelem szimbóluma.[27] Több kultúrában is az isteni hármasság, például Ízisz, Ozirisz és Hórusz kifejezésére szolgál.[28]

A Dávid-csillagként vagy Salamon pecsétjeként ismert jelkép két egymásra fektetett egyenlő szárú háromszögből áll, amelyet zsidó jelképnek tartanak, pedig már évszázadokkal Salamon előtt is találkozhatunk vele. Siva isten tisztelői is ezt a jelet viselték a homlokukon.[29] Ezt erősítik meg a szabadkőműves szerzők, akik szerint ezt a szimbólumot ma teljes mértékben a judaizmus jelképének fogják fel, noha egyáltalán nem zsidó eredetű. Idézik Alfred Grotte-ot, a XX. század híres zsinagógaépítőjét: „Amikor a XIX. században az építészeti szempontból is jelentős zsinagógák

építése megkezdődött, a legtöbb nem zsidó építész igyekezett ezeket a kegyhelyeket az uralkodó templommodell figyelembevételével megépíteni. Úgy gondolták, keresniük kell egy szimbólumot, amely megfelelő templomi jelképnek, és a hatszögre esett a választásuk. A zsidó szimbolizmus kétségbeejtő méretű – még a tanult zsidó teológusok körében is megmutatkozó – meg nem értése miatt a Dávid-csillagot a judaizmus félreérthetetlen címerének látták..."[30] Az egyik legismertebb szabadkőműves-szimbólum, a háromszög eredete is az ősiségbe vezet vissza.

A Mindentlátó Szem

Minden bizonnyal a másik legismertebb szimbólum a háromszög a szemmel, s ezzel a jelképpel nem csak a szabadkőműveseknél találkozhatunk. Nem tudjuk ugyan egyértelműen bizonyítani, hogy Nimródtól származhat, ám ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a következőket. Több kutató, de nyilván a laikusok is, értelmetlennek tartják ezt a bábeli torony építésével kapcsolatos bibliai idézetet: „Jertek, építsünk magunknak várost és tornyot, melynek teteje az eget érje, és szerezzünk magunknak nevet, hogy el ne széledjünk az egész föld színén."[31] Miért kéne „nevet" szerezni ahhoz, hogy el ne széledjenek az emberek? A kutatók többsége egyetért abban, hogy az Ószövetség eredeti héber szövegében az áll, hogy szerezzünk magunknak „sem"-et, ami nem „nevet" jelent, noha annak fordítják.[32]

Célszerű utánanézni annak, hogy a „sem" szó jelent-e valamit a toronyépítők nyelvén, tehát sumirul, nem zárható ki ugyanis, hogy tőlük került az Ószövetségbe. Deimel sumir szótára szerint[33] a „se", „se-am", „semu" olvasatú szavak „árpaszemet", „gabonaszemet" jelentenek. A gabonaszem alakja viszont olyan, mint az emberi szemé. Marton Veronika[34] nem tartja kizártnak, hogy a sumirok valószínűleg az emberi szemmel való hasonlósága miatt nevezték a gabonamagot gabonaszemnek. (A „szem" szó mértékegységként is használatos volt náluk, valószínűleg ide vezethető vissza, hogy ma magyarul is használjuk ilyen értelemben,

például, nincs egy „szem" lisztem sem.) Ez arra utal, hogy a „sem" sumirul esetleg jelenthetett „szemet", ugyanúgy, ahogy magyarul is nevezzük a látószervet.

Ennek ismeretében talán feltételezhetjük, hogy a bábeli torony (zikkurat, lépcsős piramis) tetejére egy olyan valamit tehettek, amely szó szerint egy „szemet" ábrázolt. Ezt támasztja alá Gardner[35] is, aki szerint a „sem" magas, kúp alakú képződmény, ez szolgált mintául a templomtornyoknak. Ráadásul Gardner,[36] aki valószínűleg nem beszél magyarul, azt írja, hogy a sumirok magukat a „Sem-ur" népének tartották. Szem-Úr népe lenne? Szemmel jelölték volna az istenséget? Lehet, ugyanis a hettiták, akiknek a tanítómesterei a szabir-hurri népek voltak, az „isten" szóra a szemhez hasonlatos jelet használtak, jelezve az Isten és a „szem" összefüggését.[37]

Azt, hogy a „szem" valóban az istenséget jelképezhette egykor, jelzi, hogy a Kr. e. IV. évezredben a Keletet a szó szoros értelmében elárasztották azok az apró szobrocskák, amelyeken túlzottan nagy szemekkel ábrázolták az istenségeket. Az egykori Tell Halaf mellett, a mai Tell-Brákban tárták fel az úgynevezett Szem-templomot. Az elnevezés onnan származik, hogy a templom romjai között ezrével találtak 4-6 cm magas „szemidolokat".[38] (*15. ábra*) Mallowan[39] professzor kutatásai szerint ezek az úgynevezett Dzsemdet Naszr-kultúrkör népeinek a termékei, de más sumer városokban is megtalálható volt ez a kultusz. Úgy tűnik, az etruszkok számára is jelentett valamit a „szem", mivel a leleteik között feltűnik a szemidolos váza is.[40] Szinte hihetetlen, de igaz, hogy feltűnik Belső-Ázsiában is, a Karakorum-sivatag határán feltárt ötezer éves városok romjai között, ahol ráadásul a mezopotámiakhoz hasonló lépcsőzetes toronytemplomokat találtak. Több, ülő alakot ábrázoló női szobrocska került elő, hátukra jelek voltak karcolva, s olyat is találtak, amelyiken egy háromszögben egy szem volt látható(!)[41]

Természetesen a felsoroltak önmagukban még nem bizonyítékok, azt azonban mindenképpen jelzik, hogy az említett szimbólum valamiképpen kapcsolatban áll a Kelet ragozó nyelvű népeivel.

15. ábra. **Tell-Brák Kr. e. IV. évezredbeli templomából előkerült szemidolok** *(Michael Roaf: A mezopotámiai világ atlasza. Helikon, Budapest, 1998, 67. o.)*

Kimondhatatlan istennév

A szabadkőműves-hagyományban is megtalálható tilalommal, miszerint Isten nevét nem szabad kiejteni, már a vízözön előtt is találkozunk. A Szabadkőműves Szövetség szerint Énók egy háromszögre „rávéste a kimondhatatlan istennevet". Szó esett arról, hogy az első isteni kinyilatkoztatás a Szabadkőműves Szövetség szerint Énók jelenlétében történt a vízözön előtt. Annak ismeretében, hogy Énókot Hermésszel is azonosnak tartják, nem meglepő, hogy a *Corpus Hermeticum* néven ismert mű szerint Hermész is egy látomást él át, amelyben fény tölti be körülötte a teret, végül a fényből előjön „egy Szent Szó… ez a Szó a Fény hangja volt". „Az a Fény Én vagyok, az én Értelmem, az első

Isten... és a Szó, amely előjött a Fényből, Isten Fia."[42] De később is találkozunk hasonlóval, például a kb. ezer évvel Mózes előtt keletkezett úgynevezett prissei papirusz szerint Isten kijelentette magáról: „Én vagyok a rejtőzködő, a Menny és minden létező teremtője... Én vagyok a törvény minden létezőnek, és az egyetlen lényeg." Az isteni egységet Egyiptomban „a kimondhatatlannak" nevezték, már jóval azelőtt, hogy Mózes „névtelenről" (vagyok, aki vagyok) beszélt volna.[43] De említhetjük a föníciai főistenséget, aki az eget és a földet kormányozza, igazi nevét ritkán ejtették ki, nehogy az idegenek is megtanulják és segítségül hívják.[44] Zarathusztráról ugyanezt tudjuk meg: a próféta nevét sosem mondják ki az afgán vidék lakói, akiknek feltehetően először adott hírt a küldetéséről.[45] A gnosztikusok számára minden a pozitív és a negatív princípiumok egymással történő reakciójának az eredménye. Mindennek a gyökere, amelyből a két polaritás származik. Alexandriai Valentinus, az egyik legjelentősebb gnosztikus mester, ezt „Kiejthetetlennek" hívta.[46] Annak a tilalomnak a gyökerei is, miszerint Isten nevét nem szabad kiejteni, az ősiségbe vezetnek vissza.

A méh

A méh a bölcsesség és a szorgalom jelképe a szabadkőművességben (is). A mézet gyűjtögető állatka fontos jelkép évezredek óta, aminek valószínűleg az az oka, hogy az egyiptomiak a Nappal hozták összefüggésbe: a Nap sugaraiból kiáramló életcsírát méh alakúnak, méhnek tartották.[47]

Érdekes, hogy amikor az V. századi Meroving-király, Childeric sírját felnyitották, több száz apró tárgyat, aranyból készített méheket találtak benne. Meglepő módon ezeknek később Napóleon császár akkora jelentőséget tulajdonított, hogy felvarratta őket a koronázási palástjára. A Meroving-királyok híres varázslók voltak a mágusok módjára, és szilárdan hittek a méhlép titkos erejében. A „Meroving-méhet" a Stuartok az európai száműzetésben adoptálták, néhány jakobita üvegholmiban még mindig láthatók a bevésett állatkák.[48]

A Kárpát-medencéből is sok méh alakú fémtárgy került elő. Már az újkőkor műveltségeinél is gyakran megjelenik, majd mint cikáda a szkítáknál, később a keltáknál, aztán a történelmi időkben a hunoknál is jelen van mint kultikus jelkép.[49] Milyen érdekes, hogy a hunok magas rangú asszonyai a Kaukázus, a Kárpátok, valamint a Fekete-tenger térségében ilyeneket viseltek a köpenyükön, sőt ugyanúgy, ahogy Napóleon varratta fel a ruhájára(!)[50] *(16. ábra)* Úgy tűnik, talán valamiféle beavatottságot jelezhetett.

16. ábra. **Méh alakú cikáda a IV. századból. Ilyet viseltek a hunok magas rangú asszonyai a Kárpátok, a Kaukázus, valamint a Fekete-tenger térségében. A hunokéhoz hasonló módon, a ruha szélére felvarrva láthatók a müncheni aranyikon Szűz Máriát ábrázoló képén is.** *(Csomor Lajos: Őfelsége, a Magyar Szent Korona. Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1966, 551. o.)*

Tubalkain

A címben szereplő név a szabadkőművesség egyik „jelszava". A Bibliában[51] is találkozunk vele Tubalkain és Tubal formában. Nagy valószínűséggel népnév, amely a szabirokra (vö.: I/6. fejezet) utal.[52] Ezt támasztja alá, hogy a Biblia hozzájuk köti a fémművesség eredetét. Tehát ez a „jelszó" is az ősi, ragozó nyelvű népekhez vezet.

A rombusz alak

A női szabadkőművesek ruháján hónaljban egy rombusz alakú betoldásnak kell lenni.[53] A régészeti leletek arra utalnak, hogy a rombusz (és a spirál) alak évezredekkel ezelőtt nagyon népszerű volt, több megalitikus építménynél is találkozhatunk velük. Ezek a jelek a Kárpát-medencében is szerepelnek. Van olyan kutató, aki szerint a rombusz, a spirál és egyéb piktogramok csak a beavatottak számára voltak értelmezhetők.[54] Érdekes módon, a szív jele is rombusz a sumiroknál, de van benne két vonal. Még érdekesebb, hogy az első egyiptomi, abüdoszi királyok rombuszmintás köpenyt viseltek, ami lehetséges kapcsolatot jelent a megalitikus feliratokkal, amelyeknek kulcsfontosságú eleme a rombusz alak.[55] A már többször említett, a kínai Tarim-medencében talált kb. négy-ötezer éves múmiák ruhái épek maradtak. A szövetek bizonysága szerint a rombuszmotívum nagyon fontos volt ezeknek az embereknek. Tudatosan úgy készítették a ruhát, hogy a rombuszok tökéletesen illeszkedjenek az összevarrásnál. „Megdöbbentő módon, a szövés stílusa és a múmiák öltözékének mintázata szinte teljesen megegyezik a skót tartanokéval" – írják a szabadkőműves szerzők. „A véletlen egybeesés kizárt" – idézik dr. Barbert, az ősi szövetek szakértőjét.[56] Az már csak „hab a tortán", hogy a pártus királyok is rombuszmintás köpenyt viseltek, valamint a Mandylionon, amely többek szerint a Torinói lepel összehajtogatva, is rombuszminta látható (vö.: V/7. fejezet).

Sakkminta

A szabadkőműves-templomok fekete-fehér kockás padlóját néha Salamon templomának padlójával hozzák összefüggésbe, ám ez nem lehet bibliai átvétel, mivel nem történik ilyesmiről említés sem az Ószövetségben, sem a témához kapcsolódó egyéb szövegekben. Mi több, az Ószövetség[57] kifejezetten állítja, hogy a templom padlóját ciprusdeszkákkal rakták ki, majd bearanyozták.

A világ első sakkmintájával minden bizonnyal Zarathusztránál találkozunk. Zarathusztra ősi tanítása, a Zend (Szent) Aveszta az emberiség első szent könyvei közül való, s központi gondolata a világegyetem működése. Ennek, illetve a kozmikus rendnek a magyarázásához, leírásához Zarathusztra piktogramokat használt, így próbálta megmagyarázni a megmagyarázhatatlant. Felfogása szerint minden egy pontból indult ki, így a pontot választotta a Teremtő végtelenségének ábrázolására. Egy elképzelhetetlenül távoli időben kozmikus robbanás volt ebben az egy pontban, és ez megteremtette az Erőt, a Teret és az Anyagot. Zarathusztra a pont és a vonal piktográfokat használta ezek jelölésére. Majd a Teremtés leírására használt vonalak kombinációjából harminckét fehér és harminckét fekete mezőhöz jutott, amelyek számukra az Univerzum egységét szimbolizálták. Tanítása szerint mindennek, ami létezik, két aspektusa van: a világosság és a sötétség. A Fény képviseli az emberben a harmonikus, pozitív gondolatokat, míg a sötétség a negatívokat.[58] A szabadkőműves-templom ezen jellemzőjének eredetét tehát Zarathusztránál kell keresnünk.

Kapu

A szabadkőműves-templom kapujának szimbolikus jelentése is van: azon átmenve kilép az ember a profán világból, és az „isteni" közelébe kerül. A kapu őre fontos pozíció a páholyon belül. A kapu az út kezdete, amin át kell menni ahhoz, hogy a „felsőbb világba" jussunk. Nem véletlen, hogy a beavatott Janus/János a kezdet, a kapu istene.

Érdekes módon, a Nimród által építtetett torony helyét az arab hagyomány Bábilnak nevezi (Bab-Ili = Isten kapuja). Tehát az a hely, ahol átléphetünk a „felsőbb világba". Így érthető, hogy a magyar néphagyományban Nimród a „Dél kapujában álló" első király volt, „Kapuban álló" nappajzsos ősapának is nevezték. A magyarok „Dél-hagyománya arról emlékszik meg, hogy Dél maga »egy városnyi nagy kapu« az égen és a Földön. Ami, ha kinyílik, »ég és Föld összekapcsolódik«". Az erdélyi néphagyományban

Nimród mint a „kapu őre" jelenik meg. A kapuval való összefüggés egyaránt jelen van az arab, a magyar, sőt a Baál istennel való kapcsolódás folytán a Kelet ősnépeinek a hagyományában is.[59] Ismét egy Nimródig visszavezethető szimbólumra bukkantunk.

Kakas

A szabadkőműves-hagyományban (is) az éberség és a beavató fény érkezésének a jelképe. Napszimbólum, elvont értelemben a lét kezdetét jelzi, a születőben lévő szellemi fénynek, a feltámadásnak a szimbóluma. Ez a gnózis emberkakasa nem más, mint maga a mindenek fölötti valóság, az igazság éber ereje (ezért is a legfontosabb cselekedete az ébresztés, a valóságra, az igazságra való rádöbbentés). A kakasfej szimbolizálja az örök éberséget, a becsaphatatlanságot.

A sumirok Nergalt néha kakasfejjel ábrázolták. A kakas lélekvezetőként szerepel Hermész mellett. A magyar táltosok is viseltek a fejükön, a hajukban kakastollat, amely nyilván a másik világra készülő táltost segítette az oda bejáratos lélekvezető madár tollával. „Nimród pedig lát, mint táltos, éber, mint a kakas..." – tartja a magyar néphagyomány. Nimród ritkán sárkány- vagy kígyófarkú, többnyire inkább kakasfejű „ébresztő lény" alakjában jelenik meg ott és akkor, ott és abban a lélektani pillanatban, ahol „fel kell ébredni" és észre kell venni valamit, amit eddig ugyan néztünk, de nem láttunk. Az ő hangjára spirituális tüzek gyulladnak a lelkekben. Az ő hangját csak a jó hallja meg, a rossz viszont mindebből semmit sem hall. Az ő kukorékolása a világ elején éppúgy hallható, mint a világ végén.[60] A magyar, úgynevezett kakasos imák rendkívül ősiek, még mutatják a kereszténység előtti kozmogóniát és az új elemeket is. Silling István[61] száz olyan vajdasági imaszöveget adott közre, amelyek a kakas általi ébresztés motívumával kezdődnek. A kakas általi ébresztés funkciója az istenség születése előtti öntudatlanság állapotából az isteni küldetéstudat fényére való ráébresztés.

A fémek tilalma

Ismeretes, hogy a nyugat-európai megalitikus építményeket fémeszközök nélkül építették, noha a nép tudott a fémek létezéséről. Kr. e. 3500 táján olyan fejlett volt a kőtechnikájuk, hogy meg tudták oldani az építkezést fémek használata nélkül is. Ezt a zsidók is magukévá tették: „És építs ott oltárt az Úrnak… olyan kövekből való oltárt, melyeket vassal meg ne faragj…"[62] A fémek használatának tilalma később, a másik két jeruzsálemi templom építésénél is érvényben maradt. Napjainkban a szabadkőműves-templomban a beavatási szertartás előtt minden fémtárgyat le kell tennie a jelöltnek, tilos bevinnie a templomba. Ennek az eredete, úgy tűnik, a megalitépítők korába vezet vissza.

Időszámítás

A szabadkőművesek 4000 évvel korábbról indítják az időszámítást. Az „Anno Mundi" időmegjelölés annyit tesz, hogy a „világ kezdetéhez képest", amit ők Kr. e. 4000-re tesznek, amikor is a sumir civilizáció szinte a semmiből felbukkant.[63]

Láthattuk, hogy a fontosabb szabadkőműves-jelképek és némely elnevezés stb. eredetét az ősiség ragozó nyelvű népei körében kell keresnünk.

3. FEJEZET
A SZABADKŐMŰVESSÉG ÉS A SZENT GRÁL

„Nyilvánvalóan azért vették át a legkülönbözőbb beavatási hagyományok szimbólumait, hogy azt a benyomást keltsék, mindegyiknek az örökségét egybegyűjtötték." (Julius Evola)

Nyomozásunk negyedik részében egyrészt arra voltunk kíváncsiak, hogy a szabadkőműves-hagyományok vajon alátámasztják-e mindazt, amit az eddigiekben a Szent Grálról megtudtunk, másrészt arra kerestük a választ, hogy valóban a Szent Grál őrzőinek tekinthetők-e.

Nézzük az első kérdést! Korábban arra a megállapításra jutottunk, hogy amennyiben a Szent Grál egyfajta ősi bölcseletet, matematikai, építészeti, csillagászati stb. ismereteket jelent, úgy annak a legkorábbi birtokosai az újkőkor ragozó nyelvű népei voltak. A vízözön előtti időkben gyökerező tudás Énók (Nimród-Hermész) népéhez köthető. A szabadkőműves-hagyomány mindezt megerősíti: Énók, Ádám hetedízigleni leszármazottja az, aki az első kinyilatkoztatást kapta, tudása isteni eredetű. A vízözön előtt élt, népe Kánaánt és „Arám hegyeit" (amelyet a mai Örményországgal azonosítanak) is lakta, naphitűek lehettek. Énók az, aki az emberiség összes tudásanyagát kőbe vésve megmentette az áradástól. Úgy tűnik, Énók megalitépítő is volt, kilenc szint mélységben hozta létre a templomát. Mindez egybevág azzal, hogy némelyik szabadkőműves-kézirat egyenesen Nimródot tartja az első építőnek, illetve több szabadkőműves-dokumentum is megerősíti, hogy a rend tagjai magukat Noé Hám nevű fia, illetve Thoth (Hermész) szellemi örököseinek tartják. De ugyanezt erősítik meg a rend által használt szimbólumok, elnevezések stb., hiszen bizonyítva láthatjuk, hogy közülük nem egy eredete Nimród ragozó nyelvű népeihez vezethető vissza. Az említettek

arra utalnak tehát, hogy a szabadkőműves-hagyomány megerősíti mindazt, amit a Szent Grállal kapcsolatban eddig megtudtunk.

Nézzük most azt a kérdést, hogy valóban a Szent Grál őrzőinek tekinthetők-e! Láttuk, hogy az Ószövetségben és a Szabadkőműves Szövetségben foglaltak, eltérésekkel ugyan, de gyakorlatilag párhuzamosan haladnak, lényegében ugyanazokat a történéseket mondja el mindkettő a Jézus születése körüli időpontig. (Nyomozásunk szempontjából az ószövetségi időknek van elsősorban jelentőségük, így csupán ezzel az időszakkal foglalkozunk.) Ebből arra következtethetünk, hogy a rend rítusaiban máig fellelhető történetek a zsidóságtól kerülhettek a szabadkőművességbe. Erre utal az is, hogy mindkettő elsősorban a zsidó nép szempontjából fontos eseményeket emeli ki. Példaként lehet említeni Salamon templomának építését. Az építmény építészeti szempontból nem túl jelentős teljesítmény, hiszen ezer évekkel korábban nála sokkal komolyabb épületek létrehozására volt képes az emberiség. Az a tény azonban, hogy ekkora jelentőséget tulajdonítanak neki, jelzi, hogy a zsidóságtól származhatnak a szabadkőműves-rítusokban foglaltak, hiszen csupán számukra volt ennyire jelentős esemény az első kőtemplom megépítése. A Szabadkőműves Szövetség tizenhat fejezete közül három foglalkozik Salamon templomával, és az énóki templom említésén kívül egy sem például a komoly csillagászati tudást igénylő kőkörökkel, a piramisokkal vagy a többemeletes sumir toronytemplomokkal, amelyek létrehozásában nem volt szerepük. Ezek alapján arra kell következtetnünk, hogy a szabadkőműves-rítusokban nem valamifajta egyetemes tudás őrződött meg, hanem annak csupán egy része.

Ugyanez vonatkozik a rítusokban szereplő személyekre is, elsősorban a zsidóság története szempontjából fontosak vannak kiemelve, nincs benne szó olyan vallásalapítókról, mint Zarathusztra és Buddha, viszont annál több Ábrahámról, Mózesről vagy Salamonról, akik a zsidóság szempontjából lényeges események főszereplői voltak, és nem az egész emberiség számára próbálták megmutatni a „Szent Grál megtalálásához vezető utat". Evola is ezt állapítja meg: a szabadkőművesség jellegzetesen a nyugati hagyományokból köl-

csönzött elemei csaknem háttérbe szorulnak a zsidó elemekkel szemben – a legendák nagy része és csaknem az összes jövevény szó héber eredetű.[1]

Közelítsük meg a beavatás oldaláról a kérdést, hiszen ez jellemzi a szabadkőművességet is! Korábban már sorra vettük a beavatáson alapuló misztériumiskolákat, a sumiroktól kezdve az egyiptomiakon át a gnosztikusokig követtük nyomon őket. Ahhoz, hogy a Grál-tudás birtokába jussanak a jelöltek, szinte kivétel nélkül mindenhol hasonló szertartáson kellett keresztülmenniük: a (jelképes) halál állapotában a jelölt lelke felszállt az „égbe", és az Istennel való találkozás után, immár az Isteni Tudás birtokában a jelölt „feltámadt", újjászületett. Első hallásra mintha valami hasonlóval találkoznánk a rend esetén is. Például Híram Abif szimbolikus meggyilkolása fontos szerepet játszik a szabadkőművesség harmadik fokozatú beavatási rítusában, amelyben a jelöltet „leütik", majd „feltámasztják" a sírja sötétjéből egy speciális fogással és testtartással.[2] Ám, ha alaposan megvizsgáljuk a rítust, kiderül, hogy másról van szó. A szabadkőműves szerzők szerint, amikor Salamon felépíttette a templomát, nemcsak az építészt hozatta Türoszból, hanem az avatáshoz szükséges titkokat is meg akarta szerezni, hogy a kánaániak királyaival egyenrangú lehessen. Nyilván Híramnak nemcsak a templom építése volt a feladata, hanem Salamon beavatása is.[3] Ezt látszik igazolni Gardner, aki szerint Híram beavatott és a szent geometriában is jártas építész volt.[4] Híramot azonban meggyilkolták. Halálát állítólag az okozta, hogy nem volt hajlandó kiadni bizonyos titkokat az alacsonyabb rangú munkásoknak, így tehát magával vitte a sírba a beavatás titkát. Knight és Lomas szerint ez a titok valamiféle mágikus varázsigéhez lehetett hasonlatos, és eltűnése meggátolta, hogy bizonyos nagy folyamatok újra lejátszódjanak. A helyükre később helyettesítő titkok kerültek, amely feltehetően nem rendelkeztek az előzők okkult tartalmával – írják a rendük eredetét kutató szerzők.[5] Láttuk, hogy a neves – a *The Interpreter's Dictionary of the Bible* című – bibliaszótár (vö.: II/3. fejezet) gyakorlatilag ugyanezt a véleményt fogalmazza meg Salamonnal kapcsolatban: a beavatásnak nem a korábbi, szak-

rális módján esett át, ezért nem vált karizmatikus királlyá. Jól tudták ezt Júda és Izrael vénei, akik el sem mentek Salamon beiktatására, mert tisztában voltak azzal, hogy a „királycsinálás" új, nem szakrális útját vezette be. Ezek szerint a „beavatási titok" nem került Híramtól Salamon birtokába.

Amíg tehát az ókor nagy beavatáson alapuló rendjeinél, iskoláinál a „feltámadás" után a jelölt már valamilyen, korábban ismeretlen isteni titok birtokában volt, addig a szabadkőművesek gyakorlatilag a gyilkosság áldozatává vált Híram történetét „játsszák el", és nem arról van szó, hogy az avatandó lelke „az Isteni Lény közelébe került" volna. Evola – valószínűleg pontosan ezért – „álbeavatási szervezetnek" tartja a rendet.[6]

Mindezek alapján nem láthatjuk bizonyítva, hogy a szabadkőművesség valamiféle egyetemes tudás, a Szent Grál birtokosa, őrzője lenne.

V. rész
A harmadik út

1. FEJEZET
A MAGYAR KAPCSOLAT

„Ó, áldott Magyarország, csak ne hagyná magát becsapni már!” (Dante)

Nyomozásunk utolsó részéhez érkeztünk. Láttuk, hogy a témával foglalkozó, többször említett könyvek szerzői a Szent Grál útját a keresztre feszítés után brit és frank földön követték nyomon. Az eddigiekben arra a megállapításra jutottunk, hogy az említett utak úgy nyernek értelmet, ha a szent vérvonal azzal azonos, amelyiknek az elején Nimród áll, és amelyik vérvonalból – sokszoros elágazások után – például a hunok, a pártusok stb. szakrális királyai is kikerültek. Megvizsgáltuk azt a lehetőséget is, hogy ha valamilyen egyetemes tudásformát jelent, újfent Nimródhoz, illetve a népéhez jutottunk el. Nem hagytuk figyelmen kívül a beavatási jellegét sem, utánajártunk a misztériumvallásoknak, a nagy vallásalapítóknak, akik Istenhez, a megvilágosodáshoz, a „Szent Grál megtalálásához” vezető utat próbálták megmutatni az emberiségnek. Eddig a Szent Grál bármelyik megjelenési formájának is eredtünk a nyomába, Nimródba, illetve a ragozó nyelven beszélő, kultúraalkotó népeibe botlottunk. Ezek után mi sem természetesebb, mint hogy azt a vidéket vegyük górcső alá, amelyik lakóinak néphagyománya Nimródot ősapjaként tiszteli. Így a brit és a francia út után, harmadikként, a Kárpát-medencében folytatjuk a nyomozást. Ha eddig jó úton jártunk és a Szent Grállal kapcsolatos feltételezéseink helyesek voltak, akkor a „magyar kapcsolat” nem zárhatja ki sem a brit, sem a francia vonalat. Sőt, az eddigiek alapján reménykedhetünk abban is, hogy a Szent Grál látszólag össze nem tartozó vonzatai összekapcsolódnak és értelmet nyernek majd.

Mielőtt azonban ennek nyomába erednénk, elevenítsük fel történelmi ismereteinket, és nézzük, mit tudunk arról az

Európáról, amelyiknek közepére Árpádék megérkeztek! Az előzőekben (vö.: II/7. és III/2. fejezet) már szó esett arról, hogy a IX. századra Nagy Károly megkoronázásával Róma egyháza – megszegve a Merovingokkal kötött egyezséget – új királyságot kreált, olyat, amelyik a politikai érdekeinek megfelelt. Katolikus bábkirályai aligha rendelkeztek az ősi, csak a beavatottak által ismert tudással, és aligha tartoztak a Grál-vérvonalhoz. Jézus tanításai ekkorra már jelentős változásokon mentek keresztül, az egyház a Pál, és nem a Jézus által mondottakra épült. Mindazok, akik magukat Jézus szellemi örököseinek tartották, földalatti mozgalmakba kényszerültek. A Meroving-dinasztia kihalásával a Grál-királyság megszűnt Európában, immár nem az „isteni akarat", hanem a pápa döntött az uralkodók kinevezéséről.

A IX. században európai műveltségről aligha beszélhetünk (vö.: I/11. fejezet), a kontinens közel sem volt civilizált, parasztlakossága felett néhány durva, analfabéta gróf basáskodott, szegényes kunyhókban laktak az emberek. A Római Birodalom széthullása óta, négyszáz évig egyetlen említésre méltó épület jött létre, Aachenban a dóm, de nem zárható ki, hogy Nagy Károlynak a Kárpát-medencéből elrabolt avar kincse biztosította hozzá az anyagi hátteret. A kultúrának semmi nyoma, nincs egy szobor, festmény, irodalmi alkotás, önállóan létesített város. Nincs pénzgazdaság, pénzforgalom, nincsenek közintézmények, hidak. Nagy Károly nem tudott írni.[1] Árpádék írtak. A magyarok nem civilizált társadalmakat találtak Európában, mint ahogy a barbárok a Római Birodalmat. A szkíta-hun-pártus-avar műveltség részeseiként egy barbár Európába érkeztek (később Európa őket tartotta barbár ázsiaiaknak).

Árpád népe a XI. századra térképformáló jelentőséggel bírt, a Magyar Királyság ekkor nagyhatalom, amelyet háborúban senki sem tudott legyőzni. Ezért megpróbálták más módon.

A magyarok hagyományai ugyanis – ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk – gyakorlatilag azokat foglalták magukba, amelyek ellen akkor már Róma sikeresen felvette a harcot. Például egy szent uralkodói vérvonalról tud a népemlékezet, egy ősi karizma letéteményesei ők, ráadásul ezek a királyok magukat Nimródtól

származtatták. Sőt, több uralkodójuk rendelkezett a Grál-királyság legfőbb jellemzőjével – Világkirályok voltak. Papjaik, akiket táltosoknak neveztek, az ősi tudás birtokosai voltak, a szkíták rendelkeztek a szent kehely hagyományával, volt egy mágikus kardról szóló mítoszuk, és még sorolhatnánk.

Ha ezeket a hagyományokat összevetjük azzal, amiről a XII. században Nyugat-Európában előbukkant Grál-legendák szólnak, akkor feltűnő egyezéseket találunk. A Grál-legendák is egy Róma értelmezésétől eltérő ősi karizma letéteményeseiről, egy uralkodói vérvonalról adnak hírt, amelynek tagjai olyan tudás birtokában vannak, amelyik rejtve van az egyház elől. Magukat egy ősi misztérium letéteményesének tekintik, tudásuk Hermészig és a mágusokig vezethető vissza, és gyakran egy kőhöz kapcsolódik. A legendákban a Grál legfőbb lényege, hogy kapcsolatban áll egy transzcendens királysággal, a Világkirály princípiumával, és szólnak egy titokzatos kehelyről is, több történetben szerepel egy különös kard, és még folytathatnánk. Ám ami talán mindennél fontosabb, az az, hogy a magyar néphagyomány a Róma tanításától meglehetősen távol eső Jézus-alakról tud, s eszerint Jézus és Nimród „rokonok" (vö.: II/8., V/2. és V/3. fejezet).

Ezek után érthető, hogy az akkori Európa, különösen Róma, nem „örült" a magyaroknak. A kereszténység „felvétele" (arról, hogy miért jogos az idézőjel használata, a következőkben lesz szó) után úgy tűnt, hogy az Egyház tetteit irányukba nem a keresztény testvériség elve vezérelte, mert tűzzel-vassal irtottak mindent, ami a magyarok ősi tudására, hitére, vallására vonatkozott. A magyar egyháztörténet véres és könnyes évszázadairól kevés szó esik, ami Szent István idején már elkezdődött, és a XIII. századra szervezett mozgalommá vált.

Az első, az ősi tudás, a műveltség eltiprásában főszerepet játszó lépés a magyar rovásírás betiltása volt. A rovás a katolikus egyház szemében tiltott írásnak számított, és a népbűnök között szerepelt. Szilveszter pápa parancsára Szent István korától kezdődően még az írmagját is el akarták tüntetni: „tűzzel és vassal pusztíttassanak el..." – írták.[2] A magyarság ősi papjainak, a mágusoknak a rótt tudáskincsét elkobozták és máglyára vetették. Ezzel a

rendelettel egy önálló kultúrájú, saját írásbeliséggel rendelkező ősi társadalom és hiedelemvilág felszámolása és megsemmisítése kezdődött el. Fehér Mátyás Jenőnek a középkori magyar inkvizícióról szóló könyveit[3] olvasva bepillantást nyerhetünk abba a háromszáz esztendőbe, amelyik a magyar egyháztörténetnek eddig elhallgatott szakasza, és amely többek között a magyar mágusok ellen lefolytatott vizsgálatokról szól.

A kereszténység „felvétele" után az első történeti munkákat az egyházi emberek írták, ami rányomta bélyegét az azt megelőző időszak megítélésére, és erős nyomokat hagyott a magyar történelmi tudatban. Ahogy a régi Kelet népeinek, Nimród népének a történetéről az Ószövetségből, a szkítákéról, a turáni népekéről az indoeurópai népek történetírásból, úgy Árpádékról elsősorban Róma papjai által írottakból szerezhetünk tudomást.

Fontos hangsúlyozni, hogy a legendákban rendre előbukkanó titokzatos „valamit" csak a nyugati ember nyelvén hívták Grálnak, a kifejezés csak a XII. századtól, a történetek megjelenésétől szerepel a köztudatban. Ebből persze következik, hogy a Szent Grált – jelentsen akár vérvonalat, a bölcsek kövét, egy kelyhet stb. – birtokolhatták valakik úgy a XII. század előtt akár évezredekkel is, hogy fogalmuk sem volt arról, hogy egyszer majd Nyugat-Európában mindezekkel kapcsolatban felbukkan a Grál elnevezés.

Vegyük sorra a Szent Grál különféle megnyilvánulási formáit, így talán fény derülhet arra, hogy Róma miért szállt szembe olyan nagy vehemenciával a magyarok „pogány" hagyományaival!

2. FEJEZET
A MAGYAROK ISTENE

„A szkíta ősbölcsességnek azonban van egy közvetlen, egyenes ági örökösödési vonala is, s ez Attila népén át vezet a magyarsághoz." (Pap Gábor)

A Szent Grál – bármelyik megjelenési formáját vesszük is figyelembe – valamiképpen az Egyetlen Isten megnyilvánulása, ezért a magyar kapcsolat vizsgálatakor utána kell járnunk annak, hogy a magyarok, illetve az őseik egyistenhívők voltak-e. Másrészt pedig – mivel a Szent Grál Jézushoz is kötődik – arra is kíváncsiak vagyunk, hogy mikor találkoztak őseink Jézus tanításával. Először azonban nézzük a hitvilágunk ősiségének egyik bizonyítékát!

Boldogasszony Anyánk

Hitvilágunk ősiségét jelzi Boldogasszony-hagyományunk. Láttuk, hogy az újkőkori kultúrkörök lakói az Istenanya-kultusz követői voltak, ez azt is jelenti, hogy ha egy nép hitvilágában ennek a nyomaira bukkanunk, akkor gyaníthatjuk, hogy sok ezer éves múltja van. Boldogasszony-hitünk az Istenanya-kultuszban gyökerezik. A Duna-medencében már Kr. e. 5000-től biztosan megállapítható az Anyaistennő-tisztelet.[1] Gimbutas[2] szerint a Kárpát-medencei Istennő-kultusz őshonos, és olyan ősiségbe vezet, amelyik évezredekkel megelőzi a mai monoteista vallások kialakulását, ezt jelzi, hogy már a Kr. e. 7000-8000 körüli időkből nyakban viselhető anyaszobrok kerültek elő a Kárpát-medencében is.

A magyar Boldogasszony az élet adója, védője, a bőség, a termékenység, az aratás, a növény és az állat szaporodásának, az egészségének a gondviselője, az áldott állapotú és gyermekágyas

asszonyok védelmező istenasszonya. Ugyanez a szerepköre a sumir Innana = Bau istenasszonynak, aki Ninhurszag anyaistennő gyermeke, hiszen Bau vagy Bawu vagy Baba termékenységistennő.[3] Neki és a magyar Boldogasszonynak egyformán hét lánya volt, akiket a magyarok óvó-védő istenasszonyoknak tartanak. Ötezer éves nyomaival találkozunk egy Irakban talált, kb. a Kr. e. III. évezred végéről származó pecséthengernyomaton, amelyen nemcsak a Magna Mater, a sumir Istenanya, hanem a Boldogasszony jelképe is megtalálható. Szövege a következő: A nagy, teremtő Asszony.[4]

A sumir Bau és a magyar Boldogasszony szerepe között olyan hasonlóságok vannak, amelyeket nem lehet a véletlennel magyarázni. De hangzásbeli hasonlóság is van az Istenanya sumir és magyar nevei között. Bobula Ida[5] szerint: a sumir BAU = élelemadó, DUG = jóságos, ASAN = istennő. Gosztonyi[6] azonosítja a sumir BA-DUG és a magyar „Bódog" (Boldog) szavunkkal, illetve ASAN = istennő.

A vallástörténészek egyetértenek abban, hogy István király idején a Boldogasszonyt könnyen azonosították Szűz Máriával, azért is ajánlhatta föl az országot, mert már volt hagyománya az Istenanyának. A nép nem fogadta volna el ezt természetesen, ha Szent István térítése előtt nem hallott volna róla. Valószínűleg ez a magyarázata annak, hogy alighanem egyedülállóan nagy számban – közel kétszáz – vannak Mária-kegyhelyek a történelmi Magyarország területén.[7]

Egy az Isten

Vajon miért nem maradtak fenn a pogány magyar istennevek – teszi fel a kérdést Endrey Antal[8] –, amikor az ókori népeknél mindenütt tudunk ilyenekről? Megadja a választ is: azért, mert ilyenek soha nem voltak, a magyarság ősei ugyanis egyistenhitűek voltak, amiről számos hiteles forrás tanúskodik. Kiszely István[9] összefoglalásából, a teljesség igénye nélkül, nézzünk néhány olyan idézetet, amelyik a fenti állítást bizonyítja! Cornides Dániel sze-

rint például a „magyarok csak egyistent imádtak, a Világegyetem teremtőjét…” Theophülaktosz Szimokáttész bizánci történész 570 körül írt *Historiá*jában a következő módon mutatja be őseink vallását: „A turkok (magyarok) szentnek tartják a tüzet, a levegőt és a vizet tisztelik, a földet himnuszokkal dicsérik, de csupán azt imádják és nevezik Istennek, aki a világmindenséget teremtette.” Anonymus szerint a magyarok „a mindenek Urát” dicsőítették, egyedül hozzá fohászkodtak. *Gesta Hungarorum*ában így ír: „Árpád vezér, akinek a mindenség Istene volt a segítője”, máshol: „Álmos vezér pedig, akinek segítsége a Szentlélek volt.” Kézainál olvashatjuk hadba híváskor: „Isten és a magyar nép szava…” A Lehel-mondában: „Mi a nagy Isten bosszúja vagyunk.” A *Képes Krónika,* a *Budai Krónika* és *Thuróczy Krónikája* ugyanúgy meséli el Árpád bejövetelét: megtöltötte ivókürtjét a Duna vizéből, és a mindenható Isten kegyelmét kérte… szavai végeztével minden magyar felkiáltott: Isten, Isten, Isten!

Eleink tehát a Kárpát-medencébe érkezésükkor az Egy Istent imádták. És korábban?

A belső-ázsiai uralkodók Isten kegyelméből uralkodtak, tehát egyistenhívőnek kellett lenniük. A pusztai népek körében általános volt az egyistenhit – tartják.[10] *Révai Nagy Lexikona*[11] szerint a régiek a pártusokat szkítáknak tartották, akik Zarathusztra vallását követték, de ugyanezt állítja Lukácsi Kristóf[12] is: a hun-magyarok hajdan Zarathusztra vallásának követői voltak – márpedig Zarathusztrára mint az első jelentős egyistenhitű vallás megalapítójára tekinthetünk (vö.: III/2. fejezet).

De menjünk vissza még távolabb az időben! A sumirok is az Egyetlen Istent imádták, és a különféle természeti tüneményekben való megnyilvánulásait tisztelték, ezért tűnik úgy, mintha több istenben hittek volna.[13] Ezt bizonyítja Deimel, a neves sumerológus, szerinte a sumir ISTIN, ISTEN szó jelentése: egy, egyetlen, egyedüli, egyedülvaló.[14] A szó sohasem szerepel számnévként.[15] Feltűnő a sumir és a magyar „Isten” szavak azonossága, valamint a magyar „egyház” kifejezés sem azt jelenti, hogy „egy darab ház”, hanem „az Egyetlen Isten háza”.

Mikor találkoztak Jézus tanításával?

Elég a térképre pillantanunk, és máris látjuk, hogy őseinknek már az első századokban találkozniuk kellett Jézus tanításával. Az apostolok (vö.: II/4. fejezet) például szinte kivétel nélkül a szkíták lakta vidékeken folytatták térítő tevékenységüket. Ismert továbbá, hogy a pártusok olyan tömegesen vették fel a kereszténységet, hogy amikor a perzsák megdöntötték a birodalmukat, akkor több száz keresztény templomot romboltak le. Az örmények pedig a világon először vették fel a kereszténységet.

A hunokkal is hasonló a helyzet. Szent Jeromos írja 403-ban, hogy „a hunok zsoltárokat tanultak", és a keresztény hit erősen terjedt Szkítiában. Hitvalló Theophánész Krónikája 570 körül így ír: „a hunok királya... keresztény lett és megtért... A hunok kereszténnyé lett királya..."[16] A „hunok nesztoriánus értelmezésben ismerték meg a kereszténységet" – olvashatjuk *A Kereszténység Krónikája* című könyvben.[17] A VI. századi örmény krónikákból az derül ki, hogy 523-ban az egyik örmény püspök, Quardusat (Theoklétosz) és papjai hét évig hirdették az evangéliumot a hunok földjén lakó népek között. Sőt, még a Szentírást is lefordították a hunok nyelvére. Munkájukat egy másik örmény püspök, Maq (Mákariosz) folytatta, és olyan sikerrel, hogy egy korabeli görög utazó, Koszmasz Indikopleusztész, aki bejárta ezt a vidéket, azt írta az 547-ben kiadott művében, a *Keresztény topográfiá*ban, hogy a hunok földjén nagyon sok templom, keresztény hívő és szerzetes, valamint több püspök van.[18]

Ma már tudjuk, hogy a magyaroknak a Kárpát-medencébe való érkezése előtt is volt ismeretük a kereszténységről – írja Sasvári László –, ismertté vált például, hogy 1028-ban Ioannész, „Turkia" metropolitája Konstantinápolyban részt vett egy zsinaton. „Turkia" névvel a bizánci források Magyarországot illették.[19] A magyarok 1028-ban tehát már zsinaton voltak(!). Néhány régészeti lelet is létezik, amely alátámasztja, hogy az árpádi bevonulás előtt már találkoztak Jézus tanításával.[20]

Dávid Katalin művészettörténész[21] szerint az ideérkező magyarság nem pusztította el az itt talált szakrális közösségeket és

intézményeket. Révész Imre[22] is ezen a véleményen van: „Annyi kétségtelen, hogy őseink már az új hazában megtelepedés előtt századokkal hallották a Krisztusról szóló bizonyságtételt: az onogur »előmagyarok« között már a VI. század első felében térítenek a Maeotis *[Azovi-tenger]* partján örmény püspökök, s azóta is állandóan fel-felbukkan közöttük a keresztyén misszió… a fanatikusan vad és sötét pogány szellem hiányára jellemző, hogy nemcsak a közöttük is megfordult Cyrillusnak és Methodiusnak nem esett tőlük bántódása, de később sincs példa rá, hogy a X. századi pogány magyarok közt keresztyén térítő életét vesztette volna, ami a IX–X. századi szlávoknál mindennapos eset volt. Az akkori összes finnugor és török rokonainál, valamint a környező szláv népeknél jóval magasabb műveltségi fokon álló magyarság az új hazában részben már a nyugati egyházba tartozó keresztyén lakosságot (pannóniai, nyitrai szlovének, Fertő-vidéki avarok) talált. Bizánc felől szintén indult ki keresztyén hatás az új haza magyarjaira: ennek részletei homályosak, de megvolta kétségbe nem vonható.”

Tempfli Imre[23] is ezt erősíti meg: A magyarok már jóval a honfoglalás előtt találkoztak a kereszténységgel. Az első valószínű találkozás 465 táján történt, amikor a nép a Kaukázus vidékére – az Azovi-tenger és a Kubán folyó környékére – telepedett át. Itt a pontoszi hun birodalomhoz tartozva, a Bizánci Birodalom, a görög gyarmatvárosok, valamint más, a kereszténységet keleti formájában felvevő népek szomszédságában ismerhették meg – írja.

Több kutató jutott arra a következtetésre, hogy őseink a manicheista vallás követői voltak. A vallásalapító Máni (216–277) (vö.: III/3. fejezet) a Pártus Birodalom szülötte. Pap Gábor a szkíták vallásával kapcsolatban arra a következtetésre jutott, hogy olyan vallásalakulatról, eszmerendszerről és vele összefüggő szertartásrendről van szó, amelyik a manicheizmushoz vezet el bennünket. A szkíta bölcsesség és a manicheizmus több közös elemet hordoz.[24] Fehér Mátyás Jenő írásából is az derül ki, hogy őseink Máni követői lehettek: Álmos családját már manicheusoknak nevezi Photius bizánci pátriárka,[25] valamint Szent Gellértről úgy írnak, mint aki a manicheizmus ellen is harcolt.[26]

Pap Gábor szerint ha arról olvasunk, hogy valamelyik nyakas magyar nem volt hajlandó „keresztvíz alá hajtani a fejét", akkor ez a makacsság nem kizárólag azzal magyarázható, hogy gyűlölte, utálta, megvetette a Krisztusban hívőket, hanem esetleg azzal is, hogy a maga módján tisztelte, és továbbra is így kívánta tisztelni a mindenütt és mindenkor jelen lévő, nem csupán egyszeri történeti jelenségként tudomásul vett Jézust.[27] A Kárpát-medencébe érkező magyarok persze ugyanúgy ismerhették a kereszténység bizánci formáját is.

Említést érdemel, hogy a *Képes Krónika* festője nem örökítette meg a kereszténység felvételét, pedig ez igencsak könnyen ábrázolható lett volna.[28] Ezenkívül a honfoglalónak nevezett magyarok sírjaiban kereszteket találtak.

A magyar kereszténység független az Ószövetségtől?

Őseink – nagy valószínűséggel állíthatjuk – Jézushoz elsősorban Máni tanításán keresztül juthattak el. Máni önmagát Jézus apostolának tartotta, tanítása lényegében azonos volt Jézuséval. Egyenes utasítása volt, hogy kinek-kinek a saját nyelvén kell hirdetnie az örömüzenetet. Elutasította az Ószövetséget, rágalmazva, hogy az nem a Jóistené, az Újszövetséget viszont elfogadta. A manicheizmus arra a felismerésre alapozta a stratégiáját, hogy mindenkinek – akár egyénről, akár népről van szó – a maga útját kell megtalálnia a „Fényhon" felé. Az egyik út nem helyettesíthető a másikkal. Ha valaki zsidónak született, akkor a zsidó hagyományokon keresztül juthat a tökéletesség magasabb fokára, ha viszont nem zsidó, akkor ugyanilyen magától értendő biztonsággal használhassa a saját szakrális örökségét.[29]

Mivel Máni elutasította az Ószövetséget, követői nyilván anélkül jutottak el Jézus tanításához. Amennyiben a honfoglalónak nevezett magyarság is Máni tanításán keresztül ismerte meg Jézust, akkor ők sem nagyon hallhattak róla. Sőt, a teljes Bibliát, amely az Ószövetséget és az Újszövetséget is tartalmazta, Károli Gáspár csak 1590-ben fordította magyarra.[30] Ez azt jelenti,

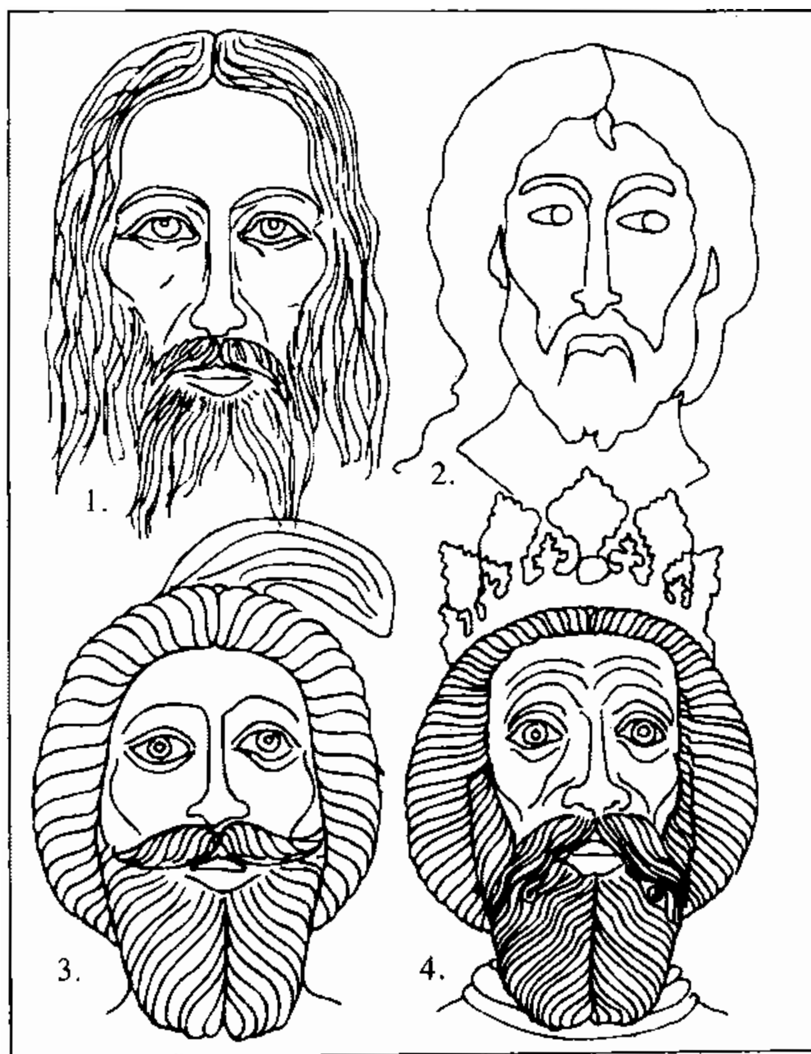
hogy az árpádi bejövetel után a nép még évszázadokig csak a papok prédikációiból hallhatott róla. Ezek alapján feltételezhetjük, hogy mindaz, amit őseink Jézusról tudtak, valamennyire független lehetett attól, amit az egyház tanított róla. A bibliaitól független magyar hagyományra utal például az, hogy bár az Ószövetség nem említi név szerint azt, hogy Nimród a torony építője, a magyar néphagyomány mégis úgy tudja.[31] Említésre méltó, hogy az úgynevezett Nagy Szent Rokonság ábrázolása hazánkban száz évvel megelőzte a Nyugatot. Ennek az ábrázolásnak az az ősi legenda az alapja, miszerint Annának három férjétől, Joachimtól, Kleofástól és Salomástól három Mária nevű lánya született. Együttes ábrázolásuk a XV. század végétől kedvelt témája a nyugati művészetnek, Magyarországon viszont már a XIV. században megjelenik a képtípus.[32] A következő középkori magyar népének[33] is alátámasztja a fentieket:

Fölszállt a kakas a kapura
Azt kiáltja, kelj fel, Mária!
Zsidók kergetik Jézust!
Az álombú szól a kakas: kelj fel Mária!
Megfogták Jézuskát!
Mező közepén aranzőccség.
Ott ül asszonyunk Szűz Mária.
Odamegy Jézus Urunk, kérdi tőle:
Mér sírsz, mér keseregsz…?
Óh, szent fiam! Szerelmes fiam,
Mikor Téged álmomban
A kegyetlen zsidók megfogtak,
Keresztre feszítettek…
Jézusunkat pogány zsidók megfogták!

A nép tehát „pogánynak” és „kegyetlennek” tartotta a zsidókat, ami azt is jelenti, hogy Jézust nem tartották zsidónak. Az eddigiek ismeretében mondhatjuk, nem meglepő, hogy a magyar Szent Koronán Jézust jellegzetes pártus kéztartással ábrázolják. A Szent Korona készítői különbséget tudtak tenni a pártus és a zsidó ember

között, s az ábrázolásokból egyértelműen kiderül, hogy Jézust nem tartották annak.[34] *(17. és 18. ábra)* Feltűnő továbbá, hogy a Szent Koronán található tizenkilenc zománckép közül egyetlen-egy sem ószövetségi tárgyú, és az egész koronán még áttételesen sem találunk utalást az ószövetségi hagyományokra, a fő helyen viszont a Pantokratór Krisztus képe áll. Különösen feltűnő ez, ha összehasonlítjuk a német-római császári koronával, amelyen összesen négy zománckép van, és ezek mindegyike kifejezetten ószövetségi tárgyú.[35]

Ami talán mindennél fontosabb: a magyar néphit azt tudja Jézusról, hogy annak a vérvonalnak a tagja, amelyiknek Nimród is.[36]

17. ábra. **Feltűnő hasonlóság látható a következő ábrázolások között: 1. Jézus arca a Torinói lepel szerint. 2. Jézus arca a magyar Szent Koronáról. 3. Pártus király feje a Hatrából előkerült szobor alapján. 4. Szent László magyar király hermafeje** *(Csomor Lajos: Őfelsége, a Magyar Szent Korona. Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1966, 577. o.).*

18. ábra. **Nagy Arszak, a Pártus Birodalom alapítójának szobra és Jézus a magyar Szent Koronáról. Látható, hogy a Szent Korona készítői Jézus ruhájának megrajzolásakor a pártus királyok ruházatának divatját utánozták, alkalmazták mind a sűrű ráncokat, mind az apró díszítő köröcskéket.** *(Csomor Lajos: Őfelsége, a Magyar Szent Korona. Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1966, 579. o.)*

Néphagyományunk tehát nem az egyház által tanított, hanem a szent vérvonalhoz tartozó Jézust ismeri(!). Pontosan azt tudja róla, amit származásával kapcsolatban az előzőekben mi is valószínűsítettünk.

3. FEJEZET
EGY SZENT VÉRVONAL

„Ezekben a kötetekben egy csodálatos és emlékezetes genealógia foglaltatott, tudniillik Noétól, az emberi nemnek az özönvíz utáni atyáitól Attiláig egyfolytában való sorozatban, sőt ezután Attilától Szent Istvánig." (Thuróczy-krónika)

A Grál-legendák a kereszténységet megelőző gyökerekkel bíró ősi karizma letéteményeseiről szólnak, olyan királyokról, akik fölött Róma nem rendelkezik, akik a beavatottságukat nem a pápáktól nyerték el, hanem magától a Teremtőtől. Egy szent vérvonalról szólnak, amelyből a Grál-királyok sora került ki. Az előzőekben részletesen foglalkoztunk a szent vérvonallal, láttuk, hogy Nimród leszármazottait Gardner szerint Anatóliában, a fekete-tengeri Szkítiában, végül Európában követhetjük nyomon. Ezek után nem lepődhetünk meg azon, hogy Európa közepén, Magyarországon egy olyan dinasztikus leszármazási sorra bukkanunk, amelyiknek az elején – a hagyomány szerint – Nimród áll; ők az Árpád-házi királyok.

Nimródtól Attiláig

A magyar népemlékezet úgy tudja, hogy a magyar királyok Nimród leszármazottai, a világ első királya a magyarok első királya is egyben.[1] Időtlennek tűnik az a hagyomány, miszerint a magyarok őskirálya a Turul nemzetségen keresztül az Árpád-házban hagyományozódik tovább. Meglepő, hogy egy karizmatikus magyar királyi család, az Árpád-ház legelején egy mitikus király áll. Érdekes, ami a magyar mítoszokban az Árpád-háznál történik, mert a mítosz belép a történelembe.[2] Többször történt említés arról, hogy a néphagyomány az egyik leghitelesebb forrás, „illik" hát komolyan venni az említetteket.

Nemcsak a népemlékezet, hanem középkori krónikáink egy része is Nimródtól származtatja az Árpád-házat. Nézzük – a teljesség igénye nélkül –, mi derül ki ezekből! Anonymus Noé Jáfet, illetve annak Mágóg nevű fiától származtatja a magyarokat, Attila királyt is az ő ivadékának tartja. Kézai szerint Menroth, az óriás, Jáfet magjából eredt. Thuróczy említést tesz egy könyvről Mátyás könyvtárában, amelyben „egy csodálatos és emlékezetes genealógia foglaltatott, tudniillik Noétól, az emberi nemnek az özönvíz utáni atyjáitól Attiláig egyfolytában való sorozatban, sőt ezután Attilától Szent Istvánig…"

Ismert, hogy a magyar őstörténethez kapcsolódó első műveket egyházi emberek, latinul írták. Bizonyosnak látszik, hogy a XI. században, nyugati mintára kezdték el írni az Árpád-ház történetét. Ismert továbbá, hogy a keresztény írók minden népet Noétól eredeztettek, akinek a gyermekei – Jáfet, Sém, Hám – nem voltak egyformán „szimpatikusak" számukra: Jáfet volt a „menő", tőle származtatták általában az európaiakat, Sémtől az ázsiai, Hámtól pedig a legalacsonyabb rendűnek tartott afrikai népeket.[3] Érdekes módon azonban a középkori magyar krónikák egy része mégis Nimródot (Nemroth, Menroth stb.), aki a Biblia szerint Hám unokája, teszi meg a dinasztia ősének. Okkal feltételezhetjük, hogy ha ennek nem lett volna valami valóságalapja, hanem csupán egy „menő" őst akartak volna kitalálni, akkor Nimródot kihagyják, és egyszerűen Jáfettől eredeztetik az Árpád-házat. Annak ellenére tartották a krónikások Nimródot ősapának, hogy ez a származás ellentétben állt az egyház által tanítottakkal. Tehát, ha Róma cenzúrájának ellenére a krónikák a bibliai Nimródtól származtatják a magyar uralkodókat, akkor „csak lehet benne valami". Jó példa a helyzetre a *Képes Krónika*. Először bírálja az akkor még erősen élő Nimród-hagyományt, hangsúlyozza, hogy ez ellentétes az egyház tanításával. Érdekes módon azonban, a későbbi részben, az Árpád-ház származásának a bemutatásánál, Álmost mégis Nimród egyenes ági leszármazottjának tünteti fel. Ez arra utal, hogy az Árpád-háznak egykoron lennie kellett a magyar nép által is ismert és elfogadott családfájának, amelynek az élén Nimród ősapa állott.

Láthattuk továbbá, hogy a krónikák egy része Nimródot, illetve a magyarokat Jáfettől eredezteti. Ám nincs értelme azon vívódni, hogy Hám vagy Jáfet az ős, láttuk ugyanis, hogy az Ószövetséget a zsidók a Kr. e. VI. században állították össze a régóta létező mezopotámiai mítoszok alapján. Ismert például a vízözöntörténet sokkal korábbi változata is, Noé így szimbolikus figura lehet. Nimród viszont Gilgamesként szerepel az ékiratokban, és számos ókori forrás említi, többnyire hatalmas királyként. Feltételezhetjük, hogy élő személy volt, akkor is, ha az Ószövetség szűkszavúan bánik vele, és nem tesz említést a leszármazottairól, aminek lehetséges okát korábban már tisztáztuk (vö.: II/2. fejezet).

A néphagyomány és a krónikák egy része szerint az Árpád-házi királyok tehát Nimród egyenes ági leszármazottai, valamint ebbe a vérvonalba tartozónak tartják Attilát és Árpádot is. Anonymus például arról ír, hogy Álmos korában úgy tudták, a Kárpát-medence „Attila király földje, akinek ivadékából Álmos vezér, Árpád apja származott".[4] Hangsúlyozza, hogy Árpádék Attila országát akarták helyreállítani. Hasonlóra következtethetünk a *Képes Króniká*ból is: az egyik kép Attila csatáját mutatja a rómaiakkal, Attila már ekkor a ma „Árpád-sávosként" ismert, úgynevezett turulos zászlót használta, ugyanolyat, amilyet évszázadokkal később Árpádék.[5] Az Attila és Árpád közti „jogfolytonosságra" következtethetünk abból, hogy 1276-ban IV. (Kun) László király ausztriai krónikása írta, hogy Árpád kincstárában Attila kincsei is voltak.[6]

Mit tudunk Attila származásáról? Több kutató jutott arra a következtetésre, hogy a Kr. e. III. században élt Mao-tunnak, a hun birodalom alapítójának a leszármazottja. Két írásos lelet áll rendelkezésünkre ezzel kapcsolatban. Deguignes több kötetes munkájából ismert mindaz, ami a régi kínai irodalomban Közép-Ázsia nomád népeinek történetére vonatkozik. F. Hirth szerint a *Thuróczy krónikájába*n előforduló nevek hitelesek és pontosan egybevethetők a kíniaknál feljegyzett hiung-nu fejedelmek neveivel.[7] A hun dinasztia Álmos előtti, legrégibb történetére az óbolgár királylista a másik, egyben legfőbb forrás. Ez egy XV. századi cirill betűs szláv kódexben maradt fenn, a kutatások szerint

azonban eredetileg görög nyelvű, hengeres oszlopra vésett felirat volt; Pritsak[8] kutatásaiból ismerjük. Pritsak szerint a lista eleje csak vázlatosan tartalmaz egy-egy nevet, a Kr. e. III. századig nyúlik vissza az emlékezés. Kr. e. 207-ben született Mao-tun, az ázsiai hun birodalom megalapítója. A Dulo-dinasztia a kínai évkönyvek szerint a Kr. e. III. században tűnt fel a mai Mongólia területén. Belőlük származnak az uralkodók (vö.: csodaszarvasmítoszunkban is Dul király szerepel), Attila neve nem szerepel a listán, csak a fia, Irnik, de kiderül, hogy az ázsiai és az európai hunok uralkodócsaládja ugyanattól a személytől, Mao-tuntól származott, és Attila fia, Irnik tartotta fenn. A lista második része már folyamatos, ez Irnik utódainak a dunai (mai Bulgária) költöző ágára vonatkozik. A Dulo-dinasztia legkorábbi uralkodója T'ou-mann, akit az „Ég fiának" tartottak. Elsőszülött fia Mao-tun, papkirály.[9] Az óbolgár királylista Attila utódjainak egyedül fennmaradt írásos jegyzéke.

Sok ezer éves királyság?

DNS-vizsgálatokkal ugyan nem tudjuk igazolni a magyar királyok Nimródtól való származását, ám a magyar királyságnak több olyan jellemzője is van, amelyik egyértelműen a sumir királyokig vezethető vissza (vö.: II/8. fejezet). Kevesen tudják, hogy az Árpádok soha nem nevezték magukat Árpád-háziaknak, az elnevezés csak a XVIII. századból származik,[10] ismertebb nevük: Turul-nemzetség.

Nézzük, mit tudunk erről! Anonymus írja, hogy a már várandós Emesének álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében. „Egyszersmind úgy tetszett, méhéből forrás fakad, és ágyékából dicső királyok származnak."[11] A *Képes Krónika* is hasonlóról szól, itt azt is megtudjuk, hogy ez egy „sólyomforma" madár.[12] Ez utóbbi krónika azonban arról is tudósít, hogy „Atyla király pajzsán címert viselt, ami koronásfejű turulhoz hasonlított".[13] Kézai Simon is hasonlóan szól Attila címeréről: „...olyasforma madár volt, melyet turulnak hívnak, fején

koronával. Azt a címert a hunok egészen Géza fejedelem koráig, amíg mint közösség kormányozták magukat, mindig magukkal vitték hadaikban."[14]

Emese jelenetéből úgy tűnik, hogy a Turul az isteni küldetés jelképe, sólyommadár formájában jelenik meg, ugyanakkor már Attila címerén is feltűnik. A középkori krónikáinkat értékes forrásnak tekintő Ipolyi Arnold is úgy tudta, hogy a nemzeti hagyomány szerint a turulos zászló a hun kortól jellemző volt.[15] Széles körben elfogadott tény, hogy turulmadárként ismert szimbólumunk egy kerecsensólymot ábrázol.

De menjünk még vissza az időben! Az ókorban szinte kivétel nélkül a kiterjesztett szárnyú madár, pontosabban a sólyom volt az isteni küldetés jelképe. A sólyom a nemes, a királyi, a kiválasztottak szimbóluma, a naphitűek szent madara volt. Az egyiptomiaknál Hóruszt és más isteneket is sólyomfejjel ábrázolták, a zoroasztrizmusban Ahura Mazda attribútuma volt. Nem véletlen, hogy sólymot találunk pártus királyokat ábrázoló szobrok fején, az isteni kiválasztottság jeleként a koronájukon is a szent sólyom volt látható.

Egy meglehetősen érdekes összefüggést is találunk a sumir nyelv ismeretében. A TUR.UL sumir szó, a szótárak és a sumerológusok szerint a következőt jelenti: TUR = kisebbik, gyenge (Labat szótári jegyzetszáma: 144), UL = Fény (L 381), így TURUL = Fény Fia. Így érthető, hogy a Turul-dinasztia magától a Napistentől származtatta magát. A sumirok a szent sólymot ebben az időben már turulnak nevezték, aki Nimród személyében hozta le a királyságot az égből a földre.[16]

A párducbőr az Árpád-házi uralkodók öltözékének megkülönböztető dísze, eredete az ősi Keletre vezet, hiszen már a Kr. e. VII. évezredben virágzó Çatal Hüyük városából előkerült Anyaistennő-szobor trónusa mellett is két párduc található mint az istenség jelképe.[17] A korai egyiptomi misztériumokban is szerepet játszott a párducbőr mint rituális kellék. Érdekes, hogy Ozirisz is párducot jelent. (Os = sok, Iri = szem, sokszemű, sokfoltú). Ozirisz néha felmagasztalt istenfiként jelent meg párduckacagánnyal. A párducbőr kacagány az isteni én feltáma-

dásának és újraszületésének jele volt, viselése beavatottságot jelentett.[18] A kusiták rituális beavató eszköze is volt. Érdekes módon még a kuruc korban is használták ezt a régi beavató ruhadarabot a magyarok „harcos ruhájaként".[19] Ennek eredete tagadhatatlanul a Nimród-hagyományban található, a sumirok ugyanis a párducbőrt mint felségjelvényt viselték, és már Kr. e. 3000 körül használták.[20] Nimród nevében – sumirul – benne rejlik a párduc: NIMR.UD = leopárdgyermek, párduchős (L 433 és L 144).

Az Ermitázsban, Nagy Péter cár gyűjteményében található egy aranypárduc, amelyre az egyik legrégibb szkíta királysírban találtak rá, amely a Kr. e. VII. századból való, és az ilyen párducábrázolás igen fontos tényezője volt a későbbi szarmata és hun szimbolizmusnak, tehát valószínűleg az ősmitológia alakja. Karizmatikus hagyomány fűződik hozzá, több helyen is fennmaradtak a nyomai, például Ják ősi román kori templomában egy zárókövön párducfejű és -lábú bárány látható, de példaként hozhatjuk fel a Domonkosfán és Zalaháshágyon talált ábrázolásokat. A kereszténység is átvette: Ócsán, az avar kori keresztény templomban úgy örökítették meg Jézust ősi mágushitünk eszmerendszere szerint, mint Isten párducát, de jelen van a Székesfehérvárott talált főpapi sírlelet ezüstcsészéjének közepén is.[21]

A hármas halom vizsgálatával szintén a sumir eredetet tudjuk megerősíteni. A Kr. e. 3500 előtti ősi képírásokban a hármas halom elsődleges értelme a föld volt, de használták a hegy és az ország fogalom jelölésére, írására is. A sumiroknál ez három ékjellé változott hegy vagy város olvasattal, míg az egyiptomiaknál megmaradt a hármas halom alakjában, föld jelentéssel. Japánul és kínaiul is hegyet jelent.

Sumerban nemzedékek hosszú során át az uralkodó királyok fontos címe a „világ négy sarkának a királya" volt.[22] Királlyá avatásukkor összehordott földhalomra álltak, és kardjukkal a négy világtáj felé suhintottak, ami feltűnő hasonlóságot mutat a magyar királyok koronázási szokásával.[23] Sumerban addig senki sem lehetett király, amíg Enlil isten el nem ismerte, és a nippuri templom papságától meg nem kapta az uralkodásra jogosító aranykeresztet. Ennek a keresztnek hasonló szerepe volt, mint a

magyar Szent Koronának.[24] A magyar királyság nem egy jellemzője tehát nimródi időkig vezet vissza. Európában vajon melyik királyság rendelkezik hasonlóval?

Szent királyok sora

Nyomozásunk során már többször definiáltuk, hogy mit értünk szent vérvonalon. De vajon a gyakorlatban is megmutatkozik ez valahogyan? Az Árpád-házi királyok esetén úgy tűnik, igen. Néhány olyan különlegességgel találkozunk velük kapcsolatban, amelyiket nehéz mással magyarázni, mint azzal, hogy szent vérvonalból valók. Például – érdekes módon – egyetlen európai uralkodóház sem adott annyi szentet a világnak, mint az Árpád-ház.[25] Ráadásul egyik szentté avatott sem tartozott a mártírnak nevezett ősi szenttípushoz, vértanúság nélkül lettek azok. Más országokban a szentté avatott királyok között sok volt a vértanú, akiket többnyire a térítésnek ellenálló saját alattvalóik öltek meg. Kolostori életet sem éltek, egyikük sem volt pap, sem az uralkodása előtt, sem utána.[26] Ez azért is figyelemre méltó tény, mert Róma nem bánt túl kegyesen a magyarok ősi hagyományaival, ennek ellenére szép számmal avatott szenteket és boldogokat a családból. Vajon miért?

Elgondolkodtató továbbá, hogy meglehetősen kapósak voltak az Árpád-házi királylányok. Jogosan kérdezhetjük, hogy ha a szent vérvonalnak csupán a már többször említett brit és francia elágazásai az igazán jelentősek, akkor vajon miért törekedtek például a türingiai, osztrák, lengyel, skót, portugál, cseh, horvát, szlovén stb. királyi házak arra, hogy magyar királykisasszonnyal kössenek házasságot? Ha „pogány csürhe" voltak, akik csak Szent István térítésével ismerkedtek meg Jézus tanításával, akkor az európai uralkodóházak tagjai miért igyekeztek rokoni kapcsolatba kerülni velük?

Ráadásul úgy tűnik, mintha Róma „kivételezett" volna a magyarokkal. A Szent István korában élt lengyel Hartvik püspök legendájában[27] olvashatjuk, hogy a pápa keresztet küldetett

Szent Istvánnak, mintegy az apostolság jeleként, így szólván: „én apostoli vagyok, ő viszont méltán Krisztus apostola". Megtudjuk továbbá, hogy István királynak elvitték az apostoli áldás levelét a koronával és a kereszttel együtt. A hagyomány is ezt erősíti meg: úgynevezett előviteli keresztet kapott azzal a felhatalmazással, hogy Magyarországot világi és isteni jogon igazgathatja.[28] A középkori magyar királyság tehát apostoli felhatalmazást kapott, ami azt jelentette, hogy a magyar királyok nemcsak kinevezhettek püspököket, hanem püspökséget is alapíthattak, világi ügyekben Szent István és a későbbi magyar királyok nem ismerték el a pápa felsőbbségi jogát, és így a magyar királyok az európai uralkodóknál magasabb jogi státust élveztek. Az apostoli királyság – egyebek között – azt is jelenti, hogy a magyar király tulajdonképpen császári jogú király. Okkal kérdezhetjük, hogy vajon mi ennek a „kivételezésnek" az oka?

Az utolsó ítélet népe

A szent vérvonalból származó Grál-királyok egyik legfontosabb jellemzője, hogy a Világ Királya címet viselik, Ítélkező királyok. Az előzőekben láttuk (vö.: II/8. fejezet), hogy elsősorban a szkíta népek körében volt ismert ez a fogalom, a zsidók számára alapjaiban jelentett mást az utolsó ítélet. Említés történt arról, hogy Guénon már Melkizedeket is Világkirálynak tartotta (vö.: II/3. fejezet). Az, hogy a Turul-nemzetségből is Ítélkező királyok származnak, azt támasztja alá, hogy valóban egy szent vérvonal tagjai lehetnek.

De nézzük sorban! A néphit szerint már Nimród is „ítélkező": a Rossz kor legrosszabbja idején felül szép fehér lovára, és előveszi kőbe rejtett hatalmas lángpalloshoz hasonló égi kardját, majd eltapossa a gonoszokat és azok minden sötét alkotását.[29] Égi kardja el tudja választani a világosságot a sötétségtől, a jót a rossztól.[30] Említést érdemel, hogy néha Jézust is karddal a szájában ábrázolják.

Világkirály volt Attila is, a nyugati világ mindig is ítéleti szereppel hozta összefüggésbe. Közismert a történet, miszerint Szent Lupus felteszi Attilának a kérdést: „Ki vagy te, ki e földet

pusztítod és taposod?" Attila így felelt: „Ego sum Atilla, rex hunorum, flagellum Dei." (Attila, a hunok királya, Isten Ostora vagyok.) A *Képes Krónika* leírja Lehel kürtjének történetét, a nemzeti küldetéséről Lehel így szól: „Mi a magasságbeli Isten bosszúja vagyunk, ő küldött minket rátok ostorul..."[31] Szent István 1080 körül írt *Nagylegendájának* bevezetőjében a „Pannóniai földjén lakó magyarokról" úgy írnak, mint „akiket az örökkévalóság titkos terve korábban természetes lakóhelyükről napnyugati részekre rendelt a keresztények eltévelyedéseinek megbosszulására".[32]

Minderre persze mondhatjuk, hogy csupán ők állították magukról, hogy Világkirályok. Ám – érdekes és meggyőző módon – más népek is a szkítákhoz kötötték az utolsó ítéletet már az ószövetségi időkben is. Például Ezekiel[33] látomásából megtudjuk, hogy a zsidók szerint az utolsó ítélet népe elpusztítja templomaikat és városaikat, lehetetlen nekik ellenállni. Íjjal és nyíllal harcolnak. Ők a pogány népek leggonoszabbika, „lovon ülők mindnyájan, nagy sokaság és hatalmas sereg". A leírás a szkíta őslakosságra illik.

Az Újszövetségben található Jelenések könyve szerint[34] utolsó ítéletkor Góg és Magóg népe fog igazságot szolgáltatni. Kik ők? A Teremtés könyve[35] szerint Noé Jáfet nevű fiának gyermekei többek között Gómer és Mágog. A *Képes Kónika* azt írja, hogy Szent Jeromos szerint Magóg népe a szkítákkal azonos.[36] Anonymus szerint is „Szcítiának első királya Mágóg volt, a Jáfet fia..."[37] A XII. századtól a magyarságot Jáfettől, illetve Gógtól és Magógtól eredeztették A középkori felfogás szerint ugyanis tőlük származtak a szkíták, azok a népek, akik az Isten Ostora feladatát teljesítették.[38] Ugyanitt[39] olvashatjuk továbbá, hogy „... láttaték nagy jel az égben: egy asszony, aki napba vala felöltözve, és lábai alatt vala a hold, és az ő fejébe tizenkét csillagból korona..." A leírás pontosan illik a magyar hitvilág Napba öltözött Asszonyára, a csillagkoszorúban, holdsarlón álló Boldogasszony anyánkra (vö.: V/2. fejezet). Mivel a zsidók nem az Istenanyakultusz követői voltak, ez is inkább arra utal, hogy a Jelenések könyvében is a szkítákhoz kötik az utolsó ítéletet. Sőt, *A keresztény*

művészet lexikona című könyv szerkesztője a Jelenések könyve lovasát pártusnak tartja(!).[40]

Mindezek fényében érthető a magyar néphagyomány (vö.: II/8. fejezet), amely szerint Jézus mint a Világ királya azért van jelen a magyar Szent Koronán, mert egykor Nimród, a magyarok őskirálya is az volt, így úgymond „rokonságban" áll vele.[41] Ezt a „Jézus-családfát" azonban Róma sohasem fogadhatta el.

Láttuk, hogy a Turul-nemzetség leszármazási sora több szempont alapján is megfelel a legendákban említett Grál-vérvonalnak, amivel talán Róma is tisztában lehetett...

A szent vérvonal vége

A magyar szent királyok vérvonalának – ma talán így fogalmazhatnánk – „krimibe illő" fordulatok után – vége szakadt. A magyar trón, közönséges hamisítás és lopás útján, a Habsburgok kezébe került. Nézzük, hogyan!

Az Árpád-ház 1301-ben kihalt. (Majdnem minden Árpád-házi királyunk halálával kapcsolatban találkozunk kérdőjelekkel, de fogalmazhatunk úgy is, hogy többen gyanús körülmények között haltak meg. Ezt a kérdést dolgozta fel a *Királygyilkosságok* című könyvében Grandpierre K. Endre,[42] amelynek elolvasása után nem sok kétség marad bennünk azt illetően, hogy szent királyaink nagy része nem csupán a Jóisten akaratából távozott olyan korán az élők sorából.) A Grál-vérvonal egy darabig még folytatódott az Anjou-házon keresztül (Eschenbach említi legendájában, hogy az Anjouk Grál-királyok voltak). Nagy Lajos magyar király (1342–1382) az Anjou-ház tagja volt. Uralkodása alatt, 1358-ban egy 19 esztendős Habsburg herceg került IV. Rudolf néven az osztrák tartományok élére. Hiú, dicsvágyó ember volt, aki alig tűrte, hogy nem ő, hanem apósa, a Luxemburg családból való IV. Károly cseh király lett a német-római császár. Ebben az évben kancelláriáját egyszerűen okmányhamisító műhellyé alakította át, és fantasztikus okleveleket produkált. Közülük kerültek ki az ún. osztrák Családi Privilégiumok,

amelyeket az osztrák fejedelmeknek állítólag a legkülönbözőbb császárok és királyok – például Julius Caesar, Nero – adtak,[43] Rudolf magát „palatinus-főhercegnek" „nevezte ki". E monstruózus okmányhamisításnak a magyar történelem szempontjából komoly következményei lettek, Nagy Lajos ugyanis szerződést kötött Rudolffal. Ebben kimondták, hogy amennyiben Nagy Lajos családja örökös nélkül kihalna, akkor Magyarország az osztrák Rudolfra vagy annak törvényes örököseire, viszont, ha a Habsburg család halna ki, akkor annak birodalma Nagy Lajosra vagy utódaira száll. Ez volt az első eset, amikor magyar király a trónöröklés jogát idegen dinasztiának adta. Nagy Lajos eljárása önkényes volt, és a nemzet megállapodásával, amelynek az Anjou-ház a magyar trónt köszönhette, ellentétben állt. Ez az államjogi szerződés, amelyikre utóbb a Habsburgok magyarországi jogaikat építették, egyrészt illegális és önkényes módon jött létre, másrészt pedig IV. Rudolf hamisított kiváltságlevelei alapján tudott csak életbe lépni.[44]

1382-ben Nagy Lajos halálával kihalt az Anjou-ház férfiága. Nagy Lajos lánya, Mária feleségül ment Luxemburgi Zsigmondhoz, formálisan társuralkodók lettek. A gyermeket váró királynő azonban meghalt, s halálával kapcsolatban szintén találkozunk nem egy kérdőjellel. Miután Zsigmondnak sem volt fiúörököse, így a Habsburgoké lett a magyar trón annak az Albertnek a révén, aki Zsigmond leányának, Erzsébetnek a férje. Nem elég azonban, hogy egy közönséges okmányhamisítás után jutottak hozzá, még a lopástól sem rettentek vissza: Albert 1439-ben bekövetkezett halála után az özvegy királyné, Erzsébet, születendő gyermeke számára mindenképpen biztosítani akarta a trónt. Ehhez azonban meg kellett szereznie a magyar Szent Koronát, tudta ugyanis, hogy a magyarok királya csak az lehet, aki birtokolja azt. A következő év februárjában az özvegy királyné fiúgyermeknek adott életet, majd udvarhölgye segítségével egyszerűen ellopatta a Szent Koronát, amellyel aztán hamarosan Székesfehérvárott megkoronázták a csecsemő V. Lászlót, de a valódi hatalmat Ulászló szerezte meg. A magyar Szent Korona 1440-ben Ausztriába, III. Frigyes német királyhoz, a későbbi császárhoz

került „megőrzésre". Frigyes azonban még 1453-ban sem szolgáltatta vissza, pedig erre a Bécsújhelyen kötött egyezségben kötelezettséget vállalt. Végül csak Mátyás király tudta visszaváltani 1463-ban, ekkor ugyanis létrejött egy szerződés Habsburg III. Frigyes és Hunyadi Mátyás között, s e szerződés miatt adta át Frigyes a birtokában lévő Szent Koronát Mátyásnak, illetve ebben a szerződésben kötelezte magát Mátyás arra, hogy ha törvényes fiú örökös nélkül hal meg, a magyar trón Frigyesnek vagy utódainak jár. Fontos kitétele volt a szerződésnek, hogy Frigyes még Mátyás életében is viselheti a magyar királyi címet. Úgy tűnik, Mátyás szinte bármibe belement, hogy visszaszerezze a Szent Koronát. Nyilván bízott abban, hogy lesz fiúörököse. De nem lett. Noha halálának ma elfogadott oka az agyvérzés, annak körülményeit vizsgálva könnyen úgy tűnhet, hogy ő sem csupán a Jóisten akaratából távozott az élők sorából.[45]

A szent vérvonal tehát több furcsa haláleset után kihalt, a magyar trón pedig hamisítás és lopás útján a Habsburgok kezére került. Így ért véget a magyar Grál-királyság. De igencsak sokat érhetett az a korona, ha Mátyás még a magyar trónt is feláldozta azért, hogy visszaszerezze. Vajon mitől ilyen különleges?

4. FEJEZET
ÉGBŐL KÜLDTÉK, ANGYALOK HOZTÁK

„Az egyetemes művészettörténet nem ismer még egy olyan keresztény «műalkotást», mint amilyen a Magyar Szent Korona. Tökéletes keresztény jellege nem csorbult, de még tökéletesebb lett azáltal, hogy a kereszténység előtti formákra épült a keresztény tartalom, de azáltal is, hogy a sumir jelképrendszer elemei, valamint hitéleti elemei is beleivódtak."
(Csomor Lajos)

Okkal feltételezhetjük, hogy léteznie kell valahol egy olyan koronának, amelyiket a Grál-királyok viseltek. Őket maga a Teremtő választotta a küldetésükre, így talán koronát is küldött nekik. Ha létezik ilyen, akkor az talán – a Frigyládához hasonlóan – isteni útmutatás alapján készült, és mivel magától az Istentől származott, szentnek kell tekintenünk. Keresünk hát egy szent koronát, amelyet az „Égből küldtek", és amely több szempontból is különbözik a világ összes koronájától. Vajon ismerünk ilyet?

Éke kereszttel teljes

Igen, egyetlenegyet – ez a magyar Szent Korona. A koronáknak általában három típusát szokták megkülönböztetni: házi, országló és beavató. Az elsőt családi körben, akár „papucsban is" lehet viselni. Az országló koronát a király országos ügyek intézésekor, főbírói és főhadúri feladata gyakorlása alatt, illetve amikor idegen országok követeit fogadja, teszi a fejére. A harmadikról, a beavató koronáról tudunk a legkevesebbet, Európában ugyanis a magyar Szent Korona az egyetlen ilyen, amellyel az elmúlt 1500 évben találkozhattunk, és amelyet csupán egyetlen alkalomkor lehetett viselni – koronázáskor.[1]

Azt, hogy ez egy „igazi Grál-korona", híven tükrözi egy festmény is. Pap Gábor hívta fel a figyelmet az angliai preraffaelita mozgalom jeles képviselőjének, Edward Burne-Jonesnak (1833–1898) a munkájára – *The Last Sleep of Arthur in Avalon* –, amely Artúr király – Grál-király! – utolsó perceit örökíti meg. Az eddigiek ismeretében mondhatjuk, hogy – nem meglepő módon – a haldokló király mellett a földön a magyar Szent Korona látható. Jogosak a kérdéseink: Burne-Jones vajon miért a magyar Szent Koronát festette Artúr mellé? De ha azt akarta lefesteni, akkor találhatott volna sokkal jellemzőbb jelenetet is, például a felajánlást. Miért ezt a fiktív jelenetet? Mi a kapcsolat a haldokló Artúr és a mi koronánk közt? Ha már koronát akart festeni, miért nem valamelyik angolt választotta? A válasz talán az, hogy Burne-Jones tisztában volt azzal, hogy ez a Grál-kiválasztottság egyedüli jelképe, ezért helyezte Artúr mellé.

Érdekes módon, a magyar néphagyomány is az égi eredetéről tud, hiszen ismert és sarkalatos legendája a magyarságnak az angyalos koronáé, amiben két angyal a Szent Koronát két oldalról fogva lehozza az Égből. A mítosz nyelvén ez azt jelenti, hogy a Szent Koronát maga az Isten küldte. Az égből kapott korona története a régi magyar mitológiában és a történelmi Magyarország számos területén fellelhető: már Nimród is az égből kapta a koronáját, aki a hagyomány szerint „ékes koronával, ékes kereszttel teljes". Ez az ékesség nem más, mint a Nap világosító fényének a hegye, éke. Nem lehet véletlen, hogy a nimródi örökséggel bíró Árpád-ház az égi karizma szent jelét, az égi korona mitikus jelzőjét, a „szent éket" királyi gyűrűjére is rárótta. De a néphagyomány szerint Attila ugyanúgy „fentről küldött" koronát kapott.[2]

A magyar Szent Korona több szempontból egyedülálló a világon. Egyedi tulajdonsága, hogy lecserélhetetlen. Amíg általában a királyokat mindig új koronával koronázzák meg, vagy az új pápa általában új tiarát kap, addig a magyar király csak úgy lehetett törvényes uralkodó, ha a Szent Koronával avatták be. Jól példázza ezt az az eset, hogy amikor az Árpád-ház kihalt, kavarodás támadt a korona ügyében: Az akkori pápa jelöltjének,

Károly Róbertnek nem volt birtokában a Szent Korona, ezért készítettek számára egyet, és azzal koronázták meg. A nemzet azonban nem fogadta el az aktust hitelesnek. Nem lehetett mást tenni, kénytelenek voltak visszaszerezni a Szent Koronát, és azzal megkoronázni, csak így lehetett törvényes uralkodó.[3]

Ez a korona a hagyomány szerint szent, mert Isten égi és földi birodalmát jelképezi.[4] Szentsége azonban nem a római pápától ered, sőt ahogy azt a Károly Róbert idején történt eset mutatja, a római pápa nem is diszponál fölötte.[5] Szintén egyedülálló módon nem tárgy, hanem „élőlény", mert személynek tételeződik, élő minőségnek. Más síkon „él", amely természettudományos módszerekkel nem közelíthető meg. Másik jellemzője, hogy ábrázolhatatlan. Például a *Képes Krónika* tele van koronázási jelenetekkel, de soha nem a Szent Koronát ábrázolják, hanem teljesen sztereotip, karikatúraszerű koronákat. Látni sem lehetett soha, bárki csak a koronázás alkalmával találkozhatott vele, egyébként elzárva őrizték.[6]

Nem találunk még egy olyan nemzetet a Földön, amelyik ekkora jelentőséget tulajdonítana egyetlen nemzeti ereklyéjének. Úgy tűnik, mindent túlélt, mert bizony a birtoklásáért trónviszályok dúltak, árulások és összeesküvések áldozatává lett többször is. Volt, hogy egyszerűen ellopták vagy hazaszállítása közben elvesztették, de mindig megkerült. Többször hurcolták el, elásták, zálog tárgyát képezte – de mindezek ellenére a legrégebben használt, mind a mai napig épségben megmaradt korona Európában.

Sugalmazott alkotás?

Rajta kívül nem ismerünk még egy olyat, amelyik a matematika nyelvén a „Világmindenséget foglalná magába". Isteni sugallatra készült? Első hallásra ez talán furcsának tűnik, azt azonban általában gondolkodás nélkül elfogadjuk, hogy a Frigyládát isteni útmutatás alapján készítették el, vagy említhetjük a Torinói leplet (vö.: V/7. fejezet), a rajta található háromdimenziós kép

meglétére az isteni beavatkozáson kívül nemigen találni magyarázatot. Miért ne hihetnénk hát el, hogy a Szent Korona létrehozásában is szerepe volt az „égi útmutatásnak”? Mindenesetre a méretarányai stb. vizsgálatainak eredményei arra utalnak, hogy egyáltalán nem „véletlenül” olyan, amilyen. Kutatói így fogalmaztak: „annak valószínűsége, hogy a rendszer tervezés nélkül, véletlenül álljon elő, elenyészően kicsi.”

Nézzük, a teljesség igénye nélkül, hogy milyen meglepetéseket tartogat![7] Azt, hogy nem „mindennapi használatra” készült, jelzi, hogy nem az emberi fejméret használati szempontja szerint alkották meg, ugyanis szemmel láthatóan is nagyobb a kerülete, mint az átlagos emberi fejé. Így feltételezhetjük, hogy a méretarányai esetleg matematikai üzenetet hordoznak magukban. És ez így is van, mert a méretarányok a 2, 3, 5, 8 stb. az egész számokat adják – ezek pedig az aranymetszést definiáló Fibonacci-féle számsor tagjai. A Korona egész felépítése az aranymetszéshez igazodik.

A kutatói megállapítása szerint egységesen tervezett rendszer. A képek méretét is, sőt a képek belső arányait is a végcél ismeretében kellett megtervezni, hogy olyan harmonikus méretű struktúra legyen, amilyennek ma látjuk. A magyar Szent Korona szakrális és a királlyá felkenés elengedhetetlennek tartott kelléke, így a görög és a latin betűk, valamint a ferde kereszt együttes megjelenése nem mond ellent az egységes rendszerként megtervezett voltának.

Közli a kozmosz sok fontos jellemzőjét is.[8] Például megtalálható rajta a Földnek a Naptól való távolsága arányos kicsinyítésben, tartalmazza a Föld északi sugarát. A precessziós számok (II/1. fejezet) is fellelhetők rajta: a pártán 72 gránátkő, 60 gyöngy, a felső lemezen 12 gyöngy és 12 gránátkő van, tartalmazza továbbá a 30, 36, 72, 108, 2160 és 25 920 számokat. A világnap, világhónap, világév adatai rögzítve vannak vagy számolhatók. Fellelhető rajta a Pí-szám is: 314 gyöngyszem található rajta.

Csomor Lajos[9] szerint a tervezőinek tisztában kellett lenniük a számmisztikával; az ókori Mezopotámiában a számoknak, a betűjeleknek és a kimondott hangoknak is különféle jelentést

tulajdonítottak. A Szent Korona kerülete 26 hüvelyk, e szám jelentése a számmisztika alapján: Isten, illetve Isten kimondhatatlan, titkos neve. Amikor egy uralkodójelölt fejére teszik, ez azt jelenti, hogy maga Isten lengi körül.

Kaukázusi remekmű, hun megrendelésre?

A kutatás „hivatalos" nézete szerint – és ez él a köztudatban is – a Szent Koronát II. Szilveszter pápa küldte/adta Szent Istvánnak. A származási idejét a IX. századtól a XIII. század közöttire, a keletkezési helyét pedig Bizáncba, Rómába, Nyugat-Európába stb. tették. Ezen álláspont szerint a korona két különálló részből tevődik össze.[10] A „koronaügyben illetékesek hivatalos" nézete mellett létezik azonban más is. Van egy szakma, amely éppoly jogosan kér helyet a koronakutatásban, mint a történelemtudomány, ez pedig az ötvösség. Egyre inkább úgy néz ki, hogy a szakmai elemzései a történészeket az eddig vélelmezett elképzeléseik gyökeres felülvizsgálatára figyelmeztetik. Az aranyműves- vizsgálatok a koronával kapcsolatos legalapvetőbb, legigazabbnak vélt megállapításokat ingatták meg. Az aranyművesek szerint a legtöbb feltételezés komoly cáfolat híján kövesedett ténnyé, de miután lehetőség nyílt ötvöstechnikai szempontból vizsgálni a koronát, pontról pontra kiderült, hogy mennyire sebezhetők a leülepedett megállapítások.[11]

Miután az Egyesült Államokból visszakerült hazánkba, 1983-ban egy négytagú csoport (tagjai: Beöthy Mihály, Ferencz Csaba, Ferenczné Árkos Ilona és Fehér András) végzett olyan vizsgálatokat, amelyek megkérdőjelezték a dogmatikus nézeteket. Megállapították, hogy a Szent Korona egységesen tervezett rendszer, a többfelőli eredeztetés vélelme tarthatatlan.[12] A „koronaszemle" csoportjának véleményét Csomor Lajos ötvös-aranyműves fejtette ki legbővebben, az eredményeikről hatalmas jelentőségű elemzéseket készített. Az általa megfogalmazott gondolatok körképét megismerve szembesülhetünk legpregnánsabban a koronával kapcsolatos problémák lehetséges megoldásaival.

Csomor Lajos monografikus kötete 1996-ban jelent meg,[13] amely szerint a Szent Korona egységesen tervezett és kivitelezett ötvösmű. Semmiféle, sem konkrét, sem áttételes bizonyíték nincs arra, hogy valaha is külön-külön önállóan funkcionált volna a két rész, egy időben készült az egész. Mai állapota arról tanúskodik, hogy többször is szándékosan megcsonkították és átalakították, de a jelenlegi formájában is a világ legtökéletesebb műalkotásai közé sorolandó. Véleménye szerint a IV. század végén készülhetett, a Kaukázustól délre eső ötvösműhelyben, a hun dinasztia megrendelésére. A Kaukázus környékén, hun formában, hun és pártus, valamint kaukázusi ábrázolási hagyományok szerint, hun és pártus viseletek ábrázolásával, hun és kaukázusi munkamódszerekkel készítették. A hun kincstárakban öröklődött, amíg az avarokhoz nem került, onnan az elrabolt többi avar kinccsel együtt valószínűleg Nyugatra vitték,[14] feltehető, hogy Aachenba került.

Az elrabolt kincsek nyomában

Csomor Lajos kutatásai során kirajzolódott egy kincslelet is, amely a magyar Szent Koronához kapcsolódott, méghozzá a hun-szabír-magyar-avar kincsek. Véleménye szerint a Kaukázus térségében volt akkor a világ legmagasabb rangú ötvösipara, a fejlett ötvösművességet tőlünk kapta egész Nyugat-Európa. A VIII–IX. századinak tartott híres aranykincsek nagy része, amelyeket a nyugati művészettörténet-írás mind a mai napig az úgynevezett karoling reneszánsz hatalmas kulturális fejlődése eredményének tekint, kivétel nélkül a hun, az avar és a magyar kultúra termékei. Nyugat-Európa ezeket nem alkotta, hanem rabolta.

Figyelembe véve a Nagy Károly által elrabolt avar kincsekről szóló korabeli beszámolókat, káprázatos kincs rajzolódik ki előttünk. A kora középkor eddig ismert leghatalmasabb és legmagasabb szintű egységes ötvösművészeti együttese, amely a teljes elrabolt avar kincseknek csupán parányi töredéke. Az avarok

570 és 730 között 200 tonna(!) aranyat halmoztak fel, amelynek jelentős részét műtárgyakban birtokolták. Kincseik egészét még a hunok készítették, más részét a gepidák, egy kisebb részét a bizánciak, jelentősebb részét pedig saját maguk, a kaukázusi műhelyeikben.[15]

Fehér Mátyás Jenő történész levéltári és kincstári kutatások alapján megpróbálta nyomon követni az elhurcolt avar kincs sorsát, amiről ismert, hogy a 795–804 között elszenvedett rablások és katonai vereségek során jutott Nagy Károly birtokába. Például 795-ben tizenöt, egyenként négy-négy ökör vontatta szekérrel szállították Aachenba. Többet azonosított közülük, amelyek a hun koronázási ékszerkészlet részei voltak. Fehér a következő tényre hívta fel a figyelmet: 862-ben jelent meg Nyugaton az első úgynevezett „kalandozó" magyar sereg, és ettől kezdve folyamatosan látogatták Nagy Károly egykori birodalmának színhelyeit. A történész azonosította a „kalandozások" célpontjait az elrabolt kincs lelőhelyeivel. Arra a következtetésre jutott, hogy rendre olyan városokba és kolostorokba „kalandoztak", ahova az avar kincsből jutott. Tehát nem összevissza raboltak, hanem az elhurcolt, saját tulajdonukat képező kincset akarták visszaszerezni.[16]

A pápa visszaadta?

Szigeti István az aacheni levéltárban kutatta Nagy Károly koronázásának részleteit. Arra a következtetésre jutott, hogy III. Leó pápa 800-ban Nagy Károlyt ezzel a koronával koronázhatta meg.[17] Korábban láttuk (vö.: II/7. fejezet), hogy több kutató szerint nincs kizárva, hogy az anyja pártus-avar származású. Szigeti szerint Nagy Károly végrendeletében előírta, hogy a koronázási koronájával a fején temessék el, s ez nagy valószínűséggel így is történt 814-ben. Majdnem kétszáz évvel később, amikor 1000 áprilisában III. Ottó német-római császár felnyittatta Károly sírját, megtalálta a koronát.[18] Ismert, hogy Ottó 1000. október 2-án Rómába érkezett II. Szilveszter pápához,

Szigeti szerint magával vitte a Szent Koronát is. Kb. ekkor érkezhetett Rómába Szent István magyar király követeként Asztrik apát, aki követelte az ura számára a Szent Koronát. Szigeti szerint valószínűleg István az előző tulajdonjog alapján tartott igényt a Szent Koronára, mivel azt a Pannóniában élő avaroktól rabolta el Nagy Károly. Így az sincs kizárva, hogy III. Ottó, aki keresztapja volt Istvánnak, keresztfia kérésére vette ki a koronát a sírból és küldte Szilveszter pápán keresztül Istvánnak. Ottónak tudnia kellett, hogy mit keres, amikor felnyitotta a sírt, István a keresztfia volt, nyilván megígérte neki, hogy visszaadja a koronát jogos örökösének. De mivel koronát azokban az időkben nem a császár, hanem a pápa adott, ezért elvitte a pápához. A pápa tehát csupán visszaadta. Ezt az elgondolást alátámasztja, hogy a *Képes Krónikában*[19] nyoma sincs az állandóan hangoztatott pápai koronaküldésnek.

Mind III. Ottó, mind II. Szilveszter pápa a Szent Korona visszaadásával a hun-avar-magyar állami jogfolytonosságot ismerte el, valamint azt, hogy Magyarország keresztény állam. Tehát a pápa és a császár beletörődött a már több mint száz éve fennálló új európai helyzetbe, amelyben Magyarország a pápasággal, a Német-római Császársággal és a Bizánci Császársággal egyenrangú hatalomként szerepelt. Tehát nem kegyeskedtek befogadni a magyarokat, hanem kénytelenek voltak elfogadni a magyar nemzet európai jelenlétét.[20]

A Grál-királyok egyedülálló koronája

A magyar korona ugyanúgy szent, mint a Grál. Rajta, egyedülálló módon, az Ítélkező Jézus, a Pantokratór látható. A Világ Királya, amely a Szent Grál talán legfontosabb princípiuma. Nyomozásunk szálai lassan összeérnek: az Ítélkező Világkirály hagyománya a szkíta népeknél lelhető fel. Nimród is Világkirály. A Szent Korona hűen tükrözi mindezt: a szkíta népek vezetőinek egy kézben összpontosuló, mitikus eredettel magyarázott lelki és világi hatalma megkérdőjelezhetetlen volt. Az uralkodó az égi

és a földi világ összhangba hozója, a földi élet égi törvények szerinti rendezője. Amikor tehát az uralkodó a beavató jelvénnyel megkapja a királyi és a papi hatalmat, feladatának érvényességi köre átfogja a kozmosz és a szellemi-lelki élet egészét.[21]

Van azonban még egy különlegessége. Azt az ősi bölcseletet foglalja magába, miszerint a nő és a férfi egyenrangú. Ismeretes ugyanis, hogy több kutató egybehangzó véleménye szerint rajta ott, ahol ma Dukász Mihály képe látható, eredetileg Szűz Máriáé állt.[22] A Szent Korona a Világ Királynőjének is a koronája egyben: A Szűz Anyának Fatimában elhangzott kérése nyomán XII. Pius pápa 1942-ben ünnepélyesen felajánlotta a világot Szűz Mária Szeplőtelen Szívének, majd VI. Pál pápa is megújította a felajánlást a II Vatikáni Zsinat harmadik ülésszakának lezárásakor 1964-ben.[23] A legkülönösebb azonban az, hogy Szűz Máriának a Világ Királynője rangra történő emelése előtt több mint 1500 évvel készült a magyar Szent Korona, ahol Szűz Máriát Jézussal egyenrangúként ábrázolták. Koronánk rendkívüli jellegét nem kisebb tekintély, mint a Vatikán is elismeri.[24]

Nincs a világon még egy olyan korona, amelyiknek a jelképrendszere ennyire tökéletesen fejezné ki Isten és az uralkodó, Isten és a nép, Isten és az ország viszonyát. A kereszténység előtti hitéleti elemek a Szent Koronába beépülve azt mutatják, hogy a megrendelő tisztában volt azzal, hogy a hatalom nem csak keresztény felfogás szerint származik Istentől. Olyan egyetemes keresztény jelképrendszerrel rendelkezik, amelyik alkalmassá teszi arra, hogy minden keresztény felett uralkodó Világ Királya koronája legyen.[25]

5. FEJEZET
ÚJRA FELFEDEZETT TUDÁS

„A titoknak csak egyetlen kulcsa lehet: a kilenc lovag nemcsak azért érkezett, hogy a zarándokokat védelmezze, hanem azért is, hogy megtaláljon, megőrizzen és elvigyen valami kivételesen fontosat, kivételesen szentet, mely Salamon templomának a helyén található."
(Louis Carpenter)

A Szent Grál a legendák némelyikében egyfajta ősi bölcseletként, titkos tudásként jelenik meg, amely néha egy titokzatos kőhöz kapcsolódik. Eredjünk most ennek a nyomába!

A Grál-történetek nyugat-európai megjelenését többen a templomos lovagokhoz kötik. Ismertes, hogy a rend 1118-as megalakulása után kilenc templomos lovag ásatásokat folytatott Salamon kb. kétezer évvel korábban épült templomának helyén. Nem tudni ugyan, hogy mit kerestek, és azt sem, hogy találtak-e valamit, mindenesetre a XII. században Európa nyugati felén változások kezdődtek: hirtelen, szinte a semmiből nagy tudású építészek bukkantak elő, ekkor indult útjára a gótika, a spirituális ébredés időszaka is volt ez. Vajon van-e valamilyen összefüggés az említett események között? Lehet, hogy a Nyugat „ébredése" a Kelet addig ismeretlen titkainak köszönhető? Lehet, hogy a templomosok Jeruzsálemben valamifajta egyetemes tudásformára bukkantak, amely egykor Énók-Nimród-Hermész birtokában volt?

A lovagi eszme születése

A Kr. u. I. évezred végére Európában mindinkább fokozódott az igény a szentföldi zarándoklatok iránt, az egyre növekvő számú csoportoknak pedig ispotályokra, zarándokházakra volt szükségük.

Jeruzsálem azonban 1071-ben a szeldzsuk törökök kezére került, akik megakadályozták a szent helyek felkeresését. Erre válaszként II. Orbán pápa a clermont-i zsinaton meghirdette a keresztes hadjáratot a Szentföld „hitetlenektől" való megszabadítására. Az első lovagsereg 1096-ban indult útnak, élére Godefroy de Bouillon, Lorraine hercege került, akinek 1099-ben sikerült elfoglalnia Jeruzsálemet. A területen azonban állandósultak a harcok, így újabb és újabb seregek követték őket. A keresztes háborúknak az utolsó erőd, Akkon 1291-es elesése vetett véget.

Az ispotályoknak, a zarándokházaknak a megalapítása és bennük az első szerzetesi közösségek működésének megindulása később a keresztény egyházi lovagrendek kialakulásához vezetett. A szerzetesi közösségek a XII. század elejére ugyanis megerősödtek, és megkezdődött a lovagrenddé alakulásuk. Így jöttek létre a következő rendek:

1. Az első ispotályos zarándokházat 1017–1018 között Szent István magyar király létesítette Jeruzsálemben, ahol Szent Ágoston regulája szerint éltek a szerzetesek.
2. Az 1020-as években létesült a Keresztelő Szent János tiszteletére szentelt zarándokház és ispotály Jeruzsálemben, benne a Szent Benedek reguláját követő szerzetesekkel. (1291-ben kénytelenek voltak elhagyni Palesztinát, Rodoszra és Ciprusra mentek, aztán később (1530) belőlük alakult ki a szuverén Máltai [Johannita] Lovagrend.)
3. 1027-ben megindul a Szent Sír-templom újjáépítése, ami körül is kialakul egy szerzetesi közösség, ebből pedig a Szent Sír Lovagrend.
4. 1118-ban keresztes lovagokból szerveződött a Szentföldön a Krisztus és Salamon Templomának Szegény Lovagjai (innen a templomosok elnevezés) nevet viselő rend. Ez az a rend, amelyiknek a Szent Grál szempontjából többen kiemelt jelentőséget tulajdonítanak. Wolfram von Eschenbach eredetileg németül írt *Parsifal*jában a Grál őrzői „Templeisen" néven szerepelnek, a szakértők szerint a szó a templomos rend tagjainak nyilvánvaló variánsa lehet. De a többi legendában

is hasonlóságot mutatnak a Grál őrzői a templomosokkal. A lovagrendek közül a templomos rend közelítette meg leginkább a „Grál spirituális lovagságának" eszményét – írja Evola.[1] Állítólag Eschenbach maga is templomos volt, noha erre nincs bizonyíték.[2]

A titokzatos templomosok

A rend rejtélyes módon, szinte a semmiből bukkant elő, majd – akkor már tekintélyes vagyon és befolyás birtokában – 1307. október 13-án feloszlatták. Az indulásáról nem maradt fenn részletes beszámoló, a történészek fő forrásai Guillaume de Tyre dokumentumai, amelyeket az alapítás után hetven évvel írt, mindazonáltal más források alapján több közvetett információ is rendelkezésre áll. Nézzük, a témával foglalkozó szerzők[3] mit derítettek ki a rendről!

A templomosok kutatói általában egyetértenek abban, hogy a rendnek valószínűleg két arculata létezett: egy a külvilág és egy a csak beavatottakból álló, belső kör által ismert. A „külvilági" a következő: Miután a keresztesek elfoglalták Jeruzsálemet, mindenhonnan vándorolni kezdtek a zarándokok a Szentföldre. 1118-ban (1119?) kilenc francia nemes jelent meg Jeruzsálemben, vezetőjük Hugues de Payen volt. Ő alapította az említett nyolc lovagtársával a Krisztus és Salamon Templomának Szegény Lovagjai elnevezésű rendet, amelyet állítólag azért hoztak létre, hogy biztosítsák a zarándokok védelmét Jaffa kikötője és Jeruzsálem között.

Több nehezen magyarázható furcsasággal is találkozunk azonban velük kapcsolatban. Meglehetősen vakmerő, mi több, lehetetlen vállalkozásnak tűnik ugyanis, hogy kilenc ember védje meg a zarándokok ezreit. Márpedig a rendelkezésre álló források szerint ekkor még valóban csak kilencen voltak, és évekig nem vettek fel új tagokat. Ráadásul nem találni nyomát annak, hogy akár egyetlen lépést is tettek volna a zarándokokért a banditák ellen. Feltűnő továbbá, hogy Balduin jeruzsálemi király készséggel

támogatta őket, a Salamon egykori templomának közelében álló saját palotájában adott helyet nekik. Ott éltek a lovagok hét évig, és a jelek szerint évekig nem hagyták el az épületet, de más sem lépett be oda. Ugyanakkor több bizonyítékát is találjuk annak, hogy kiterjedt ásatásokat folytattak Salamon egykori temploma alatt.

A fentiek és más információk alapján több szerző is kétségbe vonta a templomos rend megalakulásának a külvilág által ismert célját. Felvetették, hogy létezett csak a belső kör által ismert valódi cél is. Delaforge francia történészre[4] hivatkozva, a további történések ismeretében feltételezik, hogy a templomosok tulajdonképpeni feladata az volt, hogy kutatásokat végezzenek Salamon egykori temploma alatt, és megszerezzenek bizonyos ereklyéket, kéziratokat, amelyek titkos hagyományok esszenciáját alkotják. Tény azonban, hogy semmiféle dokumentum jellegű bizonyíték nem áll rendelkezésre, amely igazolná ezt a feltételezést, bizonyos történések azonban mégis alátámasztani látszanak azt – ahogy a továbbiakban látni fogjuk.

De nézzük tovább a külvilág által is ismert történetüket! A kilenc lovag tehát 1118-tól Jeruzsálemben volt. Vezetőjük, Hugues de Payen 1126-ban indult először vissza Európába, kísérője, az egyik lovag, a később szentté avatott Clairvaux-i Bernát nagybátyja volt. 1128-ban a lovagok közül többen visszatértek Franciaországba, a Szentföldön csak hárman maradtak, ami kevésnek tűnik a zarándokok őrzéséhez.

Majd ismét egy szokatlan esemény következett: úgy tűnt, azért térnek vissza Európába, hogy az 1128-ban a francia Troyes városában ülésező zsinaton kimondják a rend megalakulását. Korábban azonban egy rend megalapításához nem kellett a zsinat, ezt viszont mégis ezért hívták össze. A zsinaton legalább öten vettek részt a szentföldi lovagok közül, a rend magját a Szentföldet megjárt kilenc lovag képezi.

Clairvaux-i Szent Bernát volt a zsinat egyik fő hangadója, őt bízták meg a regula megfogalmazásával, aki aktívan részt is vett a rend életét szabályozó előírások elkészítésében. Érdekes módon azonban ebben nem szerepelt, hogy a zarándokok vé-

delmére hozták volna létre a rendet. Az elfogadott szabályzat a Szentföldön és Európában is gyakorlatilag teljes függetlenséget biztosított számukra, mind az államhatalommal, mind az egyházzal szemben. Nem volt adófizetési kötelezettségük, ők maguk viszont adószedési joggal bírtak. Jogilag is védettséget élveztek, saját igazságszolgáltatásuk szerint jártak el. Csak a pápának tartoztak engedelmességgel, és joguk volt saját méltóságaik kinevezéséhez.

Hamarosan áramlani kezdtek az új tagok és a jómódú patrónusok. Az új tagoknak szegénységi, szüzességi és engedelmességi fogadalmat kellett tenniük, mindez nem akadályozta meg a rendet abban, hogy hatalmas vagyonra tegyen szert. A XII. század végére már hihetetlenül gazdaggá váltak, Európa első számú nemzetközi bankárjaivá léptek elő. Talán fogalmazhatunk úgy is, hogy a mai multinacionális cégek előfutárai voltak. Uralkodóknak folyósítottak kölcsönöket, így felbecsülhetetlen vagyonuk mellett politikai hatalomhoz is jutottak. Birtokokat szereztek több országban is, saját kikötőik voltak, saját flottáik járták a tengert, kórházakat alapítottak. Tevékenységi körükbe tartozott a földművelés, a szőlőgazdálkodás, a kőfejtés és a bányászat is.

Jeruzsálem (1244) és Akkon (1291) elestével a szent ügy elveszett, a templomosok visszatértek Európába. A Rómával való viszonyukban, a pápának tett hűségesküjük ellenére, pattanásig feszült a helyzet. Hatalmas vagyonuk és befolyásuk talán nem tetszett a hatalmon levőknek, mindenesetre IV. (Szép) Fülöp, Franciaország királya meg akarta szabadítani az országát tőlük. 1307-ben megkapták a kegyelemdöfést: Fülöp emberei lecsaptak a templomosokra, letartóztatták őket, rendházaikat lakat alá vették, vagyonukat elkobozták. Az elfogottakat megkínozták, perbe fogták. Öt évig tartó jogi hercehurca után V. Kelemen pápa hivatalosan is feloszlatta a rendet. Utolsó nagymesterüket másodmagával nyilvánosan megégették 1314-ben. A sokat emlegetett templomoskincseket azonban nem találták meg. Feltételezik, hogy a menekülő templomosoknak szerepük volt a szabadkőművesség kialakulásában.

Mit kereshettek?

Ahhoz, hogy válaszolni tudjunk a kérdésre, bepillantást kellene nyernünk a rendnek csak a belső kör által ismert titkos céljaiba, amire természetesen nincs mód. A kutatók is csak következtetni tudnak rá a különféle eseményekből. Noha az 1118-as évet tartják a rend megalapításának, többen feltételezik, hogy titokban már jóval korábban is léteztek valamilyen formában, a kilenc francia lovag nem véletlenül „verődött össze". Csak a XVII. században vált nyilvánvalóvá, hogy a 679-ben meggyilkolt utolsó Meroving-uralkodónak, Dagobertnek (vö.: III/8. fejezet) volt egy Sigebert nevű fia. Több kutató szerint Godefroy de Bouillon, a híres keresztes lovag az ő későbbi leszármazottja lehet. Ő alapította 1099-ben a Sion-rendet, ami a templomossal együtt gyakorlatilag ugyanazon rend két ágának tekinthető.[5] Öccse I. Balduin néven pedig Jeruzsálem királya lett.

Ahogy arról már szó volt (vö.: II/7. fejezet), Dagobert meggyilkolása után a Grál-királyok tényleges uralkodásának vége szakadt Franciaországban. Baigent, Leigh és Lincoln vetette fel, hogy a Jézus leszármazottaiból álló Grál-vérvonal azonban nem szakadt meg ezzel az eseménnyel, csak „föld alá" kényszerült. Tagjai látszólag elfogadták a Róma által tanítottakat, és „jó keresztények" voltak, ám az évszázadok alatt generációról generációra adták tovább titokban egymásnak mindazt, amit Jézus személyéről, tanításáról, a Grál-vérvonalról tudtak. A feltétezések szerint az e vérvonalhoz tartozó családok tudtak egymásról, gyakran egymás között házasodtak. A szerzőhármas arra a következtetésre jutott, hogy a kilenc lovag ezekből a családokból került ki, s nagyon is meghatározott céllal mentek Jeruzsálembe.

Az ellenük felhozott vádak és a kihallgatási jegyzőkönyvekben foglaltak sejtetik valódi céljaikat:[6] kifelé ugyan keresztények voltak, ugyanakkor elutasították Krisztus imádatát. Hiteles beavatási jellegű, titkos rítus birtokában voltak, amit teljesen titokban tartottak. Vád volt ellenük, hogy elutasították a szentségeket, mindenekfelett a gyónást és a bűnbánatot. Nem ismerték el a pápa és az egyház legfelső tekintélyét, és csak látszólag követték

a keresztény előírásokat. Jézust embernek tartották, és nagyra becsülték Keresztelő Szent Jánost. Nem fogadták el a keresztre feszítésről vallott keresztény nézeteket.

Velük kapcsolatban szóbeszéd járt a mágiáról. A síremlékeiken asztrológiai-alkímiai jelek voltak láthatók. A rend magja állítólag titkos csoportosulást alkotott, és mágikus szertartásokat végzett.[7]

Úgy tűnik tehát, hogy valamifajta titkos, csak a beavatottak számára ismert tudással rendelkeztek, többen feltételezik, hogy a templomosok bizonyos ezoterikus ismeretek birtokában voltak, s ezek eredete messze a kereszténység kialakulását megelőző időkben gyökerezett. Talán nevezhetjük ezt mágustudásnak. Abból, hogy a pápa feloszlatta a rendet, és eretneknek nyilvánította őket, arra következtethetünk, hogy ez a tudás közel sem egyezett az egyház által tanítottakkal.

A valódi céljukat illetően, illetve azzal kapcsolatban, hogy mit kereshettek, információhoz juthatunk Clairvaux-i Szent Bernát ismerete által. Bernát az alapító lovagok egyikének az unokaöccse volt, aki 1112-ben csatlakozott a ciszterci rendhez, és már 1115-re apáttá vált. Mire a lovagok megérkeztek Jeruzsálembe, már jelentős pozíciót töltött be vallási körökben. „Mágus? Bizonyára, de a szó legnemesebb értelmében. Tudta, hogy Isten különleges képességekkel áldotta meg, valamennyi kortársa kivételes csodatévőnek tartotta" – írja róla Charpentier.[8] Úgy tűnik, Bernát szoros kapcsolatban állt a kelta egyházzal, amely a druidák tudásának továbbvivője volt (vö.: II/6. fejezet), valószínűleg maga is druida nevelést kapott. Mintha az ősi kelta hagyományokat akarta volna új életre kelteni, mintha az egykori druida papoknak az örökösét szerette volna látni az új lovagságban.[9] A kereszténység kialakulását megelőző időkben gyökerező „mágustudására" utal az is, hogy kivételesen elkötelezett híve volt a Fekete Madonnának (vö.: III/5. fejezet). Korán kapta elhivatottságát: a legenda szerint Chatillon-sur-Seine-ben, a Saint-Vorles-templomban imádkozott a Fekete Madonna előtt, amikor három csepp tej csöppent ajkára a szobor melléből.[10]

De menjünk tovább! Ahhoz, hogy válaszolni tudjunk arra a kérdésre, mit is kereshettek a lovagok Jeruzsálemben, fel kell

elevenítenünk, hogy mit tudunk ásatásaik színhelyéről! A kilenc férfi Salamon kb. 2000 évvel korábban épült templomának helyén kutatott valami után. Ahogy arról már említés történt, Jeruzsálem már hosszú évszázadokkal Salamon templomának építése, illetve az izraeliták Kánaánba érkezése előtt is fontos volt (vö.: I/7. fejezet) a ragozó nyelvű kánaániak számára, Melkizedeknek, a „Magasságos Isten" papjának a Kr. e. XIX. század táján itt volt a székhelye. Fel kell tennünk a kérdést: vajon Kánaán lakói miért tartották Jeruzsálemet szent városnak? Az élet nem lehetett könnyű, hiszen a településen nem halad át semmilyen fontosabb nemzetközi kereskedelmi út, mivel a természetes vízellátása meglehetősen szegényes, így mesterségesen kellett megoldani.[11] Mai szemmel is döbbenetes teljesítménynek tűnik ezek létrehozása, amelyek már az izraeliták megérkezése előtt is megvoltak.[12]

Vajon miért volt olyan fontos Jeruzsálem? Két dologra gyanakodhatunk, s ezek valahogyan összefügghetnek. Az egyikről a szabadkőműves-hagyományból nyerhetünk információt (vö.: IV/1. fejezet), ami szerint még a vízözön előtt, az ősi Jeruzsálem alatt Énók kilenc szint mélységben titkos templomot épített. A legalsón rejtette el azt a követ, amelyik a világegyetem titkait, az emberiség minden tudását tartalmazta.

Itt szakítsuk meg egy pillanatra a Jeruzsálem titkai utáni nyomozásunkat, és nézzük, mit tudunk erről a titokzatos kőről!

Egy titokzatos kő

Az emberiség minden tudása, a világegyetem minden titka egyetlen kőbe vésve? Mindez meglehetősen hihetetlennek tűnik. Hogyan lehetséges ez? Lehetséges ez egyáltalán? Talán. Régóta keresik ugyanis a fizikusok a világegyetem működését leíró egyetlen egyenletet. Stephen Hawkingnak,[13] minden idők minden bizonnyal egyik legnagyobb elméleti fizikusának, a világegyetem kutatójának is vesszőparipájává vált, hogy megtalálja a „Mindenség Egyenletét": „Végső célunk persze továbbra is a teljes

körű, egyesített, ellentmondásmentes elmélet meglelése... Az ilyen elméleti kutatást célzó erőfeszítéseket nevezik a «fizika egyesítésének». Einstein is egy ilyen elmélet keresésének szentelte az utolsó éveit... Úgy vélem, helye van az óvatos optimizmusnak: lehet, hogy a természet végső igazságainak megismerésére irányuló erőfeszítéseink az utolsó szakaszához közelednek."

A „Minden" alatt a kutatók az összes elemi részecskét és az összes ismert fizikai kölcsönhatást értik, egyetlen egyenletrendszerbe foglalva. Többben ezt az egyenletet nevezik[14] Szent Grálnak. Noha Hawking szerint „helye van az óvatos optimizmusnak", nem tudhatjuk, hogy valaha megtalálják-e kutatók, mint ahogy azt sem, hogy valamikor a történelmi idők előtt birtokában volt-e ennek az emberiség. Talán. A legendák mindenesetre erről szólnak.

Egy „mindentudó" kő legkorábban a vízözön előtti időkben, Keleten bukkant fel. A sumirok Sorstábláknak nevezték a gyűjteményüket, amelyen minden szerepelt, amit az ember valaha tudott, és amit valaha tudni fog. Hitük szerint ezt a tudást az istenek adták az embereknek. A táblákat az „elveszett civilizáció testamentumaként – mindazon dolgok testamentumaként" tisztelték, „amelyet az emberiség ismert és ismerni fog".[15] Az „ősök tudományát" foglalta magába, amit valamikor az idők kezdetén sziklába véstek.[16] A legendák egyik változatában Hermész az, aki minden tudását egy smaragdtáblába véste.[17] A hagyomány szerint Nagy Sándor idejében találták meg a sírját, múmiájának kezében a híres Tabula Smaragdinával, azaz a Smaragdtáblával, amelyen a kozmosz összes titka volt olvasható jelképes megfogalmazásban. Ez egyben a legősibb alkímiai formulák gyűjteménye is, amelyek a korai misztikus iskolákban nagyon fontos szerepet töltöttek be.[18] Az egyiptomi alkímiai írásokból azonban az derül ki, hogy a Smaragdtábla „szerzője" a bibliai Hám, Nimród nagyapja,[19] amin nem lepődhetünk meg, hiszen a korábbiakban már kiderült, hogy Énók = Nimród (vagy Hám) = Hermész (vö.: I/9. fejezet). Ráadásul a rózsakeresztesek a Smaragdtábláról azt tartják, hogy „a káldeusok legősibb emléke a bölcsek kövéről"[20], mindezek alapján gyanítható, hogy a sumirok Sorstáblája,

Hermész Smaragdtáblája, a bölcsek köve egy és ugyanaz lehet. Milyen érdekes, hogy a magyar néphagyomány ugyanerről tud![21] Nimródot az isteni titok, az „égi-földi tudás birtokosának" tartja. Sőt, eszerint Nimród kőbe véste minden tudását, a követ a mai napig úgy hívják, hogy a „Tudás köve".

De vajon milyen nyelven vésték a kőbe a kozmosz szent tudását? Adja magát a válasz: azon a nyelven, amelyen a vízözön környékén Mezopotámiában beszéltek, vagyis sumirul. Ezt támasztja alá az is, hogy Assur-bán-apli (kb. Kr. e. 670) híres ninivei könyvtárának romjai közül előkerült egy agyagtábla, amely a következő rejtélyes szavakat tartalmazta: „...még a bonyolult sumir táblákat is el tudom olvasni, megértem a rejtélyes szavakat, amelyeket a vízözön előtti napokon véstek kőbe".[22]

Az eddigiek ismeretében feltételezhetjük, hogy ez a kitüntetett jelentőségű kő, amely a „világ minden tudását tartalmazta", és amelyet Énók a sziklabarlangok legmélyére rejtett a vízözön környékén, szolgáltathatta az egyik okot arra, hogy Jeruzsálemet a kánaániak szentnek tartották.

Miután talán sikerült néminemű információhoz jutni az Énók-Nimród-Hermész birtokában lévő kőről, térjünk vissza Jeruzsálembe! Remélhetőleg a továbbiakban megtaláljuk a második okot is.

Folytassuk a nyomozást!

Ott hagytuk tehát abba, hogy Énók elrejtette a követ. A Szabadkőműves Szövetség egyértelműen leírja, hogy később, amikor az izraeliták nekikezdtek Salamon templomának építéséhez, megtalálták Énóknak még a vízözön előtt elrejtett oszlopait/köveit: „...felfedezték az Énók által készített titkos kamrát, s az abban talált kincseket elvitték Salamon királynak... a világ tudományait és művészeteit megörökítő oszlop darabjai voltak..." (vö.: IV/1. fejezet).

Amikor tehát a Kr. e. X. században Salamon elkezdte építeni a templomát, a többszintes sziklabarlangban ott rejtőzött az az

ősi, egyetemes tudásforma, amelyiknek korábban a Kelet ragozó nyelvű őslakói minden bizonnyal a birtokában voltak, hiszen ez a tudás nélkülözhetetlen volt az akkor már ezer évek óta álló megalitok, többszintes templomok stb. építéséhez. Már ekkor ismerniük kellett az arányosság, az egyensúly és a harmónia építészeti titkait, amelyek nélkül nem készülhettek el a piramisok és más ókori építmények. Az is nyilvánvaló, hogy ez az ismeret nem volt korábban az izraeliták birtokában, hiszen Salamon építészeti szempontból nem túl jelentős templomának felépítéséhez is „külföldiek" segítségét vették igénybe. Miután elkészült Salamon temploma – a Szabadkőműves Szövetség és a zsidó hagyomány szerint is – a Frigyládát ennek legbelső szentélyében helyezték el.

A kabbalista tanok szerint a sumir Sorstábla/táblák – amely/ek vélhetőleg azonos/ak a Smaragdtáblával, a bölcsek kövével, Nimród Tudás-kövével stb. – az izraeliták birtokába jutott/ak.[23] Úgy tűnik, hogy az idők folyamán különféle történetek keringtek arról, hogyan került hozzájuk: Mózes kapta a Sínai-hegyen, vagy Salamon templomának építése közben találtak rá. A szabadkőműves szerzők[24] szerint az a történet, hogy Salamon templomának építése közben az énóki templomra bukkantak, „a zsidó történelem hajnalán kitalált legendának tűnhet, aminek az lehetett a célja, hogy utólag igazolja, hogyan váltak rendkívül ősi titkok őrzőivé a zsidók. Rábukkantak azokra az információkra, melyek egy másik, énóki templom által jelképezett népé voltak, és átemelték saját kultúrájuk középpontjába".

Nézzük, mi történt a továbbiakban! A Salamon által építtetett templomot a Kr. e. VI. században, a babiloni fogságba hurcoláskor lerombolják. Nem tudni, mi lett a kő, illetve a Frigyláda további sorsa, mint ahogy azt sem, hogy ez a kő volt-e a Frigyládában. Csak a katolikus Bibliában kanonizált Makkabeusok II. könyvéből tudjuk meg, hogy Jeremiás próféta isteni sugallatra elrendelte, hogy a szövetség ládáját vigyék arra a hegyre, amelyre „Mózes ment az Istentől örökségül kapott földet megnézni", ahol aztán egy „barlangszerű" helyen elrejtette.[25]

A fogságból való visszajövetel után a zsidók a régi templom helyén újat építettek, ez a második, Zerubbábel temploma. A Szabadkőműves Szövetségből azonban kiderül (vö.: IV/1. fejezet), hogy a második templom építése alatt ismét rábukkantak egy titkos kamrára, és a rítusból az tűnik ki, hogy találtak valamit, ez azonban nem kő, hanem aranykör és háromszög, olyan írásjelekkel, „amelyek értelmét a munkások nem tudták megfejteni". Ez arra utal, hogy nem a zsidók nyelvén íródott. A továbbiakban megtudjuk, hogy a „második templom felépítése után a kőművesek elhanyagolták munkáikat, és az idő pusztítására hagyták az értékes épületet, amit oly sok fáradság árán emeltek, így hát mesterségük bölcsessége, az anyagok erőssége és az épületek szépsége egyaránt a zűrzavar, a rombolás és az enyészet prédájává lett".

A Jézus születése előtti évszázadokról az Ószövetség nem tudósít, de máshol sem találunk utalást arra, hogy a második templom építésekor talán még a mélyben rejtőző „szent kőnek" mi lett a további sorsa. Esetleg feltételezhetjük, hogy az építészet és egyéb tudományok titkait rejtő „valami" a templom alatti sziklaüregekben maradt elrejtve.

A második templomot az építése után kb. 500 évvel, Kr. e. 20-ban Heródes kezdte el újjáépíteni és kibővíteni, ezt néha a harmadik templomként emlegetik. Ezt a rómaiak 70-ben lerombolták, az ott lévő kincseket elhurcolták. A VII. században, amikor a muzulmánok elérték Jeruzsálemet, ennek a helyén épült fel a Szikladóm, amely az iszlám világ harmadik legszentebb helye lett. Ahogy a neve is jelzi, egy hatalmas kő nyugszik benne. Úgy tűnik, az évezredek alatt ez a mintegy kilenc méter átmérőjű kő végig a helyén maradt.

Kánaán szkíta népei által már kb. négyezer éve szentnek tartott város napjainkban is a világ legszentebb helye a zsidók, a keresztények és az iszlám világ számára is. A zsidók szerint Jeruzsálemben van a „világ alapköve", ez a „világ köldöke", Ábrahám itt látta a tűzoszlopot az ég és föld között, és itt akarta feláldozni fiát, Izsákot. A muzulmánok szerint Mohamed próféta innen emelkedett a mennybe.

Gyaníthatjuk, hogy a mai Szikladómban látható, évezredek óta ott álló kő lehet a második oka annak, ami miatt a kánaániak szent városnak tartották Jeruzsálemet. A szakrális hagyomány ugyanis úgy tartja, hogy minden szent birodalom helyének „alapja" egy bizonyos kő. Ez valószínűleg kusita hagyomány, amelynek gyökerei az újkőkorba vezetnek (vö.: I/6. fejezet). Ez a magyar néphagyományban[26] is élénken él: Kus fia, Nimród, az óriás király ott áll, uralkodik a „legkeményebb fekete kövön", mintegy legyőzve ezzel a sötét és nehéz fekete erőket. Ezt az ősi hagyományt látszik igazolni, hogy az ókori Edesszában (mai Urfa, Törökország), amelyet a hagyomány szerint Nimród alapított egykor, illetve Észak-Mezopotámiában bevett gyakorlatnak számított, hogy oszlopokat és köveket helyeztek el, hogy megerősítsék a helyi uralkodók jogcímét.[27] Érdekes módon ugyanilyen hagyománnyal találkozunk a Pilisben is: az itt található Üllő-követ gyakran Alapkőnek, Királyok Kövének, Mindenek Alapjának nevezi a néphagyomány.[28]

Ha ez valóban mezopotámiai, keleti eredetű hagyomány, akkor hasonlóval kell találkoznunk a magukat innen származtató népek körében is. És találkozunk is: a skótok legszentebb ereklyéje a Végzet Köve,[29] amely Írországból került hozzájuk. A régi íreknél a szakrális beavatás eszköze volt, a kő „felsikoltott", ha valódi király közelébe ért.[30] Evola[31] szerint a királynak a végzet kövével való felszentelése a Szkítiából származó Danu istennő népének a hagyománya.

Akkor mit kereshettek...?

A kilenc lovag nyilván valami nagyon fontosat keresett. De mi lehetett olyan fontos, hogy 25 méter vastag sziklán[32] vágták át magukat érte? Kérdezhetjük: mi lehetett fontosabb, mint a világegyetem titkát, a mindenség tudását rejtő kő, amelyet nevezhetünk Szent Grálnak is?!

Az eddigiek alapján erősen gyaníthatjuk, azért utaztak Jeruzsálembe, hogy megtalálják a Szent Grált, amelynek birtoklása

már önmagában is elegendő ok volt a rend alapítására. Talán ezt az ősi tudásformát keresték.

Ehhez persze tudniuk kellett, hogy ott rejtőzik. De vajon tudhatták-e? Igen, ha valóban a Grál-tudás beavatottai voltak, ha valóban kapcsolatban álltak a druidákkal, a mágustudással, ha valóban Meroving-leszármazottak voltak…

…és mit találhattak?

Semmilyen bizonyíték nem áll rendelkezésre, ami alapján biztosan tudhatnánk, hogy találtak-e valamit, és ha igen, akkor mit. Csak következtetni tudunk a különféle eseményekből. Tény, hogy az 1130-as években hirtelen indult hódító útjára a gótikus építészet Európában. Franciaországban például háromszáz év alatt közel nyolcvan katedrális és több száz templom épült. A gótika teljesen új rendszer, és nem származtatható a korábban elterjedt román stílusból. Ismert, hogy a katedrálisok tudományosan messze felette állnak a kor tudásának. A gótika a szakrális építészet „csúcsterméke". Ahhoz, hogy egy épület közvetlenül hatni tudjon, szükség van bizonyos törvények ismeretére: a kő sajátosságainak, felhasználásának olyan ismeretére, amellyel a hatalmas kőemlékek, a piramisok, a zikkurátok stb. építői már hosszú évezredekkel korábban is rendelkeztek. A szakrális épületek létrehozóinak ismerniük kellett a „titkot". Erre utal a „gót" kifejezés is, amely – a közhiedelemmel ellentétben nem a gót népről kapta a nevét – a görögből (goetik = mágikus [cselekedet]) származik, és valamifajta titkos tudásra utalhat.

Azt, hogy a hirtelen kezdődő gótikus építészetnek köze lehetett a templomosokhoz, csak sejteni tudjuk. Honnan származott volna ez a hirtelen előbukkant tudás, ha nem a templomosoktól? Az akkori gyéren lakott Franciaországban honnan volt hirtelen annyi építőmester, kőműves, kőfaragó? Ki taníthatta őket, ha nem a templomosok? Kiknek volt pénze a hatalmas építkezésekre, ha nem a templomosoknak?

Érdekes módon Szent Bernát, aki a rend szenvedélyes támogatója volt, a gótikus építészet híve is volt egyben. Óriási hatással volt a gótikus katedrálisok ikonográfiájára: „Nem kell díszítés, csak az arányosság!" – állította. Feltette a kérdést: Mi az Isten? Saját kérdését így válaszolta meg: Az Isten hosszúság, szélesség, magasság és mélység.[33]

A templomosok tevékenysége idején nemcsak az építészetben volt tapasztalható „előrefutás", hanem a nyugat-európai kultúrára kifejtett hatásuk is figyelemre méltó. Valószínűleg az ő kommunikációs hálózatuk volt az a fő útvonal, amelyiken a Szentföldről nyugatra érkezett a matematika, a csillagászat stb. A fejlődés, kevéssé látványosan ugyan, de például a kereskedelemben vagy a földművelésben is megmutatkozott.

Többen jutottak arra a következtetésre, hogy a templomosok Jeruzsálemben valamiféle mély és ősi tudásformára bukkantak, amely a vízözön előtti időkbe vezet vissza. Valószínűleg a művészetekről és a tudományokról szóló ősi hagyományok beavatottjainak titkos tudását tették magukévá. Ez pedig nem lehet más, mint Énók-Nimród-Hermész bölcsessége. Rajta/rajtuk kívül nem ismerünk mást/másokat, akik a vízözön környékén képesek lettek volna valamilyen egyetemes tudásformába rejteni a világegyetem minden titkát. Az ősi mágustudást, amely a kereszténységet megelőzően is létezett, és amely tudást az egyház eretneknek tartott. Talán nem véletlen, hogy az eretnekeknek pont mágussüveget kellett viselniük a középkorban, ahogy az Francisco de Goya *Az Inkvizíció előtt* című festményén is látható.

A templomosok tehát valószínűleg ennek az ősi mágustudásnak jutottak a birtokába. Létezett azonban egy olyan magyar szerzetesrend, amely tagjainak nem kellett ásatásokat folytatniuk Jeruzsálemben ahhoz, hogy ugyanennek a tudásnak a birtokosai lehessenek. Ők a pálosok.

6. FEJEZET
A GRÁL MAGYAR LOVAGJAI

„Ezek az atyák egész életük folyamán azt próbálták megvalósítani, amit odafönn az égben, az angyalok szféráiban láttak." (Gyöngyösi Gergely pálos generális, XVI. század)

Az előzőekben arra a következtetésre jutottunk, hogy a Grál-tudás nyugat-európai „felfedezése" nagy valószínűséggel a templomos lovagokhoz köthető. Kevés szó esik azonban arról, hogy létezett egy magyar szerzetesrend, amelynek tagjai valamifajta ősi tudás birtokosai lehettek, a templomosoktól függetlenül is. Ők a pálosok, akiket – ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk – bátran nevezhetjük a Grál magyar lovagjainak is.

Titkos terv?

Az egyetlen magyar alapítású, Róma által is elismert szerzetesrend nyomába eredve hamar feltűnik néhány párhuzam közte és a francia templomosok között. Nem zárható ki, hogy a pálosoknak is volt egy a külvilág által és egy csak a beavatottak által ismert célja. Nézzük, mit tudunk az először említettről!

A rend létrehozását történetírásunk Boldog Özsébhez, IV. Béla kortársához fűzi, és az 1250. esztendőre teszi. 1262-ben a rend megalakulásának jóváhagyását Aquinói Szent Tamás járta ki Rómában, 1308-ban kapták meg a pápai jóváhagyást. Védőszentjükké az Egyiptomban élt remetét, (Tébai) Remete Szent Pált választották. Hamarosan elérték, hogy nem kellett többé részt venniük az egyházmegyei zsinatokon, nem kellett tizedet fizetniük a püspöknek, tartományi nagykáptalant tarthattak, generálist választhattak. Hivatalos elnevezésük: Ordo sancti Pauli primi

eremitae (Elő Remete Szent Pál Rendje). II. József 1786-ban eltörölte az összes kontemplatív rendet, így a pálosokat is.

Történetük csak kivonatos és másolt formában maradt fenn, Gyöngyösi Gergely, aki a rend generálisa volt 1520–1522 között, írt róluk. Ennek egy másolata ismert, amely töredékes, a leglényegesebb részeknél lehet érezni, hogy a másolók véletlenül vagy szándékosan kihagytak mondatrészeket, sőt hosszú oldalakat – tartja Török József egyháztörténész.[1] Ugyanezen a véleményen van Árva Vince atya[2] is: „Sajnos az az érzésem, hogy ezek a kódexmásolatok nem teljesek, sok olyan eseményről nem írnak, amelyről elképzelhetetlen, hogy Gyöngyösi[3] ne írta volna le."

A templomosok és a pálosok közti egyik legfeltűnőbb hasonlóság a következő: úgy tűnik, hogy a magyar szerzetesek sem „véletlenül verődtek össze", hanem egy nagyon is gondosan kigondolt, régóta létező terv alapján. Gyöngyösi is hangsúlyozza, hogy Özsébnek terve van. A további események ismeretében esetleg sejteni tudjuk, hogy mi lehet ez. Egyrészt a régi szkíta ősbölcsességet, tudást, a Pilisben meglévő ősrégi beavató hagyományt akarják feleleveníteni, másrészt ezt valahogyan Róma számára elfogadhatóvá tenni.

Már maga Özséb sem „akárki". Gyöngyösi annyit ír a származásáról, hogy nemes vagy előkelő szülőktől, híres magyar családból származott. Tormay Cecile *A fehér barát* című regénytrilógiájában a királyi családdal hozza kapcsolatba, úgy tartják továbbá, hogy a Szent István Lovagrend nagymestere volt.[4]

A terv meglétére utal, hogy tudatosan a Pilis elhagyott barlangjait kutatták fel. Emlékeztetőül: az ókori beavatási szertartások is barlangokban folytak. Gyöngyösi elmondja, hogy a pilisi Szent Kereszt-kolostor alapításával kapcsolatban Varsányi István atya a következőket írta:

Egykor úttalan erdőt járva-kutatva atyáink
Sziklafalak mentén kicsi házat emeltek,
Szétszórt barlangok mélyét is jól kikutatták…

Vajon miért lényeges annyira, hogy a barlangok mélyeit kutatják? – teszi fel a kérdést Török József egyháztörténész.[5] Első pillanatban úgy tűnhet, hogy ez egy teljesen jelentéktelen mozzanat, ám ez azt jelenti, hogy azokban valamit őriztek, valamiért fontosak voltak számukra. Egy elhagyatott és elfeledett bölcsesség nyomában indulnak el, és ez a pálos küldetésnek a legfontosabb vonulata, a mélység. Olyan mélység, amelyik nincs a szó szoros értelmében az időhöz kötve, olyan hagyomány, amelyik az örökkévalósághoz kötődik. Ahogy a régi atyák mondták: az örökkévaló tudás útjain jártak. Krónikáink és a pálos hagyomány sem Özsébhez köti a rend indulását, hanem sokkal távolabbi múltból indítja. A tervre utal a vers utolsó sora is: Így lesz majdan kis forrásból nagy folyam árja…

A pálosok tehát a Pilis barlangjait kutatták fel. De miért éppen ezt a vidéket választották?

Szakrális hagyományaink bölcsője, a Pilis

Röviden válaszolhatunk: mert a Pilis szent hely, akkor is, ha ez a ma élő emberek többségének talán már nem sokat mond. Szent az a hely, ahol kapcsolat teremtődhet az „égiek" és az emberek között, ahol az ember az istenség „közelébe kerülhet".

Az ezoterikus szemlélet a mindenséget egységben, egynek látja és éli. E szemlélet szerint a Föld élőlény, így az erőközpontokat, az úgynevezett csakrákat nemcsak az emberi testben, hanem a földgolyón is számon tartja. Nehogy azt higgyük, hogy ez csupán egy ősi, elmaradott szemlélet. James Lovelock[6] például, aki a NASA munkatársa volt, több régebbi, de a legújabb könyvében is kifejti, hogy a földgolyót egységben kell szemlélni, és élőlénynek kell tekinteni. Így tekintettek rá a középkorban is, úgy tartották, hogy a Föld szívcsakrája a Kárpát-medencében, pontosabban a Pilisben van, ahogy erre a Dobogókő elnevezés is utal.[7]

Az sem véletlen, hogy a Pilis a magyar királyok és a pálosok beavató vidéke is, hiszen ez az a hely, ahol a „fenti" és a „lenti"

világ találkozik, ahol az „isteni" befogadása megtörténhet. Ezért szakrális hely a Pilis, a legfelső központ, az ég és föld magyar határa, mint Tibetben a Potala vagy a kambodzsai Angkorvat.

A hely ősiségére utal a Ziribár-hegy elnevezése is. Marton Veronika[8] szerint a „ziribár" szó a sumir nyelv alapján megfejthető: „hegyszorost, ébredő fényt, újjászületést" jelent. A régészeti leletek tanúsága szerint a Pilisben és a vele összefüggő Budai-hegységben a paleolit kortól a neolit-, a réz-, a bronz- és a vaskoron át napjainkig folyamatosan éltek, és úgy tűnik, minden korban az akkori kultúra legmagasabb fokán álló emberek lakóhelye volt. Ez a száraz tudományos tény már önmagában is elgondolkodtató.[9]

Érdekes módon, a Kárpát-medencébe érkező népek – szkíták, hunok, avarok, magyarok – számára egyformán kitüntetett jelentőségű volt. A legenda úgy tartja, hogy nagyon régen a szkíta királyok ide temetkeztek. A krónikák szerint, a „magyarok első királya" – így nevezik Attilát – a Pilis belsejében talált régi épületeket megújította, tehát már Attila király idejében számolnunk kell a Pilisben egy nagyon régi műveltséggel. Emlékezzünk csak Szikambriára (vö.: II/9. fejezet)! A legendák szerint Attila nagy kiterjedésű romokat talált, amelyek ősei betűivel és jeleivel voltak teleróva. Azt is elmondja a mese, hogy Attila megdöbbent, hogy tudja olvasni ezeket a rovásokat. Látta, hogy nagyon régiek a jelek, mégis az ő népe el tudta olvasni őket.[10]

Jordanes gót történetíró *Getica*[11] című művében írja, hogy Attila halála és a nagy csata után, amikor elvonultak a hun törzsek a Kárpát-medencéből, utoljára az „árokvédők" és a „szent hegyiek" távoztak. A szent hegy a Pilis volt, s más magyarázat nem adódik, mint az, hogy a „szent hegyiek" táltosok lehettek. A hunok számára tehát a Pilis ősi szent helynek számított, és a vidék az avaroknak is fontos lehetett, a Kárpát-medence egyik legnagyobb avar temetője ugyanis éppen a Pilis peremvidékén került elő.

A krónikák és a legendák szerint Árpád bejövetelekor ugyanaz a történet játszódik le: Árpád Attila király városába érve látja, hogy egyes épületek romokban hevernek, majd ugyanazt teszi,

mint Attila, felújíttatja azokat. A Pilis mindvégig királyi központként működött, soha nem lehetett adni-venni benne földterületeket. Később, az Anjou-kortól Visegrádon, a fellegvárban őrizték a Szent Koronát, míg napjainkban több kutató jutott arra a megállapításra, hogy a *Képes Krónika* képein a koronázás helyeként a Pilis, és nem a mai Székesfehérvár azonosítható. Szinte minden királyunk templomokat, apátságokat alapított, az Árpád-házi királyaink sorsának jelentős eseményei – a születéstől a halálig – kötődnek ehhez a területhez.

Sokatmondó párhuzamok

A pálosok annyiban is hasonlítanak a templomosokra, hogy nem azok, akiknek mondják magukat. A templomosok elvileg a zarándokok védelme miatt jöttek létre, de aligha tettek eleget ennek a feladatuknak. A pálosok, úgy tűnik, mintha remeték lennének, noha nem azok. Török József egyháztörténész[12] hívta fel a figyelmet arra, hogy a pálos szerzeteseket nem lehet a hagyományos értelemben remetéknek nevezni.

De további párhuzamokat is találunk. Úgy tűnik, mintha a pálosok rendelkeznének mindazzal az ősi matematikai, építészeti tudással, amelyikkel a gótikus katedrálisok építői is. Remek építészek, templomaikat maguk építik. Vajon hol tanulták ezt? A budaszentlőrinci építőmesterek építették a gótikus Magyarország mintegy száz vidéki pálos kolostorát, innen látták el kőszobrokkal, faragványokkal, színes üvegablakokkal és orgonákkal az ország valamennyi hasonló rendeltetésű épületét. Gyöngyösi jegyezte fel az egyik mesterről a következőt: Egy ízben a szultáni követ Budaszentlőrincen járt. Amikor a török diplomata meglátta Szent Pál vörös márványból faragott koporsóját, így kiáltott fel: „Valóban a nagy Isten tanította ezt a Dénes mestert... Nem ember ő!”[13]

De nemcsak építészek, hanem kiváló tudósok is. Iskoláik voltak, filozófiájuk Arisztotelész és Aquinói Szent Tamás tanaira épült, valamint – nem utolsósorban – a rendet mindenkor

jellemző, erősen magyar szellemiségre, ez volt a pálos lelkület, vagyis a pálos szellem. A feloszlatás idején a rend könyvtáraiban több mint tízezer kötet maradt gazdátlanul. Közvetett bizonyíték van arra, hogy Budaszentlőrinc könyvtára csereviszonyban állt Mátyás király Corvina-könyvtárával. Egyes kutatók arra is gondoltak, hogy talán éppen itt volt a Bibliotheca Corviniana scriptoriuma is. A rend színvonalára jellemző, hogy a noviciátusban a „lélek összeszedettsége" mellett irodalmat, muzsikát és festészetet is tanítottak a szerzetesnövendékeknek, de világiaknak is.[14] Kiváló kardforgatók, tántoríthatatlan harcosok is voltak, akiket különös nemzetféltés is jellemzett.

Saját írásuk volt(!), az úgynevezett pálos rovásírás, noha Szent István betiltotta, tűzzel-vassal pusztította még a nyomát is a magyar rovásírásnak. A pálosok azonban még évszázadokig használták a sajátjukat. Érdekes színfolt történetükben a dél-amerikai szereplésük, eljutottak egészen Bolíviáig és Peruig, ahol több rovásemlékük is fennmaradt.[15]

Gyöngyösi szerint Báthory László (nem a híres Báthory családból való) pálos atya „az egész Bibliát és sok szentnek az életét megírta magyarul". Többeknek feltűnt, hogy nem azt írta, hogy „lefordította". Vajon mit jelenthet ez? Valószínűleg már sohasem fogjuk megtudni, Báthory Bibliája ugyanis eltűnt. A néphagyomány azonban tud egy másik olyan magyar Írásról, amelyik a magyar mitológiával és a régi magyarok dolgaival foglalkozik, de sajnos ennek sincs nyoma, csak utalások rá.[16]

Gazdasági tevékenységükben is hasonlítanak a templomosokhoz – ami persze azt is jelzi, hogy tényleg nem voltak remeték. A rend megszüntetésekor a „nettó" vagyonuk több mint 4,5 millió rénus forint volt. Másoknál alacsonyabb kamatra adtak pénzt – gondoljunk itt a templomosok bankárokat megszégyenítő tevékenységére –, sőt szegények és rászorultak kamatmentes kölcsönt is kaphattak tőlük.[17]

Még egy hasonlóság, amelyből a rend szellemi örökségének ősi, keleti eredetére következtethetünk: A pálosok a Fekete Madonnát kitüntetett figyelemben részesítették, hozzá imádkoztak, ő volt a patrónájuk, döntéseik előtt mindig hozzá for-

dultak.[18] A Fekete Madonna legendáját a magyar néphagyomány ha töredékesen is, de máig megőrizte, ezeknek a helyszíne többnyire a Pilis. A hagyomány szerint a pálosok a magyarok Fekete Madonnáját őrzik a Pilisben.[19] Ritkán emlegetik, de tény, hogy Magyarország nádora ajándékozta azt a Fekete Madonna-szobrot a lengyeleknek, amelyik Czestochowában áll.

És talán a legfontosabb: ugyanúgy, ahogy a templomosok, a pálosok is „kifelé" Róma hívei, jó keresztények. Elég azonban egy kissé közelebbről megvizsgálni őket, máris látható, hogy hagyományaik gyökerei a kereszténységet megelőző időkbe vezetnek vissza. Talán erre utal a névadójuk kiválasztása is. A renddel kapcsolatos egyik legizgalmasabb kérdés az, hogy miért a közel ezer évvel korábban és a majdnem kétezer kilométerrel távolabb, Egyiptomban élt Remete Szent Pált választották névadónak.

Miért éppen Pál?

Remete Szent Pál alakjával a rend több jellemzőjét sem lehet megmagyarázni, a pálosok például valójában nem is voltak remeték. Mit tudunk a névadóról? Tébai Remete Szent Pál (228–431 körül) gazdag egyiptomi keresztény családban született. Kiváló képzésben részesült, jól ismerte a görög és az egyiptomi irodalmat. Miután 249-ben Decius elrendelte a keresztényüldözést, menekülnie kellett. A Téba körüli pusztaságban egy rejtett barlangra talált, ott élt élete végéig. 494-ben I. Gelasius (Geláz) pápa szentté avatta. A holtteste mumifikálódott és nem indult enyészetnek, úgy tűnik, különös jelentőséggel bírt az évszázadok folyamán.[20]

Többen felvetették, hogy a következők miatt eshetett a tébai Pálra a választás. Egyrészt azért, mert Pál Róma által elismert szent volt, és azért, hogy bejegyezzék őket, szükség volt egy ilyenre. Másrészt pedig neve lehetőséget adott egy sokkal régebbi „Pál-hagyomány" felelevenítésére. Mi lehet ez? Forduljunk az ókori forrásokhoz! A Kr. e. I. században élt Szicíliai Diodórosz[21] ír a szkítákról. E szerint isteni eredetű első királyuknak,

Szkütésznek (Scythes) két fia volt: Napos és Palos, akik dicső tetteket vittek véghez. A királyi hatalmat megosztva, népeiket nevükről naposoknak és palosoknak hívták, akikről egy-egy nagy nemzet nyerte a nevét. A magyar fül hamar felismeri az elnevezésekben rejlő Pált és Napot.

Nézzük a minket most érdeklő „Pál" nevet! A PAL a sumir ékjelek között is felbukkan, a Deimel és Labat szótárakban a 9-es számot viseli. Az egyik legrégebbi jel, már a Kr. e. III. évezredben is létezett. Deimel „uralkodó" értelemben olvassa, Labat pedig kiegészíti a „dinasztia", „királyi jelvény", „trón", „akadályt leküzdő" fogalmakkal. A „Pál" tehát a sumiroknál „királyt, uralkodót" jelentett. Ezt erősíti meg Marton Veronika, aki szerint Sumerban sem uralkodót, sem vallási vezetőt addig nem ismertek el, amíg Isten képviselőjének be nem mutatták, és az fel nem avatta. A beiktatottak pecsétekkel is igazolták ezt. Marton Veronika[22] két ilyen pecsétfeliratot is talált: AL.LA.MU és PA.AL. Álmos és Pál(!). Véleménye szerint a lagasi papkirályok korából való táblán a „Pál" magas méltóságot jelent. Talán nem véletlen, hogy a buddhista szent iratok, a máguspapok nyelve a mai napig a „páli". Mindezek annyit talán megérdemelnek, hogy egy pillanatot szánjunk annak a gondolatnak, hogy a pálosok számára „Pál" esetleg az ősi, isteni eredetű ősapát jelenthette.

Az egyiptomi kapcsolat

Ismert, hogy a Vörös Győző egyiptológus által vezetett kutatócsoport 1997-ben tébai Thot-hegyen rábukkant a négyezer évvel korábban uralkodott II. (Szanhkaré) Mentuhotep fáraó feltételezett sziklasírjára. Az igazi szenzáció azonban az volt, hogy benne egy szentélyt talált. A szakemberek egyetértenek abban, hogy a templom a Remete Szent Pál lelkiségét követő egykori remetéké, az anakorétáké lehetett. Előkerült a IV. századból származó Pantokratór Krisztus-ábrázolás is, az életnagyságú kép döbbenetes hasonlóságot mutat a magyar Szent Koronán lévő Jézus-alakkal(!), amiből meglehetősen érdekes dolgok következnek: a magyar

Szent Korona és az egyiptomi szentély képének készítői ugyanabból a forrásból meríthettek. Ugyanazt tudták Jézusról, vagyis hogy Ítélkező Világkirály, ugyanolyan kéztartással ábrázolják, és még sorolhatnánk a hasonlóságokat. Azt, hogy a pálosok tudásának a gyökerei valamiképpen a régi Keletre vezetnek, jelzi, hogy az anakrorétàk az ősi napisteni elveket vallották, ugyanakkor a pálosokat Napfiaknak, Nap-papoknak stb. is nevezték,[23] valamint ismert, hogy a felkelő Nap irányába imádkoztak a kumráni közösség tagjai is (vö.: III/6. fejezet). A tébai anakrorétàk is barlanglakók voltak, mint a pálosok, és az egyiptomi fehér szerzetesekhez hasonlóan „fehér barátosnak" is nevezték őket, akiknek nevéhez fűződik a magyar „fehér kereszténység" elnevezés.

Nem állhatunk távol az igazságtól, ha az eddigiek ismeretében azt állítjuk, hogy a pálosok olyan ősi tudás birtokosai lehettek, amilyenre talán a templomosok bukkantak Jeruzsálemben. Nevezhetjük ezt mágustudásnak vagy Grál-tudásnak is. A szálak így az ókori Keletre vezetnek. Erre utal a beavatási hagyományuk is, amely igencsak messze áll a keresztény szellemiségtől, viszont feltűnő hasonlóságot – ha nem azonosságot – mutat a sumir és az egyiptomi rítusokkal, miként azt korábban már láttuk (vö.: III/1. fejezet). Beavatási szertartásuk az Istennel való „találkozást, egyesülést" szimbolizálta. „Ezek az atyák egész életük folyamán azt próbálták megvalósítani, amit odafönn az égben, az angyalok szféráiban láttak" – írja Gyöngyös Gergely. Aki átélte ezt az élményt, annak testét a halála után – a pálos legenda szerint – nem kezdte ki az enyészet: „őseink ott fekszenek kőkoporsóikban romlatlan holttesttel." Ezt a korabeli források is megerősítik: Kapisztrán János, miután végiglátogatta a pálos kolostorokat, a következőt írta: „Ezek egytől egyig szent emberek..."[24] Talán Grál-lovagok?

7. FEJEZET
LELEPLEZVE?

„Ő pedig gyolcsot vásárolván, és levevén őt, begöngyölé a gyolcsba, és elhelyezé egy sírboltba.” (Márk 15:46)

A kereszténység egyik legbecsesebb ereklyéje a Torinói lepel. Évszázadok óta makacsul tartja magát az a legenda, hogy ebbe, az evangélisták által is említett vászonba göngyölték kétezer éve Jézus holttestét, miután levették a keresztről.[1] Mivel a vásznon a feltételezések szerint Jézus vére található, nem meglepő, hogy több kutató, például D. C. Scavoni történész[2] is azon a véleményen van, hogy a lepel maga a Szent Grál. Ha ez így van, akkor mindaz, amit róla a következőkben kiderítünk, nem állhat ellentétben azzal, amit eddig a Szent Grálról megtudtunk.

Mit tudunk róla?

A Torinói lepel szinte európai felbukkanása óta viták kereszttüzében áll. A hivők, a Vatikán és a kutatók nemegyszer egymástól gyökeresen eltérő véleményen voltak/vannak az ereklye eredetiségét illetően. A néphit azt tartja, hogy Jézus halotti leple volt. A laikus a logikája segítségével abból, ami a történetéről[3] ismertté vált, arra következtethet, hogy valóban lehetett Jézus halotti leple. Ugyanakkor a kutatók nem egységesek a kérdésben: volt olyan tudományos vizsgálat,[4] amelyik alapján XIII–XIV. századinak tartották. Voltak, akik cáfolták ezt, és vannak olyan vizsgálatok, amelyeknek az eredményei alapján arra következtethetünk, hogy mégis valódi, s a szövésminta és az alkalmazott szövőszék alapján a korát kétezer évesre becsülik. Az anyaga, a rajta látható alak anatómiai és antropológiai hitelessége, a vérfoltok elhelyezkedése, a kínzási és kivégzési mód, amelyre a rajta látható

nyomokból lehet következtetni, arra utalnak, hogy nem lehet hamisítvány. A tudósok, a NASA szakértői a legmodernebb műszerek segítségével is csak arra a következtetésre jutottak, hogy megmagyarázhatatlan a rajta látható alak keletkezési módja.

A laikus okkal tarthatja valódinak, ugyanis felsorolni is nehéz, hogy mi mindent kellett volna tudnia annak (vö.: 4. lábjegyzet), aki egy keresztre feszített férfit, aki előzőleg keresztutat járt, miközben mezítelen talpára Jeruzsálem talajmintája tapadt, hamisítani tudjon. A közhiedelemmel ellentétben például a rajta látható alak nem olyan tövises koronát viselt, ahogy ábrázolni szokták, hanem olyat, amelyik az egész fejét, a homlokától a tarkójáig beborította. A szögeket nem a kézfejbe, hanem a csuklókba verték, amit a hamisító nem tudhatott, és ami szöges ellentétben áll kora felfogásával és ábrázolásaival. Ügyelnie kellett arra is, hogy pontos archeológiai ismeretekkel rendelkezzen, és a rómaiak által használt korbáccsal ostoroztassa meg. Még arra is gondolnia kellett, hogy Jézus korabeli szövésmintájú halotti leplének anyagába Jeruzsálem, Edessza, Konstantinápoly virágporát tapassza, a halott szemére pedig Pilátus által veretett pénzérmét helyezzen…

A pártus kapcsolat

Célunk azonban nem az, hogy az eredetiségét bizonyítsuk, hanem arra vagyunk kíváncsiak – amennyiben a Szent Grállal azonosíthatjuk –, rejt-e magában olyan információkat, amelyek alátámasztják az eddigi megállapításainkat. Ahogy azt a továbbiakban látni fogjuk, igen.

Ismert, hogy a Jézus kereszthalálát követő években Edesszában bukkant fel egy vásznon látható arckép, amely valószínűleg azonos a későbbiekben Mandylionként, majd lepelként ismert ereklyével. Az említett vászon 944-ig ott is maradt. Edessza Jézus idejében minden kétséget kizáróan pártus (vö.: I/7. és II/4. fejezet) befolyási övezetbe tartozott. 1998-ban tartották Torinóban a III. Nemzetközi Szindológia Konferenciát, ahol magyar

kutatók – dr. Tábori László és Kiss Irén – felvetették a lepel és a Pártus Birodalom kapcsolatát. Véleményük szerint a lepel anyaga különleges szövésű – halszálkás minta –, ilyen csak Kelet-Szíriában, Észak-Mezopotámiában készülhetett, amely szintén a Pártus Birodalom befolyási övezete volt. Egy másik ilyen lehetséges készítési hely, amelyről feljegyzések vannak, Schytopolis (Beth-Sean), amely az egész térségben kitűnt kiváló lenvászonáruival.[5] Ismert, hogy a sumir civilizáció egyik legelső vívmánya a remek textil- és ruhakézművesség kialakítása volt. Az ókorban Sumer nemcsak szőtteseiről, hanem ruháiról is híres volt. Józsuénál[6] olvasható, hogy Jerikó ostroma után egy férfi nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy a zsákmányból megtartson magának „egy jó sineári köpenyt", annak dacára, hogy tudta, ezért a tettéért halálbüntetés jár. Olyan nagyra becsülték a Sumerből származó ruhadarabokat, hogy még az életüket is kockára tették értük.[7] Valószínűsíthetjük, hogy a kiváló minőségű vásznat a sumir hagyományok továbbvivői készíthették. Azt, hogy a vászon készítőinek köze lehetett a pártusokhoz, jelzi, hogy ugyanazt a jellegzetes rombuszmintát látni a Mandylionon és Hatra pártus királyának a szobrán – ahogy azt Ian Wilson a könyvében[8] bemutatja.

A szkíta–pártus kapcsolatot más is igazolja: szabad szemmel is láthatók rajta a szemekre helyezett érmék nyomai, de a lepel háromdimenziós képe is mutatja. A Pártus Birodalom területéről terjedt el az úgynevezett pontuszi szkíta kultúrkörben az a szokás, hogy a halott szemére aranyból vagy más fémből készült szemlemezeket helyeztek. Érméket találtak Jeruzsálemben a pártus Adiabene Helené fejedelemnő szarkofágjában is.[9]

A pénzérmés temetkezés Palesztina őshonos lakosságának szokása volt. Ez a temetkezési mód a belső-ázsiai lovas népek többségét is jellemezte, így temetkeztek a pártusok, a szkíták, a hunok, az avarok és a magyarok is. A szkíták a halottak jobb szemére arany-, a balra ezüstérmét raktak, amely a Napra, illetve a Holdra utalt.[10]

Miről árulkodik még a lepel?

Ismert, hogy Arimateai József szerezte be a különleges, teljesen egyedi és egyébként Júdeában temetési célra nem használt lenvásznat.[11] Vajon miért kapott Jézus különleges vásznat halotti lepelként, ha egy szegény zsidó ács fia volt? Valószínűleg azért, mert nem egy szegény zsidó ács fia volt – legalábbis erre utal a következő: ismeretes, hogy egy halotti lepel a zsidó ortodoxia szempontjából „tisztátalan" tárgynak számított, hiszen vérrel szennyezett volt. Ráadásul egy ember képmását is tartalmazta, ami bálványképre, istenábrázolásra utal:[12] „Ne csinálj magadnak faragott képet…"[13] Több kutató jutott arra a következtetésre, hogy nem a zsidó szokásoknak megfelelően zajlott a temetés: a „zsidó szokásoktól eltérően a leplen található minden bizonyíték arra utal, hogy a rajta látható testet nem mosták meg, ahogy a törvények és szokások előírják".[14] Hoare szerint például, amennyiben az illető zsidó volt, akkor zsidó társai számára a teste elátkozottnak számított. Minden halott testről úgy vélték, hogy érintése fertőz, és ezt a szabályt talán még erőteljesebben alkalmazták arra, aki Jézushoz hasonlóan lelte halálát. Ezért különösen meglepő, hogy egy „elátkozott" szinte királyi temetésben részesült: drága textília stb. A római időkben az efféle keresztre feszítettek testéért az őrök voltak felelősek, akik gyakorta az állatoknak vetették oda a holttestet. Sokakat közsírba vagy meszesgödörbe dobtak. Ennek ellenére figyelemre méltó gondoskodásban volt része, feltűnően sok mirhát és aloét használtak, de mégsem kapta meg a zsidó szokásoknak megfelelő temetést. Ezenkívül az arcot a zsidók mindig fedetlenül hagyták, Jézusé azonban le volt fedve. A zsidó szokások szerint a halottat halotti öltözékbe öltöztették, Jézus azonban meztelen volt, noha a holttest iránti tiszteletlenségnek számított, ha meztelenül temették el. Tehát egyrészt tiszteletlenek voltak, másrészt pedig feltűnően drága temetésben részesítették.[15]

A torinói konferencián P. Hamon francia szakíró korabeli dokumentumokkal alátámasztott előadásában elmondta, hogy nem a szigorú helyi temetési szertartások szerint temették el.[16]

További támpontokkal szolgál a rajta látható alak szakálla és bajusza. Úgy tudjuk, hogy a zsidó férfiak borotválták a szájuk feletti részt,[17] és csak szakállt hordtak. Az együttes bajusz- és szakállviselet a helyi, mezopotámiai (szkíta) férfiak szokása volt – tartja Kiss Irén.[18]

Az eddigiek ismeretében nem meglepő, hogy a rajta látható alak és az ókori Hatrából származó pártus király szakálla egyforma.[19] *(17. ábra.)* Tudjuk, hogy az Ószövetség szerint a zsidók a szakálluk végét nem vághatták le: „…szakállad végét ne csúfítsd el"[20] „…szakálluk szélét le ne messék".[21] Úgy tűnik, hogy a vásznon látható alaké – kétségtelen, hogy egyértelműen nem dönthető el – inkább nyírva volt.

Nézzük, mit tudunk még meg ezzel kapcsolatban! A vásznon emberi vért találtak, amely a vizsgálatok szerint az AB-csoportba tartozik. Ismert ugyanakkor, hogy a magyarság Európában egyedülálló gyakorisággal örökíti az AB-vércsoportot. Úgy is fogalmazhatunk, hogy amíg a világ népességén belül az AB-vércsoport a legritkább, addig ez nálunk kiemelkedően magas.[22] Ez persze nem azt jelenti, hogy Jézusnak „magyar vércsoportja" volt, de a teljesség kedvéért meg kellett említeni.

A vásznon látható alak etnikai hovatartozásáról a következők tudhatók meg: Dr. Judica Cordiglia, a Milánói Egyetem törvényszéki orvostan professzora, 1961-ben tette közzé a leplen látható alak antropológiai vizsgálatának eredményét, s klasszikus mediterrán típusúnak ítélte.[23] Ismeretes, hogy az antropológia a sémitákat a keleti, és nem a klasszikus mediterrán típusba sorolja. Curto professzor szerint inkább iráni alkat, mint sémita.[24] Érdekes módon azonban a témával foglalkozó irodalom többnyire nem az említett két professzort, hanem egy harmadikat idéz rendszeresen, Carlton S. Coon harvardi etnológus professzort, aki úgy írta le ezt az arcot, mint a „mai szefárd zsidók és nemes arabok között fellelhető fizikai típus".[25]

Rejtélyes kép egy magyar kódexből

Ismert, hogy 1204 és 1357 között nem tudni a lepelről semmit. 1204 előtt nincs bizonyíték arra, hogy a köztudatban az élne,

hogy a vásznon egy teljes alak képe látható, 1357 után pedig már a teljes alak ismert. Érdekes módon, egy 1192–1195 között keletkezett magyar könyv, a Pray-kódex – a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdonában van ez a kéziratos latin nyelvű misekönyv, amelyet megtalálója, Pray György után neveztek el – Jézus meztelen testét mutatja, ahogy éppen begöngyölik a halotti lepelbe. A rajzon Jézus keze pontosan ugyanolyan helyzetben van, ahogy az a vásznon is látható. Ez azt jelenti, hogy a magyar kódex rajzolójának a nyugat-európaiak előtt közel 150 évvel korábban már látnia kellett a kihajtogatott leplet.

De mikor láthatta? Talán a következők megadják a választ: A nagy műveltségű magyar király, III. Béla (1172–1196) Bizáncban nevelkedett, lányát, Mária Margit hercegnőt férjhez adta II. Angelosz bizánci császárhoz, akinek akkor már birtokában volt a lepel. A IV. keresztes háborúban azonban a keresztesek elfoglalták Konstantinápolyt, és megölték a császárt, Mária Margit pedig hozzáment a keresztesek egyik vezéréhez, Boniface de Montferrathoz. A lepelnek a birtokukban kellett lennie, ugyanis ismert, hogy a görög Thesszalonikiben templomot építettek számára. Férje 1207-es halála után Mária Margit hozzáment egy templomosvezérhez, Nicholas de St. Omerhez, aki közvetlen leszármazottja volt a rend eredeti kilenc alapítója egyikének. Nyilvánvalóan az ő közvetítésével kerülhetett aztán Franciaországba.

Több minden következik ebből. Mária Margitnak tehát kapcsolata volt a templomosokkal, birtokában kellett lennie, sőt kibontva is látnia kellett, ami – a lepel történetének ismeretében állíthatjuk – csak kevesek számára volt megengedett.

E fejezet elején abból indultunk ki, hogy amennyiben hitelt adhatunk annak a feltételezésnek, miszerint a Torinói lepel a Szent Grál, akkor mindaz, amit róla kiderítünk, nem állhat ellentétben azzal, amit eddig a Szent Grálról megtudtunk. Láttuk, hogy egyáltalán nem áll ellentétben vele, hanem inkább megerősíti azokat.

8. FEJEZET
EZ AZ ÉN VÉREM, A SZÖVETSÉGÉ...

„Majd fogta a kelyhet, hálát adott, odanyújtotta nekik. Mindnyájan ittak belőle. Ő pedig így szólt: Ez az én vérem, a szövetségé..." (Márk 14:23–24)

A legendákban a Szent Grál néha kehelyként jelenik meg. Fontos számunkra, hogy ezeknek már a korai változataiban, tehát mielőtt az egyház „keresztényesítette" volna a Grál-történeteket, akkor is Jézushoz, illetve Arimateai Józsefhez kötődik egy csodás kehely.[1] Ez azt jelenti, hogy ez a hagyomány független az egyház által tanítottaktól. Evola[2] szerint ha néhány szövegben azonosítják is Arimateai József kelyhét az utolsó vacsorán használttal, akkor is ez a tartalom a kereszténységtől távoli hagyományokból ered, és a keresztény vallásosságra alig visszavezethető klímát tükröz. Azt, hogy a kehely hagyománya messze a Jézus születését megelőző időkből ered, jelzi a chartes-i katedrális – amely a templomosok szentföldi eredetű tudásával valamiképpen kapcsolatban áll (vö.: V/5. fejezet) – egyik szobra, amelyet Melkizedekkel azonosítanak, és akinek kezében egy kehely látható.[3] Melkizedek kb. 1800 évvel élt Jézus előtt, szkíta papkirály (vö.: II/3. fejezet) volt, és a katedrálisépítők szerint neki már birtokában volt egy szent edény, amelyet fontosnak tartottak megörökíteni. Vajon miért?

A középkor hite szerint a Szent Grál az a kehely, amelyet Jézus használt az utolsó vacsorán, illetve amelybe Arimateai József gyűjtötte Jézus vérét, s csodatévő tulajdonsággal rendelkezik. Lehet-e valamilyen, akár csak elvi kapcsolat is Melkizedek és Jézus kelyhe között?

A szerződéskötés szkíta szokása

Forduljunk először az Újszövetséghez! Jézus az utolsó vacsorán fogta „a kelyhet, hálát adott, odanyújtotta nekik. Mindnyájan

ittak belőle. Ő pedig így szólt: Ez az én vérem, a szövetségé…”[4] Később így imádkozik: „Atyám!… Vedd el tőlem ezt a kelyhet!”[5] Első hallásra minden bizonnyal érthetetlen, hogy vajon mit jelenthet a „vedd el tőlem ezt a kelyhet” kifejezés, amelyet a zsidó ortodoxiából nem tudunk megmagyarázni. További nehézséget okoz a zsidók ismert vallásos idegenkedése a vértől. Elképzelhetetlen, hogy ha Jézus valóban ortodox zsidó tanító, akkor arra biztatta volna a tanítványait, hogy megszegjék a törvényt, még ha allegorikus vagy spirituális értelemben is. Ha Jézus olyan merészségre vetemedett volna, hogy a zsidóknak azt javasolja, igyanak vért, istenkáromlásért megkövezik.[6] A zsidó törvények értelmében sem az utolsó vacsorán, sem a keresztre feszítés után zsidó ember nem érhetett volna Jézus testéhez és/vagy véréhez. Így az a feltételezés, hogy a Szent Grál az a kehely, amelyet Jézus az utolsó vacsoránál használt, csak úgy nyer értelmet, ha Jézus olyan etnikumból származott, amelynek tagjai nemcsak hogy nem idegenkedtek a vértől, hanem annak és a kehelynek (kupának, serlegnek, pohárnak, csészének stb.) egyaránt kiemelt jelentősége volt számukra.

Egy ilyet biztosan tudunk mondani, mégpedig a szkítákat. Az előzőekben (vö.: I/7. és II/4. fejezet) láttuk, hogy Jézus idején Galileában jelentős számú szkíta lakosság élhetett. Nos, körükben ismert volt egyrészt a vérszerződés, másrészt a csodatevő kehely hagyományát is megtaláljuk.

A szkíták vérszerződésének szokásáról ókori források tudósítanak. Hérodotosz[7] szerint az eskütevők megszúrják magukat, vagy kis sebet vágnak a testükön, és a vérüket egy nagy agyagcsészében borral elkeverik. A csészébe kardot, nyílvesszőt stb. mártanak, majd a felek elmondják az esküformát, és megisszák a vért. Tacitus[8] szerint a pártus királyoknál szokás, hogy valahányszor szövetségre lépnek, könnyű karcolással kiserkentik a vért az ujjuk utolsó ízéből, és egymásét lenyalják. Ezt titokzatos szövetségnek tartják. Anonymus[9] tudósít Árpádék szövetségéről, amikor „hét férfiú szabad akarattal és egyetértéssel” szövetséget kötött: „saját vérét egy edénybe csorgatta, s esküjét ezzel szentesítette”.

Nyilvánvaló, hogy Jézus idejében csak Palesztina nem zsidó lakói gyakorolhatták a vérszerződést, hiszen a zsidó törvények minden effélét tiltottak. Erre a megállapításra jutott Charles Gore tiszteletes is, aki szerint az utolsó vacsorának nincs köze a zsidó pászkához, bárányevéshez.[10] Így adja magát a feltételezés: lehet, hogy az utolsó vacsoraként ismert jelenetet szkíta-pártus vérszerződésként kellene értelmezni? Azt, hogy szkíta szokásként tekintsünk rá, alátámasztja, hogy a kenyér és a bor áldozatával a Jézus születése előtt kb. 1800 évvel korábban élt jeruzsálemi szkíta papkirályánál, Melkizedeknél (vö.: II/3. fejezet) már találkoztunk. Sőt, ezt megelőzően, a kb. Kr. e. 2100 körül élt Gudea, sumir király és főpap kenyérrel és vízzel áldozott.[11] Mindezek ismeretében nem zárhatjuk ki, hogy Jézus az akkor már kb. kétezer éve biztosan létező szkíta szokásrendnek megfelelően „kötött szövetséget" tanítványaival.

A szkíták szent csészéje

A szkíták körében találkozunk az isteni eredetű, csodás tulajdonságokkal megáldott csésze, kehely hagyományával is, hiszen áldozati csészéjüket annak isteni eredete miatt szentnek tartották. Hérodotosz is fontosnak tartotta megemlékezni arról, hogy az „égből" aranykincseket, például csuprot kaptak. A nemesfémből készült poharukat az övükön hordták,[12] aminek „égi" eredete miatt szakrális jelentősége volt: tulajdonosát az égiek leszármazottjának, a csészét pedig isteni adománynak tekintették. Az edény birtokosa kivétel nélkül hatalmas király volt, egy „mindenható" dinasztia tagja.

Vajon maradtak-e fenn ilyen szentnek tartott szkíta kelyhek? Igen, több is. Ismert, hogy az úgynevezett áldozópoharat az ősmagyar áldozati szertartásoknál használták, valószínű, hogy a vérszerződés említésénél Anonymus is egy ilyenre hivatkozik. Egy ilyenről emlékezik meg a *Csíki Székely Krónika*[13] is, amely – másolatának szövege szerint – 1533-ban keletkezett. Ebben[14] említés

történik a székelyek birtokában lévő kehely formájú edényről, amely még az ókori szkíta Anakharszisz (Kr. e. VI. század) pohara lett volna. A Krónika szerint Árpád is ivott belőle. Szent István után többé nem lehetett vele pogány módra áldozni, a kehely fedelére aranykereszt került. I. Béla után csak nagyobb gyülekezetek, vendégségek alkalmával vették elő. Legutoljára pedig 1412-ben.

A székely nemzet léte, fennmaradása össze volt kötve ezzel az áldozattal. Ezért az áldozati poharat, mint a nemzet védelmező szent tárgyát és drága kincsét, kimondhatatlan tiszteletben, becsben tartották. Állítólag 1945-ben Sándor István és Sándor Béla – Apor Vilmos akkori győri püspök segítségével – a pannonhalmi apátságban helyezte el. Ott évekig hiába keresték, majd 1979 szeptemberében Sándor István Botha Lajos plébános segítségével a győri püspöki várban találta meg.[15]

Ismert egy másik kehely is, amelyet a párizsi Nemzeti Könyvtárban őriznek és II. Hoszrou (531–578) perzsa uralkodó edényének tartják, de többek szerint közel sem biztos, hogy eredetileg is az övé volt. Közepén hegyikristály található, belefaragva egy koronás fej. Az avar kincs részét képezte, Kovrat kagán birtokában is volt egykor. Ismert, hogy Nagy Károly szekérszámra hurcolta el az avar kincseket, köztük ezt is. Hihetett csodálatos erejében, ugyanis megőrizte magának.[16]

A Párizsban őrzött kelyhet páratlannak tartják, noha ehhez feltűnően hasonló került elő a Szeged környéki Nagyszéksón, a világhírű hun aranykincsek között.[17] Félig összeégve, de így is szép! Rajta rovásírás látható, a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdonában van.

De tudunk egy másikról is. Makkay említ egy forrást, amely „egy rendkívül értékes arany csészéről" szól, amelyet „Attila magyar királynak és más utódainak ideje óta mindig is Magyarországon őriztek". Ebből az is következik, hogy létezett egy kehely, amely a Turul-nemzetség égi eredetét, az uralkodásra való jogát jelképezte, valamint ez Árpádék Attila-tudatának is egyik bizonyítéka. Csodatévő drágaköves aranyedényük egész Európában elismert hatalmuk jelképe volt.[18] Talán éppen ezt a csészét

ábrázolja az egyik veleméri freskó: a templom 1378-ból származó falfestményén találkozunk egy kehellyel, amelyet Szent Imre herceg Szent István királynak nyújt át éppen.

Szent Lászlóval (1077–1095) kapcsolatban is ismert egy csodatévő edény, a tanúságként szolgáló csodái sorában az ezüstcsészéé volt a hatodik, amelyet Európa-szerte csodatevőnek tartottak. Érdekes egyezés figyelhető meg Szent László ezüstcsészéjének legendája és Esenbach *Parsifal*jának története között: mindkét történetben összeesik és meghal az, aki méltatlanul, bűnösként kerül a szent edény közelébe. Érdekes módon, tehát a XI–XII. századi Nagyváradon szinte szóról szóra ugyanez esett meg, mint Artúr király lovagjainál a VI században brit földön.[19] Ez is azt támasztja alá, hogy az Artúr-legenda szkíta/szarmata eredetű (vö.: II/6. fejezet) lehet, és a magyarral közös forrásból ered.

Mindezek ismeretében nem meglepő, hogy több, egymással nagyon is összefüggő legendafoszlány szól egy kehelyről. A Pilis, ez a különös királyi vidék környékéről való az a legenda, hogy a magyarok kelyhét itt őrzik valahol az idő, a hegyek, a völgyek, az erdők csodás birodalmában. Úgy tartják róla, hogy ez különös, csodás égi kehely, nagyon régóta velünk van, Árpádék előtt és Árpádék után is, ott volt egykor, „ahol felfogták ama Krisztus vérét". Hogy kik őrzik, arról nagyon ködös képek maradtak hátra, és az idekerüléséről is keveset tudunk.[20]

Koponyából kupa

Szent László zsolozsmája szerint a király maga is „jeles edény, igazságos ítéletek edénye". Egy XV. századi magyar vers szerint pedig „Szűz Mária választott vitéze, a Szent Léleknek tiszta edénye".[21] Szent László csészéjének is, mint misztikus kehelynek, van egy különös jellemzője, a hagyomány szerint ez a „Lélek lakhelye". A Szent Grál – amennyiben egy kelyhet értünk alatta – misztériuma csak a szkíta szokásrend, illetve a magyar nyelv ismeretében érthető meg valamennyire. Csak a következők alapján

értelmezhetők Jézus szavai: őshagyományunkban a koponya a „Lélek lakhelye". A szkíta, a pártus és az avar beavatási szertartások egybefüggő szokást mutatnak: a koponya felső, csúcsos részének tiszteletét. A koponya az ősi, táltos mágus hit szerint az ember életerejének, tudásának, lényegének a lakhelye.

De hogyan függ össze a koponya és a kehely? Hérodotosz[22] írja, hogy a szkíták a koponyából ivócsészét készítettek. Ha a kehely szó helyett a kupát használjuk, máris egyértelművé válik, őseink ugyanis koponyából kupát készítettek. Nem véletlen, hogy nyelvi összefüggés figyelhető meg a koponya és a kupa szavaink között, amire Forray Zoltán Tamás[23] hívta fel a figyelmet. A KOPonya szó első három betűje adja a mai magyar nyelven a „fej" alapszót: KOPonya, KOBak, KOPasz, KOPár, KÁPoszta (angol CABbage), KÁPlár, KAPitány (parancsnok, fejes, főnök), KAPitalista, KAPitulál stb. A KÚP – KUPAK – KUPA – KAB – KÖP – KAP alapszótő mindezeket a szavainkat rokon fogalommá teszi, e fogalmak egy üreges félgömbszerű KÚP vagy KUPA képpé sűrűsödnek:

KUPa, KÚP, KUPak, KUPola, CSUPor, CSUcs (csöcs), KÖPül (méhkas), KAPtár, KÁPolna, GUBa-SUBa, KÖPeny (esőtől védő fordított kúp alakú öltözet), KAPni, KAPzsi, KÖPül, (üreges kupában, edényben kever), KÖPölyöz (vért ereszt, serlegbe enged, kupába folyat). A KOPonya és a KUPa csak magyarul tartozik össze (vö.: a magyar nyelv egyedülálló tulajdonsága az ún. szóbokorrendszer, K-P teremtő gyök, I/5. fejezet).

A magyar ősvallásban a kupának az őseredeti, archaikus alakja maga az emberi koponya. Így hát a Szent Grál, mint kehely, a régi magyar hagyomány archaikus arca szerint egy olyan kupa, amelyikben „a szellem lakik".[24] Ezért készítettek koponyából kupát őseink, és ez az oka annak, hogy a beavatottak tudását kehellyel ábrázolták a mágusok jogarán; a kehely az isteni titkok elsajátításának a helye. A koponyacsúcs birtoklása hatalmat, erőátvitelt jelentett, ezért az ősi hun-szkíta szokás szerint az ellenség koponyájából győzelmi trófea, kupa készült. Nem véletlen, hogy így mondjuk a magyar nyelvben: kupán váglak. Érdekes az is, hogy a ma napig kupát adnak a különféle versenyek győz-

teseinek(!).[25] Sőt, a sumir ékiratos szövegekben is találkozunk a KU.PA szóval, ráadásul ugyanolyan jelenéssel, mint a magyarban(!). Az ősök koponyájából készített serleget szent ereklyeként tisztelték a sumirok is, mert mivel a koponya az agyat burkolja, így a belőle készített kehely a tudás gyűjtőhelyét jelentette számukra. A kupát, az emberi koponyából készített edényt, űrmértékként is használták.[26]

A koponyában a lélek, a szellem lakik, a belőle készült kupa szent edény. „Atyám, vedd el ezt a kelyhet tőlem" – idéztük Krisztust. A fentiek ismeretében értelmezhetjük szavait: Jézus „az élet kelyhével" élete földi beteljesedését ajánlotta Istennek.

Milyen érdekes, hogy az egymással látszólag semmilyen kapcsolatban sem álló tények, megfigyelések, események stb. – az az elképzelés, hogy a Szent Grál egy szent edény, kupa, az a gondolat, hogy az uralkodó Isten általi kiválasztottságát, küldetését egy szent edény jelzi, az utolsó vacsora eseményei, Jézus szavai, Melkizedek kelyhe stb. – csak a szkíta hitvilág, szokásrend ismeretében függnek össze és válnak értelmezhetővé!

9. FEJEZET
A SZENT GRÁL ÜZENETE

„Országok országa, Törvénytudás népe, Napkelet s Nyugat közt a Világnak fénye. Nagy a Te nemzeted, nagy a te végzeted, oly messze magasztos, hogy föl sem érheted...” (Sumir himnusz)

Nem tudunk a magyarokon, illetve az őseinken, a ragozó nyelvű rokonainkon kívül másokat felmutatni a világban, akik a Szent Grál összes megnyilvánulási formájához kötődnének valamilyen módon, legyen az például valamifajta ősi bölcselet, mágustudás, amelynek az eredete a vízözön előtti időkre vezethető vissza, és amely Énók-Nimród-Hermész idejére vezeti vissza az eredetünket. Csak a magyar néphitben él a világ első szent királyának, Nimródnak a hagyománya, akitől a karizmatikus királyok sora származik. Szent királyaink közül többen rendelkeztek a Grál-királyság talán legfontosabb princípiumával, vagyis Világkirályok voltak. Ráadásul birtokunkban van a világ egyetlen ismert Grál-koronája is, hiszen a magyar Szent Koronán kívül nem ismert másik, amelynek adatai a világmindenséget foglalnák magukba, és amelyen az Ítélkező Jézus, a Világ Királya látható. A szkíta hitvilágban találkozunk egy misztikus kehellyel, amely jelzi tulajdonosa „égiektől” kapott hatalmát. Vannak népek, akik számára elképzelhetetlen a vérszerződés, és értelmezhetetlen az is, hogy a Szent Grál egy vért tartalmazó kehellyel legyen azonos, nálunk viszont ez is értelmet nyer. Sokan az Istenanya korára vezetik vissza a Grál-legendák eredetét, Boldogasszony-hitünk a Szent Grállal való kapcsolatunk újabb bizonyítéka, a Torinói lepel is az eddigieket erősíti... És még folytathatnánk a felsorolást.

Úgy tűnik, az évezredek alatt a ragozó nyelvű népekből kerültek ki azok, akiket a Teremtő a „Fényhozó” szerepére jelölt ki. Az „első lépés”, az emberré válás megtörténhetett a Kárpát-medencében is, és semmi sem zárja ki, hogy – amennyiben létezett egy

ősnyelv, úgy – itt alakult ki. E népek fia közül kerültek ki az első tudósok, matematikusok és csillagászok, ők hozták létre az első műveltségeket, ők találták fel az írást, nevezzék őket bárhogyan is az idők folyamán és a különféle vidékeken. E népek évezredeken át kultúraalkotók. A szkíta népek fiai azok a nagy beavatottak és vallásalapítók is, akik az emberiség első tanítómesterei voltak. Közülük kerültek ki azok a vallásalapítók – Zarathusztra, Buddha, Jézus és Máni –, akik tanításának központi eleme az Istenhez, az „örök bölcsesség" elnyeréséhez vezető út megmutatása. Közülük származik az Ítélkező Világkirályok sora, Jézus is. Miért ne nevezhetnénk őket a „Grál népének", akiknek évezredes küldetése a Fény, a Tudás felé vezető út megmutatása?!

Talán az a Szent Grál üzenete számunkra, hogy – magasztos küldetésünk van. Az „Igazi Fény", a Szent Grál megtalálásához vezető út megmutatása az emberiségnek. Ahogy a sumiroknak is ez volt több ezer évvel ezelőtt, miként azt az egyik himnuszukban olvashatjuk: „Országok országa, Törvénytudás népe, Napkelet s Nyugat közt a Világnak fénye. Nagy a Te nemzeted, nagy a te végzeted, oly messze magasztos, hogy föl sem érheted..."[1] Az „Igazi Fény" alatt érthetjük Jézus eredeti tanítását is. Úgy tűnik, már ezer évvel ezelőtt is ismert volt, hogy a magyarok küldetése ennek megismertetése a világgal. Mert hogyan másként magyarázhatnánk azt, amit Szent István 1080 körül keletkezett *Nagylegendájának* bevezetőjében írnak a magyarokról: „akiket az örökkévalóság titkos terve korábban természetes lakóhelyükről napnyugati részekre rendelt a keresztények eltévelyedéseinek megbosszulására."[2] Milyen érdekes, hogy küldetésünk célja még napjainkban is ismert Róma számára! Egyik miniszterünk 2001-ben magánkihallgatáson járt II. János Pál pápánál, s később egy konferencián is szóba hozta, hogy a szentatya azt mondta, a magyarokra hárul az igazi kereszténység megismertetése Európában.[3] A szentatya talán tudta, hogy a „Grál népe" vagyunk? Miként lehetne máshogy értelmezni a szavait?

Talán az is a Szent Grál üzenete, hogy vegyük már észre azt, amit egyébként – úgy tűnik – a világ tud rólunk, csak nem siet közhírré tenni: a Szent Grál birtokosai vagyunk. Nem beszélnek

róla, de érdekes módon ősi, szent szimbólumainknak máig különös jelentőséget tulajdonítanak. A NATO jelképe, a körben a kereszt, vagy maga a „Grál" szó a magyar nyelv egyedülálló tulajdonságának, a szóbokorrendszerének ismeretében értelmet nyer (vö.: I/5. fejezet). Az Európai Unió jelképe a magyarok Napba öltözött asszonyához vezet, még ha nem is így fogalmazzák meg: a zászlajában található tizenkét csillag nem a tagállamokat, hanem Szűz Mária csillagkoronájának mása – állítja Habsburg Ottó, aki maga javasolta e jelkép bevezetését.[4] A katolikus folyóirat szerint is az Unió jelképe a Jelenések könyvéből[5] ered: „Nagy jel tűnt fel az égen, egy Napba öltözött asszony, és a Hold volt a lába alatt, fején tizenkét csillagból álló koszorú"[6] (vö.: V/2. és V/3. fejezet). A Mindentlátó Szem, a háromszögben a szem: valószínűleg ilyet helyezett Nimród a temploma tetejére. De több szabadkőműves-szimbólum – az ötágú csillagtól kezdve a háromszögig (vö.: IV/2. fejezet) – eredete Nimród népéhez vezethető vissza. És említhetjük a magyarok turulmadarát, a sólymot is, amely az isteni küldetés jelképe. Érdekes módon, a mai napig ezt az ősi szimbólumot választják a leggyakrabban nevükként például az amerikai és a japán kosárlabda- és futballcsapatok.[7] És mai napig kupát adnak a különféle versenyek győzteseinek (vö.: V/8. fejezet)... és még sorolhatnánk.

A Szent Grál utáni nyomozásunk közben megállapítottak remélhetőleg segítenek megérteni a Szent Grál üzenetét, amely talán az, amit Jézus mondott a tanítványainak: „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket, és én rendeltelek titeket, hogy ti elmenjetek és gyümölcsöt teremjetek..."[8] „Mert néktek megadatott, hogy érthessétek a mennyek országának a titkait..."[9] És talán azt is üzeni, amire újbóli eljövetelével kapcsolatban hívta fel a figyelmet:[10] „Figyeljetek, vigyázzatok és imádkozzatok, mert nem tudjátok, mikor jő el az idő... Hogyha hirtelen megérkezik, ne találjon titeket aludva..."

ZÁRSZÓ

A könyv végén aligha állhatna találóbb idézet, mint Saint-Exupéryé, aki szerint a világos látáshoz néha elegendő a nézőpont megváltoztatása. Lehet, hogy azért homályos a magyar őstörténet jelentős része, mert „rossz nézőpontból" tekintünk rá? Lehet, hogy már az is elegendő lenne a tisztánlátáshoz, ha a ragozó nyelvű népeket, illetve a történetüket nem „felejtenék ki" a történelemkönyvekből?

Ha például Samut ugyanúgy ismernék, mint a Neander-völgyit, hiszen ez utóbbiról mindenki hallott, holott kihalt, és nem őse a mai embernek. A vértesszőlősiről szemérmesen hallgatunk, noha semmi sem zárja ki, hogy az ősünk lehetett. A Kárpát-medence őskora, Európa első műveltségei általában kimaradnak a tankönyvekből, amelyekben többnyire az őskor után egyből a sumirok kerülnek tárgyalásra, „elfelejtkezve" a ragozó nyelvű népek néhány ezer éves újkőkori kultúrköreiről.

Érdekes módon Noé egyik fiának leszármazottjáról, Ábrahámról mindenki hallott. Noé másik, Hám nevű gyermekének unokájáról, Nimródról, aki a világ első birodalmának a királya, alig néhányan, ráadásul a mitológia témakörébe sorolják. Az iskolások tanulnak Noé egyik fiának leszármazottjáról, Ábrahámról, aki nem alapította meg a világ első birodalmát, nem épített templomot Isten dicsőségére, nem származnak tőle a karizmatikus királyok, és a zsidó nép tekinti ősatyjának, de nem tanulnak Noé másik fiának utódjáról, Nimródról, aki a néphit és a krónikáink szerint a magyarok ősapja. Nem furcsa?

Érdekes módon mindig azok a népek, műveltségek kapnak kisebb figyelmet, amelyekhez közünk lehet, a Római Birodalom térképét mindenki ismeri, a pártusokét valószínűleg csak kevesen. Az évszázadokig létező hatalmas hun birodalomról szinte lehetetlen térképet találni, Nagy Sándor kérészéletű „világbirodalmát" pedig állandóan emlegetik. A szkíták uralta hatalmas

vidékeket a történelmi atlaszok általában nem tartják fontosnak bemutatni, ugyanígy elfelejtik megemlíteni a tankönyvek, hogy az emberiség egyik legkorábbi írásos emléke, a hétezer éves(!) tatárlakai korong Erdélyből került elő.

Általában minden nép a valósnál dicsőségesebb képet próbál festeni magáról, mi viszont mindent megteszünk azért, hogy a dicső képet elhomályosítsuk. Úgy tűnik, még mindig Trefort Ágoston 1877-ben tett szavai vannak érvényben: „a kormány a jövőben csakis a tudomány ama képviselőit fogja támogatni, akik a finn-ugor eredet mellett törnek lándzsát". Acsády Ignác a következőt írta 1895-ben: „a tudós czím nálunk éppen nem a tudományos munka alapja. Azt is csak kegyelteknek szokták adományozni, akár tudnak valamit, akár nem." Vajon változott-e valamit a helyzet az elmúlt több mint száz év óta? Vajon az újabb régészeti leletek, előkerült írásos emlékek vagy nyelvészeti megállapítások hatására átírták-e a történelemkönyveket? A válasz az, hogy – nem. Sem a XIX. században előbukkant mezopotámiai ékírásos leletek, sem a XX. századi genetikai stb. vizsgálatok eredményei, sem semmi más lelet, kutatási eredmény nem volt hatással a „hivatalos" történetírásunkra. Mintha nem akaródzna a magyarság történetének kiderítése.

Igaz, laikusként nem vehetem, és nem is veszem a bátorságot arra, hogy a szakemberek megállapításaival vitába szálljak. Ám az egyes területek szakértőinek a megállapításaiból, a logika eszközével élve, miért ne vonhatnám le a magam következtetéseit? Azokat egyébként, amelyeket bárki gondolkodó ember levonhat. Az így kapott kép viszont, úgy tűnik, lényegileg különbözik a „hivatalos" tudomány által állítottól, vagyis ugyanazokból a rendelkezésre álló leletekből, nyelvészeti és genetikai stb. vizsgálatok eredményeiből a magyarság két, egymástól alapjaiban eltérő történetéhez jutottunk. A logika alapján ebből az is következik, hogy az egyik következtetés nem állja meg a helyét. Lehet persze, hogy az általam felvázolt kép a hibás, de erről döntsön az olvasó. A logika eszközével élve.

Jegyzetek és hivatkozások

I. RÉSZ

1. fejezet

1. Richard Rudgley: *A kőkor elveszett civilizációi.* Gold Book, 1998, 272. o.
2. Vannak, akik azon a véleményen vannak, hogy a két rassz párhuzamosan élt.
3. Theodosius Dobzhansky: *Mankind Evolving, The Evolution of the Human Species,* Yale University Press, New Haven, Connecticut, 1962.
4. Richard Lekey: *Az emberiség története.* Kulturtrade Kiadó, Budapest, 1997, 93. o.
5. A. G. Thorne, M. H. Wolpoff: *The multiregional evolution of humans,* Scientific American, 1992, 266 (4) 76–79, 82–83. o.
6. Clive Gamble: *The Peopling of Europe, 700 000–40 000 Years Before the Present.* The Oxford Illustrated Prehistory of Europe, Ed. Barry Cunliffe, Oxford University Press, Oxford, 1988, 5–41. o.
7. Kretzoi Miklós: *Gondolatok az emberré válás korai szakaszáról*, www.ace.hu/rudi/rudhu.html
8. Jégkorszakoknak azokat a hosszabb ideig tartó periódusokat nevezik, amikor a Föld átlaghőmérséklete jelentősen csökken, ami azt eredményezi, hogy a bolygónk sarki területein a jégtakaró elkezd hízni. Ilyen jégkorszakok többször is voltak a Föld életében, az ezeket határoló időpontokat illetően többféle adattal is találkozunk a szakirodalomban. Általában azonban négy jégkorszakról beszélnek, amelyek mindegyike az Alpok vidékének kis tavairól, folyóiról kapta a nevét. A legrégebbi, a Güncz-periódus, kb. 660 ezer évvel kezdődött, és kb. 500 ezer évvel ezelőtt fejeződött be. Ezt követően kb. 60 ezer évig tartott a meleg szakasz. Ezt követte a Mindel-jégkorszak, amely kb. a Kr. e. 440 és 320 ezer évek között tartott. A következő, a Riss-periódus, kb. 200 ezer éve kezdődött, és 120 ezer éve ért véget. Az utolsó, a Würm-szakasz kb. 100 ezer éve kezdődött, és 10-15 ezer évvel ezelőtt fejeződött be.

   A továbbiakban szükségünk lesz az egyes őstörténeti korszakok ismeretére is. Ezeket az ember által készített eszközök anyaga és megmunkálása szerint különböztetik meg, és a következőképpen osztják fel (Richard Rudgley: *A kőkor elveszett civilizációi*, Gold Book, 1998, 22. o. alapján):

Kőkorszak: kb. 2,4 millió évvel ezelőtt kezdődött (abból a korból származnak az első szerszámleletek), és Kr. e. 4500-ig tartott. Ezen belül több kort különböztetnek meg:

a) *paleolitikum* (őskőkor vagy pattintottkő-kor). A homo sapiens megjelenésétől az utolsó jégkorszak végéig. Ezt is több szakaszra osztják. Alsó paleolitikum: kb. Kr. e. 200 000-ig; középső paleolitikum: kb. Kr. e. 200 000–40 000 között; felső paleolitikum: kb. Kr. e. 40 000–10 000 között. A felső paleolitikum korát az egyes időszakokban tapasztalható „ipar" nyomán további szakaszokra bontják, eszerint Európában a következő szakaszokat különböztetik meg: aurignaci, gravette-i, solutréi, magdaléni.

b) *mezolitikum* (átmeneti kőkor): kb. Kr. e. 10 000–7000 között

c) *neolitikum* (újkőkor vagy csiszoltkő-kor): kb. Kr. e. 7000–4500 között

Európában: rézkor (Kr. e. 4500–3300), bronzkor (Kr. e. 2500–800), vaskor (Kr. e. VIII–I. század közepe). (A mezolitikum, a neolitikum és a rézkor fenti meghatározása Eurázsia területeire vonatkozik, más földrészeken a kőkorszak különböző szakaszai tovább is tarthattak, helyenként akár a XX. századig.)

Ismert, hogy az írott történelem mintegy 5000-5500 évet ölel fel. Mezopotámiában az első ismert írásos emlékek Kr. e. IV. évezred közepe táján jelentek meg; ettől, illetve a közel-keleti, az egyiptomi, a görög stb. államok kialakulásától a Nyugatrómai Birodalom bukásáig (476) tartó időszakot nevezik ókornak. Használom a régi Kelet – amely alatt az ókori Keletet –, illetve az ősiség – amely alatt a bibliai vízözön előtti időket értem – kifejezéseket is.

2. fejezet

1. VÉRTES LÁSZLÓ: *Kavics Ösvény.* Gondolat, Budapest, 1969, 216. o.
2. GÁBORINÉ CSÁNK VERA: *Az ősember Magyarországon.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1980, 68. o.
3. VÉRTES LÁSZLÓ: *Kavics Ösvény.* Gondolat, Budapest, 1969, 113. o.
4. Uo., 114. o.
5. GÁBORINÉ CSÁNK VERA: *Az ősember Magyarországon.* Gondolat, Budapest, 1980, 71. o.
6. Uo., 73. o.
7. VÉRTES LÁSZLÓ: *Kavics Ösvény.* Gondolat, Budapest, 1969, 113. és 215. o.

8. László Gyula: *Vértesszőlőstől Pusztaszerig.* Gondolat, Budapest, 1974, 41. o.
9. Gáboriné Csánk Vera: *Az ősember Magyarországon.* Gondolat, Budapest, 1980, 184. o.
10. x = *A magyar régészet korszakai a XX. században*, mek.oszk.hu/02100/02185/html/1320.html
11. Gáboriné Csánk Vera: *Az ősember Magyarországon.* Gondolat, Budapest, 1980, 104. o.
12. Uo., 89. o.
13. www.miskolc2010.hu/?c=hirarchivum&tol=30
14. Gáboriné Csánk Vera: *Az ősember Magyarországon.* Gondolat, Budapest, 1980, 112. o.
15. Uo., 122. o.
16. Uo., 123. o.
17. Uo., 131–151. o.
18. Uo., 140. o.
19. Uo., 170. o.
20. Uo., 177. o.
21. www.showcaves.com/english/sk/showcaves/Domica.html
22. Gáboriné Csánk Vera: *Az ősember Magyarországon.* Gondolat, Budapest, 1980, 178. o.
23. *Magyarország története.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984, I. 107. o.
24. Gáboriné Csánk Vera: *Az ősember Magyarországon*, Gondolat Kiadó, Budapest, 1980, 178. o.
25. Uo., 187–190. o.
26. B. Bower: *Stone Age statuettes don't disputed apparel – evidence of woven material on 27,000-year-old pottery would be the oldest recorded weaving*, Science News, 2000. október 21.
27. Kozák József: *Sípof dobbal.* Turán, 1999/2.
28. *A magyar régészet korszakai a XX. században*, mek.oszk.hu/02100/02185/html/1320.html

3. fejezet

1. A „neolitikus forradalom" kifejezést elsőként a XX. század elején az ausztrál archeológus, Gordon Childe használta az újkőkor időszakában a vándorló, vadászó-gyűjtögető életformáról a letelepült, földművelő életformára való áttérés magyarázatául. Több helyen is fog-

lalkozik a falusias életforma kialakulásával és az élelem termelésének kezdeteivel.

2. Graham Hancock: *Atlantisz.* Excalibur Könyvkiadó, Szeged, 2000, 285. o.
3. Gáboriné Csánk Vera: *Az ősember Magyarországon.* Gondolat, Budapest, 1980, 248. o.
4. x = *A magyar régészet korszakai a 20. században*, mek.oszk.hu/02100/02185/html/1320.html
5. *Magyarország története I.*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984, 128. o.
6. http://homepage.mac.com/dougprice/.Public/01Antiquity.pdf
7. *Past Worlds, The Times Atlas of Archeology*, Times Books, London, 1991, 87. o. A teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy délről jövő hatásnak tartják, de Európában így is a Kárpát-medencéből terjedt el.
8. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 131. o.
9. Jacquetta Hawkes és Sir Leonard Woolley: *Prehistory and Beginnigs of Civilization.* Harper & Row, London, 1963, 251. o.
10. Gordon Childe: *The Dawn of European Civilization.* Routledge and Kegan Paul, London, 1957.
11. *Past Worlds, The Times Atlas of Archeology.* Times Books, London, 1991, 110. o.
12. Forray Zoltán Tamás: *A kerék ősmagyar eredete.* Toronto, 1997.
13. Fényes Elek: *Magyarország geographiai szótára (melyben minden város, falu és puszta, betűrendben körülményesen leiratik).* Pesten, 1851.
14. John Dayton és Ann Dayton: *Minerals, Metals, Glanzing and Man.* Harrap, London, 1978.
15. Élet és Tudomány, 2000. 23. szám.
16. „Óh, szárnyas idő”, Beszélgetés Bánffy Eszterrel, Magyar Szemle, Új Folyam VIII. 7-8. szám. 1999. augusztus
17. Uo.
18. Marija Gimbutas: *The Civilization of Goddes: The World of Old Europe.* Thames és Hudson, London, 1991.
19. Richard Rudgley: *A kőkor elveszett civilizációi.* Gold Book, 1998, 38. o.
20. *A magyar régészet korszakai a XX. században*, mek.oszk.hu/02100/02185/html/1320.html
21. „Óh, szárnyas idő”, Beszélgetés Bánffy Eszterrel, Magyar Szemle, Új Folyam VIII. 7-8. szám. 1999. augusztus
22. Mende Balázs Gusztáv: *Európa genetikai gyökerei.* Élet és Tudomány, 2006. február 28.

23. Jerzy Woszczyk: *Distribution of Haptoglobin in Human population and their anthropological implications.* Acta Medica Polona, 1958., Vol. 13.
24. Jerzy Woszczyk eredményeinek magyarázata: Dr. Nagy Ákos: *A kor halad, a vér marad.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó Kft., Budapest, 2000, 63. o.
25. Evan Hadingham: *Secrets of the Ice Age.* Walker and Company, New York, 1979.
26. Kiszely István: *A magyar ember.* I. kötet, Püski, Budapest, 2004, 168–199. o.

4. fejezet

1. A sumir elnevezés a XIX. századból származik, a British Museum 14013 katalógus számú töredékes agyagtáblaszövegének Bezold szerinti olvasata. Bobula Ida javaslatára az országot Sumernek, a népet sumirnak nevezem.
2. Samuel Noah Kramer: *History Begins at Sumer.* Thames & Hudson, London, 1958.
3. Zacharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 35–44. o.
4. Sir Leonard Woolley: *Ur of the Chaldees: A Record of Seven Years of Excavation.* W. W. Norton, New York. 1965 és *The Sumerians*, W. W. Norton, London, 1965, 27. o.
5. Michael Roaf: *A mezopotámiai világ atlasza.* Helikon, Budapest, 1998, 51–56. o. és David Oates és Joan Oates: *A civilizáció hajnala.* Helikon, Budapest, 1993, 120–129. o. alapján.
6. Hajnóczi Gyula: *Irak építészete.* Corvina, Budapest, 1974., 13–15. o.
7. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 90. o.
8. Colin Renfrew: *Archeology and Language.* Jonathan Cape, London, 1987, 168. o.
9. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 93. o.
10. *Biblical Archeology Review.* 1996. 24. november/december.
11. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 95. o.
12. K. Schmidt: *Göbekli Tepe, Southeastern Turkey. A preliminary Report on the 1995–1999 Excavation*s, Palèorient 26/1, 2001, 45–54. o.
13. David Oates és Joan Oates: *A civilizáció hajnala.* Helikon, Budapest 1993, 78. o.

14. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 91. o.
15. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 95. o. és James Mellaart: *Çatal Hüyük, A Neolithic Town in Anatolia.* London, Thames & Hudson, 1967 alapján.
16. David Oates és Joan Oates: *A civilizáció hajnala.* Helikon, Budapest, 1993, 75. o.
17. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt*, Gold Book, 2001, 121. o.
18. Uo., 97. o.
19. Uo., 91. o.
20. Uo., 102. o.
21. New Scientist, 2001. április 11.
22. http://www.aboutsudan.com/general_information/history.htm
23. „Óh, szárnyas idő", Beszélgetés Bánffy Eszterrel, Magyar Szemle, Új Folyam VIII. 7-8. szám. 1999. augusztus
24. Samuel Noah Kramer: *The Sumerians: Their History, Culture, and Character.* The University of Chicago Press, Chicago, 1963, 290. o.
25. Látható volt a National Geographic 2006. március 20-i, Kik voltak a föníciaiak? című műsorában.
26. Makkay János: *V. G. Childe on Chronological Correlations between the Orient and Europe.* Varia Archeologica Hungarica II. Budapest, 1989.
27. Jacquetta Hawkes és Sir Leonard Woolley: *Prehistory and Beginnigs of Civilization.* Harper & Row, London, 1963.
28. David Oates és Joan Oates: *A civilizáció hajnala.* Helikon, Budapest, 1993, 43. o.
29. Kalicz Nándor: *Agyagistenek.* Corvina, Budapest, 1970.
30. A nippuri szegény ember című (A. L. Oppenheim: *Az ókori Mezopotámia. Egy holt civilizáció portréja.* Gondolat, Budapest, 1982, 439-447. o., Komoróczy Géza fordítása) sumir mesét Komoróczy Géza a Lúdas Matyi „előfutárának" tartja. (http://www.hebraisztika.hu/downloads/05-06-I-OK-Dolg-I-Jav.pdf) A Kőműves Kelemen című történetet Zakar András említi (Dr. Zakar András: *A magyar őstörténet felé.* Buenos Aires, 1978.)
31. Max Tilke: *The Costumes of Eastern Europa.* Ernst Wasmuth, New York and Berlin, 1925.
32. Badiny Jós Ferenc: *Káldeától Ister-Gamig III.* Orient Press, Budapest, 1997, 283. o.
33. Bartók Béla: *Népdalgyűjtés Törökországban.* Nyugat, 1937, 2., 4., 5.
34. Szelestey László: *Faragóemberek, pásztorművészet, „Hírök, nevök fennmarad".* Separum Kiadó.

35. Vere Gordon Childe: *The Danube in Prehistory.* London, 1929.
36. Sir Leonard Woolley: *Ur Excavations, vol. II: The Royal Cemetery.* London, The British Museum Press, 1934.
37. Richard Rudgley: *A kőkor elveszett civilizációi.* Gold Book, 1998, 272. o.
38. www.sulinet.hu/tart/fcikk/Kda/0/9207/1
39. Cser Ferenc: *Gyökerek.* Szerzői kiadás, Melbourne, 2000, 71. o.
40. Kodály Zoltán: *A magyar népzene.* A példatárat szerkesztette Vargyas Lajos, Budapest, 1952, 28. o.
41. Szabolcsi Bence: *A melódia története.* Zeneműkiadó, Budapest, 1957, 15. o.
42. Uo., 124. o.
43. Anne Baring és Jules Cashford: *The Myth of the Goddes.* Arkana, Penguin Books, 1993, 4–5. o.
44. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 85. o.

5. fejezet

1. Makkay János: *Az indoeurópai népek őstörténete.* Gondolat, Budapest, 1991
2. Baráth Tibor: *A magyar népek őstörténete.* Püski, 2002, V. könyv, 39. o.
3. Richard Lekey: *Az emberiség története.* Kulturtrade Kiadó, Budapest, 1997, 122–140. o. alapján.
4. Uo., 63. o.
5. Richard Rudgley: *A kőkor elveszett civilizációi.* Gold Book, 1998, 51–90. o. és a http://hu.wikipedia.org/wiki/Nosztratikus_nyelvcsal%C3%A1d alapján.
6. Aharon Dolgopolszkij: *Linguistic Prehistory.* Archeological Journal, Cambridge, 1995. 5/2., 268–271. o.
7. A rendelkezésre álló nyelvészeti bizonyítékok alapján Ruhlen a jelenleg meglévő nyelvi sokszínűséget kb. 40-50 ezer évvel ezelőttről származtatja. (M. Ruhlen: *Linguistic Evidece for Human Prehistory.* Cambridge Archeological Journal, 1995. 5/2, 265–8. o.) Alinei olasz nyelvész szerint a feltárt nyelvi hasonlóságok az emberi történelem hajnalába, 20-30 ezer évvel ezelőttre vezetnek vissza. (Mario Alinei: *Origini delle lingue d'Europa.* Bologna, il Mulino, 1996, olasz nyelvű, az angol

nyelvű online változata: *The Paleolithic Continuity Theory on Indo-european Origins.*) Több kutató a nosztratikus nyelv elterjedését a gravetti népességhez (vö.: I/3. fejezet) köti, amely kb. 30 ezer évvel ezelőtti időszakot jelent.

8. Aharon Dolgopolszkij: *Boreisch-Ursprache Eurasiens.* Bild der Wissenschaft, Stuttgart, 1973.
9. Gönczi Tamás. *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 122. o. és 33. o.
10. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 139. o.
11. *Epiphanii episcopi Constantiae Cypri opera. Contra octuaginta haereses, liber unus, Colonia Agrippina* (Köln) 1617, 2–4. o.-ra hivatkozik Zajti Ferenc: *Zsidó volt-e Jézus?* Magyar Ház, Budapest. 1999, 71–74. o. Nem ismerem az eredeti hivatkozást.
12. *1Mózes 10:9–10 és 11:1*
A bibliai idézetek a Károli Gáspár által fordított Bibliából származnak, a kivételeknél jelzem a forrást. A következő jelöléseket használom:
Mózes első könyve = *1Mózes* = Teremtés könyve
Mózes második könyve = *2Mózes* = Kivonulás könyve
Mózes harmadik könyve = *3Mózes* = Leviták könyve
Mózes negyedik könyve = *4Mózes* = Számok könyve
Mózes ötödik könyve = *5Mózes* = Második Törvénykönyv
13. Grover S. Krantz: *Geographical Development of European Languages.* Peter Lang Publishing Inc., New York 1988, 10. o. A teljesség kedvéért meg kell jegyezni a következőket: Krantz időközben néhány korrekciót hajtott végre a könyvében, „amiről jelenleg nem tudjuk, milyen sugallatra tette" – írja a könyv magyar fordítója, Imre Kálmán, aki közvetlen kapcsolatba került és rendszeres levelezésben állt a professzorral. Krantz úgy módosította az említettet, hogy a magyar nyelv tízezer éve Afganisztánból érkezett a Kárpát-medencébe, azonban még így is a legrégebbi nyelvnek tartja. Ennek a módosításának azonban a továbbiak szempontjából nincs túlzott jelentősége. (Grover S. Krantz: *Az európai nyelvek földrajzi kialakulása.* Fordította: Imre Kálmán, Magánkiadás, Budapest, 2000. A fordító előszava.)
14. Kiss Dénes: *Bábel előtt Isten nyelve, avagy képességünk a magyar nyelv.* Miskolci Bölcsész Egyesület kiadása, 1999.
15. Bár az egyes nyelveket önálló fejlődésük során sok idegen nyelvi hatás is érte, minden nyelv tartalmazza, őrzi még a nyelvrokonság tényeit, sőt ezek általában a nyelvrendszer igen fontos elemeit képezik. A rokonság ténye mindenekelőtt a nyelvtani szerkezet terén mutatkozik

meg, de a szókincs számos időtálló csoportja (névmások, kezdetleges cselekvések, fogalmak, tárgyak nevei, rokonságnevek stb.) is sok-sok közös elemet szoktak tartalmazni az ősi együttélés, a rokonság bizonyságaként. (Bárczi Géza, Benkő Lóránd, Berrár Jolán: *A magyar nyelv története.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1967, 24. o.)

16. Sir John Bowring: *The Poetry of the Magyars.* London, 1830
17. *Magyar Nemzet,* 2003. XII. 2., 5. o.
18. *Berzsenyi Dániel Prózai Művei.* Szépirodalmi Könyvkiadó, 1985, 281. o.
19. László Gyula: Kovrát kagán fiainak történetéhez. In: *Magyar Őstörténeti Tanulmányok,* ef.: Bartha A. Czeglédy K. és Róna-Tas A., Akadémiai Kiadó, Budapest, 225–230. o.
20. Cser Ferenc: *Gyökerek.* Szerzői kiadás, Melbourne, 2000, 117. o.
21. Marton Veronika: *Kőrösi Csoma Sándor megkövetése.* Turán, 2000. február–március.
22. Philip Rawson: *Az indiai civilizáció.* Helikon, Budapest, 1983, 13. o.
23. Borbola János: *Olvassuk együtt magyarul!* Írástörténeti Kutató Intézet, Budapest, 2000.
24. Graham Hancock: *Atlantisz.* Excalibur Könyvkiadó, 2000, 32. és 389. o.
25. Cser Ferenc: *Gyökerek.* Szerzői kiadás, Melbourne, 2000, 104. o.
26. Samuel Noah Kramer: *The Sumerians. Their History, Culture and Character.* University of Chicago Press, Chicago, 1963, 306. o.
27. Jules Oppert: *Rapport adressé a S. Excellence M. le Ministre de l'instruction publique et des cultes, Archives des missions scienti ques et littéraises.* Paris T.V., 1856.
28. Henry Creswicke Rawlinson: *Résumé d'une communication a l'Asiatic Society.* The Athenaeum, London, 1853
29. Archibald H. Sayce: *The Sumerians.* 1908
30. François C. Lenormant: *Lettres Assyriologiques. II. série: Études accadiennes. Tome I. en 4 parties,* Paris, 1874, és *Die Magie und Wahrsagekunst der Chaldäer.* 1878
31. Marton Veronika: *A sumir kultúra története.* Magánkiadás, 2000
32. Fritz Hommel: *Ethnologie und Geographie des Alten Orients, Beklsche Verlagsbuchhandlung.* München, 1926, 21. o.
33. Jacquetta Hawkes és Sir Leonard Woolley: *Prehistory and the Beginnings of Civilization, History of Mankind.*: Harper & Row., London, 1963, 665. o.
34. Colman-Gabriel Gosztony: *Dictionnaire d'étymologie sumérienne et grammaire comparée.* Édition E. de Boccard, Paris, 1975.

35. Dr. Bobula Ida: *Kétezer magyar név sumir eredete.* Montreal, 1970.
36. Novotny Elemér: *Sumer = magyar.* Duna Könyvkiadó, Svájc, 1977.
37. Badiny Jós Ferenc: *Igaz történelmünk vezérfonala.* Orient Press, 1996, 317. o.
38. Markos Gyula: *Az Úr szava magyar volt.* 1918
39. Dr. Varga Zsigmond: *Ötezer év távlatából.* Bertók Lajos, Debrecen, 1942.
40. Grover S. Krantz: *Az európai nyelvek földrajzi kialakulása.* Fordította: Imre Kálmán, Magánkiadás, Budapest, 2000, 198. o.
41. Csomor Lajos: *Őfelsége, a Magyar Szent Korona.* V. Hunyadi László kiadásában, Székesfehérvár, 1996, 215. o.
42. Gyarmath Jenő: *Mezopotámiai emlékek Magyarországon.* Budapest, 1995.
43. Vere Gordon Childe: *What Happened in History?* Penguin Books, Harmondsworth, 1964
44. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 155. o.
45. Sinclair Hood: *The Tartarian Tablets.* Scientific American, 1968. március, 30–37. o.
46. Samuel Noah Kramer: *History Begins at Sumer,* Thames & Hudson, London, 1958, 24–30. o.
47. Dr. Marácz László: *A finnugor elmélet tarthatatlansága nyelvészeti szempontból.* Amszterdam, 1997 és a hu.wikipedia.org/wiki/Gyök_(nyelvészet) alapján.
48. Czuczor Gergely és Fogarasi János: *A magyar nyelv szótára.* Pest, Emich Gusztáv, 1865
49. Magyar Adorján: *Az ősműveltség.* Magyar Adorján Baráti Kör, 1995, 651–734. o.
50. Dr. Marácz László: *A finnugor elmélet tarthatatlansága nyelvészeti szempontból.* Amszterdam, 1997
51. http://lexikon.katolikus.hu/LINKEK/LINKGGGG/24GOOROM.HTML, grál
52. Említést érdemel a „kereszt" szavunk is, amely a K-R teremtő gyökből szintén levezethető. A kör az istenség jelképe volt a korai kultúráktól kezdve. Ha egyik átlóját meghúzzuk, „keresztül" húztuk, ha erre merőlegesen még egyet berajzolunk, „keresztet" kapunk. A körben egy kereszt megosztja a kört: KöR-oSZT
Csak magyarul áll így össze: kör – keresztül – kereszt
Német: Kreis – durch (über) – Kreuz
Angol: circle – across (over, trough) – cross

Latin: circum – trans (decusso) – crux
Görög: küklosz – dia – krestos

53. Décsy Gyula: *Einführung in die Finnisch-ugrische Sprachwissenschaft.* Wiesbaden, 1965. Idézi: László Gyula: *Őstörténetünk*, Tankönyvkiadó, Budapest, 2. kiadás 1983, 35. o. Nem ismerem az eredeti hivatkozást.
54. László Gyula: *Őstörténetünk*, Tankönyvkiadó, Budapest, 2. kiadás, 1983, 36. o.
55. Uo., 51. o.
56. Grover S. Krantz: *Geographical Development of European Languages.* Peter Lang Publishing Inc., New York 1988., 187. o. A teljesség kedvéért újra meg kell jegyezni, hogy Krantz ezt az állítását könyve magyar fordításában annyiban módosítja, hogy az uráli nyelvcsaládot a türk-rokon pásztorok korai behatolásához kapcsolja. (Grover S. Krantz: *Az európai nyelvek földrajzi kialakulása*, Fordította Imre Kálmán, Magánkiadás, Budapest, 2000, 199. o.)
57. Edgar V. Saks: *Esto-Europa. A trestise on the Finn-Ugric primary civilization.* Montreal, 1966.
58. Cser Ferenc: *Gyökerek.* Szerzői kiadás, Melbourne, 2000, 90–124. o.
59. Hajdú Péter: *Finnugor népek és nyelvek.* Gondolat, Budapest, 1962, 23. o.

6. fejezet

1. McNeil, William: *History of Western Civilization.* The University of Chicago Press, Chicago, 1969.
2. *Past Worlds, The Times Atlas of Archeology.* Times Books, London, 1991, 122. o.
3. Samuel Noah Kramer: *History begins at Sumer.* Penguin, Thames & Hudson, London, 1958.
4. id. Gaston Maspero: *A kelet ókori népeinek története.* Franklin-Társulat, Révai Testvérek, Budapest, Nagy Képes Világtörténet I. kötet, 124. o. és Mahler Ede: *Babylonia és Assyria.* MTA Könyvkiadó Vállalata 1906, reprint: Zikkurat Könyvek, Debrecen, 2003, 79. o.
5. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 73. o.
6. Samuel Noah Kramer: *The Sumerians. Their History, Culture and Character.* The University of Chicago Press, Chicago, 1964

7. Samuel Noah Kramer: *History Begins at Sumer.* Thames & Hudson, London, 1958.
8. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 119. o.
9. *A „szabír" népnév és változatai a történeti forrásokban.* Összeállította, fordította és jegyzetekkel ellátta: Z. Tóth Csaba. http://www.orszagepito.hu/j_irasok/ztcs_sabir_etnonim.pdf
10. Bakay Kornél: *Rokonaink-e a szkíták?* In *Évezredek hétköznapjai*, szerkesztette Szombathy Viktor, Panoráma, Budapest, 1973.
11. Sinclair Hood: *The Tartarian Tablets.* Scientific American, 1968. március, 30–37. o.
12. Bíró József: *A szabírok őstörténete.* Buenos Aires, 1986.
13. Bíró József: *Kőrösi Csoma Sándor és a szabírok.* A Magyar Közírók Nemzeti Közössége, Budapest, 1998.
14. Jacquetta Hawkes és Sir Leonard Woolley: *Prehistory and the Beginnings of Civilization, History of Mankind.* Harper & Row., London, 1963, 370. o.
15. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 37. o.
16. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, HURRIANS.
17. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 81. o.
18. Uo., 78. o.
19. *1Mózes 2:13.*
20. *1Mózes 10:8.*
21. Kuliffay Hanna: *Egyiptom árnyékában.* Empiria Magazin, Jelenidő rovat – III. évfolyam, 2004. szeptember, www.empiriamagazin.com
22. David O'Connor: *Ancient Nubia: Egypt's Rival in Africa.* University of Pennsylvania, 1993.
23. Stanley Brunstein: *Ancient African Civilizations: Kush and Axum.* Markus Wiener Publishers, Princeton, 1998
24. Viviean Davis és René Friedman: *Egypt.* British Museum Press 1998.
25. Kuliffay Hanna: *Minden más sötétség.* EMPIRIA Magazin, JELENIDŐ rovat – II. évfolyam, 2003. január, www.empiriamagazin.com
26. Ernest A. Wallis Budge: *From Fetish to God in Ancient Egypt* 1934. Oxford University Press, Reprinted: Dover Books, New York, 1988.

27. Hérodotosz: *A görög–perzsa háború.* Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 482. o.
28. Chorenei Mózes: *Nagy-Örményország történelme.* Fordította: Szongott Kristóf Szamosújvárott, 1892., és George Rawlison: *Origin of Nations*, Scribner, New York, 1878
29. *Képes krónika*, Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2000, 48. o.
30. Gombocz Zoltán: *A magyar őshaza és a nemzeti hagyomány.* Nyelvtudományi Közlemények 1917–1920, 152–173. o.
31. Az eddigieket, miszerint az egyiptomi kultúra kusita eredetű, valamint azt, hogy a fáraók, de minden bizonnyal a nép egy része is Nimród népének leszármazottja, ahogy a magyarok is, jelzi a következő vizsgálat eredménye, amely önmagában ugyan nem bizonyító erejű, mégis érdemes említeni: dr. Nagy Ákos szerológus irányította a figyelmet a vércsoportok eloszlásának fontosságára az őstörténeti kutatásokban. Ezzel kapcsolatban a következőkről számol be könyvében. (Dr. Nagy Ákos: *A kor halad, a vér marad.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2000, 29. o.) Ismeretes, hogy a több ezer éves múmiákból is kimutatható a vércsoportjelleg. 1934 és 1984 között 569 egyiptomi múmiát vizsgáltak meg, 45 százalék az A-, 15 százalék a B-, 17 százalék az AB- és 23 százalék a 0-s vércsoportba tartozott. Meglepően magas volt az AB-vércsoport gyakorisága: 102 a 600-ból. A magyarságra jellemző az AB vércsoport feltűnő gyakorisága: 11 százalék, ami majdnem duplája az európai 6 százalékos értéknek. Dr. Nagy Ákos is megoldandó kérdésként kezeli az egyiptomi fáraók és a magyarság körében egyaránt tapasztalt feltűnően magas AB-vércsoport gyakoriságának hasonlóságát.
32. Farkas Ildikó: *Az Indus-völgyi civilizáció.* Historia, 2000/8.; www.enc.hu/1enciklopedia/fogalmi/muvelodestort/indus-volgyi_civilizacio.htm és *Past Worlds, The Times Atlas of Archeology*, Times Books, London, 1991, 130-131. o. alapján.
33. Philip Rawson: *Az indiai civilizáció.* Helikon, Budapest, 1983, 6. o.
34. Marton Veronika: *A napkeleti pecsétnyomók és pecséthengerek.* Matrona, Győr, 2004, 78. o.
35. *Új Lexikon.* Dante-Pantheon, 1936, Mohendzso-Dáro.
36. Maron Ferenc: *Az 5500 éves Tepe Jahia.* Delta, 1971. 8., 27–29. o.
37. Philip Rawson: *Az indiai civilizáció*, Helikon, Budapest, 1983, 13. o.
38. *Past Worlds, The Times Atlas of Archeology.* Times Books, London, 1991, 131. o.

39. *Pallas Nagy Lexikona*, mek.oszk.hu/00000/00060/html/102/pc010277.html
40. Sz. P. Tolsztov: *Az ősi Chorezm.* Hungária Könyvkiadó, Budapest, 1950, 9. o.
41. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai I.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 196. o.
42. *The Sunday Times.* London, 1999. január 31.
43. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 295. o.
44. Elizabeth Wayland Barber: *The Mummies of Urumchi, Macmillan,* London, 1999
45. Uo.
46. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai I.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 196. o.
47. Sz. P. Tolsztov: *Az ősi Chorezm.* Hungária Könyvkiadó, Budapest, 1950
48. Uo., 76. o.
49. Uo., 77. o.
50. Uo., 83. o.
51. Uo., 86. o.
52. *Az „Északi Babilon”.* Élet és Tudomány, Budapest, 1971, 13., 621. o.

7. fejezet

1. Flavius Arrianus: *Anabasis [Alexandri].* Nach d. Übers. v. Cless, hrsg. v. Curt Woyte. 1. Bd. Buch 1–4. Leipzig, 1929, 52. töredék.
2. Herodotos *Történeti Könyvei*, Franklin-Társulat, Budapest, 1893, IV. könyv, 12. o.
3. Diodor von Sicilien: *Bibliothek der Geschichte.* Amsterdam, 1782–1786, I. 18. és II. 45.
4. *Világkrónika.* Marcus Iunianus Iustinus kivonata Pompeus Trogus művéből, Helikon, Budapest, 1992, 22. o.
5. *Epiphanii episcopi Constantiae Cypri opera. Contra octuaginta haereses, liber unus, Colonia Agrippina* (Köln) 1617, 2–4. o.-ra hivatkozik Zajti Ferenc: *Zsidó volt-e Jézus?* Magyar Ház, Budapest 1999, 71–74. o. Nem ismerem az eredeti hivatkozást.
6. *Jeremiás könyve, 5:15–16,* Református Zsinati Sajtóiroda, 1989, és *Pál levele a Kolossébéliekhez 3:11*

7. *Képes Krónika.* Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2003, 46. o.; Anonymus: *Gesta Hungarorum.* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2003, 19. o.
8. R. D. Barnett és D. J. Wiseman: *Fifty Masterpieces of Ancient Near Eastern Art*, Published by the Trustees of the British Museum, London, 1969, 85. o.; Fritz Hommel: *Ethnologie und Geographie des Alten Orients*, Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1926, 313. o.
9. Gunner Heinsohn: *Hirsche aus Beth Shean oder Gibt es wirklich keine Skytenschichten in Scythopolis*? Zeitensprünge, 1991/1.
10. Henry Creswicke Rawlinson: *Notes on the Early History of Babilonia*, 1854
11. Colman-Gabriel Gosztony: *Dictionnaire d'étymologie sumérienne et grammaire comparée.* Paris, Édition E. de Boccard, 1975, 151. o.
12. Csengery Antal: *A szkíthák nemzetisége.* In *Történelmi tanumányok* I., Budapest, 1870
13. Nagy Géza: *A szkíthák nemzetisége.* Budapest, 1895, 28. o.
14. Bővebben: Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 610. o.; Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 89. o.
15. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 115. o.
16. Uo., 79. o.
17. Uo., 207. o.
18. Uo., 60. o.
19. *National Geography,* 2003. június, 112–123. o.
20. Uo.
21. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 78. o.
22. Uo., 62. o.
23. Uo., 120. o.
24. Tábori László: *Párthia.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 125. o.
25. Sz. P. Tolsztov: *Az ősi Chorezm,* Hungária Könyvkiadó, Budapest, 1950, 85-87. o.
26. Kuliffay Hanna: *Szaszanida ezüst a szkíták aranykincse?* Empíria magazin, Jelenidő rovat, II. évf. 2003. június, www.empiriamagazin.hu és Kuliffay Hanna: *Szaszanida ezüst a szkíták aranykincse?* Empíria magazin, Jelenidő rovat, II. évf. 2003. július, www.empiriamagazin.hu

27. Bobula Ida Miriam: *Origin of the Hungarian Nation*, Danubian Press, 1982.
28. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 73. o.
29. *Világkrónika.* Marcus Iunianus Iustinus kivonata Pompeus Trogus művéből, Helikon, Budapest, 1992, 25. o.
30. Sz. P. Tolsztov: *Az ősi Chorezm.* Hungária Könyvkiadó, Budapest, 1950, 109. o.
31. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 415. o.
32. *Magyar Krónika.* Fordította: Szabó Károly, Ráth Mór, Pest, 1862.
33. Sz. P. Tolsztov: *Az ősi Chorezm*, Hungária Könyvkiadó, Budapest, 1950, 13. o.
34. Uo., 58. o.
35. Uo., 13. o.
36. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 210. o.
37. Sz. P. Tolsztov: *Az ősi Chorezm*, Hungária Könyvkiadó, Budapest, 1950, 38. o.
38. Uo., 93. o.
39. Uo., 95. o.
40. Uo., 98. o.
41. Uo., 113. o.
42. Uo.,117. o.
43. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 199. o.
44. Uo., 200. o.
45. *Képes Krónika.* Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2003, 51. o.
46. Gunner Heinsohn: *Hirsche aus Beth Shean oder Gibt es wirklich keine Skytenschichten in Scythopolis?* Zeitensprünge, 1991/1.
47. *Világkrónika.* Marcus Iunianus Iustinus kivonata Pompeus Trogus művéből, Helikon, Budapest, 1992, 25. o.
48. Fritz Hommel: *Die semitischen Völker und sprachen*, Otto Scheulze, Leipzig, 1883. 506. o.
49. Marton Veronika: *Az ékírás története.* Matrona, Győr, 2005, 14. o.
50. Ahogy azt az eddigiekben is láttuk, és ahogy a továbbiakban bizonyítást nyer (vö.: II/2. fejezet), a Zend Aveszta a szkítákhoz köthető. Szabó József a XIX. század első felében egy méd ékiratos szöveget hasonlított

össze a Zend Aveszta első oldalának perzsa betűkkel írt szövegével, és megállapította az addig különbözőnek tartott szkíta és méd nyelv azonosságát. (Marton Veronika: *Az ékírás története*, Matrona, Győr, 2005, 19. o.). Az óperzsa nyelv ragozó jellegére utal a következő is: a pétervári Ermitázsban őrzött egyik pecsétnyomaton a szöveg ékiratos óperzsa ábécével íródott. A hanghoz betűt társítva, és latin betűkkel írva, a magyar nyelv ismeretében értelmezhető a szöveg. (Marton Veronika: *A napkeleti pecsétnyomók és pecséthengerek.* Matrona, Győr, 2004. 165. o.)

51. Tábori László: *Párthia*, Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 220. o.
52. Uo., 221. o.
53. Henry Creswicke Rawlinson: *The Sixth Great Oriental Monarchy.* Longmann's Green and Co., London, 1873.
54. Lukácsy Kristóf: *A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei az eredeti örmény kútfők után.* Kolozsvár, 1870.
55. Kuliffay Hanna: *Szaszanida ezüst a szkíták aranykincse?* Empíria magazin, Jelenidő rovat, II. évf. 2003. június, www.empiriamagazin.hu és Kuliffay Hanna: *Szaszanida ezüst a szkíták aranykincse?* Empíria magazin, Jelenidő rovat, II. évf. 2003. július, www.empiriamagazin.hu
56. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titkai.* Gold Book, 2003, 106. o.
57. *Világkrónika.* Marcus Iunianus Iustinus kivonata Pompeus Trogus művéből, Helikon, Budapest, 1992, 22–25. és 291. o.
58. Tábori László: *Párthia.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 81. o.
59. Sz. P. Tolsztov: *Az ősi Chorezm.* Hungária Könyvkiadó, Budapest, 1950, 128. o.
60. Götz László: *Keleten kél a nap II.* Püski, Budapest, 1994, 260. o.
61. Tábori László: *Párthia.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 97. o.
62. *A világ nyelvei.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999, 1181. o.
63. *Világkrónika.* Marcus Iunianus Iustinus kivonata Pompeus Trogus művéből, Helikon, Budapest, 1992, 292. o.
64. R. N. Frye: *The History of Ancient Iran.* München, 1984.
65. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai, I.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 211. o.
66. Uo., 222. o.
67. Uo., 208. és 222. o.
68. Uo., 226. o.

69. Uo., 224. o.
70. Uo., 225. o.
71. *Szkíta-hun-magyar buddhizmus*, Karma Ratna Dargye Ling – Buddhista Meditáció Központ, http://www.fw.hu/tarcenter/hun/szkita.php és http://www.buddha-tar.hu/
72. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 241. o.
73. Richard Rudgley: *Barbárok.* Gold Book, 2002, 12. o.
74. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 138. o.
75. Uo., 149. o.
76. Uo., 151. o.
77. Tábori László: *Párthia.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 222. o.
78. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 200. o.
79. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 135. o.
80. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 217. o.
81. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 138. o.
82. Tábori László: *Párthia.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 212–214. o.
83. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 153. o.
84. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 377. o.
85. www.mek.iif.hu/porta/szint/egyeb/lexikon/pallas/html/008/pc000882.html
86. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 382. o.
87. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 226. o.
88. Fehér Dezső: *A nepáli magyarok,* http://www.kincseslada.hu/aktualis/e107_files/public/fehr_dezs__a_nepli_magarok.doc
89. Nemeskürty István: *Hunok és Magyarok.* Szabad Tér Kiadó, Budapest, 1993
90. Antonio Bonfini: *A magyar történelem tizedei.* Balassi Kiadó, Budapest, 1995, 34. o.

91. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 12–60 o.
92. *Révai Nagy Lexikona.* Budapest, Révai testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság 1922, Parthia, Hunn-szittya népek.
93. *British Universities Encyclopedia.* Vol. VI. Ed. 1934. Hungarians, XIV. Ed. 1929. Vol. 11. Huns. *British Universities Encyclopedia.* Vol. VI. Ed. 1934. Huns. *Manual on the Turanians.* C. by the Georg. Sect, of the Naval Int. Division, Naval Staft, Admirality, London.
94. *A magyarok történelme.* A középtanodák alsóbb osztályai számára írta: dr. Szombathy Ignácz Győr, 1875, 7. o.
95. Bővebben: Kiszely István: *A magyar ember II.* Püski, Budapest 2004, 712–788. o.
96. László Gyula: *Őstörténetünk legkorábbi szakaszai, A finnugor őstörténet régészeti emlékei Szovjetföldön.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1961
97. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 116. o.
98. Marton Veronika: *I. András király korabeli imák, Az első magyar nyelvemlék.* Matrona, Győr, 2006. Az I. András korából származó ima 1842-ben került elő, bőrhártyára írva, keletkezését 1046-ra teszik. Ekkor még valódinak tartották, 1848 előtt mint első magyar nyelvemlék volt látható a Nemzeti Múzeumban. Toldi Ferenc a megtalálása után még régebbinek tartotta, mint a Halotti beszédet, érdekes módon, a kiegyezés környékén már azt állította, hogy mégis hamis. Marton Veronika annak próbált utánajárni, hogy milyen alapon nyilvánították hamisnak. A könyv elolvasása után nem sok kétségünk marad a nyelvemlék valódiságát illetően.
99. Werbőczy István: *Decretum Tripartitum.* Lőcse 1617. Reprint: Pytheas 2003.
100. Grover S. Krantz: *Geographical Development of European Languages.* Peter Lang Publishing Inc., New York 1988, 72 o.
101. Anonymus: *Gesta Hungarorum.* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2003, 37–38. o.
102. Marjalaki Kiss Lajos: *Történelmi tanulmányok.* Miskolc, 1987; *Új úton a magyar őshaza felé.* Nyugat 23, 2, 1930, 899–913. o.
103. László Gyula: *A „kettős honfoglalás".* Magvető, Budapest, 1978
104. Grandpierre K. Endre: *Aranykincsek hulltak a Hargitára.* Népszava, 1990, 10. o.
105. László Gyula: *A „kettős honfoglalás".* Magvető, Budapest, 1978, 194. o.

106. Anonymus: *Gesta Hungarorum.* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2003, 34. o.; *Képes Krónika.* Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2003, 60. o.
107. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 611. o. szkíta, 628. o. hun és 629. o. avar rovásírásos emlékek.
108. Kolozsvári Grandpierre Endre: *Anonymus titkai nyomában.* Magyar Ház Könyvek, Budapest, 1998

8. fejezet

1. P. R. S. Moorey: *Bibliai tájak.* fordította Rakovszky Zsuzsa, a fordítást szakmailag Komoróczy Géza ellenőrizte, Helikon, Budapest, 1984, 46. o.
2. Marton Veronika: *A káldeai teremtés-mítosz.* Magánkiadás, Győr, 2000, 7. o.
3. P. R. S. Moorey: *Bibliai tájak.* Helikon, Budapest, 1984, 46. o.
4. Sir Leonard Woolley: *Ur of the Chaldees: A Record of Seven Years of Excavation.* W. W. Norton, New York. 1965; Antonio Deimel: *Veteris Testamenti Chronologia*, Scripta Ponticicii Instituti Biblici, 1912. A következő források alapján: *Új Lexikon*, Dante-Pantheon, 1936, Babilónia és Asszíria; *The Interpreters's Dictionary of the Bible*, Abingdon Press, New York, Nashville, 1962; *Egyetemes Lexikon*, Officina Nova, 1994, Magyar Könyvklub, 1998.
5. Anton S. J. Deimel: *Sumerische Grammatik mit Übungsstücken und zwei Anhängen.* 2nd ed. Scripta Pontificii Instituti Biblici, Roma, Verlag des Päpstl. Bibelinstitututs, 1939, 5. o.
6. Samuel Noah Kramer: *The Sumerians: Their History, Culture, and Character.* The University of Chicago Press, Chicago, 1963, 288. o.
7. Marton Veronika: *A sumir kultúra története.* Magánkiadás, 2000, 60. o.
8. Dr. Zakar András: *A Sumér hitvilág és a Biblia.* Kiadó: Szatmári István, USA, 1972, 102–105. o.
9. *The Interpreters's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, SARGON
10. P. R. S. Moorey: *Bibliai tájak.* Helikon, Budapest, 1984, 46. o.
11. Uo., 48. o.
12. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962. CANAANITES.

13. *1Mózes 10:6*
14. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, Abingdon Press, New York, Nashvile, 1962, DOLMENS.
15. Uo., GEZER, MEGIDDO.
16. P. R. S. Moorey: *Bibliai tájak.* Helikon, Budapest, 1984, 37. o.
17. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashvile, 1962, DAN
18. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 101. o.
19. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashvile, 1962, PHOENICIA.
20. Uo., TYRE.
21. P. R. S. Moorey: *Bibliai tájak.* Helikon, Budapest, 1984, 50. o.
22. *National Geographic tévécsatorna,* 2006. március 20-ai, Kik voltak a föníciaiak? című műsora.
23. P. R. S. Moorey: *Bibliai tájak.* Helikon, Budapest, 1984, 47. o.
24. Uo., 50. o.
25. Uo., 50. o.
26. Uo., 52. o.
27. *2Mózes 1:22, 7*
28. *4Mózes 21:35*
29. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 109. o.
30. Uo., 179. o.
31. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962. SARGON.
32. Marton Veronika: *A sumir kultúra története.* Magánkiadás, 2000, 69. o.
33. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titka.* Gold Book, 2003, 153. o.
34. *Jeremiás próféta könyve 29:5-7*
35. Ivar Lissner: *The Living Past.* G. P. Putman's Sons, New York, 1957.
36. *Sémita:* Noé Sém nevű fiának leszármazottai vagy sémi nyelvet beszélők.

Héber: A „habiru", „hapiru" vagy „apiru" szóból származik. Eredetileg nem egy nemzeti vagy etnikai csoportra értették, hanem általában az állandó lakóhely és jogok nélküli személyekre, az egyiptomiak a vándorló életmódot folytató sémi törzseket illették ezzel. (1Mózes 46:17): Héber leszármazottai.

Izraelita: Ábrahám unokáját, Jákobot Bételben nevezték át „Izraelnek" (1Mózes 32:28, 35:10). Az Egyiptomban született leszármazottai az izraeliták.

Zsidó: 1. A Bibliában a déli állam, Judea lakói; 2. Száműzetés után az őslakosoktól való megkülönböztetésre használt név. Régóta szokás a választott népet egyszerűen zsidónak nevezni, pedig Izrael eredeti tizenkét törzse közül Júda csak az egyik volt.

A görögök azokat a kánaániakat, akikkel kereskedtek, a „föníciai" névvel illették. Kb. Kr. e. 1200-tól van nyoma a kereskedelemnek, ekkor a „kánaáni" és a „föníciai" szinonim nevek voltak. Mindemellett „Fönícia" azt jelenti, hogy a „bíbor országa". A bíboripar már kb. Kr. e. XVIII. századtól virágzott a vidéken, a hurrikhoz köthető. A későbbiekben azonban a „kánaáni" és a „föníciai" neveket más vidékek jelölésére használták. A mai szóhasználatban a zsidó nemzet kialakulása előtti népeket nevezik kánaániaknak, az ezutániakat pedig föníciaiaknak. Fönícia az ókorban tengerparti ország volt, nagyjából a mai Libanon területén.

(*The Interpreters's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, alapján.)

37. *The Interpreters's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, ISRAEL.
38. Marton Veronika: *Az ékírás története.* Matrona, Győr, 2005, 11. o.
39. Marton Veronika: *A káldeai teremtés-mítosz.* Magánkiadás, Győr, 2000, 3. o.
40. Makkay János ezt 1991-ben írta: *Az indoeurópai népek őstörténete.* Gondolat, Budapest, 1991, 17. o.
41. Makkay János: *Az indoeurópai népek őstörténete.* Gondolat, Budapest, 1991, 77. o.
42. *Egyetemes Lexikon.* Officina Nova 1994, Magyar Könyvklub, 1998, indoeurópai nyelvcsalád, indogermánok.
43. Makkay János: *Az indoeurópai népek őstörténete.* Gondolat, Budapest, 1991, 74. o.
44. Uo., 61. o.
45. http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/051/pc005106.html
46. Tábori László: *Párthia.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 53. o.
47. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,1.* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997. 87. o.

9. fejezet

1. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 20. o.
2. Kéki Béla: *Az írás története.* Gondolat, Budapest, 1975, 12–21. o.
3. Közép-Itália római hódítása előtt élt népe, illetve a nyelvük.
4. *Ethnographische Analogien. Ein Beitrag zur Gestaltungs- und Entwicklungsgeschichte der Religionen.* Jena, 1894.
5. Borisz Perlov: *Tatárlaka üzenete.* Forrás, 1981. november, 59. o.
6. Richard Rudgley: *A kőkor elveszett civilizációi.* Gold Book, 1998, 79. o.
7. Sinclair Hood: *The Tartarian tablets.* Antiquity, 41, 1967.
8. Sir Max Edgar Lucien Mallowan: *Civilized Life Begins: Mesopotamia and Iran.* Thames & Hudson, London, 1961.
9. Friedrich Klára és Szakács Gábor: *Kőbe vésték, fába rótták.* Kiadó: Szakács Gábor, 2005, 72. o.
10. Uo., 70–84. o.
11. Forrai Sándor: *Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig.* Antológia Kiadó, Lakitelek, 1994, 23–24. o.
12. Friedrich Klára és Szakács Gábor: *Kőbe vésték, fába rótták.* Kiadó: Szakács Gábor, 2005. 81. o.
13. S. M. M. Winn: *Pre-Writing in Southeastern Europe: The Sign System of the Vinca Culture circa 4000 BC*, Western Publishers, Calgary, 1981.
14. Marija Gimbutas: *The Language of the Goddes: Unearthing the Hidden Symbols of Western Civilization.* Thames & Hudson, London, 1989.
15. H. Haarmann: *Writing From Old Europe to Ancient Crete – A Case of Cultural Continuity.* The Journal of Indo-European Studies, 1989. 17/3–4.
16. Friedrich Klára és Szakács Gábor: *Kőbe vésték, fába rótták.* Kiadó: Szakács Gábor, 2005, 70. o.
17. Richard Rudgley: *A kőkor elveszett civilizációi.* Gold Book, 1998, 90. o.
18. Zelenei Boros Vida: *A berber tetoválás.* Ősi Gyökér, 2000. január–március, 51–54. o.
19. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 607–652. o.
20. Elizabeth Wayland Barber: *The Mummies of Urumchi.* Macmillan, London, 1999.
21. Götz László: *Keleten kél a nap*, Püski, Budapest, 1994, 569. o.

22. Baráth Tibor: *A magyar népek őstörténete.* Püski, Budapest, 2002, I. könyv, 109–126. o.
23. Csallány Dezső: Rovásírásos emlékek a Kárpát-medencében, In *Nyíregyházi Jósa András Múzeum Évkönyve XII–XIV,* kiadta: Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács V. B. és a Nyíregyházi Jósa András Múzeum, 1972, 135. o. A szerző a Szilassy család levéltára egyik iratának – jegyzet: VAT. IX cal. oct. DIE FESTO Jac. AP – Vitéz András rozsnyói kanonok által 1816-ban történt fordítására hivatkozik, amelyről Forrai Sándor készített másolatot 1969-ben.
24. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 628. o.
25. Uo., 595. o.
26. Forrai Sándor: *Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig.* Antológia Kiadó, Lakitelek, 1994.
27. Forrai Sándor: *Küskarácsonytól Sülvester estig.* Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest, 1983.
28. Varga Géza: *Bronzkori magyar írásbeliség.* Írástörténeti tanulmányok. Írástörténeti Kutató Intézet, Budapest, 1993.
29. Forrai Sándor: *Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig.* Antológia Kiadó, Lakitelek, 1994, 28–29. o.
30. Jules Oppert: *Rapport adressé a S. Excellence M le Ministre de l'instruction publique et des cultes, Archives des missions scienti ques et littéraises,* Paris T. V., 1856.
31. P. R. S. Moorey: *Bibliai tájak.* Helikon, Budapest, 1984, 59. o.
32. Kéki Béla: *Az írás története.* Gondolat, Budapest, 1971, 75. o.
33. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abimgdon Press, New York, Nashville, 1962, HURRIANS
34. Földes-Papp Károly: *Vom Felsbild zum Alphabet.* Belser Verlag, Stuttgat, Zürich 1987, 97–99.
35. Uo., 64. o.
36. Uo., 46. o.
37. Kéki Béla: *Az írás története.* Gondolat, Budapest, 1971, 76. o.
38. Földes-Papp Károly: *Vom Felsbild zum Alphabet.* Belser Verlag, Stuttgat, Zürich 1987, 106. o.
39. Hérodotosz (I. 94.) Aenas vándorlása révén a kis-ázsiai Lydiából származtatja őket, Hellanikos Dionysisos (I. 28.) a pelazgokkal azonosította őket, Strabón (V. 2., 4.) szerint a pelazgokkal együtt érkeztek Itáliába, Vergilius *Aenais* című alkotásában pedig Trójából érkeztek ugyanoda. (Massimo Pallottino: *Az etruszkok.* Gondolat, Budapest, 1980, 49. o.)

40. MASSIMO PALLOTTINO: *Az etruszkok.* Gondolat, Budapest, 1980, 53. o.
41. BARÁTH TIBOR: *A magyar népek őstörténete III.* Püski, 2002, 54. o.
42. MARIO ALINEI: *Ősi kapocs – A magyar–etruszk nyelvrokonság.* Allprint Kiadó, Budapest, 2005.
43. Csak néhány példa: SEBESTYÉNY GYULA: *A magyar rovásírás hiteles emlékei.* Budapest, 1915; BARÁTH TIBOR: *A magyar népek őstörténete III.* Püski, 2002, 6-7-8-9. tábla; BURÓNÉ BENEDEKFY ÁGNES: *Egy titokzatos nép holt(?) nyelve: az etruszk.* Miskolci Bölcsész Egyesület; BURÓNÉ BENEDEKFY ÁGNES: Megoldható-e az etruszk rejtély?; torch.fx3.hu/Magyar/magyar.html; BODNÁR ERIKA: *Az etruszk írás megfejtése.* Aranytarsoly, 8. szám, 2005. október.
44. VARGA CSABA: *Jel Jel Jel, avagy az ABC 30 000 éves története.* Fríg Könyvkiadó, második, javított kiadás, 2002.
45. Uo., 441. o.
46. FRIEDRICH KLÁRA és SZAKÁCS GÁBOR: *Kőbe vésték, fába rótták.* Kiadó: Szakács Gábor, 2005, 80. o.

10. fejezet

1. JULIUS EVOLA: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 29. o.
2. DR. FÁY ELEK: *A Magyarok őshona.* Budapest, 1910, reprint kiadás Fáy Társaság Közhasznú Egyesület, Budapest, 2000, 160. o.
3. GORDON STRACHAN: *Jézus, az építő.* Gold Book, 1998, 255. o.
4. GHERARDO GNOLI: *The Encyclopedia of Religion, 9.* Edited by Mircea Eliade, New York, Macmillan, 1987, 79–81. o.
5. WARD RUTHEFORD: *Celtic Mythology.* Aquarian, Wellingborough, 1987, 126. o.
6. GEOFFREY ASHE: *Mythology of the British Isles.* Methuen, London, 1990.
7. GORDON STRACHAN: *Jézus, az építő*, Gold Book, 1998, 258. o.
8. GRAHAM HANCOCK: *Atlantisz.* Excalibur Könyvkiadó, 2000, 59. o.
9. RICHARD RUDGLEY: *A kőkor elveszett civilizációi.* Gold Book, 1998, 31. o.
10. MARIJA GIMBUTAS: *The Civilization of the Goddes: The Wordl of Old Europe.* Thames & Hudson, London, 1991.
11. MARTON VERONIKA: *A sumir kultúra története.* Magánkiadás, Győr, 2000, 75. és 105. o.

12. Graham Hancock: *Istenek kézjegye.* Alexandra, 1995, 94. o.
13. *1Mózes 5:22–24*
14. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 173. o.
15. Uo., 291–372. o.
16. Uo., 1999, 40. o.
17. Robert Bauval: *A titkos kamra.* Alexandra, Pécs, 1999, 50. o. Meg kell jegyezni, hogy Hermész Triszmegisztoszra gyakran csak „Hermészként" hivatkozik több szerző is, aki nem keverendő össze a görög Hermész istennel. A továbbiakban minden Hermészre tett utalásom alatt Hermész Triszmegisztoszt értem.
18. Adrian Gilbert: *Égi jelek.* Alexandra, 2001, 54. o.
19. Uo., 53. o.
20. *1Mózes 10:1–8*
21. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 45.
22. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 189. o.
23. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 166. o.
24. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 20. o.
25. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 142. o.
26. A megalit szó szerint „nagy követ" jelent. A kőemlékek öt fajtáját különböztetik meg. 1. menhirek = faragatlan sziklaszálak; 2. dolmenek = kőoszlopokból és ezekre keresztbe fektetett nagy kőtömbökből álló síremlékek; 3. cromlechek = ív alakban rakott kövek; 4. alignementek = kilométer hosszú kettős kősorok; 5. kőkörök.
27. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, MOAB és DOLMENS.
28. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 299. o.
29. Grandpierre Attila: *A kőkörök eredete és az emberiség eltemetett őskori civilizációja, 1. rész.* Kapu, 2005/3.
30. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 179. o.
31. Marija Gimbutas: *The Goddes and Gods of Old Europa.* Thames & Hudson, London, 1982; és *The Language of the Goddes.* Thames & Hudson, London, 1989.
32. www.kanizsaportal.hu

33. Grandpierre Attila: *A kőkörök eredete és az emberiség eltemetett őskori civilizációja, 1. rész.* Kapu, 2005/3.
34. Graham Hancock: *Atlantisz.* Excalibur Könyvkiadó, 2000, 282. o.
35. Szőke Lajos: *Befolyásolhatatlan földsugárzások.* Faktor Bt. Csömör, 1994, 17. o.
36. Uo., 21. o.
37. A következők alapján: *Kunhalmok.* Szerk.: Tóth Albert. Alföldkutatásért Alapítvány. Kisújszállás, 1999; Tóth Albert: *Az Alföld piramisai.* Alföldkutatásért Alapítvány. Kisújszállás, 2002; *A kunhalmokról – más szemmel.* Szerk.: Tóth Albert. Kisújszállás-Debrecen, 2004; és kunhalom.lap.hu
38. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 79. o.
39. Szelekovszky László: *Kunhalmok mint sírhelyek Békésben.* Körös Maros Nemzeti Parkért Egyesület, 2002.
40. Alfred Watkins: *The Old Straigh Track.* Abacus, 1994.
41. Nigel Pennich: *Einst war uns die Erde heilig.* Wadeck, 1987.
42. Born Gergely: *Kunhalmok, Attila-hagyomány,* www.netexpo.hu/dombegyhaz/kunattila.html
43. Grandpierre Attila: *A kőkörök eredete és az emberiség eltemetett őskori civilizációja 2. rész.* Kapu, 2005/4., 67–69. o.
44. Alan F. Alford: *Gods of the New Millennium.* Hodder & Stoughton, London, 1996, 53. o.
45. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 122. o.
46. Vlamigyir Avinszkij: *New Arguments in Favor of the Reality of Space Paleocontacts* (előadás az Ancient Astronaut Society 16. világkonferenciáján), Chicago, 1989. aug. 26.
47. Gwenc'hlan LeScouezec: *Bretagne Mégalithique.* Paris, 1987.
48. Alexander Thom: *Meghalitic sites in Britain.* Clarendon Press, Oxford, 1967, 3. o.
49. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 170. o.
50. „Tudományosan" fogalmazva a precesszió az a jelenség, amelyet a Föld észak–dél tengelyének kör alakú ingadozása okoz, s amelynek következtében az Északi-sark (amely a Sarkcsillag felé mutat) és a Déli-sark hatalmas kört ír le az égen. Ez a „nagykör", vagyis az az idő, amely alatt az Északi-sark ismét a Sarkcsillag felé mutat, 25 920 évig tart.
51. Giorgio de Santillana és Hertha von Dechend: *Hamlet's Mill.* David R. Godine, Boston, 1992.
52. Jane B. Sellers: *The Death of Gods in Ancient Egypt.* Penquin, London, 1992.

53. Graham Hancock: *Istenek kézjegyei.* Alexandra, 1995, 291. o.
54. Uo., 277. o.
55. Gordon Strachan: *Jézus, az építő.* Gold Book, 2001, 78. o.; és Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 29. o.
56. Marton Veronika személyes közlése.
57. Kállay Ferenc: *A pogány magyarok vallása.* 1861, reprint kiadás: Evilat Publication, New York 1971, 47. o.
58. Fehér Mátyás Jenő: *Középkori magyar inkvizíció.* Transsylvania Könyvkiadó Vállalat, Buenos Aires, 1968, 199. o.
59. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, Nev York, Nashville, 1962, MAGI.
60. Herbert Haag: *Bibliai Lexikon.* Az Apostoli Szentszék Kiadója, Budapest, 1989, 1139. o.
61. Dr. Fáy Elek: *A magyarok őshona.* Budapest 1910, reprint kiadás: Fáy Társaság Közhasznú Egyesület, Budapest 2000, 172. o.
62. Uo.
63. C. Knight és R. Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 293. o.
64. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 32. o.
65. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, MAGI.
66. *Révai Nagy Lexikona.* Budapest, Révai testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1922, Parthia.
67. Lukácsi Kristóf: *A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei eredeti örmény kútfők után.* Kolozsvár, 1870, 37. o.
68. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 170. o.
69. Otto Neugebauer: *Astronomical Cuneiform Texts.* Intstitute for Advanced Study, Princeton, London, 1955.
70. David D. Barret: *Titkos társaságok.* Gold Book, é. n., 23. o.
71. Zajti Ferenc: *Zsidó volt-e Jézus?* Magyar Ház, Budapest, 1999, 285. o.
72. Euan MacKie: *The Megalith Builders.* Phaidon Press, 1977.
73. Grandpierre Attila: *A kőkörök eredete és az emberiség eltemetett őskori magaskultúrája. 3. rész.* Kapu 2005/5.
74. *Past Worlds, The Times Atlas of Archeology.* Times Books, London 1996, 130. o.
75. Euan Mackie: *The Megalithic Builders.* Phaidon Press, 1977.
76. Elizabeth Wayland Barber: *The Mummies of Urumchi.* Macmillan, London, 1999.

77. *Egyetemes Lexikon.* Officina Nova 1994, Magyar Könyvklub 1998, 731. o. kép.
78. Grandpierre Attila: *A kőkörök eredete és az emberiség eltemetett őskori civilizációja. 3. rész.* Kapu, 2005/5.
79. Hérodotosz: *A görög–perzsa háború.* Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 481. o.

11. fejezet

1. Padányi Viktor részletesen foglalkozik a kérdéssel: dr. Padányi Viktor: *Dentu-Magyaria,* Turul, Veszprém, 1989.
2. Dr. Padányi Viktor: *Dentu-Magyaria,* Turul, Veszprém, 1989, 37. o.
3. Uo., 39. o.
4. Uo., 41. o.
5. Kemenczei Tibor: *Szkíták az Alföldtől Ázsiáig.* História, 2003, 07.
6. Dr. Padányi Viktor: *Dentu-Magyaria.* Turul, Veszprém, 1989, 43–47. o.
7. Uo., 51. o.

II. RÉSZ

1. fejezet

1. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 84. o.
2. Sir Leonard Woolley: *The Sumerians.* W. W. Norton, London, 1965, 27. o.
3. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 82. o.
4. Uo., 83. o.
5. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 81. o.
6. Graham Hancock: *Istenek kézjegye.* Alexandra, Pécs, 1995, 411. o.
7. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 141. o.
8. *1Mózes 6:2*

9. *1Mózes 6:4*
10. Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1982.
11. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 58. o.
12. *1Mózes 10:8*
13. *4Mózes 13: 32–34*
14. *5Mózes 1:28*
15. *5Mózes 9:2*
16. *5Mózes 2:10*
17. *5Mózes 2:20–21*
18. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999. 143. o.
19. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 37. o.
20. Graham Hancock: *Atlantisz.* Excalibur Könyvkiadó, 2000, 248. o.
21. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 23. o.
22. Herbert George Wells: *The Outline of History.* Cassel, London, 1920, 164. o.
23. *1Mózes 2:7*
24. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 309. o.
25. Bobula Ida: *A sumir–magyar rokonság kérdése.* Editor ESDA, Buenos Aires, 1961, 99. o.
26. Uo., 88. o.
27. *Meyers Grosses Konversations – Lexikon I.* Bibliographisches Ins. 1907, 92. o.: Adam (héber), aki „adama"-ból, „föld"-ből teremtetett.
28. *1Mózes 4:25*
29. *1Mózes 4:17– 22*
30. *1Mózes 5:1– 25*
31. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 161. o.
32. Uo., 98. o.
33. Uo., 158. o.
34. *1Mózes 5:32*
35. *1Mózes 10:6*
36. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 161. o.

37. Uo., 175. o.
38. Uo., 169. o.

2. fejezet

1. *1Mózes 10:1–12*
2. *Biblia.* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1982, 1Mózes 10:8
3. *Krónika I. könyve 1:10*
4. *Mikeás próféta könyve 5:6*
5. LAURENCE GARDNER: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 163. o.
6. GÖNCZI TAMÁS: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, Budapest, é. n.
7. Uo., 13. o.
8. Uo., é. n.
9. *Világ királya, magyarok királya.* Interjú Gönczi Tamással, *www.magtudin.org*
10. GÖTZ LÁSZLÓ: *Keleten kél a nap.* Püski, Budapest, 1994, 338. o.
11. *1Mózes 9:18–27*
12. LAURENCE GARDNER: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 162. o.
13. *A Talmud magyarul.* Fordította: Luzsénszky Alfonz. Hasonmás kiadás, Gede Testvérek, Budapest 2002, 47. o., Pesachim 94. lap.
14. *Világ királya, magyarok királya.* Interjú Gönczi Tamással, www. magtudin.org
15. *1Mózes 11:1–9*
16. *1Mózes 10:2–5*
17. GEORGE SMITH: *Assyrian Discovery.* Simson Low, London, 1875; George Smith: *The Chaldean Account of Genesis.* Kessinger Publishing, 2003; Alfred Jeremias: *Izdubar-Nimrod.* Teubner Verlag, Leipzig, 1891.
18. SIR LEONARD WOOLLEY: *The Sumerians.* W. W. Norton, London, 1965.
19. Kiadja az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, Budapest.
20. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, NIMROD.
21. HÉRODOTOSZ: *A görög–perzsa háború.* Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 127. o.

22. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, NIMROD.
23. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 175. o.
24. Uo., 169. o.

3. fejezet

1. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, ABRAHAM.
2. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 106. o.
3. *Józsué könyve 24:2*
4. *1Mózes 12:1*
5. *1Mózes 13:15*
6. *1Mózes 15:18*
7. *1Mózes 17:10*
8. *1Mózes 14:18–20*
9. *A sumer irodalom kistükre.* Fordította és válogatta Komoróczy Géza, Európa, 1970, 228. o.
10. dr. Zakar András: *Melkizedek.* Turán Printing, Garfield, USA, é. n.
11. René Guénon: *Metafizikai írások II.* Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 1993, 43–53. o.
12. *Zsidókhoz írt levél 7:1–7*
13. *Zsidókhoz írt levél 5:69*
14. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 108. o.
15. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 184. o.
16. Uo., 215. o.
17. *2Mózes 2:19*
18. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 259. o.
19. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titkai.* Gold Book, 2003, 136. o.
20. *Bírák könyve 17:6*
21. *Sámuel I. könyve 8:5*
22. *Sámuel I. könyve 9:1*
23. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, BENJAMIN.
24. *Józsué könyve 9, 18*

25. Michael Baigent, Richard Leigh és Henry Lincoln: *The Holy Blood and the Holy Grail.* Arrow Books, 1996, 365. o.
26. *3Mózes 26*
27. *Sámuel I. könyve 9:1–2*
28. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, SAUL SON OF KISH.
29. *Sámuel I. könyve 9:1*
30. *Sámuel I. könyve 10*
31. *Sámuel I. könyve 10:27*
32. *Sámuel I. könyve 15:9*
33. *Sámuel I. könyve 15: 11*
34. *Sámuel I. könyve 18:12*
35. *Sámuel II. könyve 2, 3, 4*
36. *Sámuel I. könyve 27:10*
37. *Sámuel II. könyve 11*
38. *Sámuel II. könyve 15:16*
39. Sámuel II. könyve 12:31
40. *Sámuel II. könyve 5:3*
41. Kb. négy nemzedék hiányzik Dávid dédapja előtt. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredet.*, Gold Book, 1999, 259. o.
42. *Rúth könyve 4:22*
43. „Ruth Eglen moáb királynak leánya volt, s ezért az idegenek bűnből származnak." *A Talmud magyarul.* Fordította Luzsénszky Alfonz. Hasonmás kiadás, Gede testvérek 2002, 108. o., Nazir 23 b. lap.
44. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 125. o.
45. *Királyok I. könyve 1.*
46. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, SOLOMON.
47. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 91. o.
48. *Királyok I. könyve 11:5–7*
49. *Jeremiás könyve 52:10–11*

4. fejezet

1. www.apologia.hu alapján
2. A Talmud magyar fordítóját több perben is megvádolták azzal, hogy

meghamisította azt, ám ez egyszer sem bizonyosodott be. Az első per akkor indult, amikor már tizenhárom év óta forgalomban volt a könyv, és öt kiadást ért meg(!). Az első per 1923-ban kezdődött. Két év múlva született meg az ítélet. A 7657-1923 számú ítélet: „A kir. törvényszék megállapította, hogy Luzsénszky Alfonz fordításában előforduló ocsmányságok az eredeti Talmudban mind feltalálhatók." A második perben, amelyet megszüntettek, Kmoskó Mihály egyetemi tanár a következőt állította: „...vajon a Luzsénszky által közzétett fordítás a Talmud eredeti szövegének megfelel-e... határozott igennel kell felelnem." Harmadszorra Szabolcsi (Weinstein) Lajos vádolta hamisítással, akit ezért a 13.356-1934 számú ítélettel pénzbírságra ítéltek. 1936-ban indult a negyedik per. A 8468/1936 számú ítélettel bűncselekmény hiányában megszüntették az eljárást. (*A Talmud magyarul.* Fordította: Luzsénszky Alfonz. Hasonmás kiadás, Gede Testvérek Bt., Budapest 2002, 5–7. o. alapján) A Talmud-idézetek ebből a könyvből származnak.

3. *Pesachim 94. lap, 47. o.*
4. *Sanhedrin 97. a. lap. 169. o.*
5. *Aboda zara 6. a. lap, 181. o.*
6. *Berakhoth 17. a. lap, 17. o.*
7. *Sanhedrin 43. a. lap, 156. o. és 105. a. lap, 172. o.*
8. *A törzsek származásáról, avagy a Kincsesbarlang.* Szírből fordította Ormos István, Helikon Kiadó, Budapest, 1985, 66–67. o.
9. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, GALILEE.
10. *Krónika II. könyve 30:10*
11. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, SARGON.
12. *Makkabeusok I. könyve 5:23,* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1982.
13. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, GALILEE.
14. *Pál levele a Kolossébéliekhez 3:11*
15. Burton L. Mack: *The Lost Gospel: The Book of Q and Christians Origins.* Element Books, Shaftesbury, 1994, 53. o.
16. Josephus Flavius: *A zsidó háború.* Bibliaiskolák Közössége, Budapest, 1990, 225. o.
17. *János 7:52*
18. Tábori László: A III. Nemzetközi Szindológiai Kongresszuson – 1998. VI. 7. –, Torinóban elhangzott előadás tézisei

19. *Lukács 1:59*
20. *Máté 17:24*
21. *Máté 1:1–17*
22. *Lukács 3:31*
23. Huber Lipót: *Zsidóság és kereszténység Krisztustól a középkor végéig*, Kalocsa, 1939.
24. *Máté 1:18*
25. *Lukács 1:27*
26. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, MARY, MOTHER OF JESUS.
27. *Apokrif iratok, csodás evangéliumok.* Szerkesztő: Dörömbözi János Telosz Kiadó, Budapest, 1998, *Jakab prótoevangéliuma,* fordította: Szepessy Tibor, 5–13. o.
28. Mariell Wehrly-Frey: *Jesat Nassar genannt Jesus Christus.* Drei Eichen Verlag, München, 1965.
29. Tábori László: *Párthia.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 163. o.
30. Josephus Flavius: *A zsidó háború.* Bibliaiskolák Közössége, Budapest, 1990, 328. o.
31. Josephus Flavius: *A zsidók története.* Talentum. Fordította dr. Révay József, 554–564. o.
32. *Máté 2:1*
33. *Lukács 2:4*
34. *Sámuel I. könyve 16:1*
35. *Mikeás próféta könyve 5:2*
36. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, BETLEHEM.
37. *Józsué könyve 19:15*
38. Ernest Renan: *Jézus élete.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1991, 88. o.
39. *Márk 1:9 és 6:1*
40. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, NAZARETH.
41. *Apostolok Cselekedetei 24:5*
42. *Aboda zara 6 a. lap. 181. o.*
43. *Taanith 27. b. lap 70. o.*
44. *Zsidókhoz írt levél 5:6, 10*
45. *Zsidókhoz írt levél 7:6*
46. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, GALILEE 3., JEZUS OF NAZARETH

47. *Máté 12:8*
48. *János 8:37–44*
49. *János 10:26*
50. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 62. o.
51. *Máté 26:63–64*
52. *2Mózes 33:52*
53. *Krónika II. könyve 14:3*
54. *Máté 17:1*
55. *Máté 4:1*
56. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, JUDAS.
57. *Apostolok Cselekedetei 12*
58. www. katolikus.hu; *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962; Herbert Haag: *Bibliai Lexikon.* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1984; és az Újszövetség alapján.
59. *Apostolok Cselekedetei 2:40*
60. Morton Smith: *Jesus the Magician.* Victor Gollanz, London, 1978, 47. o.
61. *Máté 2:1–2*
62. *Egyetemes lexikon.* Officina Nova – Magyar Könyvklub, Budapest, 1998, háromkirályok.
63. *Apokrif iratokcsodás evangéliumok.* Szerkesztő: Dörömbözi János, Telosz Kiadó, Budapest, 1996, 27. o.
64. Uo., 152. o., lábjegyzet.
65. Zajti Ferenc: *Zsidó volt-e Jézus?* Magyar Ház, Budapest, 1999, 285. o.
66. Abraham Joseph Sachs: *Late Babylonian Astronomical and Related Texts.* Providence, Rhode Island, 1955, könyvében No. 1195 szám alatt szerepel az említett agyagtábla. Michael R. Molnar: *The Star of Bethlehem: The Legacy of the Magi.* Rutgers University Press, 1999. Paul Schnabel: *Der jüngste datierbare Keilschrifttext, Zeitschrift für Assyriologie,* 1925, 36., 66–70. o.
67. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, ARAM.
68. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 297. o.
69. Dr. Fáy Elek: *A magyarok őshona.* Budapest, 1910, Reprint kiadás Fáy Társaság Közhasznú Egyesület, Budapest, 2000, 20. o.
70. *Sanhedrin 38 b. lap, 154. o.*

71. *Sabbath 12 b. lap. 27. o.*
72. *Sota 33 a. lap, 110. o.*
73. *János 5:39*

5. fejezet

1. A következők alapján: Steve Blake és Scott Lloyd: *Avalon kulcsa.* Alexandra, Pécs, 2000, 27–32. o.; Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 222–225. o.; Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 70–77. o.; Graham Hancock: *Jel és pecsét.* Alexandra, Pécs, é. n., 61–66. o.
2. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 69. o.
3. Uo., 74. o.
4. Uo., 75. o. Az itt következő 5., 6. és 7. számú hivatkozások Evola könyvéből valók, nem ismerem az eredetijüket.
5. J. Marx: *Légende arthurienne.*
6. J. L. Weston: *The Quest of Holy Grail.* London, 1913.
7. E. Weschler: *Die Sage vom heiligen Gral in ihrer Entwicklung.* Halle, 1898.
8. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 76. o.
9. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titkai.* Gold Book, 2003, 186. o.
10. Graham Hancock: *Jel és pecsét.* Alexandra, Pécs, é. n., 64. o.
11. latin: gradalis, középkorban: garalis; ófrancia: graal, greal, greel; óprovanszál: grazal = edény (lexikon.katolikus.hu, grál)
12. Graham Philips: *The Search for the Grail.* Arrow, A Division of Random House Group, 1995.
13. Julius Evola: *A Szent Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 187. o.
14. Uo., 193. o.
15. Uo., 76. o.
16. Uo., 23. és 81. o.

6. fejezet

1. *Máté 27:57*
2. *Márk 15:43*
3. *János 19:38*
4. *Lukács 23:50–51*
5. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, ARIMATHEA; Herbert Haag: *Bibliai Lexikon.* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1984, 94. o.
6. Tábori László és Kiss Irén: *Merre van Arimathia?* In *Krisztus és a Nap.* Szent Grál Munkacsoport, Budapest, 2000, 12. o.
7. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, JOSEPH OF ARIMATHEA.
8. Josephus Flavius: *A zsidók története.* Talentum, Negyedik kiadás, 455. o.
9. Gordon Strachan: *Jézus, az építő.* Gold Book, 1998, 54. o.
10. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, JOSEPH OF ARIMATHEA.
11. Gordon Strachan: *Jézus, az építő.* Gold Book, 1998, 25–36. o.
12. Uo., 33. o.
13. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 31–38. o.; www.irishmythology.com és www.shee-eire.com alapján
14. Ebből az írásból a IX. század végére már csak egy szövegtöredék létezett, amelyet keresztény szerzetesek egy V. századi történetíró, Eusebius szövegeivel kiegészítve, a XII. században Lébor Gabala (Hódítások könyve) néven, a fennmaradt írásokkal és – természetesen – a hitük tanításaival kombinálva jegyeztek le.
15. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 227. o.
16. James Ballantyne Hannay: *Sex Symbolism in Religion.* Lightning Source, 2002.
17. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 179. o.
18. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 104. o.
19. James MacKillop: *Kelta mítoszok és legendák.* Generál Press Kiadó, Budapest, 2005, 88. o.
20. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 85. o.

21. Graham Hancock: *Atlantisz.* Excalibur Könyvkiadó, 2000, 63. o.
22. Nora K. Chadwick: *The Druids.* University of Wales Press, Wales, 1966.
23. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget Könyvkiadó, 2002, 177. o.
24. Gordon Strachan: *Jézus, az építő.* Gold Book, 1998, 74. o.
25. C. C. Dobson: *Did Our Lord Visit Britain as they say Cornwall or Somerset?* Covenanat, London, 1989, 34–38. o.
26. Euan Mackie: *Science and Society in Prehistoric Britain.* Paul Elek, London, 1977, 29. o.
27. Peter Bersford Ellis: *The Druids.* Constable, 1994, 233. o.
28. Gordon Strachan: *Jézus, az építő.* Gold Book, 1998. 87. o.
29. Nora K. Chadwick: *The Druids.* University of Wales Press, Wales, 1966.
30. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 316. o.
31. Gordon Strachan: *Jézus, az építő.* Gold Book, 1998, 78. o.
32. Richard Rudgley: *A barbárok.* Gold Book, 2002, 131–153. o.
33. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 153. o.
34. Uo., 170. o.
35. Gordon Strachan: *Jézus, az építő.* Gold Book, 1998, 57. o.
36. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 271. o.
37. Az Artúr-legendákban gyakran emlegetett Avalon (Affallach, Avallach, Aballac stb.) név mitikus ősként szerepel a korai nemzedékrendekben. Avalon atyja Beli Mawr ap Mynogan, legendás király, anyja pedig Anna, Szűz Mária unokahúga és Arimateai József lánya. Beli Mawrnak két lánya is van, az egyik Annától, a másik Don kelta istennőtől. Tőlük származik Artúr és a legendakör számos szereplője. (Steve Blake és Scott Lloyd: *Avalon kulcsa.* Alexandra, Pécs, 2000, 162. o.)
38. Arimateai József leánya, Anna, és Áldott Bron fődruida házasságából származott Beli, Avalon (Avallach) apja, akiknek évszázadokkal későbbi leszármazottja Artúr (559–603). Nagy Beli Mawr (Kr. e. 132–72) leszármazottja – Lear királyon (Kr. e. 20. – Kr. u. 10) keresztül – Áldott Bron fődruida. (Laurence Gardner: *Bloodline of the Holy Grail.* Element, 1996, 236. o.; és Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 327. o.)
39. enjoyment.independent.co.uk/books/news/article47811.ece

40. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 39. o.
41. *A Pallas Nagy Lexikona,* mek.oszk.hu/00000/00060/html/008/pc000834.html#2
42. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 30. o.
43. Uo., 306. o.
44. *Élet és tudomány, LVI. évfolyam,* 11. sz., 2001. március 16.
45. Scott C. Littleton: *Were the Sarmatians the source of Arthurian?* Archologia, 1977. január–február.
46. Tomory Zsuzsa: *Az Arthur legendakör magyar kapcsolatai.* Előadás, elhangzott: A magyarság és a Kelet – őstörténeti konferencia, Budapest, 2004. június 3.

7. fejezet

1. Lynn Picknett és Clive Prince: *The Templar Revelation.* Bantam Press, 1997, 58–84. o.
2. Michael Baigent, Richard Leigh és Henry Lincoln: *The Holy Blood and the Holy Grail.* Arrow Books, 1996, 245. o.
3. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 143. o.
4. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 169. o.
5. Laurence Gardner: *Bloodline of the Holy Grail.* Element, 1996, 165. o.
6. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 141. o.
7. Laurence Gardner: *Bloodline of the Holy Grail.* Element, 1996, 406. o.
8. Uo.
9. Michael Baigent, Richard Leigh és Henry Lincoln: *The Holy Blood and the Holy Grail.* Arrow Books, 1996, 282. o.
10. Meg kell említeni, hogy a szerzőhármas feltételezése szerint a Palesztinából menekülők izraeliták voltak, nevezetesen Benjamin törzséből valók – noha hozzáteszik, hogy ezt nem lehet bizonyítani, és nem is teszik. Michael Baigent, Richard Leigh és Henry Lincoln: *The Holy Blood and the Holy Grail.* Arrow Books, 1996, 249–251, és 287. o. Több minden is – például a menekülők Istenanya-kultusza – arra utal azonban, hogy Palesztina ragozó nyelvű népei közül származtak, és esetleg az asszírok kegyetlenkedései elől menekültek. Ebből az is következik, hogy a Merovingok nem lehettek sémiták, már csak azért sem, mert – ahogy azt az előzőkben megállapítottuk – nagy valószínűséggel Jézus sem volt az. Gardner is megjegyzi, hogy „nem tartoztak

a gyakorló zsidók közé, se más júdeai eredetű római keresztény közé". (Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n.. 143. o.) Ezenkívül, a II/3. fejezetben említés történt arról, hogy nem lehetünk biztosak abban, hogy a Benjamin törzséhez soroltak mindegyike izraelita volt.

11. *Képes Krónika.* Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2003, 46., 50. és 53. o.
12. Bakay Kornél: *A titokzatosnak vélt Pilis kutatásának fő kérdései,* Kapu, XVIII. évf., 2005/10.
13. Noszlopi Németh Péter: *Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben.* Püski, 2003.
14. A marmoutier-i legenda szerint hun, illetve magyar(!) királyi származású volt. (*A szentek élete I.* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1988.)
15. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 169. o.
16. Martin Lunn: *A Da Vinci-kód megfejtése.* Gold Book, 2004, 64–73. o.
17. *A kereszténység krónikája.* Officina Nova, Magyar Könyvklub, Budapest, 1998, 73. o.
18. Herbert Illig hivatkozik (*Kitalált középkor.* Allprint Kiadó, 2002, 50. o.): Engelbert Mühlbacher: *Deutsche Geschichte unter den Karolingern,* Essen, 1980. 2. kötet és August Nitschke: *Frühe christliche Reiche,* in: Propylaen Weltgeschichte, Berlin, 1963. 5. kötet. Nem ismerem az eredeti hivatkozásokat.
19. Laurence Gardner: *Bloodline of the Holy Grail.* Element, 1996, 226. o.
20. Tomory Zsuzsa: *Magyar királyság Európában a VIII. század előtt.* Magyarságtudományi Értesítő, 2002/13 37. o. vagy www.magtudin.org
21. Csomor Lajos. *Őfelsége, a Magyar Szent Korona.* Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1996, 248. o.
22. Szigeti István: *A Szent korona titka.* Lakitelek, 1995, 14. o.

8. fejezet

1. Marton Veronika: *A sumir kultúra története.* Magánkiadás, Győr, 2000, 101. o.
2. Hajnóczi Gyula: *Irak építészete.* Corvina, Budapest, 1974, 17. o.
3. Dr. Aradi Éva: *A fehér hunok vallása indiai források alapján.* www.magtudin.org

4. Tábori László: *Párthia.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 213. o.
5. Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai,* Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 224. o.
6. Dümmerth Dezső: *Az Árpádok nyomában.* Junior, Budapest, 1996, 70. o.
7. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 169. o.
8. *Ésaiás próféta könyve 2:2–3*
9. Uo. 14:1–2
10. *Zsoltárok könyve 2:8–9*
11. *Zakariás próféta könyve 12:9*
12. René Guénon: *Metafizikai írások II.* Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 1993, 43. o.
13. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 31. o.

III. RÉSZ

1. fejezet

1. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget Könyvkiadó, 2002, 102. o.
2. Robert Bauval és Adrien Gilbert: *The Orion Mistery.* Heinemann, London, 1994.
3. Robert Bauval és Adrien Gilbert: *Az Orion-rejtély.* Alexandra, Pécs, é. n., 154. o.
4. Ernest A. Wallis Budge: *Egyptian Magic.* Wings Books, New Jersey, 1991.
5. Robert Bauval és Adrian Gilbert: *Az Orion-rejtély.* Alexandra, Pécs, é. n., 155. o.
6. *A kereszténység krónikája.* Officina Nova, Magyar Könyvklub, Budapest, 1998, 17. o.
7. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget Könyvkiadó, 2002, 52. o.
8. Uo., 87. o.
9. Uo., 102. o.
10. Uo., 112. o.
11. Uo., 122. o.

12. Uo., 132. o.
13. Uo., 142. o.
14. David V. Barrett: *Titkos társaságok.* Gold Book, é. n., 25. o.
15. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget Könyvkiadó, 2002, 142. o.
16. Graham Hancock: *Istenek kézjegye.* Alexandra, Pécs, 1995, 358. o.
17. Gönczi Tamás: *Ennek a világnak...* Bé-Bé Kiadó, Budapest, 2003, 133. o.
18. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 328. o.
19. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 183. o.
20. Werner Papke: *Die geheime Botschaft des Gilgamesch.* Weltbild Verlag, 1993, 229. o.; Duncker Miksa: *Az ókor története I.* Franklin-Társulat Budapest, 1877, 235. o.
21. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, Budapest, é. n., 19. o.
22. Hérodotosz: *A görög–perzsa háború.* Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 127. o.
23. Gyöngyösi Gergely: *Remete Szent Pál Remete Testvéreinek Élete.* Varia Paulina III. Fráter György Alapítvány, 1998.
24. *A kereszténység krónikája.* Officina Nova, Magyar Könyvklub, Budapest, 1998, 195. o.

2. fejezet

1. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, PAUL THE APOSTOLE.
2. *Pál levele a Rómabeliekhez 1:1*
3. *Apostolok Cselekedetei 8:3*
4. Uo. 9:1
5. Marilyn Hopkins, Graham Simmans és Tim Wallace-Murphy: *Rex Deus.* Alexandra, Pécs, 2005, 68. o.
6. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, CANON OF THE NT. Az Újszövetség kanonizációjának dokumentumai:
   1. Az úgynevezett Muratori kánonjegyzék Kr. u. 170 körül keletkezett, latin nyelvű, töredékes irat, 22 újszövetségi iratot sorol fel.
   2. II. század végi szír és latin források: 22, illetve 23 iratot tartalmaznak az Újszövetség 27 iratából.

3. A Codex Baroccio 206-ból való, az Újszövetség 27 iratából 26-ot tartalmaz, csak a Jelenések könyve hiányzik belőle.
4. Euszebiosz 340 körül az Újszövetség valamennyi iratát felsorolja, de megemlíti, hogy hat könyvvel kapcsolatban egyesek ellenvetéseket támasztanak.
5. Athanasius püspök 367-ben kelt 39. számú húsvéti levelében felsorolja mind a 27 újszövetségi iratot, mint amelyeket kizárólagosan szabad használni az istentiszteleteken és az egyházi életben. Athanasiusnak ez a levele az újszövetségi kánon kialakulásának és lezárulásának dokumentuma.

7. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, CANON OF THE NT.
8. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, CANON OF THE NT.
9. A négy kanonizált evangélium 70–100 körül keletkezett.
10. *Lukács 1:1–4*
11. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, CANON OF THE NT.
12. *Pál levele a Galátziabeliekhez 2:9*
13. Paul Johnson: *A History of Christianity.* Penguin, 1978, 41. o.
14. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 101., 131–135., 137–141. és 168–173. o. összefoglalása alapján.
15. Paul Johnson: *The Papacy.* Weidenfeld & Nicolson, London, 1997, 210. o.; *J. N. D. Kelly's Oxford Dictionary of the Popes.* Oxford, 1986, adatai alapján.
16. Laurence Gardner: *Bloodline of the Holy Grail.* Element, 1996, 154. o.
17. Paul Johnson: *A History of Christianity.* Penguin, 1978, 88. o.
18. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget Könyvkiadó, 2002, 196. o.
19. Holger Kersten: *Jézus Indiában élt.* Biográf, 1992, 35. o.
20. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget Könyvkiadó, 2002, 182–192. o.
21. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget Könyvkiadó, 2002, 184. o.
22. Zajti Ferenc: *Magyar évezredek (Szkíta–hun–magyar faji azonosság).* Budapest, 1943.

3. fejezet

1. David V. Barrett: *Titkos társaságok.* Gold Book, é. n,. 24. o.
2. zoroaszter.lap.hu
3. Zajti Ferenc: *Zsidó volt-e Jézus?* Magyar Ház, Budapest, 1999, 18. o.
4. zoroaszter.lap.hu
5. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 117. o.
6. Uo., 166. o.
7. zoroaszter.lap.hu
8. Mircea Eliade: *Vallási hiedelmek és eszmék története I.* Osiris Kiadó, Budapest, 1995, 265. o.
9. Mary Boyce: *Textural sources for the study of Zoroastrism.* University Of Chicago Press, 1990, 11. o.
10. Ardashir Frajmi Khabardar: *New light ont he Ghates of holy Zarathustra.* Bombay, 1951 – erre hivatkozik Kiss Irén: Az elsüllyesztett próféta. In Tábori László és Kiss Irén: *Krisztus és a Nap.* Szent Grál Munkacsoport, Budapest, 2000. 69. o. Nem ismerem az eredeti hivatkozást.
11. Mircea Eliade: *Vallási hiedelmek és eszmék története I.* Osiris Kiadó, Budapest, 1995, 265. o.
12. Sz. P. Tolsztov: *Az ősi Chorezm*, Hungária Könyvkiadó, Budapest, 1950, 92. o.
13. Uo., 93. o.
14. Ardashir Frajmi Khabardar: *New light ont he Ghates of holy Zarathustra.* Bombay, 1951 – erre hivatkozik Kiss Irén: Az elsüllyesztett próféta. In Tábori László és Kiss Irén: *Krisztus és a Nap.* Szent Grál Munkacsoport, Budapest, 2000, 69. o. Nem ismerem az eredeti hivatkozást.
15. Csengery Antal: *Történeti tanulmányok I.* Pest, 1870, 155. o.
16. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 117. o.
17. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 49. o.
18. Mircea Eliade: *Vallási hiedelmek és eszmék története I.* Osiris Kiadó, Budapest, 1995, 265. o.
19. zoroaszter.lap.hu
20. Mircea Eliade: *Vallási hiedelmek és eszmék története I.* Osiris Kiadó, Budapest, 1995, 275. o.
21. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 166. o.

22. Ardashir Frajmi Khabardar: *New light ont he Ghates of holy Zarathustra.* Bombay, 1951 – erre hivatkozik Kiss Irén: Az elsüllyesztett próféta. In Tábori László és Kiss Irén: *Krisztus és a Nap*, Szent Grál Munkacsoport, Budapest, 2000, 69. o. Nem ismerem az eredeti hivatkozást.
23. *A törzsek származásáról, avagy a Kincsesbarlang.* Szírből fordította Ormos István, Helikon Kiadó, Budapest, 1985, 40. o.
24. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 378. o.
25. J. J. Modira hivatkozik Zajti Ferenc: *Zsidó volt-e Jézus?* Magyar Ház, Budapest, 1999, 11. o.
26. Tom Lowenstein: *Buddha látomása.* Magyar Könyvklub – Helikon Kiadó, Budapest, 1997, 6. o.
27. Dr. Aradi Éva: *A fehér hunok vallása indiai források alapján.* www.magtudin.org
28. Mircea Eliade: *Vallási hiedelmek és eszmék története II.* Osiris Kiadó, Budapest, 1995, 63. o.
29. 2004 áprilisában John Myrdhin Reynolds Magyarországra érkezett, és előadás-sorozatot tartott a Bön és a Nyingma buddhista hagyomány tanításainak témaköréből. Hendrey Tibor beszélgetett a Nyingma lámával Jakab Katalin tolmácsolásával. http://www.tibet.hu/_fornow/reynolds_riport.htm
30. Kállay Ferenc: *A pogány magyarok vallása.* 1861, reprint kiadás: Evilat Publication, New York, 1971, 47. o.
31. Tábori László: *Gilgamestől Jézusig.* Melkizedek Könyvek, Budapest, 1999, 141. o.
32. Uo., 141–144. o.

4. fejezet

1. Robert Graves: *The White Goddes.* Faber, London, 1961, 51. o.
2. Malcolm Godwin: *The Holy Grail.* Bloomsbury, London, 1994, 22–26. o.
3. Marija Gimbutas: *The Civilization of the Goddes: The Wordl of Old Europe.* Thames & Hudson, London, 1991.
4. Merlin Stone: *When God was a Woman.* Barnes and Noble, New York, 1976.
5. Alfred Jeremias: *Handbuch der Altorientalischen Geisteskultur.* Hinrichs'sche Buchhandlung, Leipzig, 1913, 255. o.
6. Jankovits Marcell: *A Nap könyve.* Csokonai Kiadó, 1996, 52. o.

7. *Zsoltárok 84:12*
8. *Királyok II. könyve 21:3*
9. Uo. 23:5
10. *5Mózes 4:19*
11. *3Mózes 26:30*
12. *2Mózes 22:20*
13. *5Mózes 17.3–5*
14. J*eremiás könyve 44:15–17*
15. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 60. o.
16. *1Mózes 4:26*
17. *1Mózes 5:24*
18. Anton Deimel: *Sumerisch-Akkadisches Glossar – Register der deutschen Bedeutungen.* Harrassowitz Verlag, 1984
19. Dr. Zakar András: *A Sumér hitvilág és a Biblia.* Kiadó: Szatmári István, 1973, 19. o.
20. Mircea Eliade: *Vallási hiedelmek és eszmék története I.* Osiris Kiadó, Budapest, 1995, 265–275. o.
21. *Apokrif iratok, csodás evangéliumok.* Szerkesztő: Dörömbözi János, Telosz Kiadó, Budapest, 1996, 27. o.
22. Uo., 152. o., lábjegyzet.
23. *A törzsek származásáról, avagy a Kincsesbarlang.* Szírből fordította Ormos István, Helikon Kiadó, Budapest, 1985, 66–67. o.
24. Jivanji Jamshedji Modi: *A hunokról, akik meghódították Indiát: mi volt a hunok vallása?* Kéziratból fordította: Zajti Ferenc, az 1926-ban Budapesten, az Aveszta Könyvtár című sorozat 2. füzeteként megjelent mű reprintje, ISBN 963-86326-2-3. Zajti Ferenc többször hivatkozik a párszi tudósra a következő könyvében, illetve dolgozatában: *Zsidó volt-e Jézus?* Magyar Ház, Budapest, 1999; és *A hun–magyar történelem.* A szerző kiadása, Budapest, 1928, reprint kiadás, megjelenik a Barnaföldi Gábor Archívum gondozásában, ISBN 963 86 1182 4 8. Zajti Ferenc ezt a dolgozatát a Magyar Tudományos Akadémián 1925. november 2-án J. J. Modi indiai párszi professzor tiszteletére rendezett ünnepélyen olvasta fel.
25. Jacques Duquesne: *A Názáreti Jézus.* Magyar Könyvklub, Budapest, 1997, 150. o.
26. *Apostolok Cselekedetei 8:9–10*
27. *Márk 3:22*
28. *János 8:48*

29. Szanhedrin 43. a. lap.
30. Lynn Picknett és Clive Prince: *The Templar Relevation.* Bantam Press, London, 1997, 287. o.
31. Marilyn Hopkins, Graham Simmans és Tim Wallace-Murphy: *Rex Deus.* 185. o. hivatkozik: *Deus Magnus Eliphas Levi Historie de la Magie.* 1860. Nem ismerem az eredeti hivatkozást.
32. *Apokrif iratok, csodás evangéliumok.* Szerkesztő: Dörömbözi János, Telosz Kiadó, Budapest, 1996. 123. o. *Feljegyzés a mi urunkról, Jézus Krisztusról, ami Pontius Pilátus idejében készült.*
33. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 144. o.
34. Morton Smith: *Jesus the Magician.* Victor Gollancz, London, 1978, 47. o.
35. *János 5:39*
36. *János 8:37*
37. *Zsidókhoz írt levél 9:22*
38. *Lukács 1:32*
39. *Apokrif iratok, csodás evangéliumok.* Szerkesztő: Dörömbözi János, Telosz Kiadó, Budapest, 1996, 14. o. *Jakab prótoevangéliuma.*
40. *János 14:6*
41. *János 8:12 és 12:46*
42. *János jelenések könyve 2:11*
43. Mircae Eliade: *Vallási hiedelmek és eszmék története II.* Osiris Kiadó, Budapest, 1995, 61–74. o.; Tom Lowenstein: *Buddha látomása.* Magyar Könyvklub – Helikon Kiadó, Budapest, 1997; Holger Kersten: *Jézus Indiában élt.* Biográf, 1992, 87. o.
44. Tábori László: *Gilgamestől Jézusig.* Melkizedek Könyvek, Budapest, 1999, 123. o.
45. Uo., 144. o.
46. Pap Gábor: *„Angyali Korona, szent csillag".* Kézirat, Jászberény, 1977, 32. o.
47. Uo., 51–53. o.
48. *Epiphanii episcopi Constantiae Cypri opera. Contra octuaginta haereses, liber unus, Colonia Agrippina* (Köln), 1617, 2–4. o.-ra hivatkozik Zajti Ferenc: *Zsidó volt-e Jézus?* Magyar Ház, Budapest, 1999, 71–74. o. Nem ismerem az eredeti hivatkozást.
49. *3Mózes 27: 34*
50. *2Mózes 3:6*
51. *3Mózes 23: 24–33*

52. *4Mózes 31:14–18*
53. *Sámuel II. könyve 7: 8-10*
54. Laurence Gardner. *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 121. o.

5. fejezet

1. *Lukács 8:1–3*
2. *Lukács 7:37–50*
3. *Máté 26:7–12*
4. *Márk 14: 3–10*
5. *János 12:1–8*
6. *Lukács 10:38–42, János 2:1–12*
7. A második világháború végéig három kopt gnosztikus kódex volt ismert: 1. Codex Askewianus, egy Askewianus nevű orvos vásárolta az 1700-as években, s az örökösei eladták a British Museumnak. Ez őrzi a leghosszabb gnosztikus értekezést, a Pisztisz Szophiát. 2. Codex Brucianus, amely egy skót utazóról kapta a nevét (1730–1794), az oxfordi Bodleian Library tulajdona. 3. Codex Berolinensis, valószínűleg Achmim közelében találták, 1896-ban került a Berlini Múzeum gyűjteményébe, ebben található Mária evangéliuma. A dél-egyiptomi Nag Hammádi mellett 1945-ben-ben találtak tizenhárom kopt kódexet, amelyben ötvenegy, a III–IV. században összegyűjtött és koptra fordított szöveg szerepel, közülük negyvenhárom volt a felfedezésig ismeretlen. A II. kódexben található a Fülöp evangéliuma. (Kákosy László: *Fény és káosz. A kopt gnosztikus kódexek.* Gondolat, Budapest, 1984, 71. o.)
8. *Pistis Sophia evangéliuma: a lélek rejtélye.* Arany Rózsakereszt Közössége, Budapest, 1989. (A fordítás a *Das Evangelium Pistis Sophia*, kiadta Petermann, Berlin, 1851 című kiadvány alapján készült. Én a http://piney.com/GnosPisSoph.html címen található angol nyelvű szövegből dolgoztam.
9. www.earlychristianwritings.com/gospelmary.html
10. *Apokrif iratok, csodás evangéliumok.* Szerkesztő: Dörömbözi János, Telosz Kiadó, Budapest, 1996, 85–103. o.
11. Uo., 162. o. lábjegyzet, 36-os magyarázat
12. Kuliffay Hanna: *A fény örököse és Szent vagy kurtizán című tanulmányai.* Empiria Magazin – Tanulmányok, reflexiók, esszék, Jelenidő rovat – II.

évfolyam, 2003. október és november, www.empiriamagazin.com; és *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, WOMAN, FAMILY – alapján.
13. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, MARY of MAGDALA.
14. *Máté 15:39*
15. *Máté 27:56*
16. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* New York, Abingdon Press, Nashville, 1962, MAGDALA, MARY of MAGDALA.
17. Michael Baigent, Richard Leigh és Henry Lincoln: *The Holy Blood and the Holy Grail.* Arrow Books, 1996, 350. o.
18. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titka.* Gold Book, 2003, 202. o.
19. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, WOMAN.
20. *Pál I. levele a Korinthusbeliekhez 14:34–35*
21. *Pál I. levele a Timótheusokhoz 2:11–12*
22. *Jeremiás próféta könyve 44:15–17*
23. Lynn Picknett és Clive Prince: *The Templar Relevation.* Bantam Press, London, 1977.
24. Ean Begg: *The Cult of Black Virgin.* Arkana, London, 1985.
25. Uo., 8. o.
26. Uo., 9. o.
27. E. Salliens: *Nos Vierges noires, leur orgine*, Paris, 1945 – idézi Baráth Tibor: *A magyar népek őstörténete V. könyv.* Püski, 2002, V. 42. o. Nem ismerem az eredeti hivatkozást.
28. Lynn Picknett és Clive Prince: *The Templar Revelation.* Bantam Press, London, 1977, 79. o.
29. Kákosy László: *Ré fiai.* Gondolat, Budapest, 1979, 294. o.
30. Baráth Tibor: *A magyar népek őstörténete V. könyv.* Püski, 2002, V. 42. o.
31. Ean Begg: *The Cult of Black Virgin.* Arkana, London, 1985, 99. o.

6. FEJEZET

1. *A holt-tengeri tekercsek jelentősége.* Apológia Kutatóközpont, http://www.apologia.hu/religion/ess-qumran.html
2. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 35–36. o.;

A holt-tengeri tekercsek jelentősége. Apológia Kutatóközpont, http://www.apologia.hu/religion/ess-qumran.html
3. *Az esszénusok és a kereszténység.* Apológia Kutatóközpont, http://www.apologia.hu/religion/ess-intro.html
4. A nem bibliai tekercsszövegek 1950–1956 között kerültek publikálásra: Habakuk-kommentár, A gyülekezet szabályai, Háborús tekercs stb. A teljes anyagot angolul mikrofilmkártyán 1993-ban, CD-n 1997-ben tették elérhetővé. (*Mi az igazság a holt-tengeri tekercsek körül.* Apológia Kutatóközpont, http://www.apologia.hu/pdf/baigent-leigh.pdf)
5. *A holt-tengeri tekercsek jelentősége.* Apológia Kutatóközpont, http://www.apologia.hu/religion/ess-qumran.html; James H. Charlesworth: *Jézus és a holt-tengeri tekercsek*, Szeged, Agapé Kiadó, 1999, 9–13. o.
6. Vermes Géza: *A Kumráni közösség és a holt-tengeri tekercsek története.* Osiris, Budapest, 1998, 26. o.
7. Vermes Géza.: *The Etymology of Essenes, Revue de Qumran.* No. 7. Vol. ii, 1960.
8. Norman Golb: *The Problem of Origin and Identification of the Dead Sea Scrols.* Proceedings of the American Philosophical Society, cxxiv. No. 1, 1980, 5. o.; Yuval Peleg és Itzhak Magen izraeli régészek, http://www.mult-kor.hu/cikk.php?article=14529
9. *Jeremiás könyve 32:14*
10. *A holt-tengeri tekercsek jelentősége*, Apológia Kutatóközpont, http://www.apologia.hu/religion/ess-qumran.html
11. Josephus Flavius: *A zsidó háború.* Bibliaiskolák Közössége, Budapest, 1990, 150–156. o.; *A zsidók története*, Talentum, negyedik kiadás, é. n., 444–445. o.
12. *5Mózes 17:3-5*
13. *János jelenések könyve 3:4–5*
14. *Jeremiás könyve 5:15-16,* Református Zsinati Sajtóiroda, 1989.
15. lexikon.katolikus.hu – esszénusok
16. Zajti Ferenc: *Zsidó volt-e Jézus?* Magyar Ház, Budapest, 1999, 282. o.
17. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 137. o.
18. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 163. o.
19. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titkai.* Gold Book, 2003, 190. o.
20. Holger Kersten: *Jézus Indiában élt.* Biográf, 1992, 120. o.

21. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 169. o.
22. lexikon.katolikus.hu, esszénusok
23. Josephus Flavius: *A zsidó háború.* Bibliaiskolák Közössége, Budapest, 1990, 149. o.; *A zsidók története.* Talentum, 439. o.
24. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 307. o.
25. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 171 o.
26. Uo., 201. o.
27. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 91. o.

IV. RÉSZ

1. fejezet

1. Kiszely Gábor: *A szabadkőművesség.* Korona Kiadó, Budapest, 1999, 11. o.
2. Kiszely Gábor: *A leleplezett szabadkőművesség.* Korona Kiadó, Budapest, 2000, 9. o.
3. David V. Barret: *Titkos társaságok.* Gold Book, é. n., 115. o.
4. Jean Gimpel: *The Cathedral Builders.* Grove Press, New York, 1961.
5. Martin Short: *Inside the Brotherhood.* Grafton Books 1990, 115–123. o.
6. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 287. o.
7. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 162. o.
8. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 287–372. o. A könyv témája szempontjából fontosnak tartott eseményeket emeltem ki.
9. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 302. o.
10. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 114. o.

11. Uo., 101. o.
12. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titkai.* Gold Book, 2003, 240. o.
13. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 37. és 183. o.
14. *Bibliai enciklopédia.* Magyar Könyvklub, Budapest, 1997.
15. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 101. o.
16. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 304. o.
17. *Sámuel II. könyve 24:18–25*
18. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 302. o.
19. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve*, Gold Book, 2003, 79. o.
20. Uo., 91. o.

2. fejezet

1. A jelképeket a következők alapján gyűjtöttem össze: Kiszely Gábor: *A szabadkőművesség.* Korona Kiadó, Budapest 1999. Kiszely Gábor: *A leleplezett szabadkőművesség.* Korona Kiadó, Budapest, 2000. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996. Christopher Knight és Robert Lomas: *A második Messiás.* Gold Book, 1999. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003. Oswald Wirth: *A szabadkőművesség okkult szimbólumai.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 1998. David V. Barret: *Titkos társaságok.* Gold Book, é. n. Robert Bauval: *A titkos kamra.* Alexandra, Pécs, 1999. Jasper Ridley: *A szabadkőművesek.* Gold Book, é. n. Nagy Töhötöm: *Jezsuiták és szabadkőművesek.* Universum Kiadó, Szeged, 1990.
2. Christopher Knight és Robert Lomas: *A második Messiás.* Gold Book, 1999, 287. o.
3. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 29. o.
4. Uo., 137. o.
5. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 166. o.
6. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 45. o.

7. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titkai.* Gold Book, 2003, 240. o.
8. *Bibliai nevek és fogalmak.* Primo Kiadó, Budapest, 1988.
9. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 122. o.
10. Gerhard Herm: *The Phonicians.* Victor Gollanz, 1975.
11. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 208. o.
12. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 190. o.
13. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 117. o.
14. Robert Bauval és Adrian Gilbert: *Az Orion-rejtély.* Alexandra, Pécs, é. n., 33. o.
15. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 34. o.
16. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 27. o.
17. Jankovits Marcell: *A Nap könyve.* Csokonai Kiadó, 1996, 52. o.
18. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 284. o.
19. Uo., 219. o.
20. Tábori László: *Párthia.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2003, 126. o.
21. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 369. o.
22. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget Könyvkiadó, 2002, 164. o.
23. Michael Baigent, Richard Leigh és Henry Lincoln: *The Holy Blood and the Holy Grail.* Arrow Books, 1996, 164. o. A listát fenntartással kell kezelnünk, ugyanis jogerős bírói ítélet van arról, hogy az Pierre Plantard hamisítványa.
24. *Egyetemes Lexikon.* Officina Nova – Magyar Könyvklub, 1998. karácsony; *Új Lexikon.* Dante – Pantheon Kiadás, 1936. karácsony.
25. Fehér Mátyás Jenő: *Középkori Magyar Inkvizíció.* Gede Testvérek, 1999.
26. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 321. o.
27. David Fontana: *A szimbólumok titkos világa.* Tericum, 1993., 54. o.
28. *An Illustrated Encyclopedia of Traditional Symbols.* Thames and Hudson, London, reprinted 1995.
29. Gerhard J. Bellinger: *Nagy valláskalauz.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993, 157. o.
30. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 252. o.

31. *1Mózes 11:4*
32. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 101. o.
33. D 367.14 és D 367.15
34. Marton Veronika személyes közlése.
35. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 101. o.
36. Uo.
37. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 125. o.
38. David Oates és Joan Oates: *A civilizáció hajnala.* Helikon, Budapest, 1993, 117. o.
39. Sir Max Edgar Lucien Mallowan: *Early Mesopotamia and Iran.* Thames & Hudson, London, 1965.
40. Massimo Pallottino: *Az etruszkok.* Gondolat, Budapest, 1980, XLV. kép.
41. *Az Északi „Babilon”,* Élet és Tudomány, Budapest, 1971. 13., 621. o.
42. Robert Bauval: *A titkos kamra.* Alexandra, Pécs, 1999, 155. o.
43. Holger Kersten: *Jézus Indiában élt.* Biográf, 1992, 58. o.
44. *Mitológiai kislexikon.* Könyvkuckó Kiadó, Budapest, 1998.
45. Paul Kriwaczek: *Zarathusztra nyomában.* Gold Book, 2002, 38. o.
46. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget Könyvkiadó, 2002, 188. o.
47. Magyar Adorján: *Az Ősműveltség.* Kiadja a Magyar Adorján Baráti Kör, Budapest, 1995, 206. o.
48. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 145. o.
49. Cser Ferenc: *Gyökerek.* Szerzői kiadás, Melbourne, 2000, 63. o.
50. Csomor Lajos: *Őfelsége, a Magyar Szent Korona.* Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1996, 551. o.
51. *Tubalkain* (1Mózes 4:22), *Tubal* (Ezékiel próféta könyve 38:1)
52. Z. Tóth Csaba: *A hun–magyar eredethagyomány kérdései I–III.* Turán, 2001/5., 6., 2002/3.
53. Személyes közlésen alapuló információ.
54. David Furlong: *A templom titka.* Gold Book, 1997, 139. o.
55. Christopher Knight és Robert Lomas: *A múlt üzenete.* Gold Book, 1999, 286. o.
56. Uo., 292. o.
57. *Királyok I. könyve 6:15, 6:30*
58. Edmond Bordeaux Székely: *The art of Asha: Journey to the cosmic ocean.* Mille Meditations, 1966.

59. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 137. o.
60. Uo., 251. o.
61. *Boldogasszony ablakában,* 1992 és *Templomok szentek, imádságok,* 1994.
62. *5Mózes 27:5*
63. Christopher Knight és Robert Lomas: *A Hiram-kulcs.* Gold Book, 1996, 201. o.

3. fejezet

1. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 220. o.
2. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 78. o.
3. Uo., 91. o.
4. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 207. o.
5. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 78. o.
6. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 219. o.

V. RÉSZ

1. fejezet

1. Dr. Padányi Viktor: *Dentu-Magyaria.* Turul, Veszprém, 1989, 33–55. o.
2. Csallány Dezső: Rovásírásos emlékek a Kárpát-medencében, In *Nyíregyházi Jósa András Múzeum Évkönyve XII–XIV.* Kiadta: Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács V. B. és a Nyíregyházi Jósa András Múzeum, 1972, 135. o. A szerző a Szilassy család levéltára egyik iratának – jegyzet: VAT. IX cal. oct. DIE FESTO Jac. AP – Vitéz András rozsnyói kanonok által 1816-ban történt fordítására hivatkozik, amelyről Forrai Sándor készített másolatot 1969-ben.
3. Fehér Mátyás Jenő: *Középkori magyar inkvizíció.* Transsylvania Könyvkiadó Vállalat, Buenos Aires, 1968; *Képek a magyar sámán-inkvizíció történetéből.* Kárpátia, 2004.

2. fejezet

1. Jacquetta Hawkes és Sir Leonard Woolley: *Prehistory and the Beginnings of Civilization, History of Mankind.* Harper & Row, London, 1963, 368. o.
2. Marija Gimbutas: *The Godesses and Gods of Old Europa: 6500–3500 BC Myths and Cults Images.* Thames and Hudson, London, 1982.
3. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 99. o.
4. Marton Veronika: *A napkeleti pecsétnyomók és pecséthengerek.* Matrona, Győr, 2004, 104. o.
5. Bobula Ida: *A sumir–magyar rokonság kérdése.* ESDA, Buenos Aires, 1961, 69–82. o.
6. Colman-Gabriel Gosztony: *Dictionnaire d'étymologie sumérienne et grammaire comparée.* Édition E. de Boccard, Paris, 1975, 132. szófejtés.
7. Ipolyvölgyi Németh J. Krizosztom: *Mária-kegyhelyek Mária országában.* Móczár Béla, 2002.
8. Endrey Antal: *Magyar kereszténység.* Boldogasszony Kiadó, Hódmezővásárhely, 1998, 5. o.
9. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája II.* Püski, Budapest, 2000, 806. o.
10. Uo., 808. o.
11. *Révai Nagy Lexikona.* Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1922, Parthia.
12. Lukácsi Kristóf: *A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei eredeti örmény kútfők után.* Kolozsvár, 1870, 37. o.
13. Marton Veronika: *A sumir kultúra története.* Magánkiadás, Győr, 2000, 101. o.
14. Anton Deimel: *Sumerisch-Akkadisches Glossar – Register der deutschen Bedeutungen.* Harrassowitz Verlag, 1984
15. Dr. Zakar András: *A Sumér hitvilág és a Biblia.* Kiadó: Szatmári István, 1973, 13. o.
16. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 835. o.; Kiszely István: *Magyarul vagyunk keresztények.* Magyar Demokrata, 2001/4.
17. *A kereszténység krónikája.* Officina Nova – Magyar Könyvklub, Budapest, 1998. 76. o.
18. Dr. Tempfli Imre: *Mit adott a kereszténység a magyarságnak?* http://home.iae.nl/users/nickl/tempfli-mitadott.html

19. Sasvári László: *Keleti keresztények Magyarországon.* Kairosz Kiadó, 2005, 11. o.
20. Uo., 11. o.
21. Dávid Katalin: *A kereszt mint jel és ereklye,* www.vigilia.hu/2003/8/david.htm
22. Révész Imre írásából részlet, in *Magyar Református Egyháztörténet I. kötet.* Debrecen, 1938, 14–15. o.
23. Dr. Tempfli Imre: *Mit adott a kereszténység a magyarságnak?* http://home.iae.nl/users/nickl/tempfli-mitadott.html
24. Pap Gábor: *„Angyali korona, szent csillag",* Jászsági művésztelep, Jászberény, 1997, 45. o.
25. Fehér Mátyás Jenő: *Középkori magyar inkvizíció.* Transsylvania Könyvkiadó Vállalat, Buenos Aires, 1968, 138. o.
26. Uo., 280. o.
27. Pap Gábor: *„Angyali korona, szent csillag".* Jászsági művésztelep, Jászberény, 1997, 50. o.
28. *Képes Krónika.* Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2003, 34. o.
29. Pap Gábor: *„Angyali korona, szent csillag".* Jászsági művésztelep, Jászberény, 1997, 47. o.
30. A reformáció eszméinek terjedésével kezdték fordítani a Bibliát. Az első töredékes bibliafordítás a huszita Biblia volt az 1430–50-es években. Az első magyar nyelvű Szentírás a Sylvester János által fordított Újtestamentum volt. Az első magyar nyelven megjelent teljes Írást 1590-ben adták ki Károli Gáspár fordításában. (*A kereszténység krónikája.* Officina Nova – Magyar Könyvklub, Budapest, 1998, 287. o.)
31. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 305. o.
32. Dávid Katalin: *A kereszt mint jel és ereklye,* www.vigilia.hu/2003/8/david.htm
33. Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1976.
34. Csomor Lajos: *Őfelsége, a Magyar Szent Korona.* Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár 1996, 176. o.
35. Pap Gábor: *„Angyali korona, szent csillag".* Jászsági művésztelep, Jászberény, 1997, 7. o.
36. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 31. o.

3. fejezet

1. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 13. o.
2. *Világ királya, magyarok királya.* interjú Gönczi Tamással, www.magtudin.org
3. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája.* Püski, Budapest, 2000, 66. o.
4. Anonymus: *Gesta Hungarorum.* Szent István Társulat, Budapest, 2003, 23. o.
5. *Képes Krónika.* Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2003, 9. o.
6. Pap Gábor: *„Angyali korona, szent csillag".* Jászsági művésztelep, Jászberény, 1997, 36. o.
7. Ligeti Lajos: *Attila hunjainak eredete.* In *Attila és hunjai,* Magyar Szemle Társaság, Budapest 1940, az Akadémiai Kiadó Reprint Sorozata, 1986, 25. o.
8. Omeljan Pritsak: *Die bulgarische Früntenliste und die Sprache der Protobulgaren.* Wiesbaden, 1955
9. Dümmerth Dezső: *Az Árpádok nyomában.* Junior, Budapest, 1996, 38. o.
10. *Új Lexikon.* Dante-Pantheon, 1936, Árpádház.
11. Anonymus: *Gesta Hungarorum.* Szent István Társulat, Budapest, 2003, 22. o.
12. *Képes Krónika.* Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2003, 58. o.
13. Uo., 52. o.
14. *Kézai Simon Magyar Krónikája.* Magyar Ház Kiadó, Budapest, 1999, fordította: Császár Mihály.
15. Ipolyi Arnold: *Magyar mithológia.* Kiadja Heckenast Gusztáv, Pest, 1854, reprint: Európa könyvkiadó, 1987, 16. és 78. o.
16. Marton Veronika: *Gudea istenei.* Tanulmány, kézirat, 1999, 61. o.
17. Ian Wilson: *Az özönvíz előtt.* Gold Book, 2001, 118. o.
18. Oláh Imre: *A Nimrud hagyomány.* Ősi Gyökér Kiadó, Buenos Aires, 1985, 15.
19. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 168. o.
20. Marton Veronika személyes közlése.
21. Oláh Imre: *A Nimrud hagyomány.* Ősi Gyökér kiadása, Buenos Aires, 1985.
22. Clive Carpenter: *The Guiness Book of Kings, Rulers and Statesmen.* Guinness Superlatives, Enfield, 1978.
23. Marton Veronika: *A sumir kultúra története.* Magánkiadás, Győr, 2000, 59. o.

24. Uo., 79. o.

25. Csukovits Enikő–Balogh Margit: *Magyar szentek és boldogok.* www.historia.hu/archivum/2000/000506csukovits.htm; Balanyi György: *Magyar szentek, szentéletű magyarok*, www.communio.hu/ppek/k227.htm alapján: Szent István, Szent Imre, Szent László, Árpád-házi Szent Eiréné /Piroska/ (Szent László és Adelhaid királynő lánya), Béla herceg (a későbbi I. Béla), Szent Erzsébet (II. András király és Merániai Gertrúd lánya), Portugáliai Szent Erzsébet (Árpád-házi Szent Erzsébet másodfokú unokahúga, II. Endre dédunokája), Szent Margit (IV. Béla király és Laszkarisz Mária leánya), Szent Kinga (IV. Béla király és Laszkarisz Mária legidősebb lánya), Szent Lajos (V. István Mária nevű lányának fia), Szent Margit, szűz, Szent Margit skót királyné (anyja néhányak szerint Szent István Ágota nevű rokona, apja pedig Eduárd angol herceg), Szent Dávid (Skóciai Szent Margit fia), Prágai Szent Ágnes (III. Béla lányának a lánya). Boldog Jolán (IV. Béla király és Laszkarisz Mária lánya, Szent Margit és Szent Kinga testvére), Boldog Gertrúd (Szent Erzsébet kisebbik lánya), Csehországi Boldog Ágnes (III. Béla királyunk unokája és Szent Erzsébet asszony unokanénje). A kanonizált szentek és boldogok mellett számos olyan személyt tart számon a magyar katolikus egyház, akiket pápai jóváhagyás nélkül is szentként vagy boldogként tisztelnek: Árpád-házi Boldog Erzsébet, szűz (III. András lánya). Az Árpád-ház mellett még tetemes számmal találunk egyenes és oldalági rokonokat, akiket kezdettől fogva szintén szentekként, illetve boldogokként tartott számon a hívő kegyelet, de akiknek ügye mindmáig nem nyert hivatalos elintézést.

26. Dümmerth Dezső: *Az Árpádok és a magyar szent-kultusz kialakulása.* Junior, Budapest, 1989, 111. o.

27. *Árpád-kori legendák és intelmek.* Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1987, 40. o.

28. Később ezen a pápai felhatalmazáson alapult a magyar uralkodók apostoli követi jogigénye, Magyarország azonban de iure csak 1758. augusztus 19. óta apostoli királyság, de voltaképpen – és ez az érdekes – a korábbi időszakokban is használták az apostoli király, illetve az apostoli királyság fogalmakat. Werbőczy *Hármaskönyvé*nek van egy része, amely arról szól, hogy a pápának miért nincs hatalma Magyarországon az egyházi hivatalok adományozásának formális megerősítésén kívül, és miért csak a mindenkori magyar királynak van ehhez joga. Négy oka van ennek Werbőczy szerint:
    1. Az egyházalapítást mindig magyar királyok végezték, akiket ez a jog megillet.

2. A kereszténységet a magyarok nem apostoli-pápai hatásra, hanem Szent István intézkedése következtében vették fel, innen a király és az apostol kettős státusa és keresztje.
3. Törvényes elévülés okából, mert több mint 500 éven át nem a pápa gyakorolta az egyházi hivatalok adományozásának jogát, hanem a mindenkori magyar királyok.
4. A konstanzi zsinat a magyar királyok egyházi hivataladományozási jogát megerősítette, eskü alatti fogadással biztosította és bullába foglalta. (Werbőczy István: *Decretum Tripartitum*. Lőcse, 1617. reprint: Pytheas, 2003.)

Györffy György szerint az egyházszervezői munkájából fakad István „apostoli" jelzője, amivel a XI. század végi életrajzírói felruházták. (Györffy György: *István király és műve*. Gondolat, Budapest, 1977, 190. o.)

29. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje*. Sárosi Kiadó, é. n., 277. o.
30. Uo., 30. o.
31. *Képes Krónika*. Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2003, 67. o.
32. *Árpád-kori legendák és intelmek*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1987, 23. o.
33. *Ezékiel próféta könyve 38, 39*
34. *János Jelenések könyve 20:8*
35. *1Mózes 10:2*
36. *Képes Krónika*. Nemzeti Kincseikért Egyesület, Budapest, 2003, 46. o.
37. Anonymus: *Gesta Hungarorum*. Szent István Társulat, Budapest, 2003, 19. o.
38. Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája*. Püski, Budapest, 2000, 66. o.
39. *János Jelenések könyve 12:1*
40. *A keresztény művészet lexikona*. Szerkesztette: Jutta Seibert, Corvina, második kiadás, 33. o., Apokalipszis.
41. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje*. Sárosi Kiadó, é. n., 30. o.
42. Grandpierre K. Endre: *Királygyilkosságok*. Titokfejtő Könyvkiadó, 1991.
43. Supka Géza: *Habsburg-krónika*. Helikon, Budapest, 1996, 23. o.
44. Uo., 25–26. o.
45. Grandpierre K. Endre: *Királygyilkosságok*. Titokfejtő Könyvkiadó, 1991, 185. o.

4. fejezet

1. PAP GÁBOR: *„Angyali korona, szent csillag".* Jászsági Művésztelep, Jászberény, 1997, 3. o.
2. GÖNCZI TAMÁS: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 104. o.
3. PAP GÁBOR: *„Angyali korona, szent csillag".* Jászsági Művésztelep, Jászberény, 1997, 3. o.
4. SZIGETI ISTVÁN: *A Szent Korona titka.* Lakitelek, 1995.
5. PAP GÁBOR: *„Angyali korona, szent csillag".* Jászsági Művésztelep, Jászberény, 1997, 3. o.
6. Uo., 3–6. o.
7. BEÖTHY MIHÁLY–FEHÉR ANDRÁS–FERENCZNÉ ÁRKOS ILONA–FERENCZ CSABA: *Egy régi kor kozmológiájának emléke: A magyar Korona.* Fizikai Szemle ,1981/12., 473–481. o.; BEÖTHY MIHÁLY–FEHÉR ANDRÁS–FERENCZNÉ ÁRKOS ILONA–FERENCZ CSABA: *Észrevételek a „korona-kutatás" kapcsán.* Életünk, XXIII., 1986, 709–725. o.
8. DR. MOLNÁRFI TIBOR: *A Szent Korona és a kozmosz a krónikákban és a hagyományban.* A Céh, 2002/4.
9. CSOMOR LAJOS: *Őfelsége, a Magyar Szent Korona.* Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1996, 206. o.
10. Részletesen ismerteti: Kiszely István: *A magyarok eredete és ősi kultúrája II.* Püski, Budapest, 2000, 1299–1308.
11. KISZELY ISTVÁN: *A magyarok eredete és ősi kultúrája II.* Püski, Budapest, 2000, 1308. o.
12. BEÖTHY MIHÁLY–FEHÉR ANDRÁS–FERENCZNÉ ÁRKOS ILONA–FERENCZ CSABA: *Egy régi kor kozmológiájának emléke: A magyar Korona.* Fizikai Szemle, 1981/12., 473–481. o.; BEÖTHY MIHÁLY–FEHÉR ANDRÁS–FERENCZNÉ ÁRKOS ILONA–FERENCZ CSABA: *Észrevételek a „korona-kutatás" kapcsán.* Életünk, XXIII., 1986, 709–725. o.
13. CSOMOR LAJOS: *Őfelsége, a Magyar Szent Korona.* Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1996
14. Uo., 157. és 180. o.
15. Uo., 185. és 189. o.
16. FEHÉR M. JENŐ. *Az avar kincsek nyomában.* Buenos Aires, 1972, 101–131. o
17. SZIGETI ISTVÁN: *A Szent Korona titka.* Lakitelek, 1996, 14. o.
18. Uo., 21. o.
19. *Képes Krónika.* Nemzeti Kincseinkért Egyesület, Budapest, 2003.
20. CSOMOR LAJOS: *Őfelsége, a Magyar Szent korona.* Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1996, 251. o.

21. Dr. Molnárfi Tibor: *A Szent Korona és a kozmosz a krónikákban és a hagyományban.* A Céh, 2002/4.
22. Csomor Lajos: *Őfelsége, a Magyar Szent Korona.* Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1996., 159–163. o.
23. XII. Pius: *Az Ad caeli Reginam körlevél* (DH 3913-3917), http://www.depositum.hu/mennybevetel.html
24. Csomor Lajos: *Őfelsége, a Magyar Szent Korona.* Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1996, 293–296. o.
25. Uo., 209. o.

5. fejezet

1. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 156. o.
2. Graham Hancock: *Jel és pecsét.* Alexandra, Pécs, é. n,. 92. o.
3. Michael Baigent, Richard Leigh és Henry Lincoln: *The Holy Blood and the Holy Grail.* Arrows Books, 1996.; Louis Charpentier: *A templomos lovagok titkai.* Holnap Kiadó, Budapest, 1992.; Graham Hancock: *Jel és Pecsét.* Alexandra, Pécs, é. n., 93–111. o.; Martin Lunn: *A Da Vinci-kód megfejtése.* Gold Book, 2004, 41–50. o.; Peter Blake és Paul S. Blezard: *Árkádia titkos üzenete.* Gold Book, 2000, 182–188. o.
4. Gaetan Delaforge: *The Templar Tradition in the Age of Aquarius.* Threshold Books, Putney Vt., 1987, 68. o.
5. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 198. o.
6. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 156–168. o.
7. Bohumil Vurm: *Európa titkos története.* Sziget, 2002, 254. o.
8. Louis Charpentier: *A templomos lovagok titkai.* Holnap Kiadó, Budapest, 1992, 15. o.
9. Laurence Gardner: *A Szent Grál vérvonala.* Gold Book, é. n., 200. és 213. o.
10. Louis Charpentier: *A templomos lovagok titkai.* Holnap Kiadó, Budapest, 1992, 13. o.
11. *Aid to Bible Understanding.* Watchtower Publications, 1971, 633. o.
12. *The Interpreter's Dictionary of the Bible.* Abingdon Press, New York, Nashville, 1962, CISTERN, WATER WORKS.

13. Stephen W. Hawking: *Az idő rövid története.* Maecenas Könyvek Budapest – Talentum Kft., 1998, 158. o.
14. Paul Strathern: *Hawking.* Elektra Kiadóház, 2000, 57. o.
15. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 112. o.
16. Uo., 64. o.
17. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titkai.* Gold Book, 2003, 94. o.
18. *Hermész Triszmegisztosz összegyűjtött tanításai.* Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó 1997, 8. o.
19. Laurence Gardner: *A Grál-királyok eredete.* Gold Book, 1999, 221 o.
20. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titkai.* Gold Book, 2003, 95. o.
21. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 20. o.
22. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvíz Kiadó, Budapest, 2002, 28. o.
23. Laurence Gardner: *A Szent Frigyláda elveszett titkai.* Gold Book, 2003, 44. o.
24. Christopher Knight és Robert Lomas: *Hiram könyve.* Gold Book, 2003, 79. o.
25. *Makkabeusok II. könyve 2:1–9,* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1982.
26. Gönczi Tamás: *Nimród gyűrűje.* Sárosi Kiadó, é. n., 145. o.
27. Adrian Gilbert: *Égi jelek.* Alexandra, Pécs, 2000, 102. o.
28. Gönczi Tamás: *Piliscsillag, Napcsillag.* Sárosi Kiadó, Budapest, é. n., 114. o.
29. Vannak, akik szerint a Végzet Köve eredetileg a Frigy szent köve volt, amely Jákob párnájaként is ismert. Ezen elképzelés szerint a zsidók babiloni fogság előtti utolsó királyának lánya, Támár, Írországba menekült, és ő vitte magával a követ. Ennek azonban ellentmondani látszik az, hogy Írország benépesítése hosszú évszázadokkal korábban történt, mint a babiloni fogság ideje, azaz Kr. e. VI. évszázad.
30. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 34. o.
31. Uo., 88. o.
32. A templomosok által készített alagutat a XIX. század végén egy brit katonai kontingens kezdte vizsgálni. Vezetője L. Wilson és L. Warren volt. Warren feltárásának eredményeként tudjuk, hogy a bevezető alagút függőlegesen ereszkedik lefelé a majdnem 25 méter mély tömör sziklában, mielőtt vízszintesen szétágazna egy sor kisebb alagúttá az

ősi templom épülete alatt (C. Knight és R. Lomas: *The Second Messiah*, Century, London, 26. o.).
33. Graham Hancock: *Jel és pecsét.* Alexandra, Pécs, é. n., 103. o.

6. fejezet

1. *A pálosok, Kard és kereszt,* 2004. május 30., Török József egyháztörténész www.magyarradio.hu
2. Árva Vince: *Az esztergomi Boldog Özséb alapította Pálosrend.* In *Keresztre feszített Magyarország.* Szerkesztette: Siklósi András, a kötetet készítette és kiadta: Maczó János, Dunaharaszti.
3. A megmaradt latin nyelvű kódex másolatát Árva Vince jelentette meg magyarra fordítva: Gyöngyösi Gergely: *Remete Szent Pál Remete Testvéreinek Élete.* Varia Paulina III. Fráter György Alapítvány, 1998. Minden Gyöngyösire való hivatkozás innen származik.
4. Gönczi Tamás: *Ennek a világnak...* Bé-Bé Kiadó, Budapest, 2003, 13. o.
5. *A pálosok, Kard és kereszt,* 2004. május 30. Török József egyháztörténész. www.magyarradio.hu
6. Például: Gaiai: *A New Look at Life on Earth.* Oxford University Press, 1979; *Ages of Gaia.* Oxford University Press, 1988; *The Revenge of Gaia.* Allen Lane, 2006.
7. Turok Margit: *A Pilis-hegység régi szakrális hagyományainak bölcsője* www.evilagonline.hu
8. Marton Veronika személyes közlése.
9. Gönczi Tamás: *Ennek a világnak...* Bé-Bé Kiadó, Budapest, 2003, 41. o.
10. Uo., 77. o.
11. Iordanes: *Getica. A gótok eredete és tettei.* fordította a PTE Ókortörténeti Tanszékének hallgatói munkaközössége, Kiss Magdolna vezetésével. Pécs, 2002.
12. *A pálosok, Kard és kereszt,* 2004. május 30. Török József egyháztörténész. www.magyarradio.hu
13. http://www.gyurkovics.freeweb.hu/palosrend_h.htm
14. Uo.
15. www.geocities.com/rovasiras/cikkl/a_palos_rovasiras/a_palos_rovasiras.htm

16. Gönczi Tamás. *Ennek a világak...* Bé-Bé Kiadó, Budapest 2003, 139.o.
17. hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Pálos_Rend
18. Gönczi Tamás: *Ennek a világnak...* Bé-Bé kiadó, Budapest, 2003, 87. o.
19. Gönczi Tamás: *Piliscsillag, Napcsillag.* Sárosi Kiadó, Budapest, é. n., 89. o.
20. A bizánci császár a romlatlan tetemet 1169-ben Konstantinápolyba szállíttatta, három ujja pedig a clunyi apátságba kerül, még 1240 előtt. Aztán a fejet Konstantinápolyból Rómába vitték, ahonnan IV. Károly császár Prágába vitette, innen Karlstein várába került. Szent Pál ereklyéjét 1240-ben Velencébe szállították át. Nagy Lajos királyunk, akit bensőséges szálak fűztek a pálosokhoz, fogadalmat tett, hogy ha nyer a Velence elleni háborúban, megszerzi kedvelt rendje számára az óhajtott ereklyét. Így is lett: 1351-ben a Velencei Köztársaság sorsa teljesen a király kezében volt, ő azonban megkímélte a várost és önállóságát. A béke egy titkos záradékában Remete Szent Pál Velencében őrzött holttestét kérte. 1381. október 4-én éjszaka Velencéből elszállították Szent Pál testét, a cél: Buda. Az elvitel titokban történt, hogy a nép ne próbálja megakadályozni. Néhány csont azonban Velencében maradt ereklyeként. (1999-ben ebből küldött egy-egy darabot a velencei pátriárka a budapesti pálos kolostornak és a lengyel pálos atyáknak.) A budaszentlőrinci monostorba, a pálos rend főmonostorába szállították át, fényes körmenettel, 1381. november 14-én. Később, 1523-ban II. Lajos ígéretet kapott a cseh uraktól arra, hogy a Karlstein várában féltve őrzött fejereklyét kiadják a magyaroknak. 1523. május 25-én illesztették össze a fejet és a testet Budaszentlőrincen. A török időkben a drága ereklye elégett. (*www.palos.hu* alapján)
21. Diodor von Sicilien: *Bibliothek der Geschichte.* Amsterdam, 1782–1786, II. 43.
22. Marton Veronika: *A napkeleti pecsétnyomók és pecséthengerek.* Matrona, Győr, 2004, 37. o.
23. Gönczi Tamás: *Ennek a világnak...* Bé-Bé kiadó, Budapest, 2003, 196. o.
24. *A kereszténység krónikája.* Officina Nova – Magyar Könyvklub, Budapest, 1998, 195. o.

7. fejezet

1. *Máté 27:59, Márk 15:46, Lukács 23:53, János 19:40*
2. www.shroud.com/scavone2.htm
3. A ma a Vatikán tulajdonában lévő és Torinóban őrzött ereklye egy 436×110 cm nagyságú, egyetlen darabból álló anyag, amelyen szinte teljesen egyszínű szépialenyomatként, árnyszerű foltként rajzolódik ki egy hosszú hajú, szakállas alak eleje és háta.
   A lepel története Ian Wilson: *The Shroud of Turin.* Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York, 1978, alapján: Kr. u. 30 körül, Edessza (a mai Urfa, Kelet-Törökország): Euszebiosz püspök írta 325 körül a *Historica ecclesiastica* című művében, hogy V. Abgár edesszai király (9–46 között) hírnököt küldött Jézusért Jeruzsálembe, hogy gyógyítsa meg. Levélváltásukból kiderült, hogy Jézus Tádét küldte a királyhoz maga helyett egy rejtélyes vásznon található arcképpel, amelytől Abgár meggyógyult és megtért Jézus tanítása szerint. Egyes történészek szerint ez Jézus halotti leple lehetett összehajtogatva és bekeretezve úgy, hogy csak az arc volt látható. Általában elfogadott, hogy ez a Mandylion, ugyanis a Torinói leplet és a Mandyliont az irodalmi hagyomány erőteljesen azonosítja. Az biztos, hogy a Mandylion követhető története – némi kihagyással – éppen akkor ér véget, amikor megjelenik az addig ismeretlen Torinói lepel.
   57 körül: V. Abgár fia lett az uralkodó, aki kegyetlenül üldözte az edesszai keresztényeket, az arcképet elrejtették a város nyugati kapujánál.
   177 körül: VIII. Abgár uralkodása alatt újra vallási toleranciával viseltettek a keresztényekkel szemben. Legendák szólnak Krisztus és Abgár levelezéséről. Évszázadokig semmit sem tudni a rejtélyes arckép létezéséről, valahol hermetikusan elzárva hevert.
   525: Árvíz sújtja Edesszát, majdnem minden elpusztul. Az értékes tárgyat az újjáépítés alatt a várfalban, egy mélyedésben találják meg. 544-ben Eulaliosz püspök kijelentette róla, hogy „arkheiropoiétosz", azaz „nem emberi kéz által készült". A legkisebb vita nélkül azzal a tárggyal azonosították, amelyet V. Abgár kapott Jézustól. Felépítették Edesszában az Hagia Szophiát, ahol a továbbiakban az ereklyét tartották. Ettől kezdve Krisztust középen elválasztott hajjal és szakállal, érett férfiként, mindig kör alakú háttér előtt ábrázolták.

544 után: Mandylionnak nevezték el. Ekkor már szentnek tartották, egy VI. századi forrás szerint megmentette Edesszát a perzsák támadásától.

639: Noha a város a muszlimok hatalma alá került, az Hagia Szophia-katedrálisban lévő Mandyliont csodálták és imádták.

943: A bizánciak megtámadták a várost. 200 muszlim fogoly szabadon bocsátása, 12 ezer ezüst és a Mandylion volt az ára annak, hogy az edesszaiak megmeneküljenek.

944. augusztus 15.: Konstantinápolyba kerül az ereklye. Még össze volt hajtva, valószínűleg senki sem tudta, hogy nemcsak az arc, hanem az egész test látható rajta.

1025 körül: Először tűnt fel az a kép, hogy a halott Jézus egy lepelbe fektetve fekszik. (Wilson szerint talán valaki kivette a keretből és kihajtogatta, hogy újrakeretezze. Az irodalmi adatokból nem lehet arra következtetni, hogy ekkor ki is állították, és a nagyközönség is láthatta.)

1058: Egy keresztény arab író azt említette, hogy a Mandyliont látta az Hagia Szophiában. A bizánciak is szentnek tartották.

1146: A török muszlimok lerombolták minden keresztény templomot, de a Mandylion biztonságban volt a Pharos-kápolnában.

1203-ból származik a következő feljegyzés a lepelről. Robert de Clari francia keresztes lovag beszámolt arról, hogy látta azt, amibe egykor „Urunkat takarták, minden pénteken ki volt állítva arccal fölfelé, hogy Urunk alakja világosan látható legyen." Majd így folytatta: „senki sem tudja, sem görögök, sem franciák, hogy mi lett ezzel a lepellel, miután a város elesett". Az „alakja" szó sok vitára adott lehetőséget, nem tudták hogy az arcról vagy az egész alakról van-e szó.

1204-ben a keresztesek kifosztották a várost, az ereklyének nyoma veszett. Közel 150 évig nem volt hír róla. Bár nagyon sok ereklye került ekkor Nyugatra, de nincs biztos forrás arról, hogy ez is. Néhányan feltételezik, hogy a templomos lovagok vitték magukkal Franciaországba, legalábbis a XIII. század végi pletykák szerint. Irodalmi adatokból arra is lehet következtetni, hogy ekkor a vászon a rejtélyes arcképpel keretben volt, a legendák szerint ugyanis a templomosok egy titokzatos fejet imádtak. Első ismert francia tulajdonosa Geoffrey de Charney templomos lovag. Ismert, hogy a templomos rendet felszámolták, nagymesterüket, Jacques de Molay-t Geoffrey de Charney-val együtt máglyán el-

égették. A kincstárukat előzőleg elmenekítették, így nem találni azt a titokzatos fejet, amelyikről a legendák szóltak. Mivel eretnekség vádja miatt végezték ki őket, nyilván nem siettek közzétenni, ha a birtokukban volt. A Charney-család utolsó tagja gyermektelen volt, így 1453-ban Lajosra, Savoya hercegére ruházta az ereklyét. (M. Hopkins, G. Simmans, T. Wallace-Murphy: *Rex Deus*. Alexandra, 2005, 172. o.)

1357-ben történt az első nyilvános kiállítása, ettől az időponttól folyamatosan nyomon követhető a sorsa. Ettől kezdve már nem a Mandylion portréról, hanem a lepelről beszélnek.

1578-ban Savoya hercege Torinóba vitte.

1983-ig a lepel a Savoya család birtokában maradt, II. Umberto olasz király haláláig. Ő a végrendeletében a Szentszékre hagyta, azzal a feltétellel, hogy nem mozdítják el a helyéről, ahova 1578-ban került.

4. A fontosabb vizsgálatok a teljesség igénye nélkül: 1898-ban Secondo Pia amatőr olasz fotós először készített felvételt a lepelről. Szenzációs felfedezést tett: a negatív olyannak mutatja az emberi alakot, amilyen a valóságban lehetett, tehát a negatív pozitív képet mutatott. Egy magas férfi döbbenetesen életszerű arca rajzolódott ki. A képek világszerte nagy feltűnést keltettek, és ezek szolgáltak a további vizsgálódásokhoz.

1902: Yaves Délage, a Sorbonne-on az összehasonlító anatómia professzora előadást tartott a hitelességéről. Kijelentette, hogy a vásznon látható alak, a sebek, a vérfolyások stb. olyannyira pontosak orvosi, anatómiai szempontból, hogy nem lehet hamisítvány.

1931-ben, 1969-ben és 1973-ban újra lefényképezték, a fényképészet fejlődésének eredményeként még döbbenetesebb képeket kaptak.

1939: Az első kongresszus a lepelről.

1959: A Centro Internazionale di Sindonologia megalakulása Torinóban.

1969: Torino kardinálisa szakértőkből álló bizottságot hozott létre, egyetemek, intézetek sőt a NASA kezdett el vizsgálódni. A bizottságot titokban hívták össze. A bizottság a jelentésében olyan vizsgálatokat javasolt, amelyek minimális anyagmintát igényelnek. Ehhez az előkészületeket titokban tartották.

1973-ban történt a mintavétel a televízió kamerái előtt. Megállapították, hogy a leplen nyoma sincs semmilyen festékanyagnak, a képmást – megmagyarázhatatlan módon – magának a lepel

anyagának a megsötétedett rostjai alkotják. Kiderült, hogy a vászonszálak között gyapot is van. Európában nem termesztettek gyapotot, így csak a Közel-Keleten szőhették. Max Frei botanikus 49 növényfaj pollenjét azonosítja a leplen. A fajok egy része Palesztinából, 20 Anatóliából, 4 Bizánc környékéről származik. E vizsgálat alapján rekonstruálható a lepel ismert (Jeruzsálem–Edessza–Konstantinápoly–Franciaország) útja.

1977-ben nemzetközi kutatási programot indítottak The Shroud of Turin Research Project (STURP) néven. Hamarosan bebizonyították, hogy emberi, AB-vércsoportú vérfoltok találhatók rajta. Később a STRUP kutatási program két tudósa számítógépes elemzésnek vetette alá a vásznon látható fejet. Legnagyobb meglepetésükre az arc háromdimenziós képe jelent meg, amelyet képtelenség lett volna hamisítani. A NASA szakértői szerint a képmás nagyfrekvenciájú kozmikus kisugárzás által történt beégetés során keletkezhetett. A vásznon látható volt, hogy a szemekre érméket helyeztek, amelyek megfeleltek a Poncius Pilátus idején vert pénzérméknek. A jól kivehető nyomok – a töviskoszorú, a kezek és láb helyzete, egyetlen szöggel ütötték át, a vér folyásának iránya stb. – arra engedtek következtetni, hogy képtelenség lett volna anatómiailag ilyen tökéletes hamisítványt létrehozni.

1988: A szakértők, a kutatók és a Vatikán képviselői megállapodtak, hogy elvégzik a C^{14}-es radiokarbonos kormeghatározást. A mintákat teljes titoktartás mellett vették. A vizsgálatokban három laboratórium vett részt. A vizsgálat szerint a lepel 1260–1390 körül keletkezett. A három nemzetközi hírű laboratórium által végzett radiokarbon-kormeghatározásnak egyszer és mindenkorra véget kellett volna vetnie a hitelességéről folytatott vitáknak. Ám sorra napvilágot láttak olyan tudományos értekezések, amelyek cáfolták a középkori eredetet. 1996-ban megjelent egy cikk arról, hogy a mikrobiológiai vizsgálat megállapította, hogy a lepel jóval régebbi, mint amennyire a radiokarbon-vizsgálat becsülte. Több kutató egyetértett abban, hogy az 1988-as radiokarbonos kormeghatározás eredménye rendkívül kétségessé vált.

1998-ban tartották Torinóban a Harmadik Nemzetközi Szindológiai Konferenciát, ahol senki sem vonta kétségbe a lepel hitelességét. Magyar kutatók felvetették a lepel és a Pártus Birodalom kapcsolatát. Egy orosz fizikus előadásában rámutatott arra, hogy olyan energiafajta, amelyik a leplen látható elváltozásokat okozhatta, ismeretlen a Földön. Mások valószínűség-számítás segítségével zárták ki a hamisítás lehetőségét.

2002 áprilisában a lepel oroszországi kutatói nyilvánosságra hozták, hogy az 1988-as radiokarbonos kormeghatározás eredménye téves. Hozzájuk hasonlóan más szakemberek is kétségbe vonták az akkori eredményeket, szerintük ugyanis a vizsgált szövetminták a lepelhez utólagosan hozzávarrt foltok anyagát is tartalmazták.

5. Tábori László: III. Nemzetközi Szindológiai Kongresszuson (1998, Torino) elhangzott előadás tézisei.
6. *Józsué könyve 7:21*
7. Zecharia Sitchin: *A 12. bolygó.* Édesvízkiadó Budapest, 2002, 41–42. o.
8. Ian Wilson: *The Shroud of Turin.* Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York, 1978, 178–179. és 226–227. közötti számozatlan oldalak.
9. Tábori László: III. Nemzetközi Szindológiai Kongresszuson (1998, Torino) elhangzott előadás tézisei.
10. Kiss Irén: *A titokzatos fényképész.* In Kiss Irén és Tábori László: *Krisztus és a Nap.* Válogatott írások, Szent Grál Munkacsoport, Budapest, 2000.
11. Tábori László: III. Nemzetközi Szindológiai Kongresszuson (1998, Torino) elhangzott előadás tézisei.
12. Uo.
13. *2Mózes 20:4*
14. Marilyn Hopkins, Graham Simmans és Wallace-Murphy, Tim: *Rex Deus.* Alexandra, Pécs, 2005, 172. o.
15. Rodney Hoare: *A Torinói lepel valódi.* Gold Book, 1998, 108–110. o.
16. Tábori László és Kiss Irén: *Krisztus és a Nap.* In Kiss Irén és Tábori László: *Krisztus és a Nap.* Válogatott írások, Szent Grál Munkacsoport, Budapest, 2000.
17. Bernhard Jacobi: *Beszélő kövek.* Gondolat, 1968. 157. o.
18. Kiss Irén: *A titokzatos fényképész.* Demokrata, 1996/43.
19. Csomor Lajos: *Őfelsége, a Magyar Szent Korona.* Kiadja: V. Hunyadi László, Székesfehérvár, 1996, 176. o.
20. *3Mózes 19:27*
21. *3Mózes 21:5*
22. Nagy Ákos: *A kor halad, a vér marad.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, 2000.
23. Judica-Cordiglia, G. 1961. La Sindone. Padua: Lice. Ian Wilson is erre hivatkozik: *The Shroud of Turin.* Doubleday & Company, Inc.

Garden City, New York, 1978, 34. és 35. között található számozatlan oldalakon lévő képek 8. oldalán. E szerint a magassága 181 cm, cranial index 79,9 cm, nasal index 70,9 cm, becsült súlya 77 kg. A rassz típusa: klasszikus mediterrán.
24. William Meacham: *The Authentication of the Turin Shroud.* Current Anthropolgy Vol. 24. No3., 1983. június.
25. Robert Wilcox: *Shroud.* Bantam, 1977, 136. o.

8. fejezet

1. *A feljegyzések a mi urunkról, Jézus Krisztusról, amely Pontius Pilátus idején történt* című apokrif evangélium például elmeséli Arimateai József különös történetét, aki egy csodás kehelynek köszönheti a menekülését (*Apokrif iratok, csodás evangéliumok.* Szerkesztő: Dörömbözi János, Telosz Kiadó, Budapest, 1996, 128. o.) Ugyanezt írja Robert de Boron a Petit St. Graal című költeményében.
2. Julius Evola: *A Grál misztériuma.* Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 2001, 76. o.
3. *Chartes Guide the Cathedral.* Published by Houvet, 39. o.
4. *Márk 14:23–24*
5. *Márk 14:23–36* (Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1982)
6. Marilyn Hopkins, Graham Simmans és Wallace-Murphy, Tim: *Rex Deus.* Alexandra, Pécs, 2005, 61. o.
7. Hérodotosz: *A görög–perzsa háború. IV.* Fordította: Muraközy Gyula, Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 289. o.
8. *C. Tacitus Összes művei II.* fordította: Borzsák István, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1980.
9. Anonymus: *Gesta Hungarorum* Szent István Társulat, Budapest 2003, 24. o.
10. Charles Gore: *Jesus of Nazareth.* Home University Library of Modern Knowledge, London, Oxford University Press, 1929, 180. o.
11. *A sumer irodalom kistükre.* Fordította és válogatta Komoróczy Géza, Európa, 1970, 228. o.
12. *Herodotos Történeti Könyvei.* Franklin Társulat, Budapest, 1893, 10. és 12. o.
13. Tény, hogy a kehely eredete nem tisztázott, a *Krónikán* kívül máshol nem történik említés róla. A *Csíki székely krónikát* a XIX. szá-

zad húszas-harmincas éveiben még tekintélyes és hiteles forrásnak tartották. Hatott Thaly Kálmán és Jókai írásaira, Orbán Balázs és Ipolyi Arnold munkásságára, sőt Arany Jánosra is. Szabó Károly is valódinak tekintette. Szádeczky-Kardoss Lajos a XX. század elején hamisnak mondta ki, azóta hivatalosan nem kutatják. Az eredetiségét vitatók tábora ugyan jelentős, nincs azonban megfelelő magyarázat a keletkezésére és a benne szereplő adatokra. Többen úgy gondolják, hogy a hamisítónak tartott Sándor Zsigmond felkészültségét nagyságrendekkel meghaladó kutató sem lett volna képes hasonlót hamisítani.

14. *Csíki Székely Krónika.* Magyar Ház, Budapest, 2000, 15–34. o.
15. www.szekelyhirmondo.ro/article.php
16. Makkay János: *Szent László király ezüstcsészéje,* In *Indul a magyar Attila földjére.* Közdok Kiadó, 1996, 84. o. Meg kell jegyezni, hogy Makkay a csésze tulajdonosait „a szkíták és a perzsák" körében keresi. A szkítákat indoeurópai eredetűnek tartja. (sic!)
17. Makkay János: *Szent László király ezüstcsészéje,* In *Indul a magyar Attila földjére.* Közdok Kiadó, 1996, 84. o.
18. Uo., 86. o.
19. Uo., 87. o.
20. Gönci Tamás: *Piliscsillag, Napcsillag.* Sárosi Kiadó, Budapest, é. n., 341. o.
21. Makkay János: *Szent László király ezüstcsészéje,* In *Indul a magyar Attila földjére.* Közdok Kiadó, 1996, 87. o.
22. Hérodotosz: *A görög–perzsa háború. IV.* Fordította: Muraközy Gyula, Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 287. o.
23. Forray Zoltán Tamás: *Árpád a papkirály.* ISBN 963 450 685 2. Meg kell jegyezni: latin caput = fej, valamint calix = kehely. Az I/5. fejezetben említésre került, hogy a magyar nyelv a gyökök egyedülálló rendszerét alkotja, ahol nincs meg ez a rendszer, onnan nem lehet átvenni. A magyarban megvan, a latinban nincs, így a K-P, illetve K-R (L) úgynevezett teremtő gyökök nem a latinból kerülhettek a magyarba, hanem fordítva történhetett.
24. Gönczi Tamás: *Piliscsillag, Napcsillag.* Sárosi Kiadó, Budapest, é. n., 338. o.
25. Forray Zoltán Tamás: *Árpád, a papkirály.* ISBN 963 450 685 2.
26. Marton Veronika személyes közlése.

9. fejezet

1. BOBULA IDA (*A sumir–magyar rokonság kérdése.* ESDA, Buenos Aires 1961, 123–124. o.) fordította S. N. Kramer, (Samuel Noah Kramer: *Sumerian Mythology.* Philadelphia, 1944, 59–60. o.) angol szövegéből.
2. *Árpád-kori legendák és intelmek.* Szépirodalmi Könyvkiadó, 1987, 23. o.
3. Elhangzott a Károli Gáspár Református Egyetemen A Szövetség a Polgári Magyarországért Alapítvány szervezésében útjára indított, „Európai fordulat" címet viselő konferenciasorozat első részén, 2004. február 18-án, Mikola Istvántól.
4. *Új Exodus,* XI. évf., 1. sz. 2002. május 25.
5. *János Jelenések könyve 12:1*
6. http://ujember.katolikus.hu/Archivum/2005.10.27/hirek.html
7. CARL SAGAN: *Milliárdok és milliárdok.* Akkord Kiadó, 2000, 40. o.
8. *János 15:16*
9. *Máté 13:11*
10. *Márk 13:36*

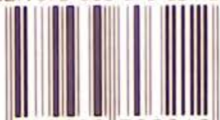
A Szent Grál kifejezés hallatán sokan bizonyára egy ragyogó, szent kehely képét látják maguk előtt, amit talán Jézus használt az utolsó vacsorán, vagy amiben a vérét fogták fel. Mások számára ez a legendás bölcsek köve vagy az a smaragd, amelyik Lucifer koronájából hullott ki. És még folytathatnánk a felsorolást. Lehet, hogy a Szent Grál csak ezek egyike. Vagy talán mindegyikük. De az is lehet, hogy valami egészen más. A Szent Grállal kapcsolatos számos elképzelés egyvalamiben mindenképpen egyezik, ennek a misztikus „valaminek" az isteni eredetéhez ugyanis nem férhet kétség.

A Szent Grál mibenlétével kapcsolatban a XX. században új elmélet született. Michael Baigent, Richard Leigh és Henry Lincoln, a *Szent vér, szent Grál* című könyv írói több mint harmincéves kutatás után megdöbbentő felfedezésre jutottak: szerintük ugyanis a Szent Grál kettős identitású. Egyrészt Jézus és Mária Magdolna kapcsolatából születettek leszármazási sora, másrészt valamifajta titkos tudás, bölcselet. Ugyanakkor Laurence Gardner, a neves családfakutató *A Grál-királyok eredete* című, szintén nagy sikerű könyvében nem kevesebbet állít, mint azt, hogy a szent vérvonal elején többek között a bibliai Nimród áll, aki viszont a néphit és a középkori krónikáink szerint a magyarok mitikus ősapja. Ezekből a megállapításokból több döbbenetes következtetés is adódhat. Például ha a Szent Grál valóban Jézus szent vérvonalát jelenti, akkor annak évezredekkel Dávid, a zsidók királyának születése előtt, Nimródtól kellett indulnia, valamint ha bármifajta egyetemes tudásforma rejlik benne, akkor az Nimród népéhez köthető.

Vajon van ezeknek a feltételezéseknek valamilyen reális alapja? Bunyevácz Zsuzsa újságíróként – a neves külföldi szerzők által felvetett gondolatok alapján – közös nyomozásra hívja az olvasót. Elsősorban nem arra keresi a választ, hogy mi is az a Szent Grál, hanem annak eddig kevésbé kutatott, Kr. e. 1000 előtti és Jeruzsálemen kívüli vonatkozásaival foglalkozik – és a „hivatalos" állásponttól merőben eltérő következtetésre jut például az utolsó vacsora kelyhével, a torinói lepellel, a szabadkőművesség eredetével vagy a holt-tengeri tekercsekkel kapcsolatban.

www.alexandra.hu
info@alexandra.hu
www.konyvnagyker.hu

ISBN 978-963-370-321-2

ALEXANDRA